

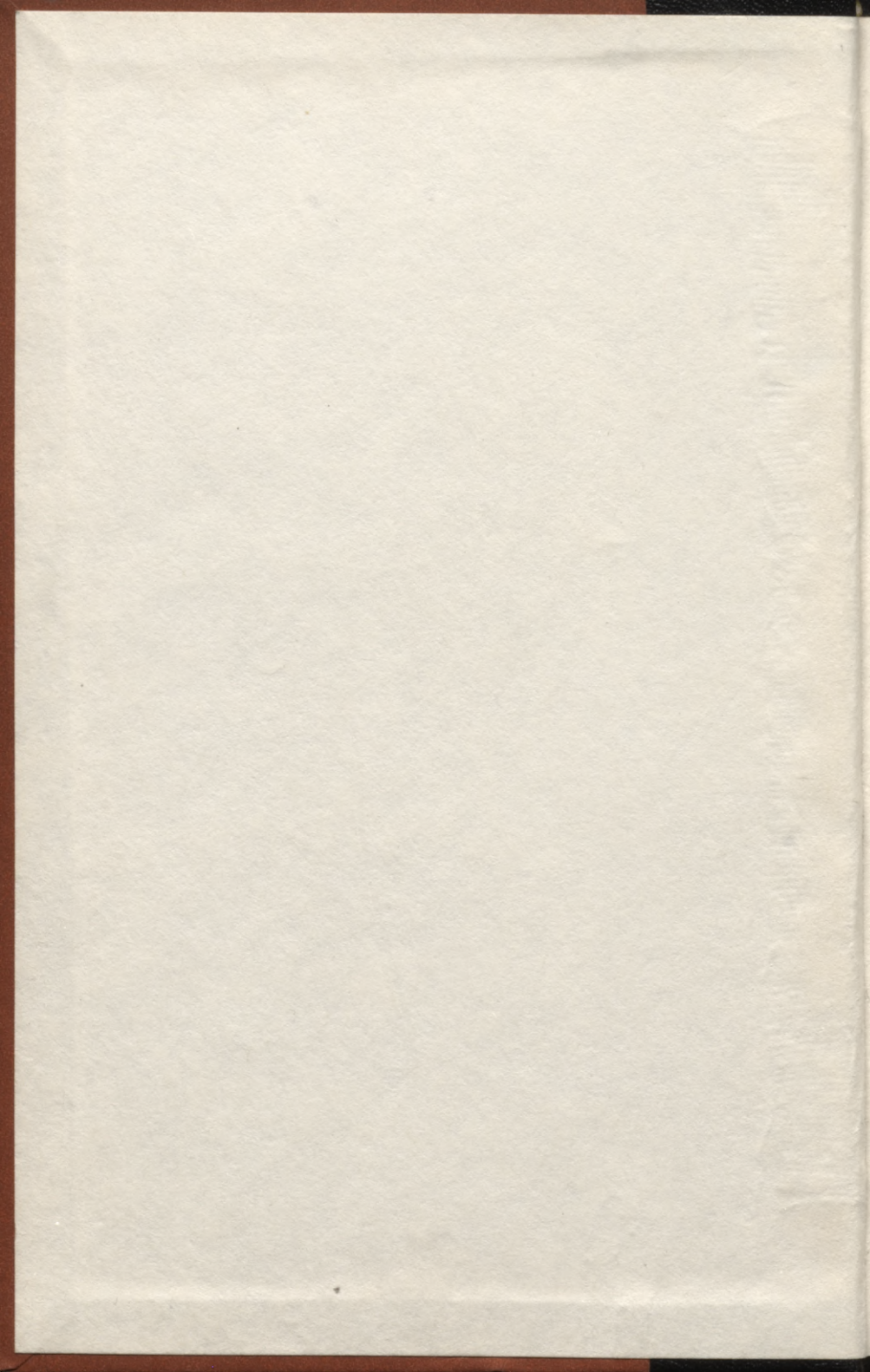
~~75-3~~
326

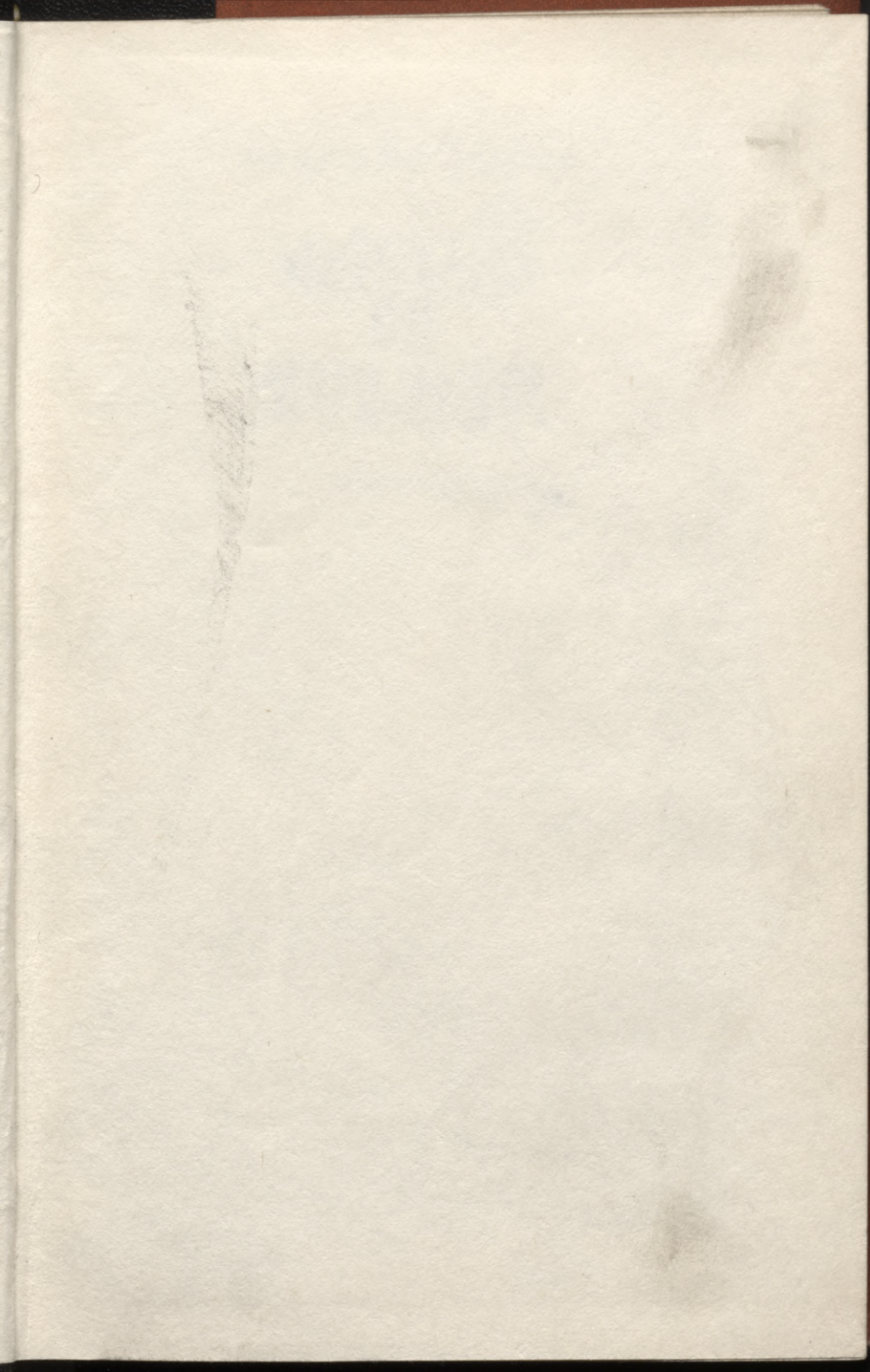

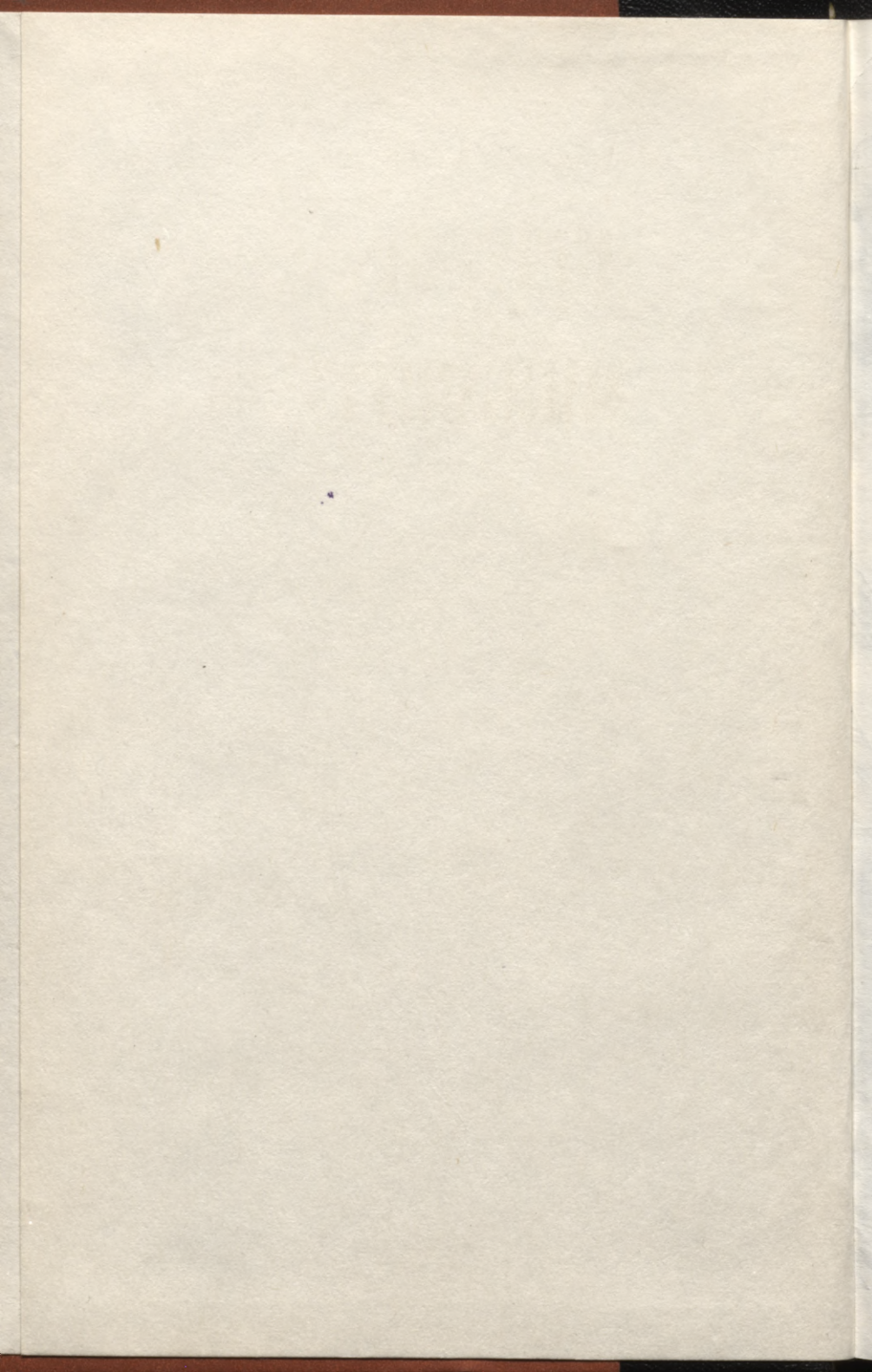
MIHAILS
BULGAKOV'S

**MEISTARS
UN
MARGARITA**

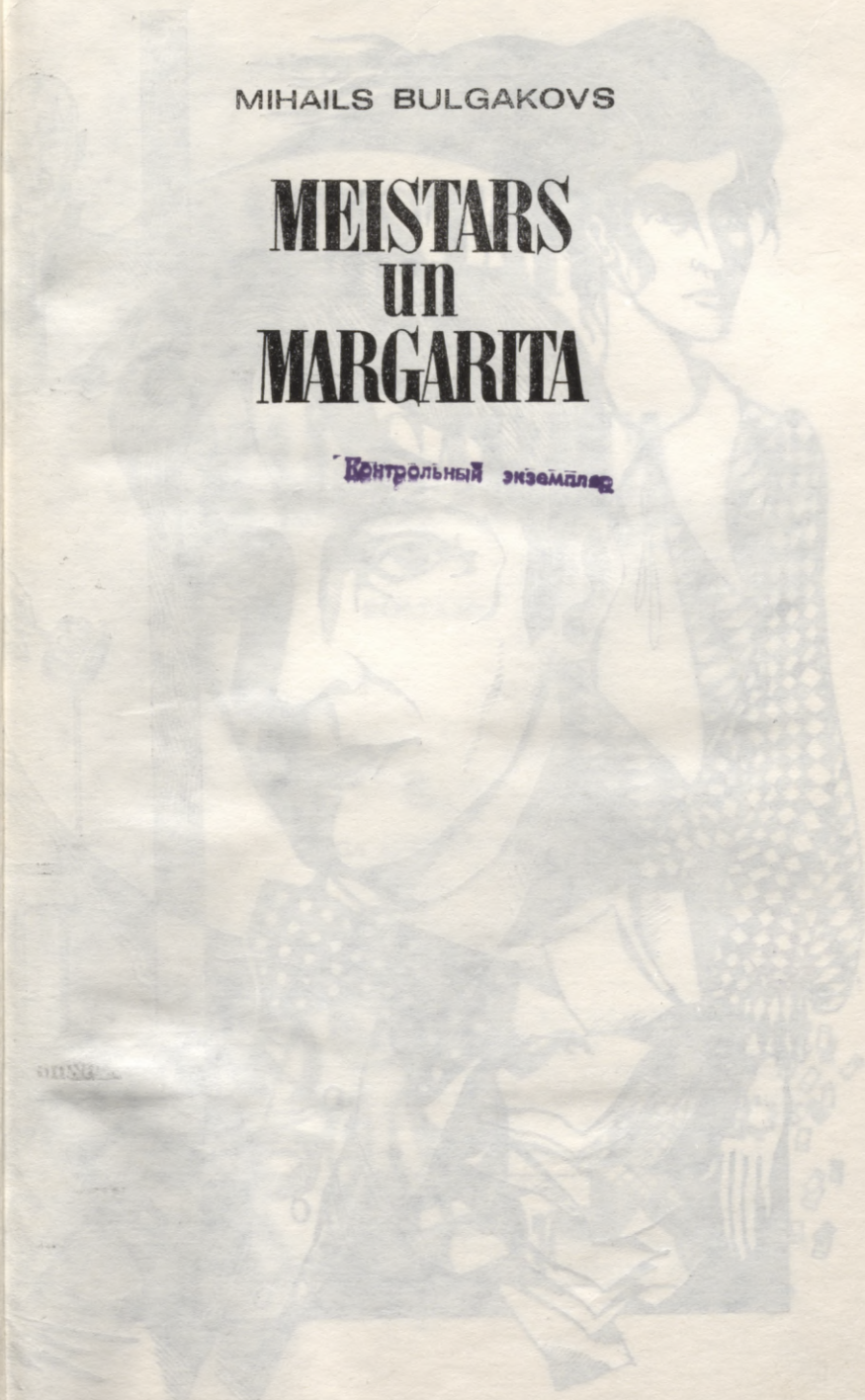

MIHAILS BULGAKOV'S

**MEISTARS
UN
MARGARITA**

Контрольный экземпляр

L 79/3
326

2001 502 060

L
811c

MIHAILS BULGAKOVŠ

MEISTARS UN MARGARITA

ROMĀNS

RĪGA «LIESMA» 1979

sigotā arhīva uzdevumā
2001 502 060

K 2
84.3K7
Bu 286

030 902 1005

Vija Lāča Latv. PSR

VALSTS BIBLIOTEKA

~~79~~ 49.137

Михаил Булгаков

РОМАНЫ

Художественная литература
Москва 1973

No krievu valodas tulkojis
OJĀRS VĀCIETIS

ARVĪDA GALEVIUSA vāks,
VLADIMIRA DENISOVA
prettitula un titullapas zīmējums

B 70302—673 284.79.4702010200
M801(11)—79

© Tulkojums latviešu valodā,
«Liesma», 1979

PIRMĀ DAĻA

... kas, beidzot, esi tu?

— Es — spēka daļa, kas mūžam ļaunu
grib un mūžam dara labu.

Gēte. «Fausts»

1. NODAĻA

NEKAD NESARUNĀJĪETIES AR NEPAZĪSTAMIEM

Reiz pavasarī, neredzēti karsta saules rieta laikā, Maskavā, pie Patriarhu dīķiem, parādījās divi pilsoņi. Viens no viņiem, pelēkā vasaras uzvalkā ģērbies, bija mazs augumā, apaļīgs, ar pliku pauri, pieklājīga izskata platmali nesa rokā, saņēmis aiz ielocījuma, bet uz viņa gludi skūtās sejas bija novietotas neiedomājami lielas brilles melnos raga rāmjos. Otrs — plecīgs, rūsganmatains, čirkains jauns cilvēks ar pakausī atbīdītu rūtainu naģeni —

bija kovboju kreklā, saņurcītās, baltās biksēs un melnās čibiņās.

Pirmais nebija neviens cits kā Mihails Aleksandrovičs Berliozs, priekšsēdētājs vienā no lielākajām Maskavas literātu asociācijām, saīsināti — MASLITASS, un bieža literārā žurnāla redaktors, bet viņa jaunais pavadonis — dzejnieks Ivans Nikolajevičs Ponirevs, pazīstams ar pseidonīmu Bezpajumtnieks.

Nonākuši tik tikko zaļot sākušo liepu paēnā, rakstnieki vispirms metās pie raibi izkrāsotās būdas ar uzrakstu «Alus un atspirdzinoši dzērieni».

Jā, jāatzīmē šī baismīgā maija vakara pirmā dīvainība. Ne tikai pie būdas, bet visā Mazās Bronnajas ielai paralēlajā alejā nebija neviena cilvēka. Tajā stundā, kad, šķita, vairs nav ko elpot, kad saule, Maskavu nokveldējusi, sausā dūmakā gāzās lejā kaut kur aiz Dārzu loka, neviens ne nāca zem liepām, ne sēdās uz sola, aleja bija tukša.

— Dodiet narzānu, — Berliozs palūdza.

— Narzāna nava, — sieviete būdā atbildēja un nez kāpēc apvainojās.

— Alus ir? — čerkstošā balsī painteresējās Bezpajumtnieks.

— Alu atvedīs pret vakaru, — sieviete atbildēja.

— Bet kas ir? — jautāja Berliozs.

— Aprikozu dzēriens, tikai silts, — teica sieviete.

— Dodiet, dodiet, dodiet šurpl... .

Aprikozu dzēriens stipri putoja, un visapkārt iesmaržojās pēc frizētavas. Padzērušies literāti uzreiz sāka žagoties, samaksāja un apsēdās uz sola — ar sejām pret dīķi un mugurām pret Bronnajas ielu.

Tad notika otra dīvainība, kas attiecās uz vienu pašu Berliozu. Viņš pēkšņi pārstāja žagoties, sirds viņam salēcās un uz mirkli kaut kur iekrita, pēc tam atgriezās, bet ar tādu kā trulu adatu iekšā. Turklāt Berliozu pārņēma nepamatotas, bet tik stipras bailes, ka viņam gribējās tūlīt bēgt no Patriarhu dīķiem, ko nagi nes. Berliozs skumīgi atskatījās, nevarēdams saprast, kas viņu tā pārbiedējis. Viņš nobālēja, noslaucīja pieri ar kabatlakatiņu, paspēja nodomāt: «Kas ar mani notiek? Tas nu nekad nav bijis... sirds streiko... būšu pārpūlējies. Vajadzēs visu mest pie velna un prom uz Kislovodsku...»

Un tad tveicīgais gaiss viņa priekšā sabiezēja un no šī gaisa saaudās dikti jocīga izskata caurspīdīgs pilsonis. Uz mazās galveles žokejcepurīte, mugurā rūtaina, pašaura, plāna žaketīte... Pilsonis tā ap asi garumā, bet pleci šauri, pats vājš, un fizionomija, lūdzu iegaumēt, nirdzīga.

Berliozs savā dzīvē pie neparastām parādībām nebija pieradis. Vēl vairāk nobālēdams, viņš ieplēta acis un apjukumā nodomāja: «Tas nevar būt!...»

Bet tas patiešām bija, un garais pilsonis, kam var cauri redzēt, nepieskardamies zemei, šūpojās viņa priekšā te pa kreisi, te pa labi.

Tad šausmas pārņēma Berliozu tiktāl, ka viņš aizvēra acis. Bet, kad viņš tās atvēra, viss bija beidzies, dūmaka izklidusi, rūtainais izčibējis un pie viena arī neasā adata no sirds.

— Fu tu velns! — iesaucās redaktors. — Zini, Ivan, mani no karstuma tik tikko trieka neķēra! Bija pat kaut kas halucinācijai līdzīgs. — Viņš mēģināja pasmieties, bet acis vēl bija tramīgums un drebēja rokas.

Taču viņš pamazām nomierinājās, apvēdinājās ar kabatlakatu un, diezgan žirgti pasacījis: «Nu, tā tad...» — atgriezās pie sarunas, ko bija pārtraukusi atspirdzināšanās.

Saruna, kā vēlāk noskaidrojās, bija par Jēzu Kristu. Redaktors nākošās žurnāla burtnīcas vajadzībām bija pasūtījis dzejniekam lielu antirelīģisku poēmu. Šo poēmu Ivans Nikolajevičs arī sacerēja, pie tam ļoti īsā laikā, taču, par nožēlošanu, redaktoru tā neapmierināja. Galveno savas poēmas varoni, tas ir, Jēzu, Bezpajumtnieks bija notēlojis ļoti tumšās krāsās, bet, neskatoties uz to, pēc redaktora domām, poēma bija jāraksta no jauna. Tagad redaktors lasīja dzejniekam tādu kā lekciju par Jēzu, lai apskaidrotu poēmas galveno kļūdu. Grūti pateikt, kas īsti iegāzis Ivanu Nikolajeviču — viņa tālāna tēlošanas spēja vai aprakstāmā jautājuma pilnīga nezināšana —, bet Jēzus viņa notēlojumā bija iznācis nu gluži kā dzīvs, kaut arī nepievilcīgs personāžs. Berliozs savukārt gribēja pierādīt dzejniekam, ka galvenais nav tas, kāds Jēzus bija, labs vai slikts, bet tas, ka Jēzus kā personība uz pasaules vispār nekad nav bijis un visi nostāsti par viņu — vienkārši izdomājumi, paši parastākie mīti.

Jāpiezīmē, ka redaktors bija izglītots cilvēks un savā runā ļoti prasmīgi atsaucās uz senajiem vēsturniekiem, piemēram, uz slaveno Aleksandrijas Filonu, uz spoži izglītoto Josefu Flāviju, kuri nekad ne ar pušplēstu vārdu nav pieminējuši Jēzu. Demonstrēdams solidu erudīciju, Mihails Aleksandrovičs, starp citu, paziņoja dzejniekam arī to, ka slaveno Tacita «Annālu» piecpadsmitās grāmatas 44-ās nodaļas vieta, kurā runāts par Jēzus sodīšanu ar nāvi, nav nekas cits kā viltots vēlākiestarpinājums.

Dzejnieks, kuram viss redaktora sacītais bija jaunums, uzmanīgi klausījās Mihailā Aleksandrovičā, cieši pievērsis viņam savas kustīgās, zaļās acis, un tikai pa reizei iežagojās, čukstus lādēdams aprikozu dzērienu.

— Nav nevienas Austrumu reliģijas, — sacīja Berliozs, — kurās, kā likums, šķīsta jaunava nelaistu pasaulē dievu. Un kristieši, neko jaunu neizdomādami, taisni tāpat radīja savu Jēzu, kas īstenībā nekad nav dzīvojis. Lūk, tieši tam vajag veltīt galveno uzmanību...

Berlioza augstais tenors skanēja tukšajā alejā, un, jo vairāk Mihails Aleksandrovičs iedziļinājās tajos džungļos, kur sprandu nenolauzt var tikai ļoti izglītots cilvēks, jo vairāk un vairāk interesanta un derīga uzzināja dzejnieks gan par ēģiptiešu žēlīgo dievu Osīriju, Debess un Zemes dēlu, gan par fēniķiešu dievu Tammusu, gan par Marduku, gan pat par mazāk pazīstamo vareno dievu Viclipuclī, kuru reiz sevišķi pielūguši acteki Meksikā.

Un tieši tajā brīdī, kad Mihails Aleksandrovičs stāstīja dzejniekam, kā acteki veidojuši Viclipuclī figūriņu, alejā parādījās pirmais cilvēks.

Vēlāk, kad, atklāti runājot, viss jau bija garām, dažādas iestādes sniedza savas ziņas par šī cilvēka izskatu. To savstarpējais salīdzinājums nevar neradīt izbrīnu. Pirmās no tām liecina, ka cilvēks bijis maza auguma, zelta zobiem un pieklibojis ar labo kāju. Otrās — cilvēks bijis milzīga auguma, platīna plombām mutē un kliba bijusi kreisā kāja. Trešās ziņas vislacioniskākās — nekādu sevišķu pazīmju vispār nav bijis.

Jāatzīst, ka neviena no šīm ziņām nekur neder.

Vispirms jau aprakstītais nebija klibis ne ar labo, ne ar kreiso kāju, augums nebija ne siks, ne milzīgs, bet vienkārši — garš. Kas attiecas uz zobiem, tad kreisajā pusē viņam bija platīna, bet labajā — zelta kronīši. Viņš

bija pelēkā, dārgā uzvalkā, tādas pašas krāsas ārzemju korpēs. Pelēkā berete bramanīgi atbīdīta uz vienas auss, padusē spieķis ar pūdeļa galvas izskatā veidotu rokturi. Pēc izskata viņam varēja dot gadu četrdesmit. Mute tāda kā šķība. Noskuvies gludi. Tumšmatis. Labā acs melna, kreisā nez kāpēc zaļa. Uzacis melnas, tikai viena augstāka par otru. Vārdu sakot — ārzemnieks.

Iedams garām soliņam, uz kura sēdēja redaktors ar dzejnieku, ārzemnieks pašķielēja uz tiem, apstājās un negaidīti nosēdās uz blakussoliņa, pāris metru no tiem.

«Vācietis,» nosprieda Berliozs.

«Anglis,» nodomāja Bezpajumtnieks, «un, padomā tikai, cimdos viņam nemaz nav karsti.»

Bet ārzemnieks pārlaida skatu augstajām mājām, kas kvadrāta veidā apņēma dīķi, un varēja manīt, ka šo vietu viņš redz pirmoreiz un viņu tā ir ieinteresējusi.

Viņš paskatījās uz augšējiem stāviem, kuru stiklos žilbinoši spīdēja atspulgos salūzusī un Mihailam Aleksandrovičam tagad jau uz visiem laikiem rietošā saule, pēc tam pavērsa skatu zemāk, kur stikli jau lēnām tumsa, nezin par ko pasmaidīja, samiedza acis, uzlika rokas uz spieķa gala un atspieda zodu rokās.

— Ivan, — Berliozs sacīja, — tu esi ļoti labi un satīriski notēlojis, piemēram, dieva bērna Jēzus piedzimšanu, bet tur jau tas suns ir aprakts, ka vēl pirms Jēzus bija dzimusi vesela rinda dieva bērnu, teiksim, frīgiešu Atijs, vai, pareizāk sakot, neviens no viņiem nav ne dzimis, ne bijis, tajā skaitā arī Jēzus, un tev vajag aprakstīt nevis dzimšanu un, teiksim, gudros no Austrumiem, bet gan visas bezjēdzīgās baumas par pašu piedzimšanu... Citādi pēc taviem vārdiem iznāk, ka viņš tiešām ir piedzimis...

Tajā brīdī Bezpajumtnieks vēlreiz mēģināja apvaldīt mokošās žagas, aizturēja elpu, rezultātā nožagojās vēl skaļāk un žēlabaināk — un Berliozs pārtrauca savu stāstāmo, jo ārzemnieks pēkšņi piecēlās un devās pie rakstniekiem.

Tie izbrīnā skatījās uz nācēju.

90 — Atvainojiet, lūdzu, — pienācējs ierunājās ar ārzemnieka akcentu, taču vārdus nekropļodams, — ka es, nebūdams pazīstams, atļaujos... bet jūsu zinātniskās pārrunas temats ir tik interesants, ka...

Viņš pieklājīgi noņēma bereti, un abiem draugiem nekas cits neatlika kā celties kājās un paklanīties.

«Nē, drīzāk jau francūzis...» nosprieda Berliozs.

«Polis?...» nodomāja Bezpajumtnieks.

Jāpiebilst, ka jau ar pirmajiem vārdiem ārzemnieks atstāja uz dzejnieku visriebīgāko iespaidu, bet Berliozam viņš gandrīz vai iepatikās, tas ir, ne nu iepatikās, bet... kā to labāk pateikt... ieinteresēja.

— Vai atļausit man apsēsties? — ārzemnieks laipni jautāja, uzrunātie nevilšus pavirzījās katrs uz savu pusi, ārzemnieks apsēdās vidū abiem un tūlīt iesaistījās sarunā. — Ja es nepārklaušījos, jūs izteicāt domu, ka Jēzus nekad nav uz pasaules bijis? — pievērsis Berliozam savu kreiso zaļo aci, ārzemnieks jautāja.

— Nē, jūs neesat pārklaušījies, — pieklājīgi atbildēja Berliozs, — tieši tā es teicu.

— Ak, cik interesanti! — ārzemnieks iesaucās.

«Kāda vella pēc viņam to vajag?» nodomāja Bezpajumtnieks un sabozās.

— Un jūs savam sarunu biedram piekritāt? — painteresējās ārzemnieks, pievērsdamies Bezpajumtniekam.

— Par visu banku! — tas atbildēja, kā vienmēr izsacīdamies puķaini un figurāli.

— Pārsteidzoši! — nelūgtais sarunu biedrs iesaucās, nez kāpēc zaglīgi palūkojās visapkārt un pusbalsī turpināja: — Piedodiet manu uzmācību, bet es sapratu, ka jūs, nemaz nerunājot par visu citu, arī dievam netīcat. — Viņš sataisīja izbijušās acis un piemetināja: — Zvēru, ka nevienam nesacišu!

— Jā, mēs neticam dievam, — pasmaidījis par intūrista izbailēm, Berliozs atbildēja, — bet par to pie mums var runāt pilnīgi brīvi.

Ārzemnieks atgāzās pret sola atzveltni un pat iespiezās aiz ziņkārības:

— Jūs esat ateisti?!

— Jā, mēs esam ateisti, — Berliozs smaidīdams atbildēja, bet Bezpajumtnieks noskaitās un nodomāja: «Ko tas ārzemju sprukstiņš piesienas!»

— Ak, cik brīnišķīgi! — iesaucās savādaais ārzemnieks un sāka grozīt galvu, te uz vienu, te uz otru literātu skatīdamies.

— Mūsu valstī ateisms nevienā izbrīnu neizsauc, — diplomātiski pieklājīgi paskaidroja Berliozs, — vairums

mūsu iedzīvotāju apzinīgi un jau sen ir pārstājuši ticēt pasacīnām par dievu.

Tad ārzemnieks iztaisīja tādu triku: piecēlās kājās un paspieda pārsteigtajam redaktoram roku, sacīdams šādus vārdus:

— Atļaujiet jums pateikties no visas sirds!

— Par ko tad īsti jūs viņam pateiciaties? — acis mirkšķinādams, painterēsējās Bezpajumtnieks.

— Par ļoti svarīgām ziņām, kuras man kā ceļotājam ir bezgala interesantas, — daudznozīmīgi pacēlis pirkstu, paskaidroja aizrobežu savādnieks.

Svarīgās ziņas acimredzot uz ceļotāju bija atstājušas spēcīgu iespaidu, jo viņš pārļaida skatienu mājām, it kā baidīdamies ieraudzīt katrā logā pa ateistam.

«Nē, anglis viņš nav...» nodomāja Berliozs, bet Bezpajumtnieks nodomāja: «Interesanti zināt, kur viņš tik labi krieviski iemanījies!» — un atkal sabozās.

— Bet, ja drikst jautāt, — pēc sasprindzinātām pārdomām ārzemju viesis ierunājās, — ko tad darīt ar dieva esamības pierādījumiem, kuru, cik zināms, ir veseli pieci?

— Diemžēl, — līdzcietīgi atbildēja Berliozs, — neviens no tiem nav plika graša vērts, un cilvēce sen tos ir noglabājusi arhīvā. Jūs taču piekritīsiet, ka prāta sfērā nekāds dieva esamības pierādījums nevar pastāvēt.

— Bravo! — ārzemnieks iekliedzās. — Bravo! Jūs pilnībā atkārtojāt tā rosīgā veča Imanuela domas šinī jautājumā. Bet ir viens kuriozs: viņš nolīdzināja līdz ar zemi visus piecus pierādījumus, lai vēlāk, it kā pats par sevi smiedamies, radītu pats savu — sesto pierādījumu.

— Kanta pierādījums, — ar smaidiņu uz lūpām iebilda izglītais redaktors, — arī nav pārliecinošs. Ne velti Šillers teica, ka tikai vergiem der Kanta prātojumi, bet Štrauss gluži vienkārši smējās par šo pierādījumu.

To teikdams, Berliozs domāja: «Bet beigu beigās kas viņš tāds ir? Un kāpēc tik labi runā krieviski?»

— Vajadzētu šo Kantu ņemt un par tādiem pierādījumiem uz gadiņiem trim iespondēt Solovkos! — negaidīti spēra vaļā Ivans Nikolajevičs.

— Ivan! — sakaunējies nočukstēja Berliozs.

— Bet priekšlikums — iespondēt Kantu Solovkos ārzemnieku ne tikai nepārsteidza, bet radīja viņā pat sajūsmu.

— Pareizi, pareizi, — viņš iesaucās, un Berliozam pievērstā zaļā kreisā acs iespidējās, — tur viņam ir īstā

vieta! Es jau toreiz pie brokastīm viņam teicu: «Tā nu ir jūsu darišana, profesor, bet tas, ko jūs esat izdomājis, nav visai sakarīgi. Var jau būt, ka tas ir gudri, bet šausmīgi nesaprotami. Jūs apsmies.»

Berliozs iepleta acis. «Pie brokastīm... Kantam?... Ko viņš tur tādu gvelž?» Berliozs nodomāja.

— Taču, — svešzemnieks turpināja, nelikdamies nezinis par Berlioza izbrīnu un pievērsdamies dzejniekam, — aizsūtīt viņu uz Solovkiem nav iespējams tādēļ, ka vairāk nekā simt gadu viņš atrodas par Solovkiem daudz tālākā vietā un izdabūt viņu no turienes nekādi nevar, ticiet man.

— Žēl! — kasīgais dzejnieks nerimās.

— Man arī žēl, — aci spīdinādams, svešais piekrita un turpināja: — Man, redzat, nedod miera tāds jautājums: ja reiz dieva nav, kas tad vada cilvēka dzīvi un vispār visu kārtību zemes virsū?

— Pats cilvēks vada, — Bezpajumtnieks ātri un dusmīgi atbildēja uz šo, jāatzīst, ne visai skaidro jautājumu.

— Piedodiet, — nepazīstamais maigi atbildēja, — lai vadītu, ir vajadzīgs daudz maz precīzs plāns kaut cik pieklājīgam laika posmam. Ja atļauts jautāt, kā cilvēks var vadīt, ja viņš ne tikai nav spējīgs sastādīt kaut kādu plānu smieklīgi īsam laika posmam, teiksim, tūkstoš gadiem, bet nevar būt drošs pat par savu nākamo dienu? Patiešām, — te nepazīstamais pagriezās pret Berliozu, — iedomājieties, ka jūs sākat, piemēram, vadīt, rīkot citus un pats sevi, vispār sākat jau pilnīgi iejusties un pēkšņi... khe... khe... khe... jums ir plaušu sarkoma... — te ārzemnieks nosmaidīja tik saldi, it kā domas par plaušu sarkomu sagādātu viņam baudu, — jā, sarkoma, — miegdams acis kā runcis, viņš atkārtoja skanīgo vārdu, — un jūsu valdīšanas laiks ir cauri! Neviena cita liktenis, atskaitot jūsu pašu, jūs vairs neinteresē. Mājinieki sāk jums melot, jūs, juzdami, ka labi nav, metaties pie gudriem ārstiem, pēc tam pie šarlatāniem, gadās pat — pie zilniecēm. Bet tam visam nav nekādas nozīmes, jūs pats to zināt. Un viss beidzas traģiski: tas, kuram vēl nesen šķita, ka viņš kaut ko vada vai pārvalda, nekustīgi gul koka kastē, un tuvinieki, saprazdami, ka no guļošā vairs nekāda labuma nebūs, iebāž to krāsnī un sadedzina; gadās arī vēl sliktāk: tikko cilvēks sataisījis braukt uz Kislovodsku, — te ārzemnieks piemiedza aci uz Berlioza

pusi, — kas var būt vēl vienkāršāk, bet pat to viņš nevar, tāpēc ka pēkšņi nezina kāpēc paslīd un pakļūst zem tramvaja. Vai tiešām jūs teiksit, ka viņš pats sevi uz visu to vadīja? Vai pareizāk tomēr nebūs domāt, ka viņu vadīja pavisam cits spēks? — Te nepazīstamais iesmējās savādiem smiekliņiem.

Berliozs ar milzīgu uzmanību klausījās nepatīkmo stāstījumu par sarkomu un tramvaju, un kaut kādas nemiērīgas domas sāka viņu mocīt. «Viņš nav ārzemnieks! Nav ārzemnieks!» Berliozs domāja. «Viņš ir visai divains subjekts... Bet kas tad galu galā viņš ir?»

— Es redzu, ka jūs vēlaties smēķēt, — nepazīstamais negaidīti uzrunāja Bezpajumtnieku. — Ko tieši jūs smēķējat?

— Vai tad jums ir visādas markas? — drūmi jautāja dzejnieks, kuram papirosi bija beigušies.

— Ko tieši jūs smēķējat? — nepazīstamais atkārtoja.

— «Mūsu marku», — nikni atbildēja Bezpajumtnieks.

Nepazīstamais tūlīt izvilka no kabatas etviju un piedāvāja Bezpajumtniekam:

— «Mūsu marka».

Redaktoru un dzejnieku ne tik daudz pārsteidza tas, ka etvijā bija tieši «Mūsu marka», cik etvija pati. Tā bija milzīgi liela, tīra zelta, un, atverot vāku, ar zilu un baltu uguni nozibsnīja briljanta trīsstūrītis.

Literātiem iesāvēs prātā katram sava doma. Berliozam: «Nē, tomēr ārzemnieks!» — bet Bezpajumtniekam: «Velnas ar ārā! Vai ne?»

Dzejnieks un etvijas īpašnieks aizsmēķēja, bet Berliozs, kā jau nesmēķētājs, atteicās.

«Vajadzēs viņam iebilst tā,» nolēma Berliozs, «labi, cilvēks ir mirstīgs, par to neviens nestrīdas, bet lieta ir tāda, ka...»

Taču šos vārdus viņš nepaspēja pateikt, jo ierunājās ārzemnieks:

«Jā, cilvēks ir mirstīgs, bet tas būtu mazākais. Ļaunāk, ja viņš dažreiz mirst pavisam negaidīti, tur tas joks. Viņš nemaz nevar pateikt, ko šovakar darīs.

«Jautājums ir pavisam kaut kā ačgārni...» nodomāja Berliozs un iebilda:

— Tagad gan jūs pārspilējat. Šovakar man ir vairāk vai mazāk skaidrs. Saprotams, ja uz Bronnajas ielas ķieģelis neuzkrīt uz galvas...

— Nevienam un nekad, — uzstājīgi pārtrauca nepazīstamais, — ne no šā, ne no tā ķieģeli uz galvas nekrit. Katrā ziņā es varu derēt, ka jums tas nedraud. Jūs mirstit citādā nāvē.

— Varbūt jūs zināt, kādā tieši? — ar neslēptu ironiju apvaicājās Berliozs, tādā veidā iekuldami patiešām bezjēdzīgā sarunā. — Un pateiksiet man to?

— Labprāt, — nepazīstamais atsaucās. Viņš noskatīja Berliozu no galvas līdz kājām, it kā taisītos viņam šūt uzvalku, un caur zobiem nomurmināja kaut ko apmēram tādu: «Viens, divi... Merkurs blakusmājā... Mēness nozūd... seši—nelaime... vakars—septiņi...» — un skaļi un priedīgi paziņoja: — Jums nogriezīs galvu!

Bezpajumtnieks mežonīgā naidā izbolīja acis uz izaicinošo svešinieku, bet Berliozs ar sāju smīnu noprasīja:

— Bet kas tieši? Ienaidnieki? Interventi?

— Nē, — sarunu biedrs atbildēja, — krievu sieviete, komjauniete.

— Hmm... — svešinieka nelāgā joka saērcināts, Berliozs noīdēja, — tas nu gan, atvainojiet, ir maz ticams.

— Atvainojiet arī mani, — ārzemnieks atbildēja, — bet tā tas ir. Jā, es gribētu jums pajautāt, ko jūs darīsiet šovakar, ja nav noslēpums.

— Noslēpuma nav. Tūlīt es iegriezīšos mājās Dārza ielā, bet pēc tam pulksten desmitos vakarā MASLITASĀ notiks sēde — un es to vadišu.

— Nē, tas nu nekādi nevar notikt, — stingri iebilda ārzemnieks.

— Kāpēc, apžēlojieties?

— Tāpēc, — atbildēja ārzemnieks un ar piemiegtām acīm paskatījās debesis, kur, juzdami tuvojošos vakara vēsumu, bez skaņas lidinājās melni putni, — ka Annuška jau saulpuķu eļļu ir nopirkusi un ne tikai nopirkusi, bet jau pat arī izlaistījusi. Tā ka sēde nenotiks.

Šinī brīdī pavisam saprotamu iemeslu dēļ zem liepām iestājās klusums.

— Piedodiet, — pēc brītiņa ierunājās Berliozs, laiku pa laikam uzmezdams skatu mulķīgi plāpājošajam ārzemniekam, — kāds tam sakars ar saulpuķu eļļu... un kas tā par Annušku?

— Saulpuķu eļļa te būtu tādā sakarībā, — pēkšņi ierunājās Bezpajumtnieks, acīmredzot nolēmis, ka laiks pieteikt karu nelūgtajam sarunu biedram, — vai jums,

pilsoni, kādreiz nav nācies pabūt tur, kur ārstē garīgi slimos?

— Ivan!... — klusu iesaucās Mihails Aleksandrovičs. Bet ārzemnieks nemaz neapvainojās, smējās pavisam priecīgi.

— Ir, ir nācies un ne vienu reizi vien! — viņš iesaucās smiedamies, bet no dzejnieka nenovēršdams nesmejošās acis. — Kur tikai man nav nācies būt! Žēl tikai, ka es neiedomājos pajautāt profesoram: kas tas ir — šizofrēnija? Tā ka uzziniet gan pats to no viņa, Ivan Nikolajevič!

— Kā jūs zināt, kā mani sauc?

— Apžēlojieties, Ivan Nikolajevič, kurš tad nu jūs nepazīst! — Un ārzemnieks izvilka no kabatas «Literaturnajas gazetas» vakardienas numuru, un Ivans Nikolajevičs pašā pirmajā lappusē ieraudzīja savu attēlu un zem tā savus paša dzejoļus. Bet vēl vakar tā iepriecējusais slavas un popularitātes pierādījums šoreiz dzejnieku nemaz neiepriecināja.

— Es atvainojos, — viņš teica, un viņa seja satumsa, — vai jūs nevarētu vienu mirklīti pagaidīt? Man biedram jāpasaka daži vārdi.

— O, ar lielāko prieku! — nepazīstamais iesaucās. — Šeit zem liepām ir tik labi, un es turklāt nekur nesteidzos.

— Zini ko, Miša, — nočukstēja dzejnieks, kad bija pasaucis Berliozu malīnā, — viņš nav nekāds intūrists, bet spiegs. Viņš ir pie mums ielavījies krievu emigrants. Pieprasi viņam dokumentus, citādi izspruks...

— Tu tā domā? — satraukti atčukstēja Berliozs, bet pats nosprieda: «Viņam taisnība!»

— Tici man, — dzejnieks šņāca viņam ausī, — viņš tikai izliekas par muļķīti, lai no mums kaut ko izvilinātu. Dzirdēji, kā viņš krieviski runā, — čukstēja dzejnieks, ar vienu aci sekodams, lai nepazīstamais neaizmūk, — iesim aizardesim, citādi izspruks...

Un dzejnieks aiz rokas vilka Berliozu atpakaļ pie sola. Nepazīstamais nesēdēja, bet bija piecēlies un turēja rokā kaut kādu grāmatīņu tumšpelēkos vākos, aploksnī no bieza, laba papīra un vizītkarti.

— Piedodiet, ka es mūsu strīda karstumā biju piemirsis stādīties priekšā. Te būs mana vizītkarte, pase un

uzaicinājums ierasties Maskavā uz konsultāciju, — droši teica nepazīstamais, cieši skatīdamies abos literātos.

Tie samulsa. «Velns, visu noklausījies...» nodomāja Berliozs un ar laipnu žestu lika manīt, ka dokumentu uzrādīšana nemaz nav vajadzīga. Kamēr ārzemnieks sniedza tos redaktoram, dzejnieks paspēja izlasīt uz vizītkartes uzdrukāto vārdu «profesors» un uzvārda pirmo burtu — dubulto «V».

— Ļoti patikami, — pa to laiku murmināja samulsušais redaktors, un ārzemnieks bāza dokumentus kabatā.

Nu viss bija noskaidrojies, un visi trīs atkal apsēdās uz sola.

— Jūs par konsultantu esat pie mums ielūgts, profesors? — jautāja Berliozs.

— Jā, par konsultantu.

— Vai jūs esat vācietis? — painteresējās Bezpajumtnieks.

— E-es? — profesors pārjautāja un kļuva domīgs. — Jā, laikam jau vācietis... — viņš teica.

— Krieviski jūs runājat uz ūsiņu, — atzina Bezpajumtnieks.

— O, es vispār protu ļoti daudz valodu, — profesors atbildēja.

— Un kas ir jūsu specialitāte? — apvaicājās Berliozs.

— Mana specialitāte ir melnā maģija.

«Vēl kaut kas!...» pazibēja Mihaila Aleksandroviča galvā.

— Un... un jūs par konsultantu šajā specialitātē ataicināja? — viņš rīstīdamies jautāja.

— Jā, šajā specialitātē, — apstiprināja profesors un paskaidroja: — Valsts bibliotēkā pie jums ir atrasti Aurilakas Herberta rokrakstu oriģināli no desmitā gadsimta. Nu, un man ar tiem jātiek galā. Es esmu vienīgais speciālists pasaulē.

— Ā-ā! Jūs esat vēsturnieks? — ar lielu iekšēju atvieglojumu un cieņu jautāja Berliozs.

— Jā, es esmu vēsturnieks, — zinātnieks atbildēja un pilnīgi ne no šā, ne no tā piemetināja: — Šovakar pie Patriarhu dīķiem būs interesants notikums.

Redaktors ar dzejnieku kārtējoreiz nobrīnījās, bet profesors ar žestu paaicināja tos pie sevis un, kad tie bija pieliekušies pie viņa, pačukstēja:

— Iegaumējiet, ka Jēzus ir bijis!

— Saprotiet, profesors, — ar samocītu smaidu atsau-
cās Berliozs, — mēs cienām jūsu bagātās zināšanas, bet
mums šinī jautājumā ir cits viedoklis.

— Bet nevajag nekādu viedokļu, — atbildēja dīvainais
profesors, — vienkārši viņš ir bijis, un cauri.

— Bet ir taču vajadzīgi kaut kādi pierādījumi... —
iesāka Berliozs.

— Nekādi pierādījumi nav vajadzīgi, — atbildēja
profesors un ierunājās klusā balsī, turklāt akcenta vi-
ņam vairs nebija: — Viss ir vienkārši: baltā, asinssar-
kani oderētā apmetnī...

2. NODAĻA

PONCIJS PILĀTS

Baltā, asinssarkani oderētā apmetnī, šļūcošā kavalē-
rista gaitā pavasara mēneša nīzāna četrpadsmitās dienas
agrā rītā slēgtā kolonādē, kas atradās starp Hēroda Lielā
pils diviem spārniem, iznāca Jūdu zemes prokurators
Poncijs Pilāts.

Par visu vairāk uz pasaules prokurators nevarēja ciest
rožu eļļas smaržu, un viss tagad vēstīja nelabu dienu,
jo šī smarža prokuratoru bija sākusi vajāt jau kopš rīt-
ausmas. Prokuratoram šķita, ka rožu aromāts nāk no
palmām un cipresēm dārzā, ka ādas un konvoja smaržai
piejaucas tā nolādētā — no rozēm. No piebūvēm pils
viņā galā, kur bija izvietojusies ar prokuratoru reizē uz
Jerusalajimu atnākusi Divpadsmitā Zibenīgā leģiona
pirmā kohorta, caur dārza augšējo laukumu kolonādē
ieplūda dūmi, liecinot, ka pavāri centūrijās jau sākuši
gatavot pusdienas, bet dūmu rūgtenumam klāt jaucās
arvien tā pati taukā smarža — no rozēm. O, dievi, dievi,
par ko jūs mani sodāt?

«Jā, šaubu nav! Atkal klāt nepieieicamā, briesmīgā
slimība hemikrānija, no kuras sāp puse galvas. Pret to
nav līdzekļa, un no tās nav glābiņa. Pamēģināšu galvu
nekustināt.»

Uz mozaikas grīdas pie fontāna jau bija sagatavots
krēsls, un prokurators, ne uz vienu nepaskatījies, atlai-
dās tur un pastiepa roku sānis.

Sekretārs iztapīgi ielika šajā rokā pergamenta gabalu. Viebdamies no sāpēm, pusšķielējot prokurators pavirši pārļaida skatienu uzrakstītajam, atdeva pergamentu atpakaļ sekretāram un ar grūtībām izrunāja:

— Aizturētais no Galilejas? Vai tetrařham lieta ir sūtīta?

— Jā, prokurator, — atbildēja sekretārs.

— Un ko viņš?

— Viņš savu slēdzienu rakstīt atteicās un Sinedrija nāves spriedumu atsūtīja jums apstiprināšanai.

Prokurators noraustīja vaigu un klusu teica:

— Ievediet apsūdzēto!

Un tūlīt no dārza laukuma uz balkona zem kolonnām divi leģionāri ieveda un nostādīja prokuratora krēsla priekšā gadus divdesmit septiņus vecu cilvēku. Viņš bija ģērbies vecā, saplēstā, gaišzilā hitonā. Galvu sedza balts apsējs, ap pieri bija siksniņa, bet rokas — sasietas aiz muguras. Zem kreisās acs cilvēkam bija liels zilums, lūpu kaktiņā — noskrambājums ar sakaltušām asinīm. Atvestais skatījās uz prokuratoru ar tramīgu ziņkāri.

Brīdi paklusējis, prokurators klusu jautāja aramiešu valodā:

— Tad tu esi tas, kurš visus kūdīja uz Jeruřalajas tempļa noplēšanu?

Prokurators sēdēja kā sastindzis, tik tikko kustējās vienīgi viņa lūpas, kad vajadzēja izrunāt vārdus. Kā sastindzis prokurators bija tādēļ, ka baidījās pakustināt savu elles sāpēs liesmojošo galvu.

Cilvēks ar sasietajām rokām paliecās mazlietiņ uz priekšu un sāka runāt:

— Labais cilvēk! Tici man...

Bet prokurators, joprojām nekustēdamies un nemaz nepaaugstinot balsi, tūlīt viņu pārtrauca:

— Es būtu tas, ko tu sauc par labu cilvēku? Tu maldies. Jeruřalajimā visi čukstas par mani, ka es esot nikns briesmonis, un tā ir tīra patiesība, — un tikpat monotoni piebilda: — Centurionu Žurkkāvi pie manis!

Visiem šķita, ka balkonā satumst, kad par Žurkkāvi iesauktais sevišķās centūrijas komandieris Marks nostājās prokuratora priekšā.

Žurkkāvis bija galvas tiesu garāks par visiem leģionāriem un tik platiem pleciem, ka pilnīgi aizsedza sauli, kas vēl nebija necik augstu pakāpusies.

Prokurators centurionu uzrunāja latīniski:

— Noziedznieks sauc mani par «labo cilvēku». Izvediet viņu ārā uz brītiņu, paskaidrojiet viņam, kā vajag ar mani runāt! Tikai nekropļojiet!

Visi, atskaitot nekustīgo prokuratoru, ar skatieniem pavādīja Marku Žurkkāvi, kas pameta ar roku arestētajam, lai tas seko viņam.

Žurkkāvim vispār skatījās pakal, lai kur viņš parādījās, viņa auguma dēļ, bet tie, kas viņu redzēja pirmoreiz, skatījās pakal arī izkropļotās sejas dēļ: viņam bija ar ģermāņu kara vāli sadragāts deguns.

Marka smagie zābaki nodunēja pa mozaiku, sasaistītais klusu, bez skaņas sekoja viņam, kolonādē iestājās pilnīgs klusums, un varēja dzirdēt, kā dūdo baloži dārza laukumā pie balkona un kā fontānā ūdens dzied savu noslēpumaino, patikamo dziesmu.

Prokuratoram sagribējās piecelties, pabāzt deniņus zem strūklas un tā palikt. Bet viņš zināja, ka arī tas viņam nepalīdzēs.

Izvedis arestēto dārzā ārpus kolonnām, Žurkkāvis izņēma pie bronzas statujas stāvošajam leģionāram no rokām pātagu, drusku atvēzās un iesita arestētajam pa pleciem. Centuriona kustība bija pavisam viegla, taču sasaistītais uzreiz nogāzās kā nopļauts, viņam aizcirtās elpa, seja nobālēja un acīs izdzisa sajēga. Marks ar kreiso roku uzrāva nokritušo augšā tikpat kā tukšu maisu, nostādināja uz kājām un, aramiešu vārdus kropļodams, caur degunu ierunājās:

— Romas prokuratoru saukt — valdītājs! Citus vārdus nerunāt! Mierā stāvēt! Tu mani saprast, vai es tevi sist?

Arestētais sagriņojās, bet tad saņēmās, seja atguva krāsu, viņš ievilka elpu un atbildēja piesmakušā balsī:

— Es tevi sapratu. Nesit mani!

Pēc brīža viņš atkal stāvēja prokuratora priekšā.

— Ierunājās neizteiksmīga, slima balss:

— Vārds?

— Mans? — arestētais steidzīgi atsaucās, ar visu savu būtni izteikdams gatavību atbildēt pēc būtības, neizraisīt naida uzplūdus vēlreiz.

Prokurators klusām teica:

— Mans man ir zināms. Neizliecies muļķāks nekā esi! Tavs.

- Ješua. — ātri atbildēja arestants.
- Pievārds ir?
- Ha-Nocri.
- Kur dzimis?
- Gamalas pilsētā, — arestants atbildēja, mādams ar galvu, ka tur, kaut kur tālu, no viņa pa labi, ziemeļos, ir tāda pilsēta Gamala.
- Kādu asiņu?
- Es skaidri nezinu, — arestētais žirgti atbildēja, — savus vecākus es neatceros. Man teica, ka tēvs esot bijis sīrietis...
- Kur tu pastāvīgi dzīvo?
- Man nav pastāvīgas dzīvesvietas, — kautrīgi atbildēja arestants, — es ceļoju no pilsētas uz pilsētu.
- To var pasacīt īsāk, vienā vārdā — klaidonis, — teica prokurators un jautāja: — Radinieki ir?
- Nav neviena. Es esmu viens pats.
- Lasīt māki?
- Jā.
- Bez aramiešu valodas vēl kādu proti?
- Protu. Grieķu.
- Pietūkušais plakstiņš pacēlās, sāpju dūmakas aizplīvurota acs uzlūkoja arestēto. Otra acs palika ciet.
- Pilāts ierunājās grieķiski:
- Tātad tu taisijies noplēst templi un aicināji uz to arī citus?
- Arestants atkal atdzīvojās, viņa acis vairs nepauda izbailes, un viņš grieķiski iesāka:
- Es, lab... — un atkal acis pazibēja šausmas, jo viņš tik tikko nepārteicās, — es, valdītāj, nekad savā dzīvē neesmu gatavojies plēst templi un nevienu neesmu pierunājis uz tādu bezjēdzīgu soli.
- Sekretāra sejā pavidēja izbrīns, viņš pacēla galvu no zemā galdiņa, pār kuru bija pārknūpis, liecību pierakstīdams, bet tūlīt atkal noliecās pār savu pergamentu.
- Uz svētkiem šajā pilsētā salasās milzums dažādu ļaužu. Ir starp viņiem magi, astrologi, pareģi un slepkavas, — monotoni runāja prokurators, — bet pagadās arī meli. Tu, piemēram, esi melis. Skaidri uzrakstīts: kūdījis noplēst templi. Cilvēki to apliecina.
- Tie labie cilvēki... — arestants ierunājās un, steidzīgi piebūdis «valdītāj», turpināja: — Neko nav mācījušies un ir sajaukuši visu, ko es teicu. Es vispār sāku

baidīties, ka šis sajukums var turpināties ļoti ilgu laiku. Un viss tādēļ, ka viņš nepareizi pieraksta manis teikto. Iestājās klusums. Tagad abas slimās acis ar smagu skatienu raudzījās uz arestantu.

— Atkārtoju tev vēlreiz, bet tā nu ir pēdējā reize: beidz izlikties par prātā jukušu, noziedzniek, — labsirdīgi un monotoni sacīja Pilāts, — tevis teiktā nav pierakstīts daudz, bet ar to pašu pietiek, lai tevi pakārtu.

— Nē, nē, valdītāj, — viss sasprindzis no vēlēšanās pārliecināt, teica arestētais, — staigā man pakal viens tāds ar āžādas pergamentu rokā un nepārtraukti raksta. Bet es vienreiz ieskatījos tajā pergamentā, un mani pārņēma šausmas. Itin nekā no visa, kas pierakstīts, es nesmu teicis. Es lūdzos viņu: sadedzini, dieva dēļ, savu pergamentu! Bet viņš izrāva to man no rokām un aizbēga.

— Kas viņš tāds ir? — ar riebuma pieskaņu pajautāja Pilāts un pataustīja deniņus ar roku.

— Levijs Matejs, — labprāt paskaidroja arestants. — viņš bija nodokļu piedzinējs, un es viņu pirmoreiz satiku uz ceļa Betvagā pie vīgu dārza, un mēs aprunājāmies. Sākumā viņš izturējās pret mani ar lielu nepatiku un pat apvainoja mani, tas ir, domāja, ka apvainojis, nosaukdams mani par suni, — te arestants iesmējās, — es personiski neredzu šajā zvērā nekā tik slihta, lai apvainotos jau par vārdu vien...

Sekretārs pārstāja rakstīt un uzmeta izbrīna pilnu skatienu ne arestētajam, bet prokuratoram.

— ...tomēr, paklausījies mani, viņš sāka atmaigt, — Jēšua turpināja, — beidzot nosvieda naudu uz ceļa un teica, ka ceļos kopā ar mani...

Pilāts iesmējās ar vienu sejas pusi, atņirdza dzeltenus zobus un, pazvēlies ar visu ķermeni pret sekretāru, sacīja:

— O, Jerušalajima! Ko tikai tajā nedabū dzirdēt! Nodokļu piedzinējs, jūs dzirdējāt, sviež naudu uz ceļa!

Nesaprazdams, ko uz to lai atbild, sekretārs sataisīja tādu pašu smaidu kā Pilāts.

— Bet viņš teica, ka no šī brīža naudu nicina, — tā Jēšua izskaidroja Levija Mateja dīvaino rīcību un piebilda: — Un no tā laika viņš ir mans pavadonis.

Joprojām nīrgdams, prokurators paskatījās uz arestēto, pēc tam uz sauli, kas nerimtīgi cēlās augšup pār hipo-

droma zirgu statujām, tālu lejā pa labi, un pēkšņi — ar smagu sirdi mokoši nodomāja, ka visvienkāršāk būtu bijis patriekt no balkona šo savādo noziedznieku ar vienu pašu vārdu: «Pakārt.» Patriekt arī konvoju, doties prom no kolonādes uz pili, pavēlēt aizkārt logus, nozvelties guļasvietā, pieprasīt aukstu ūdeni, žēlabainā balsī pasaukt suni Bangu un pasūdzēties viņam par hemi-krāniju. Un prokuratora slimajā galvā pēkšņi pazibēja vilinoša doma par indi.

Viņš ar duļķainām acīm skatījās uz arestēto un kādu laiciņu klusēja, mokoši pūlēdamies atcerēties, kāpēc šajā nežēlīgās Jerušalajimas rīta saules tveicē viņa priekšā stāv arestants ar sitienu saķēmotu ģīmi un kādi neviename nevajadzīgi jautājumi viņam būs vēl jāuzdod.

— Levijs Matejs? — aizsmakušā balsī jautāja slimais un aizvēra acis.

— Jā, Levijs Matejs, — līdz viņa ausīm nonāca augstā un viņu spīdzinošā balss.

— Bet ko tu tomēr par templi teici pūlim uz tirgus laukuma?

Atbildētāja balss, šķita, dur Pilātam tieši deniņos, un šī ļoti mokošā balss sacīja:

— Es, valdītāj, teicu, ka sabruks vecās ticības templis un pacelsies jauns patiesības templis. Tieši tā es teicu, lai būtu saprotamāk.

— Bet kāpēc tev, klaidoni, tirgū jāmusina tauta, stāstot tai par patiesību, no kuras tu neko nesaproti? Kas tad ir patiesība?

Un tad prokurators nodomāja: «O, mani dievi! Es jautāju to, kas tiesā nemaz nav vajadzīgs... Mans prāts man vairs neklausa...» Un atkal viņam parēgojās trauks ar tumšu šķidrumu. «Indi, dodiet man indi!»

Un no jauna viņš izdzirda balsi:

— Patiesība vispirms ir tāda, ka tev sāp galva un sāp tik stipri, ka tu glēvulīgi domā par nāvi. Tev ne vien nav spēka runāt ar mani, tev pat ir grūti uz mani skatīties. Tagad es nejausi izrādos tavs bende — un tas mani sarūgtina. Tu pat nespēj domāt un sapņo vienīgi par to, lai atnāktu tavs suns, acimredzot vienīgais radījums, kam tu esi pieķēries. Bet tavas mocības tūlīt beigsies, sāpes pāries.

Sekretārs iepleta acis uz arestantu un nepabeidza iesākto vārdu.

Pilāts ar mocekļa acīm paskatījās uz arestantu un ieraudzīja, ka saule jau ir pacēlusies diezgan augstu pār hipodromu, ka viens stars jau iespraucies kolonādē un liēn pie Ješuas nošķiebtajām sandalēm un ka tas no saules vairās.

Prokurators piecēlās, saspieda galvu ar rokām, un viņa dzeltenīgajā, skūtajā sejā bija lasāmas šausmas. Taču tūlīt ar savu gribu viņš tās apvaldīja un nosēdās.

Arestants pa to laiku runāja tālāk, bet sekretārs vairs neko nepierakstīja, tikai, izstiepis kaklu kā zostēviņš, centās nepalaidīt garām neviena vārda.

— Redzi nu, viss ir cauri, — teica arestētais, labvēlīgi uz Pilātu skatīdamies, — un es par to esmu ārkārtīgi priecīgs. Es, valdītāj, tev ieteiktu pamest uz kādu laiciņu pili un paiet kājām kaut kur tepat, kaut vai pa Eļļas kalna dārziem. Negaiss būs, — arestants pagriezās, piemiedzis acis, paskatījās saulē, — vēlāk, uz vakarpusi. Paštaiga tev stipri nāktu par labu, bet es tevi ar lielāko prieku pavadītu. Man ienāca galvā šādas tādas jaunas domas, kuras, kā man šķiet, varētu tev likties interesantas — jo vairāk tāpēc, ka tu atstāj ļoti gudra cilvēka iespaidu.

Sekretārs nobālēja līdz nāvei, un viņa pergamenta rullis nokrita zemē.

— Nelaiمة ir tā, — neviena netraucēts, sasaistītais turpināja, — ka tu esi pārāk noslēgts un galīgi zaudējis ticību cilvēkiem. Nevar, tu taču piekritīsi, visu savu piekēršanos veltīt vienīgi sunim. Tava dzīve ir nabadzīga, valdītāj. — Te runātājs atļāvās pasmaidīt.

Sekretārs tagad domāja tikai par vienu — ticēt vai neticēt savām ausīm. Bija jātic. Pēc tam viņš centās iedomāties, kādā tieši formā izpaudīsies ātri iekaistošā prokuratora dusmas pēc arestētā nedzirdētās bezkaunības. Bet to iedomāties sekretārs nespēja, kaut gan prokuratoru pazina labi.

Tad prokurators čerkstošā un piesmakušā balsī latīņu valodā teica:

— Atraisiet viņam rokas!

Viens no konvoja leģionāriem piesita ar piķi pie zemes, atdeva to otram, lai patur, pats piegāja pie arestanta un atraisīja virves. Sekretārs pacēla pergamenta rulli, nolēma pagaidām neko nepierakstīt un ne par ko nebrīnīties.

— Atzīsties, — grieķu valodā klusi jautāja Pilāts, — tu taču esi izcils ārsts?

— Nē, prokurator, ārsts es neesmu, — arestants atbildēja, ar baudu berzēdams virvju nospiesto un uztūkušo tumši sarkano delnu.

Pilāts, skatīdamies caur pieri, ar skatienu ieurbās arestantā, šajās acīs vairs nebija duļķu, tajās bija atgriezušās visiem pazīstamās dzirkstelītes.

— Es tev nepajautāju, — teica Pilāts, — varbūt tu arī latīņu valodu prot?

— Jā, protu, — arestants atbildēja.

Pilāta dzeltenīgie vaigi piesarka, un viņš jautāja latīniski:

— Kā tu zini, ka es gribēju pasaukt suni?

— Ļoti vienkārši, — arestants latīniski atbildēja, — tu kustināji roku, — arestants atkārtoja Pilāta žestu, — it kā gribētu noglaudīt, un lūpas...

— Jā, — teica Pilāts.

Visi brīdi paklusēja, pēc tam Pilāts uzdeva jautājumu grieķiski:

— Tātad tu esi ārsts?

— Nē, nē, — žirgti atbildēja arestants, — tici man, ka ārsts es neesmu.

— Nu labi. Ja reiz gribi to paturēt noslēpumā, paturi. Ar tavu lietu tieša sakara tam nav. Tātad tu apgalvo, ka neesi aicinājis noplēst... vai nodedzināt, vai kaut kā citādi iznīcināt templi?

— Es, valdītāj, atkārtuju, ka neesmu nevienu aicinājis uz tamlīdzīgu ricību. Vai tad es izskatoš pēc jukuša?

— Jā, jā, pēc jukuša tu neizskaties, — klusu atbildēja prokurators un kaut kā drausmi pasmaidīja, — nu tad apzvēri, ka tā nebija!

— Pie kā tu gribi lai es zvēru? — kā atdzīvojies jautāja atraisītais.

— Nu, kaut vai pie tavas dzīvības, — atbildēja prokurators, — ir īstā reize pie tās zvērēt, jo tā karājas mata galā, neaizmirsti to.

— Varbūt tu domā, ka tu viņu tur pakarināji, valdītāj? — jautāja arestants. — Ja tā, tad tu ļoti maldies.

Pilāts nodrebēja un atbildēja caur zobiem:

— Es varu šo matu pārgriezt.

— Un arī te tu kļūdieš, — gaiši smaidīdams un ar roku no saules sargādamies, iebilda arestants, — tu taču

piekritīsi, ka matu pārgriezt var droši vien tikai tas, kurš pakarinājis?

— Nu, nu, — smaidīdams teica Pilāts, — tagad es vairs nešaubos, ka Jerušalajas dikdieņi tiešām staigāja tev pakaļ. Es redzu, ka tu neesi uz mutes kritis. Starp citu, saki man — vai tas ir tiesa, ka Jerušalajimā tu esot ieradies pa Sūzu vārtiem jāšus uz ēzeļa, salašņu pūļa pavadībā un viņi klaigājuši tev slavinājumus kā pravietim? — Un prokurators norādīja uz pergamenta rulli.

Arestants neizpratnē paskatījās uz prokuratoru.

— Valdītāj, bet man taču ēzeļa nemaz nav, — viņš teica. — Es ierados Jerušalajimā tiešām pa Sūzu vārtiem, bet kājām, mani pavadīja viens pats Levijs Matejs, un neviens man neko nekliedza, jo tad Jerušalajimā neviens mani nepazīna.

— Vai tu pazīsti, — Pilāts turpināja, acis no arestanta nenovērsdams, — Dismasu un vēl otru — Hestasu, un trešo — Barabu?

— Šos labos cilvēkus es nepazīstu, — arestants atbildēja.

— Patiešām?

— Patiešām.

— Bet tagad paskaidro man — kāpēc tu visu laiku saki «labie cilvēki»? Varbūt tu visus tā sauc?

— Visus, — atbildēja arestants, — ļaunu cilvēku uz pasaules nemaz nav.

— Pirmoreiz dzirdu, — nosmīnēja Pilāts, — bet varbūt es par maz pazīstu dzīvi. Tālāko varat nepierakstīt, — šos vārdus viņš teica sekretāram, kurš tāpat jau neko nerakstīja, un atkal pievērsās arestantam. — Tu to kaut kādā grieķu grāmatā izlasīji?

— Nē, pats savā prātā izdomāju.

— Un tu to sludini?

— Jā.

— Bet, piemēram, centurions Marks, viņš ir iesaukts par Zūrkkāvi; viņš arī ir labs?

— Jā, — arestants atbildēja, — tiesa gan, viņš ir nelaimīgs. Kopš tā laika, kad labi cilvēki viņu izkropļoja, viņā iemājojuši nejutīgums un cietsirdība. Interesanti būtu zināt, kas viņu sakropļoja.

— Es tev to labprāt pateikšu, — Pilāts atsaucās, — jo pats biju visa tā liecinieks. Labi ļaudis metās viņam virsū kā suņi lācim. Ķermāņi grāba viņu aiz kakla, aiz rokām,

aiz kājām. Kājnieku manipuls bija iekļuvis maisā, un, ja no flanga nebūtu izcirtusi ceļu kavalērijas turma, kuru es komandēju, tev, filozof, ar Žurkkāvi parunāt nebūtu iznācis. Tas notika kaujā pie Idistavizo, Jaunavu Ielejā.

— Ja ar viņu parunātu, — negaidīti sapņaini noteica arestants, — viņš stipri pārmainītos.

— Es gan domāju, — atsaucās Pilāts, — ka maz priekā tu sagādātu legiona legātam, ja tev ienāktu prātā runāt ar kādu no viņa virsniekiem vai kareivjiem. Starp citu, par laimi, tas arī nenotiks, un pirmais, kas par to parūpēsies, būšu es.

Tajā brīdī kolonādē iešāvās bezdelīga, apmeta loku zem zeltītajiem griestiem, nospurdza leju, ar aso spārnu tik tikko neskardama nišā stāvošās bronzas statujas seju, un nozuda aiz kolonnas kapiteļa. Iespējams, ka viņa tur gribēja vīt ligzdu.

Pa bezdelīgas lidojuma laiku prokuratora tagad jau skaidrajā un vieglajā galvā izveidojās formula. Tā bija tāda: valdītājs izskatīja klejojošā filozofa Ješuas, pievārdā — Ha-Nocri, lietu un nozieguma sastāvu tajā neatrada. It īpaši neatrada ne mazākā sakara starp Ješuas rīcību un nesen Jerušalajimā notikušajām nekārtībām. Klejojošais filozofs izrādījās garīgi slimš. Sakarā ar to nāves sodu, ko Mazais Sinedrijs piespriedis Ješum, prokurators neapstiprina. Bet, tā kā bezprātīgās un utopiskās Ha-Nocri runas var būt par iemeslu nemieriem Jerušalajimā, prokurators izsūta Ješuu no Jerušalajimas un ieslogā viņu Stratonas Cēzarejā, tas ir tieši tur, kur atrodas prokuratora rezidence.

Atlika visu to nodiktēt sekretāram.

Bezdelīgas spārni nošvirkstēja prokuratoram virs pašas galvas, putns metās uz fontāna pusi un izlidoja brīvībā. Prokurators pacēla acis uz arestantu un ieraudzīja, ka blakus tam saulē aizdegas putekļu stabs.

— Par viņu vairāk nekā nav? — Pilāts jautāja sekretāram.

— Diemžēl ir, — negaidīti atbildēja sekretārs un pasniedza Pilātam vēl vienu pergamenta gabalu.

— Kas tur vēl varētu būt? — Pilāts jautāja un sarauca pieri.

Kad pasniegtais pergaments bija izlasīts, prokuratora seja vēl vairāk pārmainījās. Vai nu tumšas asinis pieplūda kaklam un sejai, vai bija cits kāds iemesls, taču

viņa āda zaudēja savu dzeltenīgumu, nobrūnēja un acis iekrita dobumos.

Arī pie tā droši vien vainīgas bija deniņos sakāpušās un daudzīties sākušās asinis, jo prokuratoram kaut kas notika ar redzi. Viņam izlikās, ka arestanta galva aizpeld kaut kur projām un tās vietā uzrodas jauna. Uz šīs plikās galvas bija zelta kronis ar retiem žuburiem, uz pieres bija ādā iegrauzusies, ar smēri saziesta brūce, bezzobainā mute bija iekritusi un kaprīzā apakšlūpa atkārusies. Pilātam šķita, ka izgaisušas balkona sārtās kolonnas un Jerušalajimas jūmti tālumā, lejā aiz dārza, un visu apņēmusi apkārtējo dārzu biežā, mūžam zaļā lapotne. Arī ar dzirdi notika kaut kas divains — it kā tālumā klusi un draudīgi ieskanētos taures un ļoti skaidra, nazāla balss augstmanīgi stieptu vārdus: «Likums par majestātes apvainošanu...»

Sāka auļot domas — īsas, nesakarīgas un neparastas: «Man beigas!» — pēc tam: «Mums beigas!...» Un viena starp tām pavisam bezjēdzīga: par kaut kādu neizbēgamu un nolemtu nemirstību — kam?! — turklāt šī nemirstība izraisīja neciešami sāpīgas skumjas.

Pilāts saspringa, atbrīvojās no redzējuma, atkal skatījās uz balkonu, un atkal viņa priekšā bija arestanta acis.

— Paklausies, Ha-Nocri, — prokurators ierunājās, divaini skatīdamies uz Ješuu, prokuratora seja bija barga, bet acis pilnas satraukuma, — vai tu kaut kad kaut ko esi runājis par lielo cēzaru? Atbildi! Esi? ... Vai ... ne ... esi? — Pilāts pastiepa «ne» drusku vairāk, nekā tas tiesā pienākas, un ar skatienu sūtīja Ješuuam kaut kādu domu, it kā gribēdams to iedvest arestantam.

— Taisnību runāt ir viegli, — arestants noteica.

— Man nav jāzin, — nospiebtā un niknā balsī atsaucās Pilāts, — vai tev ir patīkami vai nepatīkami teikt taisnību. Tev to nāksies teikt. Bet, pirms runā, apsver katru vārdu, ja negribi ne tikai neizbēgamu, bet arī mokošu nāvi!

Nevienam nav zināms, kas bija noticis ar Jūdu zemes prokuratoru, bet viņš atļāvās pacelt roku, it kā no saules stara vairīdamies, un aiz šīs rokas kā aiz vairoga dot ar acīm kaut kādu mājienu arestantam.

— Tātad, — viņš teica, — atbildi — vai tu pazīsti Jūdasu no Kirjatas un ko tieši tu viņam teici, ja vispār ko teici, par cēzaru?

— Tas bija tā, — arestants labprāt sāka stāstīt, — aizvakar vakarā pie tempļa es iepazinos ar vienu jaunu cilvēku, kurš teica, ka esot Jūdass no Kirjatas pilsētas. Viņš uzaicināja mani pie sevis mājās Lejas Pilsētā un uzcienāja...

— Labs cilvēks? — jautāja Pilāts, un velnišķīga uguns nozibsnīja viņa acīs.

— Ļoti labs un zinātkārs cilvēks, — arestants apstiprināja, — viņš izrādīja milzīgu interesi par manām domām, uzņēma mani ļoti laipni...

— Aizdedzināja eļļas lampiņas... — tādā pašā tonī kā arestants Pilāts piebilda, turklāt acis viņam staroja.

— Jā, — mazliet pabrīnījies, kā prokurators to zina. Ješua turpināja, — lūdza mani izteikt savus uzskatus par valsts varu. Viņu šis jautājums ļoti interesēja.

— Un ko tad tu teici? — jautāja Pilāts. — Vai arī tu atbildēsi, ka esi aizmirsis, ko runāji? — Bet Pilāta toni jau bija bezcerība.

— Es teicu, — arestants stāstīja, — ka ikviena vara ir vardarbība pret cilvēkiem un ka pienāks laiks, kad nebūs ne cēzaru, ne citas varas. Cilvēks ieies patiesības un taisnīguma valstībā, kur vispār nekāda vara nebūs vajadzīga.

— Tālāk!

— Tālāk nebija nekā, — teica arestants, — tūlīt sakrēja cilvēki, sasēja mani un aizveda uz cietumu.

Sekretārs, cenzdamies neizlaist neviena vārda, ātri švīkāja uz pergamenta.

— Cilvēkiem uz pasaules nav bijis, nav un nekad nebūs diženākas un skaistākas varas par imperatora Tiberija varu! — Pilāta neskanīgā un slimā balss pieņēma spēkā.

Prokurators nez kāpēc ar nicināšanu paskatījās uz sekretāru un konvoju.

— Un ne jau tev, neprātīgais noziedzniek, par to spriest! — Te Pilāts uzkliedza: — Izvest konvoju no balkona! — Un, pret sekretāru pagriezies, piemetināja: — Atstājiet mani ar noziedznieku vienatnē, tā ir valsts lieta!

Konvojs pacēla pīkus un, ritmiski soļiem klauzdot, devās no balkona dārzā, bet pēc konvoja aizgāja arī sekretārs.

Kādu laiku klusumu balkonā pārtrauca vienīgi fontāna ūdens dziesma. Pilāts skatījās, kā virs caurulītes uz-

pūšas ūdens šķīvis, kā tam aplūst malas un sīkās strūk-
liņās krīt lejup.

Arestants ierunājās pirmais:

— Es redzu, ka ir notikusi kaut kāda nelaime tāpēc,
ka esmu runājis ar to jaunekli no Kirjatas. Man, val-
dītāj, ir tāda nojauta, ka ar viņu notiks kas slikts, un
man viņa ļoti žēl.

— Es domāju, — savādi smīnēdams, atbildēja prokura-
tors, — ka ir vēl kaut kas uz pasaules, ko tev vajadzētu
pažēlot vairāk nekā Jūdasi no Kirjatas un kam klāsies
daudz sliktāk nekā Jūdai. Tātad Marks Žurkkāvis,
salts un pārliecināts bende, un tie ļaudis, kuri, kā es
redzu, — prokurators rādīja uz Ješuas sakropļoto seju,
— tevi ir situši par taviem sprediķiem, ļauna darītāji
Dismass un Hestass, kas kopā ar savu varu noslepkavoja
četrus kareivjus, un beigu beigās nožēlojamais nodevējs
Jūdass — visi viņi ir labi cilvēki?

— Jā, — atbildēja arestants.

— Un būs reiz patiesības valstība?

— Būs, valdītāj, — pārliecināti atbildēja Ješua.

— Nekad viņas nebūs! — Pilāts pēkšņi iekliedzās tik
briesmīgā balsī, ka Ješua atlēca sānis. Tāpat pirms dau-
dziem gadiem Jaunavu Ielejā viņš bija kliedzis saviem
jātniekiem: «Kapājiet viņus! Kapājiet viņus! Lielais Žurk-
kāvis ir ķezā!» Viņš vēl vairāk paaugstināja komandās
izblauto baidīti un izkiedza vārdus tā, lai tos dārzā var
dzirdēt: — Noziedznieks! Noziedznieks! Noziedznieks!

Pēc tam, pazeminājis balsi, iejautājās:

— Ješua Ha-Nocri, vai tu tici kaut kādiem dieviem?

— Dievs ir viens, — Ješua atbildēja, — un es viņam
ticu.

— Tad lūdz viņu! Kā nākas, lūdz! Vispār, — te Pi-
lātam aizķērās balss, — tas arī nelīdzēs. Sieva tev ir? —
nez kāpēc žēlabaini jautāja Pilāts, pats nesaprazdams,
kas ar viņu notiek.

— Nē, es esmu viens pats.

— Neciešamā pilsēta, — pēkšņi nomurmināja proku-
rators, noskurinājās, it kā būtu nosalis, un paberzēja ro-
kas, it kā mazgātos. — Ja tevi būtu nodūruši pirms sa-
tikšanās ar Jūdasi no Kirjatas, tici man, būtu bijis labāk.

— Bet varbūt tu mani laistu vaļā, valdītāj, — are-
stants negaidīti palūdza, un viņa balss kļuva tramīga,
— es redzu, ka mani grib nobeigt.

Pilāta seja krampjaini sarāvās, viņš pavērsa pret Ješuu iekaisušos, sarkani dzīslotos acu baltumus un teica:

— Nelaimīgais, un tu domā, ka Romas prokurators atlaidīs cilvēku, kurš sacījis to, ko tu teici? O, dievi, dievi! Vai arī tu ceri, ka esmu ar mieru būt tavā vietā? Es nedomāju tā kā tu! Un klausies: ja no šī brīža tu teiksi kaut pušplēstu vārdu, sāksi ar kādu runāt, tad sargies no manis! Vēlreiz tev atkārtoju: sargies!

— Valdītāj...

— Klusu! — iekliedzās Pilāts, ar satracinātu skatienu pavadīdams bezdelīgu, kas atkal bija ielidojusi balkonā.

— Šurp, pie manis! — Pilāts kiedza.

Kad sekretārs un konvojs bija atgriezušies savās vietās, Pilāts paziņoja, ka apstiprina Mazā Sinedrija pasludināto nāves spriedumu Ješuum Ha-Nocri, un sekretārs pierakstīja Pilāta teikto.

Pēc brīža prokuratora priekšā stāvēja Marks Žurkkāvis. Viņam prokurators pavēlēja nodot noziedznieku slepenā dienesta priekšniekam reizē ar rīkojumu — nošķirt Ješuu Ha-Nocri no pārējiem notiesātajiem un piedraudēt ar bargu sodu slepenā dienesta komandai, ja tā ar Ješuu sarunāsies vai atbildēs uz kādu viņa jautājumu.

Marks deva zīmi, konvojs ap Ješuu saslēdzās un izveda viņu no balkona.

Pēc tam prokuratora priekšā stājās slaidis, gaišbārdains skaistulis, uz krūtīm tam vizuļoja lauvu purni, bruņucepuri rotāja ērgļa spalvas, uz šķēpa portupejas bija zelta sprādzes, apavi ar trīskāršu zoli bija sašņorēti līdz ceļiem un pār plecu pārmests liesmojošs apmetnis. Tas bija leģionu komandējošais legāts. Prokurators viņam pajautāja, kur pašreiz atrodas sebastiešu kohorta. Legāts ziņoja, ka sebastiešu ķēdes aplenkušas laukumu hipodroma priekšā, kur tautai nolasīs spriedumu par noziedzniekiem.

Tad prokurators deva rīkojumu izvēlēties divas centūrijas no romiešu kohortas. Vienai no tām Žurkkāvja vadībā vajadzēs konvojēt noziedzniekus, vergus ar nāves soda izpildīšanai vajadzīgajiem piederumiem un bēdes, kad tie dosies uz Kailo Kalnu, un, nonākot tur, piedroties ķēdēm augšējā aplenkumā. Otrai jādodas turp tūlīt, lai iežogotu Kailo Kalnu jau tagad. Šim pašam nolūkam, tas ir, Kalna apsardzībai, prokurators lūdza legātu nosūtīt turp kavalērijas palīgpulku — sīriešu ālu.

Kad legāts aizgāja no balkona, prokurators pavēlēja sekretāram, lai tas izsauc šurp uz pili Sinedrija prezidentu, divus tā locekļus un Jerušalajimas tempļa sardzes priekšnieku, un piebilda, ka lūdz to izdarīt tādā veidā, lai pirms apspriedes ar visiem šiem ļaudīm viņš ar prezidentu varētu parunāt vispirms vienatnē.

Prokuratora pavēles tika izpildītas ātri un precīzi, un saule, ar neredzētu niknumu šajās dienās cepinādama Jerušalajimu, vēl nebija sasniegusi savu augstāko punktu, kad pie diviem kāpnes sargājošiem marmora lauvām augšējā terasē satikās prokurators un Sinedrija prezidenta vietas izpildītājs jūdu augstais priesteris Josefs Kāifass.

Dārzā valdīja klusums. Bet, iznākot no kolonādes saules apspīdētajā dārzā augšējā laukumā, kur auga palmas ar baismīgiem ziloņkājainiem stumbriem, kur prokuratoram pavērās skats uz visu viņam pretīgo Jerušalajimu ar tās gaisa tiltiem, cietokšņiem un — pats galvenais — ar Jerušalajimas templi — šo vārdos neaprakstāmo marmora blāķi, ko sedza nevis jumts, bet zeltītas drakona zvīņas, prokuratora dzirdīgā auss uztvēra dobjū ņurdoņu, kura nāca šurp no pilsētas laukuma aiz pils dārza zemāko terašu akmens sienas un kurā pa brīžam ielauzās vāji, smalki tādi kā vaidi, kā kliedzieni.

Prokurators saprata, ka uz laukuma jau salasījies nepārskatāms neseno nekārtību satraukts Jerušalajimas iedzīvotāju pūlis, ar nepacietību gaidot sprieduma pasludināšanu, un ka kliedzēji ir nepacietīgie ūdens pārdevēji.

Prokurators vispirms uzaicināja augsto priesteri uz balkona, kur nav tik nežēlīgas tveices, taču Kāifass pieklājīgi atvainojās un paskaidroja, ka nevar to darīt. Pilāts uzvilka kapuci pār savu puskaילו galvu, un saruna sākās. Saruna noritēja grieķiski.

Pilāts teica, ka Ješuas Ha-Nocri lietu ir izskatījis un nāves spriedumu apstiprinājis.

Tādējādi šodien izpildāmais nāves sods piespriests trim slepkavām: Dismasam, Hestasam, Barabam un vēl tam pašam Ješūam Ha-Nocri. Pirmos divus, kam bija ienācis prātā kūdīt tautu uz dumpi pret cēzaru, saņēma ciet Romas varas iestādes kaujā, par viņiem lemj prokurators, un par tiem šeit nav jārunā. Abus pēdējos, Barabu un Ha-Nocri, ir notvērušas vietējās varas iestādes un notiesājis Sinedrijs. Saskaņā ar likumu, saskaņā ar paražu

vienu no viņiem vajadzēs atlaist brīvībā par godu lieldienu svētkiem, kuri šodien sākas.

Tā tad prokurators grib zināt, kuru no diviem noziedzniekiem Sinedrijs taisās atbrīvot: Barabu vai Ha-Nocri? Kāifass palocīja galvu, apliecinādams, ka jautājums viņam ir skaidrs, un teica:

— Sinedrijs lūdz atbrīvot Barabu.

Prokurators labi zināja, ka augstais priesteris viņam tieši tā atbildēs, bet viņam vajadzēja parādīt, ka tāda atbilde viņā izsauc izbrīnu.

Pilāts to izdarīja ar lielu meistarību. Uzacis viņa augstprātīgajā sejā pacēlās, prokurators ar izbrīnu paskatījās augstajam priesterim taisni acīs.

— Man jāatzīst, ka atbilde mani pārsteidz, — mierīgi ierunājās prokurators, — es baidos, vai te nav kāds pārpratums.

Pilāts paskaidroja. Romas varas iestādes nebūt negrib kaut kā ierobežot vietējo garīgo varas iestāžu tiesības, augstajam priesterim tas ir labi zināms, bet šoreiz notikusi nepārprotama kļūda. Un Romas varas iestādes, saprotams, ieinteresētas, lai kļūda tiktu izlabota.

Patiešām — Barabas un Ha-Nocri noziegumi pēc sava smaguma nav salīdzināmi. Ja otrs, acīm redzami prātā jūcis cilvēks, vainojams bezjēdzīgu runu teikšanā, kas jaukušas ļaužu prātus Jerušalajimā un dažās citās vietās, tad pirmajam vaina ir daudz smagāka. Nemaz nerunājot par to, ka viņš atļāvies tieši aicināt uz sacelšanos, viņš turklāt vēl ir noslepkavojis sargkareivi, kad viņu centās saņemt ciet. Baraba ir daudz bīstamāks par Ha-Nocri.

Nemot vērā visu sacīto, prokurators lūdz augsto priesteri vēlreiz pārskatīt lēmumu un atstāt brīvībā to no diviem apsūdzētajiem, kurš mazāk kaitīgs, un tāds, bez šaubām, ir Ha-Nocri. Tā tad?

Kāifass paskatījās Pilātam tieši acīs un klusā, bet noteiktā balsī teica, ka Sinedrijs ar lietu iepazīties uzmanīgi un jau otrreiz paziņo, ka nolēmis atsvabināt Barabu.

— Kā? Pat pēc mana lūguma? Pēc tā cilvēka lūguma, kurš šeit pārstāv Romas valsts varu? Augstais priesteri, atkārtoti trešoreiz!

— Un arī trešoreiz mēs paziņojam, ka atbrīvosim Barabu, — klusu teica Kāifass.

Viss bija cauri, un runāt vairs nebija par ko. Ha-Nocri zuda uz visiem laikiem, un nebūs neviens, kas izārstētu prokuratora briesmīgo, ļauno slimību; pret to nav līdzekļa, atskaitot nāvi. Taču ne jau šī doma pašreiz satrauca Pilātu. Visu viņa būtību pārņēma tā pati sāpīgā smeldze, kas toreiz uz balkona. Viņš tūlīt centās to sev izskaidrot, un izskaidrojums iznāca dīvains: prokurators neskaidri nojauta, ka viņš ar notiesāto kaut ko nav izrunājis līdz galam, bet var arī būt, ka nav līdz galam uzklaušījis.

Pilāts aizdzina šo domu, un tā aizlidoja vienā acumirkli, tāpat kā atlidojusi. Tā aizlidoja, bet sāpīgā smeldze palika neizskaidrota, jo nevarēja taču to izskaidrot kā zibens uzplaiksnījusi un pagaisusi cita — īsiņa doma: «Nemirstība... ir atnākusi nemirstība...» Kam nemirstība ir atnākusi? To prokurators nevarēja saprast, bet no domas par miklaino nemirstību viņam pašā saules karstumā sametās auksti.

— Labi, — sacīja Pilāts, — lai tā būtu.

Viņš atskatījās, pārlaida skatienu apkārtnei un nobrīnījās par notikušo pārmaiņu. Bija pazudis pilnziedīgais rožu krūms, bija pazudušas cipreses ap augšējo terasi un granātkoks, un baltā statuļa zaļumu vidū, un paši zaļumi arī. To vietā uzpeldēja kaut kāds sarkanmelns biezoknis, tajā sašūpojās ūdenszāles un virzījās kaut kur, un kopā ar tām virzījās arī Pilāts. Tagad viņu žņaugdamas un apsvilinādamas savā varā turēja visbriesmīgākās dusmas, dusmas par savu bezspēcību.

— Es smoku, — viņš ar mokām izrunāja, — es smoku nost!

Ar aukstu, slapju roku viņš rāva vaļā apmetņa apkakles sprādzi, tā nokrita zemē smiltīs.

— Šodien spiedīgs laiks, kaut kur ir negaiss, — atsaucās Kāifass, nenovērsdams skata no Pilāta piesarkušās sejas un iedomādamies, kādas moka vēl stāv priekšā. «O, cik briesmīgs nīzāna mēnesis šogad!»

— Nē, — teica Pilāts, — tas nav no tā, ka laiks spiedīgs, bet tāpēc, ka es smoku nost tavā klātbūtnē, Kāifas, — piemiedzis acis šauras, smaidīdams Pilāts vēl piemetināja: — Piesargies, augstais priester!

Augstā priesterā tumšās acis iezibsnījās, un viņš sataisīja tādu pašu izbrīnījušos seju kā pirms tam prokurators.

— Kas man jādzird, prokurator? — lepni un mierīgi atbildēja Kāifass. — Tu man draudi pēc pieņemta un tevis paša apstiprināta sprieduma? Vai tas var būt? Mēs esam pieraduši, ka Romas prokuratoris, pirms kaut ko saka, apdomā vārdus. Vai tikai mūs kāds nenoklausās, valdītāj?

Pilāts ar nedzīvām acīm paskatījās uz augsto priesteri un atņirdzās mākslotā smaidā.

— Ko tu runā, augstais priester! Kas mūs šeit var noklausīties? Vai tad es patiešām atgādinu to jauno klejojošo plānprātiņu, kuru šodien sodīs ar nāvi? Vai tad es esmu kāds puiselis, Kāifas? Es zinu, ko un kur runāt. Ap dārzu ir sardze, ap pili vēl viena, te pat pele spraudziņu neatradīs. Kur nu pele, te arī tas, kā viņu sauc... no Kirjatas neielavīsies! Jā, starp citu, vai tu viņu pazīsti, augstais priester? Jā... ja tāds te ielavītos, viņš sūri un grūti to nožēlotu; šinī ziņā tu taču man tici? Nem vērā, augstais priester, ka no šī brīža tev miera vairs nebūs! Ne tev, ne tavai tautai, — un Pilāts rādīja ar roku tālumā, pa labi, kur, augstu pacēlies, spīguļoja templis, — to saku tev es — Poncijas Pilāts, jātnieks Zelta Piķis!

— Zinu, to es zinu, — bez bailēm atbildēja melnbārdainais Kāifass, un acis tam iespīdējās. Viņš pacēla roku pret debesīm un turpināja: — Jūdu tauta zina, ka tu nīsti viņu un vismelnāko naidu un daudz moku tu tai atnesīsi, bet iznīcināt pavisam nespēsi. Dievs viņu aizstāvēs. Uzdzirdēs mūs, uzklausīs mūs visuvarenais cēzars un paglābs no slepkavotāja Pilāta!

— O nē! — iesaucās Pilāts, un ar katru vārdu viņam kļuva vieglāk un vieglāk — nevajadzēja vairs izlikties un meklēt vārdus. — Pārāk daudz tu esi cēzaram par mani žēlojies, tagad pienākusi mana stunda, Kāifas! Tagad aizceļos mans ziņojums — nevis vietvaldim uz Antiohiju, nevis uz Romu, bet taisnā ceļā uz Kapreju pašam imperatoram, un ziņojumā būs rakstīts par to, kā jūs vistākos dumpiniekus Jerušalajimā glābjat no nāves. Un ne jau nu ar ūdeni no Salamana dīķiem, kā es biju griebējis, es tad padzirdināšu Jerušalajimu! Nē, ne ar ūdeni! Atceries, ka man jūsu dēļ nācās ņemt nost no sienas vairogus ar imperatora monogrammu, pārkārtot karaspēku, nācās, pats redzi, pat braukt šurp un skatīties, kas īsti te pie jums notiek! Piemini manus vārdus, augstais priester! Te nebūs tikai viena kohorta, nē! Pie Jeruša-

lajimas mūriem ieradiesies pilnībā viss Fulminata legions. šurp nāks arābu kavalērija, tad tu dzirdēsi rūgtu raudāšanu un vaimanas! Tad tu atcerēsies izglābto Barabu un nožēlosi, ka esi sūtījis nāvē filozofu ar viņa miermīlīgajiem sprediķiem.

Augstā priesterā seja pārklājās ar plankumiem, acis liesmoja. Viņš atņirdzās prokuratora smaidam līdzīgā mākslotā smaidā un atbildēja:

— Vai tu pats, prokurator, tici tam, ko tu runā? Nē, netici vis! Ne jau mieru, ne mieru atnesa Jerušalajimai tas tautas musinātājs, tu, jātņiek, to lieliski saproti! Tu gribi viņu izlaist brīvībā, lai viņš samusinātu tautu, lai apgānītu ticību un lai pēc tam tā noliktu galvu zem romiešu šķēpiem! Es, jūdu augstais priesteris, kamēr vien būšu dzīvs, ticību apgānīt neļaušu un tautu aizstāvēšu! Dzirdi, Pilāt? — Un Kāifass draudīgi pacēla roku augšup. — Ieklausies, prokurator!

Kāifass apklusā, un prokurators atkal tādu kā jūras šalkoņu saklausija jau tepat — pie pašām Hēroda Lielā dārza sienām. Šī skaņa nāca no lejas, sasniegusi prokuratora kājas, sitās tieši sejā. Bet viņam aiz muguras, aiz pils spārņa, skanēja satraukti tauru signāli, simtiem kāju smagnēja gaita, dzelžu šķindoņa, un prokurators saprata, ka romiešu kājņieki jau ir devušies izpildīt viņa pavēli un steidzas uz dumpiniekām un slepkavām baigo pirmsnāves parādī.

— Tu dzirdi, prokurator? — klusu atkārtoja augstais priesteris. — Vai tiešām tu man gribi iegālvot, ka tas viss, — te augstais priesteris pacēla abas rokas, un tumšā kapuce noslīdēja viņam no galvas, — notiek nožēlojamā slepkavas Barabas dēļ?

Prokurators ar delnas virspusi noslaucīja auksto un mitro pieri, palūkojās zemē, pacēla piemiegtās acis pret debesīm, ieraudzīja, ka nokaitētā lode jau ir gandrīz viņam virs galvas, bet Kāifasa ēna pavisam sačokurojusies pie lauvas astes, un klusā, vienaldzīgā balsī teica:

— Jau tuvu dienasvidus. Mēs esam aizrāvušies ar runāšanu, bet vajag turpināt darbu.

Smalkā veidā atvainojies augstajam priesterim, viņš palūdza to apsēsties uz sola magnolijas ēnā un uzgaidīt, kamēr viņš izsauks pārējos, kam jāpiedalās pēdējā īsajā apspriedē, un dos vēl vienu ar nāves soda izpildīšanu saistītu rīkojumu.

Uzlicis roku uz sirds, Kāifass pieklājīgi palocījās un palika dārzā, bet Pilāts atgriezās uz balkona. Tur viņu gaidīja sekretārs, un viņš tam lika aicināt dārzā leģiona legātu, kohortas tribūnu, kā arī abus Sinedrija locekļus un tempļa sardzes priekšnieku, kuri šo izsaukumu gaidīja apaļajā lapenē ar fontānu, šī paša dārza nākamajā — zemākajā terasē. Pilāts vēl piemetināja, ka arī pats tūlīt nāks, un iegāja pilī.

Kamēr sekretārs vāca kopā apspriedes dalībniekus, prokurators ar tumšiem aizkariem aiztumšotā istabā satikās ar kādu cilvēku, kuram pusi sejas slēpa kapuce, kaut arī šajā istabā saules stari nevarēja traucēt. Šī satikšanās bija ļoti īsa. Prokurators klusām pateica cilvēkam dažus vārdus, pēc kuriem tas devās projām, bet Pilāts caur kolonādi atgriezās dārzā.

Tur, klātesot visiem tiem, ko viņš bija vēlējies redzēt, prokurators svinīgi un sausi apliecināja, ka viņš apstiprina nāves spriedumu Ješuaam Ha-Nocri, un oficiāli apjautājās Sinedrija locekļiem, kuru noziedznieku viņiem labpatik atstāt dzīvu. Saņēmis atbildi, ka tas ir Baraba, prokurators teica:

— Ļoti labi, — un lika sekretāram ierakstīt to protokolā, tad paņēma un saspieda sauļā sprādzi, ko sekretārs bija pacēlis no zemes, un svinīgi paziņoja: — Ir laiks!

Pēc tam visi klātesošie devās lejup pa platajām marmora kāpnēm, gar apdullinoši smaržojošām rožu sienām, lejup un lejup uz pils mūriem, uz vārtiem, kas veda gludi izbruģētā laukumā, kura galā pacēlās Jerušalaimas hipodroma kolonnas un statujas.

Tiklīdz grupa no dārza izgāja laukumā un uzkāpa plašajā akmens paaugstinājumā, kas pacēlās pāri laukumam, Pilāts, piemiedzis acis, novērtēja situāciju. Tur, kur viņš bija nācis, tas ir, ceļš no pils līdz laukumam, bija tukšs, toties priekšā Pilāts nekādu laukumu neredzēja, to bija pārplūdinājis pūlis. Pats paaugstinājums arī būtu stāvgrūdām pilns, ja to nenožogotu trīskāršā sebastiešu karavīru ķēde pa kreisi un ituriešu palīgkohortas karavīri pa labi no Pilāta.

Pilāts uzkāpa paaugstinājumā, automātiski žņaudzīdams rokā nevajadzīgo sprādzi un miegdams acis. Ne jau tāpēc prokurators samiedzās, ka viņam acis svilīnātu saule, nē! Viņš nezina kāpēc negribēja redzēt notie-

sātos, kurus, kā viņš to labi zināja, uzvedīs uz paaugstinājuma tūlīt aiz viņa.

Tikko baltais, asinssarkani oderētais apmetnis parādījās uz klints pāri cilvēku jūrai, neko neredzošajam Pilātam ausīs ietriecās skaņu lavīna: — Ha-a-a... — Tā iesākās klusām kaut kur tālu pie hipodroma, pēc tam kļuva pērkondārdīga un, dažas sekundes noturējusies, noplaka. «Mani ir ieraudzījuši,» nodomāja Pilāts. Lavīna nenorima pavisam, tā negaidīti sāka dārdēt vēlreiz, uz-bangoja skaļāk nekā pirmīt, un, tāpat kā virs bangām uzverd putas, uzvirda svilpieni un cauri pērkondārdiem saklausāmi sieviešu vaidi. «Tagad tie ir uzvesti uz paaugstinājuma...» nodomāja Pilāts, «bet vaidi ir tāpēc, ka pūlis, uz priekšu mezdami, ir samīdījis vienu otru sievieti.»

Viņš brīdi nogaidīja, zinādams, ka nekāds spēks nevar aplklusināt pūli, kamēr tas nav izgāzis visu, kas sakrājies, un aplklusis pats no sevis.

Kad šis brīdis pienāca, prokurators pašāva augšup labo roku, un arī pēdējās skaņas noklusa.

Tad Pilāts, cik spēja, ievilka krūtīs karsto gaisu — un pār tūkstošiem galvu aizskanēja viņa izkliegtā balsis:

— Cēzara imperatora vārdā!

Viņam ausīs iecirtās vairākkārtīgs dzelzaini skaldīts kliedziens — kohortās, pīkus un standartus augšup pacēlušī, briesmīgā balsī kliezda kareivji:

— Lai dzīvo cēzars!

Pilāts atmeta galvu tieši pret sauli. Zem viņa plakstiņiem uzšķīlās zaļa uguns, aizsvilināja smadzenes, un pāri pūlim aizskanēja piesmakuši aramiešu vārdi:

— Par slepkavībām, kūdišanu uz dumpi, likumu un ticības zaimošanu četriem Jerušalajimā arestētiem noziedzniekiem piesprieda kauna pilna nāve — pakāršana pie staba! Un šis nāves sods tiks izpildīts tūlīt Kailajā Kalnā. Noziedznieku vārdi ir — Dismass, Hestass, Baraba un Ha-Nocri. Te viņi ir jūsu priekšā!

Pilāts pamāja ar roku pa labi, nekādus noziedzniekus nerēdžēdams, bet zinādams, ka viņi ir tur, tajā vietā, kur viņiem jābūt.

Pūlis atbildēja ar ilgu, tādu kā izbrīnītu, tādu kā atvieglinātu dūkoņu. Kad tā pierima, Pilāts turpināja:

— Bet sodīti no viņiem tiks tikai trīs, jo saskaņā ar likumu un paražām pēc Mazā Sinedrija izvēles un Ro-

mas varas iestāžu apstiprinājuma par godu lieldienu svētkiem žēlīgais cēzars imperators vienam no notiesātajiem dāvā viņa nicināmo dzīvību!

Pilāts izkiedza vārdus un tajā pašā laikā klausījās, kā pūļa dūkoņu nomaina visvarens klusums. Ne nopūta, ne čabējiens vairs nenonāca līdz viņa ausīm, un bija pat mirklis, kad Pilātam šķita, ka apkārt vispār nekā vairs nav. Pilsēta, kuru viņš neieredzēja, bija pazudusi, un stāvēja tikai viņš viens pats, saules staru svilināts un debesīm seju pievērsis. Pilāts vēl paildzināja klusumu un tad izkiedza:

— Tā vārds, kuru tūlīt jūsu klātbūtnē palaidīs brīvībā, ir...

Viņš ieturēja vēl vienu pauzi, nenosaukdams vārdu, pārbaudīdams, vai visu ir pateicis, jo zināja, ka, uzdzirdusi laimīgā vārdu, mirusi pilsēta augšāmcelsies un tālākie vārdi vairs nebūs dzirdami.

«Viss?» bez skaņas sev čukstēja Pilāts. «Viss. Vārdul!»

Un, nodārdinādams skaņu «r», pār klusējošo pilsētu nokiedza:

— Baraba!

Un viņam likās, ka saule iešķindēdamās saplīst virs galvas un salej uguni ausīs. Un tajā ugunī mutuļo rēcieni, spiedzieni, vaidi, smieklī un svilpieni.

Pilāts pagriezās un devās pa paaugstinājumu turp, kur bija trepes, neskatīdamies ne uz ko, atskaitot daudzkrāsainās plāksnītes zem kājām, lai nepakluptu. Viņš zināja, ka tagad viņam aiz muguras uz paaugstinājumu kā krusa lido bronzas monētas, dateles, ka aurojošā pūlī cilvēki raušas cits citam uz pleciem, grūstās, lai tikai paši ar savām acīm skatītu brīnumu — kā cilvēks, kas nupat vēl bija nāves ķetnās, ir no šīm ķetnām ticis ārā. Kā leģionāri atraisa viņam virves, negribot sagādādami pratināšanā izmežģitajām rokām dedzinošas sāpes, kā viņš pats viebdamies un elsdams tomēr smaida kā pusjucis, kā sajēgu zaudējis.

Pilāts zināja, ka šinī pašā laikā trijus ar sasetām rokām konvojs jau ved uz sānu pakāpieniem, lai tiktu uz ceļa, kas ved uz rietumiem, ārā no pilsētas, uz Kailo Kalnu. Tikai nokļuvis paaugstinājuma aizsegā, Pilāts atvēra acis, zinādams, ka tagad viņš ir drošībā — notiesātie viņam vairs nevarēja būt redzami.

Apklustošā pūļa vaimanām tagad pievienojās skaidri

sadzirdamie, spalgie ziņnešu izsaučieni, gan aramiešu, gan grieķu valodā atkārtojot to pašu, ko no paaugstinājuma bija nokliedzis prokurators. Vēl viņš saklausīja tuvojošos zirgu skrējiena ritmisko diponu un īsu un priecīgu taures pūtienu. No hipodromam blakusesošo māju jumtiem šīm skaņām atbildēja puīšeļu spalgie svilpieni un kaut kur izkliegtais «sargies!».

Karavīru nozogotajā laukumā daļā vientuļi stāvošais leģionārs pēkšņi nemierīgi savicināja standartu, un tad prokurators, leģiona legāts, sekretārs un konvojs apstājās.

Kavalērijas āla, uzņemdamā arvien straujāku riksi, izjoņoja laukumā, lai šķērsotu to vienā malā, kur pūlis vēl nebija nokļuvis, un pa šķērsielīņu gar vīnogulājiem apaugušo mūra sienu vistaisnākā ceļā nonāktu Kailajā Kalnā.

Ālas komandieris sīrietis, mazs kā puīselis un melnģsnģjs kā mulats, straujģ riksģ nonģcis Pilģta tuvumģ, nokliedza kaut ko smalkģ balstiņģ un izrģva šķģpu no maksts. Niķainais, putģs notriektģis melnis sacirtģs sģnis un saslģjģs divkģjģs. Iegrģdis šķģpu atpakaļ makstģ, jģtnieks uzšģva zirgam ar pģtagu pa kaklu, izlidzinģja gaitu un aizģuļģja šķģrsielģ. Aiz viņģ putekļu mģkonģ pa trim rindģ aulekģoja jģtnieki, garģm prokuratoram zibģja vieglo bambusa piķģ gali, nģrbģja tumsnģjas sejas ar baltiģm turbģniģm un priekģ atņģrgtiģm, mirdzoģģm zobģm.

Saceldama putekļģs lidz debesģm, āla drģzģs šķģrsielģ, un pģdģjģis Pilģtam garģm aizģuļģja jģtnieks ar saulģ liesmoģoģu taurģ uz muguras.

Aizsedģies ar roku no putekļģģm un neapmierinģti viebdamģies, Pilģts devģs tģlģk uz pils dģrģza vģrtu pusi, ģbet legģts, sekretģrs un konvojs viņģm sekoģa.

Bija ap pulksten desmitģģm no rģta.

3. NODAĻA

SEPTģTģIS PIERģDģJUMS

— Jģ, bija ap pulksten desmitģģm no rģta, cienģjģmo Ivan Nikolajeviķ, — profesors teica.

Dzejnieks pģrģbrauca ar roku pģr seju — kģ cilvģks, kas tikko atģdģzģies, un ieraudzģja, ka pie Patriarhu diģģģģģģm jau iestģģģies vakars.

Dīķa ūdens bija kļuvis tumšs, un pa to slidēja viegla laiviņa, un bija dzirdami ūdens šlakstieni un kādas pilsones smieklī no laiviņas. Alejā un uz soliem jau bija salasījusies publika, bet tajā stūrī, kur sēdēja mūsu sarunu biedri, neviena cita nemanīja.

Debesis pār Maskavu bija kā izbalējušas, un pilnīgi skaidri tajās bija saskatāms pilns mēness, ne zeltīts gan vēl, bet balts. Elpot bija jau pavisam viegli, un balsis zem liepām skanēja, kā jau uz vakaru, pieklusinātāk.

«Kā es nepamanīju, ka viņš paspēja veselu stāstu sabrūvēt,» domāja pārsteigts Bezpajumtnieks, «jau vakars klāt! Eet varbūt viņš neko nestāstīja, es gluži vienkārši aizsnaudos un visu to nosapņoju?»

Jādomā gan, ka profesors tomēr stāstīja, citādi būtu jāpieļauj, ka to pašu ir nosapņojis arī Berliozs, jo tas, uzmanīgi lūkodamies ārzemniekam sejā, teica:

— Jūsu stāsts, profesors, ir ārkārtīgi interesants, kaut gan absolūti nesakrīt ar evaņģēlijā rakstīto.

— Paklausieties, — profesors tēvišķīgi pasmaidīja, — lai nu kam, bet jums vajadzētu zināt, ka nekas no evaņģēlijos aprakstītā patiesībā nekad nav noticis, un, ja nu mēs sāksim atsaukties uz evaņģēliju kā uz vēsturisku avotu... — Viņš vēlreiz pasmīnēja, un Berliozs aprāvās, tāpēc ka, burtiski, to pašu viņš bija teicis Bezpajumtniekam, kad viņi pa Bronnajas ielu nāca uz Patriarhu dīķiem.

— Tā jau tas būtu, — piezīmēja Berliozs, — bet baidos, ka neviens nevarēs apstiprināt, ka arī tas, ko jūs stāstījāt, tiešām ir patiesībā noticis.

— O nē! To varēs apstiprināt viens, — sākdam runāt lauzītā valodā, ļoti pārliecināti atbildēja profesors un negaidīti noslēpumaini paaicināja abus sev tuvāk.

Tie pieliecās katrs no savas puses, un viņš teica jau pilnīgi bez akcenta, kurš, velns viņu zina kāpēc, te pēkšņi parādījās, te tikpat pēkšņi atkal pazuda:

— Lieta ir tāda... — profesors bailīgi paskatījās apkārt un sāka čukstēt, — ka es personiski tur biju klāt. Gan pie Poncija Pilāta balkonā, gan dārzā, kad viņš runāja ar Kāifasu, gan uz paaugstinājuma, bet tikai slepeni, ja tā varētu teikt, inkognito; un tāpēc, es jūs lūdzu, nevienam ne vārda, absolūti nevienam!... Csst!

Iestājās klusums, un Berliozs nobālēja.

— Jūs... jūs jau sen esat Maskavā? — viņš jautāja drebošā balsī.

— Es tik tikko tūlīn Maskavā iebraucu, — profesors apjucis atbildēja, un tikai tad abi paziņas atgīdās, ka vajag, kā nākas, paskatīties svešajam acīs, un pārliecinājās, ka viņa kreisā — zaļā acs ir pavisam neprātīga, bet labā — tukša, melna un mirusi.

«Tad nu beidzot ir skaidrs!» Berliozs samulsis nodomāja. «Atbraucis vācietis, kam visi nav mājās vai kas tepat, pie Patriarhu dīķiem, nojucis. Tas tik ir numurs!»

Jā, patiešām — viss noskaidrojās: gan izcili dīvainās brokastis pie nelaiķa profesora Kanta, gan muļķīgā runāšana par Annušku un saulpuķu eļļu, gan paredzējums par nocirsto galvu, gan viss pārējais — profesors bija jucis.

Berliozs tūlīt aptvēra, kas būtu darāms. Atgāzies pret sola atzveltni, viņš profesoram aiz muguras mirkšķināja uz Bezpajumtnieka pusi — sak, tikai nerunā preti, bet galīgi apjukušais dzejnieks signālus nesaprata.

— Jā, jā, jā, — Berliozs uzbudināti runāja, — vispār tas viss ir iespējams! Pat ļoti iespējams — gan Poncijs Pilāts, gan balkons, gan tādā garā... Vai jūs viens atbraucāt vai ar dzīvesbiedri?

— Viens, viens, es esmu viens vienmēr, — ar rūgtumu atbildēja profesors.

— Bet kur tad jūsu mantas, profesor? — pieglaimīgi iejautājās Berliozs. — «Metropolē»? Kur jūs esat apmeties?

— Es? Nekur, — pusjukušais vācietis atbildēja, ar mežonīgi šaudīgu zaļu aci skatīdamies uz Patriarhu dīķiem.

— Kā? Bet... kur tad jūs dzīvosit?

— Jūsu dzīvoklī, — pēkšņi nekautrīgi atbildēja vājprātīgais un piemiedza aci.

— Es... es ļoti priecājos, — Berliozs murmināja, — bet tiešām jums būs neērti pie manis... Turpretī «Metropolē» ir brīnišķīgi numuri, tā ir pirmklasīga viesnīca...

— Un nelabā arī nav? — ne no šā, ne no tā slimais jautri vaicāja Ivanam Nikolajevičam.

— Nelabā arī...

— Nerunā preti! — aizslēpies aiz profesora muguras, vaicstīdamies bez skaņas čukstēja Berliozs.

— Nav nekāda nelabā! — no visas tās jezgas apstul-

bis, Ivans Nikolajevičs kļiedza to, kas nebija vajadzīgs. — Sasodīts! Beidziet taču muļķoties!

Te jukušais sāka tik skaļi smieties, ka no liepas virs viņu galvām aizmuka zvirbulis.

— Nu, tas jau ir pavisam interesanti, — kratīdamies no smiekliem, sacīja profesors, — kā tad tā — pie jums vari prasīt, ko gribi, nekā nav! — Viņš pārstāja smieties un, kā tas bieži gadās ar garīgi slimiem cilvēkiem, pēc smiekliem iekrita otrā galējībā — iekaisa un uzkļiedza: — Tā gluži vienkārši — nav, un cauri, jā?

— Nomierinieties, nomierinieties, profesors, — murmūrāja Berliozs, baidīdamies satraukt slimo, — pasēdēt vienu brītiņu ar biedru Bezpajumtnieku, bet es aizskriešu līdz stūrim, piegriezīšu pa telefonu, un pēc tam mēs jūs pavadīsim, uz kurieni tikai gribat. Jūs taču pilsētu vēl nepazīstat...

Berliozs plāns jāatzīst par pareizu: vajadzēja aizskriet līdz telefona automātam un paziņot ārzemnieku birojā, ka, lūk, pie Patriarhu dīķiem sēž no ārzemēm iebrāucis konsultants un atstāj gaužām nenormāla cilvēka iespaidu. Tā ka veiciet nu nepieciešamos pasākumus, citādi iznāk visai nepatīkama padarīšana.

— Pazvanīt? Labs ir, zvaniem, — skumji piekrita slimais un pēkšņi dedzīgi ierunājās: — Bet uz atvadišanos es jūs ļoti lūdzu — ticiet man, ka nelabais pastāv! Neko citu es nelūdzu. Iegaumējiet, ka šai ziņā pastāv septītais pierādījums, visdrošākais! Un šo pierādījumu jūs tūlīt saņemsiet.

— Labi, labi, — māksloti mīlīgā balsī teica Berliozs un pamirkšķināja sašļukušajam dzejniekam, kam nu prāts galīgi nenesās uz jukušā vācieša apsargāšanu, bet pēc tam steigšus devās uz to izeju no Patriarhu dīķiem, kas ir pie Bronnajas un Jermolaja šķērsielas stūra.

Profesors savukārt uzreiz it kā atspirga — un seja tam noskaidrojās.

— Mihail Aleksandrovič! — viņš kļiedza Berliozam nopakaļ.

Tas nodrebēja, pagriezās, bet nomierināja sevi ar domu, ka arī viņa vārds un tēva vārds profesoram kļūvis zināms no kaut kādām avīzēm. Bet profesors salika rokas ruporā un nokļiedza vēl:

— Ja vēlaties, es likšu tūlīt nosūtīt telegrammu jūsu onkulim uz Kijevu!

Berliozam atkal viss iekšā sagriezās. Kā vājprātīgais var zināt, ka viņam Kijevā ir onkulis? Par to nu gan neviena avīze nav rakstījusi, tas nu ir pilnīgi droši. Ahā, vai tikai Bezpajumtniekam nav taisnība? Bet ja nu tie dokumenti ir falši? O, ir gan divains subjekts! Jāzvana, jāzvana! Tūlit pat jāzvana! Tur ar viņu drīz vien tiks skaidrībā!

Un, vairs neklausīdamies, Berliozs drāzās tālāk.

Jau pie pašas izejas uz Bronnajas ielu no sola redaktoram pretī piecēlās uz mata tāds pats pilsonis, kā pirmīt gaišā dienas laikā bija izveidojies no biežās tveices. Tikai tagad viņš vairs nebija gaistošs, bet parasts, ar miesu un asinīm, un vieglajā krēslā Berliozs skaidri redzēja viņa vistas spalvām līdzīgās ūsiņas, mazās, ironiskās, puspiedzērušās ačeles un tik augstu uzvilktās rūtainās bikses, ka nāca ārā netīrās baltās puszeķes.

Mihails Aleksandrovičs gandrīz vai sāka kāpties atpakaļ, bet tad saņēmas, nodomādams, ka tā ir muļķīga sakritība un ka vispār tagad nav īstais laiks par to gudrot.

— Jūs turniketu meklējat, pilsoni? — rūtainais tips čerkstošā tenorā apvaicājās. — Nāciet, lūdzu, šurp! Taisni, un jūs nonāksit, kur vajag. Par rādīšanu gan no jums pienāktos kortelītis... salāpīties... bijušajam reģentam! — Subjekts ķēmodamies ar plašu žestu noņēma žokejcepuri.

Berliozs netaisījās klausīties diedelniekā un šķietamajā reģentā, pieskrēja pie turniketa, uzlika roku. Pagriezis to, viņš jau gribēja spert soli uz sliedēm, bet tad sejā iešlācās sarkana un balta gaisma: stikla kastītē bija iedzies uzraksts «Sargies! Tramvajs!».

Tūlit arī izdrāzās pats tramvajs, pagrieždamies uz jauno līniju — no Jermolaja šķērsielas uz Bronnajas ielu. Izgriezis uz taisnā ceļa, tas pēkšņi iekšpusē viss iegaismojās, nokaucās un uzņēma ātrumu.

Piesardzīgais Berliozs, jau tā drošā vietā stāvēdams, tomēr nolēma atgriezties aiz sētiņas, pieturējās pie virpuvārtiņiem un spēra soli atpakaļ. Vārtiņi izslidēja no rokas, kāja kā pa ledu aizšļūca pa bruģi, kas slīpi nolaidās līdz sliedēm, arī otra kāja zaudēja atbalstu, un Berliozs nokrita uz sliedēm.

Cenzdamies kaut kam vēl pieķerties, Berliozs nokrita augšpēdus, sasita pakausi pret bruģi un paspēja ieraudzīt — bet, vai tas bija pa labi vai pa kreisi, to viņš

vairs neapjauta — zeltītu mēnesi. Ar konvulsīvu kustību viņš vēl paspēja pieraut ceļgalus pie vēdera un pagriezies uz sāniem un pagriezies ieraudzīja, ka mežonīgā ātrumā viņam virsū drāžas tramvaja vadītājas seja, pilnīgi balta no šausmām, un ka viņai ir sarkans lakatiņš. Berliozs neiekliedzās, bet ap viņu izmisušās sieviešu balsis iekliedzās visa iela. Vadītāja parāva elektrisko bremzi, vagonš it kā iedūrās ar purnu zemē, pēc tam salēcās — un dārdēdami un šķindēdami izbira logu stikli. Berliozas smadzenēs atskanēja izmisīgs kliedziens — «Vai tiešām?...». Vēlreiz un pēdējoreiz pazibēja mēness, tagad jau salūzis gabalos, un pēc tam kļuva tumšs.

Tramvajs uzbrauca Berliozam virsū un izsvieda uz bruģa pret Patriarhu diķu sētiņu tumšu, apaļu priekšmetu. Tas vēlās pa slīpumu lejup un aizlēcāja pa Bronnajas ielas bruģa akmeņiem.

Tā bija nogrieztā Berliozas galva.

4. NODAĻA

PAKAĻDZIŠANĀS

Norima histēriskās sieviešu klaigas, pārstāja vīterot miliču svilpes, divas ātrās palīdzības mašīnas aizveda: viena — ķermeņi bez galvas un nogriezto galvu uz morgu, otra — ar stikliem ievainoto skaisto tramvaja vadītāju; sētnieki baltos priekšautos savāca stikla lauskas un aizkaisīja ar smiltīm asins peļķes, bet Ivans Nikolajevičs, līdz turniketam neticis, atkrita uz sola un turpat arī palika.

Vairākkārt viņš mēģināja piecelties, bet kājas neklausīja — Bezpajumtniekam bija piemeties kaut kas līdzīgs paralīzei.

Dzejnieks metās uz turniketa pusi uzreiz, tikko bija atskanējis pirmais blāviens, un redzēja, kā galva lēkā pa bruģi. Tas viņu tā satrieca, ka viņš atkrita uz sola un sakodīja roku līdz asinīm. Par vājprātīgo vācieti viņš, protams, bija aizmirsis un centās saprast tikai vienu, kā tas var būt, ka nupat viņš ar Berliozu bija runājis, bet pēc brīža — galva...

Uztraukti cilvēki skraidīja pa aleju dzejniekam garām, kaut ko klaigāja, bet viņu vārdi līdz Ivana Nikolajeviča apziņai nenonāca.

Taču negaidot viņa priekšā saskrējās divas sievietes, un viena no tām, ar smailu degunu, bez lakatiņa galvā, dzejniekam pie pašas auss kļiedza otrai:

— Annuška, tā ir mūsu Annuška! No Dārza ielas! Tas ir viņas roku darbs! Veikalā nopirka saulpuķu eļļu, un litra pudele — pret turniketu smalkās driskās! Visu kleitu sašmurgāja... Vai, kā lamājās! Un šis, nabadziņš, taisni tur paslīdēja un zem sliedēm...

No visas sievietes bļautības Ivana Nikolajeviča savandītajās smadzenēs aizķērās viens vienīgs vārds — «Annuška»...

— Annuška... Annuška?... — murmināja dzejnieks, nemierīgi apkārt skatīdamies. — Paga, paga...

Vārdam «Annuška» piesaistījās «saulpuķu eļļa», bet pēc tam nezin kāpēc «Poncijs Pilāts». Pilātu dzejnieks atmeta uzreiz un sāka veidot ķēdīti no vārda «Annuška». Ķēdīte virknējās ātri vien un noveda pie jukušā profesora.

Viņš ir vainīgais! Viņš taču teica, ka sēde nenotiks, jo Annuška ir izlaistījusi eļļu. Un, lūdzu, nenotiks arī! Vēl vairāk: viņš skaidri un gaiši teica, ka Berliozam galvu nogriezīs sieviete?! Jā, jā, jā! Tramvaja vadītāja taču bija sieviete?! Ko tas viss nozīmē? Ko?

Nepalika ne kripatiņas šaubu, ka noslēpumainais konsultants jau iepriekš ir zinājis par Berlioza briesmīgo nāvi visu un visos sīkumos. Divas domas izšāvās caur dzejnieka smadzenēm. Pirmā: «Viņš nav nekāds ārpriekšējais! Tās ir blēņas!» — un otra: «Vai tikai viņš pats nav to visu sarīkojis?!»

Bet, ja atļauts zināt, kādā veidā?

— Nu nē! To mēs uzzināsim!

Saņemdamus visus spēkus, Ivans Nikolajevičs piecēlās no sola un metās uz turieni, kur viņi ar profesoru bija sarunājušies. Un izrādījās, ka tas, par laimi, vēl nekur nav aizgājis.

Bronnajas ielā jau dega spuldzes, bet pār Patriarhu diķiem spīdēja zeltīts mēness, un mūžam mānīgajā mēness gaismā Ivanam Nikolajevičam izlikās, ka svešais stāv, padusē turēdams nevis spieķi, bet zobenu.

Atvaļinātais uzbāzeklis-reģents sēdēja tur, kur vēl nesen bija sēdējis Ivans Nikolajevičs pats. Tagad reģents bija uzkabinājis uz deguna pilnīgi nevajadzīgu pensiju, kuram viena stikla nebija nemaz, bet otrs bija

ieplisis. Tas padarīja rūtoto pilsoni vēl pretīgāku, nekā viņš bija tad, kad rādīja Berliozam ceļu uz sliedēm.

Ar pamirušu sirdi Ivans tuvojās profesoram, ieskatījās tam acīs un pārliecinājās, ka nekādu vājprāta pazīmju šinī sejā nav un nav arī bijis.

— Atzīstieties — kas jūs tāds esat? — dobji jautāja Ivans.

Ārzemnieks sarauca uzacis, paskatījās tā, it kā dzejnieku redzētu pirmoreiz, un atbildēja ar nepatiku:

— Nesaprast... krievs runāt...

— Viņa persona nesaprot! — iejaucās uz sola sēdošais reģents, kaut gan neviens nebija viņu lūdzis izskaidrot ārzemnieka vārdus.

— Neizliecieties! — draudoši teica Ivans un sajuta aukstumu zem lāpstiņas. — Jūs tikko brīnišķīgi runājāt krieviski. Jūs neesat ne vācietis, ne profesors! Slepka un spiegs jūs esat! Dokumentus! — svētā sašutumā kļiedza Ivans.

Noslēpumainais profesors nicīgi sašķieba jau tā šķībo muti un paraustīja plecus.

— Pilsoni! — riebīgais reģents iejaucās atkal. — Ko jūs uztraucat šo ārzemnieku? Par to jūs varat krietni čabūt! — Bet aizdomīgais profesors sataisīja augstprātīgu sejas izteiksmi, apgriezās un gāja projām.

Ivans nezināja, ko lai iesāk. Smagi elpodams, viņš pievērsās reģentam.

— Ei, pilsoni, palīdziet aizturēt noziedznieku! Jums tas ir jādara!

Reģents sarosījās, aši pielēca kājās un ieaurojās:

— Kurš ir noziedznieks? Kur viņš ir? Ārzemju noziedznieks? — Reģenta ačeles priecīgi iemirdzējās. — Tas tur? Ja viņš ir noziedznieks, tad pirmām kārtām jākļiedz: «Turiet!» Citādi viņš aizbēgs. Nu tad — abi divi! Reizē! — un reģents iepleta muti.

Apjukušais Ivans paklausīja jokupēterim un uzkļiedza «turiet!», bet reģents viņu apšmauca un nekliedza nekā.

Vientuļajam, neskanīgajam Ivana kļiedzienam nekādu labu rezultātu nebija. Kaut kādas divas jaunavas atsprāga no viņa sānis, un Ivans izdzirda vārdu «piedzēries!».

— Ā, tu esi ar viņu uz vienu roku? — nikni iesaucās Ivans. — Tu vēl te nīrgāsies par mani? Nost no ceļā!

Ivans metās pa labi, reģents arī — pa labi. Ivans — pa kreisi, tas maita arī uz to pašu pusi.

— Tu man tīšām maisies pa kājām? — Ivans kļuva nikns kā zvērs. — Es tevi pašu nodošu milicijas rokās!

Ivans mēģināja nelieti satvert aiz piedurknes, bet netrāpīja un palika tukšām rokām. Reģents bija kā ūdenī iekritis.

Ivans noelsās, paskatījās tālumā un ieraudzīja nīstamo svešinieku. Tas bija jau pie izejas uz Patriarhu šķērsielu, turklāt ne viens pats. Viņam jau bija paspējis piedroties vairāk nekā šaubīgais reģents. Bet tas vēl nebija viss: trešais šinī kompānijā bija nezin no kurienes uzradies runcis, milzīgs kā suķis, melns kā darva vai krauklis, un viņam bija bramanīgas kavalērista ūsas. Trīsvienība devās uz Patriarhu šķērsielu, turklāt runcis gāja uz pakalkājām.

Ivans dzinās neliešiem pakal, bet uzreiz saprata, ka panākt tos būs ļoti grūti.

Trīsvienība ātri izgāja caur šķērsielu un bija jau Spiridonovkā. Lai kā Ivans centās pielikt soli, attālu starp viņu un vajājamiem nesamazinājās. Dzejnieks nespēja ne atjēgties, kad no klusās Spiridonovkas jau bija nonācis pie Nikitas vārtiem, kur viņa stāvoklis gauži pasliktinājās. Te bija drūzma. Ivans uzskrēja virsū gājējiem un tika nolamāts. Bet neliešu banda šeit bija nolēmusi pielietot parasto bandītu paņēmieni — bēgt katram uz savu pusi.

Reģents ar pārsteidzošu veiklību iemetās uz Arbata laukumu ejošajā autobusā un prom bija. Pazaudējis vienu no vajājamiem, Ivans sakoncentrēja visu savu uzmanību uz runci un redzēja, ka šis dīvainais runcis pieturā pieiet pie «A» līnijas tramvaja, nekaunīgi pagrūž nost spiedzošu sievieti, pats ieķeras durvju rokturos un pa tramvaja logu, kas tveices dēļ stāv vaļā, pat mēģina iebrūst konduktorei savu desmitkapeiku.

Runča uzvešanās tā pārsteidza Ivanu, ka viņš nekustīgi sastinga uz stūra pie pārtikas preču veikala, un te otrreiz — turklāt vēl vairāk viņu pārsteidza tramvaja konduktores rīcība. Tā, ieraudzījusi runci lienam tramvajā, niknumā trīcēdama, iekliedzās: — Runčiem nav atļauts braukt! Ar runčiem nedrīkst! Bric! Kāp ārā, vai arī es saukšu miliciju!

Ne konduktore, ne pasažieri nebija izbrīnījušies par pašu lietas būtību: ne jau par to, ka runcis lien tramvajā, tas būtu tas mazākais, bet par to, ka viņš taisās maksāt.

Runcis izrādījās ne vien maksātspējīgs, bet arī disciplinēts zvērs. Pēc pirmā konduktore uzbrēciena viņš pārstāja spraukties, nolēca no kāpšļa un apsēdās pieturā, ar desmitkapeiku glaudīdams ūsas. Bet, tikko konduktore parāva zvanu un tramvajs sāka kustēties, runcis rīkojās tā, kā rīkojas ikviens, kuru izdzen no tramvaja, bet kuram tik un tā braukt vajag. Palaidis garām visus trīs vagonus, runcis uzlēca uz pēdējā vagona bufera, pieķērās ar ķepu pie kaut kāda vada gala, kas tur karājās, un aizvizinājās, tādā veidā ietaupīdams savu desmitkapeiku.

Ar nešķīsto runci noņemdamies, Ivans tik tikko nepazaudēja galveno no trim — profesoru. Par laimi, tas nebija paspējis aizlaisties. Lielās Nikitas vai Hercena ielas sākumā Ivans ļaužu burzmā ieraudzīja pelēko bereti. Pēc mirkļa Ivans pats jau bija tur. Taču nesekmīgi. Dzejnieks gan pielika soli, gan skrēja rikšiem, grūstīdams gājējus, taču ne par sprīdi profesoram tuvāk netika.

Lai cik sašļucis Ivans bija, viņu tomēr pārsteidza pārdaibskais ātrums, kādā notika šī pakalzdzišanās. Vēl nebija pagājušas ne divdesmit sekundes, kad pēc Nikitas vārtiem Ivana Nikolajeviča acis jau zilbināja Arbata laukuma unguis. Vēl dažas sekundes, un jau bija klāt kaut kāda tumša šķērsiela ar nošķiebtiem trotuāriem, kur Ivans Nikolajevičs nožāvās un sasita ceļgalus. Tad bija atkal gaiša maģistrāle — Kropotkina iela, atkal šķērsiela, pēc tam Ostoženka un vēl viena šķērsiela, nemīlīga, pretīga un vāji apgaismota. Tieši te Ivans Nikolajevičs pazaudēja to, kas viņam bija tik vajadzīgs. Profesors bija izčībējis.

Ivans Nikolajevičs bija neziņā, taču neilgi, jo pēkšņi viņam iešāvās prātā, ka profesoram noteikti jābūt mājā № 13 un, bez šaubām, 47. dzīvoklī.

Iedrāzies pa parādes durvīm, Ivans Nikolajevičs vienā rāvienā bija otrajā stāvā, uzreiz atrada šo dzīvokli un nepacietīgi piezvanīja. Gaidīt nenācās ilgi: durvis Ivanam attaisīja gadus piecus veca meitenīte un, atnācējam neko nejautājusi, kaut kur aizgāja.

Milzīgajā, līdz pēdējam nolaistajā priekšistabā dega nespodra spuldzīte pie augstiem, aiz netīrības gandrīz

vai melniem griestiem, pie sienas karājās velosipēds bez riepiņām, bija arī milzīga, ar dzelzi apkalta lāde, bet uz plaukta virs pakaramā bija ziemas cepure, un tās garā auss nokarājās lejup. Aiz vienām durvīm skanīga vi-rieša balss pa radio dusmīgi spēra vaļā dzejoļus.

Ivans Nikolajevičs nebūt neapjuka šajā nepazīstamajā vietā un devās uz koridoru, nospriedis: «Viņš, protams, ir noslēpies vannas istabā.» Koridorā bija tumšs. Taustīdamies gar sienām, Ivans ieraudzīja gaismas strēmelīti zem durvīm, sataustīja rokturi un ne visai stipri parāva. Krampītis atlēca vaļā, un Ivans tik tiešām atradās vannas istabā un nodomāja, ka viņam ir veicies.

Taču paveicies viņam bija ne gluži tā, kā būtu vajadzējis. Ivanam uzsmaržoja mikls siltums, vannas krāsns ogļu gaismā varēja saskatīt pie sienas piekārtos toverus un pašu vannu, visu vienos nodauzītas emaljas plankumos. Un šajā vannā stāvēja plika pilsone, visa ziepju putās, ar višķi rokā. Tuvredzīgās acis miegdama un acīmredzot ellišķīgā apgaismojuma dēļ kļūdidamās, viņa klusu un priecīgi Ivanam teica:

— Kirjuška! Beidziet jokus dzīt! Jukuši esat, vai?... Fjodors Ivaničs tūliņ būs mājās. Tūliņ laukā no šejienes! — un pavicināja ar višķi uz Ivana pusi.

Skaidrs, ka bija noticis pārpratums un vainīgs pie tā, protams, bija Ivans Nikolajevičs. Bet atzities viņš nedomāja un, pārmetoši noteikdams: «Ak, izvirtule!...» — uzreiz nezin kādā veidā atradās virtuvē. Neviena tur nebija, pustumsā uz plīts stāvēja kāds desmits nodzēstu pīrmusu. Mēness stars, izlauzies caur putekļainām, gadiem netīrītām loga rūtīm, skopi apgaismoja to kaktu, kur putekļos un zirnekļu tiklos karājās visu aizmirsta svētbilde, bija redzami arī divu aiz svētbilžu skapiša aizbāzto kāzu sveču gali. Zem lielās svētbildes bija piesprausta mazāka svētbildīte — no papīra.

Nevienam nav zināms, kādas īsti domas Ivanu bija pārņēmušas, taču pirms mukšanas pa virtuves kāpnēm viņš piesavinājās vienu no svecēm un mazo papīra svētbildīti. Ar šiem priekšmetiem rokās viņš atstāja svešo dzīvokli, kaut ko pie sevis murminādams, kaunēdamies par to, ko bija piedzīvojis vannas istabā, un cenzdamies uzminēt, kas varētu būt šis bezkaunīgais Kirjuška un vai tikai tā nebija viņa pretīgā ausaine, kas karājās priekšnamā.

Tukšajā un drūmajā šķērsielā dzejnieks paskatījās visapkārt, bēgli meklēdams, bet tā nekur nebija. Tad Ivans stingri noteica pats sev:

— Skaidrs, ka viņš ir pie Maskavas upes. Uz priekšul Vajadzētu jau nu paprasīt Ivanam Nikolajevičam, kāpēc viņš domā, ka profesoram noteikti jābūt pie Maskavas upes, nevis kur citur. Tur jau tā bēda, ka nebija neviena, kas paprasa. Pretīgā šķērsiela bija kā izmirusi.

Pēc neilga laiciņa Ivans Nikolajevičs bija redzams uz Maskavas upes amfiteātra granīta pakāpieniem.

Novilcis drēbes, Ivans uzticēja tās pieskatīt kādam patīkamam bārdainim, kas sūkāja paštītu smēķi, blakus nolīcis baltu, nodriskātu kreklu un nošķiebtus zābakus. Pavicinājis rokas, lai mazliet atdzistu, Ivans līdaciņā lēca lejup. Ūdens bija tik auksts, ka aizrāva elpu un pazibēja pat doma, ka nezin vai izdosies iznirt. Tomēr iznirt izdevās, elpu atguvis, no šausmām apalām acīm Ivans Nikolajevičs šķaudījās un sāka peldēt pa melno, pēc naftas smaržojošo ūdeni starp krasta lukturu salauzītiem atspīdumiem.

Kad slapjais Ivans atdancoja pa pakāpieniem līdz tai vietai, kur bārdainā apsardzībā bija palikušas viņa drēbes, izrādījās, ka nolaupītas ir ne tikai drēbes, bet arī pats bārdainis. Tieši tajā vietā, kur bija drēbju kaudze, bija palikušas strīpainas apakšbikses, nodriskātais baltais kreklis, svece, svētbilde un sērkokoiņu kastīte. Bezspēcīgās dūmās Ivans piedraudēja ar dūri kaut kam nezin kur un ietērpās atstātajās drēbēs.

Tagad viņš sāka uztraukties divu iemeslu dēļ: pirmkārt, viņam vairs nebija MASLITASA apliecības, kuru vienmēr bija nēsājis līdzī; un, otrkārt, vai tādā izskatā viņam maz izdosies bez starpgadījumiem pārvietoties pa Maskavu? Apakšbikses vien ir... Taisnību sakot, kāda kuram daļa, bet ka tikai neiznāktu piekasišanās vai aizkavēšanās.

Ivans norāva apakšbiksēm pogas tajā vietā, kur tās pogājamas virs potītēm, cerēdams, ka tādā veidā varbūt tās uzskatīs par vasaras biksēm, pievāca svētbildīti, sveci, sērkokoiņus un, dodamies ceļā, pats sev teica:

— Pie Gribojedova! Viņš, bez šaubām, ir tur.

Pilsētā jau bija sākusies vakara dzīve. Saceļot putekļus, drāzās smagās mašīnas, ķēdes dārdinādamas, un tō kravas kastēs uz maisiem, ar vēderiem uz augšu gulēja

kaut kādi vīrieši. Visi logi vaļā. Katrā no tiem oranžā abažūrā dega uguns, un no visiem logiem, no visām durvīm, no visām pavārtēm, no jumtiem un bēniņiem, no pagrobiem un pagalmiem aizsmakusi lauzās ērā polonēze no operas «Jevgeņijs Oņegins».

Ivana Nikolajeviča bažas izrādījās pilnīgi pamatotas: garāmgājēji pievērsa viņam uzmanību un arī atskatījās. Šinī sakarā viņš nolēma vairīties no lielajām ielām un lavīties pa šķērsielinām, kur ļaudis nav tik uzmācīgi, kur mazāka varbūtība, ka piesiesies basam cilvēkam un izprašnās par apakšbiksēm, kuras spītīgi it nepavisam negribēja izskatīties pēc biksēm.

Ivans tā arī izdarīja un ienira Arbata šķērsielīņu noslēpumainajā tīklā, slapstīdamies gar sienām, bailīgi šķielēdams apkārt, ik brīdi atskatīdamies, reizū reizēm slēpdamies vārtu telpā, izvairīdamies no krustojumiem, kur dega luksofori, un no sūtniecību savrupmāju lepņajām durvīm.

Visā šajā grūtajā ceļā viņu nezin kāpēc ārkārtīgi kaitināja visuresošais orķestris, kura pavadījumā smagnējs bass dziedāja par savu mīlestību pret Tatjanu.

5. NODALA

TAS NOTIKA GRIBOJEDOVĀ

Veclaicīgā krēma krāsas divstāvu ēka atradās bulvāru lokā, panīkuša dārza dziļumā, no trotuāra to šķīra čuguna mežģinēs kalta sēta. Nelielais laukumiņš mājas priekšā bija noasfaltēts, ziemā tur rēgojās sniega kaudze ar lāpstu galā, bet vasarā tas pārvērtās par brīnišķīgu vasaras restorāna filiāli zem buraudekla nojumes.

Māja saucās par «Gribojedova namu» tāpēc, ka savā laikā it kā esot piederējusi rakstnieka Aleksandra Sergejeviča Gribojedova tantei. Vai ir vai nav piederējusi — mēs skaidri nezinām. Nāk prātā, ka, liekas, Gribojedovam nevienas tantes — namīpašnieces nemaz nebija... Bet māju tā nosauca. Vēl vairāk — viens Maskavas melis stāstīja, ka otrā stāva apaļajā zālē ar kolonnām slavenais rakstnieks esot lasījis priekšā savai uz sofas guļošajai tantei fragmentus no «Gudra cilvēka nelaimes». Velns viņu sažina, var jau arī būt, ka lasīja, bet tas nav svarīgi!

Svarīgi ir tas, ka pašreiz šī māja piederēja tam pašam MASLITASAM, kura priekšgalā bija nelaimīgais Mihails Aleksandrovičs Berliozs līdz tam brīdim, kad viņš parādījās pie Patriarhu dīķiem.

Pašu MASLITASA biedru centieni rezultātā neviens māju par «Gribojedova namu» nesauca, visi teica vienkārši — «Gribojedovs». «Es vakar divas stundas nokverņēju pie Gribojedova.» — «Nu, un kā?» — «Izkaulēju mēnesi uz Jaltu.» — «Malacis!» Vai arī: «Ēj pie Berliozā, viņš šodien Gribojedovā pieņem no četriem līdz pieciem...» — un tā joprojām.

MASLITASS Gribojedovā bija iekārtojies tā, ka labāk un mājīgāk nemaz nevar iedomāties. Katrs, kas nāca iekšā Gribojedovā, vispirms gribot negribot iepazīnās ar dažādu sporta pulciņu paziņojumiem, kā arī ar grupu un individuālām MASLITASA biedru fotogrāfijām, ar ko (fotogrāfijām) bija noklātas visas sienas kāpnēs, kuras veida uz otro stāvu.

Uz augštāva pirmās istabas durvīm ar lieliem burtiem bija uzrakstīts «Makšķer.-vasarnieku sekcija» un turpat arī attēlota uz makšķeres uzķērusies karūsa.

Uz istabas № 2 durvīm bija rakstīts kaut kas ne visai saprotams: «Viendienas radošā ceļazīme. Griezties pie M. V. Podložņajas.»

Nākošās durvis rotāja īss, bet pavisam nesaprotams uzraksts: «Pereligino.» Pēc tam nejaušam Gribojedova apmeklētājam acīs sāka ņirbēt no visādiem uzrakstiem, kas bija uz tantes riekstkoka durvīm: «Pierakstīšanās rindā pēc papīra pie Pokļovkinas», «Kase», «Skečistu individuālie norēķini»...

Ja kāds izlauzās cauri milzumgarajai rindai, kas sākās jau lejā pie šveicara, tad uz durvīm, pa kurām ik sekundi laužās iekšā cilvēki, varēja izlasīt: «Dzīvokļu jautājums.»

Aiz dzīvokļu jautājuma pavērās krāšņs plakāts, uz kura bija attēlota klints, pa kuras kori jāj jātnieks kaukāziešu apmetnī, ar šauteni pār plecu. Zemāk — palmas un balkons, uz balkona — cekulains jauns cilvēks skatās kaut kur augstumos ar spridzīgām, spridzīgām acīm, un rokā viņam ir pildspalva. Paraksts: «Pilna apjoma radošie atvaļinājumi no divām nedēļām (stāsts, novele) līdz vienam gadam (romāns, triloģija). Jalta, Suuk-su, Borovoje, Cihidziri, Mahindžauri, Ļeņingrada (Ziemas

pils).» Pie šīm durvīm arī bija rinda, bet ne pārāk liela, cilvēku simt piecdesmit.

Aiz Gribojedova nama koridoru sarežģītajiem likumiem, augšup un lejup kāpumiem atradās «MASLITASA valde», «Kases № 2, 3, 4, 5», «Redakcijas kolēģija», «MASLITASA priekšsēdētājs», «Biljarda istaba», visādas palīgiestādes un, visbeidzot, tā pati zāle ar kolonnām, kurā tante tiksmiņājusies ap ģeniālā brāļadēla komēdiju.

Katrs apmeklētājs, protams, ja vien viņš nebija galīgi aprobežots, nonākdams Gribojedovā, uzreiz saprata, cik jauka dzīve ir izredzētajiem — MASLITASA biedriem, un uzreiz viņu sāka mocīt nelaba skaudība. Un tajā pašā brīdī viņš sūtīja debesīm rūgtus lāstus par to, ka liktenis nav viņu kopš dzimšanas apveltījis ar literārā talanta dzirksti, bez kuras nebija ko sapņot par brūno, pēc dārgas ādas smaržojošo, ar platu, zeltītu apmali apjoztu, visai Maskavai pazīstamo MASLITASA biedra karti.

Kurš gan ņemsies aizstāvēt skaudību? Tās ir nelāgas jūtas; bet iedomājieties sevi apmeklētāja vietā! Tas, ko viņš redzēja augšstāvā, vēl nebija viss, pat ne tuvu ne. Visu tantes mājas apakšējo stāvu aizņēma restorāns un turklāt kāds restorāns! Pilnīgi pamatoti to uzskatīja par vienu no vislabākajiem restorāniem Maskavā. Un ne tikai tāpēc, ka tas aizņēma divas lielas zāles ar velvētiem griestiem, kurus rotāja violeti zirgi ar asīriešu krēpēm, ne tikai tāpēc, ka uz katra galdiņa bija lampa, pārklāta ar šalli, ne tikai tāpēc, ka tur nevarēja vis tikt iekšā kurš katrs no ielas, bet galvenokārt tāpēc, ka ar savas provīzijas kvalitāti Gribojedovs sita pušu jebkuru Maskavas restorānu un visai šai provīzijai bija pati mērenākā, pati pieņemamākā cena.

Tāpēc nav nekā sevišķa kaut vai tajā sarunā, kuru šo patieso rindiņu autors reiz noklausījās pie Gribojedova čugunkaltās sētas:

— Kur tu šodien ēdīsi vakariņas, Ambrozij?

— Kas par jautājumu, protams, ka tepat, mīlais Foka! Arčibalds Arčibaldovičs man šodien pačukstēja, ka būšot zandarts à naturel. Virtuozil!

— Tu, Ambrozij, proti dzīvot, — nopūtās izkāmējušais, noplukušais Foka, kuram turklāt bija arī augonis uz kakla, vērsdamies pie sava sarunu biedra — zeltmataina, sārtlūpīga un apaļvaigaina milža — Ambrozija.

— Nekādas īpašas mācēšanas man nav, — iebilda Ambrozijs, — vienīgi parasta vēlēšanās — dzīvot cilvēcīgi. Foka, tu gribi sacīt, ka zandartiņi pagadās arī «Kolizejā». Toties «Kolizejā» zandarta porcija maksā trīspadsmit rubļus un piecpadsmit kapeikas, bet pie mums — pieci piecdesmit. Bez tam «Kolizejā» zandartiņš jau ir trīs dienu vecs, turklāt tev nav nekādas garantijas, ka nedabū ar vīnogu ķekaru pa mūli no pirmā jaunā cilvēka, kas tur ielauzies no Teātra šķērsielas. Nē, esmu kategoriski pret «Kolizeju», — pa visu bulvāri ļļautiņās gastronoms Ambrozijs. — Foka, necenties mani pierunāt!

— Es tevi, Ambrozij, nemaz netaisos pierunāt, — Foka pīkstēja, — vakariņas var paēst arī mājās.

— Paldies par kūkām, — taurēja Ambrozijs, — es stādos priekšā, kā tava sieva komunālā virtuvē — turklāt kastrolī mēģina gatavot zandartu *à nature!* Hi-hi-hi... Orevuār, Foka! — Un, kaut ko zem deguna dungodams, Ambrozijs devās uz verandu zem nojumes.

O-ho-hoo... Bija jau, bijal Maskavas aborigēni vēl šodien atceras slavenu Gribojedovu. Ko nu par vārieti zandartiņiem! Tas ir viens štrunts, mīļais Ambrozij! Bet sterlete, sterlete sudraba kastrolītī, sterlete, garnēta ar vēžu kakliņiem un svaigiem ikrēm? Bet olas-cocotte ar šampinjonu biezeni trauciņā? Vai strazdu filejiņš jums negaršoja? Ar trifeliem? Un paipalas dženoviešu gaumē? Desmit piecdesmit! Kur nu vēl džezs, vislaipnākā apkalpošana! Bet jūlijā, kad visa ģimene ir prom vasarnīcā, bet jūs neatliekamas literāras darīšanas vēl aizkavē pilsētā, — verandā, vīnstīgu ēnā, kā zeltīts traips uz sniegbalta galdauta šķīvītis ar zupu-*printanier*. Atceraties, Ambrozij? Lieks jautājums! Pēc jūsu lūpām redzu, kā atceraties. Ko tur nu pieminēt jūsu zandartiņus un sīgas! Toties ķikuti, vistilbes, mērkaziņas, slokas, kad tām ir sezona, paipalas, tilbītes! Rīklē šņākojošs narzāns?! Bet pietiek, tu esi pārlietu aizrāvis, lasītāj! Man pa-kaļ!...

Tovakar, kad pie Patriarhu dīķiem gāja bojā Berliozs, pusvienpadsmitos Gribojedova augšstāvā apgaismota bija tikai viena istaba, kādi divpadsmit literāti bija salasījušies uz sēdi, tie kvernēja un gaidīja Mihailu Aleksandroviču.

Uz krēsliem, galdiem, pat uz divām palodzēm sēdošie MASLITASA valdes locekļi vai mira no karstuma. Logi bija atvērti, bet nejuta ne vēsmašas. Maskava deva atpakaļ pa dienu tās asfaltā sakrājušos tveici, un bija skaidrs, ka arī nakts nesola nekāda atvieglojuma. No tantes nama pagraba, kur darbojās restorāna virtuve, nāca sīpolu smarža, visiem gribējās dzert, visi nervozēja un dusmojās.

Beletrists Beskudņikovs — kluss, pieklājīgi ģērbies cilvēks ar uzmanīgu, bet netveramu skatienu — izvilka pulksteni. Rādītājs tuvojās vienpadsmitiem. Beskudņikovs uzsita ar pirkstu pa ciparnīcu un parādīja kaimiņam, dzejniekam Dvubratskim, kurš sēdēja uz galda un aiz gara laika šūpoja kājas, spīdinādams dzeltenas kurpes ar gumijas zoli.

— Nu, tā kā būtu, — norūca Dvubratskis.

— Jaunais cilvēks droši vien aizkavējies pie Kļazmas, — sulīgā balsī teica Nastasja Lukiņišna Ņepremnova, par literāti kļuvusi Maskavas kupču bārenē, kas rakstīja baļalus jūras stāstus ar pseidonīmu «Stūrmanis Žoržs».

— Piedodiet, — droši ierunājās Zagrivovs, populāru skeču autors. — Man arī nekas nebūtu pretī sēdēt uz balkona un dzert tēju, nevis te cepināties. Sēde taču bija nolikta desmitos?

— Bet pie Kļazmas tagad ir skaisti, — pakaitināja Stūrmanis Žoržs, zinādama, ka literātu vasarnīcu ciemats Pereligino pie Kļazmas ir sāpīgs punkts visiem klātesošajiem. — Tagad tur droši vien pogo lakstīgalas. Man vienmēr labāk rakstās ārpus pilsētas — sevišķi pavasarī.

— Trešo gadu iemaksāju naudu, lai ar Bazedova slimību sirgstošā sieva tiktu tai paradīzē, bet ne čiku, ne grabu, — rūpīgi un indīgi noteica novelists Jeronīms Poprihins.

— Kāda nu kuram tā laime, — uz palodzes nodūca kritiķis Ababkovs.

Stūrmanim Žoržam priecīgi iespīdējās mazās ačeles, un viņa savā maigajā kontraltā teica:

— Biedri, nevajag būt skaudīgiem! Vasarnīcas ir tikai divdesmit divas, vēl būvē septiņas, bet mēs MASLITASĀ esam trīs tūkstoši.

— Trīs tūkstoši simt vienpadsmit, — kāds no kakta piezīmēja.

— Redziet nu, — turpināja Stūrmanis, — ko te lai iesāk? Dabiski, ka vasarnīcas tika talantīgākajiem no mums...

— Ģenerāļiem! — ķīviņā iejaucās Gluharevs, scenārists.

Beskudņikovs, māksloti nožāvājies, izgāja no istabas.

— Vienam pašam piecas istabas Pereliginā, — izgājušajam nopakaļ noteica Gluharevs.

— Lavrovičs viens pats sešās, — iekliedzās Deņiskins, — un ēdamistaba ar ozolkoku apšūta!

— Ē, tas tagad nav svarīgi, — nodūca Ababkins, — svarīgi, ka ir pusdivpadsmit.

Sacēlās troksnis, brieda kaut kas līdzīgs dumpim. Zvanīja uz to nolādēto Pereliginu, trāpījās Lavroviča vasarnīca, nevis tā, kas vajadzīga. Uzzinājuši, ka Lavrovičs aizgājis uz upi, visi galīgi sašļuka. Uz labu laimi pazvanīja daiļrakstniecības komisijai pa papildnumuru 930, un skaidrs, ka tur neviena nebija.

— Viņš taču varēja piezvanīt! — kļiedza Deņiskins, Gluharevs un Kvants.

Ak, veltīgi viņi tā kļiedza: Mihails Aleksandrovičs nekur nevarēja piezvanīt. Tālu, tālu no Gribojedova, milzīgā zālē, ko apgaismoja tūkstošveču lampas, uz trim cinkotiem galdiem gulēja tas, kas vēl nesen bija Mihails Aleksandrovičs.

Uz pirmā galda — kails ķermenis, viss vienās sakaltušās asinīs, ar salauztu roku un sadragātu krūškurvi, uz otra — galva ar izsiesti priekšējiem zobiem, blāvām, vaļējām acīm, kuras nebaidījās no griezīgās gaismas, bet uz trešā — saņurcītu lupatu kaudze.

Pie bezgalvas ķermeņa stāvēja: tiesu medicīnas profesors, anatoms-patologs un viņa prozektors, izmeklēšanas pārstāvji un pa telefonu izsauktais Mihaila Aleksandroviča Berlioza vietnieks MASLITASĀ — literāts Želdibins, kas bija mājās atstājis slimu sievu.

Želdibinam pakaļ tika aizsūtīta mašina, un viņš kopā ar izmeklētājiem (tas bija ap pusnakti) pirmām kārtām bija iegriezies bojā gājušā dzīvoklī, kur aizzīmogoja viņa atstātos papīrus. Pēc tam visi devās uz Morgu.

Pašlaik pie nelaiķa mirstīgajām atliekām stāvošie sprieda, kā būtu labāk: vai piešūt nogriezto galvu vai novietot nelaiķi Gribojedova zālē tāpat, vienkārši aizsedzot ķermeni ar melnu lakatu līdz pašam zodam?

Jā, Mihails Aleksandrovičs nekur nevarēja piezvanīt, un pilnīgi veltīgi kļiedza Deņiskins, Gluharevs un Kvants ar Beskudņikovu. Tieši divpadsmitos visi divpadsmit literāti atstāja augšstāvu un nokāpa restorānā. Tur atkal dažs labs klusībā ar nelabu vārdu pieminēja Mihailu Aleksandroviču: visi galdiņi verandā, pats par sevi saprotams, bija aizņemti, un nācās vakariņot tepat, šajās greznajās, bet smacīgajās zālēs.

Tieši pusnaktī pirmajā zālē kaut kas nodārdēja, nošķindēja, noblikšķēja, salēcās. Un tūlīt smalcīņa vīrieša balss izmisīgi iebļāvās mūzikas ritmā: «Aleluja!» Tur rāva vaļā slavenais Gribojedova džezs. Nosvīdušās sejas atplauka, zirgi pie griestiem šķita atdzīvojamies, lampas kļuva it kā gaišākas, un pēkšņi, kā no ķēdes norāvušās, abas zāles metās dejojot, un tūlīt tām pievienojās arī veranda.

Gluharevs dejoja ar dzejnieci Tamāru Pusmēnesi, dejoja Kvants, Žukopovs-romānists dejoja ar kaut kādu kinoaktrisi dzeltenā kleitā. Dejoja Dragunskis, Čerdakči, maziņais Deņiskins dejoja ar gigantisko Stūrmani Žoržu, dejoja skaistā arhitekte Semeikina-Galla, kuru bija sagrābis nepazīstams cilvēks baltās maisaudekla biksēs. Dejoja savējie un lūgtie viesi, maskavieši un no Kronšates iebraukušais rakstnieks Johanss, kaut kāds Vitja Kuftiks no Rostovas, ja nemaldos, režisors ar violetu ēdi pa visu vaigu, dejoja MASLITASA dzejas apakšno daļas redzamākie pārstāvji, tas ir, Pavianovs, Bogohulskis, Sladkijs, Špičkins un Adelfina Buzdjaka, dejoja ezīti nočirpušies nezināmu profesiju jauni cilvēki ar uzpolsterētiem pleciem, dejoja kāds stipri pavecs bārdainis, kam bārdā iekēries zaļš sipolloks, bārdainā vīra partnere bija mažasinības sagrauzta padzīvojusi jaunava saburzītā, oranžā zīda kleitā.

Sviedriem noplūduši, oficianti nesa, virs galvas pacēlušī, apsvīdušus kausus ar alu, sēcoši un nikni saukdami: «Piedodiet, biedri!» Kaut kur ruporā komandēja: «Vienu sarkano! Divus zubrišus! Vienu karalisko!» Smalcīņā balss vairs nedziedāja, bet kauca: «Aleluja!» Džeza zeltīto šķīvju grāvieni reizēm ņēma virsroku pār trauku šķindoņu, kad trauku mazgātājas pa slīpumu laida tos lejā uz virtuvi. Vārdu sakot, elle.

Un bija tai pusnakts ellei arī sava parādība. Verandā ienāca melnacains frakā ģērpts skaistulis ar smailu bār-

deli un pārlaida skatienu savai valstībai. Mistiķi jau bija diezgan daudz pļāpājuši par to, ka esot bijis laiks, kad skaistulim nebijis nekādas frakas, viņš bijis apjozies ar platu ādas siksnu, laukā rēgojušies aiz tās aizbāzto pistoļu spali, viņa kraukļmelnos matus greznojis sarkans zīda apsējs un Karību jūrā kuģojusi viņa komandēta briga zem melna nāves karoga ar miroņgalvu uz tā.

Un tomēr nē. Mistiķu meli ir vilinoši, bet uz pasaules nav nekādas Karību jūras, nekādi flibustieri nekuģo, nekāda korvete nedzenas tiem pakal, un nav nekādu lielgabalu dūmu virs viļņiem. Nekā nav, un nekas arī nav bijis. Ir puspanikusi liepa, ir čugunkalta sēta, ir bulvāris aiz tās... Un ir vāzē kūstošs ledus un pie blakusgaldiņa ar asinīm pieplūdušas bulliskas acis, un ir baismi, baismi... O, dievi, dievi, indi, dodiet man indil...

Un pēkšņi pār galdiņu nospurdza vārds: «Berliozs!» Džezs aizrijās un aplusa, it kā tam kāds būtu iegāzīs ar dūri. «Ko, ko, ko, ko?!» — «Berliozs!» Un visi lēca kājās, un visi blāva...

Jā, tas bija bēdu paisums pēc briesmīgās ziņas par Mihailu Aleksandroviču. Viens tur lēkāja un blāustījās, ka vajag tūlīt uz lidzenas vietas sacerēt kaut kādu kolektīvu telegrammu un nekavējoties nosūtīt.

Mēs varētu jautāt — kādu telegrammu un uz kurienu? Un kāpēc jāsūta? Un patiešām — uz kurienu? Kāpēc vajadzīga kaut kāda tur telegramma tam, kura saspīests pakausi patlaban tur savos gumijas cimdos prozektors, kura kaklā neasu adatu dur profesors? Viņš ir beigts, un nekāda telegramma viņam nav vajadzīga. Viss ir cauri, un nav ko noslogot telegrāfu.

Jā, viņš nu ir beigts... Bet mēs taču esam dzīvi!

Jā, bēdu paisums uzbangoja, noturējās kādu laiciņu, un sākās atplūdi, viens otrs jau atgriezās pie sava galdiņa un no sākuma slepus, bet vēlāk pilnīgi atklāti iedzēra savu šņabīti un uzkoda. Patiešām — vai tad visas gaļas kotletes lai paliktu neaiztiktas? Vai tad ar to Mihailam Aleksandrovičam kaut kas būtu līdzēts? Ar to, ka mēs paliksim neēduši? Jo mēs taču esam dzīvi!

Dabiski, klavieres tika aizslēgtas, džezs izklīda, daži žurnālisti aizbrauca uz savām redakcijām rakstīt nekrologu. Kļuva zināms, ka no morga atbraucis Želdibins. Viņš bija augšā, nelaiķa kabinetā, un paklīda baumas,

ka viņš arī būs tas, kurš stāsies Berlioza vietā. Želdibins izsauca no restorāna visus divpadsmit valdes locekļus, un Berlioza kabinetā steigšus sākās sēde, kurā sprieda par to, kā uzposīs Gribojedova kolonnu zāli, kā uz šo zāli pārvedīs nelaiķa mirstīgās atliekas, kā notiks atva-
dišanās un kā kārtos pārējās ar šo skumjo gadījumu saistītās padarīšanas.

Bet restorānā turpinājās parastā nakts dzīve un turpinātos līdz slēgšanai, tas ir, līdz četriem no rīta, ja negadītos kaut kas pavisam ārkārtējs, kas restorāna apmeklētājus pārsteidza vēl vairāk nekā vēsts par Berlioza nāvi.

Pirmie uztraucās pie Gribojedova dežurējošie ormaņi. Viens, paslējies uz bukas, iekliedzās:

— Ei! Vai jūs redzat?

Pēc tam, nez no kurienes radusies, pie čugunkaltās sētas iemirdzējās uguntiņa un tuvojās verandai. Pie galdiņiem sēdošie cēlās kājās, skatījās un ieraudzīja, ka reizē ar uguntiņu restorānam tuvojas balts spoks. Kad tas bija pienācis pie paša vīnstīgu režģa, visi sastinga, acis bolīdami un uz dakšiņām uzduertos sterletes gabalus rokās turēdami. Šveicars, kurš tajā brīdī bija iznācis no restorāna pagalmā pasmēķēt, steigšus nometa papirosu, uzmina tam ar kāju un jau grasiņās spoku aizturēt, bet nezin kāpēc neizdarīja to un, glupi smaidīdams, palika stāvam.

Tā, neviena neaizkavēts, spoks, izgājis cauri spraugai vīnstīgu režģī, devās verandā iekšā. Un tad visi ieraudzīja, ka tas nav nekāds spoks, bet plaši pazīstamais dzejnieks Ivans Nikolajevičs Bezpajumtnieks.

Viņš bija bass, mugurā saplēsts pabalts kreklis, pie kura ar spraužamadatu piesprausta svētbildīte ar nobružātu nepazīstama svētā attēlu, kājās balti strīpainas apakšbikses. Rokā Ivanam Nikolajevičam bija aizdedzināta kāzu svece. Ivana Nikolajeviča labais vaigs bija nobrāzts. Grūti aprakstīt to nāves klusumu, kāds iestājās verandā. Varēja redzēt, kā vienam no oficiantiem no piešķiebtā kausa alus līst tieši uz grīdas.

Dzejnieks pacēla sveci virs galvas un skaļi teica:

— Sveiki, draugi! — pēc tam palūrēja zem tuvākā galdiņa un skumīgi iesaucās: — Nē, te viņa nav!

Atskanēja divas balsis. Bass teica nežēlīgā tonī:

— Skaidra bilde. Baltās pelītes.

Otra bija sievietes balss, izbijusies:

— Kā viņam milicija jāva iet pa ielu tādā izskatā?

Ivans Nikolajevičs to dzirdēja un atsaucās:

— Divas reizes gribēja aizturēt — uz Skatertnajas un tepat, uz Bronnajas ielas, bet es — pāri sētai un, kā redzat, pat vaigu noskrāpēju. — Te Ivans Nikolajevičs pacēla sveci un iekliedzās: — Brāļi iekš literatūras! (Viņa balss bija kļuvusi skaļa un dedzīga.) Klausieties! Viņš ir parādījies! Tūlīt ķeriet viņu ciet, citādi viņš sastrādās briesmu lietas!

— Ko? Ko? Ko viņš teica? Kas ir parādījies? — skanēja no visām pusēm.

— Konsultants! — Ivans atbildēja. — Un šis konsultants tikko pie Patriarhu dīkiem noslepkavoja Mišu Berliozu.

Publika no iekšējās zāles sagāzās verandā un sastājās ap Ivana gaismekli.

— Piedošanu, piedošanu, izsakieties saprotamāk, — Ivanam Nikolajevičam pie pašas auss iedūdojās klusa un pieklājīga balss, — kā tas, lūdzu, saprotams — noslepkavoja? Kas noslepkavoja?

— Ārzemju konsultants, profesors un spiegs! — Ivans atbildēja, skatīdamies apkārt.

— Kā viņu sauc? — klusu jautāja pie auss.

— Jā, kā sauc! — ar nožēlu teica Ivans. — Ja es zinātu, kā viņu sauc! Es nepaspēju izlasīt uzvārdu vizītkartē... Atceros tikai pirmo burtu «Vē», uzvārds sākas ar «Vē»! Kāds uzvārds var sākties ar «Vē»? — saķēris galvu rokās, pats sev jautāja Ivans un sāka murmināt: — Vē, vē, vēl! Va... Vo... Vašners? Vāgners? Vainers? Vegners? Vinters? — Ivanam uz galvas kustējās mati no sasprindzinājuma.

— Vulfs? — žēlabaini iesaucās kāda sieviete.

Ivans noskaitās.

— Dullā! — viņš iekliedzās, ar acīm meklējams teicēju. — Kāda tur Vulfam darīšana? Vulfs ne pie kā nav vainīgs! Vo... Vo... Nē! Nevaru atcerēties! Tad nu, pilsoņi, tūlīt zvaniem milicijai, lai izsūta piecus motocikletus ar ložmetējiem profesora ķeršanai! Un neaizmirstiet pateikt, ka ar viņu kopā ir vēl divi: tāds garš, rūtainš... ar ieplisušu pensneju... un melns runcis, trekns. Bet es pa to laiku pārmeklēju Gribojedovu... Es jūtu, ka viņš ir te!

Ivans sāka rosīties, grūstīdams apkārtstāvošos, vicinādams sveci un pats nopilinādams sevi ar vasku, skatījās zem galdiņiem. Kāds noteica: «Ārstul!» — un Ivana priekšā iznira gludi noskūts, tukls, apaļīgs un laipns ģimis ar melnām raga brillēm.

— Biedri Bezpajumtniek, — ģimis ierunājās jubileju tonī, — nomierinieties! Jūs esat par daudz pie sirds pēmis mums visiem tik dārgā Mihaila Aleksandroviča... nē, vienkārši Mišas Berlioza nāvi. Mēs jūs pilnīgi saprotam. Jums nepieciešams miers. Biedri jūs tūlīt aizvādis gultā — un jums pāries...

— Vai tu apjēdz vai ne, — Ivans dusmīgi pārtrauca, — ka jānoķer profesors? Ko tu man te gvelz visādas glu-pības! Kretīns!

— Biedri Bezpajumtniek, apžēlojieties, — atbildēja ģimis, attālinādamies, sarkdams un nožēlodams savu iejaukšanos.

— Lai nu ko, bet tevi gan es neapžēlošu, — ar klusu nicināšanu teica Ivans Nikolajevičs.

Seja viņam krampjaini sarāvās, viņš pārlika sveci no labās rokas kreisajā, slaidi atvēzējās un iekrāva runātājam pa ausi.

Tikai tad visi atskārta, ka jāmetas Ivanam virsū, un metās arī. Svece nodzisa, un zemē nokritušās brilles tūdaļ tika samītas. Ivans izkļiedza šaušalīgu kaujas saucienu, kurš bija dzirdams un pievērsa uzmanību pat uz bulvāra, un sāka aizstāvēties. Iešķindējās no galdiem krītošie trauki, sāka spiegt sievietes.

Kamēr oficianti ar divieļiem sēja dzejnieku, ģērbtuvē notika saruna starp brigas komandieri un šveicaru.

— Tu taču redzēji, ka viņš ir apakšbiksēs? — ledainā balsī jautāja pirāts.

— Arčibald Arčibaldovič, — nobijies atbildēja šveicars, — kā es varu viņu nelaist iekšā, ja viņš ir MAS-LITASA biedrs?

— Tu taču redzēji, ka viņš ir apakšbiksēs? — pirāts atkārtoja.

— Bet, Arčibald Arčibaldovič, — sarkdams taisnojās šveicars, — ko tad es varēju darīt? Es saprotu, verandā ir dāmas...

— Lieciet dāmas mierā, dāmām tas ir vienalga, — pirāts atbildēja, ar acīm vai apēzdams šveicaru, — bet milicijai tas nav vienalga! Pa Maskavas ielām apakšveļā

cilvēks drikst staigāt tikai vienā gadījumā — ja viņš iet milicijas pavadībā un tikai uz vienu vietu — uz milicijas nodaļu. Bet tev, ja tu esi šveicars, jāzin, ka, ieraugot tādu cilvēku, ne mirkli nekavējoties, jāsvilpj. Sapрати?

Apstulbušais šveicars saprata tikai to, ka verandā būkšķēja, plīsa trauki un klaigāja sievietes.

— Ko es ar tevi tagad lai daru? — flibustiers jautāja.

Šveicaram sejas āda kļuva tāda kā tifa slimniekam, bet acis — pavisam nedzīvas. Viņam šķita, ka melnos, tagad uz celiņa sasukātos matus pēkšņi ir pārklājis ugunīgs zīds. Pazuda krūteža un fraka, parādījās sikсна un aiz tās — pistole. Šveicars jutās tā, it kā karātos pie masta rājas. Pats savām acīm viņš redzēja savu izkārūšos mēli un nedzīvo, uz pleca nokārušos galvu, pat dzirdēja, kā aiz borta plunkšķ ūdens. Šveicaram kājas kļuva ļenganas. Bet tad flibustiers apžēlojās un viņa liesmojošais skatiens apdzisa.

— Pielūko, Nikolaj! Lai tā būtu pēdējā reize! Mūsu restorānā tādi šveicari pat par velti nav vajadzīgi. Vārēsi iet baznīcā par šveicaru, — visu to pateicis, komandieris ātri, skaidri un precīzi nokomandēja: — Panteleju no bufetes — šurp! Milici. Protokolu. Mašīnu. Un uz psihiatrisko kliniku! — Tad vēl piebilda: — Svilp!

Pēc stundas ceturkšņa ne tikai restorāna un bulvāra satrauktā publika, bet arī to māju iedzīvotāji, kurānologi iznāk uz restorāna dārzu, ieraudzīja, ka pa Gribojedova vārtiem Pantelejs, šveicars, milicis, oficiants un dzejnieks Rjuhins gluži kā autiņos satītu mazuli iznes kādu jaunu cilvēku un tas raudādams spļaudās uz visiem, cenzdamies trāpīt tieši Rjuhīnam, rīstās no asarām un bļauj:

— Smerdelis!

Smagās mašīnas šoferis, kuram sejā bija viens vienīgs ļaunums, iedarbināja motoru. Tepat blakus ormanis tracināja zirgu, sīta to ar violetiem grožiem un kļiedza:

— Paskatīsimies tagad — kurš kuru! Es arī esmu vadājis uz psihiatrisko kliniku!

Pūlis visapkārt dūca, apspriedzams neredzēto notikumu; vārdu sakot, bija sanācis nejauks nervus kustinošs, cūcīgs skandāls, un tas beidzās tikai tad, kad pa Gribojedova vārtiem izbrauca smagā mašīna ar nelaimīgo Ivanu Nikolajeviču, milici, Panteleju un Rjuhīnu.

SIZOFRĒNIJA, KĀ JAU BIJA TEIKTS

Kad netālu no Maskavas pašā upes krastā nesēn uzceltās slavenās psihiatriskās klīnikas pieņemamās telpās ienāca baltā halātā ģērbies cilvēks ar smailu bārdiņu, pulkstenis bija pusdivi naktī. Ivans Nikolajevičs sēdēja uz dīvāna, un trīs sanitāri nenolaida acis no viņa. Turpat bija arī uztrauktais dzejnieks Rjuhins. Dvieļi, ar kuriem Ivans Nikolajevičs bija sasiets, mētājās uz tā paša dīvāna. Rokas un kājas Ivanam Nikolajevičam bija brīvas.

Ienācēju ieraudzīdams, Rjuhins nobālēja, ieklepojās un nedroši sacīja:

— Esiet sveicināti, dakter!

Ārsts palocījās pret Rjuhinu, bet arī palocīdamies neskatījās vis uz viņu, bet uz Ivanu Nikolajeviču.

Tas pilnīgi nekustīgi sēdēja uz dīvāna dusmīgu seju, sarauktām uzacīm un, ārstam ienākot, pat nesakustējās.

— Dakter, — nez kāpēc noslēpumaini čukstēdams un bailīgi uz Ivana Nikolajeviča pusi šķielēdams, ierunājās Rjuhins, — tas ir pazīstamais dzejnieks Ivans Bezpaļūmnieks... kā redzat... mēs baidāmies, ka tikai nav delīrijs...

— Vai viņš stipri dzēra? — caur zobiem noprošāja ārsts.

— Nē, iedzert iedzēra, bet ne jau tik...

— Prusakus, žurkas, velniņus un dancojošus suņus netvarstīja?

— Nē, — Rjuhins atteica un nodrebēja, — es viņu redzēju vakar un šodien no rīta. Viņš bija pilnīgi vesels...

— Kāpēc viņš ir apakšbiksēs? No gultas izrāvāt?

— Viņš, dakter, tādā izskatā ieradās restorānā...

— Ahā, ahā, — ārsts ļoti apmierināti noteica, — bet kāpēc apskrambājies? Kāvās?

— No sētas esot nogāzies, bet pēc tam restorānā viņš vienam iesita... un vēl vienam otram...

— Tā, tā un tā, — ārsts noteica un pagriezās pret Ivanu. — Sveicināti!

— Sveiks, kaitnieki! — nikni un skaļi atbildēja Ivans.

Rjuhins tā nokaunējās, ka neuzdrošinājās pacelt acis uz pieklājīgo ārstu. Bet tas nemaz neapvainojās, ar ierastu, veiklu kustību noņēma brilles un, pacēlis halāta stūri, noglabāja tās bikšu aizmugures kabatā, pēc tam jautāja Ivanam:

— Cik jums gadu?

— Ejiet jūs visi pie velna un lieciet man mieru! — rupji nokliedzās Ivans un aizgriezta galvu projām.

— Kāpēc jūs dusmojaties? Vai tad es jums pateicu kaut ko nepatīkamu?

— Man ir divdesmit trīs gadi, — uzbudināti ierunājās Ivans, — un es par jums visiem uzrakstīšu sūdzību. Bet par tevi it īpaši, gnīda! — Viņš pievērsās Rjuhīnam.

— Bet par ko īsti jūs gribat sūdzēties?

— Par to, ka mani, veselu cilvēku, ar varu atrāva uz trako namu! — dusmīgi atbildēja Ivans.

Rjuhins paskatījās uz Ivanu, sastinga: nekādu vājprātu acīs nemanīja. To duļķaino acu vietā, kādas bija Gribojedovā, tagad bija parastās, dzidrās.

«Dies tēvs!» izbijies nodomāja Rjuhins. «Vai tad viņš tiešām būtu normāls? Tad tik būs joki! Ko tad mēs galu galā viņu šurp stiepām? Viņš ir pavisam normāls, tikai mūlis noskrāpēts...»

— Jūs atrodieties, — mierīgi sacīja ārsts un apsēdās uz baltas taburetes ar spīdīgu kāju, — nevis trako namā, bet klīnikā, kur neviens bez vajadzības jūs neaizturēs.

Ivans Nikolajevičs neticīgi pablenza, bet tomēr noburkšķēja:

— Paldies dievam! Atradies vismaz viens normāls cilvēks starp šiem idiotiem, no kuriem vislielākais mūlāps un haltūrists ir Saška!

— Kurš ir tas mūlāps un haltūrists? — ārsts apvaicājās.

— Tas tur Rjuhins! — atbildēja Ivans un parādīja ar netīru pirkstu uz Rjuhina pusi.

Tas aizsvilās dusmās.

«Tad tāda ir viņa pateicība!» Rjuhins rūgti nodomāja. «Tas ir par manām rūpēm! Vai nav maita!»

— Tipisks budzis pēc savas psiholoģijas, — Ivans Nikolajevičs bija nolēmis atmaskot Rjuhīnu līdz galam, — turklāt par proletārieti nogrimējis budzītis. Paskatieties uz viņa svētulīgo fizionomiju un salīdziniet to ar tiem skanīgajiem dzejoļiem, kurus viņš sarakstīja uz

svētkiem! Hi-hi-hi! «Uzplandiet!» un «aizplandiet!»... bet palūkojieties, kas viņam aiz ādas, ko viņš klusībā domā... mati sacelsies stāvus! — Un Ivans Nikolajevičs draudīgi iesmējās.

Rjuhins smagi elpoja, bija pīsarcis un domāja tikai par to, ka izaudzējis čūsku savā azotē un no visas sirds palīdzējis savam ļaunākajam ienaidniekam. Un galvenais, ka neko arī nevarēja izdarīt: neies taču ar vājprātīgu lamāties?!

— Bet patiesi — kāpēc jūs atveda uz šejieni? — uzmanīgi uzklausījis Bezpajumtnieka atmaskojumus, ārsts jautāja.

— Kaut velns viņus, tos stulbeņus, parautu! Viņi sāķēra mani, sasēja ar kaut kādām lupatām un smagajā mašīnā atrāva šurp!

— Ja drīkst zināt, kāpēc jūs uz restorānu atnācāt vienā apakšvelā?

— Tur nekā dīvaina nav, — Ivans atbildēja, — peldējos Maskavas upē, manas drēbes nospēra un atstāja šos te kankarus. Pliks taču es nevarēju staigāt pa Maskavu? Uzvilku, kas bija atstāts, jo steidzos uz restorānu pie Gribojedova.

Ārsts jautājoši paskatījās uz Rjuhinu, tas drūmi noburkšķēja:

— Tas ir restorāna nosaukums.

— Ahā, — teica ārsts, — un kāpēc tik ļoti steidzāties? Kaut kādas darišanas?

— Es tvarstu konsultantu, — Ivans Nikolajevičs atbildēja un tramīgi atskatījās.

— Kādu konsultantu?

— Vai Berliozu pazīstat? — Ivans daudznozīmīgi jautāja.

— Tas ir... komponistu?

Ivans saskāba.

— Kas par komponistu! Ak tā, ne jau tas! Komponists ir Mišas Berliozas uzvārda brālis.

Rjuhinam negribējās neko teikt, bet paskaidrot vajadzēja.

— Pie Patriarhu dīkiem šovakar ar tramvaju sabraukts MASLITASA sekretārs Berliozs.

— Nemuldi to, ko tu nezini, — Ivans noskaitās uz Rjuhinu, — es tur biju klāt, nevis tu! Viņš to iztaisīja tišām, lai dabūtu viņu zem tramvajal!

— Pagrūda?

— Kāds tam sakars ar grūšanu? — Ivans iesaucās, pārskaities par tādu vispārēju neapķēribu. — Tādam nemaz nav jāpagrūž! Viņš tādus numurus var izstrādāt, ka tikai turies! Viņš jau iepriekš zināja, ka Berliozs pakļūs zem tramvaja.

— Vai, atskaitot jūs, vēl kāds to konsultantu redzēja?

— Tur jau tā nelaime, ka tikai es un Berliozs.

— Tā. Un ko jūs darījāt, lai slepkavu aizturētu? — Ārsts pagriezās un pamāja ar acīm sievietei baltā halātā, kura turpat netālu pie galda sēdēja. Tā izvilka papīra lapu un sāka aizpildīt vajadzīgās ailes.

— Es rīkojos tā. Paņemu virtuvē svecīti...

— Šo te? — jautāja ārsts un norādīja uz salauzīto sveci, kas kopā ar svētbildīti gulēja uz galda sievietes priekšā.

— Jā, to pašu un...

— Bet kāpēc svētbildi?

— M-jā, svētbilde... — Ivans nosarka, — taisni svētbilde jau visvairāk nobaidīja, — viņš pamāja ar pirkstu uz Rjuhina pusi, — bet tur jau ir tā lieta, ka viņš, tas konsultants, runājot bez aplinkiem... ir sakaros ar pašu nelabo... un tik vienkārši rokās nedosies.

Sanitāri nezin kāpēc nostiepa rokas gar sāniem un nenolaida acis no Ivana.

— Jā, tā tas ir, — Ivans turpināja, — viņš ir sakaros! Tas ir neapstrīdams fakts. Viņš personiski ir runājis ar Ponciju Pilātu. Nevajag uz mani skatīties ar tādām acīm! Tā ir svēta patiesība! Visu viņš ir redzējis — gan balkonā, gan palmās. Vārdu sakot, pie Poncija Pilāta viņš ir bijis, par to es galvoju.

— Nu, nu...

— Nu, redzat, es šo te svētbildi piespraudu pie krūtīm un jozu pakal...

Tajā brīdī pulkstenis nosita divas reizes.

— Ohoho! — iesaucās Ivans un piecēlās no dīvāna. — Pulkstenis divi, bet es te laiku tērēju ar jums. Es atvainojos — kur šeit ir telefons?

— Laidiet viņu pie telefona, — ārsts pavēlēja sanitāriem.

Ivans paķēra klausuli, bet sieviete pa to laiku klusām apvaicājās Rjuhīnam:

— Vai viņš ir precējies?

— Neprecējies, — izbijies atbildēja Rjuhins.

— Arodbiedrības biedrs?

— Jā.

— Milicija? — Ivans kļiedza klausulē. — Milicija? Biedri dežurant, tūlīt dodiet rīkojumu, lai izsūta piecus motociklus ar ložmetējiem ārzemju konsultanta ķeršanai! Ko? Iebrauciet pēc manis, es pats braukšu jums līdzi... Te runā dzejnieks Bezpajumtnieks no trako mājas... Kāda ir jūsu adrese? — ar roku klausuli aizklājis, čukstus jautāja Bezpajumtnieks, pēc tam atkal iebļāva klausulē: — Jūs klausāties? Hallol... Kas par nejēdzībū! — Ivans pēkšņi iekļiedzās un trieca klausuli pret sienu. Pēc tam viņš pagriezās pret ārstu, padeva viņam roku, sausi pateica «uz redzēšanos» un taisījās doties projām.

— Apžēlojieties — kur tad jūs gribat iet? — ierunājās ārsts, cieši skatīdamies Ivanam acīs. — Vēlā naktī, apakšvēlā... Jūs slikti jūtaties, palieciet pie mums!

— Laidiet ārā, — Ivans teica sanitāriem, kuri bija nostājušies durvīm priekšā. — Vai jūs laidīsiet vai ne? — dzejnieks uzkliedza briesmīgā balsī.

Rjuhins sāka drebēt, bet sieviete pie galda nospieda kādu pogu, un uz galda stiklotās virsmas izlēca spīdīga kārbīņa un ampula.

— Ak tā?! — Ivans noteica, skatīdamies apkārt kā vajāts zvērs. — Nu labi! Palieciet sveicināti... — Un ar galvu uz priekšu triecās loga aizkarā. Nobūkšķēja, bet nepļistošie stikli aiz aizkara izturēja triecienu, un pēc mirkļa Ivans jau spirinājās sanitāru rokās. Viņš gārdza, mēģināja kosties un kļiedza: — Ak, tad tādus lodziņus jūs te esat ierīkojuši!... Laidiet! Es jums saku, laidiet vaļā!

Ārsta rokā pazibēja šprice, sieviete ar veiklu kustību parāva vaļā krekla izdilušo piedurkni un ar pavisam nesievišķīgu spēku ieķērās rokā. Nosmaržoja pēc ētera, Ivans, četru cilvēku turēts, kļuva ļenganāks, ārsts veikli izmantoja šo brīdi un iedūra šprici Ivanam rokā. Ivanu vēl dažas sekundes paturēja, pēc tam palaida vaļā uz dīvāna.

— Bandīti! — nokļiedza Ivans un trūkās augšā no dīvāna, taču tika atsēdināts tur atpakaļ. Tikko viņu palaida vaļā, viņš mēģināja trūkties augšā vēlreiz, bet šoreiz vecajā vietā apsēdās pats. Viņš paklusēja, ērmīgi

skatīdamies apkārt, pēc tam negaidīti nožāvājās un pasmaidīja caur dusmām. — Iespundējāt gan, — viņš teica, nožāvājās vēlreiz, negaidīti apgūlās, nolika galvu uz spilvena, palika dūri zem vaiga, kā dara bērni, un bez kādām dusmām miegainā balsī nomurmināja: — Nu, un labi vien ir... pašiem vien par visu nāksies atbildēt. Es jūs brīdinājis esmu, bet tālāk, kā paši redzat. Mani tagad visvairāk interesē Poncijs Pilāts... Pilāts... — un viņš aizvēra acis.

— Vanna, simt septiņpadsmitajā atsevišķajā, ar uzraudzību, — ārsts norīkoja, likdams brilles uz deguna.

Rjuhins atkal nodrebēja: bez skaņas atvērās baltas durvis, un kļuva redzams zilu naktsspuldžu apgaismots koridors. No koridora izbrauca kušete uz gumijas ritenītiem, uz tās pārcēla apklusušo Ivanu, viņš aizbrauca pa koridoru, un durvis aiz viņa aizvērās.

— Dakter, — čukstus pajautāja satriektais Rjuhins, — viņš tātad patiešām slims?

— O jā, — ārsts atbildēja.

— Bet kas viņam īsti ir? — bijīgi jautāja Rjuhins.

Nogurušais ārsts paskatījās uz Rjuhinu un gurdā balsī atbildēja:

— Motorisko nervu un runas orgānu uzbudinājums... murgainas interpretācijas... acīmredzot sarežģīts gadījums... Jādomā, ka šizofrēnija. Turklāt vēl arī alkoholisms...

No ārsta teiktā Rjuhins saprata tikai to, ka ar Ivanu Nikolajeviču ir slikti, nopūtās un jautāja:

— Bet ko viņš visu laiku runā par kaut kādu konsultantu?

— Droši vien redzējis kādu, kas spēcīgi iedarbojies uz viņa slimīgo fantāziju. Iespējams, ka tā ir halucinācija...

Pēc dažām minūtēm smagā mašīna veda Rjuhinu uz Maskavu. Ausa gaisma, un gar šoseju vēl joprojām degošās spuldzes bija pilnīgi liekas un nepatīkamas. Šoferis bija dusmīgs, ka nakts pagalam, un trenca mašīnu tā, ka pagriezienos tā sāka streipulot.

Mežs attālinājās, palika kaut kur aiz muguras, arī upe aizgāja sānis, mašīnai tagad pretī drāzās viss kaut kas: kaut kādas sētas ar sargbūdiņām un malkas grēdām, augsti stabi, kaut kādi masti ar virtenē savērtiem izolatoriem, akmens šķembu kaudzes, kanālu sašvīkota zeme —

vārdu sakot, bija jūtams, ka tūlīt, tūlīt ņepat aiz nākošā likuma parādīsies Maskava un iesūks smago mašīnu sevi.

Rjuhinu kratīja; mētāja, un kaut kāds klucis, uz kura viņš bija piemieties, visu laiku grasījās izslidēt viņam no apakšas. Restorāna dvieļi, kurus bija sasvieduši mašīnā agrāk ar trolejbusu aizbraukušie Pantelejs un milicis, ceļoja pa visu kravas kasti. Rjuhins grasījās tos savākt, bet, nezin kāpēc dusmīgi nošņācis: «Lai velns viņus rautu! Ko es te grozos kā tāds muļķis?...» — pa-spēra ar kāju un vairs neskatījās dvieļiem virsū.

Braucēja pašsajūta bija pavisam nelāga. Bija skaidri jūtams, ka bēdu nama apmeklējums atstājis viņā smagas pēdas. Rjuhins centās sevi pārliecināt, ka viņu nomoka atmiņā ielipinājies koridors ar zilajām naktslampām. Vai doma par to, ka virs zemes nav lielākas nelaimes par prāta zaudēšanu. Jā, jā, saprotams, arī tas. Taču tās ir ļoti vispārīgas domas. Bet pastāv vēl kaut kas. Kas tieši? Aizvainojums, tieši aizvainojums. Jā, jā, sejā mestie Bezpajumnieka aizskarošie vārdi. Un ne jau tas bija galvenais, ka šie vārdi aizskaroši, bet gan tas, ka tajos slēpjas patiesība.

Dzejnieks vairs neskatījās apkārt, bet, ar skatienu iurbies kravas kastes netīrajā grīdā, kaut ko murmīnāja, par kaut ko činkstēja, grauздams un zelēdams pats sevi.

Jā, dzejoļi... Viņam jau trīsdesmit trīs gadi! Patiešām — kas tad tālāk notiks? — Viņš joprojām rakstīs trīs četrus dzejoļus gadā. — Līdz sirmam vecumam? — Jā, līdz sirmam vecumam. — Ko viņam dos šie dzejoļi? Slavu? «Kas par muļķībām! Nemāni nu pats sevi! Nekad slava nenāks pie tāda, kas raksta nelabus dzejoļus. Kāpēc tie ir nelabi? Patiesību, kailu patiesību viņš pateica!» bez žēlastības Rjuhins strostēja pats sevi. «Es neticu it nekam no tā, ko rakstu!...»

Neirastēnijas uzplūdu pārņemts, dzejnieks sašūpojās, kravas kaste pārstāja kratīties. Rjuhins pacēla galvu un ieraudzīja, ka viņš jau sen ir Maskavā, vēl vairāk — ka pār Maskavu aust rīts, ka mākonim apzeltīta apakšmala, ka viņa smagā mašīna stāv pārējo kolonnā pie pagrieziena uz bulvāri un ka pavisam netālu no viņa uz postamenta stāv metāla cilvēks un, piešķiebis galvu, vienaldzīgi noraugās bulvārī.

Kaut kādas divainas domas iešāvās saslimušajam dzejniekam galvā. «Lūdzu, kur ir patiesas veiksmes piemērs...» te Rjuhins izslējās visā augumā un cēla roku, draudēdams nevienu neaizskarošajam čuguna cilvēkam, «lai ko viņš būtu dzīvē darījis, lai kas būtu ar viņu noticis, viss viņam nācis tikai par labu, viss vairojis viņa slavu. Bet ko tad viņš tādu ir paveicis? Nespēju aptvert... Vai tad ir kaut kas sevišķs šajos vārdos — «Vētra debesīs dzen miglu...»? Es nesaprotu!... Laimes luteklis, laimes luteklis!» dzēlīgi konstatēja Rjuhins un juta, ka smagā mašīna sakustas. «Šāva uz viņu tur tas baltgvars, sašķaidīja gūžas kaulu un nodrošināja nemirstību...»

Kolonna kustējās. Ne vēlāk kā pēc divām minūtēm galīgi slimais un pat novecojušais dzejnieks bija Gribojedova verandā. Tā jau bija tukša. Kaut kāda kompānija kaktā dzēra pēdējās glāzītes, centrā rosījās pazīstamais konferansjē ar tibeteiku galvā un «*Abraw*» pokālu rokā.

Ar divieļiem apkrāvušos Rjuhīnu ļoti laipni sagaidīja Arčibalds Arčibaldovičs un tūlīt atpestīja to no nolādētajām lupatām. Ja Rjuhins nebūtu tā izmociņš klīnikā un automašīnā, viņš droši vien ar vislielāko prieku izstāstītu, ko bija redzējis psihiatriskajā klīnikā, un izpušķotu šo stāstu ar paša izdomātiem sīkumiem. Tagad viņam nekas tamlīdzīgs nebija prātā, bez tam, lai cik maz Rjuhins varēja lepoties ar savām novērotāja spējām, pēc mocībām kravas kastē viņš pirmoreiz vērīgāk ielūkojās pirāta sejā un redzēja, ka, neskatoties uz daudzajiem jautājumiem par Bezpajumtnieku, uz izsaučieniem «ai-ai-ai!», pirātam Bezpajumtnieka liktenis ir pilnīgi vienaldzīgs un viņam tā nemaz nav žēl. «Tā viņam arī vajag! Viss pareizi vien ir!» Rjuhins nodomāja ar cinisku, pašiznīcinošu ļaunumu, izbeidza runas par šizofrēniju un palūdza:

— Arčibald Arčibaldovič, bet ja nu vienu šnabīti...
Pirāta sejā pazibēja līdzietība, viņš atčukstēja:

— Skaidrs... uz karstām pēdām... — un pamāja oficiantam.

Pēc stundas ceturkšņa Rjuhins sēdēja pilnīgā vientulībā, sakumpis pār vimbu, un dzēra glāzi pēc glāzes, saprazdams un atzīdams, ka viņa dzīvē vairs neko nevar labot, var vienīgi aizmirst.

Dzejnieks bija izniekojis savu nakti, kamēr citi šeit dzīvoja, un tagad saprata, ka to atdabūt atpakaļ vairs nevarēja. Vajadzēja tikai paskatīties nevis uz lampu, bet debesīs virs galvas, lai saprastu, ka nakts ir pagājusi un vairs nav atgriežama. Oficianti steigā rāva nost galdautus no galdiem. Runči, kas lodāja zem galdiņiem, izskatījās kā jau agrā rīta stundā. Jauna diena nepielūdzami gāzās dzejniekam virsū.

7. NODAĻA

NELABS DZĪVOKLIS

Ja nākošās dienas rītā Stjopam Ļihodejevam kāds būtu teicis: «Stjopa! Tevi nošaus, ja tu šajā pašā mirklī necelsies augšā!» — gurdā un klusā balsī Stjopa būtu atbildējis: «Šaujiet, dariet ar mani, ko gribat, bet es necelšos!»

Ko nu par celšanos — viņam likās, ka viņš nevar ne aci pavērt, tiklīdz viņš to mēģinās darīt, noplaiksnīs zibens un viņa galva sašķīdīs gabalos. Galvā zvanīja dobjš zvans, starp acu āboliem un aizvērtajiem plakstiņiem peldēja brūngani plankumi ar ugunīgi zaļām malām, kronis visam bija nelabuma sajūta, turklāt šķita, ka tā saistīta ar kaut kādām uzmācīga patafona skaņām.

Stjopa pūlējās kaut ko atcerēties, bet atcerējās tikai vienu — ka, šķiet, vakar, ej nu sazeni, kur, viņš bija stāvējis ar salveti rokā, mēģinājis noskūpstīt kaut kādu dāmu, pie reizes apsolīdams, ka nākošajā dienā, akurāt pusdienlaikā, ieradīsies pie viņas ciemos. Dāma nebija ar mieru: «Nē, nē, es nebūšu mājās!» — bet Stjopa spītīgi palika pie sava: «Toties es būšu klāt kā likts!»

Kas tā par dāmu, cik pašreiz pulkstenis, kāds datums un kurš mēnesis — par to Stjopam nebija ne jausmas, bet pats trakākais — viņš nevarēja apjēgt, kur pašlaik atrodas. Viņam gribējās noskaidrot kaut vai to, un viņš pavēra kreisās acs smago plakstiņu. Pustumsā kaut kas blāvi spīdēja. Tas izrādījās trimo, un Stjopa saprata, ka ir mājās, ka augšpēdus guļ pats savā, tas ir, bijušajā juvelierienes gultā, guļamistabā. Tobrīd viņam tā iesāpējās galva, ka viņš pievēra aci un nostenējās.

Paskaidrosim: Varietē teātra direktors Stjopa Lihodejevs atjēdzās Dārza ielā savās mājās tajā pašā lielās sešstāvu ēkas dzīvoklī, kuru viņi irēja uz pusēm ar nelaiķi Berliozu.

Jāpiebilst, ka šim dzīvoklim — № 50 — jau sen bija ja ne gluži slikta, tad katrā ziņā dīvainā slava. Vēl pirms diviem gadiem šis nams bija piederējis juveliera de Fužerē atraitnei. Piecdesmitgadīgā, cienījamā un komercijā ļoti veiklā Anna Francevna de Fužerē trīs istabas no piecām izdeva īrniekiem: vienam, kura uzvārds bija, šķiet, Belomuts, un otram, kura uzvārds ir piemirsts.

Un tad, pirms diviem gadiem, dzīvoklī bija sākušās neizskaidrojamas lietas: no šī dzīvokļa sāka pazust cilvēki. Bez pēdām.

Kādā izejamā dienā dzīvoklī ieradās milicis, izsauca īrnieku (to, kura uzvārds piemirsts) priekšnamā un teica, ka viņu lūdz ierasties milicijā, lai par kaut ko tur parakstītos. Īrnieks pieteica Anfisai, ilggadīgajai un uzticamajai Annas Francevnas mājkalpotājai, visiem, kas zvanīs pa telefonu, atbildēt, ka viņš atgriezīsies pēc desmit minūtēm, un aizgāja kopā ar korekto, baltus cimdu uzvilkušo milici. Taču viņš neatgriezās ne tikai pēc desmit minūtēm, bet vispār neatgriezās. Visdīvainākais, ka acīmredzot kopā ar viņu bija pazudis arī milicis.

Dievticīgā un, runāsim atklāti, mānticīgā Anfisa ļoti satrauktajai Annai Francevnai skaidri un gaiši paziņoja, ka tā ir burvestība, ka viņa labi zina, kas aizrāvis prom īrnieku un milici, tikai vēlā nakts stundā negrib par to runāt. Bet burvestībām, kā zināms, vajag tikai iesākties, lai tām vairs nebūtu gala. Otrs īrnieks pazuda, liekas, pirmdien, bet trešdien kā ūdenī iekrita Belomuts, tikai citādos apstākļos. No rīta, kā parasti, atbrauca mašīna, lai aizvestu viņu uz darbu, un aizveda arī, bet atpakaļ neviens netika atvests, un arī pati mašīna vairs neparādījās.

Belomuta kundzes sēras un šausmas nav aprakstāmas. Bet tas neturpinājās ilgi. Tajā pašā naktī, atgriezusies kopā ar Anfisu no vasarnīcas, uz kuru Anna Francevna bija aizdrāzusies ar nesaprotamu steigu, viņa pilsoni Belomutu dzīvoklī vairs nesastapa. Vēl vairāk: to divu istabu durvis, kurās dzīvoja Belomutu pāris, bija aizzīmogotas.

Divas dienas pagāja šā tā. Trešajā dienā bezmiega nocītotā Anna Francevna atkal aizsteidzās uz vasarnīcu... Lieki teikt, ka viņa vairs neatgriezās.

Palikusi viena pati, Anfisa pēc sirds patikas izraudājās un ap diviem naktī aizgāja gulēt. Kas ar viņu notika pēc tam, nav zināms, tikai citu dzīvokļu īrnieki teica, ka 50. dzīvoklī visu nakti kaut kas klaudzējis un ka elektrība degusi līdz pašam rītam. Bet no rīta izrādījās, ka arī Anfisa ir pazudusi.

Visa māja par šī nolādētā dzīvokļa pazudušajiem iemītniekiem ilgi stāstīja dažnedažādas leģendas, piemēram, ka tā pati izkaltusi un dievticīgā Anfisa uz savām izzuvušajām krūtīm zamša maisiņā nēsājusi Anna Francevnai piederošus divdesmit piecus lielus briljantus. It kā tās pašas vasarnīcas malkas šķūnī, kurp Anna Francevna devās ar tādu skubu, atrastas pasakainas vērtības to pašu briljantu un cara laika monētu veidā... Un tā joprojām. Taču mēs neapgalvosim to, kas mums nav droši zināms.

Lai nu būtu kā būdams, tukšs un aizzīmogots dzīvoklis nostāvēja tikai vienu nedēļu, pēc tam tajā ievācās nelaiķis Berliozs ar dzīvesbiedri un tas pats Stjopa — arī ar dzīvesbiedri. Dabiski, tikko viņi bija apmetušies sasodītajā dzīvoklī, tūlīt sākās velns viņu zina kas. Tiešāk — viena mēneša laikā pazuda abas dzīvesbiedres. Taču ne bez pēdām. Par Berlioza dzīvesbiedri teica, ka viņa redzēta Harkovā kopā ar kaut kādu baletmeistaru, bet Stjopas dzīvesbiedre manīta Božedumkā, kur, kā melsa, izmantodams savu plašo pazišanos, Varietē direktors izgādājis viņai istabu ar vienu nosacījumu — uz Dārza ielas pusi savu kāju nespert...

Tātad Stjopa nostenējās. Viņš jau gribēja saukt mājkalpotāju Gruņu un pieprasīt piramidonu, bet tik daudz tomēr apjēdza, ka tās ir muļķības... ka Gruņai, saprotams, nekāda piramidona nav. Mēģināja sasaukt Berliozu, divreiz nostenēja: «Miša... Miša...» — bet, kā jau paši saprotat, atbildi nesapņēma. Dzīvoklī valdīja pilnīgs klušums.

Pakustinājis kāju pirkstus, Stjopa izsecināja, ka gul ar visām zeķēm, ar trīcošu roku pārvilka pār gurnu, lai konstatētu, vai ir ar biksēm vai bez, taču neko nekonstatēja.

Beigu beigās, redzēdams, ka ir vientuļš un visu pamests, ka neviens negrib viņam palīdzēt, Stjopa nolēma celties augšā, lai kādas necilvēcīgas pūles tas viņam prasītu.

Stjopa ar mokām atlipināja plakstiņus un redzēja, ka trimo atspoguļo viņu tāda cilvēka izskatā, kuram mati izpūruši uz visām pusēm, fizionomija uztūkusi un apaugusi melniem sariem, acis aizpampušas, mugurā netīrs virskrekls ar kaklasaiti, kājās apakšbikses un zeķes.

Tādu viņš sevi ieraudzīja spogulī, bet blakus spogulim sēdēja nepazīstams cilvēks melnā tērpā, ar melnu bereti galvā.

Stjopa apsēdās uz gultas un izvalbīja sarkanīgās acis uz nepazīstamo.

Klusumu pārtrauca nepazīstamais, zemā, smagnējā balsī, ar ārzemnieka akcentu sacīdams:

— Labdien, manu simpātisko Stepan Bogdanovič!

Iestājās pauze, pēc kuras, visus savus spēkus saņemdam, Stjopa izmocija:

— Kas jums vajadzīgs? — un pats nobrīnījās par savu svešādo balsi. Vārdu «kas» viņš izrunāja diskantā, «jums» — basā, bet ar «vajadzīgs» vispār nekā nesaņāca.

Svešais draudzīgi pasmaidīja un izvilka lielu zelta pulksteni ar dimanta trīsstūrīti uz vāka; kad pulkstenis bija vienpadsmit reizes nositis, svešais noteica:

— Vienpadsmit! Tieši stundu es gaidu jūsu pamošanos, jo mūsu satikšanos jūs nolikāt uz desmitiem. Te nu es esmu!

Stjopa sagraubstīja bikses, kas atradās uz krēsla pie gultas, un nočukstēja:

— Atvainojiet... — uzvilka bikses un aizsmakušā balsī noprasīja: — Lūdzu, sakiet — kāds ir jūsu uzvārds?

Runāt viņam bija grūti. Pie katra vārda kāds dūra viņam smadzenēs adatu, un tas bija ellišķīgi sāpīgi.

— Kā? Jūs arī manu uzvārdu esat aizmirsis? — Svešais iesmējās.

— Piedodiet... — nosvepšķēja Stjopa, juzdams, ka pagīrām rodas vēl viens simptoms, ka grīda aizpeld no kājapakšas un ka nākošajā mirklī viņš žausies uz galvas pie visiem velniem.

— Dārgais Stepan Bogdanovič, — saprotoši smaidīdam, svešais ierunājās, — nekāds piramidons jums ne-

palīdzēs! Rikojieties pēc vecā un gudrā principa — velnu izdzen ar belcebulu. Vienīgais, kas jums atgriezīs dzīvību, ir — divas glāzītes šņabja ar asu un karstu uzkožamo.

Stjopa bija viltīgs cilvēks, bet, lai cik vārags jutās, apjēdza — ja reiz esi tādā izskatā notverts, jāatzīstas vien ir.

— Atklāti runājot, — viņš iesāka, ar grūtībām mēli valdīdams, — vakar es mazdrusciņ...

— Neturpiniet! — pārtrauca apmeklētājs un atvirzījās ar krēslu sānis.

Izbolījis acis, Stjopa ieraudzīja, ka uz mazā galdiņa ir paplāte, uz tās sagriezta baltmaize, trauciņš ar melno kaviāru, šķīvītis ar marinētām baravikām, kastrolītis ar vēl kaut ko un, visbeidzot, degvīns juvelierienes paprāvājā karafē. Visvairāk Stjopu pārsteidza tas, ka karafe bija norasojusi no aukstuma. Vispār tas bija saprotams — karafe stāvēja blodā ar ledu. Vārdu sakot, galds bija servēts godam un prasmīgi.

Nepazīstamais neļāva Stjopas izbrīnam sasniegt sliemīgu pakāpi, bet veicīgi ielēja viņam pusglāzīti.

— Bet jūs pats? — Stjopa nopīkstēja.

— Ar lielāko prieku!

Ar trīcošu roku Stjopa cēla glāzīti pie lūpām, bet svešais savu iztukšoja vienā rāvienā. Kaviāru zelēdams, Stjopa izmocija:

— Kā tad jūs... neko neuzkožat?

— Lielais paldies, es nekad neuzkožu, — nepazīstamais atbildēja un ielēja otrreiz. Attaisīja kastrolīti — tur bija cīsiņi tomātu mērcē.

Beidzot nolādētais zaļganums acu priekšā izgaisa, vārdus jau varēja izrunāt, bet pats galvenais — Stjopa sāka šo to atcerēties. To, ka vakar viss bija noticis Shodņā, skeču autora Hustova vasarnīcā, kurp Hustovs Stjopu bija aizvedis ar taksometru. Atmiņā atausa pat tas, ka taksometru viņi ņēma pie «Metropoles» un tur bija vēl kaut kāds aktieris vai kas tamlīdzīgs... ar patafonu čemodāniņā. Jā, jā, jā, tas notika vasarnīcā! Nāk prātā, ka suņi gaudoja tā paša patafona dēļ. Nenoskaidrota palika tikai tā dāma, kuru Stjopa bija grasījies noskūpstīt... velns viņu sazin kas viņa tāda... šķiet, radiofonā strādājot, bet varbūt arī ne.

— Vakardiena tādējādi maz pamazām izgaismojās, taču Stjopu patlaban daudz vairāk interesēja tieši šodiena, piemēram, svešā parādīšanās guļamistabā, turklāt ar šņabi un uzkožamo. Tieši to derētu noskaidrot!

— Ceru, tagad jūs atcerējāties manu uzvārdu?

Bet Stjopa tikai kaunīgi pasmaidīja un noplātīja rokas.

— Es jūtu, ka jūs pēc šņabja esat dzēruši portvīnu. Apžēliņ, vai tad tā var darīt!

— Es gribu jūs lūgt, lai tas paliktu starp mums, — Stjopa pieglaimīgi sacīja.

— O, protams, protams! Bet par Hustovu, dabiski, es galvot nevaru.

— Vai tad jūs pazīstat Hustovu?

— Vakar jūsu kabinetā pa acu galam redzēju šo indivīdu, bet pietiek viņa ģīmim uzvest aci, lai saprastu, ka viņš ir draņķis, tenku vācele, hameleons un pielidējs.

«Pilnīgi pareizi!» nodomāja Stjopa, pārsteigts par tik patiesu, precīzu un īsu Hustova raksturojumu.

Jā, vakardiena konstruējās no gabaliņiem, bet Varietē direktors joprojām palika satraukts. Tas bija tāpēc, ka tajā pašā vakardienā rēgojās milzumliels, melns caurums. Lūk, šo pašu svešo ar bereti, vai nu jums tas patīk vai nepatīk, Stjopa savā kabinetā nav redzējis, kas nu nav, tas nav.

— Melnās maģijas profesors Volands, — uzsvērti svarīgi sacīja apmeklētājs un, Stjopas neizpratni redzēdams, izstāstīja visu pēc kārtas.

Vakar dienā viņš no ārzemēm ieradies Maskavā, tūlīņ devies pie Stjopas un piedāvājies uzstāties Varietē ar viesizrādēm. Stjopa piezvanījis uz Maskavas apgabala izrāžu komisiju un šo jautājumu saskaņojis (Stjopa nobālēja un sāka mirkšķināt acis), noslēdzis ar profesoru Volandu kontraktu par septiņām izrādēm (Stjopam palika mute vaļā), un viņi norunājuši, ka Volands šodien pulksten desmitos atnāks, lai precizētu visus sīkumus... Nu, un Volands ir atnācis!

Viņu sagaidījusi mājkalpotāja Gruņa, kas paskaidrojusi, ka pati tikko ir ieradusies, ka viņa nedzīvo šeit, ka Berlioza nav mājās un, ja apmeklētājs grib satikt Stepanu Bogdanoviču, tad lai iet pie viņa uz guļamistabu pats. Stepanš Bogdanovičs guļot tik cieši, ka uzmodināt viņa neņemoties. Redzēdams, kādā stāvoklī atrodas Ste-

pans Bogdanovičs, mākslinieks aizsūtījis Gruņu uz tuvāko gastronomijas veikalu pēc degvīna un uzkožamiem, uz aptieku pēc ledus un...

— Atļausit ar jums norēķināties, — nočinkstēja Stjopa un sāka meklēt kabatas portfeli.

— O, kas par blēņām! — iesaucās apmeklētājs un vairs neko negribēja dzirdēt.

Tātad par šnabi un uzkožamiem kļuva skaidrs, bet uz Stjopu tik un tā bija žēl skatīties: viņš neko neatcerējās par kontraktu un, sītiēt vai nost, nekādu Volandu vakar nebija redzējis. Hustovs — jā, bet Volanda nebija.

— Atļaujiet uzvest aci kontraktam, — Stjopa klusā balsī palūdza.

— Lūdzu, lūdzu...

Stjopa paskatījās papīrā un sastinga. Viss bija, kā nākas. Pirmkārt Stjopas bravūrīgais pašrocīgais paraksts. Finansu direktora Rimska slīpais pieraksts uz malas, ka māksliniekam Volandam par septiņām izrādēm pienākas trīsdesmit pieci tūkstoši rubļu, no kuriem desmit tūkstošus viņam atļauts saņemt uzreiz. Vēl vairāk: Volands ar parakstu apliecina, ka desmit tūkstošus viņš ir jau saņēmis.

«Ko tas viss nozīmē?!» nelaimīgais Stjopa nodomāja, un viņam noreiba galva. Sākas draudīgi atmiņas zudumi?! Bet, pats par sevi saprotams, tagad, kad kontrakts ir uzrādīts, tālāka brīnīšanās būtu vienkārši nepieklājīga. Palūdzis viesi palikt britiņu vienatnē, Stjopa vienās zekēs aizdrāzās uz priekšistabu pie telefona. Pa ceļam viņš paklīdzēja uz virtuves pusi:

— Gruņa!

Bet neviens neatsaucās. Tad viņš paskatījās uz Berliozas kabineta durvīm, kas atradās turpat blakus priekšistabā, un, kā mēdz teikt, apstulba. Pie durvju roktura uz auklas rēgojās milzīgs zīmoglakas zīmogs. «Redz, kol!» Stjopas galvā kāds ierēcās. «Tā tikai vēl trūka!» Nu Stjopas domas sāka joņot pa dubultsliežu ceļu, bet, kā tas vienmēr notiek katastrofu brīžos, tikai vienā virzienā un velns viņu zin uz kuriem. To sajukumu, kas bija Stjopas galvā, nemaz nevar aprakstīt. Vispirms tas sātans ar melno bereti, auksto šnabi un neticamo kontraktu, bet te vēl klāt, kā jums tas patīk, — arī zīmogs uz durvīm! Un stāstiet, kam gribat, ka Berliozs kaut ko ievā-

rījis, — neticēs, uz galvošanu neticēs! Taču zīmogs ir, lūdzu! Jā-a...

Te nu Stjopas smadzenēs sāka urdīties kaut kādas nelāga domiņas par to rakstu, kuru, kā par nelaimi, viņš nesen bija iegrūdis Mihailam Aleksandrovičam, lai tas nodrukā žurnālā. Raksts, starp mums runājot, bija dumjš. Pavisam tukšs raksts, un cik tad nu arī par tādu maksā...

Pēc tam kad viņš bija atcerējies rakstu, atmiņā uzausa arī viena šaubīga saruna, kas notika, liekas, divdesmit ceturtā aprīļa vakarā tepat ēdamistabā, kad Stjopa kopā ar Mihailu Aleksandroviču vakariņoja. Protams, šo sarunu nevar uzskatīt par šaubīgu šī vārda īstā nozīmē (Stjopa tādā sārūnā neielastos), bet tā bija saruna par kādu nevajadzīgu tēmu. Pilnīgi mierīgi, biedri, šī saruna varēja izpalikt. Līdz zīmogam, tur nav nekādu šaubu, saruna tikt uzskatīta par galīgu sīkumu, bet tagad pēc šī zīmoga...

«Ak, Berlioz, Berlioz!» virmoja Stjopas galvā. «Kas to būtu varējis iedomāties!»

Bet ilgi bēdāties nebija laika, un Stjopa uzgriezta Varietē finansu direktora Rimskā kabineta numuru. Stjopa bija kutelīgā situācijā: pirmkārt, ārzemnieks varēja apvainoties par to, ka kontrakts tika uzrādīts, bet Stjopa tomēr pārbauda, arī ar finansu direktoru runāt nemaz nebija tik vienkārši. Patiešām — neies taču jautāt viņam: «Sakiet — vai es vakar ar melnās maģijas profesoru noslēdzu kontraktu par trīsdesmit pieciem tūkstošiem rubļu?» Tā jautāt nevar!

— Jā, — klausulē atskanēja asā, nepatīkamā Rimskā balss.

— Grigorij Daņilovič, sveicināti, — klusu runāja Stjopa, — te Lihodejevs. Redzat, kas par lietu... hm... hm... pie manis sēd tas tur... ē... mākslinieks Volands... Es... es gribēju pajautāt, kā ir ar šovakarū...

— Ā, melnais mags? — Rimskis klausulē atsaucās. — Afišas tūlīt būs.

— Ahā, — vārgā balsī atsaucās Stjopa, — nu tad pagaidām...

— Vai jūs drīz būsit? — jautāja Rimskis.

— Pēc pusstundas, — atbildēja Stjopa, nolika klausuli un saspieda karsto galvu ar rokām. Ak, cik neglīta padarīšana! Kas notiek ar manu atmiņu, pilsoņi? Kas?

Ilgāk aizkavēties priekšistabā bija neērti, un Stjopa aši izstrādāja plānu: ar visiem iespējamiem līdzekļiem jānoslēpj sava neiedomājamā aizmāršība un tūdaļ pirmām kārtām jāuzzina no ārzemnieka, ko īsti viņš paredzējis šodien rādīt Stjopam uzticētajā Varietē.

Stjopa novērsās no aparāta un spogulī, kas priekšistabā stāvē slinkās Gruņas gadiem neslaucīts, skaidri saskatīja kaut kādu divainu subjektu, garu kā kārts un ar pensneju uz deguna. (Ak, ja šeit būtu bijis Ivans Nikolajevičs! Viņš šo subjektu būtu pazinis uzreiz!) Subjekts atspoguļojās un tūliņ pazuda, Stjopa apskatīja priekšistabu uzmanīgāk un nodrebēja vēlreiz, jo spogulī aizsoļoja milzīgs, melns runcis un arī tas nozuda.

Stjopam pamira sirds, un viņš sagriļojās.

«Ko tas nozīmē?» viņš nodomāja. «Vai tikai es nejūku prātā? No kurienes tādi atspīdumi?!» Viņš paskatījās priekšistabā un izbailēs iekliedzās:

— Gruņa! Kas tas par runci, kas te pie mums vazājas? Kur tāds uzradies? Un kas tas otrs ir?

— Neuztraucieties, Stepan Bogdanovič, — atbildēja nevis Gruņas, bet ciemiņa balss no guļamistabas, — tas ir mans runcis. Nenervozējiet! Bet Gruņas nav, es aizsūtīju viņu uz Voronežu, viņas dzimto pusi, jo viņa sūdzējās, ka jūs jau sen neesat laidis viņu atvaļinājumā.

Šie vārdi bija tik negaidīti un tik bezjēdzīgi, ka Stjopa nosprīda, ka ir pārklausījies. Galīgi samulsis viņš rikšiem devās uz guļamistabu un sastinga uz sliekšņa. Mati viņam sakustējās un uz pieres parādījās sīkas sviedru pērlītes.

Viesis guļamistabā vairs nebija viens pats, tur bija vesela kompānija. Uz otra krēsla sēdēja tas pats tips, kas norēgojās priekšistabā. Tagad tas bija labi redzams: ūsas kā spalvas, viens pensneja stikliņš spīd, otra nemaz nav. Bet guļamistabā bija vēl trakākas lietas: uz juvelierienes pufa izlaidīgā pozā bija nozvēlies trešais, proti, šaušalīga lieluma melns runcis ar šņabja glāzīti vienā ķepā un ar dakšiņu, kurā uzdurta marinēta baravika, otrā.

Guļamistabas jau tā trūcīgā gaisma Stjopas acīs sāka apdzist pavisam. «Tad redz, kā sajūk prātā!» viņš nodomāja un piekērās pie durvju stenderes.

— Es redzu, jūs esat mazliet izbrīnījies, dārgais Stepan Bogdanovič? — Volands apvaicājās Stjopam, kas

klabināja zobus. — Taču te nav par ko brīnīties. Tā ir mana svīta.

Tajā brīdī runcis izdzēra šņabi un Stjopas roka sāka slidēt pa stenderi lejup.

— Svītai vajadzīgas telpas, — turpināja Volands, — tā ka dažs labs no mums šajā dzīvoklī ir lieks. Un man šķiet, ka liekais esat tieši jūs!

— Viņi, viņi! — āža balsī iedziedājās garais rūtais, izteikdamies par Stjopu daudzskaitlī. — Vispār pēdējā laikā viņi baismīgi cūkojas. Pļēguro, stājas sakaros ar sievietēm, izmantodami dienesta stāvokli, ne velna nestrādā, neko arī nevar padarīt, jo viņiem nav ne mazākās sajēgas par to, kas viņiem uzticēts. Priekšniecībai pūš miglu acīs.

— Bez vajadzības izmanto dienesta mašīnu, — piebalsoja arī runcis, zelēdams baraviku.

Kad Stjopa, jau pavisam uz grīdas sabrucis, ar bezspēcīgu roku skrāpēja stenderi, dzīvoklī uzradās ceturtā un pēdējā parādība.

Tieši no trimo spoguļa iznāca mazais, bet neparasti platplecīgais ar katliņu galvā. No mutes tam rēgojās ilknis un padarīja vēl pretīgāku viņa jau tā riebīgo fizionomiju. Turklāt viņam bija ugunīgi rudi mati.

— Es, — jaunatnākušais iejaucās sarunā, — vispār nesaprotu, kā viņš ir ticis par direktoru, — sarkanmatainis arvien vairāk un vairāk runāja caur degunu, — viņš ir tāds pats direktors kā es arhierejs!

— Tu, Azazello, neizskaties pēc arhiereja, — noteica runcis, likdams cīsiņus sev uz šķīvja.

— To jau es arī gribu teikt, — caur degunu novilka sarkanmatainais un ar cieņu griezās pie Volanda. — Atļaujiet, *messire*, izlingot viņu no Maskavas pie visiem velniem!

— Bric! — pēkšņi ieaurojās runcis, un spalva viņam sacēlās stāvus.

Un tad guļamistaba ap Stjopu sāka griezties, viņš atsitās ar galvu pret stenderi un, samaņu zaudēdams, nodomāja: «Es mirstu...»

Bet viņš nenomira. Pavēris mazlietiņ acis, viņš ieraudzīja, ka sēž uz kaut kā akmeņaina. Apkārt viņam kaut kas šalca. Kad viņš atvēra acis pavisam, bija redzams, ka šalcēja ir jūra, pat vēl vairāk — tās viļņi skaloja viņam pie pašām kājām, īsi sakot, ka viņš sēd pašā

mola galā, viņa priekšā ir debeszili mirgojoša jūra, bet aiz muguras — skaista kalnu pilsēta.

Nezinādams, ko tādās reizēs lai dara, Stjopa piecēlās un ar tricošām kājām devās pa molu uz krasta pusi.

Uz mola stāvēja kāds cilvēks, smēķēja un splāva jūrā. Viņš paskatījās uz Stjopu ar mežona acīm un pārstāja splaudīties. Tad Stjopa izstrādāja tādu numuru: nometās uz ceļiem nepazīstamā pīpmaņa priekšā un sacīja:

— Es jūs lūdzu, pasakiet — kas šī ir par pilsētu?

— Tas nu gan ir! — sacīja cietsirdīgais pīpmanis.

— Es neesmu piedzēries, — sēcoši atbildēja Stjopa, — es esmu slimš, ar mani kaut kas ir noticis, es esmu slimš... Kur es atrodos? Kas šī ir par pilsētu?...

— Jalta, nu un...

Stjopa klusu nopūtās, nogāzās uz sāniem un atsitās ar galvu pret mola sasilušajiem akmeņiem.

8. NODAĻA

PROFESORA UN DZEJNIEKA DIVKAUJA

Tieši tajā mirklī, kad Stjopam Jaltā apziņa zuda, un tas bija ap pusdivpadsmitiem dienā, apziņu atguva Ivans Nikolajevičs Bezpajumtnieks, kurš modās no dziļa un ilga miega. Kādu laiciņu viņš gudroja, kādā veidā nokļuvis šajā nepazīstamajā istabā ar baltām sienām, ar dīvainu naktsгалdiņu no kaut kāda gaiša metāla un ar baltiem aizkariem, aiz kuriem varēja samānīt sauli.

Papurinājis galvu, Ivans pārliecinājās, ka tā vairs ne-sāp, un atcerējās, ka atrodas klīnikā. Šī doma uzvedināja uz atmiņām, kā gāja bojā Berliozs, taču šodien tas Ivanu vairs tik stipri nesatrieca. Pēc izgulēšanās Ivans Nikolajevičs bija kļuvis mierīgāks, arī domas bija kļuvušas skaidrākas. Kādu laiku nekustīgi pagulējis tīrajā, mīkstajā un ērtajā atsperu gultā, Ivans ieraudzīja sev blakus zvana pogu. Pa paradumam aiztikt lietas bez kādas vajadzības viņš to nospieda. Viņš gaidīja, ka atskanēs zvans vai arī kāds parādīsies, taču notika pavisam kas cits. Ivana gultas kājgalī aizdegās matēts cilindrs, uz kura bija rakstīts: «Dzert.» Brīdi pastāvējis, cilindrs sāka griezties līdz brīdim, kad uz tā parādījās: «Kopēja.» Pats par sevi saprotams, ka smalki izdomātais cilindrs Ivanu pārsteidza. Uzrakstu «Kopēja» nomainīja uzraksts: «Izsauciet ārstu.»

— Hm... — Ivans teica, nesaprazdams, ko ar šo cilindru tālāk darīt. Talkā nāca gadījums: Ivans nospieda pogu otrreiz, kad uz cilindra bija uzraksts «Feldšere». Cilindrs atbildēja ar klusu iesķindēšanos, apstājās, nodzisa, un istabā ienāca patukla, simpātiska sieviete tīrā, baltā halātā un sacīja Ivanam:

— Labrīt!

Ivans neatbildēja, jo sveicināšanu pašreizējos apstākļos uzskatīja par nepiedienīgu. Patiešām — iebāzuši klīnikā pilnīgi veselu cilvēku un vēl uzskata, ka tā arī vajag.

Sieviete pa to laiku, labsirdīgo sejas izteiksmi nezaudējusi, ar vienas pogas nospiešanu panāca, ka aizkars uzšāvās augšup un caur lielrūtainu, vieglu režģi, kas sniedzās līdz pat grīdai, istaba pieplūda pilna ar saules gaismu. Aiz režģa bija balkons, tālāk — likumota upe, kuras pretējā krastā slējās priecīgs priežu sils.

— Esiet tik laipni — uz vannu! — sieviete aicināja, un it kā uz viņas rokas mājienu iekšējā siena pašķīrās, kļuva redzama vanna un brīnišķīgi iekārtota ateja.

Kaut arī Ivans bija nolēmis ar sievieti nesarunāties, taču, redzēdams, kā no spīguļojošā krāna ar platu strūklū vannā līst ūdens, nenocietās un paironizēja:

— Vai re ko! Tikpat kā «Metropolē»!

— O nē, — ar lepnumu balsī sieviete atbildēja, — daudz labāk! Tādas iekārtas nav pat ārzemēs. Zinātnieki un ārsti speciāli brauc apskatīt mūsu klīniku. Katru dienu pie mums ir intūristi.

Dzirdot vārdu «intūrists», Ivans uzreiz iedomājās vakardienas konsultantu. Ivans sadrūma, paskatījās caur pieri un teica:

— Intūristi... Ko jūs visi krītat uz tiem intūristiem! Bet viņu vidū, starp citu, visvisādi gadās. Es, piemēram, vakar ar vienu tādu iepazinos, ka tupi un turies!

Un viņš tik tikko nesāka stāstīt par Ponciju Pilātu, bet atgādās, saprazdams, ka sievietei tādi stāsti bijuši — nebijuši, jo viņa dzejniekam palīdzēt nekādi nevar.

Kad Ivans Nikolajevičs bija nomazgājies, viņam tika izsniegts tas, kas vīrietim pēc vannas pienākas: izgludināts krekls, apakšbikses, zeķes. Bet tas nebija viss — sieviete, atvērusi skapīti, rādīja tajā iekšā un jautāja:

— Ko vēlēsities uzvilkt — halātu vai pidžamiņu?

Jaunajā dzīvesvietā ar varu ievietotais Ivans jau bezmaz sasita rokas par tādu sievietes familiaritāti un klušēdams pabādīja ar pirkstu sarkansārtu flaneļa pidžamu.

Pēc tam Ivanu Nikolajeviču veda pa tukšu un klusu gaiteni un ieveda milzīgā kabinetā. Ivans bija izlēmis, ka izturēsies ar ironiju pret visu, kas ir šajā brīnumaini iekārtotajā mājā, tāpēc uzreiz nokristīja kabinetu par «fabriku-virtuvi».

Un bija jau arī par ko. Šeit atradās skapji un stikla skapiši ar spidīgiem, niķelētiem instrumentiem. Bija kaut kādi sarežģīti krēsli, kaut kādas vēderainas lampas ar spožiem abažūriem, lērums pudelišu, gan gāzes plītiņas, gan elektriskie vadi, gan pilnīgi nepazīstamas ierīces.

Kabinetā ap Ivanu sāka darboties trīs — divas sievietes un viens vīrietis, visi gērbusies baltos halātos. Vispirms Ivanu aizveda kaktā, pie galdiņa, ar neslēptu mērķi — viņu izprašāt. Ivans apsvēra stāvokli. Viņa rīcībā bija trīs ceļi. Ārkārtīgi vilināja pats pirmais: klupt vīrsū visām šīm te lampām un sarežģītajām padarīšanām, visu to — lai velns par stenderi! — sadauzīt gabalos un tādā veidā izteikt savu protestu pret nepamatoto aizturēšanu. Taču šodienas Ivans jau lielā mērā atšķīrās no vakardienas Ivana, un pirmais ceļš viņam nelikās pilnīgi drošs: viņiem var rasties iespaids, ka Ivanam tiešām ir trakošanas ārpriests. Tāpēc pirmais ceļš atkrita. Bija otrs: nekavējoties izstāstīt visu par konsultantu un Ponciju Pilātu. Bet vakardienas pieredze rādīja, ka šim stāstījumam netic vai arī saprot to pavisam aplam. Tāpēc Ivans atteicās arī no šī ceļa un izvēlējās trešo — lepmi klušēt.

Pilnībā to realizēt neizdevās, gribot negribot, kaut arī drūmi un skopi, uz veselu rindu jautājumu nācās atbildēt.

Un iztaujāja Ivanu par visu viņa līdzšinējo dzīvi, ieskaitot slimošanu ar šarlaku pirms piecpadsmit gadiem. Kad ar Ivana teikto bija aizpildīta vesela lappuse, balti gērbusies sieviete pāršķīra lapu un ķērās pie Ivana radiem. Sākās īsta pindzelēšanās: kas nomiris, kad, no kā, vai bijis dzērājs, vai nav slimojis ar veneriskām slimībām un tā tālāk tādā pašā garā. Pašās beigās lūdza pastāstīt par vakardienas notikumu pie Patriarhu dīķiem, bet sevišķi nepiekasījās, un ziņa par Ponciju Pilātu izbrīnu neizsauca.

Pēc tam sieviete atdeva Ivanu vīrietim, tas rīkojās pavisam citādi un neko neprašņāja. Viņš izmērija Ivanam temperatūru, saskaitīja pulsu, spīdināja kaut kādu lampu un skatījās Ivanam acīs. Pēc tam vīrietim palīgā atnāca otra sieviete, Ivanam durstīja mugurā, bet ne sāpīgi, ar āmuriša kātu vilka kaut kādas zīmes uz krūtīm, daudzija ar āmurišiem pa ceļgaliem, un Ivanam lēkāja kājas, dūra pirkstā un ņēma no turienes asinis, dūra elkoņa locītavā, mauca uz rokām kaut kādas gumijas aproces...

Ivans tikai klusībā rūgti pasmējās un domāja par to, cik dīvaini un stulbi viss ir iznācis. Vai tas varēja prātā ienākt? Gribēju brīdināt visus par briesmām, ko nepazīstamais konsultants var radīt, gatavojos viņu noķert, bet visa tā rezultātā kvernu kaut kādā noslēpumainā kabinetā un stāstu, ka onkulis Fjodors Vologdā dzēra vienā dzeršanā. Neizturami stulbi!

Beidzot Ivanu palaida vaļā. Viņu pavadīja atpakaļ uz istabu, kur viņam iedeva tasi kafijas, divas mīksti novārītas olas un baltmaizi ar sviestu.

Apēdis un izdzēris visu piedāvāto, Ivans nolēma sagaidīt kādu no šīs iestādes galvenajiem, lai tad no šī galvenā pieprasītu gan pienākošos uzmanību, gan taisnīgumu.

Un sagaidīja arī, turklāt ļoti drīz pēc brokastīm. Pēkšņi pavērās durvis — un Ivana istabā ienāca daudz cilvēku baltos halātos. Visiem pa priekšu nāca akurāti — pa aktieru modei noskuvies cilvēks, gadus četrdesmit piecus vecs, ar patīkamām, bet caururbjošām acīm un pieklājīgām manierēm. Visa svīta izrādīja viņam cieņu un uzmanību, tāpēc viņa ienākšana izskatījās ļoti sviņīga. «Kā Poncijs Pilāts!» Ivanam iešāvās prātā.

Jā, tur nebija nekādu šaubu, tas bija galvenais. Viņš apsēdās uz taburetes, pārējie palika stāvam.

— Doktors Stravinskis, — sēdošais stādījās Ivanam priekšā un draudzīgi uz viņu paskatījās.

— Te būs, Aleksandr Nikolajevič, — klusinātā balsī sacīja kāds ar labi koptu bārduņu un sniedza galvenajam par Ivanu sarakstītās lapas.

«Veselu lietu saskribelējuši!» Ivans nodomāja. Bet galvenais ar pieradušu aci pārskrēja lapai, nomurmurāja: «Hm...» — un apmainījās pāris frāzēm ar apkārtstāvošajiem maz pazīstamā valodā.

«Arī latīniski runā kā Pilāts...» Ivans skumji nodomāja. Pēkšņi viens vārds lika viņam nodrebēt, un tas bija — «šizofrēnija»; vakar pie Patriarhu diķiem to bija izrunājis nolādētais ārzemnieks, bet šodien šeit to atkārtoja profesors Stravinskis.

«Arī to viņš ir zinājis!» ar savādu nemieru nodomāja Ivans.

Galvenajam acīmredzot bija tāds princips — lai ko viņam apkārt runātu, visam piekrist, par visu priecāties un izteikt savu prieku ar vārdiem «jauki, jauki...».

— Jauki, — teica Stravinskis, atdodams atpakaļ lapu, un pievērsās Ivanam. — Jūs esat dzejnieks?

— Jā, — drūmi atbildēja Ivans un pirmoreiz izjuta tādu kā neizskaidrojamu riebumu pret dzeju, un paša dzejoļi, kas šinī brīdī atausa atmiņā, nez kāpēc izlikās nepatīkami.

Raukdams pieri, viņš savukārt jautāja Stravinskim:

— Jūs esat profesors?

Stravinskis pieklājīgi un laipni pamāja ar galvu.

— Un jūs esat šeit galvenais? — Ivans turpināja.

Stravinskis palocīja galvu vēlreiz.

— Man ar jums jārunā, — daudznozīmīgi sacīja Ivans Nikolajevičs.

— Tāpēc jau es esmu atnācis, — Stravinskis atsaucās.

— Lieta ir tāda, — Ivans iesāka, juzdams, ka viņa stunda sītusi, — mani ir iztaisījuši par vājprātīgo, neviens negrib mani uzklausīt!...

— O nē, mēs uzklausīsim jūs ļoti uzmanīgi, — nopietnā un nomierinošā balsī teica Stravinskis, — un par vājprātīgo jūs iztaisīt neļausim nekādā gadījumā.

— Tad klausieties: vakar vakarā pie Patriarhu diķiem es satiku noslēpumainu personu, varbūt ārzemnieku, varbūt ne, kurš iepriekš zināja par Berlioza nāvi un ir personiski ticis ar Ponciju Pilātu.

Svīta bez kustēšanās un bez skaņas klausījās dzejniekā.

— Pilātu? Vai tas ir tas Pilāts, kas dzīvoja Jēzus Kristus laikā? — piemiegtām acīm skatīdamies uz Ivanu, jautāja Stravinskis.

— Tas pats.

— Ahā, — teica Stravinskis, — bet Berliozs pakļuva zem tramvaja?

— Tieši viņu vakar vakarā pie Patriarhu diķiem manā klātbūtnē sabrauca tramvajs, turklāt šis miklainais pilsonis...

— Poncija Pilāta paziņa? — jautāja Stravinskis, kas acīmredzot bija apveltīts ar lielām saprašanas spējām.

— Tieši viņš, — Stravinski pētidams, apstiprināja Ivans, — viņš jau pirms tam teica, ka Annuška ir izlaidījusi saulpuķu eļļu... Un viņam kāja paslidēja tieši tajā vietā! Kā jums tas patīk? — Ivans apvaicājās, pārļaudzams klausītājiem zīmīgu skatienu, lai ar saviem vārdiem panāktu lielāku efektu.

Bet efekts izpalika, un Stravinskis ļoti vienkārši uzdeva nākošo jautājumu:

— Bet kas tā Annuška tāda ir?

Šis jautājums Ivanu sarūgtināja, un viņam noraustījās vaigs.

— Kas Annuška ir, tas šeit nemaz nav svarīgi, — viņš teica nervozēdams, — velns viņu zin kas viņa tāda ir! Vienkārši kaut kāda stulbene no Dārza ielas. Svarīgi ir tas, ka viņš iepriekš, saprotiet, jau iepriekš zināja par saulpuķu eļļu! Vai jūs mani saprotat?

— Ļoti labi saprotu, — nopietni atbildēja Stravinskis un, dzejnieka ceļgaliem pieskardamies, piemetināja: — Neuztraucieties un turpiniet!

— Es turpinu, — teica Ivans, cenzdami pieskaņoties Stravinska tonim un no rūgtās pieredzes zinādams, ka tikai miers var nākt viņam par labu, — tad, redzat, šim briesmīgajam tipam — ka viņš ir konsultants, tie ir meli — piemīt kaut kāds pārdabisks spēks... Piemēram, tu dzenies viņam pakaļ, bet nekādi nevari panākt. Kopā ar viņu ir pāritis — arī labu labais, tikai pa savai modei: kaut kāds garš tips ar sadauzītu pensneju un bez tam neredzēta lieluma runcis, kurš patstāvīgi braukā ar tramvaju. Bez tam, — neviena nepārtraukts, Ivans arvien vairāk iekarsa un runāja aizvien pārliecinošāk, — viņš personiski ir bijis balkonā pie Poncija Pilāta, par to nav ne mazāko šaubu. Ko jūs par to teiksiet? Nu? Viņš nekavējoties jāarestē, citādi viņš pastrādās briesmu lietas.

— Tātad jūs cenšaties panākt, lai viņu arestē? Vai es esmu jūs pareizi sapratis? — apvaicājās Stravinskis.

«Gudrs gan,» Ivans nodomāja, «jāatzīst, ka arī starp intelligentiem pagadās viens otrs ļoti gudrs vīrs. To nu nevar noliegt,» — un atbildēja:

— Pilnīgi pareizi! Kā lai es necenstos, paši saprotat! Bet mani ņem un ar varu aiztur, bāž acīs lampu, stumda vannā, izprašnā par onkuli Fedju... Viņš taču sen nolīcis karoti! Es pieprasu, lai mani nekavējoties laiž no šejienes laukā!

— Jauki, ļoti jauki! — atbildēja Stravinskis. — Tagad viss ir skaidrs. Patiešām — kāda jēga turēt ārstniecības iestādē pilnīgi veselu cilvēku? Labi. Es jūs tūlīt izrakstīšu no šejienes, ja jūs man pateiksiet, ka esat normāls. Nevajag pierādīt, vajag tikai pateikt. Tātad vai jūs esat normāls?

Iestājās pilnīgs klusums, un resnā sieviete, kas no rīta bija apkalpojusi Ivanu, ar godbijību skatījās uz profesoru, un Ivans nodomāja vēlreiz: «Gudrs — katrā ziņā.»

Profesora priekšlikums viņam ļoti patika, taču, pirms dot atbildi, viņš cītīgi jo cītīgi domāja, raukdams pieri, un beidzot stingri noteica:

— Es esmu normāls.

— Nu, redzat, cik jauki, — Stravinskis atviegloti iesaucās, — un, ja tas tā ir, tad spriedisim loģiski. Paskatīsimies, kāda bija jūsu vakardiena! — Te viņš pagriezās, un viņam nekavējoties iedeva Ivana lapu. — Meklējot nepazīstamo cilvēku, kurš jums uzdevās par Poncija Pilāta paziņu, jūsu rīcība bija šāda, — Stravinskis, uz lapu un Ivanu skatīdamies, sāka liekt savus garos pirkstus, — jūs piespraudāt pie krūtīm svētbildīti. Vai tā bija?

— Bija, — Ivans sabozies atbildēja.

— Nokritāt no žoga, saskrāpējāt seju. Vai ne? Ierādāties restorānā ar aizdegtu sveci rokā, apakšveļā, piekāvēt tur kādu. Sasietu jūs atveda šurp. No šejienes jūs zvanījāt uz miliciju, lai izsūta ložmetējus. Pēc tam mēģinājāt izlēkt pa logu. Vai ne tā, ko? Tagad jautājums: vai, rikojoties tādā veidā, ir iespējams kādu notvert vai arestēt? Ja jūs esat normāls cilvēks, jūs pats atbildēsiet — nekādā ziņā. Jūs gribat tikt no šejienes projām? Lūdzu. Bet, atļaujiet pajautāt, kurp jūs dosities no šejienes?

— Skaidrs, ka uz miliciju, — Ivans atbildēja jau mazāk noteikti, jo profesora skatiens viņu nedaudz mulšināja.

— Tieši no šejienes?

— Ahā.

— Bet savā dzīvoklī neiegriezīsities? — ātri jautāja Stravinskis.

— Nav taču laika! Kamēr es pa dzīvokļiem mētāšos, viņš aizšmauks!

— Lai nu tā būtu. Bet ko jūs pašu pirmo milicijā teiksīt?

— Par Ponciju Pilātu, — Ivans Nikolajevičs atbildēja, un viņa acis krēslaini aizplīvurojās.

— Ļoti jauki! — Stravinskis padevās un, pievērsies tam, kam bija bārdiņa, pavēlēja: — Fjodor Vasiļjevič, izrakstiet pilsoni Bezpajumtnieku! Bet šo istabu neaizņem un arī gultas drēbes var nemainīt. Pēc divām stundām pilsonis Bezpajumtnieks atkal būs šeit. Tā nu tas ir, — viņš pievērsās dzejniekam, — panākumus es jums nevēlēšu, jo neticu tādiem ne par mata tiesu. Uz drīzu redzēšanos! — Viņš piecēlās, un visa viņa svīta sakustējās.

— Uz kāda pamata man būtu atkal jānonāk šeit? — ar satraukumu pajautāja Ivans.

Stravinskis, it kā šo jautājumu būtu gaidījis, uzreiz apsēdās un sacīja:

— Uz tā pamata, ka, tikko jūs ieradīsities milicijā apakšbiksēs un pateiksīt, ka esat saticis cilvēku, kurš personiski pazīst Ponciju Pilātu, jūs tūdaļ pat atvedīs ūrp un jūs nonāksīt šajā pašā istabā.

— Kāds tam sakars ar apakšbiksēm? — Ivans jautāja, samulsumā apkārt skatīdamies.

— Galvenais jau būs Poncijs Pilāts. Bet apakšbikses arī kaut ko nozīmēs. Valsts drēbes taču mēs jums atņemsim un izsniegsim jūsu apģērbu. Bet jūs šeit ieradāties apakšbiksēs. Turklāt uz savu dzīvokli jūs nepavisam ne-taisījāties braukt, kaut arī no manas puses tāds mājiens bija. Pēc tam sekos Poncijs Pilāts... un darīts!

Tajā brīdī ar Ivanu Nikolajeviču kaut kas notika. Viņa griba it kā sadrumstalojās, viņš sajuta, ka ir bezspēcīgs un ka viņam nepieciešams padoms.

— Bet ko tad es lai daru? — Ivans jautāja, šoreiz jau pavisam bikli.

— Nu, tas jau ir pavisam jauki! — iesaucās Stravinskis. — Tas ir patiešām prātīgs jautājums. Tagad es jums pastāstīšu, kas īsti ar jums ir noticis. Vakar kāds jūs ir

sabaidījis un stipri satraucis ar stāstiem par Ponciju Pilātu un visu pārējo. Jūs sanervozējies, galīgi sabeigts sākāt klaiņot pa pilsētu un stāstīt visiem par Ponciju Pilātu. Pilnīgi dabiski, ka jūs noturēja par jukušu. Jūsu vienīgais glābiņš ir — absolūts miers. Un jums katrā ziņā jāpaliek šeit.

— Bet viņš taču ir jānoķer! — Ivana balsī jau bija lūgums.

— Nu labi, bet vai tad tādēļ jāskraida pašam? Izklāstiet uz papīra visas savas aizdomas un apsūdzības pret šo cilvēku! Nekas nav vienkāršāk kā aizsūtīt šo jūsu ziņojumu, kur pienākas, un, ja ir tā, kā jums šķiet, ja darīšana ar noziedznieku, viss nokārtosies pavisam ātri. Tikai viens noteikums: nepārpulējiet galvu un mazāk domājiet par Ponciju Pilātu! Sastāstīt jau var nezin ko. Bet visam taču nav jātic.

— Skaidrs! — apņēmīgi sacīja Ivans. — Lūdzu izsniegt man papīru un spalvaskātu.

— Izsniedziet papīru un isiņu zīmuli, — Stravinskis pavēlēja resnajai sievietei, bet Ivanam teica: — Šodien gan es jums neieteiktu rakstīt.

— Nē, nē, šodien pat, noteikti šodien, — Ivans satraukumā iekliedzās.

— Nu labi. Tikai nepiepulējiet smadzenes! Ja neizdosies šodien, izdosies rīt.

— Viņš aizbēgs!

— O nē, — pārliecināti teica Stravinskis, — nekur viņš neaizbēgs, to es jums galvoju! Un atcerieties, ka šeit pie mums jums palīdzēs visādā veidā, citādi jums nekas neiznāks. Vai jūs dzirdat mani? — daudznozīmīgi jautāja Stravinskis un satvēra abas Ivana Nikolajeviča rokas. Paņēmis Ivana rokas savējās, viņš ilgi un cieši skatījās Ivanam Nikolajevičam acīs, vienā laidā atkārtodams: — Jums šeit palīdzēs... Vai jūs mani dzirdat?... Jums šeit palīdzēs... jums šeit palīdzēs... Jums klūs vieglāk. Šeit ir kluss, viss ir mierīgi... Jums šeit palīdzēs...

Ivans Nikolajevičs negaidīti nožāvājās, viņa sejas izteiksme atmaiga.

— Jā, jā, — viņš teica klusā balsī.

— Pavisam jauki! — kā paradis vienmēr, Stravinskis nobeidza sarunu un piecēlās. — Uz redzēšanos! — Viņš paspieda Ivanam roku un, iedams pa durvīm laukā,

pateica tam — ar bārdu: — Jā, pamēģiniet skābekli... un vannas.

Pēc dažiem mirkliem Ivana priekšā nebija ne Stravinska, ne svītas. Aiz loga režģiem pusdienas saulē stāvēja priecīgs un pavasarīgs priežu sils un mazliet tuvāk spīguļoja upe.

9. NODAĻA

KOROVJEVA TRIKI

Nikanoram Ivanovičam Bosojam, dzīvokļu komitejas priekšsēdētājam, Maskavā, Dārza ielā № 302-bis, namā, kurā bija dzīvojis nelaiķis Berliozs, nebija ne brītiņa miera jau kopš izgājušās nakts, no trešdienas uz ceturtdienu.

Pusnaktī, kā mēs jau zinām, mājā ieradās komisija, kuras sastāvā bija Želdibins, izsauca Nikanoru Ivanoviču, paziņoja par Berliozas nāvi un visi kopā devās uz 50. dzīvokli.

Tur tika izdarīta nelaiķa manuskriptu un mantu aizzīmogošana. Ne mājkalpotājas Grunās, ne vieglprātīgā Stepana Bogdanoviča tobrīd dzīvoklī nebija. Komisija paziņoja Nikanoram Ivanovičam, ka nelaiķa manuskriptus ņems viņi, lai caurskatītu un sakārtotu, ka nelaiķa apdzīvojamā platība, trīs istabas (bijušais juvelierienes kabinets, viesistaba un ēdamistaba), tagad pāriet dzīvokļu komitejas rīcībā, bet nelaiķa mantas jāglabā norādītā apdzīvojamā platībā, kamēr atrodas mantinieki.

Ziņa par Berliozas bojāeju zibenīgā ātrumā izplatījās pa visu māju, un ceturtdien kopš septiņiem no rīta Bosojam zvanīja un pēc tam ar iesniegumiem paši nāca visi tie, kuri pretendēja uz nelaiķa apdzīvojamo platību. Divu stundu laikā Bosojs saņēma veselus trīsdesmit divus tāda veida iesniegumus.

Tajos bija lūgumi, piedraudējumi, intrigas, apmelojumi, solījumi izremontēt dzīvokli par saviem līdzekļiem, žēlošanās par briesmīgo šaurību un nespēju dzīvot vienā dzīvoklī ar bandītiem. Bija arī pelmeņu zagšanas apraksts, satriecošs sava mākslinieciskā spēka ziņā, — pelmeņi zagti 31. dzīvoklī un iebāzti tieši žaketes kabatā, bija divi solījumi izdarīt pašnāvību un viena slepena atzišanās, ka rakstītāja ir stāvokli.

Nikanoru Ivanoviču sauca priekšnamā viņa paša dzīvoklī, turēja aiz piedurknes, kaut ko čukstēja ausī, meta ar aci un solījās nepalikāt pateicību parādā.

Mokas turpinājās līdz pulksten vieniem dienā, kad Nikanors Ivanovičs vienkārši aizbēga no sava dzīvokļa uz pārvaldes telpām pie vārtiem, bet, redzēdams, ka arī tur tiek medīts, aizbēga pavisam. Atkāpies no vajātājiem, kas dzinās viņam pakaļ pa asfaltēto pagalmu, Nikanors Ivanovičs iešmuka sestajās parādes durvīs un uzkāpa piektajā stāvā, kur atradās tas nešķīstais 50. dzīvoklis.

Kāpņu telpā atvilcis elpu, tuklais Nikanors Ivanovičs piezvanīja, bet neviens neatvēra. Viņš pazvanīja vēl un vēlreiz, sāka rūkt un klusiņām lamāties. Bet arī tad durvis neatvērās. Nikanora Ivanoviča pacietības mērs bija pilns, viņš sameklēja kabatā dublikātatslēgu saišķi, kurš piederēja namu pārvaldei, ar valdonīgu žestu atslēdza durvis un devās iekšā.

— Ei, mājkalpotāja! — Nikanors Ivanovičs nokliedzās pustumšajā priekštelpā. — Kā tevi tur sauc? Laikam Grupa? Vai tu te esi vai neesi?

Neviens neatsaucās.

Tad Nikanors Ivanovičs norāva zīmogu no kabineta durvīm, izņēma salokāmo metramēru un spēra soli pār kabineta sliekšni.

Soli jau nu viņš paspēra gan, bet apstājās durvīs un pat nodrebēja.

Pie nelaiķa galda sēdēja nepazīstams, garš, izkāmējis, rūtainā žaketītē ģērbies pilsonis ar žokejcepuri galvā un pensneju uz deguna... vārdu sakot, tas pats, kuru jūs jau pazīstat.

— Kas jūs tāds esat, pilsoni? — nobijies jautāja Nikanors Ivanovičs.

— Ā-ā! Nikanors Ivanovičs, — plarkšķoša tenorā iebrēcās negaidītais svešinieks, pielēca kājās un sveica priekšsēdētāju ar negaidītu un uzstājīgu rokas spiedienu. Nikanoram Ivanovičam tāda sveicināšana nesagādāja nekāda prieka.

— Es atvainojos, — viņš sacīja ar aizdomām, — kas jūs tāds esat? Oficiāla persona?

— Ek, Nikanor Ivanovič, — sirsnīgi sacīja svešais. — Kas tad tas ir — oficiāla persona, neoficiāla persona? Viss atkarīgs, no kāda viedokļa mēs uz to skatāmies, viss, Nikanor Ivanovič, ir nenoteikts un nosacīts. Šo-

dien es esmu neoficiāla persona, bet rīt, paskat, jau oficiāla! Bet gadās arī otrādi, Nikanor Ivanovič. Un kā vēl!

Šis prātojums nepavisam neapmierināja namu pārvaldes priekšsēdētāju. Jau pēc savas dabas būdams aizdomu pilns, viņš nolēma, ka plāpīgais pilsonis ir ne tikai neoficiāla, bet arī visai dīka persona.

— Galu galā kas jūs tāds esat? Uzvārds? — arvien dusmīgāk jautāja priekšsēdētājs un sāka jau iet svešajam virsū.

— Mans uzvārds, — bardzību it kā nemanījis, atbildēja pilsonis, — varētu būt, teiksim, Korovjevs. Bet vai jūs nevēlētos uzkost, Nikanor Ivanovič? Bez ceremonijām! Lai iet?

— Es atvainojos, — Nikanors Ivanovičs jau bija sašutis pavisam, — kas par uzkošanu! (Jāatzīst, kaut arī tas nav patīkami, ka Nikanors Ivanovičs pēc rakstura bija parupjš.) Nelaiķa dzīvoklī nav atļauts tupēt! Ko jūs te darāt?

— Apsēdieties taču, Nikanor Ivanovič, — pilsonis bļautījās, nemaz neapjukdams, un luncinādamies piedāvāja priekšsēdētājam krēslu.

Galīgi pārskaities, Nikanors Ivanovičs atgrūda krēslu un ierēcās:

— Kas jūs esat?

— Es, ja jums labpatīk zināt, izpildu vienas ārzemju personas tulka pienākumus, viņa rezidencei ir tas gods atrasties šajā dzīvoklī, — paziņoja par Korovjevu nosaucies vīrs un sasita kopā savu noplukušo zābaku papēžus.

Nikanors Ivanovičs ieplēta muti. Kaut kāda ārzemnieka — turklāt vēl ar tulku — atrašanās šinī dzīvoklī viņam bija pilnīgs pārsteigums, un viņš pieprasīja paskaidrojumu.

Tulks paskaidroja labprāt. Varietē direktors Stepans Bogdanovičs Lihodejevs laipni uzaicinājis ārzemju mākslinieku Volanda kungu viesizrāžu laikā uz kādu nedēļu apmesties viņa dzīvoklī, kamēr viņš pats izbraukās Jaltu, bet Nikanoram Ivanovičam Lihodejevs jau vakar uzrakstījis lūgumu pierakstīt ārzemnieku uz laiku.

— Neko viņš man nav rakstījis, — ar izbrīnu teica priekšsēdētājs.

— Labāk parakņājieties savā portfeli, Nikanor Ivanovič, — saldā balsī sacīja Korovjevs.

Nikanors Ivanovičs paraustīja plecus, atvēra portfeli, un Lihodejeva vēstule tur bija.

— Kā tad es to varēju aizmirst? — nomurmināja Nikanors Ivanovičs, truli blenzdams uz atplēsto aploksnī.

— Kas tik viss negadās, Nikanor Ivanovič, — Korovjevs ietarkšķējās, — izklaidība, izklaidība, pārgurums, paaugstināts asins spiediens, manu mīlo Nikanor Ivanovič! Es pats esmu izklaidīgs līdz ārprātam. Gan jau kādreiz pie glāzītes es jums pastāstīšu šo to no savas biogrāfijas, ģībsit no smiekliem!

— Kad tad Lihodejevs brauc uz Jaltu?

— Viņš jau ir prom! — iekliedzās tulks. — Viņš jau ripo! Velns zin kur viņš jau ir! — Te tulks sagrieza rokas kā vējeņu spārnus.

Nikanors Ivanovičs paziņoja, ka viņam ārzemnieks jāstāp personiski, taču atbilde bija, ka tas nevar notikt. Aizņemts. Dresē runci.

— Runci, ja vēlaties, varu parādīt, — piedāvājās Korovjevs.

Šoreiz atteicās Nikanors Ivanovičs, bet tulks tajā pašā brīdī izteica priekšsēdētājam negaidītu, bet visai interesantu priekšlikumu.

Nemot vērā to, ka Volanda kungs neparko nevēlas dzīvot viesnīcā, bet pieradis dzīvot plaši, vai dzīvokļu komiteja neizīrētu viņam uz viesizrāžu laiku, uz nedēļu, kamēr Volands būs Maskavā, visu dzīvokli, tas ir, arī nelaiķa istabas?

— Nelaiķim tas taču tagad vienalga, — čukstēja Korovjevs, — piekritiet, Nikanor Ivanovič, ka viņam tas dzīvoklis tagad nav vajadzīgs!

Nikanors Ivanovičs ar tādu kā neizpratni iebilda, ka ārzemniekiem jādzīvo «Metropolē», nevis privātos dzīvokļos...

— Es jums saku — kaprīzs, kā velns viņu zina kas! — Korovjevs čukstēja. — Negrib, un cauri! Neieredz viesnīcas. Man tik tālu ir visi tie intūristi! — intīmi pasūdzējās Korovjevs, rādīdams ar pirkstu uz savu dzīslaino kaklu. — Sirds kāpj pa muti laukā! Atbrauc... un tad nu metas spiegot kā tādi kuiļi vai atkal kaprīzējas bez sava gala: tas nav tā, un tas atkal nav šitā!... Bet jūsu komitejai, Nikanor Ivanovič, ārkārtīgi izdevīgi un ienesīgi! Naudu viņš nežēlos. — Korovjevs paskatījās vis-

apkārt un pačukstēja priekšsēdētājam ausī: — Miljo nārs!

Tulka priekšlikumam bija skaidra praktiska jēga, priekšlikums bija solīds, bet kaut kas ārkārtīgi nesolīds bija tulka runas veidā, apgērbā un pretīgajā, nekam nederīgajā pensnejā. Visu šo iemeslu dēļ kaut kas nenoskārsts mocīja priekšsēdētāja sirdi, un tomēr viņš nolēma priekšlikumu pieņemt. Dzīvokļu komitejai, lai cik tas nepatīkami, bija briesmīgs deficīts. Uz rudens pusi tvaika apkurei bija jāsapērk nafta, taču, par kādiem līdzekļiem, — nav zināms. Bet ar intūrista naudu, iespējams, var izķepuroties. Un tomēr lietišķais un piesardzīgais Nikanors Ivanovičs teica, ka viņam šis jautājums vispirms jā-saskaņo ar intūristu biroju.

— Es saprotu, — iesaucās Korovjevs, — kā tad bez saskaņošanas, noteikti! Lūdzu, Nikanor Ivanovič, te ir telefons, tūlīt saskaņojiet! Bet naudas ziņā nekautrējieties, — viņš čukstus piebilda, raudams priekšsēdētāju uz priekštelpu pie telefona, — no kā tad lai ņem, ja ne no viņa! Ja jūs zinātu, kāda viņam Nicā villa! Nu nākoš-vasar, kad brauksit uz ārzemēm, speciāli iegriezieties paskatīties — elpa aizrausies!

Ar intūristu biroju viss nokārtojās pa telefonu un tik ātri, ka priekšsēdētājs nevarēja vien nobrīnīties. Izrādījās, ka tur jau zin par Volanda kunga vēlēšanos apmesties Lihodejeva privātajā dzīvoklī, un šinī ziņā nekādu iebildumu nebija.

— Brīnišķīgi! — bļautījās Korovjevs.

Drusku apstulbināts no viņa tarkšķēšanas, priekšsēdētājs paziņoja, ka dzīvokļu komiteja ir ar mieru izīrēt māksliniekam Volandam 50. dzīvokli uz vienu nedēļu par... Nikanors Ivanovičs drusciņ sastomījās un teica:

— Par piecsimt rubļiem dienā.

Te Korovjevs samulsināja priekšsēdētāju pavisam. Zaglīgi pamirkšķinājis uz guļamistabas pusi, no kurienes bija dzirdami smagā runča mīkstie lēcieni, viņš nočerkstēja:

— Nedēļā tātad tas iztāisa trīsarpus tūkstošus?

Nikanors Ivanovičs nodomāja, ka tūlīt viņš teiks: «Nikanor Ivanovič, jūs nu gan esat īsts badakāsis!» — bet Korovjevs sacīja pavisam ko citu:

— Vai tad tā ir nauda! Prasiet piecus, un viņš dos.

Mulsi smaidīdams, Nikanors Ivanovičs nepaguva ne atjēgties, kad jau bija pie netaisnīga galdā, kur Korovjevs ārkārtīgi nādziģi uzšņāpa kontraktu divos eksemplāros. Ar tiem viņš aizdrāzās uz guļamistabu, un, kad atgriezās, zem abiem bija slaiks ārzemnieka paraksts. Arī priekšsēdētājs parakstīja kontraktu. Tad Korovjevs palūdza kvīti par pieciem...

— Ar burtiem, ar burtiem, Nikanor Ivanovič... tūkstošiem rubļu... — Un ar vārdiem, kas nemaz nesaskaņēja ar darījuma nopietnību: — *Eins, zwei, drei!* — nolika priekšsēdētājam pie deguna piecas pilnīgi jaunas banknošu paciņas.

Notika naudas pārskaitīšana, Korovjeva izteicienu un jociņu pavadīta, piemēram, «dālderis no skaitīšanas nedilst», «nauda un pātari jāskaita» un tā tālāk.

Kad nauda bija pārskaitīta, priekšsēdētājs saņēma no Korovjeva ārzemnieka pasi, lai varētu uz laiku pierakstīt, ielika to un kontraktu portfeli un nenoturējās nepalūdzis kontramarku...

— Kāda runa! — ierēcās Korovjevs. — Nikanor Ivanovič, cik biļešu jums vajag — divpadsmit, piecpadsmit?

Pārsteigtājs priekšsēdētājs paskaidroja, ka viņam vajadzīgas tikai divas kontramarkas — sev un sievai Pelagejai Antonovnai.

Korovjevs izrāva bloknotu un veicīgi izrakstīja Nikanoram Ivanovičam kontramarku divām personām pirmajā rindā. Ar kreiso roku tulks veikli iegrūda Nikanoram Ivanovičam kontramarku, bet ar labo iespieda priekšsēdētājam otrā saujā biezu, gurkstošu naudas paciņu. Uzmetis skatu tai, Nikanors Ivanovičs nosarka līdz ausīm un grasījās no tās atsvabināties.

— Tas nav atļauts... — viņš murmināja.

— Kas tur ko runāt, — pie pašas auss čukstēja Korovjevs, — pie mums nav atļauts, bet ārzemēs ir atļauts. Viņš apvainosies, Nikanor Ivanovič, un tas būs nelāģi. Jūs pūlējaties...

— Par to stingri soda, — pavisam klusu atčukstēja priekšsēdētājs un paskatījās apkārt.

— Bet kur tad ir liecinieki? — Korovjevs čukstēja otrā ausī. — Es jums prasu — kur viņi radīsies? Ko jūs runājat?

Un tad notika, kā priekšsēdētājs vēlāk apgalvoja, brīnums: naudas paciņa pati ielāpāja portfeli. Bet pēc tam novārdzināts un pussalauzts viņš bija jau trepju telpā. Pa galvu jaucās īsts domu viesulis. Gan tā Nicas villa, gan dresētais runcis, gan doma, ka liecinieku tiešām nebija un ka Pelageja Antonovna būs priecīga par kontramarku. Domas bija nesakarīgas, bet visumā patikamas. Un tomēr pašos sirds dziļumos priekšsēdētāju kaut kas urdīja. Tas bija nemiers. Turklāt tepat, uz trepēm, priekšsēdētājam tikpat kā zibens cauri smadzenēm izšāvās: «Bet kā tulks varēja iekļūt kabinetā, ja durvis bija aizzīmogotas?! Un kā viņš, Nikanors Ivanovičs, to nepajautāja?» Kādu laiku priekšsēdētājs kā auns blenza uz trepju pakāpieniem, pēc tam nolēma atnest visam ar roku un nemoct sevī ar šo sarežģīto jautājumu...

Tikko priekšsēdētājs bija izgājis no dzīvokļa, no guļamistabas atskanēja zema balss:

— Man tas Nikanors Ivanovičs nepavisam nepatika. Viņš ir izspiedējs un blēdis. Vai nevar izdarīt tā, lai viņš vairs nenāk šurp?

— *Messire*, jums tikai jāpavēl!... — no kaut kurienes atsaucās Korovjevs — nevis šķindošā, bet tīrā un skanīgā balsī.

Pēc mirkļa nolādētais tulks jau bija priekšnamā, uzgriezta numuru un sāka nez kāpēc dikti raudulīgi runāt klausulē:

— Hallo! Uzskatu par savu pienākumu ziņot, ka mūsu, tas ir, Dārza ielas numur trīssimt divi-bis mājas dzīvokļu komitejas priekšsēdētājs Nikanors Ivanovičs Bosojs spekulē ar valūtu. Pašreiz viņa dzīvoklī numur trīsdesmit pieci tualetes istabas ventilācijas lūkā, avīzē ietīti, glabājas četrsimt dolāri. Runā tās pašas mājas vienpadsmitā dzīvokļa īrnieks Timofejs Kvascovs. Bet es ļoti lūdzu turēt manu vārdu slēpenībā. Baidos no augstākminētā priekšsēdētāja atriebības.

Un pakāra klausuli, lops tāds.

Nav zināms, kas pēc tam notika 50. dzīvoklī, bet zināms, kas notika pie Nikanora Ivanoviča. Viņš aizkrampējās vannas istabā, izvilka tulka uzspiesto paciņu no portfeļa un pārlicinājās, ka tajā ir četrsimt rubļu. Šo paciņu Nikanors Ivanovičs ietina avīzē un iebāza ventilācijas lūkā.

Pēc piecām minūtēm priekšsēdētājs sēdēja pie galda savā nelielajā ēdamistabā. Viņa dzīvesbiedre atnesa no virtuves akurāti sagrieztu, ar zaļiem lokiem apbārstītu siļķi. Nikanors Ivanovičs ielēja mēriņu, izdzēra, ielēja otru, izdzēra, uzdūra uz dakšinas trīs gabaliņus siļķes... šinī brīdī zvanīja pie durvīm, bet Pelageja Antonovna ienesa kūpošu kastrolī, par kura saturu viss bija skaidrs no pirmā acu uzmetiena — ugunīgajā borščā atradās pats garšīgākais uz pasaules — smadzeņu kauls.

Nikanors Ivanovičs norija siekalas un norūcās kā suns:

— Jupis viņus būtu parāvis! Pat paēst neļauj! Nelaid nevienu iekšā, manis nav, un cauri! Dzīvokļa lietā lai liekas mierā! Sēde būs pēc nedēļas...

Sieva izskrēja priekšnamā, bet Nikanors Ivanovičs ar kausu no ugunīgā ezera vilka ārā visgarām ieplaisājušo kaulu. Šinī brīdī ēdamistabā ienāca divi pilsoņi un kopā ar viņiem Pelageja Antonovna, nezin kāpēc pavisam bāla. Paskatījies uz ienācējiem, nobālēja un piecēlās arī Nikanors Ivanovičs.

— Kur ir ateja? — norūpējies noprasiņa pirmais, kurš bija baltā krievu kreklā.

Uz pusdienu galda kaut kas noklaudzēja (tur Nikanoram Ivanovičam karote izkrita no rokām un nokrita uz vaskadrānas).

— Šeit, šeit, — ātri nobēra Pelageja Antonovna.

Atnācēji steidzīgi devās koridorā.

— Bet kas par lietu? — sekodams atnācējiem, klusu jautāja Nikanors Ivanovičs. — Pie mums dzīvoklī nekas tāds nevar būt... Bet vai jums dokumenti... es atvainojos...

Pirmais neapstādamies parādīja dokumentus, bet otrs pa to laiku jau atradās tualetes istabā, jau stāvēja uz taburetes, un viņa roka jau bija ventilācijas lūkā. Nikanoram Ivanovičam melns vien sagriezās acu priekšā. Avīze tika attīta vaļā, un paciņā izrādījās nevis rubļi, bet pilnīgi nepazīstama nauda, ne tad zila, ne zaļa, un virsū attēlots kaut kāds vecis. Vispār Nikanors Ivanovičs visu to redzēja diezgan neskaidri, jo acu priekšā nīrbēja kaut kādi plankumi.

— Dolāri ventilācijas lūkā, — domīgi noteica pirmais un pajautāja Nikanoram Ivanovičam neuzstājīgi un laipni: — Vai tā ir jūsu paciņa?

— Nē! — baismīgā balsī atbildēja Nikanors Ivanovičs.
— Ienaidnieki piespēlējuši!

— Gadās arī tā, — pirmais atbildēja un atkal laipni piemetināja: — Neko darīt, būs jāatdod arī pārējā.

— Man nav nekā! Dieva vārds, nav, es pat rokās to neesmu turējis! — izmisīgi kļiedza priekšsēdētājs.

Viņš pieskrēja pie kumodes, ar lielu troksni atrāva atvilktni, izķēra portfeli, visu laiku nesakarīgi kļūgādams:

— Lūdzu, kontrakts... tas maīta, tulks, iegrūda... Korovjevs... ar pensneju!

Viņš attaisīja portfeli, paskatījās tajā, iegrāba ar roku, seja viņam kļuva zila, un portfelis iekrita borščā. Portfelī nebija nekā: ne Stjopas vēstules, ne kontrakta, ne ārzemnieka pases, ne naudas, ne kontramarkas. Vārdu sakot, itin nekā, atskaitot salokāmo metramēru.

— Biedril — priekšsēdētājs nelabā balsī iekļiedzās.
— Ķeriet! Mūsu mājā ir iemitinājies pats nelabais!

Nezin kas iesāvēs prātā Pelagejai Antonovnai, bet viņa sasīta rokas un iesaucās:

— Ivanič, atzīsties! Var būt, ka drusku nolaiž!

Asinīm pieplūdušām acīm Nikanors Ivanovičs savicināja dūres pār sievas galvu un nosēca:

— Ū-u! Nolādētā mulķe!

Tad viņš kļuva slābans, atšļuka uz krēsla, acīmredzot nolēmis pakļauties neizbēgamajam.

Tajā pašā laikā Timofejs Kondratjevičs Kvascovs stāvēja kāpņu telpā pie priekšsēdētāja durvīm, pieplacis pie atslēgas cauruma te ar aci, te ar ausi, un vai mira no ziņkārības.

Pēc piecām minūtēm pagalmā esošie nama iedzīvotāji redzēja, ka priekšsēdētājs divu cilvēku pavadībā iet tieši uz vārtu pusi. Runāja, ka viņam bijusi pārvērsta seja, ka viņš streipuļojis kā piedzēries un kaut ko bubinājis.

Vēl pēc kādas stundas tieši tajā brīdī, kad Timofejs Kondratjevičs aizrautīgi stāstīja citiem irniekiem, kā pievākts viņu priekšsēdētājs, vienpadsmitajā dzīvoklī ieradās nepazīstams pilsonis, ar pirkstu izsauca runātāju no virtuves priekšnamā, pateica viņam kaut ko — un viņi abi kopā nozuda.

ZIŅAS NO JALTAS

Tajā brīdī, kad ar Nikanoru Ivanoviču notika nelaime, netālu no mājas № 302-bis, tajā pašā Dārza ielā, Varietē finansu direktora Rimskas kabinetā atradās pats Rimskis un Varietē administrators Varenuha.

Lielais kabinets atradās teātra otrā stāvā, divi tā logi izgāja uz Dārza ielu, bet trešais, tieši aiz muguras pie galda sēdošajam finansu direktoram, — uz Varietē vasaras dārzu, kur bija atspirdzinošo dzērienu bufetes, šautuve un valēja estrāde. Kabineta iekārtojums, ja neskaita rakstāmgaldus, sastāvēja no vecām afišām, kas karājās pie sienas, galdiņa ar ūdens karafi, četriem klubkrēsliem un statīva kaktā, uz kura atradās vecs, apputējis kaut kādas revijas makets. Pats par sevi saprotams, kabinetā bija arī neliela, nobružāta un aplūpusi ugunsdroša kase, kas stāvēja blakus rakstāmgaldam, pa kreisi no Rimskas.

Pie galda sēdošais Rimskis jau no paša rīta bija sliktā omā, bet Varenuha, taisni otrādi, bija ļoti mundrs un īpaši darbīgs. Taču šim darbīgumam taustāmu rezultātu nebija.

Finansu direktora kabinetā Varenuha patlaban slēpās no kontramarku tīkotājiem, kuri viņam nedeva miera — sevišķi tajās dienās, kad mainījās programma. Un šodien bija tieši tāda diena.

Tiklīdz iezvanījās telefons, Varenuha ņēma klausuli un meloja:

— Kas? Varenuha? Viņa nav. Izgājis.

— Nu, piezvani, lūdzams, Lihodejevam vēlreiz, — sapīcis sacīja Rimskis.

— Viņš taču nav mājās. Es jau Karpovu sūtīju. Dzīvoklī neviena nav.

— Velns viņu zina kas notiek, — Rimskis šņāca, skaitīklus klabinādams.

Atvērās durvis, un vietu ierādītājs iestiepa biezu paku ar tikko nodrukātām papildu afišām. Uz zaļām loksņēm ar lieliem, sarkaniem burtiem bija nodrukāts:

Šodien un katru dienu Varietē teātrī viirs programmas:

Profesors Volands

Melnās maģijas seansi ar pilnīgu tās atmaskošanu

Varenuha uzsvieda afišu uz maketa, atkāpās pāris soļu, pamieloja aci un lika vietu ierādītājam visus eksemplārus nodot izlīmētājiem.

— Labi, spilgti, — Varenuha noteica, kad vietu ierādītājs bija aizgājis.

— Bet man galīgi nepatīk visa šī padarīšana, — Rimskis rūca, caur savām raga brillēm naidīgi uzlūkodams afišu, — es vispār brīnos, kā viņam kaut ko tādu atļāva uzvest.

— Nē, nesakiet vis, Grigorij Daņilovič, tas ir smalki nostrādāts! Viss slēpjas atmaskošanā.

— Es gan tā neteiktu, es tā neteiktu, nekas tur neslēpjas, tikai viņam vienmēr vajag kaut ko tādu izgudrot! Būtu vismaz magu mums parādījis! Tu taču arī neesi redzējis? Velns viņu zina no kurienes viņš to izrāvis!

Izrādījās, ka ne Varenuha, ne Rimskis magu nav redzējuši. Vakar Stjopa (pēc Rimskā izteicieniem — «kā ķertis») bija atdrāzies pie finansu direktora ar gatavu līguma melnrakstu, licis to pārrakstīt un izmaksāt naudu. Un mags aizlaidās, atskaitot Stjopu, neviens viņu nav redzējis.

Rimskis izņēma pulksteni, ieraudzīja, ka ir piecas minūtes uz trijiem, un kļuva vai traks aiz dusmām. Patiešām! Ļihodejevs zvanīja ap vienpadsmitiem, teica, ka būs pēc pusstundas klāt, bet viņa nav ne šeit, ne arī dzīvoklī!

— Man visi darbi kavējas! — Rimskis rūca, ar pirkstu bakstīdams neparakstītu papīru kaudzi.

— Vai tikai viņš, tāpat kā Berliozs, nav pakļuvis zem tramvaja? — sacīja Varenuha, turēdams pie auss klausuli, no kuras nāca bieži, gari un bezcerīgi signāli.

— Nemaz nebūtu slikti... — tikko dzirdami caur zobiem noteica Rimskis.

Tajā mirklī kabinetā ienāca sieviete formas jakā, ar formas cepuri galvā, melnos svārkos un čibiņās. No mazās somiņas, kas karājās pie jostas, sieviete izņēma baltu papīra četrstūrīti, burtnīcu un jautāja:

— Kurš no jums ir Varietē? Jums zibenstelegramma. Parakstieties!

Varenuha iešvīkāja kādu ķeburu sievietes burtnīcā un, tikko tā aizvēra durvis, atplēsa četrstūri.

Izlasījis telegrammu, viņš samirkšķināja acis un pa-
deva to Rimskim.

Telegrammā bija rakstīts tā: «Jaltas Maskavai. Varietē. Šodien pusdivpadsmitos kriminālizmeklēšanā ieradās šatēns naktskreklā biksēs bez apaviem psihiski slimais uzdevās Lihodejevu Varietē direktoru Telegrafējiet Jaltas izmeklēšanai kur direktors Lihodejevs.»

— Atkal jauni vasarsvētki! — Rimskis iesaucās un piebilda: — Vēl viens pārsteigums!

— Viltusdmitrijs, — teica Varenuha un ierunājās telefona klausulē: — Telegrāfs? Varietē tekošais rēķins. Pieņemiet zibenstelegrammu... Jūs klausāties?... «Jalta, kriminālizmeklēšanai... Direktors Lihodejevs Maskavā Findirektors Rimskis...»

Neskatoties uz paziņojumu, ka Jaltā uzradies viltvārdis, Varenuha turpināja pa telefonu Stjopas meklēšanu visās iespējamās vietās un, dabiski, nekur viņu neatrada. Taisni tad, kad Varenuha turēja klausuli rokā un gudroja, kur vēl varētu zvanīt, ienāca tā pati sieviete, kas bija atnesusi pirmo zibenstelegrammu, un pasniedza Varenuham jaunu aploksni. Varenuha steidzīgi atplēsa, izlasīja un iesvilpās.

— Nu, kas tad vēl? — jautāja Rimskis un nervozi sarāvās.

Varenuha klusēdams pasniedza telegrammu, un finansu direktors ieraudzīja tādus vārdus: «Lūdzu ticēt nokļuvu Jaltā Volanda hipnozi telegrafējiet kriminālizmeklēšanai personības apstiprinājumu Lihodejevs.»

Rimskis ar Varenuhu, sabāzuši kopā galvas, pārlasīja telegrammu un pārlasījuši klusēdami skatījās viens uz otru.

— Pilsoņi, — sieviete pēkšņi sadusmojās, — parakstieties un pēc tam klusējiet, cik gribat! Es taču iznēsāju zibenstelegrammas.

Varenuha, acis no telegrammas nenovērsdams, šķībi parakstījās burtnīcā, un sieviete aizgāja.

— Tu taču pēc vienpadsmitiem runāji ar viņu pa telefonu? — pilnīgā nesaprašanā teica administrators.

— Nu gan jāsmejas, — Rimskis iespiedzās, — vai es runāju vai nerunāju, bet Jaltā viņš tagad nevar būt! Smieklī nāk!

— Viņš ir pillā... — Varenuha teica.

— Kurš pillā? — jautāja Rimskis, un viņi abi atkal sāka skatīties viens otrā.

Par to, ka no Jaltas telegrafē kaut kāds viltvārdis vai vājprātīgais, nebija nekādu šaubu, dīvains bija kaut kas cits: kā Jaltas mistifikators var zināt par Volandu, kurš tikai vakar iebrauca Maskavā? Kā viņam kļuvuši zināmi Lihodejeva un Volanda sakari?

— «Hipnozi...» — Varenuha atkārtoja vārdu no telegrammas, — kā viņš zina par Volandu? — Viņš pamirkšķināja acis un pēkšņi kategoriskā balsī iekliedzās: — Tad nē jau, tās ir blēņas, blēņas, blēņas!

— Kur viņš ir apmeties, tas Volands, velns viņu rāvis? — Rimskis jautāja.

Varenuha nekavējoties piezvanīja uz intūristu biroju un, Rimskim par lielu izbrīnu, paziņoja, ka Volands apmeties Lihodejeva dzīvoklī. Tūlīt uzgriezis Lihodejeva dzīvokļa telefona numuru, Varenuha ilgi klausījās, cik sulīgi pīkst klausulē. Caur šiem pīkstieniem kaut kur no tālienes ieskanējās dobja, drūma balss, dziedādama: «... melnajās klintīs mājoklis man...» — un Varenuha nosprieda, ka telefona tīklā ielauzusies balss no radiouzveduma.

— Dzīvoklis neatbild, — teica Varenuha, nolikdams klausuli, — ja nu mēģināt pazvanīt vēlreiz...

Viņš nepabeidza. Durvīs parādījās atkal tā pati sievietē. Rimskis ar Varenuhu, viņu ieraugot, piecēlās, bet tā izņēma no somas ne vairs baltu, bet kaut kādu tumšu lapiņu.

— Tas jau kļūst interesanti, — caur zobiem novilka Varenuha, ar acīm pavadīdams mudīgi aizejošo sievieti. Pirmais lapiņu savās rokās dabūja Rimskis.

Uz fotopapīra tumšā fona bija skaidri salasāmas melnās rokraksta rindas:

«Pierādījums mans rokraksts mans paraksts Telegrafējiet apstiprinājumu organizējiet slepenu Volanda novērošanu Lihodejevs.»

Divdesmit gadu strādādams teātros, Varenuha bija redzējis visu kaut ko, bet tagad jūta, ka viņa prātu pārklāj kaut kāds plīvurs, un viņš nespēja pateikt neko vairāk par ikdienišķo, turklāt bezjēdzīgo frāzi:

— Tas nevar būt!

Rimskis izturējās savādāk. Viņš piecēlās, pavēra durvis un uzbrēca uz taburetes sēdošajai kurjerei.

— Nevienu, atskaitot pastnieku, nelaist iekšā! — un aizslēdza kabineta durvis.

Pēc tam viņš no rakstāmgalda izvilka papīru blāķi un sāka uzmanīgi salīdzināt fotogrammas treknos, pa kreisi sagāztos burtus ar burtiem Stjopas rezolūcijās un parakstā, kurš beidzās ar skrūvveidīgu ķeburu. Uzgāzies uz galda, Varenuha karsti elpoja Rimskim vaigā.

— Tas ir viņa rokraksts, — beidzot stingri noteica finansu direktors, un Varenuha kā atbalss atkārtoja:

— Tas ir viņa.

Ieskatījies Rimskim sejā, administrators pabrīnījās par to, kā šī seja ir pārvērtusies. Jau tā kalsnējais finansu direktors bija it kā vēl vairāk novājējis un pat novecojis, bet viņa acis aiz raga brillēm bija pazudis parastais ērkšķainais asums, tā vietā bija nācis ne tikai satraukums, bet pat tādas kā skumjas.

Varenuha izdarīja visu, kas cilvēkam jādara lielu satricinājumu brīžos. Gan paskraidīja pa kabinetu, gan divas reizes pacēla rokas, it kā būtu piesists krustā, gan izdzēra veselu glāzi dzeltenīgā ūdens no karafes, visu laiku kļaidams:

— Nesaprotu! Ne-sa-pro-tu!

Rimskis atkal skatījās pa logu un par kaut ko sasprindzināti domāja. Finansu direktors bija ļoti smagā situācijā. Vajadzēja tepat, nekustot ne no vietas, atrast parasto izskaidrojumu neparastām parādībām.

Pievēris acis, finansu direktors centās iedomāties, kā Stjopa naktskreklā, bez korpēm šodien ap pusdivpadsmitiem traušas kaut kādā neredzētā superātrā lidmašīnā un pēc tam kā tas pats Stjopa vienās zeķēs stāv Jaltas aerodromā... velnišķa padarīšana!

Var būt, ka tas nemaz nebija Stjopa, kas viņam zvanīja no viņa paša dzīvokļa? Nē, tas, kas runāja, bija Stjopa! Vai tad viņš Stjopas balsi nepazīst! Ja arī šodienas runātājs nebūtu bijis Stjopa, tad taču vakar pēcpusdienā Stjopa no sava kabineta bija ieradies šajā pašā kabinetā ar visu to stulbo līgumu un ar savu vieglprātību kaitinājis finansu direktoru. Kā viņš varēja aizbraukt vai aizlidot, teātri nevienam neko nepateicis? Un, ja arī viņš vakar vakarā aizlidoja, tad šodien līdz pusdienlaikam viņš tur vēl nevar būt. Vai arī var?

— Cik kilometru līdz Jaltai? — Rimskis jautāja.

Varenuha pārstāja skraidīt un iebļāvās:

— Skaitu! Es jau saskaitīju! Līdz Sevastopolei pa dzelzceļu ir apmēram pusotra tūkstoša. Piemet vēl klāt kādus

astondesmit — līdz Jaltai! Ar lidmašīnu — skaidrs, ka mazāk.

Hm... Jā... Par vilcienu nevar būt ne runas. Bet kas atliek? Iznīcinātājs? Kurš un kādā iznīcinātājā laidīs Stjopu bez zābakiem? Kāda velna pēc? Iespējams, ka viņš tos novilcis, kad atlidojis Jaltā. Atkal tas pats — kāpēc? Viņu arī ar visiem zābakiem iznīcinātājā nelaistul! Vispār ar iznīcinātāju tam visam nav nekāda sakara. Stāv taču rakstīts, ka pie kriminālizmeklētājiem ieradies pusdivpadsmitos, bet Maskavā viņš runāja pa telefonu... pagaidiet, pagaidiet... Rimska acu priekšā atausa viņa pulksteņa ciparnīca... Viņš atcerējās, kur stāvēja rādītāji. Šausmas! Bija divpadsmit minūtes uz divpadsmitiem. Kas tad nu iznāk? Ja pieļauj, ka nākošajā acumirklī pēc sarunas Stjopa ir drāzies uz aerodromu un nonācis tur, teiksim, pēc minūtēm piecām, kas, starp citu, arī nav iespējams, tad iznāk, ka uzreiz startējošā lidmašīna piecās minūtēs veikusi vairāk nekā tūkstoš kilometru. Tātad stundā tā veiks vairāk nekā divpadsmit tūkstoš kilometru! Tas nevar būt, un tas nozīmē, ka Jaltā viņa nav.

Kas atliek vēl? Hipnoze? Uz pasaules nav tādas hipnozes, kas varētu cilvēku pārsviet tūkstošiem kilometru attālumā. Laikam gan viņam tikai rādās, ka viņš ir Jaltā. Viņam varbūt tā rādās; bet vai tad Jaltas kriminālizmeklētājiem arī rādās?! Nu, atvainojiet, tā gan nenotiek!... Bet telegrafē taču viņi no turienes?

Finansu direktora seja bija briesmīga vārda pilnā nozīmē. Durvju rokturi visu laiku raustīja un klabināja, bija dzirdams, kā aiz durvīm izmisīgi kliez kurjere:

— Nedrīkst! Es nelaidīšu! Grieziet kaut vai gabalos! Tur ir sanāksme!

Rimskis kā mācēdams saņēmās, pacēla telefona klausuli un teica:

— Dodiet steidzamu sarunu ar Jaltu!

«Tas ir prātīgi!» klusībā nojūsmoja Varenuha.

Taču saruna ar Jaltu nenotika. Rimskis nolika klausuli un teica:

— Kā par nelaimi, līnija bojāta.

Varēja redzēt, ka līnijas sabojāšanās viņu īpaši sarūgtina un liek nopietni padomāt. Brītiņu domājis, viņš atkal paņēma klausuli ar vienu roku, bet ar otru pierakstīja klausulē sacīto:

— Pieņemiet sevišķi steidzamu! Varietē. Jā. Jalta.

Kriminālizmeklēšana. Jā. «Šodien apmēram pusdivpadsmitos Ļihodejevs runāja mani telefonu Maskavā, punkts. Vēlāk darbā neieradās un sameklēt pa telefonu nevaram, punkts. Pasākumus minētā mākslinieka novērošanai veicam. Findirektors Rimskis.»

«Ļoti prātīgi!» nodomāja Varenuha, bet viņš vēl nebija visu, kā nākas, izdomājis, kad galvā iešāvās vārdi: «Muļķīgi! Viņš nevar būt Jaltā!»

Rimskis pa to laiku rīkojās šādā veidā: akurāti salika visas saņemtās telegrammas čupiņā, klāt pievienoja arī savas telegrammas kopiju un visu ielika aploksnē, aizlīmēja, uzrakstīja virsū dažus vārdus un atdeva Varenuham, sacīdams:

— Ivan Saveļjevič, tūlīt pats personiski aizved! Lai tad viņi paskatās!

«Bet tas gan patiešām ir prātīgi!» nodomāja Varenuha un iebāza aploksni portfeli. Pēc tam viņš katram gadījumam vēlreiz uzgriezta Stjopas dzīvokļa telefona numuru, ieklausījās un sāka priecīgi un noslēpumaini mirkšķināt ar aci un taisīt grimases. Rimskis izstiepa kaklu.

— Vai mākslinieku Volandu varētu palūgt? — saldā balsī jautāja Varenuha.

— Viņa persona ir aizņemta, — pļerkstošā balsī atbildēja klausule, — bet kas zvana?

— Varietē administrators Varenuha.

— Ivan Saveļjevič! — klausule priecīgi iēsaucās. — Man šausmīgs prieks dzirdēt jūsu balsi! Kā ar veselību?

— Mersī, — pārsteigts Varenuha atbildēja, — bet ar ko es runāju?

— Ar viņa palīgu, ar palīgu un tulku Korovjevu, — tarkšķēja klausule, — esmu pilnīgi jūsu rīcībā, dārgais Ivan Saveļjevič! Esmu gatavs izpildīt visas jūsu vēlmes! Tātad?

— Piedodiet — bet vai Stepana Bogdanoviča Ļihodejeva nav mājās?

— Diemžēl nav. Nav! — klausule bļautījās. — Viņš ir izbraucis.

— Bet uz kurienu?

— Ārpus pilsētas vizināties ar mašīnu.

— K... kā? Vi... vizināties?... Bet kad viņš būs mājās?

— Viņš teica, ka paelpos svaigu gaisu un atgriezīsies.

— Ak tā... — nedroši teica Varenuha, — mersi. Esiet tik laipni, pasakiet msjē Volandam, ka šodien viņa uzstāšanās ir trešajā daļā.

— Klausos. Kā nu nel Noteikti. Tūlīt pat. Katrā ziņā. Pateikšu, — aprauti noskaldīja klausule.

— Visu labu, — brīnīdamies teica Varenuha.

— Pieņemiet, — klausule teica, — manus vislabākos, viskvēlākos sveicienus un novēlējumus! Sekmes! Panākumus! Laimi! Visu to labāko!

— Skaidrs! Tā jau es teicu! — uzbudināti kļiedza Varenuha. — Nekāda Jalta, viņš ir izbraucis ārpus pil-sētas!

— Nu, ja tas tā, — no dusmām bālēdams, teica finansu direktors, — tad tā ir tik liela cūcība, ka trūkst vārdul!

Te administrators palēcās un iebļāvās tā, ka Rimskis nodrebēja:

— Zinu! Zinu! Puškinā atvēra čebureku restorānu «Jalta». Viņš ir aizbraucis turp, pielacies un tagad no turienes telegrafē! Viss skaidrs!

— Tas jau nu ir par daudz, — noteica Rimskis, viņam raustījās vaigs un acis liesmoja patiens, ilgi krājies niknums, — dārgi gan viņam šis izbraukums izmaksās, — te viņš pēkšņi aprāvās un nedroši piemetināja: — Bet kā tad tā, kriminālizmeklēšana taču...

— Muļķības! Tie ir viņa paša jociņi, — pārtrauca ekspansīvais administrators un jautāja: — Vai to aploksni vest?

— Noteikti, — Rimskis atbildēja.

Un atkal atvērās durvis un ienāca tā pati... «Atkal viņa!» nez kāpēc grūtsirdīgi nodomāja Rimskis. Un abi devās pastniecei pretī.

Šoreiz telegramma skanēja tā:

«Paldies apstiprinājumu steidzoši pieci simti kriminālizmeklēšanu man rīt izlidoju Maskavu Lihodejevs.»

— Viņš ir prātā jucis... — vārgi sacīja Varenuha.

Rimskis nožvadzināja atslēgas, izņēma no ugunsdrošās kases atvilktnes naudu, noskaitīja piecus simtus, pazvanīja, atdeva naudu kurjeram un aizsūtīja to uz telegrāfu.

— Paklau, Grigorij Daņilovič, — neticēdams savām acīm, teica Varenuha, — manuprāt, vēltīgi tu to naudu sūti.

— Atnāks atpakaļ, — klusu teica Rimskis, — toties viņam par šo pikniciņu būs smagi jāatbild, — un piebilda,

norādīdams uz Varenuhas portfeli: — Brauc, Ivan Saveljevič, nevelc garumā!

Un Varenuha ar portfeli izskrēja no kabineta.

Viņš nokāpa pirmajā stāvā, ieraudzīja milzumgaru rindu pie kases, uzzināja no kasieres, ka jau pēc stundas visas biļetes būs izpārdotas, jo publika gāžas straumēm, ieraudzījusi papildafišu, lika kasierei, lai tā pietur un nepārdod trīsdesmit labākās vietas ložās un parterā, izdrāzās no kases, steigā atkāvās no uzbāzīgajiem kontramarku tīkotājiem un iešmauca savā kabinetā, lai paķertu žokeni. Tajā brīdī iezvanījās telefons.

— Jā! — Varenuha nobļāva.

— Ivan Saveljevič? — painteresējās klausule pretīgā deguna balsī.

— Viņa nav teātrī! — gribēja atkliegt Varenuha, bet klausule viņu pārtrauca:

— Netaisiet jokus, Ivan Saveljevič, bet klausieties! Tās telegrammas nekur nenesiet un nevienam nerādiet!

— Kas runā? — Varenuha ierēcās. — Izbeidziet, pilsoni, šitos jokus! Jūs tūlīt uz vietas atklās! Kāds ir jūsu numurs?

— Varenuha, — atbildēja tā pati pretīgā balss, — vai tu saproti, kad ar tevi runā krievu valodā, vai ne? Nenes telegrammas nekur!

— Ā, tātad jūs vēl nevarat rīmties? — iekliedzās administrators svētā sašutumā. — Nu, pielūkojiet! Tas jums dārgi maksās! — Viņš nobļāva vēl kaut kādus draudus, bet aplusa, jo saprata, ka klausulē viņā neviens vairs neklausās.

Tad kabinetīnā strauji sāka tumst. Varenuha izskrēja ārā, aizcirta durvis un caur sānu izeju devās vasaras dārzā.

Administrators bija satraukts un pilns enerģijas. Pēc nekaunīgā zvana viņam nebija šaubu, ka huligānu banda taisa nekrietnus jokus un ka šie joki ir saistīti ar Ļihodejeva pazušanu. Vēlēšanās atmaskot neliešus žņaudza administratoru vai nost, un, lai cik tas dīvaini, viņā pamodās priekšnojauta par kaut ko patīkamu, kas viņu sagaida. Tā mēdz būt, kad cilvēks cenšas nonākt uzmanības centrā, nogādāt kaut kam sensacionālu ziņu.

Dārzā vējš pūta administratoram sejā un dzina smiltis acīs, it kā aizšķērsodams ceļu, it kā brīdinādams. Otrajā stāvā loga rāmis noblīkšķēja tā, ka tikko neizbira stikli,

kļavu un liepu galotnes trauksmīgi iešalcās. Kļuva tumšāks un vēsāks. Administrators izberzēja acis un ieraudzīja, ka zemu pār Maskavu lien dzeltenvēderains negaisa mākonis. Tālumā dobji iedunējās.

Lai kā Varenuha steidzās, nepārvarama vēlēšanās tomēr lika viņam uz brīdi ieskriet vasaras tualetē un pārbaudīt, vai montieris ir apvilcis spuldzi ar stieplu sietu.

Paskrējis garām šautuvei, Varenuha nonāca cerīgu biezoknī, kurā stāvēja gaišzilā tualetes mājiņa. Montieris izrādījās akurāts, vīriešu nodaļā spuldze jau bija apvilta ar metāla sietu, bet administratoru sarūgtināja tas, ka pat pirmsnegaisa pustumsā varēja saskatīt, ka sienas jau aprakstītas gan ar ogli, gan ar zīmuli.

— Nu, kas tā ir par... — administrators iesāka, bet līdzirda aiz muguras murrājošu balsi:

— Tas esat jūs, Ivan Saveljevič?

Varenuha sarāvās, apgriezās un ieraudzīja neliela auguma resnīti, kā šķita, ar kaķa fizionomiju.

— Jā, es, — īgni atbildēja Varenuha.

— Ļoti, ļoti patīkami, — runčveidīgais resnītis noteica pīkstulīgā balsī un, pēkšņi atvēzies, iegāza pa ausi Varenuham tā, ka administratoram žokene nolidoja no galvas un uz visiem laikiem nozuda caurumā.

No resniša sitiena visa ateja uz brīdi iegaismojās mirguļojošā gaismā un debesīs atbalsojās pērkona grāviens. Pēc tam nozibsnīja vēlreiz un administratora priekšā uzradās otrs — maziņš, bet ar atlētiskiem pleciem, sarkanmatains kā uguns, vienā acī katarakta, mutē — ilknis. Šis otrais, acīmredzot kreilis būdams, ievēla administratoram pa otru ausi. Un atkal debesīs nogranda — un atejas koka jumts sāka dārdēt no lietus gāzes.

— Ko jūs, bied... — nočukstēja apdullušais administrators, tūlīt apjēdza, ka vārds «biedri» nekādi nav piemērojams bandītiem, kuri uzbrukuši cilvēkam publiskā atejā, nogārdza: — Pilso... — apķērās, ka viņi nav arī tāda vārda cienīgi, un nezina no kura dabūja trešo briesmīgo zvēlienu, tā ka no deguna aumaļām sāka plūst asinis uz krekla.

— Kas tev, parazīt, portfeli? — runcim līdzīgais spalgi iekliedzās. — Telegrammas? Bet vai tevi pa telefonu nebrīdināja, lai tu nekur tās nenes? Brīdināja vai nebrīdināja, es tev prasu.

— Brīdi...ni...nāja... — rīstīdamies atbildēja administrators.

— Bet tu tomēr skrēji? Dod šurp portfeli, nešķīsteni! — tajā pašā deguna balsī, kas bija runājusi pa telefonu, iekliedzās otrais un izrāva portfeli no Varenuhas trīsošajām rokām.

Abi paķēra administratoru zem padusēm, izstiepa ārā no dārza, un visi kopā aizdrāzās pa Dārza ielu. Negaiss trakoja pilnā spēkā, ūdens krākdams un gaudodams gāzās kanalizācijas caurumos, visur burbuļoja un vilņojās, no jumtiem ūdens šļācās pāri noteku caurulēm, no pavārtēm ārā tecēja putojošas straumes. Viss dzīvais no Dārza ielas bija noskalots, un nebija neviena, kas varētu glābt Ivanu Saveljeviču. Lēkdami pa duļķainām peļķēm, bandīti, zibens apspīdēti, vienā sekundē aizrāva pusdzīvo administratoru līdz mājai № 302-bis un iedrāzās pavārtē, kur stāvēja divas sievietes basām kājām, jo zeķes un kurpes turēja rokās. Pēc tam visi metās sestajās parādes durvīs — un gandrīz jau prātu zaudējušais Varenuha tika augšāmrauts piektajā stāvā un nomests uz grīdas viņam labi pazīstamajā, pustumšajā Stjopas Lihodejeva dzīvokļa priekšistabā.

Te abi laupītāji izčibēja, bet viņu vietā priekšistabā parādījās pilnīgi kaila jaunava — sarkanmataina, ar fosforiski liesmojošām acīm.

Varenuha saprata, ka tas nu ir pats briesmīgākais no visa, kas bija ar viņu atgadījies, un nostenējies atlēca pie sienas. Bet sievišķis pienāca administratoram cieši klāt un uzlika plaukstas viņam uz pleciem. Varenuham mati saslējās stāvus, jo pat caur auksto un galīgi slapjo krekla audumu viņš sajuta, ka šīs plaukstas ir vēl aukstākas, ka tās ir ledaina aukstuma pilnas.

— Tagad es tevi noskūpstīšu, — jaunava maigā balsī teica, un viņas starojošās acis jau bija pavisam tuvu viņa acīm. Tad Varenuha pagāba, un skūpstis palika nesajusts.

11. NODAĻA

IVANA APZIŅAS SAŠKELŠANĀS

Sils, kas vēl pirms stundas bija mirdzējis maija saulē viņpus upes, pēkšņi nosūbēja, apmiglojās un izgaisa.

Aiz loga nepārtrauktā straumē gāzās ūdens. Debesīs ik

pa brīdim uzliesmoja zibens pavedieni, debesis plīsa, un slimnieka istaba pielīja ar drebelīgu, biedējošu gaismu.

Ivans sēdēja uz gultas, skatījās uz dulķaino, burbuļojošo upi un klusiņām raudāja. Pie katra pērkona grāviena viņš žēlabaini iekliedzās un aizklāja seju ar rokām. Ivana aprakstītās lapīņas mētājās pa grīdu; tās bija nopūtis vējš, kad sākās negaiss.

Dzejniekam tā arī nebija izdevies sacerēt iesniegumu par briesmīgo konsultantu. Tikko par Praskovju Fjodorovnu sauktā resnā feldšeriene iedeva zīmulgalu un papīru, viņš lietišķi saberzēja rokas, sēdās pie galdiņa, un sākums iznāca tīri labs:

«Milīcijai. MASLITASA biedra Ivana Nikolajeviča Bezpajumtnieka iesniegums. Vakar vakarā kopā ar nelaiķi M. A. Berliozu es ierados pie Patriarhu diķiem...»

Te uzreiz dzejnieks saminstinājās, iemesls bija vārds «nelaiķis». Iznāk kaut kāda ačgārnība: kā tas izklausās — ierados kopā ar nelaiķi? Nelaiķi, nestaiģā apkārt! Patiešām — nodomās, ka esmu jucis.

Tā nospriedis, Ivans Nikolajevičs sāka labot uzrakstīto. Iznāca tā: «...kopā ar M. A. Berliozu, kurš pēc tam kļuva nelaiķis...» Arī tas autoru neapmierināja. Vajadzēja dot trešo redakciju, bet tā iznāca vēl sliktāka par abām iepriekšējām: «...ar Berliozu, kurš pakļuva zem tramvaja...» — un te vēl piesējās tas nevienam nepazīstamais komponists, uzvārda brālis, un vajadzēja papildināt: «...kurš nebija komponists...»

Ar abiem Berlioziem nomocījies, Ivans pārvilka visam strīpu un nolēma sākt ar kaut ko visai spēcīgu, lai uzreiz piesaistītu lasītāja uzmanību, un uzrakstīja, ka runcis sēdās tramvajā, bet pēc tam atgriezās pie epizodes ar nogriezto galvu. Galva un konsultanta pareģojums uzvedināja uz domām par Ponciju Pilātu, un, lai būtu pārliecinotāks, Ivans visu stāstījumu par prokuratoru nolēma sākt ar to brīdi, kad viņš baltā, asinssarkani oderētā apmetnī iznāk Hēroda pils kolonādē.

Ivans strādāja cītīgi, strīpoja, rakstīja no jauna, mēģināja pat uzņemēt Ponciju Pilātu, bet pēc tam runci uz pakaļkājām. Taču arī zīmējumi nelīdzēja — jo tālāk, jo juceklīgāks un nesaprotamāks iznāca viss dzejnieka iesniegums.

Ap to laiku, kad parādījās draudīgais mākonis ar verdošām malām, aizsegdams silu, un sāka pūst vējš, Ivans

juta, ka spēki ir galā un ka no iesnieguma nekas neiznāks, viņš nemaz necentās savākt kopā pa grīdu izkaisītās lapas, bet klusi un rūgti noraudājās.

Labsirdīgā feldšeriene Praskovja Fjodorovna negaisa laikā atnāca pie dzejnieka, uztraucās, ieraudzījusi viņu raudam, aizvilka aizkaru, lai zibens slimnieku nenobaida, salasīja lapiņas un aizskrēja pie ārsta.

Tas atskrēja, iešļircināja Ivanam rokā, apgalvoja, ka tagad viņš vairs neraudās, ka viss pāries, viss būs savādāk un viss aizmirsīsies.

Ārstam bija taisnība. Pārūpes sils drīz vien kļuva tāds, kāds bijis. Katrs kociņš izzīmējās pret atzilgušo debesi, upe atkal plūda mierīgi. Tūlīt pēc iešļircinājuma pierima Ivana satraukums, tagad dzejnieks gulēja mierīgi, skatīdamies uz varavīksni, kas stiepās pāri debesij.

Tā tas turpinājās līdz vakaram, un viņš pat nepamanīja, kā izgaisa varavīksne, debesis kļuva skumīgas un izbalēja, kā satumsa priedulājs.

Sadzēries karstu pienu, Ivans atkal atgūlās un pats nobrīnījās, kā mainījušās viņa domas. Atmiņu mazāk urdīja nolādētais sātana runcis, arī nogrieztā galva vairs tik stipri nebaidīja, un, atbrīvojies no šīm domām, Ivans sāka filozofēt par to, ka klīnikā ir tīri labi, ka Stravinskis ir godavīrs un slavenība un ka saskare ar viņu ir ārkārtīgi patīkama. Turklāt vakara gaiss pēc negaisa ir spirts un tīkams.

Bēdu nams posās uz dusu. Klusajos koridoros apdzisa matētās, baltās lampas un atbilstoši noteikumiem aizdegās nespodrās, zilās naktslampiņas, un arvien retāk bija dzirdami piesardzīgie feldšeru soļi uz koridora gumijas grīdceliņiem.

Ivans tagad gulēja saldā gurdumā un skatījās te uz maigu gaismu izstarojošo griestu lampu, te atkal uz mēnesi, kas cēlās pāri melnajam priedulājam, un runājās pats ar sevi.

— Vispār kādēļ es tā uztraucos par to, ka Berliozs pakļuva zem tramvaja? — dzejnieks sprieda. — Galu galā lai viņš iet ratā! Es taču viņam neesmu ne šķūte, ne brūte! Ja tā labi paskatās, tad iznāk, ka es nelaiķi nemaz neesmu tik labi pazinis. Vispār ko es īsti par viņu zinu? Vienīgi to, ka viņam bija plīks pauris un ka viņš baigi skaisti muldēja. Un tālāk, pilsoņi, — dzejnieks

runāja, it kā vērsdamies pie kāda, — paanalizēsim, lūk, ko: kālab es tā satracinājos uz to mīklaino konsultantu, magu, profesoru, ar visu viņa aklo un melno aci? Un kam tas bija vajadzīgs, lai es apakšbiksēs, ar sveci rokās dzītos viņam pakal; un pēc tam vēl tas šausmīgais trādirīdi restorānā!

— Pag-pag-pag, — pēkšņi vai nu iekšā krūtīs, vai pie auss tagadējo Ivanu bargi uzrunāja iepriekšējais Ivans, — bet to, ka Berliozam galvu nogriezīs, viņš tomēr iepriekš zināja. Kā tad lai neuztraucas?

— Kas tur ko runāt, biedri! — tagadējais Ivans atbildēja iepriekšējam Ivanam. — Ka lieta nav īsti tīra, tas skaidrs pat zīdainim. Viņš ir izcila un noslēpumaina personība kā likts. Bet tas taču arī ir pats interesantākais! Cilvēks bijis personiski pazīstams ar Ponciju Pilātu — ko jūs vēl interesantāku gribēsiet? Un vai nebūtu bijis prātīgāk nevis celt traci pie Patriarhu diķiem, bet pieklājīgi painteresēties, kas notika tālāk ar Pilātu un to arestēto Ha-Nocri?

Bet es tur velns zin ar ko noņēmos! Ir nu gan notikums — sabraukuši žurnāla redaktoru! Vai tad tāpēc žurnālu taisīs ciet, vai? Ko tur var darīt: cilvēks ir mirstīgs, un pareizi teikts — mirst negaidīti. Un — miers viņa pišļiem! Būs jauns redaktors, varbūt vēl daiļrunīgāks par iepriekšējo.

Mazlietiņ pasnaudis, jaunais Ivans dzēlīgi pajautāja vecajam Ivanam:

— Bet kas es tādā gadījumā būtu?

— Stulbenis! — skaidri noteica nevienam no Ivaniem nepiederošs bass, dikti līdzīgs konsultanta basam.

Ivans, nez kāpēc par to «stulbeni» nemaz neapvainojies, labsirdīgi nobrīnījās, pasmīnēja un pusmiegā apklusā. Miegš lavījās Ivanam klāt, un viņam jau rādījās palma uz zilonkājaina stumbra, garām pagāja runcis — nevis briesmīgs, bet pavisam priecīgs, un nupat, nupat miegs velsies Ivanam virsū, kad pēkšņi loga režģis bez trokšņa aizslidēja sānis un uz balkona parādījās noslēpumaina figūra, kas slēpās no mēnesnīcas un draudēja Ivanam ar pirkstu.

Ivans bez kādām bailēm piecēlās gultā sēdus un iēraudzīja, ka uz balkona stāv vīrietis. Un šis vīrietis, pielīcis pirkstu pie lūpām, nočukstēja:

— Csst!

MELNĀ MAĢIJA UN TĀS ATMASKOJUMS

Mazs cilvēciņš ar dzeltenu, cauru katliņu galvā, ar bumbierveidīgu avenkrāsas degunu, rūtainās biksēs un lakotos šporzābakos izbrauca uz Varietē skatuves ar parastu divriteni. Fokstrota skaņu pavadījumā viņš apbrauca apli, bet pēc tam laida vaļā tādu uzvaras brēcienu, ka divritenis sacēlās pakaļkājās. Pabraukājies uz viena vienīga pakaļējā riteņa, cilvēciņš nostājās ar kājām gaisā, pilnā gaitā braucot, pamanījās noskrūvēt priekšējo riteni, aizripināt to aizkulisēs, bet pēc tam turpināja braukšanu uz viena riteņa, pedāļus griezdams ar rokām.

Sēdēdama augsta metāla masta galā uz sēdekļa, uz vienriteņa izbrauca mollīga blondīne, tērpusies triko un sudrabortām zvaigznēm nosētos bruncīšos, un sāka braukt pa apli. Viņu satiekot, cilvēciņš izkiedza sveicienus un ar kāju ņēma nost savu katliņu.

Pēc tam pieaugušiēm pa vidu sāka maisīties gadus astoņus vecs mazulis ar veča seju, viņš braukāja uz mazītiņa velosipēdiņa, kuram bija pierīkota milzīga automobiļa taure.

Izmetuši vēl pāris cilpu, visi, bungām rībot, piebrauca pie pašas skatuves malas, pirmajās rindās sēdošie noelsās un atgāzās sēdekļos, jo tiem šķita, ka trio ar visām savām mašīnām iegāzīsies orķestrī.

Bet velosipēdi apstājās tieši tajā mirklī, kad priekšējie riteņi jau draudēja ieslīdēt bezdibenī — muzikantiem uz galvas. Ar skaļu «Ap!» velosipēdisti nolēca no savām mašīnām un palocījās, blondīne turklāt sūtīja publikai gaisa skūpstus, bet mazulis uz savas auto taures notaurēja kaut ko jocīgu.

Zāle nodrebēja no aplausiem, no abām pusēm uzpeldējušais debeszilais aizkars aizsedza velosipēdistus, zaļā uguns ar uzrakstu «Izeja» pie durvīm nodzisa, un trapecu zirnekligajos tiklos zem kupola aizdegās baltas bumbas. Sākās starpbrīdis pirms trešās daļas.

Vienīgais cilvēks, kuru ne mazākā mērā neinteresēja Džulli ģimenes velosporta brīnumi, bija Grigorijš Daņilovičs Rimskis. Pilnīgā vientulībā viņš sēdēja savā kabinetā, kodīdams plānās lūpas, un viņa seja krampjaini

raustījās. Neparastajai Ļihodejeva nozušanai bija nākusi klāt pilnīgi neparedzēta administratora Varenuhas nozušana.

Rimskis zināja, uz kurienu viņš bija aizgājis, bet viņš aizgāja... un neatgriezās! Rimskis raustīja plecus un pats sev čukstēja:

— Bet par ko tad?!

Un savādi gan: tādām cilvēkam kā finansu direktors visvienkāršāk būtu bijis piezvanīt uz turieni, uz kurienu Varenuha aizgāja, un pajautāt, kas ar viņu noticis, taču līdz pulksten desmitiem vakarā viņš nebija varējis sevi piespiest to izdarīt.

Tikai desmitos, lietodams pats pret sevi visīstāko varmācību, Rimskis nocēla telefona klausuli un pārliecinājās, ka viņa telefons ir pagalam. Kurjers paziņoja, ka visā mājā sabojājušies arī pārējie telefoni. Šis neapšaubāmi bēdīgais, taču ne pārdabiskais atgadījums nez kāpēc galīgi satrieca finansu direktoru, bet tajā pašā laikā arī iepriecināja: nekur nebija jāzvana.

Tajā brīdī, kad virs finansu direktora galvas iemirgojās sarkanā spuldzīte, vēstīdama, ka sācies starpbrīdis, ienāca kurjers un paziņoja, ka atbraucis ārzemju mākslinieks. Finansu direktors noskurinājās nezin kāpēc un, sadrūmis kā melna nakts, devās aiz kulisēm, lai sagaidītu viesi, jo nebija neviena cita, kas varētu sagaidīt.

Koridorā jau tarkšķēja signālu zvani, visādi aizbildinādamies, ziņkārīgie centās ielūkoties lielajā ģērbtuvē. Te slaistījās burvju mākslinieki košos halātos un čalmās, slidskrējējs baltā, adītā džemperī, konferansjē, nopūderēts gluži bāls, un grimētājs.

Visus pārsteidza atbraukušās slavenības frakas neredzētais garums un brīnumainais piegriezums, kā arī tas, ka mākslinieks ieradās melnā pusmaskā. Bet visērmīgākie bija divi melnā maga pavadoņi: garš, rūtainis tips ar ieplīsušu pensneju un melns, trekns runcis, kurš, iegājis ģērbtuvē uz divām kājām, brīvi un nepiespiesti apsēdās uz divāna, miegdams acis no grimētavas lampiņu griezīgās gaismas.

Rimskis centās izmocīt kaut ko līdzīgu smaidam, kas viņa seju padarīja pavisam skābu un dusmīgu, un palokoties sasveicinājās ar klusējošo magu, kas sēdēja uz divāna blakus runcim. Rokas spiediena nebija. Toties rūtainais pats stādījās priekšā finansu direktoram, no-

saukdams sevi par «viņa personas palīgu». Šis fakts izraisīja finansu direktorā izbrīnu, turklāt nepatīkamu, jo kontraktā par palīgu nebija ne pušplēsta vārda.

Pavisam sausi un lietišķi Grigorijs Daņilovičs noprasīja rūtainajam, kur atrodas mākslinieka aparatūra.

— Mūsu acuraugs, dārgais direktora kungs, — pļerkstošā balsī atbildēja maga palīgs, — mūsu aparatūra mums vienmēr pie rokas. Lūdzu! *Eins, zwei, drei!* Viņš noņirbināja mezglainos pirkstus Rimskim gar acīm un, pagrābis runcim aiz auss, izvilka no turienes Rimskā paša zelta pulksteni ar visu ķēdi, līdz tam pulkstenis bija atradies finansu direktora vestes kabatā zem aizpogātās žaketes un ķēdīte bija ievērtā pogcaurumā.

Rimskis automātiski tvēra ar roku pie vēdera, klātesošie noelsās, bet pa durvju spraugu lūrošais grimētājs atzinīgi nokrekšķinājās.

— Jūsu pulkstentiņš? Esiet tik mīļi un saņemiet! — Bezkaunīgi smaidīdams, rūtainais uz savas netīrās delnas sniedza apjukušajam Rimskim viņa paša īpašumu.

— Ar tādu vienā tramvajā nevar braukt, — konferansjē klusi un priecīgi pačukstēja grimētājam.

Runča joks bija vēl labāks par numuru ar svešu pulksteni. Viņš negaidīti piecēlās no dīvāna, aizgāja pie spoguļgaldiņa, ar priekšķepu izvilka karafes aizbāzni, ielēja glāzē ūdeni, izdzēra, aiztaisīja karafi un ar grimēšanās lupatiņu noslaucīja ūsas.

Te neviens vairs pat nenoelsās, visiem palika mutes vaļā, bet grimētājs sajūsmināts nočukstēja:

— Klase!

Tad arī trešoreiz satraukti nošķindēja zvani — un visi uzbudināti, pārliecināti, ka redzēs interesantu programmu, barā devās ārā no ģērbtuves.

Pēc brīža zālē apdzisa baltās bumbas, aizkvēlojās rampa, sarkanīgi iekrāsojot priekškara apakšmalu, un priekškara apgaismotajā spraugā pussaburzītā frakā un ne visai tīrā kreklā parādījās cilvēks — drukns, ar skūtu un bērnišķīgi priecīgu seju. Tas bija visai Maskavai labi pazīstamais konferansjē Žoržs Bengaļskis.

— Tātad, pilsoņi, — smaidīdams savu zīdainu smaidu, ierunājās Bengaļskis, — tūdaļ uzstāsies... — te Bengaļskis pats sevi aprāva un mainīja intonāciju, — es skatos, ka trešajā daļā publikas kļuvis vēl vairāk. Šodien te ir puse pilsētas! Šinīs dienās es satīku vienu savu

paziņu un jautāju: «Ko tu pie mums nerādies? Vakar pie mums bija puse pilsētas.» Šis man atbild: «Bet es dzi-voju otrajā pusē!» — Bengaļskis aplusa, gaidīdams smieklu vētru, bet neviens neiesmējās, un viņš turpi-nāja: — Tātad melnās maģijas seansā uzstāsies slavenais ārzemju mākslinieks Volands! Protams, mēs visi jau nu gan labi saprotam, — Bengaļskis gudri nosmaidīja, — ka melnās maģijas nemaz uz pasaules nav un ka tā nav nekas cits kā māņticība, tikai maestro Volands vispilnī-gākā veidā pārvalda triku tehniku, kuru mēs vislabāk redzēsim programmas visinteresantākajā daļā — šis pa-šas tehnikas atmaskošanā, bet, tā kā mēs visi kā viens esam gan par tehniku, gan par tās atmaskošanu, tad lūg-sim Volanda kungu.

Gvelzdams visas šīs mulķības, Bengaļskis salika rokas plaukstu pret plaukstu un kā apsveikdams kratīja tās pavērtā priekšskara spraugā, un priekšskars, klusu čaukstē-dēms, aizpeldēja uz abām pusēm.

Maga iznāciens kopā ar garo palīgu un uz pakalķājām staigājošo runci publikai ļoti patika.

— Krēslu, — paklusi nokomandēja Volands, un tajā pašā brīdī nezin kādā veidā un nezin no kurienes uz skatuves parādījās krēsls, un mags apsēdās uz tā. — Saki man, mīlo Fagot, — mags apvaicājās rūtaina-jam māžam, kuram, kā izrādās, bez Korovjeva bija vēl arī citi vārdi, — vai tev arī nešķiet, ka Maskavas iedzi-votāji ir stipri pārmainījušies?

Mags paskatījās uz apklusušo publiku, kas bija ārkār-tīgi pārsteigta — kā no zila gaisa var rasties krēsls?

— Tieši tā, *messire*, — paklusu atbildēja Fagots-Ko-rovjevs.

— Tev taisnība. Pilsētnieki ir stipri izmainījušies — ārēji, es saku, tāpat kā pati pilsēta. Par apgērbu vispār nav ko runāt, bet parādījušies tie... nu, kā viņus sauc... tramvaji, automobiļi...

— Autobusi, — ar godbijību pateica priekšā Fagots.

Publika klausījās sarunā ļoti uzmanīgi, viņai šķita, ka tā ir maģisko triku prelūdija. Kulisēs drūzmējās aktieri un skatuves strādnieki, un to vidū bija redzama Rimska saspringtā un bālā seja.

Bengaļskis bija nolīdis skatuves maliņā, un viņa seja pauda arvien lielāku un lielāku neizpratni. Viņš mazliet pacēla uzaci un, izmantodams pauzi, sacīja:

— Ārzemju mākslinieks ar to izsaka savu sajūsmu par Maskavu, par tās izaugsmi tehnikas ziņā un tāpat arī par maskaviešiem. — Te Bengaļskis divreiz uzsmaidīja — vispirms parteram, pēc tam galerijai.

Volands, Fagots un runcis pagrieza galvu uz konferansjē pusi.

— Vai tad es izteicu kādu sajūsmu? — mags jautāja Fagotam.

— Nepavisam ne, *messire*, nekādu sajūsmu jūs netikāt izteikuši, — tas atbildēja.

— Bet ko tad šis cilvēks tā saka?

— Viņš gluži vienkārši melo! — skaļi, pa visu teātri pavēstīja rūtainais palīgs un, pret Bengaļski pagriezies, piebilda: — Apsveicu jūs, pilsoni pīlīšu pūtēji!

Galerija nospurdza, Bengaļskis nodrebēja un izvalbīja acis.

— Mani, saprotams, interesē ne jau autobusi, telefoni un pārējā...

— Aparatūra! — rūtainais teica priekšā.

— Pilnīgi pareizi, paldies, — skanēja maga lēnais un zemais bass, — bet viens daudz svarīgāks jautājums: vai šie pilsētnieki ir pārvērtušies iekšēji?

— Jā, cienītais, šis jautājums ir vissvarīgākais.

Kulisēs sāka saskatīties, Bengaļskis stāvēja sarkans kā vēzis, bet Rimskis bija bāls. Bet te, it kā sajuzdams sākošos saspīlējumu, mags noteica:

— Mēs tomēr pārlietu ieslīgštam sarunās, mīļo Fagot, bet publika sāk garlaikoties. Sākumam parādi mums kaut ko tādu vienkāršāku!

Zāle atviegloti sakustējās. Fagots un runcis gar rampu aizgāja katrs uz savu pusi. Fagots uzsita knipi un bravūrīgi uzsauc:

— Trīs, četri! — no zila gaisa izķēra kāršu komplektu, sajauca un kā serpentīna lenti aizludināja runcim. Runcis kārtis noķēra un lidināja atpakaļ. Atlasa kāršu čūskiņa nosprauslājās. Fagots kā putna bērns atvēra muti un norija visu — kārti pēc kārts.

Pēc tam, labo pakalķāju pievilkdams, runcis paklanījās un izpelnījās milzīgus aplausus.

— Tā tik ir klase! — sauca no aizkulisēm.

Bet Fagots rādīja ar pirkstu parterā un paziņoja:

— Kāršu komplekts tagadītēs, cienījamie pilsoņi, ir septītajā rindā pie pilsoņa Parčevska, kabatā starp trīs

rubļu naudas zīmi un pavēsti, ka jāierodas tiesā par alimentu nemaksāšanu pilsoni Zelkovi.

Parterā sakustējās, sāka celties kājās, līdz beidzot viens pilsonis, kura uzvārds tiešām bija Parčevskis, no pārsteiguma galīgi nosarcis, cēlās kājās, izņēma no kabatas portfela kāršu komplektu un pavicināja gaisā, nezinādams, ko ar to lai dara.

— Lai paliek jums par piemiņu! — Fagots nokliedzās. — Ne velti vakar pie vakariņu galda jūs teicāt — ja nebūtu pokera, jūsu dzīve Maskavā būtu pavisam neciešama.

— Vecs numurs, — atskanēja no galerijas, — tas ir no viņu pašu kompānijas.

— Jums tā šķiet? — Fagots iebļāvās un piemiedza acis uz galerijas pusi. — Tādā gadījumā arī jūs esat no mūsu bandas, jo jums arī ir kabatā!

Galerija sarosījās, atskanēja priecīga balss:

— Patiešām! Ir! Te ir, te ir... Stop! Tie taču ir červonci!

Parterā sēdošie sāka ausīties. Kāds apjucis cilvēks galerijā bija atradis sev kabatā pēc bankas parauga pārlīmētu paciņu, un virsū bija rakstīts: «Viens tūkstotis rubļu.»

Kaimiņi uzklupa viņam, bet viņš izbrīnā ar nagu knibināja pārlīmi, lai pārliecinātos, vai červonci ir īsti vai atkal kādas burvestības.

— Nudien īsti! Červonci! — galerijā priecīgi klaigāja.

— Nospēlējiet ar mani arī tādu pašu stiķi, — jautri palūdza kāds resnītis no partera vidus.

— *Avec plaisir!* — Fagots atsaucās. — Bet kāpēc ar jums vienu pašu? Lai piedalās visi! — un nokomandēja: — Lūdzu skatīties uz augšu!... Viens! — viņam rokā jau bija pistole, viņš nokliedza: — Divi! — Pistole pasviedās augšup. Viņš nokliedza: — Trīs! — un noplaiksnīja, un nobūkšķēja, un tūlīt no kupola, sijādamies caur trapecēm, zālē sāka birt balti papīriši.

Tie lidinājās uz visām pusēm, ieplivinājās galerijā, virpuļoja orķestrī un uz skatuves. Pēc dažām sekundēm naudas lietus, kļūdams arvien spēcīgāks, sasniedza skatītājus un tie sāka tvarstīt papīrišus.

Zibēja simtiem roku, skatītāji cēla papīrišus pret gaišo skatuvi, un kļuva redzamas visistākās ūdenszīmes. Arī smarža neizraisīja nekādas šaubas: tā bija ne ar ko ne-

salīdzināmā, valdzinošā tikko iespiestas naudas smarža. Liela liksmība, bet vēlāk izbrīns pārņēma visu zāli. Visur bija dzirdams — «červonci, červonci», skanēja izsauzieni «ah, ah!» un jautri smieklī. Viens otrs jau ložņāja pa eju un taustīja zem krēsliem. Daudzi lēca uz krēsliem augšā un ķerstīja šaudīgos, kaprīzos papīreļus.

Miliču sejās bija lasāma arvien lielāka neizpratne, bet mākslinieki jau bez kautrēšanās nāca ārā no aizkulisēm.

Beletāžā atskanēja balss: «Ko tu grābājies? Tas ir mans! Man virsū lidoja!» — un otra balss: «Ko tu te grūsties, es pats tev tā iekraušu!» Un pēkšņi noskanēja plīķis. Beletāžā tūlīt parādījās miliča cepure — un no beletāžas kādu aizveda.

Vispār satraukums aizvien pieauga, un nevar zināt, ar ko tas būtu beidzies, ja Fagots negaidot nepapūstu gaisā un naudas lietus pēkšņi neizbeigtos.

Divi jauni cilvēki, daudznozīmīgi un priecīgi saskatījušies, piecēlās un devās taisnā ceļā uz bufeti. Teātris dūca, skatītājiem no uzbudinājuma spīdēja acis. Jā, jā, nezina, ar ko tas beigtos, ja Bengalskis nebūtu saņēmis visus spēkus un sakustējies. Lai justos drošāk, viņš pa paradumažā saberzēja rokas un ierunājās, cik vien skatnīgi jaudādams:

— Pilsoņi, mēs visi nupat redzējām tā saucamās masu hipnozes gadījumu. Tas ir tīri zinātnisks eksperiments, kas pierāda skaidri un gaiši, ka nekādi brīnumi un nekāda maģija nepastāv. Palūgsim maestro Volandu, lai viņš mums atklāj šī eksperimenta noslēpumu. Pilsoņi, tūlīt jūs redzēsiet, kā šis šķietamās naudas zīmes pazudis tikpat pēkšņi, kā parādījušās.

Viņš sāka aplaudēt, bet aplausiem neviens nepievienojās, droši smaidīja, taču acīs no šīs drošības nebija ne vēsts, tās drīzāk pauda mēmu lūgumu.

Publikai Bengalska runa nepatika. Iestājās pilnīgs klusums, kuru pārtrauca rūtainais Fagots.

— Te mums atkal ir darišana ar tā saucamo melošanas gadījumu, — viņš sacīja skaļā āža tenorā, — šie papīriņi, pilsoņi, ir īsti!

— Bravo! — kaut kur augšā kāds aprauti norēcās.

— Starp citu, šis te, — un Fagots norādīja uz Bengalski, — man jau ir apnicis. Bāžas visu laiku, kur nenākas, ar muļķīgām piezīmēm traucē seansu. Ko mums ar viņu darīt?

— Noraut galvu! — viens skarbi noteica no galerijas.

— Kā jūs teicāt? Ā? — uz nekrietno priekšlikumu uzreiz atsaucās Fagots. — Noraut galvu? Tā ir ideja! Begemot! — viņš uzsauca runcim. — Izpildi! *Eins, zwei, dreil!*

Un notika kaut kas neredzēts. Melnajam runcim spalva sacēlās stāvus, atskanēja sirdi plosošs ņaudiens. Pēc tam viņš sarāvās kamolā un kā pantera lēca Bengālskim krūtīs, bet pēc tam uz galvas. Rūkdams viņš ieogrāba ar ķepu konferansjē pašķidrajā cekulā un, mezonīgi iekaucies, divos paņēmiēnos atrāva galvu no tuklā kakla.

Divi ar pusi tūkstoša skatītāju iekliedzās vienā balsī. Asinīs no sarautām artērijām šāvās augšup kā fontāns, apšļakstīdamas fraku un krūtežu. Bezgalvainais ķermēnis ērmīgi notirināja kājas un sašļuka uz grīdas. Zālē histēriski kliedza sievietes. Runcis padeva galvu Fagotam, tas aiz matiem pacēla to un rādīja publikai, un galva brēca pa visu teātri:

— Ārstu!

— Vai tu vēl turpināsi gvelzt visādas glupības! — Fagots bargi noprasīja raudošajai galvai.

— Es vaīrs tā nedarišu! — galva atčerkstēja.

— Dieva dēļ, nemokiet viņu! — caur ķnādu noskanēja sievietes balss no ložas, un mags pagrieza galvu uz šīs balss pusi.

— Pilsoņi, tātad piedosim viņam, vai ne? — pievērsies zālei, jautāja Fagots.

— Piedosim! Piedosim! — skanēja sākumā atsevišķas — galvenokārt sieviešu balss, vēlāk korim piebiedrojās arī vīrieši.

— Kā pavēlēsīt, *messire*? — Fagots jautāja aizmaskotajam.

— Ko tur lai saka, — tas domīgi atbildēja, — viņi ir ļautiņi kā jau ļautiņi. Viņiem patīk nauda, bet tā ir vienmēr bijis... Cilvēcei patīk nauda, vienalga, no kā to taisa — vai no ādas, papīra vai no bronzas un no zelta. Vieglprātīgi... ko tur lai saka... reizēm arī žēlsirdība iezogas viņu sirdīs... cilvēki kā jau cilvēki... vispār līdzīgi agrākajiem... vienīgi dzīvokļu jautājums viņus ir samaitājis... — un skaļi pavēlēja: — Uzlikt galvu atpakaļ!

Runcis kārtīgi notēmēja, uzbāza galvu uz kakla, un tā ieņēma savu iepriekšējo vietu, it kā nemaz nebūtu bi-

jusi norauta. Galvenais, ka uz kakla nepalika pat nekādas rētas. Runcis ar ķepām pārbrauca pār elsiņu, pār fraku, un asins plankumi no turienes pazuda, kā nebijuši. Fagots uzslēja sēdošo Bengaļski kājās, iegrūda viņam frakas kabatā červoncu žūksni un aizvadīja no skatuves ar vārdiem:

— Lasieties projām no šejienes! Bez jums jautrāk.

Galīgi jēgu zaudējis, atskatīdamies un streiņulodams konferansjē aizvilkās tikai līdz ugunsdzēsējiem, un tur viņam sametās nelabi. Viņš žēlabainā balsī iekliedzās:

— Mana galva, mana galva!

Daudzi metās pie viņa, to skaitā arī Rimskis. Konferansjē raudāja, grābājās ar rokām pa gaisu un murmināja:

— Atdodiet man galvu! Atdodiet galvu! Dzīvokli varat ņemt, gleznas arī, bet galvu atdodiet!

Kurjers aizskrēja pēc ārsta. Bengaļski gribēja nogulēt uz divāna gērbtuvē, bet tas sāka cikstēties pretī un nebija novaldāms. Nācās saukt ātro palīdzību. Kad nabaga konferansjē bija aizvests, Rimskis skrēja atpakaļ uz skatuvi un ieraudzīja, ka tur jau notiek jauni brīnumi. Jā, starp citu, vai nu tieši šinī mirklī, vai mazliet agrāk, bet mags ar savu noplukušo krēslu bija nozudis no skatuves, un publika to nemaz nebija pamanījusi, jo visi sekoja tam ārkārtīgajam, ko uz skatuves bija sarīkojis Fagots.

Bet Fagots, izvadījis daudzcietušo konferansjē, paziņoja publikai tā:

— Tagadītēs, kad tas murmulis ir atšuvies, atvērsim dāmu salonu!

Un uzreiz persiešu paklāji nosedza skatuves grīdu, parādījās no zaļganām caurulītēm plūstošas sāngaismas apspīdēti milzīgi spoguļi, starp tiem uzradās vitrīnas, un tajās priecīgi pārsteigtā publika ieraudzīja dažnedažādu krāsu un fasonu sieviešu tērpus no Parīzes. Tas bija vienas vitrīnās, citās parādījās simtiem sieviešu cepuru — gan ar spalviņām, gan bez spalviņām, gan ar, gan bez sprādzēm, simtiem kurpju — melnas, baltas, dzeltenas, ādas, atlasa, zamša, ar siksnīņām un ar akmentiņiem. Starp kurpēm parādījās futrāļi, tajos dažādās krāsās iemirguļojās flakonu kristāls. Veseli kalni ar sieviešu somiņām no antilopu ādas, zīda un zamša, un turpat bla-

kus veselās grēdas ar lūpu krāsas iēgarenajām, zeltitajām kārbīnām.

Velns viņu zina no kurienes uzradusies sarkanmataina jaunava melnā vakartērpā, visādi citādi tīri glīta, ja vien kaklu nebojātu dīvaina rēta, pie vitrīnām smaidīja laipnu saimnieces smaidu.

Izkusdams saldā smaidā, Fagots paziņoja, ka firma pilnīgi bez maksas izdara vecu sieviešu apģērbu un apavu apmaiņu pret Parīzes modeļiem un attiecīgi pret Parīzes apaviem. To pašu viņš teica arī par somiņām, smaržām un visu citu.

Runcis sāka šļūkāt ar pakaļkāju, kustināt priekšķepu, vienlaikus žestikulēdams kā šveicars, kurš patlaban ver durvis.

Jaunava, tiesa, piesmakušā, bet saldā balsī, neskaidri izrunādama skaņas, sāka dziedāt kaut ko nesaprotamu, bet, spriežot pēc zālē sēdošo sieviešu sejām, dikti kārdinošu:

— *Herlen, Chanel* numur pieci, *Micuko, Narcisse, Noire*, vakartērpi, viesību tērpi...

Fagots locījās kā tārps, runcis klanījās, jaunava vēra vaļā stikla vitrīnas.

— Lūgtum! — Fagots auroja. — Bez liekas kautrības un ceremonijām!

Publikā valdīja dzīva rosība, bet iet uz skatuves pagaidām vēl nevienai dūšas nebija. Tad beidzot no partera desmitās rindas iznāca kāda brunete un, smaidīdama tā, it kā viņai, sak, nosplauties par visu, gāja uz priekšu un pa sānu trepītēm uzkāpa uz skatuves.

— Bravo! — iesaucās Fagots. — Sveiciens pirmajai apmeklētājai! Begemot, krēslu! Madām, sāksim ar apaviem!

Brunete apsēdās uz krēsla, un Fagots tūlīt nokrāva uz paklāja viņas priekšā veselu kurpju grēdu.

Brunete novilkā savu labās kājas kurpi un sāka pielāgot ceriņkrāsas kurpi, pamīnājās uz paklāja, apskatīja papēdi.

— Bet vai nespiedīs? — viņa domīgi jautāja.

Fagots aizvainoti iesaucās:

— Vai jums prāts, vai jums prāts?

Arī runcis apvainojumā noņaudējās.

— Es ņemu šo pāri, msjē, — brunete cienīgi sacīja un uzvilka otru kurpi.

Brunetes vecās kurpes tika izsviestas aiz priekškara, turp devās arī brunete, viņu pavadīja sarkanmatainā jaunava un Fagots, nesdams uz pakaramajiem vairākus modeļu tērpus. Runcis rosījās, palīdzēja un cienīguma labad bija uzkāris sev kaklā centimetru mēru.

Brīdi pabijusi aiz aizkara, brunete iznāca tādā tērpā, ka viss parters skaļi nodvesās. Drosmīgā sieviete, kļuvusi skaista līdz nepazīšanai, apstājās pie spoguļa, pašūpoja kailos plecus, piedūrās ar roku matiem pakausī un izslējās, lai apskatītu savu muguru.

— Firma lūdz paņemt par piemiņu, — Fagots teica un pasniedza brunetei atvērtu futrāli ar smaržu flakonu.

— Mersī, — uzpūtīgi atbildēja brunete un devās pa trepītēm parterā. Kamēr viņa gāja, skatītāji lēca kājās un taustīja futrāli.

Nu mērs bija pilns, un no visām pusēm sievietes devās uz skatuvi. Caur satrauktām runām, smieklīgiem un nopūtām atskanēja vīrieša balss: «Es tev aizliedzu!» — un sievietes: «Despot un mietpilsoni, neizlauziet man roku!» Sievietes spietoja aiz aizkara, atstāja tur savus apģērbus un iznāca jaunos. Uz taburetēm ar zeltītām kājiņām sēdēja vesela strīpa cienīgu dāmu, kuras enerģiski bungāja pa paklāju ar savām jaunajām kurpēm. Fagots, uz ceļiem nometies, palīdzēja uzlaikot, runcis ar somiņu un kurpju klēpjiem klimta no vitrīnām pie taburetēm un atpakaļ, jaunava ar sakropļoto kaklu šaudījās turp un atpakaļ un bija jau nonākusi tik tālu, ka tarkšķēja tikai franciski, un pats jocīgākais, ka visas sievietes saprata viņu no pusvārda, pat tās, kuras neprata franciski ne zilbi.

Vispārēju izbrīnu izsauca vīrietis, kurš bija uzlavījies uz skatuves. Viņš paziņoja, ka viņa laulātā draudzene slimo ar gripu, tāpēc viņš lūdz, vai nevarētu tai kaut ko nodot ar viņa starpniecību. Lai pierādītu, ka tiešām ir precējies, pilsonis bija ar mieru parādīt pasi. Gādīgā vīra paziņojums izsauca lielus smieklus, Fagots nobļāvās, ka bez visas pases viņam tic kā pats sev, un iedeva pilsonim divus pārus zīda zeķu, runcis no savas puses pielika kārbīņu ar lūpu krāsu.

Nokavējušās sievietes spraucās uz skatuvi, no skatuves straumē plūda laimīgās — balles tērpos, drakoniem izšūtās pidžamās, cienīgos vizīšu kostīmos, uz vienu uzaci piešķiebtās cepurītēs.

Tad Fagots paziņoja, ka vēlā laika dēļ pēc minūtes veikalu slēgs līdz ritvakaram, un uz skatuves sacēlās neiedomājama kņada. Sievietes grāba kurpes uz ātru roku, bez kādas uzlaikošanas. Viena kā viesuļvētra iedrāzās aiz aizkara, nometa savu kostīmu, paķēra pirmo, kas pagadījās, — zīda halātu ar milzīgām puķēm un pa ceļam paguva pagrābt arī divus flakoniņus smaržu.

Tieši pēc minūtes norībēja pistoles šāviens, spoguļi pazuda, vitrīnas un taburetes kā ūdenī iekrita, paklājs, tāpat kā aizkars, izgaisa. Pēdējais pazuda veco apģērbu un apavu kalns, un skatuve kļuva atkal vienkārša, tukša un kaila.

Un te notikumos iejaucās jauna darbojošās persona.

No 2. ložas ierunājās patīkams, skanīgs un uzstājīgs baritons:

— Pilsoni mākslinieki, un tomēr būtu vēlams, lai jūs tūlīt publikas priekšā atklātu savu triku tehniku, sevišķi triku ar naudas zīmēm. Vēlams būtu arī konferansjē atgriešanās uz skatuves. Skatītāji uztraucas par viņa likteni.

Baritons nepiederēja nevienam citam kā tieši šīvakara goda viesim, Maskavas teātru Akustikas komisijas priekšsēdētājam Arkadijam Apolonovičam Semplejarovam.

Arkadijs Apolonovičs sēdēja ložā kopā ar divām dāmām: vienu jau gados, dārgā un modernā tērpā un otru — jauniņu un glītu, daudz vienkāršākā apģērbā. Pirmā, kā drīz vien, protokolu sastādot, noskaidrojās, bija Arkadija Apolonoviča dzīvesbiedre, bet otra — viņa attāla radniece, jauna un daudzsološa aktrise, kas atbraukusi no Saratovas un dzīvoja pie Arkadija Apolonoviča un viņa sievas.

— Pardon! — Fagots atsaucās. — Es atvainojos, šeit nekā nav ko atklāt, viss skaidrs.

— Nē, piedodiet! Atklāšana ir pilnīgi nepieciešama. Bez tās jūsu spožie numuri atstāj smagu iespaidu. Skatītāju masas pieprasa paskaidrojumu.

— Skatītāju masas, — bezkaunīgais māžs pārtrauca Semplejarovu, — manuprāt, neko nav pieprasījušas. Bet, ņemot vērā jūsu cienījamo vēlēšanos, Arkadij Apolonovič, lai notiek, es visu atklāšu. Taču, lai to varētu izdarīt, atļaujiet iepriekš vienu mazu numuriņu.

— Kāpēc gan ne, — tēvišķīgi atbildēja Arkadijs Apolonovičs, — tikai noteikti ar atmaskošanu!

— Protams, protams. Tā tad atļaujiet pavaicāt jums, Arkadij Apolonovič, — kur jūs bijāt vakar vakarā?

Atskanot šim nevietā izteiktajam un, iespējams, pat bezkaunīgajam jautājumam, Arkadija Apolonoviča seja pārvērtās, turklāt visai stipri pārvērtās.

— Arkadijs Apolonovičs vakar vakarā bija Akustikas komisijas sēdē, — visai augstprātīgi atbildēja Arkadija Apolonoviča dzīvesbiedre, — bet es nesaprotu, kāds tam sakars ar maģiju.

— Jā, madām, — Fagots apstiprināja, — dabiski, ka jūs nesaprotat. Par sēdi jūs gaužām maldāties. Dodoties uz minēto sēdi, kura, starp citu, vakar nemaz nebija paredzēta, Arkadijs Apolonovičs atlaida savu šoferi pie Akustikas komisijas ēkas Tīrajās diķos (viss teātris noklusa), bet pats ar autobusu aizbrauca uz Jelohas ielu ciemos pie rajona ceļojošā teātra aktrises Milicas Andrejevnas Pokobatjko un ciemojās tur kādas četras stundas.

— Ai! — pilnīgā klusumā noskanēja kāda ciešanu pilna balss.

Arkadija Apolonoviča jauniņā radiniece pēkšņi sāka smieties zemā, briesmīgā balsī.

— Viss skaidrs! — viņa iesaucās. — Man jau sen bija aizdomas, ka tam tā jābūt. Tagad es saprotu, kāpēc tā nemākule dabūja Luizas lomu!

Viņa negaidīti atvēzās ar mazu un strupu violetu lietussargu un iezvēla Arkadijam Apolonovičam pa galvu.

Nelietis Fagots, pie reizes arī Korovjevs būdams, nokliedzās:

— Lūk, cienījamie pilsoņi, tas ir viens no atmaskošanas gadījumiem, kuru tik uzbāzīgi centās panākt Arkadijs Apolonovičs!

— Kā tu uzdrošinājies, nekrietnā, pieskarties Arkadijam Apolonovičam? — bargi noprasīja Arkadija Apolonoviča dzīvesbiedre un piecēlās ložā visā savā grandiozajā augumā.

Jaunajai radiniecei uznāca otra sātanisku smieklu lēkme.

— Lai nu kurš, — viņa smiedamās atbildēja, — bet es tad nu gan drīkstu pieskarties! — Un otrreiz noskanēja no Arkadija Apolonoviča galvas atlecošā lietussarga plakšķis.

— Milicijal! Nemiet viņu ciet! — Semplejarova sieva kļiedza tik baismīgā balsī, ka daudziem pārskrēja šermuļi pār muguru.

Piedevām vēl arī runcis izjoza pie pašas rampas un cilvēka balsī norēcās pa visu teātri:

— Seanss beidzies! Maestro! Uzgrūdiet maršu!

Pusnojukušais diriģents, pats neapzinādamies, ko dara, pašāva zizli augšup, un orķestris nevis iesāka spēlēt, nevis nogranda, ne arī uzrāva, bet, ar pretīgajiem runča vārdiem runājot, taisni uzgrūda neiedomājamu, nekautrīgu maršu.

Vienu mirkli šķita, ka dzirdami kaut kādi zem dienvidu zvaigznēm kafešantānā noklausīti pusnesaprotami, neskaidri, bet uz nebēdu traki šī marša vārdi:

Tik viņa augstlabdzimtībai
Savs tītarīņš un zoss,
Un daļo būtņu simti,
Kas staigā lindrakos!

Bet var jau būt, ka šādu vārdu nemaz nebija, bet šai pašai mūzikai bija citi — pārlieku, pārlieku nepieklājīgi vārdi. Taču pats galvenais bija tas, ka pēc visa notikušā Varietē sākās sajukums kā pie Bābeles torņa. Milīči skrēja uz Semplejarova ložu, ziņkārīgie rāpās uz barjeras, skanēja ellišķīgas smieklu eksplozijas, ārpriekšīgi blāvieni un visam pāri orķestra šķīvju zeltītā šķindona.

Bija redzams, ka skatuve pēkšņi kļuvusi tukša, ka krāpnieks Fagots, kā arī bezkaunīgais kaķa izdzimums Begemots ir izčibējuši, izčibējuši tāpat, kā pirms tam izčibēja mags ar savu pusnoplukušo krēslu.

13. NODAĻA

VAROŅA PARĀDISANĀS

Tātad nepazīstamais padraudēja Ivanam ar pirkstu un nočukstēja: «Csst!»

Ivans nolaida kājas no gultas uz grīdas un vēriģi skatījās. No balkona istabā uzmanīgi raudzījās noskuvies cilvēks ar tumšiem matiem, smailu degunu, nemierīgām acīm un matu cirtu pār pieri. Viņam varēja būt kādi trīsdesmit astoņi gadi.

Pārlicinājies, ka Ivans ir viens pats, un ieklausījies visapkārt, divainais apmeklētājs kļuva drošāks un ienāca istabā. Tad arī Ivans ieraudzīja, ka atnācējs ir slimnīcas drēbēs. Viņš bija apakšveļā, basajās kājās kurpes, uz pleciem uzvests brūns halāts.

Atnākušais pamirkšķināja Ivanam ar aci, iebāza atslēgu saišķi kabatā, čukstus apvaicājās: «Drikst piesēsties?» — un, saņēmis piekritošu atbildi, apsēdās atzveltnes krēslā.

— Kā jūs te nokļuvāt? — paklausīdams kalsnajam, draudošajam pirkstam, čukstus jautāja Ivans. — Balkona restes taču ir noslēgtas?

— Restes tiešām ir aiz atslēgas, — ciemiņš piekrita, — bet Praskovja Fjodorovna ir ārkārtīgi laba un tomēr izklaidīga. Pirms mēneša es nospēru viņai atslēgu saišķi, un nu man ir iespēja nokļūt uz kopējā balkona, kas stiepjas visapkārt mājai, un dažreiz apciemot kaimiņu.

— Ja reiz jūs tiekāt uz balkona, tad taču jūs varat aizmukt. Vai varbūt ir pārāk augstu? — Ivans interesējās.

— Nē, — pārlicinoši atbildēja viesis, — es nevaru aizmukt ne augstuma pēc, bet tāpēc, ka man nav kur mukt. — Un piebilda pēc brītiņa: — Tātad tupam?

— Tupam, — piekrita Ivans, skatīdamies atnācēja brūnajās, nemiera pilnajās acīs.

— Jā... — viesis pēkšņi sāka uztraukties, — bet jūs, es ceru, neesat no nevaldāmajiem? Es, zināt, nevaru paciest troksni, kņadu, varas darbus un visu, kas uz to pusī. Sevišķi nevaru ciest, kad cilvēks kliez, vienalga, aiz sāpēm, naida vai aiz kāda cita iemesla. Nomieriniet mani un sakiet, ka neesat nevaldāms!

— Vakar restorānā es vienam iejaucu pa mūli, — dzejnieks vīrišķīgi atzinās.

— Par ko? — viesis stingri noprasīja.

— Jāatzīstas, ne par ko, — sakaunējies Ivans atbildēja.

— Nejēdzība, — viesis nosodīja Ivana rīcību un pieņēma: — Bez tam kas jums tie par izteicieniem — iejaucu pa mūli? Nav taču zināms, kas īsti katram cilvēkam ir — mūlis vai seja. Un tomēr laikam gan seja. Tā ka, zināt, ar dūrēm... Nē, to nu jūs uz visiem laikiem metiet pie malas!

Nostroštējis Ivanu tādā veidā, viesis paineresējās:

— Profesija?

— Dzejnieks, — nezin kāpēc negribīgi atzinās Ivans. Atnācējs sadrūma.

— Ak, kā man neveicas! — viņš iesaucās, bet tūlīt apķērās, atvainojās un jautāja: — Bet kā jūs sauc?

— Bezpajumtnieks.

— Eh, eh... — viesis noteica viebdamies.

— Bet kas tad īsti ir, jums mani dzejoļi nepatīk? — Ivans ziņkārīgi jautāja.

— Šausmīgi nepatīk.

— Bet kurus jūs esat lasījis?

— Nevienu jūsu dzejoļi es neesmu lasījis! — apmeklētājs nervozi iesaucās.

— Bet kā tad jūs tā varat teikt?

— Kāpēc ne? — viesis atbildēja. — It kā es citus nebūtu lasījis! Vispār... ja nu vienīgi notiek brīnums? Labi, es esmu gatavs noticēt jums uz vārda. Sakiet pats — vai jūsu dzejoļi ir labi?

— Baismīgi! — Ivans pēkšņi atzinās droši un vaļsirdīgi.

— Nerakstiet vairs! — lūdzoši sacīja svešais.

— Apsolu un apzvēru! — svinīgi teica Ivans. Zvērests tika apstiprināts ar rokas spiedienu, bet tad koridorā kļuva dzirdami klusināti soļi un balsis.

— Csst! — nočukstēja svešais, izmetās uz balkona un aiztaisīja režģi.

Uz brītiņu ienāca Praskovja Fjodorovna, pajautāja, kā Ivans jūtas, vai viņš gulēs ar gaismu vai bez. Ivans lūdza gaismu atstāt, Praskovja Fjodorovna novēlēja labunakti un aizgāja. Un, kad viss bija noklusis, atkal atgriezās viesis.

Viņš čukstus pastāstīja Ivanam, ka 119. istabā ievests jauns slimnieks, kaut kāds resnis ar zili sarkanu fizionomiju, un viņš visu laiku murkšķot par kaut kādu valūtu, ventilāciju un zvērot, ka pie viņiem Dārza ielā iemitinājies nelabais.

— Puškinu lamā no panckām ārā un visu laiku blauj: «Kuroļesov, bis, bis!» — viesis stāstīja, nervozi raustīdamies. Nomierinājies viņš apsēdās un teica: — Vispārībā dievs ar viņu, — un pievērsās Ivanam. — Par ko tad esat nokļuvis šeit?

— Par Ponciju Pilātu, — drūmi grīdā skatīdamies, Ivans atbildēja.

— Ko?! — katru piesardzību aizmirsis, viesis iekliedzās un pats ar roku sev aizspieda muti. — Satriecoša sakrišana! Lūdzu, lūdzu, stāstiet!

Nezin kāpēc juzdams uzticību pret nepazīstamo, Ivans, sākumā stomīdamies un kaunēdamies, pēc tam jau pavisam droši sāka stāstīt par visu to, kas bija noticis vakar pie Patriarhu dīķiem. Jā, noslēpumainā atslēgu zagļa personā Ivans Nikolajevičs bija ieguvis ļoti labu klausītāju. Ciemiņš nesauca Ivanu par vājprātīgu, par stāstīto izrādīja ārkārtīgu interesi, stāstījuma gaitā beigu beigās nonāca pilnīgā sajūsmā. Lāgu lāgiem viņš pārtrauca Ivanu ar starpsaucieniem:

— Ej nu ej! Tālāk, tālāk, es jūs lūdzu! Tikai, visu svēto vārdā, neko neizlaidiet!

Ivans arī neko neizlaida, viņam pašam tā bija vieglāk stāstīt, un pamazām bija klāt tā vieta, kur Poncijs Pilāts baltā, asinssarkani oderētā mantijā iziet uz balkona.

Te viesis salika rokas kā lūgšanā un nočukstēja:

— O, kā es esmu uzminējis! O, kā es visu esmu uzminējis!

Berlioza briesmīgās nāves aprakstu viņš uzņēma ar mīklainu piezīmi, turklāt viņa acis aizkvēlojās dusmās:

— Žēl gan, ka šī Berlioza vietā nebija kritiķis Latunskis vai literāts Mstislavs Lavrovičs, — un izmisīgi, taču bez skaņas iekliedzās: — Tālāk!

Runcis, kurš maksā konduktorei, viesi ārkārtīgi uzjautrināja, viņš rīstījās no aizrūtiem smiekliem, skatīdamies, kā, sava stāstījuma panākumu iekveldēts, Ivans klusiņām tupus lēkāja un tēloja runci ar desmitkapeiku ūsās.

— Un tā, — izstāstījis visu, kas notika Gribojedovā, saskumdinājies un sadrūvējies Ivans nobeidza, — es nokļuvu šeit.

Viesis līdzjūtīgi uzlika roku nelaimīgajam dzejniekam uz pleca un teica:

— Nabaga dzejniek! Bet, milulīt, jūs pats vien esat pie visa vainīgs! Ar viņu nevajadzēja būt tik familiāram un pat bezkaunīgam. Ar to jūs arī iekritāt. Sakiet vēl paldies, ka esat ticis cauri ar samērā veselu ādu.

— Bet kas viņš galu galā tāds ir? — satraukumā dūres žņaudzīdams, Ivans noprasīja,

Viesis vērīgi palūkojās Ivanā un atbildēja ar pretjautājumu:

— Bet vai jūs pārlietu neuztrauksities? Šinī iestādījumā ne uz vienu nevar pilnīgi palauties... Ārsta izsaukšanas, šļircināšanas un visādu citādu nepatikšanu nebūs?

— Nē, nē! — Ivans iesaucās. — Sakiet — kas viņš ir?

— Labs ir, — viesis atbildēja un uzsvērti, vārdu no vārda atdalīdams, teica: — Vakar pie Patriarhu dīkiem jūs satikāt sātanu.

Ivans, kā bija solījis, pārlietu neuztraucās, bet apstulbināts gan bija.

— Tas nevar būt! Viņa nemaz nav.

— Apžēlojieties! Lai nu kurš to teiktu, tikai jūs gan ne! Jūs bijāt acīmredzot viens no pirmajiem, kas no viņa dabūja ciest. Jūs tupat, kā pats saprotat, psihiatriskajā klīnikā, bet vēl apgalvojat, ka viņa nav. Jocīgi gan!

Galīgi samulsināts, Ivans aplusa.

— Tikko jūs sākat stāstīt, kāds viņš izskatījās, — viesis turpināja, — es uzreiz nojautu, ar ko jums vakar bijis tas prieks sarunāties. Un, godavārds, es brīnos par Berliozu! Jūs, protams, vēl esat pavisam zaļš, — te viesis atkal atvainojās, — bet tas, cik es esmu par viņu dzirdējis, tomēr šo to ir lasījis. Jau pirmie profesora vārdi izgaisināja visas manas šaubas. Mans draugs, viņu nav iespējams nepazīt! Vispār lūdzu... vēlreiz mani atvainot; bet es taču nemaldos, ka jūs vispār maz ko sajēdzat?

— Bez šaubām, — piekrita līdz nepazīšanai pārvērties Ivans.

— Nu redzat... pat seja, kā jūs stāstījāt... dažādas acis, uzacis. Piedodiet — starp citu, varbūt jūs pat operu «Fausts» neesat dzirdējis?

Ivans nezin kāpēc nokaunējās visšausmīgākā kārtā un pilnīgi nosarcis sāka murmināt par kaut kādu braucieni uz Jaltas sanatoriju...

— Redzat nu... tas nav nekāds brīnums! Bet Berliozs, atkārtoju, mani pārsteidz. Viņš ir ne tikai erudīts cilvēks, bet arī ļoti viltīgs. Kaut gan viņam par labu jā-saka, ka Volands, bez šaubām, var apvest ap stūri arī vēl viltīgākus vīrus.

— Kā jūs teicāt?! — šoreiz iekliedzās Ivans.

— Klusu!

Ivans ar plikšķi uzšāva sev ar plaukstu pa pieri un iešnācās:

— Skaidrs, skaidrs! Viņa vizītkartē bija burts «V». Aijajai, tie tik ir pigori! — Viņš apjukumā brītiņu klu-sēja un pētīja aiz restēm peldošo mēnesi, pēc tam ieru-nājās: — Tātad viņš patiešām varēja būt bijis pie Pon-cija Pilāta. Viņš taču tad jau bija piedzimis. Un mani vēl saukā par vājprātīgu! — Ivans sašutumā parādīja uz durvju pusi.

Rūgta rievā ievilkās viesā lūpu kaktiņos.

— Jāskatās patiesībai acīs, — un viesis pagrieza seju uz to pusi, kur caur naksnīgiem mākoņiem auļoja de-besu spīdeklis. — Kā jūs, tā es — mēs abi esam vājprā-tīgi, tur nav ko liegties! Redzat, viņš jūs satricināja līdz sirds dziļumiem, un jūs sajukāt, jūsos acīmredzot bija tam piemērota augsne. Tas, ko jūs stāstāt, bez šaubām, ir īstenībā noticis. Bet tas ir tik neparasti, ka pat tik ģeniāls psihiatrs kā Stravinskis jums, protams, nenoti-cēja. Vai viņš jūs izmeklēja? (Ivans pamāja ar galvu.) Jūsu sarunu biedrs ir bijis gan pie Pilāta, gan brokasto-jis pie Kanta, un tagad viņš ir ieradies Maskavā.

— Bet viņš taču velns zin ko šeit var pastrādāt! Kaut kādā veidā viņš ir jānoķer! — Jaunajā Ivanā gan ne sevišķi droši, tomēr pacēla galvu iepriekšējais — vēl ga-līgi visu nepaspēlējušais Ivans.

— Jūs jau pamēģinājāt, un pietiek, — ironiski sacīja viesis, — arī citiem mēģināt neieteicu. Par to, ka pa-strādās, varat būt pilnīgi drošs. Aijajai! Cik zēl, ka ar viņu satikāties jūs, nevis es! Kaut viss jau ir sadedzis un ogles klāj pelni, es tomēr zvēru, ka par tādu tikša-nos atdotu Praskovjas Fjodorovnas atslēgu saišķi, jo cita nekā man nav ko dot. Es esmu nabags!

— Bet kāpēc viņš jums vajadzīgs?

Viesis ilgi klusēja un svārstījās, taču beidzot ierunā-jās:

— Redzat, cik dīvaina sagadišanās — es tupu šeit par to pašu, par ko jūs, tas ir, Poncija Pilāta dēļ, — viesis bailīgi paskatījās visapkārt un teica: — Lieta tāda, ka es pirms gada uzrakstīju romānu par Pilātu.

— Jūs esat rakstnieks? — dzejnieks ieinteresējās.

Viesim satumsa seja, viņš piedraudēja Ivanam ar dūri un pēc tam teica:

-- Es esmu meistars. — Viņš kļuva skarbs un nopietns

un izvilka no kabatas galīgi sataukotu melnu cepurīti, uz kuras ar dzeltenu zīdu bija uzšūts burts «M». Viņš šo cepurīti uzlika galvā un pagriezās pret Ivanu gan no priekšas, gan profilā, lai pierādītu, ka viņš ir meistars. — Viņa pati ar savām rokām man to uzšūva, — viņš noslēpumaini piebilda.

— Bet kā jūs sauc?

— Man vairs nav vārda, — ar drūmu nicību atbildēja savādais viesis, — es atteicos no tā, tāpat kā no visa šai dzīvē. Nerunāsim vairs par to!

— Kaut vai par romānu pastāstiet, — delikāti palūdza Ivans.

— Lai notiek! Tas, kas ar mani ir noticis, gluži parasti neizklausās, — iesāka viesis.

...Pēc izglītības viņš ir vēsturnieks, vēl pirms diviem gadiem strādājis vienā no Maskavas muzejiem un turklāt arī tulkojis.

— No kādas valodas? — Ivans paineresējās.

— Es protu piecas valodas, neskaitot dzimto valodu, — viesis atbildēja, — angļu, franču, vācu, latīņu un grieķu. Nu, un tā pa vidam lasu arī itāliski.

— Oho! — ar skaudību nočukstēja Ivans.

Vēsturnieks dzīvojis vientuļi, radinieku viņam vispār nav bijis un Maskavā arī paziņu tikpat kā nebijis. Un, iedomājieties, vienā jaukā dienā viņš vinnējis simttūkstoš rubļu.

— Iedomājieties, cik es biju pārsteigts, — čukstēja viesis ar melno cepurīti, — kad iebāzu roku netirās veļas grozā un skatos: tāds pats numurs kā avīzē! Obligāciju, — viņš paskaidroja, — man muzejā iedeva.

Simt tūkstošus vinnējis, Ivana noslēpumainais viesis bija darījis tā: sapircies grāmatas, pametis savu istabu Miesnieku ielā...

— Ū-h, drausmīgs ūķis! — viesis norūcās.

...un aizgāja par īrnieku pie individuāla būvētāja netaļu no Arbata...

— Vai jūs zināt, kas tas ir — individuāls būvētājs? — viesis pajautāja Ivanam un tūlīt pats atbildēja: — Tā ir samērā neliela blēžu grupa, kura kaut kādā veidā Maskavā saglabājusies...

Noirējis no būvētāja divas pagrabistabas dārza mājiņā. Darbu muzejā pametis un sācis rakstīt romānu par Ponciju Pilātu.

— Ai, tas bija viens zelta laiks, — stāstītājam mirdzēja acis, — pilnīgi atsevišķs dzīvoklītis ar priekšnamu — un tajā izlietne ar ūdens krānu, — nez kāpēc viņš to īpaši uzsvēra, — mazi lodziņi virs paša trotuāra, kurš ved iekšā no vārtiņiem. Tieši pretī, četru soļu atstatumā, pie sētas — ceriņi, liepa un kļava. Aijaijai! Ziemā es pavisam reti redzēju gājēju melnās kājas aiz loga un dzirdēju sniega gurstēšanu. Krāsniņā man mūžīgi kurējās uguns. Bet pēkšņi bija klāt pavasaris — un caur nespodrajiem logu stikliem es ieraudzīju sākumā kailus, bet vēlāk jau zaļojošus ceriņkrūmus. Un taisni tad, pagājušajā pavasarī, notika kaut kas vēl brīnumaināks nekā simt tūkstošu vinnēšana. Bet simt tūkstoši taču ir milzīga summa, vai ne?

— Kā nu ne, — atzina Ivans, kurš klausījās ar lielu uzmanību.

— Es atvēru logu un pats sēdēju otrā — pavisam mažiņā istabiņā, — viesis sāka rādīt ar rokām, — tā... šeit būtu dīvāns, pretī — otrs dīvāns, starp tiem galdiņš un uz tā brīnišķīga naktslampiņa, tuvāk pie loga — grāmatas, un te — mazs rakstāmgalds, bet pirmajā istabā, tā bija ārkārtīgi liela, četrpadsmit kvadrātmetru, — tikai grāmatas, grāmatas, grāmatas un krāsniņa. Cik man bija brīnišķīgi dzīves apstākļi!

Ceriņi smaržoja neparasti! Galva no paguruma kļuva viegla, un Pilāts ar joni tuvojās beigām...

— Baltā mantija, sarkanā odere. Skaidrs! — iesaucās Ivans.

— Tieši tā! Pilāts joņoja uz beigām, uz pašām beigām, un es jau zināju, ka romāns beigsies ar vārdiem: «...Jūdu zemes piektais prokurators jātnieks Poncijs Pilāts.» Nu, dabiski, es gāju pastaigāties. Simt tūkstoši — tā ir milzīga summa, un man bija ļoti labs pelēks uzvalks. Vai arī devos uz kādu lētu restorānu pusdienās. Arbatā bija brīnumains restorāns, nezinu, vai tas pastāv vēl tagad.

Te viesā acis plaši ieplētās, un viņš, skatīdamies uz mēnesi, turpināja čukstēt:

— Viņai rokās bija riebīgas, uzbudinošas, dzeltenas puķes. Velns viņu sazin kā tās sauc, bet tās pašas pirmās parādās Maskavā. Un šīs puķes īpaši izcēlās uz viņas melnā pavasara mēteļa. Viņai rokās bija dzeltenas puķes! Nelaba krāsa. Viņa nogriezās no Tveras ielas

šķērsielā un atskatījās. Nu, jūs taču zināt, kāda ir Tveras iela? Pa to virzījās tūkstošiem cilvēku, bet es jums galvoju, ka viņa redzēja tikai mani un paskatījās ne vien ar satraukumu, bet pat ar tādām kā sāpēm. Mani satricēja ne tik daudz viņas skaistums, cik neparastā, neredzētā vientulība viņas acis.

Dzeltenajām puķēm pakļaudamies, es arī iegriezos šķērsielā un sāku viņai sekot. Mēs gājām pa liko, pelēcīgo šķērsielu klusēdami, es pa vienu pusi, viņa — pa otru. Un, vai jūs varat iedomāties, šķērsielā nebija nevienas dzīvas dvēseles! Es mocījos, jo man šķita, ka ar viņu ir jāparunā, un uztraucos, ka nespēšu ne vārda pateikt, viņa aizies un es viņu vairs nekad neredzēšu.

Un, iedomājieties, viņa ierunājās pirmā:

«Vai jums manas puķes patīk?»

Es skaidri atceros, kā noskanēja viņas balss, diezgan pazema, bet nelīdzena, un, lai cik dumji tas būtu, man izlikās, ka atbalss aizplūst pa šķērsielu un atduras pret dzeltenu un netīru sienu. Es ātri pārgāju ielas otrajā pusē, piegāju klāt viņai un atbildēju:

«Nē.»

Viņa paskatījās uz mani ar izbrīnu, bet es pēkšņi pavisam negaidīti sapratu, ka visu mūžu esmu mīlējis tieši šo sievieti. Tas tik ir numurs, vai ne, ko? Jūs, protams, teiksit, ka esmu jūcis.

— Neko es neteikšu, — Ivans iesaucās un mudināja, — lūdzu, tālāk!

Un viesis turpināja:

— Jā, viņa izbrīnījusies paskatījās uz mani un pēc tam jautāja:

«Jums vispār nepatīk puķes?»

Viņas balsī, kā man toreiz likās, bija saklausāms naidīgums. Es gāju viņai blakus, centos iet soli soli un, pašam par brīnumu, itin nemaz nejutos neveikli.

«Nē, man patīk puķes, tikai ne tādas,» es teicu.

«Bet kādas tad?»

«Man patīk rozes.»

Un tūlīt es savus vārdus nožēloju, jo viņa vainīgi pasmaidīja un iesvieda savas puķes renstelē. Drusku apjūcis, es tomēr pacēlu tās un pasniedzu viņai, bet viņa pavīpsnājusi atgrūda puķes, un tālāk tās bija jānes man.

Kādu laiku gājām klusēdami, līdz beidzot viņa man puķes atņēma un nosvieda uz bruģa, pēc tam ar savu

melnā, garā cimdā tērpto roku paņēma mani zem rokas un mēs gājām blakus.

— Tālāk, — teica Ivans, — un neizlaidiet, lūdzu, neko!

— Tālāk? — viesis pārjautāja. — Tālāko jūs pats varat iedomāties. — Viņš pēkšņi ar labo piedurkni noslaucīja negaidīti parādījušos asaru un turpināja: — Mīlestība izlēca mūsu priekšā, tāpat kā no zemes apakšas šķērsielā iznirst slepkava, un trāpīja mūs abus uzreiz.

Tā ķer zibens, tā trāpa somu duncis!

Viņa gan vēlāk apgalvoja, ka tas tā nav bijis, ka mēs, protams, viens otru esam mīlējuši jau sen, sen, vēl neredzējuši un neiepazīnuši viens otru, un ka viņa dzīvojusi ar citu cilvēku, un es toreiz... ar to, kā viņu...

— Ar ko? — jautāja Bezpajumtnieks.

— Ar to... nu, ar to... nu, ar šito... — viesis atbildēja un sāka knikšķināt pirkstus.

— Jūs bijāt precējies?

— Nu kā tad, tāpēc jau es knikšķinu pirkstus... Ar šito... Varenku, Maņecku... nē, Varenku... viņai vēl strīpaina kleita bija... muzejā... es tiešām nevaru atcerēties.

Viņa teica, ka todien iznākusi ar dzeltenām puķēm rokā, lai es viņu beidzot atrastu, un, ja tas nebūtu noticis, viņa būtu noindējusies, jo viņas dzīve bijusi tukša.

Jā, mīlestība trāpīja mūs acumirkli. Es to sapratu jau tajā pašā dienā, kad, pilsētu sev apkārt nemanīdami, pēc kādas stundas bijām iznākuši krastmalā pie Kremļa sienas.

Mēs sarunājāmies tā, it kā tikai vakar būtu šķīrušies, it kā daudzus gadus būtu pazīstami. Mēs norunājām, ka nākošajā dienā satiksimies turpat, pie Maskavas upes, un satikāmieš. Pāri mums spīdēja maija saule. Un drīz, pavisam drīz šī sieviete kļuva par manu slepeno sievu.

Viņa nāca pie manis katru dienu, bet gaidīt viņu es sāku no paša rīta. Šī gaidīšana izpaudās tā, ka pārvietoju priekšmetus uz galda. Desmit minūtes pirms viņas atnākšanas es sēdos pie lodziņa un klausījos, vai nenoklaudzēs vecie vārtiņi. Un jocīgi: kamēr mēs vēl nebijām satikušies, mūsu mazajā pagalmiņā reti kāds iemaldījās, jā-saka skaidri un gaiši, neviens, bet tagad man šķita, ka visa pilsēta gāžas šurp. Noklaudz vārtiņi, siņds salecas, un, iedomājieties, aiz loga manas sejas augstumā atkal

kaut kādi netīri zābaki. Nažu trinējs. Kam gan mūsu mājā vajadzīgs nažu trinējs? Ko trīt? Kādus nažus?

Viņa vārtnus vēra vienreiz, bet mana sirds līdz tam salēcās ne mazāk kā desmit reizi. Es nemeloju. Vēlāk, kad viņai vajadzēja būt klāt un pulkstenis rādīja pusdienlaiku, sirds nemitējās daudzīties tik ilgi, kamēr bez trokšņa, gandrīz pavisam nedzirdami lodziņa limenī neparādījās melnas kurpes ar zamšādas lenti un tērauda sprādzēm.

Reizēm viņa aušojās un, apstājusies pie otrā lodziņa, bungoja ar kurpes purngalu pa stiklu. Tajā pašā brīdī biju pie šī loga, bet kurpe jau devās projām, melnais, gaismu aizsedzošais zīds arī — un es gāju vērt durvis.

Neviens nezināja par mūsu sakaru, par to es varu galvot, kaut gan parasti tā nemēdz būt. Nezināja ne viņas vīrs, ne paziņas. Vecajā savrupmājiņā, kur man piederēja šis pagrabstāvs, protams, zināja un redzēja, ka pie manis nāk kaut kāda sieviete, bet viņas vārdu nezināja.

— Bet kas viņa tāda ir? — iejautājās Ivans, kuru bija ļoti ieinteresējusi mīlestības dēka.

Viesis atbildēja ar tādu žestu, kas nozīmēja, ka viņš nekad un nekam to neteiks, un viņš turpināja savu stāstu.

Ivans uzzināja, ka meistars un nepazīstamā iemilējuši viens otru tik stipri, ka kļuvuši pilnīgi nešķirami. Ivans jau skaidri savu acu priekšā redzēja abas istabiņas savrupmājas pagrabstāvā, kur vienmēr bija krēsla ceriņu un sētas dēļ. Sarkanās, apbružātas mēbeles, rakstāmgalds, uz kura ik pa pusstundai sīta pulkstenis, un grāmatas, grāmatas no krāsotās grīdas līdz apkvēpušajiem grieskiem, un krāsniņu.

Ivanam kļuva zināms, ka viesis un viņa slepenā sieva jau pirmajās savas pazišanās dienās bija nosprieduši, ka Tveras ielas un šķērsieliņas stūrī viņus savedis kopā pats liktenis un ka viņi ir radīti viens otram uz mūžīgiem laikiem.

Ivans no viesi stāsta uzzināja, kā iemilējušies bija pavadījuši savas dienas. Viņa atnākusi un, pirmām kārtām apsējusi priekšautu, šaurajā priekšnamā, kur stāvēja tā pati izlietne, ar kuru nabaga slimais nez kāpēc lepojās, aizdedzinājusi petrolejas plītiņu, gatavojusi brokastis un klājusi ovālo galdu pirmajā istabā. Kad sākušies maija negaisi un gar pusaklajiem lodziņiem pavārtē gāzušās

ūdēns straumes, draudēdamas applūdināt viņu mitekli, iemilējušies kurinājuši krāsniņu un cepuši tur kartupeļus. No kartupeļiem cēlies tvaiks, un melnā kartupeļu miza smērējusi pirkstus. PAGRABTĒLPĀ SKANĒJUŠI SMIEKLI, DĀRZA KOKI METUŠI LEJUP NEGAIŠA NOLAUZTOS ZARIŅUS UN BALTU ZIEDU ŅEKARUS. Kad negaisi beigušies un pienākusi spiedīgā vasara, vāzē parādījušās sengaidītās rozes, kas patikušas abiem.

Tas, kurš sevi dēvēja par meistarū, strādājis, bet viņa, iegremdējusi matos savus slaidos pirkstus ar smailajiem nagiem, pārlasījusi uzrakstīto, bet, beigusi lasīt, šuvusi šo pašu cepurīti. Dažkārt viņa tupējusi pie apakšējiem plauktiem vai stāvējusi uz krēsla pie augšējiem un ar lupatu slaucījusi puteklus no grāmatu sējumiem. Viņa pārēgojusi slavu, skubinājusi viņu pasteigties un taisni tad arī sākusi saukt par meistarū. Viņa gaidījusi tos sen apsolītos beigu vārdus par piekto Jūdu zemes prokuratoru, dziedoši un skaļi atkārtojusi atsevišķas iepatikušās frāzes un teikusi, ka šajā romānā ir visa viņas dzīve.

Romāns tika pabeigts augustā un atdots kaut kādai mazpazīstamai mašīnrakstītājai, kura to pārrakstījusi piecos eksemplāros. Beidzot pienāca stunda, kad vajadzēja atstāt slepeno mitekli un doties dzīvē.

— Es izgāju dzīvē, turēdams tū rokās, un tad arī mana dzīve beidzās, — meisters nočukstēja un nodūra galvu, un ilgi drebēja skumīgā, melnā cepurīte ar dzelteno burtu «M». Viņš turpināja savu stāstu, bet tas tagad bija diezgan nesakarīgs. Varēja noprast tikai to, ka ar Ivana viesi toreiz notikusi kaut kāda katastrofa. — Es pirmoreiz sa-skāros ar literatūras pasauli, bet tagad, kad viss ir cauri un mana bojāja ir neizbēgama, es atceros to ar šausmām, — meisters nočukstēja svinīgi un pacēla roku. — Jā, viņš mani ārkārtīgi pārsteidza, vai, kā pārsteidza!

— Kas? — tik tikko dzirdami nočukstēja Ivans, baidīdamies pārtraukt stipri saviļņoto stāstītāju.

— Redaktors, es taču saku, redaktors. Jā, viņš tātd bija izlasījis. Viņš skatījās uz mani ar tādām acīm, it kā es būtu spītālis, šķielēja uz kaktiem un pat neveikli iesmējās. Viņš bez kādas vajadzības ņurcīja manuskriptu un krekšķēja. Tie jautājumi, kurus viņš uzdeva, man likās vājprātīgi. Neko nepateicis par romāna būtību, viņš jautāja, kas es tāds esmu, no kurienes uzradies, vai sen jau rakstu un kāpēc par mani agrāk nekas nav bijis dzir-

dams, un pat uzdeva, pēc manām domām, galīgi idiotisku jautājumu: kurš mani pavedinājis sacerēt romānu par tik savādu tēmu?

Beigu beigās viņš man bija apnicis — un es jautāju viņam bez aplinkiem, vai viņš drukās manu romānu vai ne.

Tad viņš sarosījās, sāka kaut ko burkšķēt un paziņoja, ka vienpersoniski viņš šo jautājumu izlemt nevar, ka ar manu darbu jāiepazīstas citiem redkolēģijas locekļiem, tie būtu kritiķi Latunskis un Arimans un literāts Mstislavs Lavrovičs. Viņš lūdza mani pienākt pēc divām nedēļām.

Es atnācu pēc divām nedēļām, un mani pieņēma meiča, kurai no nepārtrauktas melošanas abas acis šķielēja uz deguna pusi.

— Tā ir Lapšonņikova, redakcijas sekretāre, — smīnēdams sacīja Ivans, jo labi pazina to pasauli, kuru ar tādu naidu aprakstīja viņa viesis.

— Varbūt, — viesis atcirta, — redzat, taisni no viņas es saņēmu savu jau krietni vien nozieķēto un apdriskāto romānu. Cenzdamās neskatīties man acīs, Lapšonņikova paziņoja, ka redakcija esot ar materiāliem nodrošināta divus gadus uz priekšu un tāpēc jautājums par mana romāna iespiešanu, kā viņa izsacījās, atkrīt.

Ko es atceros no visa, kas bija pēc tam? — murmināja meistars, berzdamš deniņus. — Uz titullapas nobirušās sarkanās ziedlapiņas un savas draudzenes acis. Jā, šīs acis es atceros.

Ivana viesā stāstījums kļuva arvien jucekļīgāks, arvien biežāk viņš palika pusvārdā. Viņš ieminējās par brāzmu lietu un izmisumu, kas valdījis pagrabstāva miteklī, un par to, ka viņš gājis vēl kaut kur. Čukstus iekliedzās, ka nevaino viņu par to, ka viņa mudinājusi uz cīņu, nē, it nemaz nevaino.

— Jā, jā, es atceros to nolādēto avīzes viduslapu, — viesis murmināja, ar diviem pirkstiem gaisā zīmēdams avīzes lapu, un Ivans no tālākajām, saraustītajām frāzēm noprata, ka cits redaktors ir nopublicējis lielu fragmentu no romāna, kura autors sevi sauca par meistaru.

Nepagājušas ne divas dienas, kad citā avīzē parādījies kritiķa Arimana raksts, kurš saucies «Ienaidnieks redaktora paspārnē» un kurā bijis teikts, ka Ivana viesis, izmantodams redaktora bezrūpību un analfabētismu, mēģinājis ievazāt presē Jēzus Kristus apoloģiju.

— Ā, es atceros! — iekliedzās Ivans. — Bet es esmu aizmirsis jūsu uzvārdu!

— Liksim manam uzvārdam mieru, vēlreiz atkārtāju, ka man vairs nav uzvārda, — viesis atbildēja. — Bet tas jau nav galvenais. Dienu vēlāk citā avīzē ar Mstislava Lavroviča parakstu parādījās cits raksts, kura autors aicināja vērsties un vērsties ar visu bardzību pret pilātismu un pret to svētbilžu mālderu, kurš iedomājies visu to ievazāt (atkal tas pats nolādētais vārds!) presē.

Apstulbis no vārda «pilātisms», es atšķīru trešo avīzi. Te bija divi raksti: viens — Latunska, otrs — parakstīts ar iniciāļiem «N. E.». Varu jums apgalvot, ka Arimana un Lavroviča sacerējumi bija tīrais nieks salīdzinājumā ar Latunska raksta nosaukuma vien — «Karojošais vecicībnieks». Es tā biju aizrāvies ar rakstiem par mani pašu, ka nepamanīju, kā viņa (es biju aizmirsis aizvērt durvis) ienāca un nostājās manā priekšā ar slapju lietussargu un slapjām avīzēm rokā. Viņas acis uguņoja, rokas trīcēja un bija aukstas. Vispirms viņa metās mani skūpstīt, pēc tam aizsmakušā balsī, ar roku pa galdu daudzidama, teica, ka viņa noindēs Latunski.

Ivans mulsi nokrekšķinājās, bet neko neteica.

— Iestājās pavisam skumīgs laiks. Romāns bija uzrakstīts, cita nekā nebija ko darīt, un mūsu dienas pagāja, sēžot uz paklājiņa pie krāsns un skatoties ugunī. Starp citu, tagad mēs bijām mazāk kopā nekā agrāk. Viņa bija sākusi iet pastaigās. Bet ar mani atgadījās kaut kas oriģināls, kā bieži bijis manā dzīvē... Man negaidīti uzradās draugs. Jā, jā, man jums jāsaka, ka es vispār netiecos pēc cilvēkiem, man piemīt velnišķīga dīvainība: nevaru pierast pie svešiem, esmu pilns neuzticības, aizdomu. Un, iedomājieties, neskatoties uz visu to, uzradīsies viens tāds neparedzēts, negaidīts un ārēji velns viņu sazin kam līdzīgs, kas atradīs manas dvēseles atslēgu un iepatiksies man vairāk par visiem.

Tieši tajā nolādētajā laikā viendien atvērās mūsu dārza vārtiņi, diena, es atminos, bija tāda rudenīga un jauka. Viņas nebija mājās. Pa vārtiņiem ienāca cilvēks, iegāja kaut kādās darīšanās pie mana individuālā būvētāja, pēc tam iznāca dārziņā un kaut kā ļoti ātri ar mani sapazinās. Viņš pateica, ka ir žurnālists. Man viņš tik ļoti iepatikās, ka pieminu viņu vēl tagad un skumstu pēc viņa.

Jo tālāk, jo biežāk viņš sāka nākt pie manis. Uzzināju, ka viņš ir neprecējies, ka dzīvo netālu no manis apmēram tādā pašā dzīvoklītī, bet ka viņam tur par šauru un tā tālāk. Pie sevis ciemos gan netika aicinājis. Manai sievai viņš ārkārtīgi nepatika. Bet es ņēmos viņu aizstāvēt. Viņa pateica:

«Dari, kā zini, bet es tev saku, ka uz mani viņš atstāj atbaidošu iespaidu!»

Es iesmējos. Jā, bet kas tad īsti mani pie viņa saistīja? Cilvēks, kurā neslēpjas pārsteigums, nav interesants. Aloīzijā (jā, es piemirsu pateikt, ka mana jaunā paziņas vārds bija Aloīzijs Mogaričs) tāds pārsteigums slēpās. Konkrēti — nekur līdz tam nebiju sastapis, un esmu pārliecināts, ka nekad arī nesastapšu, cilvēku, kurš būtu apveltīts ar tādām prāta spējām kā Aloīzijs. Ja es nesapratu kāda avīzes rakstiņa jēgu, Aloīzijs man to izskaidroja, burtiski, vienā mirklī, turklāt bija redzams, ka tas viņam ir tīrais sīkums. Tas pats bija attiecībā uz dažādiem jautājumiem un dzīves parādībām. Taču tas nebija viss. Aloīzijs mani galīgi savaldzināja ar savu kaislību uz literatūru. Viņš nelikās mierā līdz tam laikam, kamēr neizlūdzās, ka nolasu viņam visu romānu no viena gala līdz otram, turklāt atsaucās par romānu ļoti cildinoši, ar satriecošu precizitāti, it kā pats būtu bijis tur klāt, vārds vārdā atkārtoja visas par romānu izteiktās redaktora piezīmes. Viņa trāpījums bija simts no simta. Turklāt viņš precīzi paskaidroja man, un es nojautu, ka tas ir nekļūdīgi, kāpēc mans romāns nav publicējams. Viņš teica skaidri un gaiši: tāda un tāda nodaļa neies cauri...

Raksti avīzēs neapsīka. Par pirmajiem es smējos. Bet, jo vairāk to saradās, jo vairāk mainījās arī mana attieksme pret tiem. Otrā stadija bija brīnīšanās. Kaut kas neiedomājami neists un nedrošs bija jūtams katrā šo rakstu rindiņā, neskatoties uz bargo un pārliecināto toni. Man visu laiku likās — un es nevarēju no šīs sajūtas atbrīvoties —, ka šo rakstu autori nerunā to, ko viņiem gribas teikt, un ka tieši tas viņus tā satracina. Bet pēc tam, vai varat iedomāties, iestājās trešā — baiļu stadija. Nē, saprotiet mani pareizi, ne jau bailes no šiem rakstiem, bet bailes no pavisam citādām — ar romānu nekādā sakarā neesošām lietām. Tā, piemēram, es sāku baidīties no tumsas. Ar vienu vārdu sakot, sākās psihiskas saslimšanas stadija. Tiklīdz es pirms aizmigšanas nodzēsu

lampu mazajā istabīnā, man uzreiz likās, ka pa logu, kaut arī tas bija ciet, istabā lien kaut kāds astonkājis ar milzīgi gariem un aukstiem taustekļiem. Un nācās gulēt pie gaismas.

Mana iemīlotā stipri pārvērtās (Par astonkāji es viņai, protams, neko neteicu. Bet viņa redzēja, ka ar mani notiek kaut kas nelabs.), kļuva vājāka un bālāka, viņa vairs nesmējās, tikai visu laiku lūdza piedošanu par to, ka pierunājusi mani nodrukāt fragmentu. Viņa teica, lai es metu visu pie malas un braucu uz dienvidiem, uz Melno jūru, un lai iztērēju šim braucienam visu, kas no simt tūkstošiem palicis pāri.

Viņa bija ļoti uzstājīga, un es, lai nevajadzētu strīdēties (man bija kaut kāda nojauta, ka uz Melno jūru braukt nenāksies), apsolīju, ka pēc dažām dienām to izdarišu. Bet viņa teica, ka pati man nopirks biļeti. Tad es izņemu visu savu naudu, apmēram desmit tūkstošus, un atdevu viņai.

«Kāpēc tik daudz?» viņa brīnījās.

Es teicu, ka baidos no zagļiem un tāpēc lūdzu paglabāt naudu līdz manai aizbraukšanai. Viņa paņēma to, ielika somiņā, skūpstīja mani un teica, ka viņai vieglāk nomirt nekā atstāt mani tādā stāvoklī vienu pašu, taču viņu gaida un viņa pakļaujas nepieciešamībai un rīt atkal atnāks. Viņa lūdza, lai es ne no kā nebaidos.

Tas bija vakara krēslā ap oktobra vidu. Un viņa aizgāja. Neaizdedzis lampu, es apgūlos uz dīvāna un aizmiglu. Mani pamodināja sajūta, ka astonkājis ir klāt. Taustīdamies pa tumsu, tik tikko spēju aizdegt lampu. Kabatas pulkstenis rādīja divi naktī. Es biju apgūlies nevesels, bet pamodos pavisam slims. Man pēkšņi likās, ka rudens tumsa izspiedīs stiklus, iešlāksies istabā un es noslikšu tajā kā tintē. Pēc pamošanās biju kļuvis par cilvēku, kas vairs nevalda pār sevi. Es iekliedzos, un mani pārņēma doma, ka jāskrien pie kāda, kaut vai augšā pie mana būvētāja. Es cīnījos ar sevi kā neprātīgs. Man pietika spēka aizvilkties līdz krāsniņai un iekurināt to. Kad malka sāka sprakšķēt un durtiņas ieklabējās, man kļuva it kā druscīņ labāk. Es metos priekšnamā un aizdedzu tur uguni, atradu pudeli baltvīna, atkorķēju to un sāku no kakliņa dzert vīnu. Tas mazliet notrulināja bailes, vismaz tik daudz, lai nebūtu jāskrien pie būvētāja, un es atgriezos

pie krāsns. Attaisīju durtiņas, karstums sāka man svilināt seju un rokas, un es čukstēju:

«Sajūti, ka ar mani notikusi nelaime! Atnāc, atnāc, atnāc!»

Bet neviens nenāca. Krāsniņā rēca uguns, logā daudzījās lietus. Tad notika pats pēdējais. Es izņemu no atvilktnes smagās romāna pakas un melnrakstu burtnīcas un sāku tās dedzināt. Tas ir briesmīgi grūti, jo aprakstīts papīrs nelabprāt deg. Aplauzīdams nagus, es plēsu burtnīcas, liku tās stāvus starp pagalēm un ar kruķi rušīnāju lapas. Pelni pa reizei ņēma pār mani virsroku, smacēja liesmu, bet es cīnījos ar tiem, un romāns, sīkstī pretodamies, tomēr palēnām gāja bojā. Acu priekšā vīdēja pazīstami vārdi, dzeltenīgums neapturami līda pa lappusēm uz augšu, bet vārdi palika arī uz tā. Tie pazuda vienīgi tad, kad papīrs nomelnēja un es ar kruķi tos nikni piebeidzu.

Sinī brīdī kaut kas klusiņām sāka skrāpēties pie loga. Sirds sāka daudzīties, un es, iegrūdis pēdējo burtnīcu ugunī, steidzos atvērt durvis. No mana pagraba uz durvīm veda ķieģeļu pakāpieni. Klupdams pār tiem, es metos pie durvīm un klusu pajautāju:

«Kas tur ir?»

Un balss, viņa balss man atbildēja:

«Tā esmu es.»

Neatceros, kā es tiku galā ar ķēdi un atslēgu. Tikko pārkāpusi pār sliexsni, viņa pieklāvās man — galīgi slapja, slapjiem vaigiem un atrisušiem matiem, dreboša. Es spēju pateikt tikai vienu vārdu:

«Tu... tu?» — un man aprāvās balss, un mēs skrējām lejā. Priekšnamā viņa nosvieda mēteli, un mēs ātri iegājām pirmajā istabā. Klusu iekliegusies, viņa ar kailām rokām izgrāba no krāsns pēdējo, kas tur bija palicis, paciņu, kas no apakšas jau gruzdēja. Istaba uzreiz piepildījās ar dūmiem. Es ar kājām samīdiju uguni, bet viņa nokrita uz divāna un sāka raudāt drudzaini un nevaldāmi.

Kad viņa pieklusā, es teicu:

«Es ienīstu šo romānu, un man ir bail. Es esmu slims. Man ir baigi.»

Viņa piecēlās kājās un ierunājās:

«Ak dievs, cik tu esi slims! Par ko tas viss, par ko? Bet es tevi izglābšu, es izglābšu tevi! Ko tas viss nozīmē?»

Es redzēju viņas acis, pietūkušas no dūmiem un asarām, un jutu, ka aukstas rokas glauda manu pieri.

«Es izārstēšu tevi, es izārstēšu,» viņa murmināja, iekrampējusies man plecos, «tu viņu restaurēsi! Kāpēc, kāpēc es neatstāju pie sevis vienu eksemplāru?»

Niknumā nozibinājusi zobus, viņa vēl kaut ko neskaidri noteica. Pēc tam, sakniebusi lūpas, lasīja kopā un gludināja apdegušās lapiņas. Tā bija kāda nodaļa no romāna vidus, neatceros, kura. Viņa akurāti salika visas apdegušās lapas, ietina tās papīrā un pārsēja ar lentīti. Visa viņas rīcība pauda apņēmību un savaldību. Viņa paprasīja viņu un, iedzērusi to, ierunājās mierīgāk.

«Redz, kā ir jāsamaksā par meliem,» viņa teica, «un es vairāk negribu melot! Es paliktu pie tevis tūlīt, bet man negribas, lai tas notiktu tādā veidā. Es negribu, lai viņš visu mūžu atcerētos, ka esmu no viņa aizbēgusi naktī. Viņš man neko ļaunu nav nodarījis. Viņu izsauca pēkšņi, viņu fabrikā izcēlies ugunsgrēks. Bet viņš drīz atgriezīsies. Es izskaidrošos ar viņu rīt no rīta, pateikšu, ka milu citu, un atgriezīšos pie tevis uz visiem laikiem. Saki — bet varbūt tu to nemaz negribi?»

«Nabadzīte mana,» es teicu viņai, «es neļaušu tev tā darīt! Ar mani būs slikti, un es negribu, lai tu ietu bojā kopā ar mani.»

«Tas ir vienīgais iemesls?» viņa jautāja, un viņas acis pieliecās tuvu, tuvu pie manām.

«Vienīgais.»

Viņa spēji atplauka, pieklāvās man, apviya rokas ap kaklu un teica:

«Es eju bojā kopā ar tevi. No rīta es būšu pie tevis.»

Un te nu ir pēdējais, ko atceros no savas dzīves, — gaismas strēmeliņe no mana priekšnama, atrisusi matu cirta šajā strēmeliņē, viņas berete un apņēmības pilnās acis. Vēl es atceros tumšu siluetu uz ārdurvju sliekšņa un baltu vīstoklīti.

«Es tevi pavadītu, bet man vairs nav spēka vienam nākt atpakaļ, es baidos.»

«Nebaidies! Pacieties dažas stundas! Rīt no rīta es būšu pie tevis.» Tie arī bija viņas pēdējie vārdi manā dzīvē.

Csst! — pēkšņi slimais pārtrauca pats sevi un pacēla pirkstu. — Šī mēness nakts ir nemierīga.

Viņš nozuda uz balkona. Ivans dzirdēja, ka ritentiņi aizbrauc pa koridoru, kaut kas iešņukstas vai vārgi iekliedzas.

Kad viss noklusa, viesis atgriezās un paziņoja, ka 120. istaba dabūjusi iemītnieku. Atveduši vienu, kurš lūdz, lai tam atdod galvu. Abi runātāji satraukti paklusēja, bet nomierinājušies atgriezās pie pārtrauktās sarunas. Viesis jau pavēra muti, bet šī naksniņa patiešām nebija no mierīgajām. Koridorā vēl bija dzirdamas balsis, un viesis sāka čukstēt Ivanam ausī tik klusu, ka tas, ko viņš stāstīja, kļuva zināms tikai vienam pašam dzejniekam, atskaitot pirmo frāzi:

— Piecpadsmit minūtes pēc tam, kad viņa no manis aizgāja, pie maniem loģiem sāka dauzīties...

Tas, par ko slimais čukstēja ausi, acimredzot viņu stipri satrauca. Šad un tad viņa seja noraustījās krampjos. Viņa acis plāvoja un svaidījās te bailes, te nevaldāmas dusmas. Stāstītājs rādīja uz mēnesi, kura sen vairs nebija uz balkona. Tikai tad, kad ārpusē vairs nebija dzirdams ne mazākais troksnītis, viesis atvirzījās no Ivana un ierunājās skaļāk:

— Jā, tā es ap janvāra vidu tajā pašā mētelī, tikai bez pogām, stāvēju savā pagalmiņā un rāvos čokurā no aukstuma. Aiz manis bija kupenās ieputināti ceriņkrūmi, bet priekšā, lejā, — vāji apgaismoti un ar aizkariem aizvilkti mani loģi; es pieplaku pie viena no tiem un ieklausījos — manās istabās spēlēja patafons. Tas bija viss, ko sadzirdēju. Bet saskatīt nevarēja nekā. Mazliet pastāvējis, es devos pa vārtiņiem ārā uz šķērsielu. Tur griezās putenis. Man gar kājām aizsāvēs suns, nobaidīdams mani, un es aizbēgu no tā uz ielas otru pusi. Aukstums un bailes, kuras bija kļuvušas par manu pastāvīgo pavadoni, dzina mani izmisumā. Man nebija kurp iet, un visvienkāršākais, protams, būtu mesties zem tramvaja tajā pašā ielā, uz kuru izgāja mana šķērsiela. Iztālēm es redzēju šīs apgaismotās, apledojušās kastes un dzirdēju, cik derdzīgi tās šņirkst no aukstuma. Bet, manu mīlo kaimiņ, tur jau tas joks, ka bailes bija katrā manā šūniņā. Un, tāpat kā no suņa, man bija bailes arī no tramvaja. Jā, ticiet man, ka ļaunākas slimības par manējo šinī iestādē nav.

— Bet jūs taču varējāt paziņot viņai, — Ivans teica, juzdams līdzī nabaga slimniekam, — bez tam pie viņas bija jūsu nauda. To taču viņa droši vien būs saglabājusi?

— Par to varat nešaubīties, skaidrs, ka ir saglabājusi. Bet jūs acīmredzot neesat mani sapratis. Vai, pareizāk sakot, es būšu zaudējis savas kādreizējās spējas kaut ko aprakstīt. Man, starp citu, to nemaz nav sevišķi žēl, jo man tās vairs nebūs vajadzīgas. Bet viņa, — viesis godbijīgi paskatījās nakts melnumā, — saņemtu vēstuli no trako nama. Vai tad var rakstīt vēstules, ja tev ir tāda atpakaļadrese? Garīgi slimais? Mans draugs, jūs jokojat! Padarīt viņu nelaimīgu? Nē, uz to es neesmu spējīgs!

Ivans neko nevarēja iebilst, kaut arī juta pret viesi līdzjūtību un līdzcietību. Bet tas šūpoja sāpīgo atmiņu pilno galvu ar melno cepurīti un noteica tā:

— Nabaga sievietē! Starp citu, es ceru, ka viņa mani ir aizmirsusi.

— Bet jūs varat izvesēloties... — nedroši ierunājās Ivans.

— Es esmu neizārstējams, — viesis mierīgi atbildēja. — Kad Stravinskis saka, ka es atgriezīšoties dzīvē, es viņam neticu. Viņš ir humāns un gluži vienkārši mierina mani. Starp citu, es nemaz nenoliedzu, ka man tagad ir daudz labāk. Jā, bet pie kā mēs palikām? Sals, joņojoši tramvaji. Es zināju, ka šī klīnika jau ir atvērta, un cauri visai pilsētai kājām nācu šurp. Neprāts! Aiz pilsētas es droši vien būtu nosalis, bet mani izglāba gadījums. Smagajai mašīnai kaut kas bija salūzis, es piegāju pie šofera, tas bija kādus kilometrus četrus aiz pilsētas robežas, un, man par lielu brīnumu, šoferis apžēlojās. Mašīna brauca uz šejieni. Un viņš mani atveda. Es tiku cauri tikai ar apsaldētiem kreisās kājas pirkstiem. Bet to izārstēja. Un tā es esmu šeit jau ceturto mēnesi. Un, zināt, man liekas, ka te ir pavisam labi. Nevajag kalt milzīgus plānus, mīlo kaimiņ, patiešām nevajag! Es, piemēram, gribēju apbrauklāt visu zemeslodi. Ko lai dara, izrādās, ka nav lemts. Es redzu tikai mazu daļiņu no šīs lodes. Domāju, ka tas nav labākais no visa, kas uz tās atrodas, bet, vēlreiz atkārtāju, tas nav arī nemaz tik slikti. Nāk vasara, balkoni apvīsiēs ar vīnstīgām, kā Praskovja Fjodorovna apsolīja. Atslēgas ir paplašinājušas manas iespējas. Naktī būs mēness. Ā, tas jau ir projām! Kļūst vēsāks. Iet uz rīta pusi. Man arī laiks doties prom.

— Sakiet, kas notika tālāk ar Ješuu un Pilātu, — Ivans lūdza, — dieva dēļ, man gribas zināt!

— Ai nē, nē, — sāpīgi saraudamies, viesis atbildēja, — tiklīdz es atceros savu romānu, man uzreiz pārskrien šermuļi. Bet tas jūsu paziņa no Patriarhu diķiem būtu izstāstījis labāk par mani. Paldies par sabiedrību! Uz redzēšanos!

Un Ivans nepaspēja ne atjēgties, kad restes ar klusu šķindoņu aizvērās un viesis nozuda.

14. NODAĻA

SLAVA GAILIMI

Nervi neturēja, kā mēdz teikt, un Rimskis, nesagaidījis, kad beigs sastādīt protokolu, aizmuka uz savu kabinetu. Viņš sēdēja pie galda un ar zvērojošu skatu noraudzījās uz viņa priekšā guļošajiem maģiskajiem červonciem. Finansu direktoram prāts bija sagājis grīstē. Ārā bija dzirdama vienmērīga čala. Publika straumēm plūda no Varietē uz ielas. Finansu direktora ārkārtīgi saasinājusies dzirde pēkšņi uztvēra dzidru milicijas trilleri. Šī skaņa jau pati par sevi nekad neko patīkamu nevēstī. Bet, kad trilleris atkārtojās, kad tam piebiedrojās otrs, vēl ilgāks un valdonīgāks, kad tam pievienojās skaidri dzirdama skaņu smieklu šalts un pat pīrgāšanās, finansu direktors uzreiz saprata, ka uz ielas sācies kaut kas skandalozs un neķītrs. Un ka tas, lai kā gribētos to noliegt, ir visciešākā veidā saistīts ar pretīgo seansu, kuru noturēja melnais mags ar savu palīgu. Jūtīgais finansu direktors ne par matu nebija kļūdījies.

Tikko viņš paskatījās pa logu, kas izgāja uz Dārza ielu, viņa seja pāršķiebās un viņš nevis nočukstēja, bet nošnācās:

— Tā jau es domāju!

Spožajā ielas lukturu gaismā tieši lejā zem loga viņš ieraudzīja dāmu vienā kreklīņā un cerīnkrāsas biksītēs. Tiesa, galvā dāmai bija cepurīte un rokās lietussargs.

Ap šo dāmu, kura bija tuvu šoka stāvoklim un te tu-pās, te grasījās kaut kur bēgt, viņņoja pūlis, saceldams taisni tās smieklu šaltis, no kurām pirmīt finansu direktoram aukstums bija pārskrējis pār muguru. Dāmai blakus lēkāja kāds pilsonis, raudams nost savu vasaras mē-teli, bet aiz uztraukuma nevarēdams izdabūt roku no piedurknes.

Klaigas un zviegšana nāca arī no citas vietas — tieši no kreisās galvenās ieejas, un, pagriezis galvu uz to pusi, Grigorijs Daņilovičs ieraudzīja otru dāmu rozā apakšveļā. Tā muka no ielas uz trotuāru, cenzdamās paglābties parādes durvis, bet ārā nākošā publika aizšķērsoja viņai ceļu, un nelietīgā Fagota firmas apšmauktā sieviete, savas vieglprātības un greznuma kāres upuris, vēlējās tikai vienu — kaut varētu zemē ielist. Milicis, trīsinādams gaisu ar savu svilpi, gāja nelaimīgajai klāt, un viņam pakaļ steidzās kaut kādi jautri jauni cilvēki ar žokejcepurēm galvā. Tieši viņi arī bija tie zviedzēji un ņirdzēji.

Pirmajai izģērbtajai klāt piedrāzās vājiņš, ūsains ormanis, pievilka grožus, un viņa kaulu kambaris apstājās kā piekalts. Ūsainis starojoši smaidīja.

Rimskis iebelza sev ar dūri pa pieri, nospļāvās un atsprāga no loga.

Kādu laiciņu viņš nosēdēja pie galda, klausīdamies, kas notiek uz ielas. Svilpieni visās malās sasniedza kulmināciju un sāka noklust. Skandāls, Rimskim par brīnumu, likvidējās kaut kā apbrīnojami ātri.

Bija pienācis laiks rīkoties, bija jātukšo rūgtais atbildības kauss. Telefona aparāti tika salaboti jau trešās daļas laikā, vajadzēja zvanīt, ziņot par notikušo, lūgt palīdzību, izmeloties, uzvelt visu Ļihodejevam, iztaisīt sevi par baltu jēriņu un tā tālāk. Fu tu velns! Saskābušais direktors divreiz uzlika roku uz klausules un divreiz noņēma. Un pēkšņi kabineta nāves klusumā aparāts pats nozvanīja tieši sejā finansu direktoram tā, ka viņš nodrebēja un viņam auksts pārgāja pār kauliem. «Nervi man tomēr ir čupā,» viņš nodomāja un paņēma klausuli. Tūlīt aizstiepuļoja no tās un kļuva bāls kā drēbe. Klusa, bet tajā pašā laikā pieglaimīga un izvirtusi sievietes balss klausulē nočukstēja:

— Rimski, nezvani nevienam, būs slikti!

Un tūdaļ klausulē viss noklusa. Juzdams šermuļus pārskrienam pār muguru, finansu direktors nolika klausuli un nez kāpēc atskatījās uz logu, kurš bija viņam aiz muguras. Caur retajiem, vēl tikai vārga zaļuma klātajiem kļavas zariem viņš ieraudzīja caurspīdīgā mākonītī skrejošu mēnesi. Reiz uz zariem paskatījies, viņš nezin kāpēc nevarēja vairs no tiem atrauties, un, jo vairāk viņš skatījās, jo vairāk un vairāk viņu pārņēma bailes.

Saņēmies viņš tomēr novērsās no mēness apspīdētā loga un piecēlās. Nekādas runas par zvanišanu vairs nevarēja būt, tagad finansu direktors domāja tikai par vienu — kā ātrāk tikt projām no teātra.

Viņš ieklausījās: teātra ēkā valdīja klusums. Rimskis atskārta, ka jau sen otrajā stāvā viņš ir viens pats, un šī doma izraisīja bērniskiņas, nepārvaramas bailes. Viņš ar šausmām domāja par to, ka viņam vienam pašam būs jāiet pa tukšiem koridoriem un jākāpj lejā pa trepēm. Viņš drudzaini pagrāba no galda hipnotizētāja červoncus, iebāza tos portfeli un, lai sevi vismaz kaut cik uzmanīnātu, noklepojās. Klepus iznāca šķaudošs un vārgulīgs.

Un te viņam izlikās, ka no kabineta durvju apakšas uzvējoja trūdains drēgnums. Finansu direktoram drebuļi pārskrēja pār muguru. Pēkšņi sāka sist pulkstenis, bija pusnakts. Pat pulksteņa sitieni lika finansu direktoram nodrebēt. Bet sirds viņam gandrīz apstājās, kad viņš izdzirda, ka durvju slēdzenē klusītēm pagriežas atslēga. Ar aukstām, slapjām rokām iekēries portfeli, finansu direktors juta — ja vēl kaut drusciņ turpināsies čirkstēšana atslēgas caurumā, viņš neizturēs un spalgi iekliegsies.

Beidzot durvis padevās neatlaidīgajiem pūļiem un atvērās, kabinetā nedzirdamiem soļiem ienāca Varenuha. Rimskis atkrita krēslā, jo viņam saļodzījās kājas. Ievilcis gaisu krūtīs, viņš lišķīgi pasmaidīja un tikko dzirdami izdvesa:

— Dievstētīt, kā tu mani nobaidīji!

Jā, šī negaidītā parādīšanās varēja nobaidīt kuru katru, un tomēr tas bija priecīgs notikums. Atradās pavediens, pie kā pieķerties.

— Nu, stāsti taču ātrāk! Nu! Nu! — noelsās Rimskis, to pašu pavedienu tvarstīdams. — Ko tas viss nozīmē?!

— Lūdzu, piedod, — noteica ienākušais, aiztaisīdams ciet durvis, — es domāju, ka tu jau esi aizgājis.

Un Varenuha, cepuri nenoņēmis, piegāja pie krēsla un apspēdās otrā pusē galdam.

Jāpiebilst, ka Varenuhas atbildē pavīdēja maza divainība un to uzreiz pamanīja finansu direktors, kurš ar savu uztveres asumu varēja sist pušu visjutīgāko seismogrāfu pasaulē. Kā tad tā? Kāpēc Varenuha nāca uz finansu direktora kabinetu, ja domāja, ka direktora šeit vairs nav? Pašam taču ir savs kabinets. Tas būtu pirmkārt. Otrkārt, lai pa kurām durvīm Varenuha būtu nācis, viņam no-

feikti vajadzēja satikt kādu no nakts dežurantiem, un tiem visiem bija pateikts, ka Grigorijs Daņilovičs vēl kādu laiku būs savā kabinetā.

Bet daudz par šo divainību finansu direktors nedomāja. Viņam bija kas svarīgāks prātā.

— Kāpēc tad tu nepazvanīji? Un ko nozīmē visa tā Jaltas padarīšana?

— To, ko es tev jau teicu, — administrators atbildēja šmaukstinādamies, it kā viņam sāpētu zobs, — viņš ir atrasts Puškinas traktierī.

— Kādas Puškinas? Tepat pie Maskavas? Bet telegrammas bija no Jaltas?!

— Ne velna, kas nu tā par Jaltu! Piedzirdījis Puškinas telegrāfistu, abi sākuši ākstīties un, starp citu, sūtījuši arī tās Jaltas telegrammas.

— Ahā... Ahā... Labs ir, labs ir... — Rimskis nevis norunāja, bet nodziedāja. Acis viņam dzeltenīgi iespīdējās. Viņš jau iztēlojās svētsvinīgu ainu — kā Stjopu ar negodu atlaiž no darba. Atlaiž! Finansu direktors beidzot tiek vaļā no šīs nelaiemes — no Ļihodejeva! Bet var būt, ka Stepans Bogdanovičs izpelnīsies kaut ko vēl ļaunāku nekā atlaišana... — Konkrētāk! — Rimskis teica un uzsita ar susināmo presi pa galdu.

Un Varenuha sāka stāstīt konkrētāk. Tikko viņš bija aizgājis uz turieni, uz kuriem finansu direktors viņu bija sūtījis, viņš ticis uzreiz pieņemts un uzklausīts ļoti uzmanīgi. Neviens, protams, ne brīdi nav domājis, ka Stjopa varētu būt Jaltā. Visi uzreiz piekrituši Varenuham, ka Ļihodejevs var būt tikai Puškinas «Jaltā».

— Un kur viņš tagad ir? — satrauktais finansu direktors pārtrauca administratoru.

— Kur tad viņš varētu būt, — administrators sāji pasmaidīja, — skaidrs, ka atskurbtuvē!

— Kā tad, kā tad! Paldies dievam!

Bet Varenuha turpināja stāstīt. Un, jo vairāk viņš stāstīja, jo košāk finansu direktora acu priekšā veidojās Ļihodejeva ākstību un ēvergēlību virkne un katrs tās nākošais posms bija sliktāks par iepriekšējo. Kaut ko vērts bija kaut vai tas skurбуļa dancis, ko viņi abi ar telegrāfistu bija rāvuši vaļā uz mauriņa Puškinas telegrāfa priekšā kaut kāda apkārtblandoņas harmonista pavadījumā. Šausmās spiedošu sievišķu trenkāšana. Mēģinājums piekaut bufetnieku pašā «Jaltā». Zaļo sīpolloku kai-

sīšana pa grīdu arī tajā pašā «Jaltā». Astonu baltā sausā «Ai-Danila» pudeļu sadauzīšana. Skaitītāja salaušana tak-sometrā, kad šoferis nav gribējis Stjopu vest. Piedraudē-jums arestēt visus, kas mēģinās traucēt Stjopas izdarības. Vārdu sakot, stāvās šausmas.

Teātra aprindās Stjopa bija labi pazīstams, un visi zi-nāja, ko viņš var izstrādāt. Bet tas, ko administrators par viņu stāstīja, pat priekš Stjopas bija par daudz. Jā, par daudz. Pat stipri par daudz...

Rimska asais skatiens pāri galdam urbās administra-tora sejā, un, jo vairāk tas stāstīja, jo drūmāks šis ska-tiens kļuva. Jo dzīvākas un sulīgākas kļuva administra-tora vēstījuma nejēdzīgās detaļas, jo mazāk finansu di-rektors stāstītājam ticēja. Bet, kad Varenuha paziņoja, ka Stjopa aizgājis pat tik tālu, ka mēģinājis pretoties tiem, kas atbraukuši viņam pakal, lai viņu vestu uz Mas-kavu, finansu direktors jau bija pilnīgi pārliecināts, ka viss, ko viņam stāsta pusnaktī pārnakušais administrators, ir balti meli. Viss no pirmā līdz pēdējam vārdam.

Varenuha nav bijis Puškinā, un arī pašā Stjopas Puš-kinā nav. Nav bijis ne piedzērušā telegrāfista, ne stiklu traktieri, un Stjopa nav siets ar striķi... nekas tamli-dzīgs nav noticis.

Tikko finansu direktors nonāca pie pārliecības, ka ad-ministrators viņam melo, baiļas pārņēma visu viņa ķer-meni, sākot ar kājām, un finansu direktoram atkal divas reizes likās, ka no grīdas nāk trūdains malārijas miklums. Ne mirkli nenovērsdams acis no administratora, kurš sē-dēja, jocīgi sagriezies krēslā, visu laiku cenzdamies tu-rēties galda lampas zilgajā ēnā un dīvaini segdamies ar avīzi, it kā viņam traucētu gaisma, finansu direktors do-māja: ko gan tas viss varētu nozīmēt? Kādēļ tik bezkau-nīgi melo tukšajā un klusajā teātra ēkā pavisam vēlu atnakušais administrators? Un briesmu, nezināmu, bet draudīgu briesmu nojauta uzmācās finansu direktora dvē-selei. Izlikdamies, ka nemana administratora izdarības un viņa māžošanos ar avīzi, finansu direktors pētīja viņa seju un nemaz vairs neklausījās, ko Varenuha gvelž. Bija kaut kas vēl nesaprotamāks nekā melīgais Puškinas noti-kumu savārstījums, ko Varenuha nezin kāpēc bija sa-gudrojis, — pats administratora izskats un manieres, kas vairs nebija tādas kā agrāk.

Lai kā viņš vilka žokejcepures pilisko nagu pār acīm, gribēdams seju atstāt ēnā, lai kā viņš izrikojās ar avīzi, finansu direktors skaidri redzēja pie deguna milzīgu zilumu, kas stiepās pār visu labo vaigu. Turklāt parasti pilnasinīgais administrators tagad bija nedabiskā krīta bālumā, un, neskatoties uz tvanīgo nakti, ap kaklu viņam bija novalkāta strīpainā šalle. Ja vēl pieliek klāt to, ka administrators bija pasācis riebīgi sūkstīties un šmaukstināties, ka balss viņam kļuvusi zema un rupja, ka acīs parādījies zagligums un glēvums, tad pilnīgi droši varēja teikt, ka Ivans Saveļjevičs Varenuha ir pārvērties līdz nepazīšanai.

Bija vēl kaut kas, skaudri nomācošs, bet, kas īsti, to finansu direktors nevarēja saprast, lai kā piepūlēja savas iekaisušās smadzenes, lai cik vērīgi lūkojās Varenuhā. Vienu viņš saprata — kaut kas neredzēts un nedabisks bija pašā administratora un viņa krēsla kombinācijā.

— Nu, beigu beigās ar viņu tiku galā, iedabūju mašīnā, — Varenuha dūca, lūrēdams gar avīzes malu un ar plaukstu aizsegdams zilumu.

Rimskis pēkšņi pastiepa roku un, ar pirkstiem pa galdu bungādams, it kā automātiski nospieda elektriskā zvana pogu un pamira.

Tukšajā ēkā vajadzēja atskanēt spalgam signālam. Bet signāla nebija, podziņa iegrīma galdā bez kādām dzīvības zīmēm. Podziņa bija kā beigta un zvans sabojāts.

Varenuha pamanīja finansu direktora viltību un no-raustījies, acīm iezīboties, pajautāja:

— Kāpēc tu zvani?

— Automātiski, — finansu direktors atbildēja dobjā balsī, atrāva roku un savukārt nedroši pavaicāja: — Kas tev tur uz sejas?

— Mašīna slīdēja, un es — pret durvju rokturi, — Varenuha atbildēja un nodūra acis.

«Melo!» finansu direktors domās iesaucās. Te pēkšņi viņa acis kļuva pilnīgi apaļas un bezprātīgas — un viņš nenovērsdamies skatījās uz krēsla atzveltni.

Aiz krēsla uz grīdas gulēja divas krusteniskas ēnas, viena biezāka un melnāka, otra blāvāka un pelēcīgāka. Uz grīdas skaidri varēja redzēt krēsla atzveltnes un smailo kājiņu ēnas, bet virs atzveltnes uz grīdas nebija

Varenuhas galvas ēnas, gluži tāpat kā zem krēsla kājiņām nebija administratora kāju ēnas.

«Viņš nemet ēnu!» Rimskis domās izmisīgi iebrecās. Un sāka drebēt.

Varenuha zaglīgi atskatījās, ko īsti Rimaska bezprātīgais skatiens ir ieraudzījis, un saprata, ka ir atmaskots.

Viņš piecēlās no krēsla (to pašu darīja arī finansu direktors) un, portfeli rokās sažņaudzis, atkāpās soli no galda.

— Sajēdza gan, nolādētais! Vienmēr bijis attapīgs, — Varenuha ar ļaunu smīnu noteica taisni finansu direktoram acīs, piespruka pie durvīm un aši parāva šlepera podziņu uz leju. Finansu direktors izmisīgi skatījās apkārt un kāpās pie loga dārza pusē, bet šajā mēness apgaismotajā logā ieraudzīja plikas sievietes seju un vēdlodziņā iebāztu pliku roku, kas mēģināja attaisīt apakšējo bultu. Augšējā jau bija vaļā.

Rimskim izlikās, ka galda lampas gaisma dziest un rakstāmgalds sāk streipulot. Pār viņu nogāzās tāds kā auksta ūdens vilnis, bet viņš, par laimi, saņēmis visus spēkus, nenogāzās zemē. Rimskis vairs tikai jaudāja pacūkstēt, nevis iekliegties:

— Palīgā...

Varenuha apsargāja durvis, lēkādams gar tām, ilgi turēdamies gaisā un šūpodamies. Krampjaini savilcis pirkstus, viņš vicināja rokas uz Rimaska pusi, šņāca, čamstināja ar muti un mirkšķināja sievietei aiz loga.

Tā sāka steigties, pabāza sarkanmataino galvu pa vēdlodziņu, izstiepa roku, cik nu vien var, sāka ar nagiem skrāpēties gar bultu un kratīt rāmi. Viņas roka izstiepās, it kā būtu no gumijas, un pārklājās ar liķa zaļganumu. Beidzot mirones zaļie pirksti bultu sataustīja, atvilka — un logs sāka vērties. Rimskis vārgi iekliedzās, piespiedās pie sienas un aizsedzās ar portfeli kā ar vairogu. Viņš saprata, ka pēdējā stundiņa nu ir klāt.

— Logs plaši atvērās, bet nakts svaiguma un aromāta vietā istabā ielauzās pagraba smaka. Mirone jau bija uz palodzes. Rimskis skaidri redzēja liķa plankumus uz viņas krūtīm.

Un tieši šajā brīdī dārzā negaidīti skaļi un priecīgi iedziedājās gailis tajā nelielajā mājiņā aiz šautuves, kur tika turēti putni atsevišķu programmu vajadzībām. Skaļais, dresētais gailis vēstīja, ka Maskavai no austrumiem tuvojas jauris rīts.

Sievišķa sejā parādījās trakas dusmas, viņai paspruka aizsmacis lamu vārds, bet Varenuha pie durvīm iekaucās un sabruka uz grīdas.

Gailis nodziedāja vēlreiz, sievišķis noklabināja zobus, un viņas rudie mati saslējās stāvus. Kad gailis nodziedāja trešoreiz, viņa pagriezās un lidoja ārā. Viņai pa pēdām palēcies, izstiepies gaisā horizontāli kā tāds eņģelītis, lēnām pār rakstāmgaldu aizlidoja arī Varenuha.

Vecis, sirms kā sniegs, bez neviena tumša matiņa, — agrākais Rimskis pieskrēja pie durvīm, atrāvis šleperi, atvēra durvis un metās bēgt pa tumšo koridoru. Pie pagrieziena uz trepēm, stenēdams no bailēm, viņš sataustīja slēdzi, un uz trepēm kļuva gaišs. Trīsošais un drebošais vecis uz trepēm pakrita, jo viņam šķita, ka no gaisa virsū mīksti uzgāžas Varenuha.

Noskrējis lejā, Rimskis ieraudzīja, ka vestibilā pie kases uz krēsla guļ dežurants. Rimskis uz pirkstgaliem aizzagās tam garām un izšmauca pa galvenajām durvīm ārā. Uz ielas viņam kļuva drusciņ labāk. Viņš jau bija tiktāl atjēdzies, ka, pataustījis galvu, varēja konstatēt, ka platmale palikusi kabinetā.

Pats par sevi saprotams, ka tai pakaļ viņš negāja, bet aizelsies drāzās pāri platajai ielai uz pretējo stūri pie kinoteātra, kur spīdēja blāva, sarkanīga uguntiņa. Pēc brīža viņš jau bija tur. Neviens nepaspēja mašīnu pārķert.

— Uz Ļeņingradas ātrvilcienu, būs dzeramnauda, — vecis teica, smagi elsodams un ar roku tverdams pie sirds.

— Es braucu uz garāžu, — nikni atbildēja šoferis un novērsās.

Tad Rimskis atvēra portfeli, izņēma piecdesmit rubļus un pa priekšējo atvērto logu pasniedza tos šoferim.

Pēc dažiem mirkliem grabošā mašīna jau drāzās pa Dārzu loku kā plēsta. Rimskis kratījās uz sēdekļa, un spoguļa lauskā, kas karājās priekšpusē, Rimskis pa brīžam redzēja te šofera priecīgās, te pats savas vājprātīgās acis.

Izlēcis no mašīnas stacijas priekšā, Rimskis uzkliedza pirmajam cilvēkam baltā priekšautā un ar numuru:

— Vienu pirmās kategorijas, došu trīsdesmit rubļus, — viņš rāva červoncus no portfeļa, — ja nav pirmās, ņem otro, nav otrās, ņem kopējā vagonā.

Cilvēks ar numuru, skatīdamies uz spīdošo pulksteņa ciparnīcu, ķēra červoncus Rimskim no rokām.

Pēc piecām minūtēm no stacijas stikla kupola apakšas aizgāja ātrvilciens un nozuda tumsā. Kopā ar to nozuda arī Rimskis.

15. NODAĻA

NIKANORA IVANOVIČA SAPNIS

Nav grūti iedomāties, ka klīnikas 119. istabā ievietotais resnis ar zili sarkano fizionomiju bija Nikanors Ivanovičs Bosojs.

Pie profesora Stravinska viņš gan nenokļuva uzreiz, jo pirms tam pabija kādā citā vietā.

No šīs kādas citas vietas Nikanora Ivanoviča atmiņā bija palicis visai maz. Ja nu vienīgi rakstāmgalds, skapis un dīvāns.

Tur ar Nikanoru Ivanoviču, kuram zils un zaļš griezās gar acīm no asins pieplūduma un dvēseles satraukuma, uzsāka sarunu, bet saruna iznāca savāda un jucekliģa, godīgi sakot, no sarunas nekas neiznāca.

Pats pirmais jautājums, ko Nikanoram Ivanovičam uzdeva, bija tāds:

— Vai jūs esat Nikanors Ivanovičs Bosojs, Dārza ielas numur trīssimt divi-bis mājas komitejas priekšsēdētājs?

Nikanors Ivanovičs drausmīgā balsī iesmējās un atbildēja, burtiski, tā:

— Es esmu Nikanors, protams, ka Nikanors! Bet, dritvaikociņ, kas nu es par priekšsēdētāju!

— Kā tā? — miegdami acis, jautāja Nikanoram Ivanovičam.

— Tā, — viņš atbildēja, — ja es būtu priekšsēdētājs, tad man uzreiz vajadzēja konstatēt faktu, ka viņš ir ne-labais. Kā tad citādi? Pensnejs ieplīsis... pats vienās skrandās... Nekāds ārzemnieka tulks viņš nevar būt!

— Par ko jūs runājat? — Nikanoram Ivanovičam jautāja.

— Par Korovjevu! — iekliedzās Nikanors Ivanovičs. — Piecdesmitajā dzīvoklī iekortelējies! Tā arī rakstiet: Korovjevs. Viņu tūlīt vajag ņemt ciet! Rakstiet: sestās parādes durvis; viņš tur būs.

— Kur rāvi valūtu? — sirdīgi jautāja Nikanoram Ivanovičam.

— Dievs īstenais, dievs visuvarenais, — Nikanors Ivanovičs ierunājās, — viņš visu redz, un arī es viņa priekšā stāšos. Nekad rokās neesmu turējis un nemaz nezinu, kā tā valūta izskatās! Dievs mani bargi tiesās, ja es meloju, — no visas sirds turpināja Nikanors Ivanovičs, pogādams kreklu te vaļā, te ciet un mezdams krustus, — es ņemu naudu! Bet tikai mūsu — padomju! Es neliedzos, pierakstīju par naudu. Un mūsu sekretārs Proležņevs nav labāks! Namu pārvaldē sēd zagļi no vienas vietas. Bet valūtu es neesmu ņēmis!

Pēc uzaicinājuma nedzīt velnu un pastāstīt, kā dolāri nonāca ventilācijas lūkā, Nikanors Ivanovičs nomētās uz ceļiem, paklanījās un pavēra muti, it kā taisīdamies norīt parketa dēlīti.

— Esmu gatavs ēst zemi, — viņš nodicās, — ja netīcat, ka neesmu ņēmis! Bet Korovjevs patiešām ir velns.

Katrai pacietībai pienāk gals, pie galda jau pacēla balsi un atgādināja Nikanoram Ivanovičam, ka beidzot vajag runāt cilvēcīgu valodu.

Te istaba ar visu dīvānu nodrebēja no kājās pielēkušā Nikanora Ivanoviča mežonīgā rēciena:

— Re, kur viņš! Re, kur viņš aiz skapja! Smīn! Un pensnejs arī ir... Ķeriet viņu ciet! Istabu apslacīt ar svētītu ūdeni!

Nikanora Ivanoviča seja kļuva bāla, viņš drebēdams meta krustus gaisā, skrēja pie durvīm un atpakaļ, sāka dziedāt kaut kādu lūgsnu un beigu beigās aizmuldējās pavisam šķērsām.

Kļuva pilnīgi skaidrs, ka ar Nikanoru Ivanoviču nekāda saruna nav iespējama. Viņu aizveda, ievietoja atsevišķā istabā, kur viņš daudz maz nomierinājās, sāka šņukstēt un lūgt dievu.

Uz Dārza ielu tika aizbraukts, un 50. dzīvoklis, protams, tika apskatīts. Nekāda Korovjeva tur nebija, un neviens nekādu Korovjevu mājā nebija ne redzējis, ne dzirdējis. Nelaikā Berliozas un uz Jaltu aizbraukušā Lihodejeva irētais dzīvoklis bija pilnīgi tukšs, pie kabineta un skapju durvīm karājās neskarti zīmoģi. Atbraucēji neko neatrada un devās projām no Dārza ielas, turklāt viņiem līdzī aizbrauca arī apjukušais un sadrūmušais namu pārvaldes sekretārs Proležņevs.

Vakarā Nikanoru Ivanoviču atveda uz Stravinska klīniku. Tur viņš uzvedās tik nemierīgi, ka viņam nācās izdarīt injekciju pēc Stravinska metodes, un tikai pēc pusnakts Nikanors Ivanovičs aizmigā savā 119. istabā, reizi pa reizei žēli noīdēdamies.

Viņa miegs kļuva aizvien mierīgāks. Viņš pārstāja grozīties un stenēt, elpa kļuva brīva un vienmērīga, un viņu atstāja vienu pašu.

Tad Nikanoru Ivanoviču apciemoja sapnis, kura pamatā, bez šaubām, bija šodien pārdzīvotais. Viss sākās ar to, ka sapnī Nikanoru Ivanoviču kaut kādi cilvēki ar zeltītām taurēm rokās ļoti svinīgi veda pie lielām, lako-tām durvīm. Te Nikanoram Ivanovičam it kā nospēlēja maršu, bet pēc tam skanīgs bass no debesīm liksmi sacīja:

— Laipni lūdzam, Nikanor Ivanovič! Nododiet va-lūtu!

Nikanors Ivanovičs ārkārtīgi nobrīnījās un ieraudzīja virs sevis melnu skajruni.

Pēc tam viņš kaut kādā veidā nokļuva teātra zālē, kur no apzeltītiem griestiem lejup nokarājās kristāla lustras. Viss bija tā, kā mēdz būt mazā, bet ļoti bagātā teātrī. Bija arī skatuve, aizvilka ar samta priekškaru, uz kura ķiršu krāsas fona kā zvaigznes bija izbārstīti palielināti zelta desmitnieki, bija arī sufliera būda un pat publika.

Nikanoru Ivanoviču pārsteidza tas, ka publika sastāvēja tikai no vīriešu dzimuma pārstāvjiem un visi vīrieši nezin kāpēc bija ar bārdām. Otrkārt, pārsteidza tas, ka teātra zālē nebija krēslu, visa publika sēdēja uz lieliski novaskotās, slidenās grīdas.

Kautrēdamies no jaunas un tik lielas sabiedrības, Nikanors Ivanovičs brītiņu paminstinājās, bet tad sekoja pārējo piemēram — pa turku modei apsēdās uz parketa starp lielu, sarkanmatainu bārdaini un otru — bālu un galīgi noaugušu pilsoni. Neviens jaunpienākušajam skatītājam neveltīja ne mazāko uzmanību.

Tad piemīlīgi noskanēja zvaniņš, zālē nodzisa gaisma, pavērās priekšskars, parādījās apgaismota skatuve, uz kuras stāvēja krēsls, galds ar zeltītu zvaniņu uz tā, skatuves dziļumā bija melna samta prospekts.

No kulisēm iznāca mākslinieks smokingā, mati viņam bija sasukāti uz celiņa, mākslinieks bija jauns un ļoti simpātisks no vaiga. Publika zālē sakustējās, visi pie-

vērsās skatuvei. Mākslinieks pienāca pie sufliera būdas un saberzēja rokas.

— Tupat? — viņš liegā baritonā apvaicājās un uzsmaidīja zālei.

— Tupam, tupam, — korī atbildēja tenori un basi no zāles.

— Hmm... — mākslinieks domīgi teica, — es nevaru saprast, kā jums nav apnicis. Visi cilvēki kā cilvēki — pašreiz staigā pa ielām, bauda pavasara sauli un silto laiciņu, bet jūs kvernat uz grīdas šajā smacīgajā zālē. Vai tiešām programma ir tik interesanta? Starp citu, kas nu kuram patīk, — filozofiski pabeidza mākslinieks.

Pēc tam viņš pārmainīja balsi tembru un intonāciju, priecīgi un skaļi pieteikdams:

— Un tā mūsu programmas nākamais numurs — Nikanors Ivanovičs Bosojs, mājas komitejas priekšsēdētājs un diētiskās ēdnīcas vadītājs. Lūgšim Nikanoru Ivanoviču!

Mākslinieka vārdiem sekoja spēcīgi aplausi. Nikanors Ivanovičs ieplēta acis aiz brīnumiem, bet konferansjē, ar plaukstu aizsedzies no rampas gaismas, ar acīm sameklēja viņu starp sēdošajiem un ar pirkstu laipni paaicināja uz skatuvi. Un Nikanors Ivanovičs, pats neatminēdamies, kā tas bija noticis, jau atradās uz skatuves.

Viņam no apakšas un no priekšpusē acīs iecirtās krāsaina gaisma, un zāle ar visu publiku iegrima tumsā.

— Nu, Nikanor Ivanovič, rādiet mums piemēru, — izjusti teica jaunais mākslinieks, — un nododiet valūtu!

Iestājās klusums. Nikanors Ivanovičs atguva elpu un klusi teica:

— Dieva vārds, ka...

Tālāk viņš netika, jo no visām zāles pusēm sāka skanēt svēta sašutuma pilni saucieni. Nikanors Ivanovičs saštomījās un aplkusa.

— Cik es nopratu, — teica programmas vadītājs, — jūs gribējāt zvērēt pie dieva, ka jums nekādas valūtas nav. — Viņš līdzjūtīgi paskatījās uz Nikanoru Ivanoviču.

— Tieši tā, it nekādas, — Nikanors Ivanovičs atbildēja.

— Labi, — noteica mākslinieks, — bet, atvainojiet par nesmalkjūtību, no kurienes radās četri simti dolāru tā dzīvokļa atejā, kura vienīgie iemītņieki esat jūs un jūsu dzīvesbiedre?

— Uzburti! — tumšajā zālē kāds teica ar neslēptu ironiju.

— Tieši tā, uzburti, — nedroši atbildēja Nikanors Ivanovičs, un nevarēja saprast, vai šī atbilde domāta māksliniekam vai tam tur tumšajā zālē, — nešķīstais gars, rūtainais tulks ir uzbūris.

Zāle atkal sašutumā norēcās. Kad beidzot iestājās klušums, mākslinieks teica:

— Redzat, kādas Lafontēna fabulas man nākas dzirdēt! Viņam slepus nolikuši četrsimt dolāru! Jūs, kas te esat sanākuši, visi spekulējat ar valūtu! Es prasu jums kā speciālistiem — vai tas ir vai nav iespējams?

— Mēs nespekulējam ar valūtu, — teātrī atskanēja vairākas aizvainotas balsis, — bet tas nu nav iespējams.

— Pilnīgi vienis prātis, — stingri noteica mākslinieks, — ko tad parasti slepus noliek?

— Bērnu! — viens kļiedza no zāles.

— Pilnīgi pareizi, — programmas vadītājs apstiprināja, — bērnu, anonīmu vēstuli, proklamāciju, elles mašīnu, daudz ko slepus noliek, taču ne jau četrsimt dolāru, tādu idiotu pasaulē nav, — mākslinieks pagriezās pret Nikanoru Ivanoviču un teica pārmetošā un skumjā balsī: — Nikanor Ivanovič, jūs mani esat sarūgtinājis! Es tā cerēju uz jums. Tātad mūsu numurs nav izdevies.

Zālē atskanēja Nikanoram Ivanovičam adresēti svilpieni.

— Viņš ir valūtas spekulants! — zālē kļiedza. — Un tādēļ mums, nevainīgiem, jācieš!

— Nelamājiet viņu, — laipni teica konferansjē, — viņš nožēlos savus grēkus. — Un, paskatīties uz Nikanoru Ivanoviču ar zilām, asaru pilnām acīm, piemetināja: — Nu, Nikanor Ivanovič, ejiet atpakaļ uz savu vietu!

Pēc tam mākslinieks pašķīdināja zvaniņu un skāji paziņoja:

— Pārtraukums, nelieši!

Galīgi sanervozējies par savu negaidīto iekļūšanu kaut kādā teātra programmā, Nikanors Ivanovičs atkal atradās savā vietā uz grīdas. Saprātīgi viņš redzēja, ka zālē iestājas pilnīga tumsa un uz zāles sienām sāk lēkāt sarkani, ugunīgi uzraksti: «Nododiet valūtu!» Pēc tam atkal vērās priekšskars un konferansjē uzaicināja:

— Es palūgšu uz skatuves Sergeju Herardoviču Dunčilu.

Dunčils bija izskatīgs, bet stipri nolaidies vīrietis tā ap piecdesmit gadiem.

— Sergej Herardovič, — konferansjē griezās pie viņa, — jau pusotra mēneša, kopš jūs sēžat šeit un spītīgi atsakāties nodot atlikušo valūtu, ar kuru jūs nekā nevarat iesākt, bet kura valstij ir ļoti vajadzīga, taču jūs spītējaties un spītējaties. Jūs esat inteligents cilvēks, jūs visu saprotat un tomēr nevēlaties izrādīt man pretimnākšanu.

— Par nožēlošanu, es itin neko nevaru darīt, jo valūtas man vairs nav, — mierīgi atbildēja Dunčils.

— Tad varbūt briljanti ir palikuši? — mākslinieks jautāja.

— Briljantu arī nav.

Mākslinieks nodūra galvu un iegrima pārdomās, bet pēc tam sasīta plaukostas. No kulisēm uz skatuves iznāca dāma vidējos gados, gērbusies pēc modes, tas ir, mētelī bez apkakles un mazā cepurītē. Dāma bija uztraucusies, bet Dunčils uz viņu skatījās, pat aci nepamirkšķinājās.

— Kas ir šī dāma? — programmas vadītājs jautāja Dunčilam.

— Tā ir mana sieva, — Dunčils cienīgi atbildēja un ar tādu kā riebumu paskatījās uz viņas garo kaklu.

— Dunčila kundze, mēs patraucējām jūs tādā jautājumā: vai jūsu vīram vēl ir palikusi valūta? — Konferansjē vērsās pie dāmas.

— Viņš toreiz nodeva visu, — viņa atbildēja uztrauktā balsī.

— Labi, — mākslinieks teica, — ja jau tā, tad tā. Ja visu nodevis, tad mums nekavējoties jāšķiras no Sergeja Herardoviča, neko nevar darīt. Sergej Herardovič, ja jums labpatik, jūs varat atstāt teātri! — Un mākslinieks pamāja ar karalisku žestu.

Dunčils mierīgi pagriezās un devās uz kulisēm.

— Vienu acumirkli! — Konferansjē viņu apturēja. — Uz atvadīšanos atļaujiet man parādīt jums vēl vienu mūsu programmas numuru. — Un viņš atkal sasīta plaukštas.

Melnais priekšgars pavērās, un parādījās jauna skaisltule balles tērpā, rokās tai bija zelta paplāte, uz kuras atradās biezs, ar lenti pārsiets žūksnis un zilās, dzeltenās un sarkanās ugunis mirguļojoša briljanta kakla rota.

Dunčils atkāpās soli atpakaļ un nobālēja. Zāle pamira.

— Astonpadsmit tūkstošus dolāru un kakla rotu par četrdesmit tūkstošiem zeltā, — svinīgi paziņoja mākslinieks, — Sergejs Herardovičs glabāja savas mīlākās Idas Herkulanovnas Vorsas dzīvoklī Harkovā, mums ir patīkami redzēt viņu mūsu priekšā, jo tieši viņa laipni palīdzēja atrast šos bezgala vērtīgos, bet privātās rokās neko nenozīmējošos dārgumus. Liels paldies jums, Ida Herkulanovna!

Skaistule nozibsnīja zobus smaidā, un viņas garās skropstas nodrebēja.

— Bet zem jūsu samērā godīgās čaulas, — mākslinieks griezās pie Dunčila, — slēpjas badīgs zirneklis, izsmalcināts blēdis un melis. Pusotra mēneša jūs mocījāt mūs visus ar savu trulo tiepību. Tagad varat iet mājās, un lai tā elle, ko dzīvesbiedre jums sakurinās, ir jums par mācību.

Dunčils sagrīļojās un, liekas, taisījās gāzties gar zemi, taču kādas gādīgas rokas viņu uzķēra. Krita priekšskars, un aiz tā palika visi, kas bija uz skatuves.

Zālē nodimdēja tik traki aplausi, ka Nikanoram Ivanovičam šķita, ka lustrās uguns sāk raustīties. Kad melnais priekšskars atvērās no jauna, uz skatuves bija mākslinieks viens pats. Viņš pateicās par kārtējo aplausu zalvi un teica:

— Dunčila personā jūs mūsu programmā redzējāt tipisku ēzeli. Man bija tas gods jau vakar jums pateikt, ka slepena valūtas glabāšana ir pilnīgs vājprāts. Es vēlreiz apgalvoju, ka izlietot to nevar neviens un nekādos apstākļos. Ņemsim to pašu Dunčilu. Viņš saņem labu algu, un viņam nekā netrūkst. Viņam ir lielisks dzīvoklis, sieva un skaista mīlākā. Nekā nebija, viņš negrib nodot valūtu un dārgakmeņus, negrib dzīvot klusi un mierīgi, nē, šim skopajam stulbenim noteikti vajag panākt, lai viņu atmasko visu priekšā, un piedevām vēl viņš sev sagādā lielas ģimenes nepatīkšanas. Nu, vai vēl kāds negrib nodot? Brīvprātīgo nav? Tādā gadījumā mūsu programmas nākošais numurs — pazīstamais dramatiskais talants aktieris Sava Potapovičs Kuroļesovs, kurš, speciāli uzaicināts, lasīs fragmentus no dzejnieka Puškina «Skopā bruņinieka».

Apsolītais Kuroļesovs nelikās daudz lūgties un parādījās uz skatuves, tas bija liela auguma gaļīgs, skuvies vīrietis melnā frakā, ar baltu kaklasaiti.

Bez kādiem ievadvārdiem viņš sataisīja drūmu ģimī, saboza uzacis un, uz zeltīto zvaniņu šķielēdams, nedabiskā balsī ierunājās:

— Kā jaunais nebēdnis uz savu tikšanos ar viltus pilnu palaisteni gaida . . .

Un Kuroļesovs sastāstīja par sevi ļoti daudz sliktā. Nikanors Ivanovičs dzirdēja pats savām ausīm Kuroļesova atzišanos, ka kaut kāda nelaimīga atraitne, nometusies viņa priekšā uz ceļiem, lietum listot, bet tas nav padarījis mīkstāku aktiera akmens sirdi. Nikanors Ivanovičs līdz šim savam sapnim nemaz nebija pazinis dzejnieka Puškina darbus, bet pašu Puškinu pazina ļoti labi un katru dienu vairākkārt atkārtoja tamlīdzīgas frāzes — «Bet par dzīvokli lai maksā Puškins?» vai arī «Tātd lampiņu kāpņu telpā Puškins izskrūvēja?», «Naftu mums tātd lai Puškins pērk?».

Tagad, iepazīties ar vienu no viņa darbiem, Nikanors Ivanovičs noskuma, iedomājās bārabērņiņus, uz ceļiem stāvošo un lietū mirkstošo sievieti un nevilus nosprieda: «Tas Kuroļesovs gan ir viens baigs tips!»

Tas savukārt, arvien vairāk un vairāk paceldams balsi, turpināja nožēlot grēkus un galīgi sajauca Nikanoram Ivanovičam galvu, jo pēkšņi sāka uzrunāt tādus, kuru uz skatuves nemaz nebija, un, ja reiz nebija, ņemās pats sev atbildēt, turklāt godāja sevi te par «valdnieku», te par «baronu», te par «tēvu», te atkal par «dēlu», uzrunādams gan ar «jūs», gan pēc tam atkal ar «tu».

Nikanors Ivanovičs saprata tikai vienu, ka aktieris nomiris ļaunā nāvē, jo, iekliedzies: «Atslēgas! Manas atslēgas!» — viņš nogāzās uz grīdas, gārdza un uzmanīgi rāva nost kaklasaiti.

Pēc miršanas Kuroļesovs piecēlās, nopurināja putekļus no biksēm, palocījās, uzsmaidīja publikai mākslīgu smaidiņu un, šķidru aplausu pavadīts, aizgāja. Bet konferansjē teica tā:

— Savas Potapoviča lieliskajā izpildījumā mēs noklausījāmies «Skopo bruņinieku». Šis bruņinieks cerēja, ka pie viņa saskries spriganas nimfas un notiks vēl daudz kas patīkams tādā pašā garā. Bet, kā redzējāt, nekas tamlīdzīgs nenotika, nekādas nimfas pie viņa neskrēja, nekādas mūzas nenesa viņam dāvanas, nekādas pilis viņš neuzcēla, taisni otrādi, viņa gals bija aplam nejauks, pie visiem velniem, trieka viņu ķēra taisni uz lādes ar

valūtu un dārgakmeņiem. Brīdinu, ka ar jums var notikt tāpat vai arī vēl ļaunāk, ja nenodosiet valūtu!

Vai nu Puškina poēzija, vai konferansjē proza atstāja tādu iespaidu, bet no zāles atskanēja kautrīga balss:

— Es nododu valūtu.

— Laipni lūdzu uz skatuves! — pieklājīgi uzaicināja konferansjē, skatīdamies tumšajā zālē.

Un uz skatuves parādījās mazs, blonds pilsonis, kurš kādas trīs nedēļas nebija skuvies, par ko liecināja viņa seja.

— Piedodiet — kā jūs sauc? — konferansjē pavai-cāja.

— Nikolajs Kanavkins, — iznākušais kautrīgi atbil-dēja.

— Ā, ļoti patikami, pilsoni Kanavkin; tātad?

— Nododu valstij, — klusu atbildēja Kanavkins.

— Cik?

— Tūkstoš dolāru un divdesmit zelta desmitnieku.

— Bravo! Visu, cik jums ir?

Programmas vadītājs urbās ar skatienu Kanavkinam tieši acīs, un Nikanoram Ivanovičam pat likās, ka tas nav skatiens, bet kaut kādi stari, kas iet Kanavkinam cauri gluži kā rentgens. Zālē pārstāja elpot.

— Ticu! — beidzot mākslinieks iesaucās un apdzēsa savus starus. — Ticu! Šīs acis nemelo. Cik reižu es jums neesmu teicis, ka jūsu galvenā kļūda ir tā, ka pa istam nenovērtējat cilvēka acu nozīmi! Saprotiet taču, ka mēle var noslēpt patiesību, bet acis — nekad! Jums uzdod ne-gaidītu jautājumu, jūs pat nenodrebat, vienā mirklī jūs esat saņēmis sevi rokās, zināt, kas jāsaka, lai noslēptu patiesību, un runājat visai pārliecinoši, neviens vaibsts jūsu sejā nepakustas, bet diemžēl jautājuma satrauktā patiesība uz īsu mirkli ielec no dvēseles dzīlēm jūsu acīs, un viss ir pagalam. Viņa ir pamanīta, un jūs esat pieķerts!

Ar lielu kaismi teikdams šo pārliecinošo runu, māksli-nieks mīlīgi apvaicājās Kanavkinam:

— Un kur tad ir slēptuve?

— Pie manas tantes — pie Porohovņikovas Prečis-tenkā...

— Ā! Tas ir... pagaidiet... tas ir, pie Klaudijas Ilji-ņičnas, tā viņa sauc?

— Jā.

— Ak jā, jā, jā, jā! Tāds mazs namiņš? Ar puķu dārzīņu? Skaidrs, skaidrs! Un kurā vietā jūs tur nobāzāt?

— Pagrabā, kārbā...

Mākslinieks sasita plaukstu.

— Kur tas ir redzēts? — viņš bēdīgā balsī iesaucās. — Tur taču ir mitrs un viss var sapelēt. Vai tad tādiem cilvēkiem var dod rokās valūtu? Ko? Taisni kā tādi bērni, godavārds!

Kanavkins arī pats saprata, ka izrikojies neglīti un vainīgs vien ir, un viņa cekuls noslīga uz leju.

— Nauda, — turpināja mākslinieks, — jāglabā valsts bankā, speciālās sausās, labi apsargātās telpās, nevis tantes pagrabā, kur, starp citu, arī žurkas nezin ko var izdarīt. Kauna lieta, Kanavkin! Jūs taču esat liels cilvēks.

Kanavkins, nezinādams, kur dēties, knibināja savas žaketes stūri.

— Nu labi, — mākslinieks norimās, — necilāsim vecas lietas... — Un pēkšņi negaidot piebilda: — Jā, pie tās pašas reizes, lai mašīna lieku reizi nav jādzenā... tantei pašai taču arī ir? Vai ne?

Kanavkins nebija gaidījis, ka viss iegrozīsies tādā veidā, satrūkās, un teātrī iestājās pilnīgs klusums.

— Ehē, Kanavkin, — ar maigu pārmetumu balsī noticea konferansjē, — bet es viņu vēl slavēju! Te tev nu bija, ne no šā, ne no tā ņem un sāk dripselēties! Tas nekur neder, Kanavkin! Es taču tikko stāstīju jums par acīm. Tūlīt redzams, ka tantei arī ir. Un kāpēc jums mūs jāspīdzina?

— Ir gan! — braši iekliedzās Kanavkins.

— Bravo! — iekliedzās arī konferansjē.

— Bravo! — mežonīgi ieurojās arī zāle.

Kad visi norimās, konferansjē apsveica Kanavkinu, paspieda viņam roku, piedāvājās aizvest mājās ar mašīnu un vienam aiz kulisēm pavēlēja ar to pašu mašīnu aizbraukt pie tantes un ielūgt viņu uz sieviešu teātra programmu.

— Jā, es jums gribēju pavaicāt, vai tante jums nav teikusi, kur viņa savu mantību glabā, — konferansjē painteresējās, sniegdams Kanavkinam papirosu un aizdegto sērkokciņu. Tas aizsmēķēja un skumīgi pasmaidīja. — Ticu, ticu, — mākslinieks nopūtās, — šitā vecā siktule ne vien krustdēlam, bet pašam velnam neko neteiks. Ko lai dara, pamēģināsim viņā pamodināt cilvēciskas

jūtas! Iespējams, ka viņas šeftmaņa dvēselītē visas stīdzaņas vēl nav satrūkušas. Visu labu, Kanavkin!

Un Kanavkins aplaimots aizbrauca. Mākslinieks pavai-cāja, vai vēl kāds negrib atdot valūtu, bet vienīgā at-bilde bija klusums.

— Ērmi gan jūs esat, dieva vārds! — Mākslinieks pa-raustīja plecus, un priekšgars viņa priekšā aizvērās.

Lustras nodzisa, labu brīdi valdīja tumsa, un no tālienes atplūda nervoza tenora dziedāšana:

«Tur zelta kaudzes sver un sver un visu manās lādēs ber.»

Pēc tam kaut kur tālu, tālu divreiz noskanēja aplausi.

— Sieviešu teātrī kaut kāda dāmiņa nodod valūtu, — negaidīti ierunājās Nikanoram Ivanovičam blakus sēdo-šais sarkanmataināis bārdainis un nopūties piebilda: — Eh, nebūtu man bijis to zosu! Man, mīlo cilvēk, Liano-zovā ir īstas kaujas zosis. Bail, ka bez manis var no-sprāgt. Kaujas putniņš, tas prasa labu kopšanu... Eh, nebūtu bijušas tās zosis! No tā Puškina man ne silts, ne auksts. — Un viņš turpināja dvest nopūtas.

Tad zālē aizdegās gaisma un Nikanors Ivanovičs sapnī redzēja, ka pa visām durvīm gāžas iekšā pavāri ar bal-tām micēm galvā un zupas kausiem rokās. Virtuves pu-ikas iestiepa zālē kubulu zupas un veselu kalnu sagrieztas rupjmaizes. Skatītāji atdzīvojās. Dzīvespriecīgie pavāri tekalēja starp teatrāļiem, lēja bļodiņās zupu un dalīja maizi.

— Ēdiet, puīši, — pavāri klagāja, — un dodiet nost valūtu! Kam jums šeit tupēt par velti? Ir nu gan liels prieks strēbt šo suslu! Būtu vākušies mājās, iemetuši kādu lāsīti, uzkoduši, un būtu pavisam labi!

— Piemēram, kāpēc tev, papuci, šeit jādēd? — Tieši pie Nikanora Ivanoviča vērsās pavārs ar resnu, sarka-nīgu kaklu, sniegdams bļodiņu, kur šķidrumā peldēja vientulīga kāpostlapa.

— Nav! Nav! Nu, nav man! — briesmīgā balsī ieklie-dzās Nikanors Ivanovičs. — Saproti, nav!

— Ak nav? — draudīgā balsī ierēcās pavārs. — Nav? — viņš maigā sievietes balsī jautāja. — Nu, nav jau, nav jau, — viņš nomierinoši teica un pārvērtās par feldšerieni Praskovju Fjodorovnu.

Viņa viegli purināja aiz pleca miegā stenošo Nikanoru Ivanoviču. Tad arī pavāri izgaisa un teātris ar visu

priekškaru sagāzās vienā čupā. Nikanors Ivanovičs caur asarām saskatīja savu klīnikas istabu un divus baltos halātos, taču tie nebija nekautrīgie pavāri ar saviem padomiem, bet gan dakteris un tā pati Praskovja Fjodorovna, kurai rokās bija nevis bļodiņa, bet ar marli pārsegts šķīvītis un uz tā šprice.

— Kā nu tā var, — Nikanors Ivanovičs rūgti noteica iešļircinājuma laikā, — man nav, un beigta balle! Lai Puškins viņiem nodod valūtu! Man nav!

— Nav, nav, — labsirdīgā Praskovja Fjodorovna viņu mierināja, — kam nav, no tā nav ko prasīt.

Nikanoram Ivanovičam pēc iešļircinājuma kļuva vieglāk, un viņš aizmīga bez kādiem sapņiem.

Bet viņa kļūstīšanās dēļ nemiers pārsviedās uz 120. istabu, kuras iemītnieks pamodās un sāka meklēt savu galvu, uz 118., kur nemiers pārņēma nepazīstamo meistaru, kas aiz grūtsirdības sāka lauzīt rokas, skatīdamies uz mēnesi un atcerēdamies savas dzīves pēdējo rūgto rudens nakti, gaismas strēmelīti pagrabstāvā pie durvīm un atrisušos matus.

No 118. istabas pa balkonu nemiers pārsviedās pie Ivana, arī viņš pamodās un sāka raudāt.

Bet ārsts ātri nomierināja visus satrauktos un bēdu nomāktos, un viņi sāka slīgt miegā. Visvēlāk, kad pār upi jau ausa rīts, aizmīga Ivans. Pēc saņemtajām zālēm, kas lēnām izkļiedējās pa visu ķermeni, miers apņēma viņu gluži kā vilnis. Ķermenis kļuva viegliņš, un galvu apvējoja silts snauduma vējiņš. Viņš aizmīga, un pēdējais, ko viņš saklausīja, — tā bija mostošos putnu čivināšana mežā. Bet arī tā drīz vien noklusa, un viņš sapnī redzēja, ka saule pār Kailo Kalnu jau slīga arvien zemāk un pašu kalnu apjoza divkārša sardzes ķēde...

16. NODAĻA

NĀVES SODS

Saule pār Kailo Kalnu jau slīga arvien zemāk, un pašu kalnu apjoza divkārša sardzes ķēde.

Tā kavalērijas āla, kas priekšpusdien bija aizšķērsojusi prokuratoram ceļu, izrikoja pie Hebronas vārtiem. Ceļš viņai jau bija attīrīts. Kapadokiešu kohortas kāj-

nieki bija atspieduši sānis cilvēku, mūļu un kamieļu drūzmu, un āla rikšojot, saceļot baltus putekļu stabus līdz pat debesīm, nonāca krustojumā, kurā satek divi ceļi: dienvidu ceļš, kurš ved uz Betlēmi, un ziemeļrietumu — uz Jafu. Āla aizdrāzās pa ziemeļrietumu ceļu. Tie paši kapadokieši bija nostādīti arī gar ceļmalu un savlaicīgi bija atstūmuši malā visas karavānas, kas steidzās uz svētkiem Jerušalajimā. Aiz kapadokiešiem stāvēja dievlūdžēju pūli, kas bija iznākuši no savām tieši zālē uzceltajām svītrainajām pagaidu teltīm. Pēc kāda kilometra āla apsteidza Zibenīgā leģiona otro kohortu un vēl pēc kilometra pirmā nonāca Kailā Kalna pakājē. Te jātnieki nokāpa no zirgiem. Komandieris sadalīja ālu pa vadiem, un tie aplenca visu nelielā paugura pakāji, atstājot brīvu vienīgi augšupceļu no Jafas puses.

Pēc neilga laika pie paugura ieradās arī otrā kohorta, pakāpās augstāk un vainagveidā aplenca pauguru.

Beidzot parādījās arī Marka Žurkkāvja komandētā centūrija. Tā nāca divās ķēdēs gar abām ceļa malām, bet pa vidu, slepenās sardzes pavadīti, ratos brauca trīs notiesātie ar baltiem dēļišiem kaklā, uz katra no tiem armiešu un grieķu valodā bija rakstīts: «Slepkava un dumpinieks.» Aiz notiesāto ratiem brauca vēl citi, piekrauti ar svaigi tēstiem stabiem, pārliktņiem, virvēm, lāpstām, spaiņiem un cirvjiem. Šajos ratos sēdēja arī seši bendes. Aiz tiem jāja centurions Marks, Jerušalajimas pils sardzes priekšnieks un tas pats cilvēks ar kapuci, ar kuru Pilāts bija īsu brīdi apspriedies pils aizēnotajā istabā. Procesiju noslēdza karavīru ķēde, tai sekoja kādi divi tūkstoši ziņkārīgo, kurus nebija nobaidījusi ellīgā tveice un kuri gribēja būt klāt šinī interesantajā pasākumā.

Ziņkārīgajiem pilsētniekiem tagad pievienojās arī ziņkārīgie dievlūdžēji, kuriem atļāva iet pašās beigās. Saucējiem spalgi klieodzot to pašu, ko ap pusdienlaiku bija nokliedzis Pilāts, kolonna lēnām devās augšā Kailajā Kalnā.

Āla palaida visus otrajā terasē, bet otrā centūrija augstāk ļāva iet tikai tiem, kam bija tiešs sakars ar nāves soda izpildīšanu, bet pēc tam, veikli manevrējot, izklīdināja pūli pa visu pakalnu tā, ka tas izrādījās starp kājnieku ķēdi, kas bija novietojusies augstāk, un starp kavalēristiem, kas stāvēja zemāk. Tagad pūlis varēja noskatīties nāves soda izpildīšanu caur kājnieku skrajo ķēdi.

Tā tad kopš tā laika, kad procesija parādījās pie kalna, bija pagājušas vairāk nekā trīs stundas, saule pār Kailo Kalnu jau slīga arvien zemāk, taču karstums vēl arvien bija nepanesams, un karavīri abās apsardzes ķēdēs, galīgi nomocījušies, garlaicības mākti, klusībā lādēja trīs slepkavas un no sirds vēlēja viņiem jo drīzāku nāvi.

Mazais ālas komandieris, kam piere bija slapja un baltais krekls mugurpusē pavisam tumšs no sviedriem, atrazdamies pakalna pakājē, kur sākās ceļš augšup, laiku pa laikam piegāja pie ādas spaiņa pirmajā vadā, ar riekšavām smēla no tā ūdeni, dzēra un mitrināja savu turbanu. Kaut cik atveldzējies, viņš no jauna sāka staigāt turp un atpakaļ pa noputējušo ceļu, kurš veda augšā kalnā. Viņa garais šķēps daudzījās gar sašņorēto ādas zābaku. Komandieris gribēja būt saviem kavalēristiem par paraugu izturībā, taču, žēlodams tos, atļāva no zemē sadurtiem pīķiem sasliet piramīdas un virsū uzklāt baltos apmetņus. Šāda veida teltis sīrieši tad arī glābās no tveices. Ūdens spaiņi tukšojās ātri, un katra vada kavalēristi pēc kārtas gāja lejā uz gravu pēc ūdens, kur panīkušu zīdkoku vārgulīgajā ēnā šajā zvērigajā karstumā vilka pēdējo divasū duļķains strautiņš. Šeit, tverdamies trūcīgajā ēnā, stāvēja un garlaikojās zirgu uzraugi, turēdami pierāmušos zirgus.

Karavīru mokas un lamas, kas krita pār slepkavu galvām, varēja saprast. Prokuratora bažas par nekārtībām, kas varētu izcelties nāves soda izpildīšanas laikā šinī nīstamajā Jerušalajimā, par laimi, neattaisnojās. Kad ritēja nāves soda izpildīšanas procedūras ceturtā stunda, starp abām apsardzes ķēdēm — kājniekiem augšā un kavalēristiem kalna piekājē —, visiem paredzējumiem par spīti, nebija palicis vairs neviena cilvēka. Saule bija izkausējusi pūli un aiztriekusi to atpakaļ uz Jerušalajimu. Aiz divu romiešu centūriju ķēdes bija tikai divi nezin kam piederoši nezin kāpēc uz kalna nokļuvuši suņi. Bet arī tos tveice bija pieveikusi, tie gulēja izkārtām mēlēm, smagi elsodami un nepievērsdami nekādu uzmanību zaļganmugurainajām ķirzakām, vienīgajiem radījumiem, kuri nebaidījās no saules un tekalēja starp nokarsētajiem akmeņiem un pa zemi ložņājošiem, dzeloņainiem augiem.

Neviens nemēģināja notiesātos atbrīvot ne pašā karaspēka pārplūdinātajā Jerušalajimā, ne šeit, aplenktajā kalnā, un pūlis atgriezās pilsētā, jo šajā sodīšanā ar nāvi

patiešām nekā interesanta nebija, toties tur pilsētā notika gatavošanās ievērojamiem lieldienu svētkiem, kas sāksies šajā pašā vakarā.

Romiešu kājniekiem otrajā ķēdē klājās vēl grūtāk nekā kavalēristiem. Vienīgais, ko centurions Žurkkāvis karavīriem atļāva — noņemt bruņucepuri un apsiet galvu ar slapju, baltu drēbi, taču joprojām bija jāpaliek kājās un pīķis jātur rokā. Pats viņš staigāja netālu no bendēm ar tādu pašu apsēju ap galvu, tikai nebija to samērcējis, nebija noņēmis ne karekļus ar sudraba lauvu purniem, ne siksnas, ne šķepu, ne nazi. Saule spīdēja tieši virsū centurionam, bet itin nēmaz tam nekaitēja, un uz lauvu purniem nevarēja skatīties — acis dzēla žilbinošais it kā saulē uzvirdušā sudraba spīdums.

Žurkkāvja sakropļotajā sejā nebija ne zīmes no noguruma vai neapmierinātības, šķita, ka milzīgais centurions var tā staigāt visu dienu, visu nakti un vēl vienu dienu — vārdu sakot, tik, cik nu būs vajadzīgs. Staigāt, turot roku uz smagās, kaparsprādžotās siksnas, bargi skatoties te uz notiesātajiem pie stabiem, te uz apsardzes karavīriem, ar zābaka purnu pavisam vienaldzīgi spārdot laika gaitā izbalējušu cilvēka kaulu vai kādu sīku krama gabalu.

Cilvēks ar kapuci bija novietojies uz trijkājaina ķebliša netālu no stabiem un nekustīgi sēdēja ar apmierinātu sejas izteiksmi, šad tad aiz garlaicības ar rīkstīti paurdīdams smiltis.

Bija gan sacīts, ka aiz legiōnāru ķēdēm vairs neredzēja neviena cilvēka, taču tas nav pilnīgi pareizi. Viens cilvēks tomēr bija, tikai viņš visiem nebija redzams. Viņš stāvēja nevis tajā pusē, kur sākās ceļš augšup un no kurienes vislabāk varēja redzēt nāves soda izpildīšanu, bet gan ziemēlpusē, kur paugurs vairs nebija tik gluds un nolaidens, kur bija grumbuļi, bedres un plaisas un kur, iekšēries debesu nolādētās izžuvušās zemes spraugā, izdzīvot mēģināja kropls vīģes kociņš.

Nekādu ēnu tas nedeava, bet tieši zem tā bija patvēries šis vienīgais skatītājs, kas nepiedalījās nāves soda izpildīšanā un viņš sēdēja uz akmens jau no paša sākuma, tātad jau četras stundas. Jā, lai redzētu nāves soda izpildīšanu, viņš nebija izvēlējis labāko, bet sliktāko vietu. Tomēr arī no šejienes varēja redzēt gan status, gan viņpus ķēdes divus mirdzošus plankumus uz

centuriona krūtīm, un cilvēkam, kurš acīm redzami gri-
bēja palikt nevienam nepamanīts un netraucēts, ar to
pilnīgi pietika.

Bet pirms četrām stundām, kad viss tikai sākās, šis
cilvēks izturējās pavisam citādi un pat ļoti varēja tikt
pamanīts, tāpēc laikam viņš arī mainījis savu izturēšanos
un nošķīries no visiem.

Tobrīd, kad procesija, pagājusi garām pēdējai ķēdei,
uznāca pašā virsotnē, viņš parādījās pirmoreiz un izska-
tījās pēc cilvēka, kas nokavējies. Viņš, smagi elsodams,
nevis gāja, bet skrēja pakalnā augšā, grūstījās, redzē-
dams, ka viņa — tāpat kā visu pārējo priekšā noslēdzas
ķēde, naivi izlikās, ka nesaprot kareivju uzkliedzienus,
centās izlauzties cauri ķēdei uz pašu sodīšanas vietu, kur
notiesātos jau rāva ārā no ratiem. Par to viņš arī dabūja
spēcīgu belzienu ar piķa neaso galu pa krūtīm, atlēca
nost no kareivjiem un ieklīdzās, taču tas nebija sāpju,
bet izmisuma kliegšana. Uz leģionāru, kurš iesita, viņš
paskatījās ar miglainām, pret visu vienaldzīgām acīm, it
kā fiziskas sāpes viņš vispār nebūtu spējīgs izjust.

Krekšķinādams aiz elpas trūkuma, roku pie krūtīm
turēdams, viņš apskrēja pakalnam apkārt, visu laiku mē-
ģinādams atrast ķēdē kādu spraudziņu, pa kuru varētu
izkļūt cauri. Bet jau bija par vēlu. Loks bija noslēdzies.
Cilvēkam ar sāpju izķēmotu seju vajadzēja atteikties no
sava nodoma — izlauzies pie ratiem, no kuriem jau cēla
ārā stabus. No šī nodoma nekas neiznāktu, viņš tiktu
saķerts un aizturēts, bet tas viņa šodienas plānos nepa-
visam neietilpa.

Un viņš pagāja malā, kur atradās plaša un kur bija
mierīgāk un viņu neviens netraucēja.

Tagad šis melnbārdainais cilvēks ar saulē un bezmiegā
iekaisušām acīm sēdēja uz akmens, dziļas grūtsirdības
māktis. Viņš te grūti nopūtās, pavērdams valā apģērbu,
kas kādreiz bijis zils, bet klaiņojumos pārvērties par ne-
tīri pelēku, un atsegdams ar piķi iedauzītās krūtis, pa ku-
rām tecēja netīri sviēdri, te pacēla moku pilnās acis pret
debesīm, kur, tuvās dzīres nojauzdami, jau sen platā lokā
augstu gaisā riņķoja trīs maitasputni, te bezcerīgo ska-
tienu pievērsa dzeltenīgajai zemei, kur gulēja pa pusei
sadēdējis suņa galvaskauss un ap to skraidīja ķirzakas.

Cilvēka ciešanas bija tik lielas, ka reizēm viņš sāka
runāt pats ar sevi.

— O, kāds muļķis es esmu! — viņš murmināja dvēseles sāpēs, ligodamies uz akmens un plēsdams ar nagiem savas melnīgsnējās krūtīs. — Muļķis, glupš sievišķis, glēvulis! Sprāgonis, nevis cilvēks!

Atkal paklusējis, viņš nodūra galvu, iedzēra siltu ūdeni no koka blaškes, drusciņ atspirga un tvēra te nazi, kas bija paslēpts drēbēs uz krūtīm, te pergamentu, kas atradās viņa priekšā uz akmens blakus irbulītim un tušas pudelītei.

Uz pergamenta jau bija uzvesti daži vārdi:

«Minūtes skrien, un es, Levijs Matejs, esmu Kailajā Kalnā, bet nāves arvien vēl nav!»

Tālāk:

«Riet saule, bet nāves vēl nav.»

Tad Levijs Matejs pavisam bezcerīgi uzrakstīja ar aso irbulīti:

«Dievs! Par ko tu turi dusmas uz viņu? Sūti viņam nāvi!»

Uzrakstījis šos vārdus, viņš iešņukstējās bez asarām un atkal ar nagiem ieklēsa sev krūtīs.

Levijs bija izmisis par to briesmīgo neveiksmi, kura bija piemeklējusi Ješuu un viņu, un arī par to smago kļūdu, ko, pēc Levija domām, viņš pats bija pielāvis. Aizvakar dienā Ješua ar Leviju bijuši Betānijā netālu no Jerušalajas, ciemojušies pie viena dārznieka, kam ārkārtīgi iepatikušies Ješuas sprediķi. Visu rītu abi ciemiņi nostrādājuši dārzā un palīdzējuši saimniekam, bet pa vakara dzestrumu nolēmuši iet uz Jerušalajimu. Bet Ješua nez kāpēc sācis steigties, sacījis, ka pilsētā viņam esot neatliekamas darīšanas, un ap pusdienlaiku aizgājis viens pats. Tā tad arī bija Levija Mateja pirmā kļūda. Kādēļ, kādēļ viņš ļāva Ješuum iet vienam pašam!

Matejs uz Jerušalajimu netika arī vakarā. Viņam piemētās kaut kāda pēkšņa un šausmīga kaite. Uznāca drebuļi, visas miesas dega vienās ugunīs, sāka klabēt zobi, un katru mīļu brītiņu vajadzēja prasīt dzert. Par iešanu nevarēja būt ne runas. Viņš nolikās dārznieka šķūnītī uz lupatdeķa un novālājās tur līdz piektdienas rītam, kad slimība pārgāja tikpat pēkšņi, kā sākusies. Kaut gan viņš vēl bija vārgs un viņam trīcēja kājas, viņš tomēr atvadījās no saimnieka un devās uz Jerušalajimu, jo viņu mocīja nelaimes nojauta. Jerušalajimā viņš uzzināja, ka

nojauta nav vilusi. Nelaime bija notikusi. Levijs bija pūlī un dzirdēja Pilāta spriedumu.

Kad notiesātos veda kalnā, Levijs Matejs skrēja karavīru ķēdei blakus ziņkārīgo pūlī un centās kaut kādā veidā, citiem neredzot, likt Ješua manīt kaut vai to, ka viņš, Levijs, ir tepat blakus, nav pametis viņu pēdējā gaitā un ka viņš lūgs dievu, lai Ješua nāve nāk ātrāk. Bet Ješua skatījās turp, uz kuriem viņu veda, un, protams, nepamanīja Leviju.

Un tad, kad procesija jau bija nogājusi kādu pusversti pa ceļu, Matejam, kurš drūzmā pie pašas karavīru ķēdes bija pamatīgi izgrūstīts, pēkšņi galvā iešāvās vienkārša un ģeniāla doma, un tūlīt pat ar visu sev piemītošo dedzību viņš ņemās sevi lamāt, ka nebija to iedomājies ātrāk. Karavīri negāja ciešā ķēdē. Starpas bija. Ja rikojas veikli un aprēķina precīzi, varēja saliecoties izšmaukt starp diviem leģionāriem, nokļūt līdz ratiem un ielēkt tajos. Tad Ješua no mocībām būtu glābts.

Pietiktu ar vienu acumirkli, lai ietriektu Ješua nazi mugurā un iekliegtos: «Ješua! Es tevi glābju un aizeju kopā ar tevi! Es, Matejs, tavs uzticīgais un vienīgais mācekļis!»

Ja dievs būtu žēlīgs un atvēlētu vēl vienu mirkli, arī pats varētu nodurties, lai nav jāmirst pie staba. Vispār Leviju, bijušo nodokļu piedzinēju, tas maz interesēja. Viņam bija vienalga, kā nomirt. Viņš gribēja tikai vienu, lai Ješua, kas savā mūžā nevienam nebija nodarījis ne mazāko ļaunumu, tiktu atpestīts no spīdzināšanas.

Plāns bija ļoti labs, taču nazi Levijs nebija paņēmis līdzi. Un arī naudas viņam nebija ne graša.

Briesmīgi saskaities uz sevi, Levijs izspraucās no pūļa un aizdrāzās atpakaļ uz pilsētu. Viņa karstajā galvā bija tikai viena svilinoša doma — kā tūdaļ pat, visviens, kādā vīzē, pilsētā sadabūt nazi un atkal noķert procesiju.

Viņš aizskrēja līdz pilsētas vārtiem, lavīdamies starp karavānām, kas plūda pilsētā, un pa kreisi ieraudzīja atvērtu maizes bodīti. Levijs, noskrējies pa svelmaino ceļu, smagi elpoja, taču viņš saņēma visus spēkus un, cienīgi iegājis bodītē un pasveicinājis saimnieci, kura stāvēja aiz letes, palūdza, lai tā dod viņam pašu augšējo klaipu, kas nez kāpēc viņam visvairāk iepaticies, bet, tikko tā pagriezās, ne vārda neteikdams, aši pagrāba no letes to, par ko labāks nekā nevar būt, — tikpat kā bārdas skū-

šanai notrīto garo maizes nazi. Un zibenīgi izmetās no bodītes ārā. Pēc dažām minūtēm viņš atkal bija uz Jafas ceļa. Bet procesija vairs nebija redzama. Viņš metās skriešus. Reizi pa reizei viņš nogāzās turpat putekļos un nekustīgi gulēja, lai atgūtu elpu. Tā viņš gulēja, izbrīnīdams ļaudis, kas gan kājām, gan jāšus uz mūļiem devās uz Jerušalajimu. Viņš gulēja, klausīdamies sirds pukstos, kas atbalsojās ne vien krūtīs, bet arī ausīs un galvā. Atguvis elpu, viņš trūkās augšā un skrēja atkal, taču aizvien lēnāk. Kad viņš beidzot tālumā saskatīja garo procesiju putekļu mākonī, tā jau bija kalna pakājē.

— Ak dievs... — Levijs nostenējās, saprazdams, ka vairs nepagūs. Un viņš nepaguva.

Kad nāves soda izpildīšanas ceturtā stunda gāja uz beigām, Levija ciešanu mērs bija pilns un viņam uznāca trakas dusmas. Viņš pielēca kājās, nometa, kā viņam pašreiz šķita, bez vajadzības nozagto nazi, ar kāju sadragāja blašķi, palikdams bez ūdens, norāva galvassegu, iekērās savos retajos matos un sāka sevi zāķāt.

Viņš lamāja sevi, izkliegdam bezjēdzīgus vārdus, rēca un splanījās, zaimoja savu māti un tēvu, ka laiduši pasaulē muļķi.

Redzēdams, ka ne no zvērestiem, ne no zaimiem nekas šajā ugunspeklē nemainās, viņš, aizmiedzis acis, savilka sīkstās dūres, pacēla tās pret debesīm, pret sauli, kas grima zemāk un zemāk, stiepdama ēnas arvien garākas un aiziedama, lai iekristu Vidusjūrā, un pieprasīja dievam, lai šinī pašā brīdī notiktu brīnums. Viņš pieprasīja, lai dievs Ješumam tūdaļ sūta nāvi.

Atvēris acis, viņš pārliecinājās, ka uz paugura nekas nav mainījies, atskaitot to, ka uz centuriona krūtīm kvēlojošie plankumi bija apdzisuši. Saule spīdēja mugurā sodāmajiem, kuru sejas bija pavērstas pret Jerušalajimu. Un tad Levijs iekliedzās:

— Dievs, es tevi nolādu!

Sēcošā balsī viņš kļiedza, ka pārliecinājies par dieva netaisnīgumu un vairs viņam netic.

— Tu esi kurls! — Levijs rēca. — Ja tu nebūtu kurls, tu būtu sadzirdējis manu balsi un tūdaļ uzsūtījis viņam nāvi!

Aiztaisījis acis, Levijs gaidīja to liesmu no debesīm, kurai bija jānāk un jāsoda viņš pats. Taču nekas nenotika, un Levijs, nepavēris plakstus, joprojām kļiedza de-

besīm aizvainojošus un dzēlīgus vārdus. Viņš izkļiedza savu vilšanos un arī to, ka pastāv citi dievi un citas ticības. Jā, cits dievs nekad nebūtu pieļāvis, nekādā gadījumā nebūtu pieļāvis, ka tādu cilvēku kā Jēšua pie staba sadedzina saules svelme.

— Es esmu kļūdījies! — pavisam aizsmacis kļiedza Levijs. — Tu esi ļaunuma dievs! Vai arī tempļu vīraks tev pavisam aizkvēpinājis acis un mācītāji tev piepūtuši pilnas ausis, un tu neko citu vairs nedzirdi? Tu neesi visuvarens dievs. Tu esi tumsības dievs. Es nolādu tevi, slepkavu dievs, viņu pabalstītāj un gādniek!

Te bijušajam nodokļu piedzinējam kaut kāda vēsma iesitās sejā, kaut kas iešalcās pie kājām. Uzpūta vēlreiz, un tad Levijs, acis atvēris, ieraudzīja, ka vai nu viņa lāstu ietekmē, vai cita iemesla pēc pasaulē viss ir pārvērties. Saule pazudusi, neaiziedama līdz jūrai, kurā tā ik vakarus iegrima. Sauli norijusi, no rietumiem draudīgi un nenovēršami debesīs kāpa negaisa tūce. Malas tai jau vārijās baltās putās, dūmakaini melnais vēders meta dzeltenīgu atspulgu. Tūce dumpojās, un no tās laiku pa laikam šaudījās ugunīgi pavedieni. Pa Jafas ceļu, pa puskaילו Gihonas ieleju, pāri dievlūdzēju teltīm vēlās pēkšņo brāzmu saceltie putekļu stabi. Levijs apklusā un domāja, vai šis negaiss, kurš tūlīt gāzīsies pāri Jerušalajimai, kaut ko izmainīs nabaga Jēšuas liktenī. Un tūdaļ pat, lūkodamies ugunīgajos pavedienos, kas graizīja tūci, viņš sāka lūgt, lai zibens iespertu stabā, pie kura piesiets Jēšua. Nožēlodams savu rīcību, Levijs skatījās tajā tīrās debess daļā, kuru negaisa mākonis vēl nebija aprijis un kur maitasputni jau sasnēdās uz viena spārna, lai izkļūtu no negaisa, un domāja, ka ir neprātīgi pasteidzies ar saviem lāstiem. Tagad dievs viņu vairs neuzklausīs.

Lūkodamies uz kalna pakāji, Levijs pievērsa uzmanību tai vietai, kur izklaidus stāvēja kavalērijas pulks, un pamanīja, ka tur daudz kas izmainījies. No augšas Levijam bija labi redzams, kā šurp un turp šaudās karavīri, rauj ārā zemē iespraustos pīkus un met uz pleciem savus apmetņus, kā zirgu uzraugi rikšiem dodas uz ceļa pusi, aiz pavadām vezdami savus melnos zirgus. Pulks taisās uz promiešanu, tas bija skaidrs. Levijs, ar roku aizsegdams seju no putekļiem un sļaudīdamies, centās uzminēt, ko tas varētu nozīmēt, ja kavalērija iet projām. Viņš paskatījās augstāk un ieraudzīja sarkanā hlamidā tērptu figū-

riņu, kura tuvojās soda vietai. Pacilātā fuvo beigu priekšnojautā bijušā nodokļu piedzinēja sirds vai pamira.

Tagad, kad slepkavu mocības ilga jau piekto stundu, kalnā kāpa no Jerušalajimas atauļojušais kohortas komandieris ar savu raitnieku. Uz Žurkkāvja mājienu karavīru ķēde pašķīrās, un centurions sveicināja tribūnu. Tas pasauca Žurkkāvi sāpus un kaut ko viņam pačukstēja. Centurions atdeva militāro godu vēlreiz un devās pie bendēm, kuri sēdēja uz akmeņiem stabu tuvumā. Bet tribūns gāja pie tā, kurš sēdēja uz trijkājainā ķebliša, un sēdošais tribūna priekšā godbijīgi cēlās kājās. Tribūns viņam kaut ko klusā balsī pateica, un viņi devās pie stabiem. Viņiem pievienojās arī tempļa sardzes priekšnieks.

Žurkkāvis ar riebumu pašķielēja uz netīrajām, turpat pie stabiem samestajām lupatām — noziedznieku apģērbu, no kura bija atteikušies pat bendes, pasauca divus no viņiem un pavēlēja:

— Sekojiet man!

No tuvākā staba bija dzirdama gārdozoša, bezprātīga dziesmiņa. Tajā pakarinātais Hestass pēc trīs stundu ilgām mokām bija sajucis prātā no mušām un saules svelmes un tagad klusiņām dziedāja kaut ko par vīnogām, taču čalmā tērpto galvu paretam vēl spēja pakustināt, tad mušas laiski cēlās gaisā, lai pēc mirkļa atkal nosēstos uz viņa sejas.

Dismiss pie otrā staba cieta par visiem vairāk, apziņa viņu nebija atstājusi, viņš bieži un ritmiski šūpoja galvu te pa labi, te pa kreisi, lai iesistu ar ausi pa plecu.

Ješua bija laimīgāks par abiem iepriekšējiem. Jau pirmajā moku stundā viņam bija sākušies ģiboņi, pēc tam viņš pilnīgi zaudēja samaņu, galva nokārās un čalma atritinājās. Tāpēc arī mušas un dunduri viņu bija pilnīgi apsēduši, viņa seju nemaz nevarēja saskatīt aiz melnās, pudzošās masas. Cirkšņos, uz vēdera un padusēm bija salīpuši treknī dunduri un zīda dzelteno, kailo miesu.

Cilvēks kapucē pamāja ar roku, viens no bendēm, paklausot šim mājienam, paņēma piķi, bet otrs pienesa pie staba spaini ar ūdeni un sūkli. Pirmais bende pacēla piķi un piedauzīja Ješui vispirms pie vienas, pēc tam pie otras rokas, kuras bija izstieptas visā garumā un ar virvēm piesietas pie staba šķērskoka. Ķermenis ar izspīlētajām ribām nodrebēja. Bende pārvilka ar piķa kātu pār vēderu. Tad Ješua pacēla galvu, mušu spiets dūkdams

pacēlās gaisā — kļuva redzama no mušu kodieniem uz-
tūkusī seja ar aizpampušām acīm, galīgi nepazīstama
seja.

Atdabūjis vaļā plakstiņus, Ha-Nocri paskatījās lejup.
Parasti dzidrās acis tagad bija neskaidras.

— Ha-Nocri! — bende teica.

Ha-Nocri pakustināja uztūkušās lūpas un aizsmakušā
slepkaņas balsī atbildēja:

— Ko tev vajag? Kāpēc esi pienācis pie manis?

— Dzer! — teica bende, un ar ūdeni piesūcinātais sūk-
lis uz piķa smailes pacēlās pie Ješuas lūpām. Prieks pa-
mirdzēja viņa acīs, viņš kārām lūpām pieplaka pie sūkļa
un sāka dzert. No blakus esošā staba atskanēja Dismasa
balss:

— Nav taisnīgi! Es esmu tāds pats slepkava kā viņš.

Dissmass sasprindzināja muskuļus, bet pakustēties ne-
izdevās, katru roku trijās vietās pie šķērskoka turēja
virvju gredzeni. Viņš ierāva vēderu, ar nagiem iecirtās
šķērskoka galos, pagrieza galvu uz Ješuas pusi, un naidis
zvēroja Dismasa acīs.

Pār laukumiņu pārbrāzās putekļu mākonis, un manāmi
satumsa. Kad putekļi bija izklīduši, centurions noklīdzēja:

— Klusēt tur pie otrā staba!

Dissmass apklusā. Ješua atrāva lūpas no sūkļa un, vel-
tīgi pūlēdamies, lai viņa balss skanētu laipni un pārlie-
cinoši, sēcoši palūdza bendem:

— Iedod viņam padzerties!

Kļuva aizvien tumšāks. Traukdamās uz Jerušalajimu,
tūce jau aizsedza pusi debess, melnas valgmes un uguns
piesātinātajai tūcei pa priekšu drāzās balti, verdoši mā-
koņi. Nozībsnija un nodārdēja tieši virs kalna. Bende no-
ņēma sūkli no piķa smailes.

— Teic slavu viszēlīgajam valdītājam! — viņš svinīgi
nočukstēja un lēni iedūra Ješuiam sirdī. Tas nodrebēja
un nočukstēja...

— Valdītāj...

Asinis sāka tecēt pār viņa vēderu, apakšzoklis kram-
pjaini noraustījās, un galva nokārās uz leju.

Kad pērkons nogranda otrreiz, bende jau dzirdināja
Dissmasu un, teikdams tos pašus vārdus:

— Teic slavu valdītājam! — nodūra arī viņu.

Jukušais Hestass bailēs ieklīdzās, kad bende pienāca
pie viņa staba, bet, kad sūklis pieskārs viņa lūpām, no-

rēcās un iekodās tajā ar zobiem. Pēc dažām sekundēm lengani sašļuka arī viņa ķermenis, cik nu atļāva virves.

Bendem un centurionam pa pēdām sekoja cilvēks kapucē, bet aiz tā gāja tempļa sardzes priekšnieks. Cilvēks kapucē, apstājies pie pirmā staba, vērīgi aplūkoja asinīm noplūdušo Ješuu, ar baltu roku pieskārās kājas pēdai un teica pavadoņiem:

— Beigts.

Tas pats atkātojās arī pie diviem pārējiem stabiem.

Pēc tam tribūns pamāja centurionam, pagriezās un kopā ar tempļa sardzes priekšnieku un cilvēku kapucē devās projām no kalna. Iestājās pustumsa, un zibeņi plosīja melnās debesis. No tām pašķīda balta uguns, un centuriona kliedziens: «Noņemt sardzi!» — noslāpa pērķona grāvienā. Laimīgie karavīri metās projām no kalna, skrējienā mauddami galvā bruņucepures. Jerušalajimu apņēma tumsa.

Lietus gāze bija pēkšņa, un centūrijas tā pārsteidza pusceļā vēl uz pakalna. Tā gāza, ka lejup no kalna skrejošajiem karavīriem jau pakaļ dzinās mutuļojošas straumes. Karavīriem slidēja kājas, tie krita šķidrajos mālos un steidzās pēc iespējas ātrāk nokļūt uz līdzenā ceļa, pa kuru — tagad aiz lietus sienas vairs tik tikko saskatāma — Jerušalajimas virzienā aizjāja līdz ādai izmirkusi kavalērija. Pēc dažām minūtēm šajā kūpošajā negaisā, ūdens un uguns mutulī uz kalna bija palicis tikai viens cilvēks. Vicinādams nazi, kas nebija nozagts velti, slidēdams lejup stāvākās vietās, turēdamies pie visa, kas pagadījās ceļā, dažbrīd klunkurodams četrrāpus, viņš virzījās uz stabu pusi. Reizēm viņš pilnīgi pazuda negaisā, reizēm viņu apgaismoja zibens šaudīgā gaisma.

Nokļuvis līdz stabiem, jau līdz potītēm stāvēdams ūdenī, viņš norāva savu līdz pēdējai vilītei izmirkušo apģērbu, palikdams vienā kreklā, un pieplaka pie Ješuas kājām. Viņš pārgrieza virves ap apakšstilbiem, uzrāpās uz augšējā šķērskoka, apkampa Ješuu un atbrīvoja tā rokas no augšējām saitēm. Kailais, slapjais Ješuas ķermenis uzkrita Levijam un nogāza viņu zemē. Levijs tūdaļ gribēja to uzcelt sev uz pleciem, bet kaut kāda doma viņu apturēja. Viņš atstāja Ješuas ķermeni — ar atgāztu galvu un atmetām rokām — uz zemes ūdenī, bet pats pa slideno māla putru devās pie pārējiem stabiem. Viņš

pārgrieza virves arī tur, un divi ķermeņi nokrita uz zemes.

Pagāja vēl dažas minūtes, un kalna galā bija palikuši tikai šie divi ķermeņi un trīs tukši stabi. Ūdens šauta un valstija šos ķermeņus.

Ne Levija, ne Ješuas ķermeņa ap to laiku uz kalna vairs nebija.

17. NODAĻA

NEMIERĪGĀ DIENA

Piektdienas rītā, tas ir, nākamajā dienā pēc nolādētā seansa, viss pašreizējais Varietē kalpotāju sastāvs — grāmatvedis Vasilijs Lastočkins, divi rēķinveži, trīs mašīn-rakstītājas, abas kasieres, kurjeri, vietu ierādītāji un apkalpotājas —, vārdu sakot, visi, kas pašreiz te bija, neatradās vis savās parastajās darbavietās, bet sēdēja uz palodzēm Dārza ielas pusē un skatījās, kas notiek pie Varietē sienas. Pie šīs sienas divās rindās stāvēja vairāki tūkstoši cilvēku, un rindas gals bija kaut kur pie Kudrinās laukuma. Rindas galvgalā stāvēja pārdesmit Maskavas teātra publikai labi pazīstamu spekulantu.

Rinda bija ļoti satraukta, pievērsdama daudzu garām-gājēju uzmanību, tā iztīrāja kaismīgos nostāstus par vakardienas neredzēto melnās maģijas seansu. Šie nostāsti bija padarījuši ļoti nemierīgu grāmatvedi Vasiliju Stepanoviču, kurš pašu vakardienas izrādi nebija redzējis. Vietu ierādītāji stāstīja visādus dieva brīnumus, tajā skaitā arī to, ka pēc slavenā seansa dažas pilsones esot skraidījušas pa ielu nepieklājīgā izskatā un tā tālāk, un tamlīdzīgi. Rāmais un klusais Vasilijs Stepanovičs tikai blisināja acis, visus šos brīnumus uzklaudams, un nekādi nevarēja iedomāties, ko tagad lai iesāk, taču kaut kas bija jāiesāk un tieši viņam, jo tieši viņš tagad bija palicis galvenais visā Varietē komandā.

Ap pulksten desmitiem no rīta biļešu kārotāju rinda bija sasniegusi tādus apmērus, ka ziņas par to bija nonākušas līdz milicijai, ārkārtīgi ātri ieradās miliču patruļas gan kājām, gan jāšus un saveida rindu daudz maz ciešamā kārtībā. Bet arī kārtībā stāvošā kilometru garā rinda pati par sevi piesaistīja uzmanību un neizsakāmi mulsināja visus, kam gadījās būt Dārza ielā.

Tā tas bija ārpusē, bet arī pašā Varietē gāja gaužām bēdīgi. No agra rīta sākās zvanišana, nepārtraukti zvanīja Lihodejeva kabineta telefoni, zvanīja Rimska kabinetā, grāmatvedībā, kasē, zvanīja Varenuhas telefons. Vasilijš Stepanovičs sākumā vēl mēģināja kaut ko atbildēt, kasiere arī mēģināja, kaut ko pa telefonu atpurpināja arī vietu ierādītāji, bet pēc tam visi atmeta ar roku, jo par Lihodejeva, Varenuhas un Rimska atrašanās vietu nevienam nebija ne mazākās jausmas. Sākumā mēģināja atkratīties — «zvaniet uz mājām», bet zvanītāji atbildēja, ka ir jau zvanījuši un ka dzīvoklī atbildēts, ka Lihodejevs ir Varietē.

Piezvanīja kāda uztraukta dāma, prasīja Rimski, viņai tika ieteikts piezvanīt Rimski sievai, bet tad klausule sāka skaļā balsī raudāt un atbildēja, ka viņa jau ir tā sieva, bet pašā Rimska nekur nav. Sākās kaut kādas galīgas aplamības. Apkalpotāja jau bija paspējusi visiem izstāstīt, ka tad, kad viņa gājusi uzkopt finanšu direktora kabinetu, durvis bijušas aiz kājai vaļā, lampa degusi, logs uz dārza pusi bijis izdauzīts, krēsls vāļājies uz grīdas, bet iekšā neviena pašā nav bijis.

Pēc pulksten desmitiem Varietē iedrāzusies Rimska madāma. Viņa raudājusi visā galvā un laužījusi rokas. Vasilijš Stepanovičs galīgi apjucis un nav varējis viņai dot nekādu padomu. Bet pusvienpadsmitos ieradās milicija. Pirmais jautājums, dabiski, bija:

— Pilsoņi, kas pie jums šeit notiek? Kas par lietu?

Komanda atkāpās, izbīdīdama uz priekšu bālo un uztraukto Vasiliju Stepanoviču. Vajadzēja saukt lietas īstajā vārdā un atzīt, ka Varietē administrācija direktora, finanšu direktora un administratora personā ir nozudusi un tās atrašanās vieta nav zināma, ka konferansjē pēc vakardienas seansa ir aizvests uz psihiatrisko klīniku un ka, īsi sakot, vakardienas seanss bijis viens skandalozs seanss.

Raudošo Rimska madāmu nomierināja, cik spēja, un aizsūtīja uz mājām, bet sevišķu interesi izrādīja par apkalpotājas teikto — kādā stāvoklī tā ieraudzījusi finanšu direktora kabinetu. Kalpotāju lūdza izklist pa savām vietām un ķerties pie darba, bet pēc īsa laiciņa Varietē telpās ieradās izmeklētāji ar smailausainu muskuļotu suni, kurš bija papirosu pelnu krāsā un kuram bija ārkārtīgi gudras acis. Varietē kalpotāju vidū tūdaļ čukstus izpla-

tijās ziņa, ka suns nav neviens cits kā slavenais Kāravdūzis. Tā tas arī bija. Suņa uzvešanās visus pārsteidza. Ieskrējis finansu direktora kabinetā, Kāravdūzis ierūcās, atņirdza briesmīgus, dzeltenīgus ilknus, tad noietās uz vēdera un ar tādu kā skumju un traka niknuma izteiksmi acīs sāka list uz izdauzītā loga pusi. Pārvarējis bailes, suns pēkšņi uzlēca uz palodzes un, paslējis augšup savu smailo purnu, iegaudojās mežonīgi un draudīgi. No palodzes tas prom negāja, rūca, trīsēja un grasījās lēkt lejā.

Suni izveda no kabineta un ielaida vestibilā, no turienes tas pa parādes durvīm izgāja uz ielas un aizveda viņam sekojošos līdz taksometru stāvvietai. Te pēdas, pa kurām viņš gāja, pazuda. Pēc tam Kāravdūzi aizveda prom.

Izmeklēšana turpinājās Varenuhas kabinetā, uz kuriem pēc kārtas tika izsaukti visi tie Varietē kalpotāji, kas bijuši klāt vakardienas seansā. Jāpiebilst, ka izmeklēšanai uz katra soļa bija jāstopas ar neparedzētām grūtībām. Pavediens visu laiku trūka pušu.

Afišas taču bija? Bija. Bet pa nakti tās aizlīmētas ar jaunām, un, dziedī vai raudī, nav saglabājusies neviens pati. Un pats magis — no kurienes tas uzradies? Kas to lai zin! Bet ar viņu taču noslēdza līgumu?

— Jādomā gan, — satrauktais Vasilijs Stepanovičs atbildēja.

— Bet, ja noslēdza, tad tam noteikti bija jāiet caur grāmatvedību?

— Visādā ziņā, — Vasilijs Stepanovičs uztraukti atbildēja.

— Kur tad tas ir?

— Nava, — atbildēja grāmatvedis, rokas plātīdams un vēl vairāk uztraukdamies. Patiesi — ne grāmatvedības, ne finansu direktora, ne Ļihodejeva, ne Varenuhas papīros nav ne vēsts no tamlīdzīga līguma.

Kā sauc to magu? Vasilijs Stepanovičs seansā nav bijis un nezina. Vietu ierādītāji nezina, vienīgi kasiere rauca un rauca pieri, domāja un domāja, līdz beidzot no teica:

— Vo... Laikam gan Volands.

— Bet var gadīties, ka nebija Volands? Var gadīties, ka nebija Volands. Var gadīties, ka bija Falands.

Noskaidrojās, ka ārzemnieku birojā ne par tādu Volandu, ne par Falandu, magu, itin nekas nav dzirdēts.

Kurjers Karpovs ieminējās, ka šis pats mags it kā esot apmeties Lihodejeva dzīvoklī. Dzīvoklis, protams, tika nekavējoties pārbaudīts. Nekāda maga tur nebija. Paša Lihodejeva arī tur nav. Mājkalpotājas Gruņas arī nav, un neviens nezina, kur viņa palikusi. Valdes priekšsēdētāja Nikanora Ivanoviča nav, Proležņeva nav!

Izveidojās trakoti neįēdzīga aina: pazudusi visa teātra galvenā vadība, vakar noticis skandalozs seanss, bet, kurš to rīkojis un kā samusināts, — nav zināms.

Bet pa to laiku pusdienlaiks jau bija gandrīz klāt, un kase būtu jāver vaļā. Taču par to nevarēja būt ne runas. Uz Varietē durvīm tūlīt tika uzkārts kartona gabals ar uzrakstu: «Šodienas izrāde atcelta.» Rindā, sākot ar tās galvgalu, sākās uztraukums, bet drīz vien rinda tomēr pajuka, un pēc kādas stundas Dārza ielā no tās vairs nebija ne vēsts. Izmeklētāji aizbrauca, lai turpinātu savu darbu citā vietā, kalpotājus atlaida mājās, atstāja tikai dežurantu, bet Varietē durvis noslēdza.

Grāmatvedei Vasiliju Stepanoviču gaidīja divi neatliekami uzdevumi. Pirmkārt, vajadzēja ierasties Izrāžu un vieglā žanra sarīkojumu komisijā, lai paziņotu par vakardienas notikumiem, otrkārt, iegriezties finansu sektorā un nodot vakardienas ieņēmumu — 21 711 rubļus.

Akurātais un izdarīgais Vasilijs Stepanovičs iesaiņoja naudu avīzē, pārsēja sainīti ar auklu, ielika portfeli un, labi zinādams instrukciju, negāja, protams, uz autobusu vai tramvajų, bet devās uz taksometru stāvvietu.

Tiklīdz trīs mašinu šoferi ieraudzīja, ka pie viņiem stieždas cilvēks ar stipri piebāztu portfeli, tie uzdeva gāzi un no deguna priekšas aizbrauca tukšā, nez kāpēc nikni atskatīdamies.

Pārsteigts par tādu rīcību, grāmatvedis ilgi stāvēja kā stabs un gudroja, ko tas varētu nozīmēt.

Pēc minūtēm trim pienāca tukša mašina, bet, tiklīdz šoferis ieraudzīja pasažieri, viņa seja uzreiz saviebās dusmās.

— Mašina brīva? — jautāja Vasilijs Stepanovičs, aiz brīnumiem nokrekskinādamsies.

— Rādiet, kas jums par naudu, — nikni atcirta šoferis, uz pasažieri pat nepaskatījies.

Vēl vairāk brīnīdamies, grāmatvedis iežmiedza savu vērtīgo portfeli ciešāk padusē, izņēma no kabatas portfela desmitnieku un parādīja šoferim.

— Es nebraucu! — viņš īsi noteica.

— Es atvainojos... — grāmatvedis taisījās iebilst, bet šoferis viņu pārtrauca:

— Trijnieka nav?

Pilnīgi nekā vairs nesaprazdams, grāmatvedis izvilka no kabatas portfeliša divus trijniekus un parādīja šoferim.

— Sēdieties, — viņš uzsauca un uzbelza pa skaitītāju tā, ka brīnums, ja ar to nekas nenotika. — Braucam!

— Sīknaudas, vai, nav? — nedroši pajautāja grāmatvedis.

— Pilna kabata! — šoferis iebļāvās, un spogulītī varēja redzēt, ka acis viņam kļūst sarkanas aiz dusmām. — Šis man jau trešais gadījums šodien. Citiem arī tāpat. Iegrūž, lops tāds, červoncu, es viņam atpakaļ četri piecdesmit, tas smardelis izkāpj, es pēc laiciņa skatos — nav nekāda červonca, bet... narzāna etiķete! — Te šoferis teiča dažus nedrukājamus vārdus. — Vēl viens — aiz Zubova ielas. Atkal červoncs. Izdodu viņam trīs. Šis aizlaižas. Es bāžu roku makā, bet tur bite un — šņakt! — pirkstā. Ak tu!... — šoferis atkal noteica nedrukājamu vārdu. — Bet červoncs pagalam. Vakar (nedrukājami vārdi) Varietē kaut kāds maita kumēdiņu rādītājs taisijis trikus ar červonciem (nedrukājami vārdi).

Grāmatvedis sabijās, sarāvās melns un maziņš un izlikās, ka vārdu «Varietē» dzird pirmo reizi, bet pats pie sevis nodomāja: «Nu, nu!...»

Aizbraucis, kur vajag, un norēķinājies grāmatvedis iegāja namā un devās pa koridoru uz vadītāja kabinetu, bet jau pa ceļam pamanīja, ka atnācis nereizē. Izrāžu komisijas kancelejā valdīja kaut kāds jampadracis. Grāmatvedim garām aizdrāzās kurjere ar pakausī noslīdējušu lakatiņu un izvalbītām acīm.

— Nava, nava, nava, mīļie cilvēki! — viņa kļiedza nezin kam. — Žakete un bikses šeitān, bet žaketē nekā nav iekšā!

Viņa iedrāzās kaut kādās durvīs, un tūlīt aiz tām sāka šķindēt plīstoši trauki. No sekretāra istabas izskrēja grāmatvedim pazīstamais komisijas pirmā sektora vadītājs, bet bija tādā stāvoklī, ka nepazīna grāmatvedi un aizdrāzās tam garām.

Pārsteigts par visu redzēto, grāmatvedis aizgāja līdz sekretāres istabai, kas reizē bija arī komisijas priekšsēdētāja kabineta priekštelpa, un tur apjuka galīgi.

Aiz kabineta aizvērtām durvīm bija dzirdama barga balss, bez šaubām, runātājs bija Prohors Petrovičs, komisijas priekšsēdētājs. «Droši vien kādam sadod sutu,» samulsušais grāmatvedis prātoja, bet, apskatījies visapkārt, ieraudzīja citu ainu: atkritusi ādas krēslā, galvu pret krēsla atzveltni atmetusi un izstiepusi kājas gandrīz līdz pašam istabas vidum, ar slapju lakatiņu rokā, gauži raudādama, zvilnēja Prohora Petroviča personiskā sekretāre — skaistā Anna Ričardovna.

Annas Ričardovnas zods bija galīgi nozieķēts ar lūpu krāsu, bet pār viņa persiku vaigiem aumajām plūda no skropstām noskalotas krāsas strauti.

Pamanījusi, ka ienācis kāds, Anna Ričardovna uzlēca kājās, pieskrēja pie grāmatveža, sagrāba to aiz žaketes atlokiem, sāka purināt grāmatvedi un kliegt:

— Paldies dievam! Vismaz viens drosmīgais atradies! Ejam, ejam pie viņa, es nezinu, ko lai iesāk! Visi pamet, visi bēg projām! — Un, joprojām raudādama, viņa vilka grāmatvedi kabinetā.

Kad grāmatvedis iegāja kabinetā, viņam vispirms izkrita no rokām portfelis, pēc tam visas domas sagāzās augšpēd. Un taisnības labad jāsaka, ka tam bija arī iemesls.

Aiz milzīga rakstāmgalda ar masīvu tintnīcu uz tā sēdēja tukšs uzvalks un ar sausu, tintē neiemērktu spalvu švīkājās pa papīru. Uzvalks bija ar kaklasaiti, no kabatiņas rēgojās pildspalva, bet virs apkakles nebija ne kakla, ne galvas, arī aproces bija, bet roku neredzēja. Uzvalks bija iegrimis darbā un nemaz nepievērsa uzmanību tam jandāliņam, kas notika ap viņu. Izdzirdis, ka pie viņa ienāk, uzvalks atzvēlās krēslā, un virs apkakles noskanēja grāmatvedim labi pazīstamā Prohora Petroviča balss:

— Kas par lietu? Uz durvīm taču rakstīts, ka es nepieņemu.

Skaistā sekretāre iespiedzās un, rokas lauzīdama, sāka kļūst:

— Jūs redzat? Redzat?! Viņa naval! Naval! Atdodiet viņu, atdodiet!

Kāds pabāza galvu pa kabineta durvīm, novaidējās un

atsprāga atpakaļ. Grāmatvedis juta, ka viņam sāk trīcēt kājas, un apsēdās uz krēsla malīņas, taču portfeli pacelt neaizmirsā. Anna Ričardovna lēkāja ap grāmatvedi, raustīja viņu aiz piedurknes un klaigāja:

— Es vienmēr, vienmēr viņam aizrādīju, kad viņš lamājās, piesaukdams velnu. Nu reiz velns viņam atspēlējies! — Te skaistule pieskrēja pie galda un maigā, melodiskā, no raudāšanas drusciņ piesmakušā balsī iesaucās: — Proša! Kur jūs esat?

— Kurš, pēc jūsu domām, te būtu Proša? — augstprātīgi jautāja uzvalks, vēl dziļāk atzveidamies krēslā.

— Nepazīst! Mani nepazīst! Vai jūs to saprotat? — Sekretāre raudāja.

— Palūgšu kabinetā neraudāt! — jau dusmīgā balsī teica svītrainais uzvalks un ar piedurkni pierausa sev klāt jaunu papīru čupu, acīmredzot grasīdamies rakstīt rezolūcijas.

— Nē, es nevaru, es nevaru visu to noskatīties, es nevaru! — Anna Ričardovna iekliedzās un izskrēja priekštelpā, bet tūlīt aiz viņas kā korķis izlidoja arī grāmatvedis. — Iedomājieties, es sēžu, — no uztraukuma drebēdama, stāstīja Anna Ričardovna, no jauna ieķerdamās grāmatvedim piedurknē, — un uzreiz ienāk runcis. Melns, pamatīgs, kā begemots. Es, protams, uz viņu — «bric!». Šis pa durvīm laukā, bet tūlīt nāk iekšā viens resnītis, arī ar tādu kā kaķa purnu, un saka man: «Kā jūs, pilsone, drīkstat uz apmeklētājiem kliegt «bric!»? Un taisnā ceļā — šprukt! — pie Prohora Petroviča, es, protams, viņam pakaļ un saucu: «Vai jūs esat prātu zaudējis?» Bet viņš, negēlis tāds, taisnā ceļā pie Prohora Petroviča un nosēžas uz krēsla tieši viņam pretī. Nu, bet Prohors Petrovičs... viņš ir sirds cilvēks, tikai nervozs. Pārskaitās! Kas nu bija, tas bija. Nervozs cilvēks, strādā kā zirgs, nu, un pārskaitās. «Kā jūs drīkstat list iekšā bez pieteikšanas?» Bet tas bezkauna, iedomājieties, atzveļas krēslā un smaidīdams laiž vaļā. «Es,» šis paziņo, «par vienu lietiņu atnācu ar jums aprunāties.» Prohors Petrovičs pārskaitās vēl vairāk. «Es esmu aizņemts!» Bet tas, vai jūs to varat iedomāties, atbild: «Jūs nepavisam neesat aizņemts...» Ko jūs par to teiktu? Te nu, saprotams, Prohora Petroviča pacietība bija galā, un viņš uzblāva: «Kas vēl nebūs? Sviediet viņu ārā, velns lai parauj!» Bet tas, iedomājieties, pasmīn un saka: «Velnš lai parauj?

Bet kāpēc gan ne, var jau!» Un, blāks, es ne iekliegties nepaguvu, skatos: tā ar kaķa purnu vairs nav, un sē... sēž uzvalks... Ēēēē! — Anna Ričardovna iekaucās, mutei bezveidīgi ieplešoties.

Aizrijusies ar asarām, viņa atvilka elpu un sāka tērgāt kaut ko pavisam neaptveramu:

— Un raksta, raksta, raksta! Ārprāts! Runā pa telefonu! Uzvalks! Visi aizlaidās lapās kā zaķi!

Grāmatvedis tikai stāvēja un drebēja. Bet tad viņam talkā nāca liktenis. Mierīgā, lietišķā gaitā sekretāres istabā ienāca milicija divu cilvēku sastāvā. Ieraudzījusi tos, skaistule sāka raudāt vēl skaļāk, ar roku rādīdama uz kabineta durvju pusi.

— Pilsone, izbeigsim raudāšanu, — mierīgi teica viens no viņiem, bet grāmatvedis, juzdams, ka viņš te ir pilnīgi lieks, izlavījās no sekretāres istabas un pēc brīža jau bija svaigā gaisā. Galvā viņam šalca un dūca kā skurstenī un cauri dūkoņai skanēja atsevišķas vietu ierādītāju frāzes par vakardienas runci, kurš piedalījies seansā. «Ehē! Vai tikai tas nav mūsu runčukiņš?»

Komisijā neko neizdarījis, apzinīgais Vasilijs Stepanovičs nolēma aiziet uz komisijas filiāli Vagaņkovskas šķērsielā. Lai mazliet nomierinātos, viņš devās uz turieni kājām.

Pilsētas izrāžu filiāle mitinājās vecā, appluskātā savrupmājā sētas galā, un tās vestibils bija slavens ar savām porfīra kolonnām.

Taču šajā dienā filiāles apmeklētājus interesēja nevis kolonnas, bet tas, kas notika pie kolonnām.

Vairāki apmeklētāji stāvēja neziņā un noraudzījās uz raudošo jaunkundzi, kura sēdēja pie galdiņa, apkrauta ar speciālu teātra literatūru, kuru viņa pārdeva. Šinī mirklī pārdevēja nevienam neko nepiedāvāja no šīs literatūras un, ja kāds piesardzīgi un līdzjūtīgi par kaut ko iejautājās, viņa tikai atgaidījās, bet tajā pašā laikā gan no augšas, gan no apakšas, gan no blakustelpām — no visām filiāles nodaļām bez mitas skanēja vismaz kādu divdesmit telefona aparātu zvani.

Izraudzjusies jaunkundze notrīsēja un, histēriski iekliegusies:

— Atkal! — pēkšņi drebošā soprānā iesāka:

Varenā jūra mans Baikāls te šalc...

Uz trepēm iznākušais kurjers piedraudēja kaut kam ar dūri un nespodrā baritonā neskanīgi vilka pārdevējai līdzī:

Omuļu muca — mans kuģis, un tāpēc...

Kurjeram piebiedrojās citas tālas balsis, koris pieņē-
mās spēkā, un beigu beigās dziesma dārdēja pa visu
filiāli. Sevišķi izcēlās varena, mazliet piesmakusi oktāva
no tuvākās 6. istabas, kur atradās rēķinu pārbaudes no-
daļa. Korim akomponēja arvien pieaugošie telefonu
tarkšķi.

Hei, Barguzin... vētrā sakulies balts!... —

kurjers uz trepēm auroja.

Asaras tecēja jaunkundzei pa vaigiem, viņa mēģināja
sakost zobus, bet mute vērās pati no sevis, un oktāvu
augstāk nekā kurjers nodziedāja:

Drošulim tālu nav jāpeld!

Klusējošos filiāles apmeklētājus pārsteidza tas, ka daž-
nedažādās istabās izkaisītie koristi dziedāja tik saska-
ņoti, it kā viss koris stāvētu un nenolaistu acis no
viena — visiem kopīga, neredzama diriģenta.

Tie, kas gāja pa Vagaņkovskas šķērsielu, apstājās pie
sētas režģiem un brīnījās par filiālē valdošo liksmību.

Tiklīdz pirmais pants beidzās, dziedāšana aprāvās —
atkal it kā pēc diriģenta zižļa mājiena. Kurjers klusām
nolamājās un nozuda. Tad vērās parādes durvis un tajās
parādījās cilvēks vasaras mētelī, kam no apakšas nāca
redzama balta halāta stērbele, un viņam līdzī milicis.

— Dariat kaut ko, dakter, es jūs lūdzu! — jaunava
histēriski iekliedzās.

Uz trepēm izskrēja filiāles sekretārs un gan no kauna,
gan no uztraukuma stostīdamies ierunājās:

— Redzat, dakter, mēs esam krituši par upuri mas-
veida hipnozei... Būtu labi, ja... — viņš nepabeidza
frāzi, sāka velt vārdus pa muti un pēkšņi tenorā iedzie-
dājās:

Šilka un Ņerčinska tagad ir nieks...

— Stulbenis! — jaunava paspēja uzkliegt, bet nepa-
spēja pateikt, kurš tas būtu, jo tūlīt laida vajā skanīgu
rulādi un pati sāka dziedāt par Šilku un Ņerčinsku.

— Savaldieties! Izbeidziet dziedāšanu! — ārsts teica sekretāram.

Varēja redzēt, ka sekretārs pats būtu ar mieru nezin ko darīt, lai tikai varētu izbeigt dziedāšanu, bet viņš to nekādi nevarēja un kopā ar kori darīja zināmu visai šķērslai, ka taigā nav skāris to rijīgais zvērs un lodes ir gājušas secen.

Tiklīdz pants bija nodziedāts, jaunavai pirmajai ārsts iedeva baldriāna devu, pēc tam viņš aizskrēja pakal sekretāram pie pārējiem, lai arī tiem iedotu zāles.

— Piedodiet, pilsonī, — Vasilis Stepanovičs pēkšņi griezās pie jaunavas, — vai melns runcis pie jums nav iegriezies?

— Kāds melns runcis? — Jaunava saniknojās. — Ēzelis mūsu filiālē sēž, īsts ēzelis! — viņa turpināja. — Lai viņš klausās! Es izstāstīšu visu! — Un tiešām izstāstīja visu, kas pie viņiem noticis.

Izrādījās, ka pilsētas filiāles vadītājs, kas (ar jaunavas vārdiem runājot) «izklaidēšanās sarīkojumus galīgi dibenā nolaidis», sirgst ar visādu pulciņu organizēšanas māniju.

— Priekšniecībai pūš miglu acīs! — viņa kļiedza.

Gada laikā vadītājs paspējis noorganizēt Ļermontova studēšanas, šaha un dambretes, pingponga un jāšanas sporta pulciņus. Uz vasaras pusī piedraudējis organizēt vēl saldūdens airēšanas un alpīnisma pulciņus.

Šodien pusdienas pārtraukumā ienāk viņš, šis pats vadītājs...

— Un ved zem rokas vienu smerdeli, — jaunava stāstīja, — nezin no kurienes izrautu, rūtainās bikšēlēs, ar ieplaisājušu pensneju un... tādu mūli, ka labāk nemaz nepieminēt!

Un tūdaļ pats, — kā stāstīja jaunava, — visiem, kas filiāles ēdnīcā pusdienoja, svešo stādīja priekšā kā ievērojamu kora dziedāšanas pulciņu organizēšanas speciālistu.

Nākamo alpīnistu sejas sadrūmušas, taču vadītājs aicinājis visus nezaudēt možumu, bet speciālists pat pajokojis, izmetis dažu labu asprātību un apzvērējis, ka dziedāšana aizņemot tikai mazumiņu laika, toties labuma no tās vesels lērums.

Nu protams, kā jaunava sacīja, pirmie lēkuši kājās Favovs ar Kosarčuku, filiāles pazīstamākie pielīdēji, un pa-

ziņojuši, ka iestājas. Pārējiem darbiniekiem nācies saprast, ka no dziedāšanas nekur nevarēs sprukt, un arī vajadzējis iestāties pulciņā. Nolēmuši dziedāt pusdienas pārtraukumos, jo visu pārējo laiku aizņēma Ļermontovs un dambrete. Vadītājs, pats rādīdams piemēru, paziņojis, ka viņam ir tenors, un tālāk viss norisinājies kā nelāgā sapnī. Rūtainais kora speciālists noklīdzis:

— Do-mi-sol-do! — izrāvis ārā aiz skapjiem paslēpušos kautrīgos, kuri bija cerējuši tur paglābties no dziedāšanas, pateicis Kosarčukam, ka tam ir absolūtā dzirde, pačinkstējis, papinkšķējis, lūdzis, lai nu ar cienīšanu izturoties pret vecu dziedoni un reģentu, klabinājies ar kamertoni pa pirkstiem, pierunādams uzraut «Vareno jūru».

Rāvuši arī. Un kā vēl rāvuši. Rūtainais patiešām pratis savu amatu. Nodziedājuši pirmo pantu. Tad reģents atvainojies, pateicis: «Vienu mirklīti!» — un... pazudis. Domājuši, ka tiešām pēc mirkļa atgriezīsies. Bet pagājušas desmit minūtes, un, kā nav, tā nav. Filiālieši sākuši jau priecāties, ka būs aizmucis.

Piepeši kaut kā paši no sevis sākuši dziedāt otro pantu, galvenais bijis Kosarčuks, kuram varbūt nemaz nebija absolūtās dzirdes, taču diezgan patikams augstais tenors bija gan. Nodziedājuši. Reģenta nav! Atgriezušies darbvietās, bet nepaguvuši ne apsēsties, kad paši pret savu gribu atkal sākuši dziedāt. Mēģinājuši mest mieru — nekā! Divas trīs minūtes paklusē un atkal rauj vaļā. Paklusē un — rauj vaļā! Tad arī sapratuši, ka nu vairs labi nav. Vadītājs no kauna ieslēdzies savā kabinetā.

Te jaunavas stāsts pārtrūka. Baldriāni nebija līdzējuši.

Pēc ceturtdaļstundas pie Vagaņkovskas šķērsielas režģu sētas piebrauca trīs smagās mašīnas — un tajās sakāpa viss filiāles personāls ar vadītāju priekšgalā.

Tikko pirmā mašīna, vārtos pagāzelējusies, izbrauca uz ielas, kravas kastē stāvošie, cits citu balstošie filiālieši uzreiz pavēra mutes, un pa visu šķērsielu noskanēja populārā dziesma. Dziesmu uztvēra otrā, pēc tam arī trešā mašīna. Tā viņi arī aizbrauca. Dienas gaitās skrejošie garāmgājēji mašīnām tikai uzmeta skatu, nemaz nebrīnīdamies, jo domāja, ka tur ekskursija dodas ārā no pilsētas. Patiešām viņi devās ārā no pilsētas, taču ne ekskursijā, bet uz profesora Stravinska klīniku.

Pēc pusstundas galīgi apdullušais grāmatvedis bija finansu sektorā, kur viņš cerēja beidzot tikt valā no valsts naudas. Tagad, jau gudrāks būdams, viņš vispirms uzmanīgi palūrēja garajā zālē, kur aiz matētiem stikliem un zeltītiem uzrakstiem sēdēja sektora darbinieki. Nekādu satraukuma pazīmju vai nekārtību šeit nemanīja. Viss bija klusu, kā pienākas solīdā iestādē.

Vasilijs Stepanovičs pabāza galvu tajā lodziņā, virs kura bija rakstīts: «Summu pieņemšana,» — sasveicinājās ar kādu viņam nepazīstamu ierēdni un laipni palūdza iemaksas orderīti.

— Bet kādiem nolūkiem? — darbinieks pa lodziņu atjautāja.

Grāmatvedis pabrīnījās.

— Man jānodod nauda. No Varietē.

— Acumirkli, — ierēdnis atbildēja un ātri nolaida režģi lodziņam priekšā.

«Jocīgi gan!» grāmatvedis nodomāja. Viņa izbrīns bija pilnīgi pamatots. Pirmoreiz mūžā viņš sastapās ar kaut ko tamlīdzīgu. Visi zin, cik grūti pie naudas tikt, te vienmēr var rasties visvisādi sarežģījumi. Bet savā trīsdesmit gadu ilgajā praksē grāmatvedis neatcerējās tādu gadījumu, kad juridiska vai privāta persona kavētos naudu saņemt, ja to dod.

Bet režģis drīz vien pavērās, un grāmatvedis atkal pieliecās pie lodziņa.

— Vai jums daudz ir? — ierēdnis jautāja.

— Divdesmit viens tūkstotis septiņi simti vienpadsmit rubļu.

— Oho! — nez kāpēc ironiski noteica ierēdnis un pasniedza grāmatvedim zaļo veidlapu.

Formulārs bija pazīstams, grāmatvedis vienā mirklī to aizpildīja un sāka siet aukliņu valā. Kad nesamais bija attīts, viņam raibs sametās gar acīm un viņš kaut ko sāpīgi noīdēja.

Viņa acu priekš nūdzēja tikai ārzemju nauda. Tur bija Kanādas dolāru, angļu mārciņu, Holandes guldenu, Latvijas latu, Igaunijas kronu paciņas...

— Tātad vēl viens no Varietē jokupešteriem! — barga balss nodārdēja pār grāmatvedi, kas bija kļuvis mēms aiz brīnumiem. Un tūdaļ pat Vasiliju Stepanoviču arestēja.

VIESI, KURIEM NEVEICAS

Tajā pašā laikā, kad centīgais grāmatvedis ar takso-
metru drāzās, lai uzkultos virsū rakstītpratējam uzvalkam,
Maskavā pienāca Kijevas vilciens un no mīkstā vagona
№ 9 kopā ar pārējiem izkāpa kārtīgi ģērbies pasažieris
ar mazu fibras čemodāniņu rokā. Pasažieris nebija ne-
viens cits kā netaiķa Berlioza onkulis ekonomists-plāno-
tājs Maksimiliāns Andrejevičs Poplavskis, kurš dzīvoja
Kijevā bijušajā Institūta ielā. Maksimiliāna Andrejeviča
braucienam par iemeslu bija aizvakar saņemtā tele-
gramma ar šādu saturu:

«Mani tikko sabrauca tramvajs pie Patriarhu dīķiem.
Bēres piektdien, trijos dienā. Atbrauc. Berliozs.»

Maksimiliānu Andrejeviču uzskatīja, un tiešām pelnīti,
par vienu no gudrākajiem cilvēkiem Kijevā. Bet šāda te-
legramma arī pašu gudrāko vīru var iedzīt strupceļā. Ja
cilvēks telegrafē, ka viņš ir sabraukts, tad skaidrs, ka
viņš nav sabraukts pavisam. Bet kāpēc tādā gadījumā
pieminētas bēres? Varbūt viņš jūtas ļoti slikti un domā,
ka nomirs? Tas ir iespējams; bet kas tā par augstākā
mērā divainu precizitāti — kā gan viņš var apgalvot, ka
viņu glabās piektdien pulksten trijos dienā? Divaina te-
legramma!

Taču gudriem cilvēkiem gudrība taisni tāpēc ir dota,
lai viņi orientētos sarežģītos jautājumos. Ļoti vienkārši.
Notikusi kļūda, un depešu pārraidīja sagrozītu. Vārds
«mani», bez šaubām, ir iesprucis no citas telegrammas
un nonācis vārda «Berliozs» vietā, bet «Berliozs» pārlē-
cis uz telegrammas beigām. Ar tādu labojumu telegram-
mas jēga kļūst skaidra un, protams, ir traģiska.

Kad Maksimiliāna Andrejeviča dzīvesbiedres sāpju iz-
virdums mitējās, viņš tūlīt saposās uz Maskavu.

Te nu ir jāatklāj viens Maksimiliāna Andrejeviča no-
slēpums. Protams, viņam bija žēl spēka gados bojā gā-
jušā sievas krustdēla. Taču, būdams praktisks cilvēks, viņš
tīri labi saprata, ka pēc viņa klātbūtnes bērēs lielas va-
jadzības nav. Un tomēr Maksimiliāns Andrejevičs ārkār-
tīgi steidzās uz Maskavu. Kādēļ? Dzīvokļa dēļ. Dabūt dzī-
vokli Maskavā? Tā ir nopietna lieta. Nezin kāpēc, bet
Kijeva Maksimiliānam Andrejevičam nepatika, un doma

par pārceļšanos uz Maskavu pēdējā laikā viņu tik stipri urdīja, ka viņš pat bija sācis slikti gulēt. Viņam nesagādāja nekādu prieku Dņepras pavasara pali, kad zemā krasta salas applūda un ūdens sniedzās līdz pašam apvārsnim. Viņu nepriecēja savā skaistumā satriecošais skats, kāds pavērās no kņaza Vladimira pieminekļa pakājes. Viņu neieliksmoja pavasara saules zaķišu rotaļa uz Vladimira kalna ķieģeļu celiņiem. Tas viss viņam bija vienaldzīgs, viņam bija tikai viena vēlēšanās — pārceļties uz Maskavu.

Sludinājums avīzē par dzīvokļu maiņu — dzīvoklis Kijevā Institūta ielā pret mazāku platību Maskavā — nedeļa nekādus rezultātus. Ieinteresēto nebija, un, ja arī kāds retais atradās, tad viņa noteikumi nebija visai godīgi.

Telegramma ļoti satrauca Maksimiliānu Andrejeviču. Šis bija tas brīdis, kuru grēks palaist garām. Praktiski cilvēki zin, ka tādi brīži nemēdz atkārtoties.

Vārdu sakot, neskatoties ne uz kādām grūtībām, radnieka dzīvoklis Dārza ielā bija jādabū mantojumā. Jā, tas bija sarežģīti, ļoti sarežģīti, bet šiem sarežģījumiem vajadzēja tikt pāri, lai tas maksā ko maksādams. Pieredzējušais Maksimiliāns Andrejevičs zināja, ka šim nolūkam pirmais un pilnīgi nepieciešamais solis ir par katru cenu kaut vai uz laiku pierakstīties netaisnā radnieka trijās istabās.

Piektdien dienā Maksimiliāns Andrejevičs iegāja pa tās istabas durvīm, kur atradās Maskavas pilsētas Dārza ielas № 302-bis nama pārvalde.

Šaurajā istabiņā pie sienas karājās plakāts, kur vairākos attēlos bija parādīta sliktu atdzīvināšana, bet pie koka galda pilnīgi vientuļš sēdēja neskūts cilvēks ar sastruktām acīm.

— Vai es varētu runāt ar valdes priekšsēdētāju? — ekonomists-plānotājs laipni apvaicājās, noņemdam platmali un nolikdam savu čemodāniņu uz tukša krēsla.

Šis ļoti parastais jautājums nez kāpēc iztrūcināja sēdošo, un viņam pat seja pārvērtās. Tramīgi apkārtšķīlēdams, viņš neskaidri noburkšķēja, ka priekšsēdētāja nav.

— Viņš ir savā dzīvoklī? — Poplavskis jautāja. — Man ļoti steidzīga lieta.

Sēdētājs atkal atbildēja kaut kā dikti nesakarīgi. Un tomēr no sacītā varēja noprast, ka priekšsēdētāja arī dzīvoklī nav.

— Un kad viņš būs?

Sēdošais šoreiz neatbildēja neko, tikai bezgala sērīgi palūkojās pa logu ārā.

«Ahā!» gudrais Poplavskis teica pats sev un aplaušinājās par sekretāru.

Dīvainais cilvēks pie galda no saspringuma kļuva pat gluži sarkans un atkal nenoteikti sacīja, ka sekretāra arī nav... nav zināms, kad viņš būs, un... ka sekretārs ir saslimis...

«Ahā!...» Poplavskis teica sev. — Bet kāds no valdes taču ir?

— Es esmu, — sēdošais cilvēks atsaucās vārgā balsī.

— Redzat, — iespaidīgi iesāka Poplavskis, — es esmu pie Patriarhu diķiem bojā gājušā Berlioza — mana krustdēla vienīgais mantinieks, un saskaņā ar likumu man jāsaņem mantojums, tas ir, mūsu dzīvoklis numur piecdesmit...

— Biedri, es neesmu lietas kursā, — sēdošais pārtrauca žēlabainā balsī.

— Bet, piedodiet, — skanīgā balsī teica Poplavskis, — jūs esat valdes loceklis, un jūsu pienākums...

Te istabā ienāca kaut kāds pilsonis. Ieraudzījis ienācēju, sēdošais nobālēja.

— Valdes loceklis Pjatnažko? — ienācējs noprasīja pie galda sēdošajam.

— Es, — tas tikko dzirdami atbildēja.

Ienācējs kaut ko pačukstēja ausī pie galda sēdošajam, un tas galīgi sašļucis cēlās kājās, un pēc britiņa Poplavskis palika viens pats tukšajā valdes istabā.

«Eh, cik nelāgi sanāk! Vajadzēja ar tā sagadīties, ka viņus visus pēc kārtas...» īgni domāja Poplavskis, iedams pa asfaltēto pagalmu uz 50. dzīvokli.

Tiklīdz ekonomists-plānotājs piezvanīja, durvis uzreiz atvērās, un Maksimiliāns Andrejevičs iegāja pustumšajā priekšnamā. Viņš nedaudz pabrīnījās, nevarēdams saprast, kas atvēra durvis, jo priekšnamā neviena nebija, atskaitot mīlzīgu, melnu runci, kurš sēdēja uz krēsla.

Maksimiliāns Andrejevičs noklepojās, pašvikāja ar kājām, un tad vērās kabineta durvis un priekšnamā iznāca

Korovjevs. Maksimiliāns Andrejevičs pieklājīgi, ar cieņu palocījās un teica:

— Mans uzvārds ir Poplavskis. Es esmu ...

Pabeigt viņš nepaspēja, jo Korovjevs izrāva netīru kabatlakatiņu, paslēpa tajā seju un sāka šņukstēt.

— ...nelaiķa Berlioza onkulis...

— Kā tad, kā tad! — Korovjevs noglabāja kabatlakatiņu. — Tiklīdz paskatījos, uzreiz nopratu, ka tas esat jūs. — Te viņš sāka elstot un runāt aizgūtnēm: — Nu, vai nav nelaime? Nu, kas tikai nenotiek!

— Tramvajs sabrauca? — čukstus jautāja Poplavskis.

— Pa tiro, — iesaucās Korovjevs, un asaras viņam no pensneja apakšas sāka plūst aumaļām, — pa tiro! Es pats redzēju. Ticiet man — momentā! Galva nost! Labā kāja — brakš, uz pusēm! Kreisā — brakš, uz pusēm! Redz, kā ir ar tiem tramvajiem! — Un, acīmredzot nespēdams vairāk savaldīties, Korovjevs piespieda degunu pie sienas blakus spogulim un sāka raustīties elšanās.

Berlioza onkulis bija patiesi savilņots par nepazīstamā cilvēka uzvešanos. «Lai nu saka vēl, ka mūsu laikos nesot sirsnīgu cilvēku!» viņš nodomāja, juzdams, ka arī pašam acis sāk niezēt. Bet tajā pašā brīdī nepatīkams mākonītis aizēnoja viņa dvēseli, kā auksta čuskiņa pazibēja doma, vai tikai šis sirsnīgais cilvēks nav jau pierakstījis nelaiķa dzīvoklī, jo arī tādi gadījumi dzīvē ir bijuši.

— Piedodiet, vai jūs bijāt mana nelaiķa Mišas draugs? — viņš jautāja, ar piedurkni slaucīdams kreiso aci, kur nevienas asaras nebija, bet ar labo pētīdams bēdu sagrauzto Korovjevu. Bet tas tā elsoja, ka neko nevarēja saprast, atskaitot daudzreiz atkārtoto — «brakš, un uz pusēm!». Izelsojies, cik nu vien var, Korovjevs beidzot atvirzījās no sienas un izdvesa:

— Nē, es to nevaru izturēt! Iešu un iedzeršu trīssimt pilienu baldriānu! — un, pavērsis pret Poplavski galīgi saraudāto seju, noteica: — Redzat nu, kādi ir tie tramvaji!

— Es atvainojos, vai jūs bijāt tas, kurš man sūtīja telegrammu? — Maksimiliāns Andrejevičs jautāja, mokoši domādams, kas varētu būt šis savādais pinkšķis.

— Viņš sūtīja, — atbildēja Korovjevs un parādīja ar pirkstu uz runci.

Poplavskis nobolīja acis, domādams, ka ir pārklusījies.
— Nē, es vairs nespēju, man nav vairs spēka, — de-
gunu šņurkādams, teica Korovjevs, — kā tik atceros:
ritenis pāri kājai... tāds ritenis desmit pudus sver...
Brakš! Jāiet gultā, jāmēģina aizmigt. — Un viņš pazuda
no priekšistabas.

Runcis sakustējās, nolēca no krēsla, uzslējās pakal-
kā-jās, iespieda rokas sānos, pavēra rīkli un teica:

— Nu, es biju tas, kurš sūtīja telegrammu. Un kas
tad ir?

Maksimiliānam Andrejevičam pēkšņi noreiba galva,
notirpa rokas un kājas, čemodāns nokrita zemē, un viņš
apsēdās uz krēsla iepretim runcim.

— Es, liekas, skaidrā krievu valodā jautāju jums, —
bargi sacīja runcis, — un kas tad ir?

Bet Poplavskis nebija spējīgs atbildēt.

— Pasi! — novaukšķēja runcis un pastiepa tuklo
ķepu.

Neko neapjēgdams un neko neredzēdams, atskaitot di-
vas runča acīs degošas dzirksteles, Poplavskis izrāva pasi
no kabatas tā, kā rauj ārā kinžalu. Runcis paņēma no
spoguļgaldiņa brilles biezos, melnos rāmjos, uzlika tās
uz mūļa, kļūdams vēl imponantāks, un izņēma pasi no
Poplavska drebošās rokas.

«Interesanti, vai es noģībšu vai ne,» Poplavskis noda-
māja. Iztālēm varēja dzirdēt Korovjeva šņukstēšanu,
priekšnamu pildīja ētera, baldriāna un vēl kaut kāda
šķebinoša draņķa smaka.

— Kura nodaļa jums izdeva dokumentu? — pasē ska-
tīdamies, jautāja runcis. Atbildes nebija. — Četrsimt div-
padsmitā, — runcis pats sev atbildēja, vilkdams ar ķepu
pa pasi un turēdams to ar kājām gaisā, — nu jā, pro-
tams! Es šo nodaļu pazīstu! Tur izdod pases, kam paga-
dās. Bet es, piemēram, tādām kā jūs pasi neizdotu. Ne-
parko! Vienreiz paskatītos jums sejā un uzreiz at-
teiktu! — Runcis tā noskaitās, ka svieda pasi pret grīdu.
— Jūsu piedalīšanās bērēs tiek atcelta, — runcis turpi-
nāja oficiālā balsī, — pacentieties atgriezties savā dzī-
vesvietā! — Un nobrēca uz durvju pusi: — Azazello!

Uz viņa saucienu priekšnamā izskrēja viens tāds ma-
ziņš, paklībs, iezmiegts melnā triko, ar nazi aiz ādas jos-
tas, rūsganiem matiem, dzeltenu ilkni mutē un kataraktu
kreisajā acī.

Poplavskis jūta, ka viņam sāk trūkt gaisa, piecēlās no krēsla un, ar roku saķēris sirdi, kāpās atpakaļ.

— Azazello, pavadi viņu! — runcis pavēlēja un izgāja no priekšnama.

— Poplavski, — ienākušais klusu nodīca caur degunu, — es ceru, ka jums viss ir skaidrs.

Poplavskis pamāja ar galvu.

— Nekavējoties brauc atpakaļ uz Kijevu, — turpināja Azazello, — dzīvo tur klusu kā pelīte un ne par kādiem Maskavas dzīvokļiem nesapņo — skaidrs?

Šis maziņš, kurš ar savu ilkni, nazi un greizo aci bija iedzinis Poplavski nāves bailēs, augumā sniedzās ekonomistam tikai līdz pleciem, bet rikojās enerģiski, veikli un mērķtieci.

Vispirms viņš pacēla pasi un sniedza to Maksimiliānam Andrejevičam, tas paņēma pretī ar pamiršu roku. Pēc tam par Azazello nosauktais ar vienu roku paņēma čemodānu, ar otru atvēra durvis, paņēma Berliozas onkuli zem elkoņa un izveda kāpņu telpā. Poplavskis atslējās pret sienu. Bez kādas atslēgas Azazello atvēra čemodānu, izņēma no tā taukainā avīzē ietītu milzīgu vistu, kurai trūka vienas kājas, un nolika to uz kāpņu telpas cementa. Pēc tam izņēma divus pārus veļas, siksnu, ar ko uztrin bārdasnazi, kaut kādu grāmatu, futrāli un visu to, atskaitot vistu, iespēra ar kāju kāpņu šahtā. Visam līdzī nolidoja arī iztukšotais čemodāns. Bija dzirdams, kā čemodāns lejā noblāksķ un, spriežot pēc skaņas, tam nolidoja nost vāks.

Pēc tam sarkanmatainais laupītājs paķēra vistu aiz vienas kājas un iezvēla ar to Poplavskim pa kaklu tik briesmīgi stipri, ka vistas rumpis aizlidoja pa gaisu, bet kāja palika Azazello rokā. Oblonsku namā viss sagriezās jucekli, kā pareizi izsacījies slavenais rakstnieks Ļevs Tolstojs. Tieši tā viņš būtu teicis arī šinī gadījumā. Jā! Poplavskim acu priekšā viss sagriezās jucekli. Gara dzirkstele nostiepās viņam gar acīm, pēc tam pārvērtās par sēru lenti, kas uz acumirkli aizklāja gaišo maija dienu, — un Poplavskis, pasi rokā turēdams, jau lidoja lejā pa trepēm. Pagriezienā ar kāju ietricies kāpņu telpas logā, iedauzīja stiklu un apsēdās uz pakāpieniem. Viņam garām aizlēkāja bezkājinā vista un iekrita kāpņu šahtā. Augšā palikušais Azazello vienā mirklī apgrauza vistas kāju, kaulu iebāza triko kabatā, iegāja dzīvoklī un ar

troksni aizslēdza durvis. Šinī brīdī kļuva dzirdami augšup kāpjoša cilvēka piesardzīgie soļi.

Noskrējis vēl vienu trepju posmu, Poplavskis apsēdās uz koka dīvanīņa kāpņu telpā un atvilka elpu.

Mazītiņš cilvēciņš, jau gados, ar ārkārtīgi skumju seju, veclaicīgā čičunča uzvalkā un salmenicā ar zaļu lenti, nāca pa trepēm augšā un apstājās Poplavskim iepretim.

— Pilsoni, atļausit pajautāt, — skumji pavaicāja cilvēks čičunča uzvalkā, — kur te būtu piedesmitais dzīvoklis?

— Augstāk! — Poplavskis strupi atbildēja.

— Pazemīgi pateicos, pilsoni, — cilvēciņš teica tādā pašā skumīgā balsī un kāpa augšup, bet Poplavskis piecēlās un drāzās lejā.

Rodas jautājums, vai tikai Maksimiliāns Andrejevičs nesteidzās uz miliciju, lai paziņotu par laupītājiem, kas gaišā dienas laikā pastrādājuši briesmīgus varas darbus pret viņu. Nē, nekādā gadījumā, to var apgalvot pavisam droši. Iet uz miliciju un teikt, ka, redzat, tikko brillains runcis pārbaudīja manu pasi, bet pēc tam cilvēks triko tērpā, ar nazi... nē, pilsoni, Maksimiliāns Andrejevičs bija patiešām gudrs cilvēks!

Viņš jau bija lejā un ieraudzīja, ka pie ārdurvīm ir vēl vienas durvis un tās ved uz kaut kādu kambarīti. Stikls šajās durvīs bija izdauzīts. Poplavskis iebāza pasi kabatā, apskatījās visapkārt, cerēdams ieraudzīt lejā nosviestās mantas. Bet no tām nebija ne vēsts. Poplavskis pats pabrīnījās, cik maz tas viņu apbēdina. Viņu nodarbināja cita interesanta un kārdinoša doma — ar šā cilvēka palīdzību vēlreiz pārbaudīt nolādēto dzīvokli. Patiešām: ja reiz viņš jautāja, kur tas atrodas, tas nozīmē, ka viņš turp dodas pirmoreiz. Viņš tāpat pašlaik dodas tieši nagos tai bandai, kas iemitinājusies 50. dzīvoklī. Poplavskim bija aizdomas, ka cilvēciņš ļoti drīz iznāks no dzīvokļa laukā. Ne uz kādām radnieka bērēm Maksimiliāns Andrejevičs, protams, vairs netaisījās, bet līdz Kijevas vilcienam laika bija atliku likām. Ekonomists atskatījās un iešmauca kambarīti. Šajā brīdī augšā noklaudzēja durvis. «Viņš ieiet iekšā!» Poplavskim pamira sirds. Kambarīti bija vēss, smakoja pēc zābakiem un peļēm. Maksimiliāns Andrejevičs apsēdās uz kaut kāda koka kluča un nolēma gaidīt. Pozīcija bija ļoti ērta, no

kambarīša labi varēja redzēt sestās kāpņu telpas parādes durvis.

Tomēr jāgaida bija ilgāk, nekā kijevietis bija cerējis. Trepēs nezin kāpēc nedzirdēja nevienu staigājam. Dzirdamība bija laba, un beidzot piektajā stāvā noklaudzēja durvis. Poplavskis sastinga. Jā, tie bija viņa solīši. «Nāk lejā.» Tagad atvērās durvis stāvu zemāk. Solīši aplkusa. Sievietes balss. Skumjā cilvēciņa balss... jā, tā bija viņa balss... Teica kaut ko apmēram tādu: «Liec mieru, dieva dēļ...» Poplavskis bija piebāzis ausi pie paša sadauzītā stikla. Šī auss saklausīja sievietes smieklus. Ātri, sparīgi soļi lejup; nozib sievietes mugura. Sieviete ar zaļu vaskadrānas somu rokā izgāja pagalmā. Bet tā cilvēciņa soļi atkal kļuva dzirdami. «Jocīgi, viņš iet atpakaļ uz to dzīvokli! Vai tikai viņš pats nav no tās bandas? Jā, iet atpakaļ. Atkal augšā attaisa durvis. Neko darīt, būs jāpagaida vēl.»

Soreiz nebija ilgi jāgaida. Durvju klauziona. Solīši. Solīši aplkust. Izmisīgs kliedziens. Kaķa ņaudiens. Ātri, tipinoši solīši — lejup, lejup, lejup!

Poplavskis bija sagaidījis. Krustus mezdams un kaut ko purpinādams, skumjais cilvēciņš nodrāzās lejā — bez salmenīcas, galīgi bezprātīgu seju, saskrāpētu pliko pauri un ar pilnīgi slapjām biksēm. Viņš sāka raustīt ārdurvju rokturi, šausmās neapjēgdams, uz kuru pusi tās veras — uz iekšu vai ārā —, beidzot tika galā ar tām un izsprāga saulainajā pagalmā.

Dzīvokļa pārbaude bija galā, nedomādams vairs ne par savu nelaiķi radnieku, ne par dzīvokli, drebēdams no domām, kādām briesmām viņš sevi bija pakļāvis, čukstēdams tikai divus vārdus: «Viss skaidrs! Viss skaidrs!» — Maksimiliāns Andrejevičs izskrēja pagalmā. Pēc dažām minūtēm ekonomists-plānotājs sēdēja trolejbusā un trolejbuss brauca Kijevas stacijas virzienā.

Kamēr ekonomists sēdēja lejā kamarītī, ar mazo cilvēciņu bija notikušas visai nepatīkamas lietas. Cilvēciņš bija Varietē bufetnieks, un viņu sauca par Andreju Fokiču Sokovu. Kamēr Varietē notika izmeklēšana, viņš no visiem notikumiem turējās malā, un manīts bija tikai tas, ka viņš kļuvis skumjāks nekā agrāk, un vēl, ka viņš jautājis kurjeram Karpovam, kur apmeties atbraukušais mags.

Tātad, atstājis ekonomistu kāpņu telpā, bufetnieks nonāca piektajā stāvā un piezvanīja pie 50. dzīvokļa.

Viņam atvēra uzreiz, bet bufetnieks sarāvās, pakāpās, atpakaļ un tūdaļ iekšā negāja. Tas bija saprotams. Durvis atvēra jaunava, kurai mugurā nebija nekā cita kā vien koķets mežģiņu priekšautiņš un balta galvassega. Kājās gan, starp citu, viņai bija zeltītas kurpītes. Jaunavai bija nevainojams augums, un par viņas ārienes vienīgo defektu varēja uzskatīt tikai tumšsarkano rētu uz kakla.

— Nāciet vien iekšā, ja esat piezvanījis! — jaunava teica, blenzdama bufetniekā ar zaļām, izvirtulīgām acīm.

Andrejs Fokičs noelsās, samirkšķināja acis un, noņēmis platmali, devās iekšā. Tieši šinī brīdī priekšnamā iezvanījās telefons. Nekaunīgā istabene, uzlikusi vienu kāju uz krēsla, paņēma klausuli un teica:

— Hallo!

Bufetnieks nezināja, kur likt savas acis, mīnājās no vienas kājas uz otru un domāja: «Ak, kas ārzemniekam par istabeni! Fu, kāda nešpetnība!» Un, lai no tās nešpetnības paglābtos, šķielēja sānis.

Visa lielā un pustumšā priekštelpa bija bāztin piebāzta ar neparastiem priekšmetiem un drēbēm. Piemēram, pār krēsla atzveltni bija pārsviests ar ugunīgu drānu oderēts sēru apmetnis, uz spoguļgaldiņa gulēja garš zobens ar zelta rokturi. Trīs sudrabbrokturaini zobeni bija ieslieti kaktā kā tādi lietussargi vai spieķi. Bet uz briežu ragiem karājās beretes ar ērgļa spalvām.

— Jā, — istabene runāja telefona klausulē, — kā, lūdu? Barons Maigels? Es klausos. Jā! Mākslinieka kungs šodien ir mājās. Jā, viņam būs liels prieks jūs redzēt. Jā, vīsi... Frakā vai melnā žaketē. Kā? Divpadsmitos naktī. — Beigusi sarunu, istabene nolika klausuli un pievērsās bufetniekam. — Ko jūs vēlaties?

— Man noteikti vajag satikt pilsoni mākslinieku.

— Jā? Tieši viņu pašu?

— Viņu pašu, — bufetnieks skumji atbildēja.

— Es pajautāšu, — acīm redzami šaubīdamās, teica istabene, pavēra durvis uz nelaiķa Berlioza kabinetu un noziņoja: — Bruņinieks, te ir atnācis mazs cilvēks, kurš stāsta, ka viņam vajagot satikt *messire*.

— Lai nāk iekšā, — no kabineta atskanēja Korovjeva čērksstošā balss.

— Ejiet viesistabā, — jaunā sieviete teica tik brīvi, it kā būtu apgērbusies, kā cilvēkam pieklājas, pavēra viesistabas durvis, bet pati izgāja no priekšnama.

Ieiedams tur, kurp viņu uzaicināja, bufetnieks pat aizmirsa, kāpēc ir nācis, tik ļoti viņu satrieca istabas iekārtojums. Caur lielo logu krāsainajiem stikliem (bez vēsts pazudušās juvelierienes fantāzija) plūda neparasta gaisma, gluži kā baznīcā. Vecmodīgajā, milzīgajā kamīnā sprēgāja uguns, kaut gan ārā bija karsta pavasara diena. Bet istabā nemaz nebija karsti, nepavisam, ienācējs juta gandrīz vai tādu kā pagraba drēgnumu. Kamīna priekšā uz tīģera ādas, labsajūtā miegdams acis, zvilnēja melns runcis. Bija galds, uz kuru paskatoties dievbijīgais bufetnieks sarāvās: galdu klāja baznīcas brokāts. Uz brokāta galdauta stāvēja milzums pudeļu — apaļīgas, appeļējušas un noputējušas. Pudelēm pa vidu mirdzēja bļoda, un jau pēc skata varēja pateikt, ka tā ir no tīra zelta. Pie kamīna mazs sarkanmatis ar nazi aiz jostas cepa uz gara tērauda zobena uzdurtu gaļas gabalu, tauki pilēja ugunī, un dūmi stiepās skurstenī. Smaržoja ne tikai pēc cepeša, bet arī pēc kaut kādām ārkārtīgi stiprām smaržām un vīraka, tādēļ bufetnieks, kurš avīzēs jau bija lasījis par Berlioza nāvi un zināja, kur viņš dzīvo, uz mirkli iedomājās, vai tikai, dievs pasargi, te netiek noturēts baznīcas aizlūgums par Berlioza dvēseli, taču tūdaļ pat atgainīja šo domu kā pavisam bezjēdzīgu.

Pārsteigtais bufetnieks negaidīti izdzirda spēcīgu basu:

— Ar ko varu jums pakalpot?

Te bufetnieks ieraudzīja ēnā paslēpušos to, kas viņam bija vajadzīgs.

Melnais mags bija atlaidies uz plata, ar spilventiņiem saraibināta zema dīvāna. Bufetniekam likās, ka māksliniekam mugurā tikai melna apakšveļa un kājās melnās kurpes ar smailiem purniem.

— Es esmu, — rūgti ierunājās bufetnieks, — Varietē teātra bufetes vadītājs...

Dārgakmeņus spīdinādams, mākslinieks pastiepa uz priekšu roku, it kā gribēdams aizspiest bufetniekam muti, un ārkārtīgi dedzīgi ierunājās:

— Nē un nē, un nē! Nemaz nerunājiet! Nekad un nekādā gadījumā! Es pat mutē neņemšu neko no jūsu bufetes! Es, cienītais, vakar tikai nogāju gar jūsu bufeti un līdz šim laikam nevaru aizmirst ne to jūsu stori, ne

brinzu. Mīļais! Brinzai taču nav jābūt zaļā krāsā, jūs esat maldināts. Brinzai jābūt baltai. Un jūsu tēja? Tās taču ir samazgas. Pats savām acīm redzēju, kā viena netīrīga meiča no spaiņa piešāva nevēritu ūdeni jūsu milzīgajā patvārī, turklāt nepārtraucot tējas izsniegšanu. Nē, mīļais, tas nav iespējams!

— Es atvainojos, — no negaidītā uzbrukumā pārsteigts, Andrejs Fokičs mēģināja taisnoties, — es pavisam citā jautājumā esmu atnācis, ar stori tam nav nekāda sakara.

— Kā nav nekāda sakara, ja store nebija ēdama!

— Mums viņu atsūtīja otrajā svaigumā, — bufetnieks atteica.

— Mīlulīt, tās ir muļķības!

— Kā — muļķības?

— Otrais svaigums — tās ir muļķības! Svaigums mēdz būt tikai viens — pirmais un reizē arī pēdējais. Ja store ir otrā svaigumā, tas nozīmē, ka tā jau pūst!

— Es atvainojos... — bufetnieks no jauna aizsāka, nezinādams, kā tikt vaļā no mākslinieka, kas viņam kasījās klāt.

— Nevaru jūs atvainot, — tas stingri noteica.

— Es taču neesmu atnācis šajā jautājumā! — Bufetnieks pavisam izmisa.

— Šajā ne? — ārzemju mags nobrīnījās. — Kāds tad jautājums jūs atvedis pie manis? Ja nemaldos, tad jūsu profesijas aprindās man ir bijusi darīšana tikai ar vienu markitantu un arī ļoti sen, kad jūs vēl nebijāt piedzimis. Vispār man liels prieks. Azazello! Taburetī bufetes priekšnieka kungam!

Tas, kurš cepa gaļu, pagriezās, turklāt nobiedēdams bufetnieku ar saviem ilkņiem, un veikli padeva vienu no zemajām tumša ozolkoka taburetēm. Citu sēzamo istabā nebija.

Bufetnieks izmurmuloja:

— Padevīgi pateicos, — un sēdās. Taburetes kāja ar lielu brakšķi lūza, un bufetnieks novaidēdamies visai sāpīgi triecās ar dibenu pret grīdu. Krītot viņš aizķēra ar kāju vēl vienu ķebli, kas atradās viņam priekšā, un uzgāza sev uz biksēm pilnu kausu sarkanvīna.

Mākslinieks iekliedzās:

— Ail Vai jūs nesasitāties?

Azazello palīdzēja bufetniekam piecelties, iedeva citu sēžamo. Bēdīgā balsī bufetnieks atteicās no namatēva priekšlikuma novilkt bikses un izžāvēt pie kamīna un, juzdamies ārkārtīgi neērti slapjā veļā un drēbēs, uz otras taburetes sēdās piesardzīgi.

— Man zemie sēdekļi patīk, — mākslinieks ierunājās, — no zema sēdekļa krist nav tik bīstami. Jā, tātad mēs runājam par stori. Draudzīņ! Svaigums, svaigums un vēlreiz svaigums — tādām jābūt visu bufetnieku lozungam. Vai jūs nevēlētos nogaršot...

Kamīna asinssarkanajā gaismā bufetnieka priekšā pazibēja zobens, Azazello ielika čurkstošu gaļas gabalu zeltītajā šķīvī, aplaistīja ar citronu sulu un pasniedza bufetniekam zelta divzaru dakšiņu.

— Padevīgi... bet es...

— Nē, nē, pagāršojiet!

Bufetnieks aiz pieklājības paņēma vienu kumosu un tūlīt saprata, ka tas ir kaut kas patiešām ļoti svaigs un galvenais, neparasti garšīgs. Bet, ēzdams aromātisko un sulīgo gaļas gabalu, viņš tikko neaizrijās un nenozvēlās zemē otrreiz. No blakusistabas ielidoja liels, tumšs putns un vieglītēm pieskārās bufetnieka plikajam pakausim. Kad putns nosēdās uz kamīna blakus pulkstenim, izrādījās, ka tā ir pūce. «Dievs tētī!» nervozēdams, kā jau visi bufetnieki, nodomāja Andrejs Fokičs. «Tas tik ir dzīvoklītis!»

— Kausu vīna? Balto, sarkano? Kādas valsts marku jūs šajā laikā lietojat?

— Pazemīgi... bet es nedzeru...

— Žēl! Varbūt pamētāsim kauliņus? Vai varbūt jums patīk citas spēles? Domino, kārtis?

— Es nespēlēju, — bufetnieks teica jau paguris.

— Tas nu ir pavisam slikti, — saimnieks nosprieda, — dariet, kā zināt, bet nekas labs nav gaidāms no tādiem vīriešiem, kas atsakās no vīna, spēlēm, no jauku sieviešu sabiedrības, no sarunām pie galda. Tādi cilvēki ir vai nu galīgi slimi, vai paklusām nīst visus apkārtesošos. Tiesa, var būt arī izņēmumi. Starp personām, kas sēdējušas pie mana dzīru galda, dažkārt pagadījušies tik smalki nelieši, ka kaut ko tādu grūti iedomāties. Tātad es klausos, kādā jautājumā jūs esat ieradies.

— Vakar jums labpatika rādīt visādus jokus...

— Man? — mags pārsteigts iesaucās. — Apžēliņ! Man tas nemaz nepiestāv!

— Piedodiet, — bufetnieks neko vairs nesaprata, — bet tas melnās maģijas seanss...

— Ā! Tas gan, tas gan! Miļo cilvēk! Es jums atklāšu noslēpumu: es vispār neesmu mākslinieks, man gluži vienkārši gribējās redzēt kopā pēc iespējas vairāk maskaviešu, bet šinī ziņā nekā labāka par teātri nav. Mana svīta, — viņš pamāja uz runča pusi, — tāpēc arī to seansu uztaisīja, es taču tikai sēdēju un skatījos uz maskaviešiem. Bet neuztraucieties un klājiet vaļā, kas sakarā ar šo seansu atvedis jūs pie manis!

— Ja jums labpatik atcerēties, seansa laikā no grieskiem sāka birt papīriši, — bufetnieks ierunājās klusākā balsī un kaunīgi palūkojās visapkārt, — nu, un visi tos sagrābās. Ienāk pie manis bufetē viens jauns cilvēks, dod man červoncu, es viņam izdodu astoņus ar pusi... Pēc tam vēl viens.

— Arī jauns cilvēks?

— Nē, krietni gados. Pēc tam trešais, ceturtais. Un man visu laiku jāizdod atlikums. Šodien es pārbaudu kasi, paskat vien, naudas vietā papīra gabali. Bufetei iztrūkums par simt deviņiem rubļiem.

— Aijaijai! — mākslinieks iesaucās. — Vai tad viņi tiešām domāja, ka tie papīriši ir īsti? Man negribas ticēt, ka viņi to tišām būtu darījuši.

Bufetnieks tā šķībi un sērīgi noskatījās, bet neko ne-teica.

— Vai tiešām blēži? — mags satraukti jautāja bufetniekam. — Vai tad starp maskaviešiem gadās arī blēži?

Bufetnieks pasmaidīja tik rūgti, ka nekādu šaubu vairs nebija: jā, blēži ir arī starp maskaviešiem.

— Tas ir zemiski! — Volands sašuta. — Jūs esat nabadzīgs cilvēks... jūs taču esat nabadzīgs cilvēks?

Bufetnieks ierāva galvu plecos, un uzreiz bija redzams, ka viņš ir nabadzīgs.

— Cik lieli jūsu ietaupījumi?

Jautājums tika izteikts līdzcietīgā tonī, tomēr par sevišķi delikātu šādu jautājumu uzskatīt nevar. Bufetnieks sastomījās.

— Divsimt četrdesmit deviņi tūkstoši rubļu piecās krājkasēs, — blakusistabā skrapstoša balss noziņoja, — un mājās zem grīdas divi simti zelta desmitnieku.

Ja būtu varējis, bufetnieks būtu ieaudzis iekšā savā taburetē.

— Protams, nekāda lielā summa tā nav, — Volands pielāvīgi sacīja savam ciemiņam, — kaut gan, starp citu, arī tā jums nav vajadzīga. Kad jūs taisāties mirt?

Te nu bufetnieks noskaitās.

— To neviens nevar zināt, un nevienam gar to nav nekādas daļas, — viņš atbildēja.

— Kā tad nevar zināt, — no kabineta atskanēja tā pati riebīgā balss, — ir nu gan Ņūtona binoms! Viņš mirs pēc deviņiem mēnešiem nākošā gada februārī no aknu vēža Pirmās MVU klīnikas ceturtajā palātā.

Bufetnieka seja kļuva dzeltena.

— Deviņi mēneši, — Volands domīgs rēķināja, — divsimt četrdesmit deviņi tūkstoši. Apmēram divdesmit septiņi tūkstoši mēnesī? Pamaz, bet, ja prātīgi dzīvojat, iztikt var. Un vēl jau tie desmitnieki.

— Desmitniekus realizēt neizdosies, — atkal iemaisījās tā pati balss, no kuras bufetniekam sirds sāka stāties, — tikko Andrejs Fokičs nomirs, māja tiks nojaukta — un desmitnieki nonāks Valsts bankā.

— Es jums nemaz neieteiktu iet klīnikā, — mākslinieks turpināja, — kāda jēga nomirt palātā, kur neglābjami slimie krāc un sten visapkārt? Vai tad nav prātīgāk par tiem divdesmit septiņiem tūkstošiem uzrīkot dzīres, iedzert indi un aizlidināties (viņā saulē), stīgām strinkšķot, skurbušām daļlavām un liksmiem draugiem apkārt gaviļējot?

Bufetnieks sēdēja nekustēdamies un bija kļuvis stipri vecāks. Zili riņķi savilkās ap acīm, vaigi nojuka, un apakšzoklis atkārās.

— Starp citu, mēs esam aizsapņojušies, — saimnieks iesaucās, — ķersimies pie lietas! Rādiet šurp savus papīra gabalus!

Bufetnieks drudzaini izvilka no kabatas paciņu, attina un apstulba. Uz avīzes lapas atradās červonci.

Volands paraustīja plecus un teica:

— Jums, dārgais, kaut kas nav kārtībā ar veselību.

Bufetnieks stuļbi smaidīja un cēlās augšā no taburetē.

— Bet, — viņš sāka stostīties, — bet, ja nu tie atkal...

— Hm... — Mākslinieks kļuva domīgs. — Tad nāciet pie mums atkal! Laipni lūdzam! Priecājos, ka mēs iepazīnāties.

Tūlīt no kabineta izdrāzās arī Korovjevs, sāka kratīt Andrejam Fokičam roku un lūdza nodot visiem, visiem sirsnīgus sveicienus. Galīgi nekā nesaprazdams, bufetnieks devās uz durvju pusi.

— Gella, pavadi! — Korovjevs nokliedza.

Priekšnamā atkal tā sarkanmatainā un plikā! Bufetnieks izspraucās pa durvīm, nopīkstēja «uz redzēšanos» un aizgāja kā piedzēris. Pagājis lejāk, viņš apstājās, apsēdās uz pakāpiena, izvilka paciņu un pārbaudīja — ar červonciem viss bija kārtībā.

No dzīvokļa, kas atradās šajā pašā kāpņu laukumīnā, iznāca sieviete ar zaļu somu. Ieraudzījusi cilvēku, kurš sēž uz trepēm un truli blenž uz saviem červonciem, tā pasmaidīja un domīgi teica:

— Kas tā mums ir par māju! Šitais arī no paša rīta pillā. Logs uz trepēm atkal izsists! — Viņa ielūkojās vērigāk bufetniekā un teica: — Ehē, pilsoni, jums červoncu tikpat kā spaļu! Būtu man arī iedevis! Ko?

— Dieva dēļ, lieciet man mieru! — Bufetnieks nobijās un veikli noglabāja naudu. Sieviete iesmējās.

— Ej tu pie velna, žmogs tāds! Es taču jokuju. — Un aizgāja pa trepēm lejā.

Bufetnieks lēnām piecēlās, pacēla roku, lai kārtīgāk uzliktu platmali, un konstatēja, ka platmales nemaz nav. Briesmīgi negribējās atgriezties, bet platmales bija žēl. Pasvārstījies viņš tomēr gāja atpakaļ un piezvanīja.

— Kas jums vēl vajadzīgs? — prasīja tā pati nolādētā Gella.

— Es hūtīti aizmirsu, — bufetnieks nočukstēja un pakāstīja ar pirkstu pie sava plikā pakauša. Gella pagriezās, bufetnieks sirds dziļumos nosplāvās un aiztaisīja acis. Kad viņš tās atvēra, Gella jau sniedza platmali un zobenu ar tumšu spalvu.

— Tas nav mans, — bufetnieks nočukstēja, atgrūda zobenu un uzšāva cepuri galvā.

— Vai tad jūs bez zobena atnācāt? — Gella nobrīnījās.

Bufetnieks kaut ko noburkšķēja un ātri devās pa trepēm lejā. Nezin kāpēc cepure nebija ērta un karsēja galvu, viņš noņēma to un, no bailēm palēcies, klusiņām

iekliedzās. Viņa rokā bija samta berete ar izplūkātu gaiļa spalvu. Bufetnieks pārmeta krustu. Tajā pašā brīdī berete ieņaudējās, pārvērtās par melnu kaķēnu, uzlēca atpakaļ Andrejam Fokičam uz galvas un ielaida visus savus nagus plikajā pakausī. Ar izmisīgu brēcieni bufetnieks drāzās lejā, kaķēns no galvas nokrita un aizšmauca pa trepēm augšā.

Izsprucis svaigā gaisā, bufetnieks rikšiem metās ārā pa vārtiem un uz visiem laikiem pameta nolādēto māju № 302-bis.

Kas ar viņu notika tālāk, arī tas ir labi zināms. Ticis uz ielas, bufetnieks tramīgi paskatījās apkārt, it kā meklēdams kaut ko. Pēc mirkļa viņš jau bija pāri ielai aptiekā. Viņš nebija vēl ne lāgā pateicis: «Sakiet, lūzdu...» — kad aiz letes stāvošā sieviete iesaucās:

— Pilsoni! Jums taču galva vienās asinīs!...

Pēc minūtēm piecām bufetniekam galva bija pārsieta ar marli, viņš jau bija uzzinājis, ka par labākajiem aknu slimību speciālistiem uzskata profesorus Bernadski un Kuzminu, bija pajautājis, kurš no viņiem dzīvo tuvāk, un, nopriecājies, ka Kuzmins dzīvo pagalma viņā galā mazā, baltā savrupmājiņā, pēc brīža jau bija tur. Telpas bija vecmodīgas, bet ļoti, ļoti mājīgas. Bufetniekam iespiecās atmiņā, ka pirmā viņam ceļā pagadījās kāda vecenīte, kas gribēja paņemt glabāšanā viņa platmali, bet, tā kā cepures viņam nebija, tad vecenīte, muti čāpstinādama, gāja projām.

Vecenītes vietā pie spoguļa un, šķiet, zem tādas kā arkas uzradās pusmūža sieviete un tūdaļ paskaidroja, ka pierakstīties var tikai uz deviņpadsmito, ne agrāk. Bufetnieks tūlīt apķērās, kas darāms. Ar dziestošu skatītienu viņš paskatījās uz tiem trim, kas gaidīja savu kārtu, sēdēdami turpat aiz arkas, priekštelpā, un izdvesa:

— Gals klāt...

Sieviete neizpratnē nopētīja bufetnieka apsaitēto galvu, britiņu it kā svārstījās, tad noteica:

— Ko lai dara... — un palaida bufetnieku aiz arkas.

Tajā pašā brīdī pavērās pretējās durvis, pamirdzēja zelta pensnejs — un sieviete baltajā halātā teica:

— Pilsoni, šis slimnieks iet ārpus kārtas.

Bufetnieks nepaspēja ne aci pamirkšķināt, kad jau bija profesora Kuzmina kabinetā. Nekā briesmīga, sviņģa vai medicīniska šajā garenajā istabā nebija.

— Kas jums kaiš? — profesors Kuzmins patīkamā balsī jautāja un bažīgi pašķielēja uz apsaitēto galvu.

— No pilnīgi drošiem avotiem nupat uzzināju, — bufetnieks teica, uzmezdams mežonīgu skatienu iestiklotai grupas fotogrāfijai, — ka nākošā gada februārī man jāmirst no aknu vēža. Lūdzu apturēt slimību!

Profesors Kuzmins, kā bija sēdējis, tā atslīga pret ādas krēsla augsto, gotisko atzveltni.

— Piedodiet, es jūs nesaprotu... Jūs tātad esat bijis pie ārsta? Kāpēc jums galva pārsieta?

— Ko nu par ārstu runāt?... Būtu jūs to ārstu redzējuši!... — Viņam sāka klabēt zobi. — Bet galvai nepievērsiet uzmanību, tai te nav nekāda sakara, — bufetnieks teica, — par galvu neraizējieties, par to maza bēda! Aknu vēzis, lūdzu, apturiet!

— Piedodiet — bet kas jums to teica?

— Ticiet viņam, — ar lielu dedzību lūdza bufetnieks, — viņš noteikti zin.

— Es nekā nesaprotu, — profesors teica, raustīdams plecus un atvirzīdamies ar krēslu tālāk no galda. — Kā viņš var zināt, kad jūs mirsit? Jo vairāk tāpēc, ka viņš nav ārsts!

— Miršu ceturtajā palātā, — bufetnieks teica.

Te profesors pa īstam aplūkoja savu pacientu, viņa galvu, slapijās bikses un nodomāja: «Tā tik vēl trūka! Viņš nav pie pilna prāta!» Un pajautāja:

— Vai šņabi dzerat?

— Mutē neņemu, — bufetnieks atbildēja.

Pēc mirkļa viņš jau bija izgērbts, gulēja uz aukstas vaskadrānas kušetes un profesors spaidīja viņam vēderu. Jāatzīst, ka bufetnieks manāmi atplauka. Profesors kategoriski apgalvoja, ka pašreiz, vismaz konkrēti šinī mirklī, bufetniekam nekādu vēža pazīmju nav. Bet, ja nu ir tā... ja reiz viņam bail un kāds šarlatāns viņu pārbiedējis, tad vajadzēs izdarīt analīzes visā pilnībā... Profesors rakstīja uz papīra lapiņām, skaidroja, kas un kur jānes. Piedevām iedeva zīmīti neiropatologam profesoram Burē, paskaidrojot bufetniekam, ka nervi viņam pavisam čupā.

— Cik man jāmaksā, profesor? — maigā un drebošā balsī jautāja bufetnieks, vilkdams ārā biezu kabatas portfeli.

— Cik vēlaties, — sausi atcirta profesors.

Bufetnieks izņēma trīsdesmit rubļus un nolika tos uz galda, pēc tam ar negaidītu lunkanumu, it kā ar kaķa ķepu darbodamies, červonciem virsū uzlika avīzes papīrā ietītu šķindošu stabiņu.

— Ko tas nozīmē? — Kuzmins noprasīja un paskrulēja ūsas.

— Pilsoni profesor, nenonieciniēt, — bufetnieks nočukstēja, — lūdzu, apturiet vēzi!

— Uz vietas pievāciet savu zeltu, — profesors teica, juzdamies lepns pats par sevi, — labāk par saviem nerviem parūpējieties! Rīt pat nododiet urīnu analīzei, nederiet daudz tējas un izticiet pilnīgi bez sāls!

— Arī zupu bez sāls? — bufetnieks jautāja.

— Pilnīgi visu bez sāls, — Kuzmins pavēlēja.

— Ehhh!... — skumji nopūtās bufetnieks, ar pateicību noskatījās uz profesoru, savāca savus desmitniekus un atmuguriski kāpās uz durvju pusi.

Tovakar profesoram slimnieku nebija daudz, pēdējais aizgāja ap krēslas stundu. Vilkdams nost halātu, profesors palūkojās uz to vietu, kur bufetnieks bija nolīcis červoncus, un ieraudzīja, ka nekādu červoncu tur nav — gul tikai trīs «*Abraw-Dursot*» pudeļu etiķetes.

— Velnš zin kas! — Kuzmins murmināja, vilkdams halātu pa grīdu un taustīdams etiķetes. — Izrādās, ka viņš ir ne tikai šizofrēniķis, bet arī blēdis. Tikai es nevaru saprast, ko viņam no manis vajadzēja. Vai tiešām urīna analīzes lapiņu? O! Viņš būs nozādzis mēteļi! — Un viņš metās priekštelpā, joprojām no vienas halāta piedurknes neizņēmis roku. — Ksenija Nikitišna! — viņš spalgi iekliedzās priekštelpas durvīs. — Paskatieties — vai mēteļi vēl ir?

Izrādījās, ka visi mēteļi savā vietā. Toties, kad profesors atgriezās pie galda un beidzot halātu novilkā, viņam kājas it kā iestīga parketā — un viņš ar nekustīgu skatienu raudzījās uz savu galdu. Tajā vietā, kur bija etiķetes, tagad blakus apakštasītei ar pienu sēdēja melns pamests kaķēniņš ar nelaimīgu purniņu un žēli ņaudēja!

— Ko tad tas nozīmē?! Tā jau ir... — Viņš juta, ka pakausis sāk stingt.

Izdzirdusi profesora kluso un žēlabaino kļiedzienu, atskrēja Ksenija Nikitišna, un visi uztraukumi bija kā ar roku atņemti, jo viņa uzreiz teica, ka kaķēnu atnesis kāds no pacientiem un ka ar profesoriem bieži tā izrīkojas.

— Droši vien trūcīgi dzīvo, — Ksenija Ņikitišna skaidroja, — protams, nav jau tā kā pie mums . . .

Abi sāka gudrot, kurš to būtu izdarījis. Aizdomas krita uz vecenīti, kas slimoja ar kuņģa čūlu.

— Noteikti viņa, — Ksenija Ņikitišna sacīja, — viņa domā tā: jāmirst vien ir, bet kaķīša zēl.

— Paklausieties! — Kuzmins iekliedzās. — Bet piens?! Arī to viņa atnesusi? Tasītē?!

— Pienu viņa atnesa līdz pudelītē un te ielēja apakštasītē, — Ksenija Ņikitišna paskaidroja.

— Lai nu būtu kā būdams, aizvāciet kaķēnu ar visu apakštasīti, — teica Kuzmins un pats pavadīja Kseniju Ņikitišnu līdz durvīm. Kad viņš atgriezās, situācija bija mainījusies.

Kārdams halātu uz naglas, profesors izdzirda pagalmā skaļus smieklus, paskatījās un pilnīgi apstulba. Pāri pagalmam uz pretējo ēkas spārnu skrēja dāma vienā kreklinā. Profesors pat zināja, kā viņu sauc — Marja Aleksandrovna. Smējējs bija puika.

— Ko tad tas nozīmē? — Kuzmins nicīgi noteica.

Tajā brīdī aiz sienas profesora meitas istabā patafons sāka spēlēt fokstrotu «Aleluja», un tajā pašā brīdī profesoram aiz muguras sāka čivināt zvirbulis. Profesors apgriezās un ieraudzīja, ka pa viņa galdu lēkā pamatīgs zvirbulis.

«Hm . . . tikai mieru . . .» nodomāja profesors, «viņš ir ielidojis, kad es atgāju no loga. Viss kārtībā,» profesors mēģināja sev iegalvot, juzdams, ka nekas nav kārtībā un skaidrs, ka galvenokārt šī paša zvirbuļa dēļ. Profesors paskatījās uzmanīgāk un ieraudzīja, ka nekāds parastais zvirbulis tas nav. Riebklīgais zvirbulēns piekliboja ar kreiso kāju, nepārprotami ķēmodamies, pievilka to, kustējās takti, vārdu sakot, patafona pavadībā stebērēja fokstrotu kā piedzērušais pie letes. Ķēmojās, cik ādā lien, un nekaunīgi skatījās profesoram acīs. Kuzmins pastiepa roku pēc telefona klausules, viņš gribēja piezvanīt savam kursa biedram Burē un pajautāt, ko nozīmē šādi zvirbulēni sešdesmit gadu vecumā, turklāt ja pēkšņi arī sāk reibt galva.

Zvirbulēns pa to laiku apsēdās uz profesoram dāvētās tintnīcas, pieķēzīja to (bez jokiem), pacēlās spārnos, mirkli trīsinājās gaisā uz vietas, tad sparīgi ar tādu kā tērauda knābi trieca pa iestikloto fotogrāfiju, kurā uzņemts

viss universitātes 94. gada izlaidums, sašķaidīja stiklu gabalu gabalos un pēc tam izspurdza pa logu. Profesors uzgriezta citu numuru un piezvanīja nevis Burē, bet no-
daļai, kurā ārstē ar dēlēm, pateica, ka runā profesors Kuzmins, un lūdza atsūtīt dēles viņam uz mājām.

Nolicis klausuli, profesors atkal pagriezās uz galda pusi un tajā pašā acumirkļī nelabi iebļāvās. Galda otrā pusē, apsējusies žēlsirdīgās māsas lakatiņu, sēdēja sie-
viete ar somiņu, uz kuras bija rakstīts: «Dēles.» Profe-
sors iebrēcās, ieraudzījis viņas muti. Tā bija vīrieša mute, šķība līdz ausīm, un no tās rēgojās ilknis. Māsai bija pilnīgi nedzīvas acis.

— Naudiņu es pievākšu, — vīrieša basā sacīja māsa, — tai šeit nav jāmētājas. — Ar putna ķetnu sagrābāja etiķetes un izkusa gaisā.

Pagāja divas stundas. Profesors Kuzmins sēdēja gultā savā guļamistabā, un dēles karājās viņam pie deniņiem, aiz ausīm un uz kakla. Kuzmina gultas kājgalī uz vatē-
tas zīda segas sēdēja profesors Burē sirmām ūsām, viņš līdzjūtīgi skatījās uz Kuzminu un mierināja to, ka tas viss ir blēņas. Aiz loga jau bija nakts.

Kādas vēl ērmības notika Maskavā šinī naktī, mums nav zināms, un mēs, protams, necentīsimies to izdibināt, jo pienācis laiks ķerties pie šī patiesā stāstījuma otrās daļas. Man līdzī, lasītāj!

OTRĀ DAĻA

19. NODAĻA

MARGARITA

Man līdzi, lasītāj! Kurš tev teica, ka uz pasaules nav
īstas, uzticīgas, mūžīgas mīlestības? Lai nokalst šī meļa
nelietīgā mēle!

Man līdzi, mans lasītāj, tikai man līdzi, un es parādīšu
tev tādu mīlestību!

Nē! Meistars maldījās, kad toreiz, kad nakts jau gāja
uz rīta pusē, slimnīcā ar rūgtumu stāstīja Ivanuškam, ka
viņa aizmirsusi viņu. Viņa, protams, nebija viņu aizmīr-
susi.

Vispirms atklāsim to noslēpumu, ko meistars Ivanuškam negribēja atklāt. Viņa mīloto sauca par Margaritu Nikolajevnu. Viss, ko meistars nabaga dzejniekam stāstīja, bija svēta patiesība. Savu mīloto viņš iztēloja patiesi. Viņa bija skaista un gudra. Jāpiebilst vēl kas — pavisam droši var apgalvot, ka daudzas sievietes atdotu itin visu, lai mainītu savu dzīvi pret Margaritas Nikolajevnas dzīvi. Margaritai bija trīsdesmit gadu, viņai nebija bērnu, vīrs bija ļoti ievērojams speciālists, turklāt vienam viņa atklājumam bija sevišķa valstiska nozīme. Viņas vīrs bija jauns, skaists, labsirdīgs, godīgs un dievināja savu sievu. Margarita Nikolajevna kopā ar vīru apdzīvoja veselu augšstāvu elegantā savrupmājā — dārzā kādā no Arbata šķērsielām. Ārkārtīgi skaista vieta! Par to var pārliecināties katrs, ja vien vēlēšies aiziet uz šo dārzu. Lai griežas pie manis, es pateikšu adresi un parādīšu ceļu — savrupmāja tur stāv vēl šodien.

Naudas Margaritai Nikolajevnai netrūka. Viņa varēja pirkt visu, kas viņai iepatikas. Viņas vīra pažiņu skaitā bija arī interesanti cilvēki. Margarita Nikolajevna nekad nenonēmas ar prīmusu. Margaritai Nikolajevnai nebija nācies sastapties ar visām tām šausmām, kas atgadās komunālajos dzīvokļos. Vārdu sakot... vai viņa bija laimīga? Nevienu pašu mirkli! Kopš deviņpadsmit gadu vecuma, kad viņa izgāja pie vīra un nokļuva savrupmājā, viņa nevienu mirkli nebija jutusies laimīga. Ak dievs, ak dievs! Ko tad šī sieviete īsti gribēja?! Kas bija vajadzīgs šai sievietei, kuras acīs vienmēr dega kaut kāda neizprotama uguntiņa, kas bija vajadzīgs šai ar vienu aci mazlietiņ šķielējošajai raganai, kura topavas ar bija izgriezies ar mimozām? Nezinu. Man tas nav zināms. Acīmredzot viņa teica taisnību, ka viņai bija vajadzīgs viņš, meistars, nevis gotiskā savrupmāja, atsevišķais dārzs un nauda. Viņa mīlēja viņu, viņa teica patiesību. Pat man, patiesīgam stāstītājam, tomēr cilvēkam no malas, sažņaudzas sirds, iedomājoties, ko izjuta Margarita, kad nākamajā dienā atnāca uz meistara mājiņu, par laimi, ar vīru vēl nepaspējusi parunāt, jo tas solītajā laikā nebija atgriezies, un uzzināja, ka meistara vairs nav.

Viņa darīja visu, lai vismaz kaut ko uzzinātu par viņu, bet, protams, neuzzināja nekā. Viņa atgriezās savrupmājā un turpināja dzīvot vecajā vietā.

— Jā, jā, jā, taisni tāda pati kļūdal — ziemā, sēdē-

dama pie krāsns un skatīdamās ugunī, Margarita runājās pati ar sevi. — Kāpēc es aizgāju no viņa tajā naktī? Kāpēc? Tas taču bija neprāts! Es atnācu nākamajā dienā — godīgi, kā biju solījusi, bet bija jau par vēlu. Jā, es atnācu, tāpat kā nelaimīgais Levījs Matejs, par vēlu!

Visiem šiem vārdiem, protams, nebija nekādas jēgas, jo patiešām: kas būtu mainījies, ja viņa tonakt būtu palikusi pie meistara? Vai Margarita būtu viņu izglābusi? Smieklī nāk! — mēs izsauktos, bet mēs to nedarīsim izmisumā novestas sievietes priekšā.

Tādās mokās Margaritai Nikolajevnai pagāja visa ziema un pienāca pavasaris. Tajā pašā dienā, kad sakarā ar melnā maga uzrašanos Maskavā norisinājās dažnedažādi nejdzīgi trači, piektdienā, kad Berlioza onkulis tika aiztriekts atpakaļ uz Kijevu, kad arestēja grāmatvedi un notika vēl daudz visādu ķezu un glupību, Margarita pamodās ap pusdienlaiku savā guļamistabā, kuras jumta logs izgāja uz savrupmājas tornīti.

Pamodusies Margarita nesāka raudāt, kā tas bieži mēdza notikt, jo bija pamodusies ar priekšnojautu, ka šodien beidzot kaut kas notiks. Apjautusi šo priekšnojautu, viņa sāka to uzkurināt un stiprināt, jo baidījās, ka tā pēkšņi var izaist.

— Es ticu! — Margarita svinīgi čukstēja. — Es ticu! Kaut kas notiks! Un nevar nenotikt, jo patiešām — par ko lai es būtu sodīta ar mūža mokām? Atzīstos, ka esmu melojusi, krāpusi un dzīvojusi no cilvēkiem slēptu dzīvi, taču nevar par to sodīt tik nežēlīgi. Kaut kam noteikti jānotiek, jo nekas taču neilgst mūžīgi. Un mans sapnis bija pravietisks, to es skaidri zinu.

Margarita Nikolajevna čukstēja šos vārdus, skatīdamās uz saules piestrāvotiem sarkaniem aizkariem, satraukta gērbās un sasukāja pie trīsviru spoguļa savus īsos, sacirtotos matus.

Margaritas sapnis šai naktī patiešām bija neparasts. Visu mokošo ziemu meistars nevienu reizi nebija viņai rādījis sapņos. Naktī viņš lika viņai mieru, un viņa mocijās tikai dienā. Bet šonakt viņš bija parādījis sapnī.

Margarita sapnī redzēja pavisam nepazīstamu apkārtni — nospiedošu, vienmuļu, ar pelēcīgām, apmākušamies agra pavasara debesīm. Sapnī parādījās pelēkas, saplosītas, slidošas debesis un tajās bez skaņas lidojošu kraukļu bars. Kaut kāds greizs tiltiņš. Zem tā duļķaina

pavasara upīte, skumīgi, kropli, puspliki koki, vientulīga apse, aiz kokiem un tāda kā sakņu dārza — koka ēciņa, it kā virtuves būcenis, it kā pirts, it kā velns zin kas. Visapkārt tik nomācošs sastingums, ka tā vien gribas ņemt un pakārties apšē pie tiltiņa. Ne mazākās vēja pūsmiņas vai mākoņa kustēšanās, nevienas dzīvas dvēseles. Dzīvam cilvēkam īsta elle!

Un tad, iedomājieties, paveras šīs koka ēciņas durvis un parādās viņš. Diezgan tālu, bet viņu var labi redzēt. Noskrandis, nevar pat īsti pateikt, kas viņam mugurā. Mati savēlušies, bārda neskūta. Acis slimīgas un satrauktas. Māj ar roku un sauc viņu. Rīstīdamās šajā nedzīvajā gaisā, klupdama pār ciņiem, Margarita skrēja pie viņa un šajā brīdī pamodās.

«Šim sapnim var būt divējāda nozīme,» Margarita Nikolajevna pati pie sevis sprieda, «ja viņš ir miris un aicina mani, tas nozīmē, ka viņš ir atnācis man pakal un es drīz miršu. Tas ir ļoti labi, jo tad mokām vienreiz būs gals. Ja viņš ir dzīvs, tad sapnim ir tikai viena nozīme — viņš atgādina man par sevi! Viņš grib teikt, ka mēs vēl tiksimies. Jā, mēs tiksimies ļoti drīz.»

Vēl arvien satraukta, Margarita apgērbās un sāka iegalvot sev, ka būtībā viss iznāk pavisam labi, ka tādi mirkli jātver un jāizmanto. Veselas trīs dienas vīrs būs komandējumā. Veselas trīs dienas un trīs naktis piederēs viņai vienai pašai, neviens nevarēs traucēt domāt, par ko tik, un sapņot, par ko gribas. Visas piecas savrupmājas augšējā stāva istabas, viss dzīvoklis, kuru apskaustu desmitiem tūkstošu maskaviešu, bija viņas rīcībā.

Taču savai triju dienu brīvībai greznajā dzīvoklī Margarita neizvēlējās vislabāko vietu. Padzērusi tēju, viņa iegāja tumšā istabā, kurai nemaz nebija logu un kur divos lielos skapjos glabājās čemodāni un visādas vecas grabažas. Nometusies tupus, viņa izvilka pirmā skapja apakšējo atvilktni un no zīda lupatu kaudzes apakšas izņēma to vienīgo dārgumu, kas viņai dzīvē bija. Margaritai rokās nonāca vecs brūns ādas albums, kurā bija meistara fotogrāfija, viņa krājkases grāmatiņa ar noguldītiem desmit tūkstošiem rubļu, starp smēķējamā papīra lapām sakaltušas rožu ziedlapiņas un daļa burtnīcas mašīnrakstā — autorloksnes apjomā, ar apsvilūšu apakšmalu.

Atgriezusies ar šo bagātību guļamistabā, Margarita Nikolajevna nolika fotogrāfiju pie trīsviru spoguļa un kādu stundu nosēdēja, turēdama uz ceļgaliem uguns samaitāto burtnīcu, šķirstīja un pārlasīja to, kam pēc dedzināšanas vairs nebija ne sākuma, ne beigu: «... no Vidusjūras atnākusi tumsa pārklāja prokuratora ienīsto pilsētu. Nozuda gaisa tilti starp templi un drausmīgo Antonija torni, no debesīm nogāzās tumsas bezdibenis un aprija pār hipodromu stāvošos spārnotos dievus, Hasmoneja pili ar visām tās ambrazūrām, tirgus laukumus, karavānserālus, šķērsielas, dīkus... Varenā Jerušalajima pazuda tik pēkšņi, it kā tās nemaz nebūtu bijis...»

Margaritai gribējās lasīt tālāk, bet tālāk nekā nebija, tikai robainas, pārņojušās papīra driskas.

Slaucīdama asaras, Margarita Nikolajevna nolika burtnīcu malā, atspiedās ar elkoņiem uz spoguļgaldiņa un, pati spoguļi atspoguļodamās, ilgi sēdēja un skatījās uz fotogrāfiju. Asaras nožuva. Margarita rūpīgi savāca savu bagātību, un pēc laiciņa tā atkal bija paglabāta zem zīda lupatām, un tumšajā istabā slēdzot skaļi nošķindēja atslēga.

Margarita Nikolajevna priekšelpā gērba mēteli, lai dotos pastaigāties. Daiļā Nataša, viņas mājkalpotāja, iznāca apvaicāties, ko gatavot otrajā ēdienā, un, saņēmusi atbildi, ka viss vienalga, izklaidēšanai sāka savai saimniecei stāstīt visādus dieva darbus, piemēram, to, ka vakar teātrī burvju mākslinieks taisījis tādus trikus, ka visiem mēles palikušas baltas, dalījis visām skatītājām par velti pa diviem flakoniem ārzemju smaržu un pa zeķu pārim, bet pēc seansa, kad publika devusies uz ielas, visi izrādījušies galīgi pliki. Margarita Nikolajevna no smieklīem atkrita uz krēsla pie priekšelpas spoguļa.

— Nataša! Kā jums nav kauna, — Margarita Nikolajevna teica, — jūs taču esat izglītota un gudra meitene; kādas blēņas tikai nesarunā veikalu rindās, bet jūs visu stāstāt tālāk!

Nataša nosarka un dedzīgi atkārtoja, ka tās nav blēņas, ka šodien pati Arbata pārtikas veikalā redzējusi vienu pilsoni, kura veikalā ienākusi korpēs, bet, kā nostājusies pie kases, tā kurpes no kājām nozudušas, viņa palikusī vienās zeķēs. Acis izbolītas. Zeķēm papēdī caurums... Bet kurpes bijušas apburtas, viņa tās dabūjusi tajā pašā seansā.

— Un tāda viņa gāja mājās?

— Taisni tāda arī aizgāja! — Nataša sāka vai kliegt un sarka vēl vairāk, juzdama, ka viņai netic. — Margarita Nikolajevna, vakarnakt milicija vispār kādus simt cilvēkus saņēmusi ciet. Dāmas no seansa esot skrējušas tikai biksītēs pa Tveras ielu.

— Skaidrs, ka tev visu to Darja sapūtusi, — Margarita Nikolajevna teica, — es jau sen jutu, ka viņa ir šausmīga mele.

Jocīgais dialogs beidzās ar to, ka Natašai tika sagādāts priecīgs pārsteigums. Margarita Nikolajevna iegāja guļamistabā un iznesa pāri zeķu un flakonu odekolona. Teikdama, ka arī viņa prot taisīt trikus, Margarita Nikolajevna uzdāvināja Natašai zeķes un odekolonu un lūdza tikai vienu — lai Nataša neskraida vienās zeķēs pa Tveras ielu un neklausās, ko Darja melš. Saimniece ar mājalpotāju sabučojās un šķīrās.

Apsēdusies ērtajā un mīkstajā trolejbusa sēdeklī, Margarita Nikolajevna brauca pa Arbatu, gan domādama savas domas, gan ieklausīdamās divu priekšā sēdošo vīriešu čukstēšanā.

Tie savukārt, atskatīdamies, vai kāds neklausās, runāja visādas muļķības. Gaļīgais milzenis ar žirgtām vepra acīm sēdēja pie loga un čukstēja savam mazajam kaimiņam, ka zārku nācies aizklāt ar melnu pārklāju...

— Tas nevar būt, — pārsteigts nočukstēja mazais kaimiņš, — kaut kas nedzirdēts... Un ko tad Želdibins?

Caur trolejbusa rāmo dūkoņu varēja saklausīt pie loga sēdošā vārdus:

— Kriminālizmeklēšana... skandāls... vispār tīrā mistika!

Runātāju aprautajās frāzēs Margaritai Nikolajevnai izdevās atrast kaut kādu sakarību. Pilsoņi čukstējās par to, ka vienam nelaiķim — uzvārdu viņi neminēja — šorīt no zārka izzagta galva. Un pieminētais Želdibins par to tagad tā uztraucas. Arī šiem abiem, kas trolejbusā sačukstas, bija kaut kāds sakars ar apzagto nelaiķi.

— Bet vai mēs paspēsīm aizbraukt pēc puķēm? — Mazais sāka nervozēt. — Tu teici, ka kremācija divos.

Margaritai Nikolajevnai jau bija apnikusi šī noslēpumainā spriedelēšana par galvu, kas izzagta no zārka, un viņa nopriecājās, ka viņas pietura klāt.

Pēc dažām minūtēm viņa jau sēdēja pie Kremļa sienas un iekārtojās uz soliņa tā, lai var redzēt manēžu.

Margarita miedza acis spilgtajā saulē, atcerējās savu šīs nakts sapni, atcerējās, ka tieši pirms gada šai pašā dienā un stundā viņa sēdēja uz šī paša soliņa blakus viņam. Un taisni tāpat kā toreiz uz soliņa viņai līdzās gulēja melnā somiņa. Šodien viņa blakus nebija, bet Margarita Nikolajevna domās runāja tieši ar viņu: «Ja tu esi izsūtīts, tad kāpēc no tevis nav nekādu ziņu? Viens otrs taču ir paziņojis. Vai tu vairs nemīli mani? Nē, nezin kāpēc es tam neticu. Tātad tevi izsūtīja un tu esi miris... Es tevi lūdzu, ja tas ir tā, laid mani vaļā, ļauj man beidzot dzīvot un elpot!» Margarita pati atbildēja viņa vietā: «Tu esi brīva... Vai tad es saistu tevi?» Un pati runāja viņam pretī: «Nē, tā nav atbilde! Nē, aizej no manas atmiņas, tikai tad es kļūšu brīva!»

Margaritai Nikolajevnai garām staigāja cilvēki. Kāds vīrietis pašķielēja uz labi gērbto sievieti acimredzot tāpēc, ka viņa skaista un turklāt sēž viena pati. Viņš noklepojās un apsēdās uz tā paša sola malīņas, uz kura sēdēja Margarita Nikolajevna. Saņēmis dūšu, viņš ierunājās:

— Šodien noteikti ir labs laiks...

Bet Margarita paskatījās uz viņu tik drūmi, ka viņš uzreiz piecēlās un aizgāja.

«Nu, redzi,» Margarita domās sacīja tam, kam viņa piederēja, «kāpēc man vajadzēja padzīt šo vīrieti? Man taču ir garlaicīgi, un tajā meitu gēģerī nekā sliktā nebija, ja nu vienīgi dumjais vārdiņš «noteikti». Kāpēc es sēžu pie šīs sienas viena pati kā tāda pūce? Kāpēc es esmu izslēgta no šīs dzīves?»

Viņa noskuma pavisam un nokāra galvu. Bet tad pēkšņi krūtīs uzvirvoja atkal tas pats gaidīšanas un satraukuma vilnis, kas bija no rīta. «Jā, kaut kas notiks!» Vilnis uzvirvoja otrreiz, un Margarita saprata, ka tas ir skaņu vilnis. Caur pilsētas trokšņiem arvien skaidrāk varēja saklausīt tuvojošos bungu rīboņu un ne visai tīras tauru skaņas.

Pirmais parādījās milicis, kas pavisam lēni jāja gar dārza sētu, aiz viņa trīs nāca kājām. Aiz tiem lēni brauca smagā mašīna ar muzikantiem. Tālāk — lēni kustējās pilnīgi jauns katafalks, uz tā vainagos iegrimis zārks, katrā platformas stūrī kājās stāvēja pa cilvēkam: trīs vīrieši un viena sieviete. Pat no diezgan liela attāluma Margarita saskatīja, ka vaļējā sēru automašīnā stāvošie cilvēki, kuri pavada nelaiķi pēdējā gaitā, ir divaini apju-

kuši. Sevišķi droši to varēja teikt par pilsoni, kura stāvēja automašīnas pakalējā kreisajā stūrī. Viņas jau tā tuklos vaigus no iekšpuses vēl vairāk izspilēja tāds kā pikants noslēpums, šaurajās acelēs šaudījās divdomīgas uguntiņas. Šķita, ka tūlīt, tūlīt sieviete vairs nevarēs novaldīties, pamās uz nelaiķa pusi un sacīs: «Vai jūs kaut ko tādu esat redzējuši? Pilnīga mistika!» Tikpat apjukusi sejas izteiksme bija arī visiem pārējiem pavadītājiem, apmēram trīssimt cilvēkiem, kuri kājām lēni sekoja katafalkam.

Margarita ar acīm pavadīja gājienu, klausījās, kā arvien klusāk būkšķ vienmuļās turku bungas, visu laiku atkārtojot «bum, bum, bum», un domāja: «Kādas savādas bēres... Un kādu grūtsirdību uzden šis «bum, bum»! Eh, patiesi — es pašam sātanam pārdotu savu dvēseli, lai tikai uzzinātu, vai viņš ir dzīvs vai nav! Interesanti gan, ko uz kapiem pavada ar tik divainiem gīmjiem.»

— Mihailu Aleksandroviču Berliozu, MASLITASA priekšsēdētāju, — Margaritai blakus noteica vīrietis, runādams caur degunu.

Margarita Nikolajevna izbrīnā pagrieza galvu un ieraudzīja uz sava soliņa pilsoni, kurš acīmredzot bija te klušiņām apsēdies, kamēr Margarita vēroja procesiju un, jādāmā, aiz izklaidības būs savu pēdējo jautājumu izteikusi skaļi.

Procesija tikmēr apstājās, droši vien priekšā bija sarkanais signāls.

— Jā, — nepazīstamais pilsonis turpināja, — viņiem tiešām ir savādi ap dūšu. Izvada nelaiķi, bet domā tikai par to, kur palikusi viņa galva.

— Kāda galva? — jautāja Margarita, aplūkodama negaidīto kaimiņu. Tas bija maza auguma, ugunsarkaniem matiem, ar ilkni, sastērķelētā kreklā, glītā, svītrainā uzvalkā, laka korpēs un katliņu galvā. Kaklasaite ļoti koša. Jociģi bija tas, ka no kabatiņas, kurā vīrieši parasti nēsā mutautiņu vai pildspalvu, šim pilsonim rēgojās apgrauzts vistas kauls.

— Atļausit paskaidrot, — teica sarkanmatainais, — šorīt Gribojedova zālē nelaiķim no zārka izzagta galva.

— Kā tad tas var būt? — Margarita nevilšus izmeta, bet tūlīt atcerējās čukstēšanos trolejbusā.

— Velns viņu sazin! — sarkanmatainais bez kādas kautrēšanās atteica. — Es, starp citu, domāju, ka šinī jau-

tājumā nebūtu par ļaunu iztaujāt Begemotu. Nāvīgi veikli nosperta! Baigākais skandāls! Galvenais, ka neviens nevar saprast, kam un kādā nolūkā tāda galva vajadzīga.

Lai cik ļoti Margarita bija aizņemta ar savām domām, taču svešnieka savādā pilišu pūšana viņu ieinteresēja.

— Pagaidiet! — viņa pēkšņi iesaucās. — Kādu Berlino? To, par kuru šodien avīzēs...

— Kā tad, kā tad...

— Tātad tie ir literāti, kas iet aiz zārka? — jautāja Margarita, piepeši atiezdama zobus.

— Skaidrs, ka viņi!

— Vai jūs viņus pazīstat?

— Visus līdz pēdējam, — sarkanmatainais atbildēja.

— Sakiet, — Margarita ierunājās pārvērstā balsī, — vai kritiķis Latunskis arī tur ir?

— Kā gan viņš varētu nebūt? — sarkanmatainais atbildēja. — Redziet, ceturtajā rindā pirmais no malas!

— Tas blondais? — Margarita piemiedza acis.

— Pelnu krāsā... Redziet, viņš pašreiz paceļ acis pret debesīm!

— Izskatās pēc katoļu mācītāja.

— Pilnīgi, pilnīgi!

Margarita vairāk neko nejautāja, pētīja vienīgi Latunski.

— Bet es skatos, — sarkanmatainais pasmaidīja, — jums ir naidis pret šo Latunski.

— Man vēl pret vienu otru ir naidis, — Margarita caur zobiem noteica, — bet tā nav interesanta saruna.

Procesija atkal sakustējās, aiz kājāmgājējiem vilkās lielākoties tukšas automašīnas.

— Protams, kas gan tur varētu būt interesants, Margarita Nikolajevna!

Margarita pabrīnījās:

— Jūs mani pazīstat?

Sarkanmatainais neko neatbildēja, bet ar plašu žestu noņēma savu katliņu.

«Īsts slepkavnieka purns,» Margarita nodomāja, skatīdamās uz savu sarunu biedru.

— Bet es jūs nepazīstu, — Margarita sausi noteica.

— Jūs arī nevarat mani pazīt. Bet, neskatoties uz to, esmu sūtīts pie jums darīšanās.

Margarita nobālēja un atrāvās tālāk no runātāja.

— Ar to uzreiz arī vajadzēja sākt, — viņa teica, — un neliet čugunu par velns zin kādu tur nogrieztu galvu! Jūs esat atnācis mani arestēt?

— Nekas tamlīdzīgs, — sarkanmatainais iesaucās, — kur jūs to grābāt: sāk ar cilvēku runāt, šim uzreiz aresti rēgojas! Gluži vienkārši man pie jums darišanas.

— Kas par darišanām, es neko nesaprotu!

Sarkanmatainais paskatījās apkārt un noslēpumainā balsī sacīja:

— Es esmu sūtīts, lai ielūgtu jūs šovakar ciemos.

— Ko jūs murgojat, kādos ciemos?

— Pie kāda dziļciltīga ārzemnieka, — zīmīgi noteica sarkanmatainais un piemiedza vienu aci.

Margaritai sanāca trakas dusmas.

— Jauna suga parādījusies — ielas savedēji, — viņa teica un piecēlās, lai ietu projām.

— Te tev nu bija paldies par pakalpojumu, — sarkanmatainais sarūgtinātā balsī iesaucās un norūca uz aizejošās Margaritas pusi: — Muļķe!

— Nelietis! — viņa pār plecu atcirta, bet tūlīt izdzirda sarkanmataiņa balsi:

— No Vidusjūras atnākusī tumsa pārklāja prokuratora ienīsto pilsētu. Nozuda gaisa tilti starp templi un drausmīgo Antonija torni... Varenā Jerušalajima pazuda tik pēkšņi, it kā tās nemaz nebūtu bijis... Tad lauziet arī jūs kaklu kopā ar savu apdegušo burtnīceli un sakaltēto rozi! Sēdiet viena pati uz šī soliņa un lūdzieties viņu, lai viņš atdod jums jūsu brīvību, ļauj elpot gaisu un iet projām no jūsu atmiņas!

Bāla kā krīts Margarita atgriezās uz soliņa. Sarkanmatainais piemiegtām acīm skatījās uz viņu.

— Es neko vairs nesaprotu, — klusā balsī ierunājās Margarita Nikolajevna, — par burtnīcu vēl var dabūt zināt... ielavīties dzīvoklī, izošnāt... Jūs uzpirkāt Natašu? Jā? Bet kā jūs varējāt nolasīt manas domas? — Viņa sāpīgi saviebās un piebilda: — Sakiet — kas jūs esat? No kuras iestādes?

— Ir nu gan negals ar jums, — rudmatis noņurdēja un ierunājās skaļāk: — Piedodiet, es taču jums teicu, ka ne no kādas iestādes es neesmu. Un apsēdieties, lūdzu!

Margarita tūdaļ paklausīja, bet sēzdamās tomēr pajautāja vēlreiz:

— Kas jūs tāds esat?
— Nu labi, mani sauc par Azazello, bet mans vārds taču jums neko neizsaka.

— Vai jūs man nepateiksiet, kādā ceļā jums kļuva zināms par burtnīciņu un par manām domām?

— Neteikšu, — Azazello sausi atbildēja.

— Bet vai jūs kaut ko zināt par viņu pašu? — lūdzoši nočukstēja Margarita.

— Pieņemsim, ka zinu.

— Lūgšus lūdzu, sakiet man tikai vienu — viņš ir dzīvs? Nemokiet mani!

— Dzīvs, dzīvs, — Azazello negribīgi atbildēja.

— Ak dievs!

— Lūdzu, bez uztraukumiem un klaigāšanas, — Azazello teica, saraukdams pieri.

— Piedodiet man, atvainojiet mani, — murmināja tagad jau pavisam biklā Margarita, — protams, es sadusmojos uz jums. Bet saprotiet taču, ja sievieti uz ielas aicina kaut kur ciemos... Man nav aizspriedumu, jūs varat man ticēt, — Margarita skumīgi pasmaidīja, — bet es nekad nesatiekos ne ar kādiem ārzemniekiem, viņu sabiedrība mani nevilina ne mazākā mērā... turklāt mans vīrs... Tā ir mana drāma, ka es dzīvoju ar cilvēku, kuru nemīlu, bet sabojāt viņam dzīvi būtu zemiski. Viņš man darījis tikai labu...

Azazello klaji garlaikojās, klausīdamies šais nesakarīgajos vārdos, un beidzot bargi noteica:

— Lūdzu, palieciet kādu brītiņu klusu!

Margarita paklausīgi apklusā.

— Es jūs ielūdzu pie absolūti nekaitīga ārzemnieka. Neviena dzīva dvēsele par šo ciemošanos nezinās. To nu es jums garantēju.

— Bet kāpēc es viņam esmu vajadzīga? — Margarita pieglaimīgi atjautāja.

— To jūs vēlāk uzzināsiet.

— Es saprotu... Man vajadzēs viņam atdoties, — Margarita domīgi sacīja.

Azazello augstprātīgi nokremškinājās un atbildēja tā:

— Jebkura sieviete pasaulē, to es jums apgalvoju pilnīgi droši, par to varētu tikai sapņot, — Azazello purns savilkās smaidīnā, — bet esmu spiests sagādāt jums vilšanos — tas nenotiks.

— Kas tad tas īsti par ārzemnieku ir? — apjukusi Mar-

garita iesaucās tik skaļi, ka garāmgājēji atskatījās. — Un kas man par interesi iet pie viņa?

Azello pieliecās viņai tuvāk un daudznozīmīgi nočukstēja:

— Interesei jums būtu jābūt ļoti lielai... Jūs izmantosiet gadījumu...

— Ko? — Margarita iekliedzās, un viņas acis kļuva pilnīgi apaļas. — Ja es jūs pareizi saprotu, jūs dodat man mājienu, ka tur es varēšu uzzināt par viņu.

Azello klusēdams pamāja ar galvu.

— Es braucu! — Margarita iesaucās pilnā balsī un satvēra Azello aiz rokas. — Es braucu, visviens uz kurieni!

Azello atviegloti nopūtās, atspiedās ar muguru pret soliņa atzveltni, aizsegdams ar nazi iegriezto vārdu «Nura», un sāka ironizēt:

— Tirās šausmas ar tām sievietēm! — Viņš sabāza rokas bikšu kabatās un izstiepa kājas tālu uz priekšu. — Kāpēc, piemēram, tieši mani sūtīja šurp? Varēja braukt Begemots, viņš ir apburošs...

Margarita, vārgi un žēli smaidīdama, ierunājās:

— Beidziet mani spīdzināt ar savām mīklām un mistifikācijām... Es esmu nelaimīgs cilvēks, un jūs to izmantojat. Es ielaižos kaut kādā dīvainā pasākumā, bet zvēru, ka to daru tikai tāpēc, ka jūs ieminējāties par viņu. Man galva reibst no visiem šiem mājieniem...

— Tikai bez drāmām, tikai bez drāmām, — Azello turpināja vaicāt. — jums jāsaprot arī mani. Sadot administratoram pa purnu, iztriekt onkuli no dzīvokļa, nokniebt vienu otru vai izdarīt vēl kaut ko tamlīdzīgu — tā ir mana īstā profesija, bet runāt ar mīlošām sievietēm — paldies par kūkām. Jau veselu pusstundu es te nemos ar jums. Tātad brauksit vai nebrauksit?

— Braukšu, — pavisam mierīgi atbildēja Margarita Nikolajevna.

— Tādā gadījumā esiet tik laipna un saņemiet, — Azello teica, izvilka no kabatas apaļu zelta kārbīņu un sniedza to Margaritai, piebilzdams: — Noglabājiet taču ātrāk, garāmgājēji skatās! Jums tā būs vajadzīga, Margarita Nikolajevna. Pēdējā pusgadā aiz bēdām esat pamatīgi novecojusi. (Margaritai vaigos iesītās sārtums, bet viņa neko neteica, un Azello turpināja.) Šovakar tieši pusdesmitos pacentieties nogērbties pilnīgi kaila

un ierīvēt gan seju, gan visu ķermeni ar šo smēri. Pēc tam varat darīt, ko gribat, tikai neatejiet no telefona! Desmitos es jums piezvanīšu un pateikšu visu, kas vajadzīgs. Jums nekas nebūs jādara, jūs nogādās, kur nākas, un nekas ļauns ar jums nenotiks. Skaidrs?

Margarita brītiņu padomāja un teica:

— Skaidrs. Pēc svara es jūtu, ka šī lietīņa ir no tīra zelta. Lai notiek, es ļoti labi saprotu, ka mani piekukuļo un ievēl kaut kādā tumšā darījumā, par ko man nāksies dārgi samaksāt.

— Ko tad tas nozīmē, — Azazello jau gandrīz šņāca, — jūs atkal sākat to pašu!

— Nē, pagaidiet!

— Atdodiet pomādi!

— Nē, pagaidiet... Es apzinos, ko daru. Un daru visu to viņa dēļ, jo citas cerības uz pasaules man vairs nav. Bet es gribu jums pateikt, ja jūs mani pazudināsiet, jums būs kauns. Jā, kauns! Es eju bojā mīlestības vārdā! — Un, piesitusi roku pie krūtīm, Margarita palūkojās saulē.

— Atdodiet, — Azazello dusmīgi šņāca, — atdodiet, velns parāvis! Lai sūta Begemotul!

— O nē! — Margarita iesaucās, nobaidīdama garām-gājējus. — Esmu ar mieru darīt visu, esmu ar mieru nospēlēt šo komēdiju ar smēri, esmu ar mieru iet velns zina kur! Neatdošu!

— Re! — pēkšņi iebļāvās Azazello un, blenzdams uz dārza režģiem, rādīja ar pirkstu tālumā.

Margarita paskatījās turp, uz kuriem Azazello rādīja, bet nekas īpašs tur nebija redzams. Tad viņa pagriezās pret Azazello, lai uzzinātu, ko viņa aplamais «Re!» nozīmējis, bet tā arī neuzzināja: Margaritas Nikolajevnas noslēpumainais sarunu biedrs bija pazudis bez vēsts. Margarita steidzīgi iešāva roku somiņā, kur pirms Azazello bļāviena bija noglabājusi zelta kārbīņu, un pārlicinājās, ka tā ir savā vietā. Tad, neko vairs nedomādama, Margarita skriešus metās ārā no Aleksandra dārza.

20. NODAĻA

AZAZELLO KRĒMS

Tirajās vakara debesīs spīdēja pilns mēness, labi saskatāms caur kļavu zariem. Dārza zālē gūlās akāciju un liepu spocīgais ēnu raksts. Jumtistabas trīsvīru logs vajā,

tikai aizvilkt ar aizkaru, no tā plūda spalga elektriskā gaisma. Margaritas Nikolajevnas guļamistabā bija aizdegtas visas ugunis, kas apgaismoja istabā valdošo nekārtību. Gultā uz segas sasviesti naktskrekli, zeķes un veļa, saņurcīta veļa mētājās arī tieši uz grīdas blakus uztraukumā samīdītajai papirosu kārbīnai. Kurpes uzliktas uz naktsgaldiņa līdzās pusdzertai kafijas tasei un pelnu traukam, kurā kūpēja smēķa gals, pār krēsla atzveltni pārņemts melns vakartērps. Istabu pildīja aromāts, bez tam no kaut kurienes šurp atplūda pārkarseta gludekļa dvinga.

Trimo priekšā sēdēja Margarita Nikolajevna peldmētelī, kas uzmests uz kaila auguma, un melnās zamšādas korpēs. Margaritas Nikolajevnas priekšā atradās zelta aproce ar pulkstenīti un Azazello iedotā kārbīna, un Margarita nenovērsa acis no ciparnīcas. Reizēm viņai šķita, ka pulkstenis samaitājies un rādītāji nekust ne no vietas. Taču pulkstenis gāja, kauču ļoti lēnām, rādītājiem reizēm it kā sastingstot, līdz beidzot <lielais rādītājs sasniedza divdesmit deviņas minūtes uz desmitiem>. Margaritas sirds tik briesmīgi nodrebēja, ka viņa pat nespēja uzreiz ķerties pie kārbīnas. Saņēmusies viņa to atvēra un kārbīnā ieraudzīja taukainu, dzeltenīgu krēmu. Viņai šķita, ka tas ož pēc purva dūņām. Ar pirksta galiņu Margarita uzveda to sev uz delnas, vēl stiprāk iesmaržojās pēc meža un purva zālēm, pēc tam ar plaukstu sāka ierīvēt vaigus un pieri. Krēms bija maigs, un Margaritai šķita, ka tas pēc ieziešanas tūdaļ izgaist. Ierīvējusies pāris reižu, Margarita paskatījās spogulī, un kārbīna izslīdēja viņai no rokām, uzkrīzdama taisni pulkstenim virsū, un pulksteniša stikls sasprēgāja. Margarita aizvēra acis, pēc tam paskatījās vēlreiz un sāka visā galvā smieties.

Ar pinceti izraustītās plānās uzacis bija kļuvušas biežākas un melnos, slaidos lokos gūlās pār acīm, kas bija kļuvušas zaļas. Smalkā, vertikālā grumbīna, kas šķērsoja virsdeguni un bija uzradusies toreiz, oktobrī, meistara nozušanas laikā, bija pilnīgi izlīdzinājusies. Izgaisa arī dzeltenīgās ēnas ap deniņiem un tik tikko manāmās krunčiņas pie acīm. Vaigiem atgriezās agrākais vienmērīgais sārtums, piere kļuva gaiša un gluda, bet safrizētās cirtas iztaisnojās.

Uz trīsdesmitgadīgo Margaritu, aizrautīgos smieklos at-

segdama zobus, no spoguļa raudzījās gadu divdesmit veca sieviete ar tumšiem, no dabas cirtainiem matiem.

Izmējusies Margarita aši nometa halātu, pagrāba sauļā tauko, gaisīgo krēmu un sāka ar to sparīgi ieziest visu augumu. Uzreiz bija jūtams tāds kā atsvaigums, tāda kā atjaunotība. Pēc tam pēkšņi, it kā būtu izrauta skabarga, deniņos mitējās sāpe, kas bija mocījusi visu vakaru pēc tikšanās Aleksandra dārzā, roku un kāju muskuļos ielija spēks, un Margaritas ķermenis zaudēja svaru.

Viņa palēcās un tā arī palika gaisā ne visai augstu virs paklāja, pēc tam viņu lēnām sāka vilkt lejup — un viņa nolaidās.

— Tas tik ir krēms! Tas tik ir krēms! — viņa iekliedzās un iemetās krēslā.

Ierīvēšanās bija pārvērtusi ne tikai viņas ārieni. Tagad viņā visā — līdz pēdējai šūniņai virda prieks un viņu durstīja šī prieka sīkās adatiņas. Margarita jutās brīva un atbrīvota no visa. Turklāt viņa skaidri saprata, ka šārita nojauta nav pievīlusi un ka viņa aiziet no šīm mājām un savas līdzšinējās dzīves uz visiem laikiem. Ar iepriekšējo dzīvi vēl saistīja viena doma — jāizpilda vēl viens vienīgs pēdējais pienākums, pirms iesākas kaut kas jauns, neparasts, kas viņu rauj augšup, gaisā. Un viņa joprojām kaila, lidojošā gaitā no guļamistabas aizskrēja uz vīra kabinetu un, uzdegusi gaismu, metās pie rakstāmgalda. Uz ieklēstās bloka lapas ātri un bez kādiem svītrojumiem ar zīmuli lieliem burtiem uzrakstīja:

«Piedod man un aizmirsti mani pēc iespējas ātrāk. Es aizeju no Tevis uz visiem laikiem. Nemeklē mani, tam nav nekādas jēgas. Aiz bēdām un posta, kas mani piemeklējis, esmu kļuvusi ragana. Man laiks doties prom. Ardievu. Margarita.»

Ar vieglu sirdi Margarita iešāvās guļamistabā, un tūlīt, ar visādām mantām apkrāvusies, te iedrāzās arī Nataša. Tajā pašā brīdī visas šīs mantas — koka pakaramais ar kleitu, mežģīņotie mutautiņi, zilas zīda kurpes uz liestēm un jostīņa — nogāzās uz grīdas un Nataša izbrīnā sāsīta rokas.

— Skaista, vai ne, ko? — aizsmakušā balsī skaļi iesaucās Margarita Nikolajevna.

— Kā tad tā? — atpakaļ kāpdamās, čukstēja Nataša.

— Kā jums tas izdodas, Margarita Nikolajevna?

— Krēms! Tikai krēms un nekas cits, — atbildēja Mar-

garita, rādīdama uz mirdzošo, zeltīto kārbiņu un grozīdamās spoguļa priekšā.

Aizmirsusi par nosviestajām, saburzītajām mantām, Nataša pieskrēja pie trimo un kārām, alkatīgām acīm skatījās uz to krēma drusciņu, kas vēl bija palikusī. Viņas lūpas kaut ko čukstēja. Viņa atkal pagriezās pret Margaritu un noteica ar tādu kā pielūgsmi:

— Āda! Kāda jums āda! Jūsu āda taču izstaro gaismu, Margarita Nikolajevna! — Bet tad viņa atjēdzās, pieskrēja pie nomestās kleitas, pacēla un sāka purināt nost putekļus.

— Metiet prom! — Margarita viņai sauca. — Pie velna, metiet visu prom! Kaut gan ne, paņemiet sev par piemiņu! Es jums nopietni saku — ņemiet par piemiņu! Ņemiet visu, kas ir šinī istabā!

Nataša kā nojukusi nekustīgi stāvēja un labu brīdi blenza uz Margaritu, tad metās ap kaklu skūpstīdama, saukdama:

— Kā atlass! Jūs izstarojat gaismu! Kā atlass! Un uz acis, kādas uzacis!

— Ņemiet visas lupatas, visas smaržas un sabāziet savā lādē, noslēpiet, — kļiedza Margarita, — tikai dārglietas neņemiet, sacīs, ka esat zagusi!

Nataša pagrāba klēpī, kas pagādījās — kleitas, kurpes, zeķes un veļu, un izdrāzās no guļamistabas.

Šajā brīdī no šķērsielas viņas puses pa atvērtu logu izlauzās un sāka dārdēt elegants valsis un nosprauslojās pie vārtiem piebraukusi mašīna.

— Tūlīt zvanīs Azazello! — klausīdamās valsī, kas brāzās šķērsielā, skaļi teica Margarita. — Tūlīt viņš piezvanīs! Bet ārzemnieks nav bīstams. Jā, tagad es zinu, ka viņš nav bīstams.

Mašīna pie vārtiem norūcās un aizbrauca. Noklaudzēja vārtiņi, uz plāksnēm noklātā ceļņa atbalsojās soļi.

«Nikolajs Ivanovičs, pazīstu pēc gaitas,» nodomāja Margarita, «vajadzētu uz atvadišanos uzrikt kaut ko jautru un interesantu.»

Margarita parāva aizkaru malā un sāniski apsēdās uz palodzes, aptverdama ar rokām ceļgalu. Mēness gaisma krita uz viņas profilu no labās puses. Margarita pavērsa seju pret mēnesi un sataisīja dziļdomīgu un poētisku sejas izteiksmi. Soļi vēl divreiz noklaudzēja un tad pēkšņi noklusa. Vēl mirkli patīksminājusies par mēnesi un pie-

klājības pēc dziļi nopūtusiēs, Margarita paskatījās dārzā un patiešām tur ieraudzīja Nikolaju Ivanoviču, kurš dzīvoja šīs pašas mājas apakšstāvā. Spoža mēness gaisma lija pār Nikolaju Ivanoviču. Viņš sēdēja uz soliņa, taču pēc visa bija redzams, ka sēdēt viņš nav taisījies. Pensnejs sašķiebies, portfelis rokās sažņaugts.

— Ā, sveicināti, Nikolaj Ivanovič, — skumīgā balsī teica Margarita, — labvakar! No sanāksmes?

No Nikolaja Ivanoviča puses atbildes nebija.

— Bet es, — vairāk uz dārza pusi izliekdamās, turpināja Margarita, — kā redzat, sēžu viena pati, garlaikojos, skatos uz mēnesi un klausos valsī.

Ar kreiso roku Margarita uz deniņiem pieglauđa matu sprogu un pēc tam dusmīgi sacīja:

— Tas nav pieklājīgi, Nikolaj Ivanovič! Galu galā es taču esmu dāma! Es ar jums runāju, bet jūs man neatbildat — tas ir bezkaunīgi!

Nikolajs Ivanovičs, kurš mēness gaismā bija redzams līdz pēdējai podziņai uz pēlēkās vestes, līdz pēdējam matiņam gaišajā ķīlbārdiņā, piepeši tramīgi pasmaidīja, piecēlās no soliņa un, laikam jau aiz apjukuma galīgi zaudējis galvu, nevis noņēma platmali, bet pamāja ar izstieptā rokā paceltu portfeli un pieliecās ceļgalos, kā taisīdamies dancot.

— Ak, cik jūs esat garlaicīgs tips, Nikolaj Ivanovič, — teica Margarita, — vispār jūs visi man esat tā noriebušies, ka man trūkst vārdu, un es esmu tik laimīga, ka šķiros no jums! Ejiet pie visiem velniem!

Šinī brīdī Margaritai aiz muguras guļamistabā nogranda telefona zvans. Aizmirsusi par Nikolaju Ivanoviču, Margarita nospurdza no palodzes un paķēra klausuli.

— Šeit Azazello, — klausulē teica.

— Mīļais, mīļais Azazello! — Margarita iekliedzās.

— Ir laiks! Lidojiet! — teica Azazello, un varēja just, ka Margaritas likšmais un neviltotais satraukums sagādā viņam prieku. — Kad lidosiet pāri vārtiem, nokliedziet: «Neredzama!» Pārīņojiet virs pilsētas, lai pierastu, un pēc tam taisni uz dienvidiem, prom no pilsētas, tieši uz upi. Jūs gaidat!

Margarita nolika klausuli, un tūdaļ blakus istabā kaut kas noklumburēja un sāka daudzīties pie durvīm. Margarita atvēra, un guļamistabā iedancoja grīdas birste ar sariem uz augšu. Ar kātu tā bungoja pret grīdu, spār-

dījās un dikti grasījās uz loga pusi. Margarita aiz sajūsmas iespiedzās un uzmetās jāšus uz birstes. Tikai tagad jātniecei ienāca prātā, ka viņa satraukumā aizmirsusi apgērbties. Viņa pielēkšoja pie gultas un pagrāba pirmo, kas pagadījās pa rokai, — gaišzilu naktskreklu. Noplandījusi to kā karogu, viņa izlidoja pa logu. Un valsis pār dārzu ieskanējās spalgāk.

No loga Margarita slidēja lejup un ieraudzīja Nikolaju Ivanoviču. Tas kā sastindzis sēdēja uz sola un apmulsis klausījās, kas tie par trokšņiem un klaigām mājas augšējā stāva iemītnieku apgaismotajā guļamistabā.

— Ardievu, Nikolaj Ivanovič! — dancodama viņa priekšā, nokliedza Margarita.

Tas novaidējās un virzījās pa solu tālāk, nogrūzdams zemē savu portfeli.

— Ardievu un uz visiem laikiem! Es lidoju projām, — Margarita kliedza, pārmākdama valsi. Tajā pašā mirkli viņa aptvēra, ka kreklīnš gluži lieks, un, baisi smiedamās, uzmauca to Nikolajam Ivanovičam galvā. Nikolajs Ivanovičs, vairs neko neredzēdams, nožāvās uz celiņa ķieģeļiem.

Margarita pēdējoreiz atskatījās uz māju, kurā tik ilgi bija cietusi, un vizmojošajā logā ieraudzīja Natašas izbrīnā izķēmoto seju.

— Ardievu, Nataša! — Margarita nokliedza, parāva birsti augšup. — Neredzama, neredzama, — viņa kliedza vēl skaļāk, kad viņai sejā jau sitās kļavas zari, kad viņa jau bija virs vārtiem un tūlīt arī virs ielas. Viņai līdzī aiztraucās galīgi prātu zaudējušais valsis.

21. NODAĻA

LIDOJUMS

Neredzama un brīva! Neredzama un brīva! Lidodama pa savu ielu, Margarita nonāca citā, kas taisnā leņķī šķērsoja pirmo. Šajā lupatlēverīgajā, garajā un greizajā šķērsielā ar šķībdurvju degvielas bodi, kur petroleju pārdod kausos, bet pretinsektu šķīdumu — flakonos, Margarita pabija tikai zibenīgu mirkli, bet tūdaļ ielāgoja, ka pat pilnīgi brīvai un neredzamai liksmes skurbumā tomēr jābūt kaut mazliet apvaldītākai. Viņa nenositās pret sa-

šķiebtu laternas stabu, vienīgi brīnumainā kārtā nobremzēdama. Tikusi sveikā cauri, Margarita vēl ciešāk iekrampējās birstē un lidoja lēnāk, uzmanīdamās no elektrības vadiem un izkārtņēm, kas pārstieptas pāri ielai.

Trešā šķērsiela veda tieši uz Arbatu. Te Margarita jau pilnībā bija apguvusi birstes vadīšanu, saprata, ka tā paklausa visniecīgākai roku vai kāju kustībai un ka, pār pilsētu lidojot, vajag būt ļoti uzmanīgai un sevišķi netrakot. Starp citu, jau šķērsielā kļuva pilnīgi skaidrs, ka neviens gājējs lidoni neredz. Neviens neskatījās augšup, neauroja «paskat, paskat!», pārbīli nemetās sāpus, nespiedza, nekrita ģībonī un nenīrgājās.

Margarita lidoja pilnīgi bez skaņas, ļoti lēnām un ne visai augstu, apmēram otrā stāva līmeni. Bet pie visa lēnuma, parādīdamās žilbinoši apgaismotajā Arbatā, viņa druscīņ nokļūdījās un ar plecu uztriecās virsū apgaismotam diskam, uz kura uzzīmēta bulta. Margaritai sanāca dusmas. Viņa nobremzēja paklausīgo birsti, atvirzījās sānis un pēc tam spēji likās diskam virsū, ar birstes galu sašķaidot to gabalos. Nodžinkstēja birstošie stikli, gājēji metās sānis, kaut kur atskanēja svilpieni, bet Margaritai pēc šīs nevajadzīgās izdarības uznāca tikai ellišķīgi smieklī. «Arbatā vajadzēs vēl vairāk uzmanīties,» Margarita nosprieda, «te tik daudz visa kā sakarināts, ka nemaz apjēgt nevar.» Viņa sāka lavierēt stieplu mudžeklī. Zem Margaritas slidēja trolejbusi, autobusi, vieglās mašīnas, bet pa trotuāriem — tā Margaritai no augšas izskatījās — tecēja žokejcepuru upes. No šīm upēm atdalījās strautiņi un ieplūda vēlo veikalu ugunīgajās rīklēs. «Galīga putra!» pikti nodomāja Margarita. «Te nevar ne apgriezties.» Viņa šķērsoja Arbatu, pacēlās augstāk, līdz ceturtajam stāvam, un garām žilbinošajām reklāmas ugunīm uz teātra nama ielidoja ieliņā, kura pati bija šaura, bet nami — augsti. Visi logi vaļā, visur pa logiem skanēja radiomūzika. Ziņkārības pēc Margarita palūrēja vienā no tiem. Tur bija virtuve. Uz plīts šņāca divi priemusi, turpat stāvēja divas sievietes ar karotēm rokās un lamājās.

— Kad iziet no atejas, gaismu tomēr vajag nodzēst, to es jums gribu teikt, Pelageja Petrovna, — sacīja tā sieviete, kurai priekšā bija kastrolis ar ēdmaņu, no kura cēlās garaiņi, — citādi mēs rakstīsim, lai jūs izmet ārā!

— Paši neesat labāki, — sacīja otrā.

— Abas labas, — skanīgi teica Margarita, pāri palodzei ietraudamās virtuvē. Strīdnieces pagriezās uz balss pusi un sastinga ar netīrām karotēm rokās. Margarita uzmanīgi pastiepa roku starp abām un nodzēsa abus pīmusus. Sievišķiem mutes palika vaļā. Bet Margaritai jau kļuva garlaicīgi virtuvē, un viņa izlidoja atpakaļ šķērsielā.

Pašā ielas galā viņa ieinteresēja milzīga, astonštāvīga, acīmredzot tikko uzbūvēta māja. Margarita nolaidās zemāk, pēc tam pavisam uz zemes un ieraudzīja, ka mājas fasāde apdarināta ar melnu marmoru, ka durvis ir platas, ka aiz iestiklotajām durvīm redzama šveicara cepure ar zelta uzšuvēm un šveicara pogas un ka virs durvīm ar zeltu uzrakstīts: «Dramlita nams.»

Margarita skatījās un nekādi nevarēja saprast, kas tas varētu būt par «Dramlitu». Paņēmusi savu birsti padusē, Margarita iegāja pa parādes durvīm, ar tām pagrūdzama izbrīnījušos šveicaru, un blakus liftam pie sienas ieraudzīja milzīgu, melnu plāksni, bet uz tās ar baltu krāsu izzīmētus dzīvokļu numurus un iemītnieku uzvārdus. Uzraksts «Dramaturgu un literātu nams», kas vainagoja sarakstu, neviļus lika Margaritai sācoši un plēsoniski iebriekties. Pacēlusies augstāk gaisā, viņa sāka lasīt uzvārdus: Hustovs, Dvubratskis, Kvants, Beskudņikovs, Latunskis...

— Latunskis! — Margarita nospiedzās. — Latunskis! Tas taču ir viņš! Viņš pazudināja meistaru.

Šveicars pie durvīm, izbolījis acis un pat palēcies uz augšu no brīnumiem, skatījās uz melno plāksni, pūlēdamies saprast, kas tie par jokiem: kāpēc pēkšņi īrnieku saraksts būtu sācis spiegt? Bet Margarita tobrīd jau šāvās augšā pa kāpnēm, ar savādu sajūsmu atkārtodama:

— Latunskis — astondesmit četril Latunskis — astondesmit četri...

Tā, pa kreisi — 82, pa labi — 83, vēl augstāk un pa kreisi — 84. Tepat viņš ir. Arī plāksnīte — «O. Latunskis».

Margarita nolēca no birstes, un kāpņu telpas vēsi akmeņi patīkami atvēsināja viņas sakarsušās kāju pēdas. Margarita piezvanīja vienreiz, pēc tam otrreiz. Nevienš nenāca atvērt. Margarita stiprāk piespieda zvana pogu un pati dzirdēja, ka Latunska dzīvoklī spēcīgi dzīkst durvju zvans. Jā, astotā stāva 84. dzīvokļa iemītniekam

līdz kapa malai vajag just pateicību pret nelaiķi Berliozu par to, ka MASLITASA priekšsēdētājs pakļuva zem tramvaja un ka sēru sanāksme notika tieši šovakar. Kritiķis Latunskis bija dzimis zem laimīgas zvaigznes. Tā izglāba viņu no satikšanās ar Margaritu, kura šajā piektdienā bija kļuvusi par raganu.

Durvis neviens nēvēra. Tad Margarita pilnā sparā drāzās lejā, pa ceļam skaitīdama stāvus, nonāca līdz apakšai, izlidoja uz ielas un, skatīdamās augšup, pārskaitīja un pārbaudīja stāvus no ārpuses, aplēsdama, kuri tad īsti ir Latunskā dzīvokļa logi. Visticamāk, ka tie bija tie pieci tumšie logi astotajā stāvā, pašā mājas stūrī. Nospriedusi, ka tā tam vajadzētu būt, Margarita pacēlās gaisā un pēc dažām sekundēm pa atvērto logu ielidoja tumšā istabā, kurā sidraboja tikai šaurs mēness gaismas celiņš uz grīdas. Margarita aizskrēja pa šo celiņu un sataustīja slēdzi. Pēc brīža viss dzīvoklis bija apgaismots. Birste bija ieslieta kaktā. Pārlicinājusies, ka mājās neviena nav, Margarita pavēra ārdurvis un pārbaudīja, vai plāksnīte ir. Plāksnīte bija savā vietā. Margarita bija nonākusi tur, kur viņai vajadzēja nonākt.

Jā, runā, ka Latunskis vēl šobaltdien ar šausmām atceroties to baismīgo vakaru un līdz pat šim laikam ar svētu bijību pieminot Berliozā vārdu. Patiešām grūti pateikt, ar kādu bīstamu un riebīgu kriminālnoziedzumu šis vakars būtu beidzies — kad Margarita atgriezās no virtuves, viņai rokās bija smags āmurs.

Kailā un neredzamā lidone mēģināja savaldīties un atrunāt sevi, taču viņas rokas vibrēja aiz nepacietības. Notēmējusi Margarita zvēla pa klavieru taustiņiem, un visā dzīvoklī atbalsojās pirmais žēlabainais kauciens. Izmisīgi brēca nevainīgs *Becker* firmas kabineta instruments. Taustiņi iegrīma, kaula apdare lūza un šķīda uz visām pusēm. Instruments dūca, gaudoja, stenēja un šķindēja. Ar revolvera šāviena skaņu pēc āmura trieciena plīsa klavieru pulētā augšdaļa. Smagi elsdama, Margarita ar āmuru plēsa un rāva stīgas. Beidzot pagurusi atkrita krēslā atpūsties.

Vannas istabā briesmīgi burbuļoja un šnāca ūdens, virtuvē tāpat. «Liekas, jau list uz grīdas,» Margarita nodomāja un skaļi piebilda:

— Pietiks gurķoties!

No virtuves uz koridoru ūdens jau gāzās ar straumi.

Brienot ar basām kājām pa ūdeni, Margarīta ar spaiņiem nesa ūdeni no virtuves uz kritiķa kabinetu un lēja to rakstāmgalda atvilktnēs. Pēc tam, ar āmuru sadauzījusi šajā pašā kabinetā arī skapja durvis, Margarīta ķērās pie guļamistabas. Sadauzījusi spoguļskapi, viņa izvilka no tā kritiķa uzvalku un noslīcināja to vannā. No kabineta pakerto pilno tintes pudeli viņa izlaistīja miksti uzbuzinātajā divguļu gultā. Postīšana sagādāja viņai svelošu baudu, taču rezultāti visu laiku šķita par maziem. Tāpēc viņa sāka dauzīt visu, kas pagadījās. Sita gumijkoku podus tajā pašā istabiņā, kur stāvēja klavieres. Pēc tam atgriezās guļamistabā un ar virtuves nazi graizīja palagus, šķaidīja iestiklotās fotogrāfijas. Nogurumu viņa vairs nejuta, vienīgi sviedri plūda aumajām.

Šinī pašā laikā 82. dzīvoklī, tieši zem Latunska dzīvokļa, dramaturga Kvanta mājkalpotāja virtuvē dzēra tēju un prātoja, ko varētu nozīmēt skraidelēšana, būkšķi un šķindoņa augšstāvā. Palūkojusies griestos, viņa pamanīja, ka tie strauji maina savu balto krāsu un kļūst nedzīvi zilgani. Plankums pletās acīm redzami, pēc tam uz tā parādījās ūdens piles. Minūtes divas mājkalpotāja sēdēja, brīnīdamās par šo savādo parādību, līdz beidzot pret grīdu sāka bungāt īsts lietus. Tad viņa pielēca kājās, pašāva straumei apakšā mazgājamo bļodu, kas vairs neko nelīdzēja, jo lietus vērsās plašumā un gāzās gan uz gāzes plīti, gan uz galda, kur stāvēja trauki. Kvanta mājkalpotāja iekliedzās, izskrēja no dzīvokļa, un tūlīt pie Latunska dzīvokļa durvīm sākās zvanīšana.

— Jau sāk zvanīt, jātaisās projām, — sacīja Margarīta. Viņa uzsēdās uz birstes, klausīdamās, kā sievietes balss kliedz durvju atslēgas caurumā:

— Taisiet vaļā! Dusja, taisi vaļā! Vai pie jums nav ūdens vaļā? Pie mums ir plūdi!

Margarīta uzlidoja metru augstāk un sita pa lustru. Divas lampiņas eksplodēja, un karekli aizlidoja uz visām pusēm. Bļaušana pa atslēgas caurumu mitējās, trepēs aizdipēja soļi. Margarīta izlidoja pa logu un no ārpuses vieglītēm uzsita ar āmuru pa stiklu. Tas noplinkšķēja, un gar marmorā apšūto sienu lejup aizlidoja vesela drumslu kaskāde. Margarīta lidoja pie nākošā loga. Dziļi lejā pa trotuāru sāka tekalēt cilvēki, viena no divām pie parādes durvīm stāvošām mašīnām skaļi nosignalizēja un aizbrauca. Tikusi galā ar Latunska logiem, Margarīta lidoja

piē kaimiņu dzīvokļa. Sitienu bira vienā biršanā, plīstošo stiklu šķindoņa skanēja pa visu šķērsielu. No pirmajām parādes durvīm izskrēja šveicars, paskatījās augšup, brīdi stāvēja dziļā neziņā, acimredzot uzreiz neaptvēris, ko viņam darīt, tad iekampa svilpi mutē un sāka briesmīgi svilpt. Svilpšanas pavadīta, Margarita ar sevišķu azartu izdauzīja pēdējo logu astotajā stāvā, nolaidās zemāk un sāka dragāt septītā stāva rūtis.

Bezgalīgās garlaicības nomocīts aiz savām spoguļotajām durvīm, šveicars svilpa no visas sirds, precīzi sekodams Margaritas izdarībām, it kā spēlēdamas tām mūzikas pavadījumu. Brīžos, kad Margarita pārlidoja no viena loga pie otra, viņš krietni ievilka elpu, lai ar katru nākošo Margaritas āmura sitienu, vaigus piepūtis, laistu vaļā savu spalgo, nakts klusumu plosošo trilleri.

Viņa un satracinātās Margaritas kopīgajiem pūļņiem bija milzu efekts. Mājā valdīja panika. Vēl neizdauzītie logi vērās vaļā, tajos parādījās pa cilvēka galvai un mudīgi paslēpās, vaļā esošie logi, gluži otrādi, cirtās ciet. Pretējās mājās uz gaišo logu fona parādījās tumši cilvēku silueti, veltīgi pūlēdamies saprast, kāpēc pilnīgi bez kāda iemesla jaunajā Dramlita mājā plīst rūtis.

No visām pusēm uz Dramlita māju skrēja cilvēki, bet pašā mājā visās trepēs bija neaprakstāma un bezjēdzīga drūzmēšanās. Kvanta mājkalpotāja kļiedza pa visām trepēm, ka viņu dzīvoklis applūdināts, bet drīz vien viņai pievienojās arī Hustova mājkalpotāja no 80. dzīvokļa, kas bija tieši zem Kvanta dzīvokļa. Hustoviem vienlaicīgi applūda virtuve un mazmājiņa. Beidzot Kvantu virtuvē no griestiem atlupa milzīgs apmetuma gabals, sadauzīja visus netīros traukus, pēc tam sākās īsta lietus gāze: no caurajiem, atlupušajiem griestiem ūdens tecēja kā no spaiņa. Pirmo parādes durvju kāpnēs sākās vispārējas vainmanas. Lidodama gar ceturrtā stāva priekšpēdējo logu, Margarita ieskatījās un ieraudzīja, kā viens cilvēks drudzainā steigā velk galvā gāzmasku. Viņa iezvēla ar āmuru pa loga rūti, cilvēks pārbijās un nozuda no istabas.

Un pēkšņi mežonīgais grautiņš beidzās. Nolaidusies līdz trešajam stāvam, Margarita ieskatījās pašā malējā, ar vieglu, tumšu aizkariņu aizvilktajā logā. Istabā dega nespodra lampiņa zem vienkārša abažūra. Gultiņā ar redelītēm sēdēja gadus četrus vecs puisēns un sabijies klau-

sījās. Pieaugušo istabā nebija. Acīmredzot visi bija izmukuši no dzīvokļa.

— Logus dauza, — puisēns sacīja un pasauca: — Mamma!

Neviens neatsaucās, un tad viņš teica:

— Mamma, man ir bail.

Margarita pavēra aizkaru un ielidoja istabā.

— Man bail, — puisēns atkārtoja un sāka drebēt.

— Nebaidies, mazais, nebaidies, — Margarita sacīja, cenzdamās padarīt maigāku savu vējā piesmakušo vainieces balsi, — tur puikas dauzīja logus.

— Ar kaķeni? — puisēns noprasīja un pārstāja drebēt.

— Jā, jā, ar kaķeni, — Margarita apstiprināja, — bet tu liecies gulēt!

— Tas ir Sitņiks, — puisēns teica, — viņam ir kaķene.

— Skaidrs, ka viņš!

Puisēns viltīgi paskatījās kaut kur sānis un pajautāja:

— Tante, bet kur tu pati esi?

— Manis nemaz nav, — atbildēja Margarita, — es tev rādos sapnī.

— Tā jau es domāju, — puisēns noteica.

— Tu liecies gulēt, — Margarita pavēlēja, — liec roku zem vaiga, un es tev rādišos sapnī.

— Labi, labi, rādiēs, — puisēns bija ar mieru, tūlīt apgūlās un palika roku zem vaiga.

— Es tev stāstīšu pasaku, — ierunājās Margarita un uzlika savu kaistošo roku uz ezīti apcirptās galvas. — Reiz dzīvoja viena tante. Viņai nebija bērnu un vispār laimes nebija. No sākuma viņa raudāja, raudāja, bet pēc tam kļuva ļauna... — Margarita apklusā un noņēma roku — puisēns bija aizmidzis.

Margarita klusiņām nolika āmuru uz palodzes un izlidoja pa logu. Ap māju gāja kā pa mazo ellīti. Pa stikla gabaliem piešķaidīto asfaltēto trotuāru šurp un turp bļautīdamies skraidīja cilvēki. Viņu vidū pazibēja arī pa milicim. Pēkšņi noskanēja zvans — un no Arbata šķērsielā iegriezās sarkana ugunsdzēsēju mašīna ar trepēm...

Tālākais Margaritu vairs nemaz neinteresēja. Notēmējusi, lai nejauši nesapītos kādā no stieplēm, viņa sažņaudza ciešāk savu braucamo un vienā acumirkli jau bija augstu, augstu virs nelaimīgās mājas. Šķērsiela sa-

gāzās šķībi un slīpi aizgāja lejup. Tagad zem Margaritas uzradās spožu celiņu izvagots jumtu lēvenis. Arī tas slīdēja sānis, un atsevišķās ugunīgās līnijas saplūda kopā.

Pēc vēl viena rāvienu jumtu lēvenis nozuda — un tā vietā uzradās trizuļojošu elektrisko ugunu ezers, šis ezers negaidīti saslējās vertikālī, pēc tam parādījās Margaritai virs galvas, bet zem kājām iespīdējās mēness. Sapratusi, ka ir pārņemts kūlenis, Margarita ieņēma normālu stāvokli, atskatījās un ieraudzīja, ka nekāda ezera vairs nav, palikusi vienīgi rozā atblāzma pie paša horizonta. Pēc mirkļa pazuda arī tā — un Margarita redzēja, ka ir divatā ar mēnesi, kas auļo pa kreisi virs viņas. Margaritas mati jau sen plandījās vienā ērkulī, bet mēness gaisma svilpdama skaloja viņas ķermeni. Pēc tā, kā divas paretas ugunu rindas saplūda divās nepārtrauktās ugunu līnijās un pēc tam ātri izgaisa aiz muguras, Margarita saprata, ka lido ar baismīgu ātrumu, un brīnījās, kā viņai nemaz neizraujas elpa.

Pēc dažām sekundēm dziļi, dziļi lejā zemes tumsībā uzzibsnīja jauns elektriskās gaismas ezers un pakļuva lidonei tieši zem kājām, taču tūlīt tas sagriezās virpulī un pazuda, kā ūdenī iekritis. Vēl dažas sekundes — un atkal tas pats.

— Pilsētas! Tās ir pilsētas! — Margarita iesaucās.

Pēc tam kādas divas vai trīs reizes viņa redzēja apakšā tādus kā melnos, atvāztos futrāļos noglabātus blāvi vižošus zobenus un saprata, ka tās ir upes.

Pavērsusi galvu augšup un pa kreisi, lidone priecājās par mēnesi, kurš mežonīgā ātrumā auļoja atpakaļ uz Maskavu, bet tajā pašā laikā divainā kārtā stāvēja uz vietas tik noteikti, ka uz tā varēja skaidri saskatīt kaut ko noslēpumainu un tumšu — tā kā drakonu, tā kā zir-dziņu kuprainīti, kas ar smailo purnu pavērsies uz tās pilsētas pusi, kuru Margarita bija pametusi.

Margarita iedomājās, ka patiesībā viņa veltīgi tik strauji trenc savu braucamo. Ka viņa atņem sev iespēju, kā nākas, visu apskatīt un izbaudīt pašu lidojumu. Viņai radās nojauta, ka tur, kurp viņa lido, viņu pagaidīs un ka nemaz nav vajadzīgs tāds neprātīgs ātrums un augstums.

Margarita pagrieza birsti ar sariem uz priekšu, tā ka kāts paslējās augšup, un, strauji samazinājusi ātrumu, laidās tieši pie pašas zemes. Šī slīdēšana lejup kā ar

gaisa ragaviņām sagādāja viņai vislielāko baudu. Zeme cēlās viņai tuvāk, bija pazudis līdzšinējais bezveida melnums, un zeme tagad atklāja savus mēness nakts noslēpumus un burvestības. Zeme nāca tuvāk, un Margaritu jau apņēma zaļojošo mežu smarža. Viņa lidoja virs pašiem rasotās pļavas miglas vāliem, pēc tam pāri diķim. Zem Margaritas dziedāja varžu kori, bet tālumā, nez kāpēc ļoti satraukdams sirdi, dārdēja vilciens. Drīz vien Margarita to ieraudzīja. Tas rāpoja lēni kā tāds kāpurs, dzirksteles gaisā mezdams. Apdzinusi to, Margarita pārlidoja pāri vēl vienam ūdens spogulim, kurā zem kājām aizslidēja otrs mēness, tad nolaidās vēl zemāk un turpināja ceļu, tik tikko neskardama ar kājām milzīgu priežu galotnes.

Kļuva arvien dzirdamāks sašķelta gaisa spalgaiss troksnis, un Margarita ieklausījās. Tā bija tāda kā lidojoša šāviņa skaņa, bet tai pamazām pievienojās verstīm tālu dzirdama sievietes ķiķināšana. Margarita atskatījās un ieraudzīja, ka viņu tūlīt panāks kaut kāds sarežģīts melns priekšmets. Jo tuvāk tas nāca, jo skaidrāk varēja noprast, ka tur kāds jāsus lido pa gaisu. Beidzot viss kļuva skaidri saskatāms. Mazinādama ātrumu, Margaritai tuvojās Nataša.

Viņa bija pilnīgi kaila, vējā izplūnītiem matiņiem un jāja uz trekna vepra, kurš priekšējās bija iezmiedzis portfeli, bet ar pakalējām dikti kulstīja gaisu. Šad tad mēnesnīcā paspīguļodams un atkal apdzisdams, veprim blakus, auklīnā iekāries, lidoja pensnejs, kurš bija noslidējis no deguna, bet platmale visu laiku krita veprim uz acīm. Ciešāk ielūkojusies, Margarita ieraudzīja, ka vepris ir Nikolajs Ivanovičs, un tad pār mežu nogranda viņas skaļie smiekli, saplūzdami ar Natašas ķiķināšanu.

— Nataša! — spalgi iekliedzās Margarita. — Vai tu izeidies ar krēmu?

— Sirsnin! — ar saviem auriem modinādama aizsnaudušos priežu silu, atbildēja Nataša. — Mana Francijās karalien, es viņam arī izeiedu plīko pauri, arī viņam!

— Princese! — raudulīgi nosvepsķēja vepris, lēkšodams ar visu savu jātnieci.

— Sirsnin! Margarita Nikolajevna! — Nataša kliedza, auļodama Margaritai blakus. — Atzistos, es paņēmu krēmu. Mums taču arī gribas dzīvot un lidot! Piedodiet man, pavēlniec, bet es vairs neatgriezīšos, neparko ne-

atgriezšos! Cik tagad labi, Margarita Nikolajevna! Šītais mani bildināja! — Nataša sāka ar pirkstu bakstīt kaunīgi šņākuļojošā vepra kaklu. — Bildināja! Kā tu mani apsaukāji? Nu? — pieliekusies viņa kļiedza veprim taisni ausī.

— Dieviet, — tas iekviecās, — es nevaru tik ātri paskriet! Es varu pazaudēt svarīgus papirus. Natālija Prokofjevna, es iesniedzu protestu!

— Ej pie velna ar visiem saviem papīriem! — izaicinoši smiedamās, kļiedza Nataša.

— Vai prāts, Natālija Prokofjevna! Kāds vēl dzirdēs! — vepris lūdzcī činkstēja.

Auļodama blakus Margaritai, Nataša smiedamās stāstīja visu, kas mājās noticis pēc tā brīža, kad Margarita Nikolajevna pārlidoja pār vārtiem.

Nataša atzinās, ka nav it nemaz pieskārusies sadāvātām lietām, bet nometusi drēbes, pagrābusi krēmu un nekavējoties ieziedusies. Arī ar viņu noticis tas pats, kas ar viņas saimnieci. Tajā brīdī, kad Nataša liksmojusi, spoguļa priekšā tīksminādamās par savu neizsakāmo skaistumu, pavērušās durvis un Natašas priekšā nostājies Nikolajs Ivanovičs. Viņš bijis uztraukts, rokā turējis Margaritas Nikolajevnas krekliņu, sava paša platmali un portfeli. Natašu ieraugot, Nikolajs Ivanovičs galīgi apjucis. Viņš bijis sarkans kā vēzis un, mazliet atguvies, paskaidrojis, ka uzskatījis par savu pienākumu krekliņu pacelt un pašrocīgi atnest...

— Ko vēl tu, riebekli, sacīji! — Nataša spiedzīgi smējās. — Ko vēl tu teici, uz ko vedināji! Cik naudas soliņi? Teici, ka Klaudija Petrovna neko nedabūs zināt. Tu varbūt gribi teikt, ka es meloju? — Nataša kļiedza uz cūktēviņu, un tas vienīgi kaunīgi grieza projām smecerī.

Guļamistabā savā draiskulībā Nataša bija uziedusi krēmu arī Nikolajam Ivanovičam un pati no pārsteiguma sasalusi kā sālsstabs. Cienījamā apakšstāva ģrnieka seja bija saraukusies par smecerī, bet rokām un kājām izauģuši šķelti nagi. Nikolajs Ivanovičs bija palūkojies spogulī un izmisumā mežonīgi iegaudojies, bet viss bijis par vēlu. Pēc dažām sekundēm viņš jau kļuvis par Natašas jājamlopiņu, rūgtas asaras raudādams, laidies pie visiem velniem ārā no Maskavas.

— Es pieprasu, lai man tiktu atdots mans normālais izskats, — piepeši vepris nokrekšķēja un norukšķēja —

reizē izmisīgi un lūdzoši. — Es netaisos lidot uz nelikumīgām sanāksmēm! Margarita Nikolajevna, savaldiet savu mājkalpotāju!

— Ak tā, tagad es tev esmu mājkalpotāja? Mājkalpotāja? — kļiedza Nataša, knaibīdama veprim ausi. — Bet vai es nebiju dieviete? Kā tu mani nosauci?

— Venera! — nošņukstēja vepris, lidodams pār akmeņos čalojošu strautiņu, ar pakaļkājām skaļi švikstinot lazdu galotnes.

— Venera! Venera! — uzvaroši nokļiedza Nataša, vienu roku iespiedusi sānos, otru pastiepusi pret mēnesi. — Margarita! Karalien! Palūdziet, lai mani atstāj par raganu! Jums neko neatteiks, vara ir jūsu rokās!

Un Margarita atbildēja:

— Labi, es to apsolu!

— Paldies! — Nataša atkļiedza, bet tad uzbrēca asi un reizē arī skumīgi: — Hei! Hei! Aidā! Aidā! Laid nu pilnā sparā! — Viņa iecirta papēžus neprātīgajā skrējienā drusciņ iekritušajos vepra sānos, un tas deva vaļā tā, ka atkal nosvilpās saplosītais gaiss, un pēc mirkļa Nataša jau bija redzama priekšā kā melns punktiņš, pēc tam izgaisa pavisam un arī lidojuma troksnis vairs nebija dzirdams.

Margarita lidoja tikpat lēni kā iepriekš pār tuksnesīgu, svešu apkārtni, pāri pauguriem, kur starp milzīgām priedēm bija izkaisīti laukakmeņi. Margarita lidoja un domāja par to, ka viņa acīmredzot ir tālu, tālu no Maskavas. Birste tagad vairs neslīdēja virs priežu galotnēm, bet tieši starp priežu stumbriem, kurus no vieniem sāniem apsudraboja mēness. Lidones vieglā ēna skrēja pa priekšu, mēness tagad spīdēja Margaritai mugurā.

Margarita juta, ka tuvumā ir ūdens, un nojauta, ka ceļš drīz būs galā. Priedes pašķirās, un Margarita lēnām pielidoja pie krīta kraujas. Lejā aiz šīs kraujas ēnā plūda upe. Stāvās kraujas apakšā krūmus klāja tur aizķērusies bieza migla, bet pretējais krasts bija zems un lēzens. Tur, pie vientulīgas kuplu koku grupiņas, svaidījās sarkanīga ugunsкура liesma un kustējās kaut kādas figūras. Margaritai šķita, ka no turienes skan arī tāda kā kņudīga, makten jautra mūzika. Tālāk, cik vien skats sniedza, sudrabortajā klajumā neredzēja nekādu cilvēku mitkli vai cilvēka tuvuma pazīmju.

Margarita nolēca no kraujas un drīz vien jau bija pie ūdens. Pēc trakās skriešanās pa gaisu ūdens ļoti vilināja. Pasviedusi birsti sānis, viņa ieskrējās un uz galvas metās upē. Viņas vieglais ķermenis kā bulta ieurbās ūdenī un uzsita šļakatu tabu turpat vai līdz mēnesim. Ūdens bija silts kā pirtī, un, iznirusi no dziļuma, Margarita pēc sirds patikas izpeldējās šajā naksnīgajā upē pilnīgā vientulībā.

Margaritas tuvumā neviena nebija, bet drusciņ tālāk aiz krūmiem bija dzirdami šļakstieni un sprauslāšana, tur kāds peldējās.

Margarita izskrēja krastā. Visa miesa kaisa pēc peldēšanās. Viņa nejuta ne mazāko nogurumu un priecīgi lēkāja pa slapjo zāli. Pēkšņi viņa apstājās un sāka klausīties. Sprauslāšana tuvojās, un no kārklu krūmiem izlida pliks resnis ar pakausī atbīdītu melnu zīda cilindru. Viņš bija bridis pa dūņainiem dubļiem, tāpēc šķita, ka viņam kājās uzauti melni zābaki. Spriežot pēc peldētāja elšanas un žagošanās, viņš bija krietni iedzēris, par ko, starp citu, liecināja arī pēkšņā upes iesmaržošanās pēc konjaka.

Ieraudzījis Margaritu, resnais sāka to pētīt, pēc tam priecīgi iebrēcās:

— Nevar būt! Vai tiešām tā esi tu? Klodīn, velna pilnā atraitne, tā taču esi tu! Tu arī šeit? — Un resnais nāca sveicināties.

Margarita atkāpās un atbildēja ar pašcieņu:

— Ej tu pie velna! Kas es tev par Klodīni? Vispirms paskaties, ar ko tu runā, — un, mirkli padomājusi, piebilda klāt garu, nepieklājīgu lamu vārdu. Tas viss atžirbinoši iedarbojās uz vieglprātīgo resnīti.

— Oi! — viņš kļuva izsaucās un nodrebēja. — Lūdzu jūsu augstsirdīgo piedošanu, visugaišā karalien Margol! Pārskatījos. Vainīgs konjaks, lai jupis viņu rautu! — Resnis nokrita uz viena ceļgala, slaidi aizvēza cilindru sānis, nolieca galvu un sāka murkšķēt, franču un krievu frāzes jaukdams, kaut kādas muļķības gan par sava Pārīzes drauga Esāra asiņainajām kāzām, gan par konjaktu, gan par to, cik ļoti viņu sarūgtinājusi bēdīgā pārskatīšanās.

— Būtu vismaz bikses uzvilcis, sumpurnis tāds! — Margarita jau drusciņ atmaiga.

Resnais smaidīja pa visu ģīmi, redzēdams, ka Margarita vairs nedusmojas, un jūsmīgi paziņoja, ka pašreizējā momentā ir bez biksēm tikai tāpēc, ka aizmirsis tās pie Jeņisejas, kur peldējies iepriekš, bet tūlīt pat lidos uz turieni, paldies dievam, tas ir tepat blakus, pēc tam viņš, pilnīgi pašaudamies uz Margaritas labvēlību un gādību, sāka atmuguriski virzīties projām, kamēr paslīdēja un augšpēdu iegāzās upē. Bet arī krītot viņa pašās vaigu bārdas ierāmēto seju joprojām rotāja sajūsmas un padevības apgarots smaids.

Margarita griezīgi iesvilpās un, uzsēdusies uz tajā pašā brīdī pieaulekšojušās birstes, pārlidoja pāri upei uz otru krastu. Krīta kraujas ēna līdz šejieni nesniedzās, viss krasts slīga mēness gaismā.

Tikko Margarita pieskārs rasainai zālei, mūzika zem vītoliem ieskanējās skaļāk un dzirksteļu spiets no uguns-kura pašāvās augstāk. Zem vītolu zariem, kas kā sētin nosēti ar maigiem, pūkainiem pūpoliem, kuri mēness gaismā bija labi saskatāmi, divās rindās sēdēja vārdes ar platiem purniem un, piepūzdamās, it kā būtu no gumijas, stabulēja bravūrīgu maršu. Muzikantu priekšā uz vītola rīkstītēm šūpojās spīdoši praula gabali un apgaismoja notis, uz varžu purniem rotājās uguns-kura šaudīgā gaisma.

Maršu spēlēja par godu Margaritai. Uzņemšana bija pati tā svinīgākā. Caurspīdīgas nāras pārtrauca savu miglas deju virs upes un māja Margaritai ar ūdenszālēm, un tālu, tālu pār tuksnešaino, zaļganīgo krastu aizskanēja viņu vaidošie sveicinājumi. Starp vītoliem izlēca kailas raganas, sastājās rindā un sāka kniksēt un taisīt galma reveransus. Kaut kāds āžakāja pieskrēja un pieklupa Margaritai pie rokas, noklāja zālē zīdu, apvaicājās, vai karalienei pelde bijusi tikama, piedāvāja atlaisties un atpūsties.

Margarita to arī darīja. Āžakāja pasniedza viņai pokālu ar šampanieti, viņa to izdzēra, un uzreiz sametās silti ap sirdi. Apvaicājusies par Natašu, viņa saņēma atbildi, ka Nataša jau izpeldējusies un ar savu vepri aizjājusi atpakaļ uz Maskavu, lai brīdinātu, ka Margarita drīz ieradīsies, un palīdzētu sagatavot viņai tērpu.

Īsajā Margaritas uzturēšanās laikā zem vītoliem bija arī kāds atgadījums. Gaisā nosvilpās, un melns priekšmets, nepārprotami kļūdīdamies, ar lielu blāksķi iegā-

vās ūdenī. Pēc dažiem mirkliem Margarita ieraudzīja to pašu resni ar vaigu bārdu, kurš upes otrā krastā bija tik neveiksmīgi stādījis priekšā. Viņš acimredzot bija paspējis aizšaut līdz Jeņisejai, jo tagad bija tērpies frakā, kaut arī slapjš no galvas līdz kājām. Konjaks viņam atspēlējās jau otrreiz: nosēzdamies viņš trāpīja taisni upē. Bet arī šinī bēdīgajā gadījumā viņš nebija zaudējis savu smaidu, un Margarita smiedamās atļāva viņam noskūpstīt savu roku.

Pēc tam visi sāka posties. Nāras beidza savu dejošanu un izkusa mēness gaismā. Āžakāja godbijīgi painteresējās, ar ko Margarita atbraukusi uz upi, un, izdzirdis, ka atjājusi uz birstes, noteica:

— O, kāpēc tad tā? Tas taču nav ērti! — Vienā mirkli no diviem zariņiem viņš sameistaroja šaubīga izskata telefonu un kādam pavēlēja, lai tūdaļ pat atsūta mašīnu, un tas patiešām tūdaļ arī tika izpildīts. Uz salas nolaidās sudrabpelēka valēja mašīna, tikai šofera sēdekli sēdēja nevis parasta izskata šoferis, bet gan melns kraukis ar garu knābi, galvā tam bija vaskadrānas žokejčepure un rokās cimdi ar platiem atlokami. Saliņa kļuva arvien tukšāka. Mēness kvēlē izgaisa aizlidojošās raganas. Ugunskurs izkvēloja, un ogle pārklāja sirmī pelni.

Āžakāja un tas ar vaigu bārdu palīdzēja Margaritai iekāpt, un viņa atlaidās platajā aizmugures sēdekli. Mašīna iegaidojās, palēcās un pacēlās gandrīz līdz mēnesim, sala nozuda, nozuda upe, Margarita traucās uz Maskavu.

22. NODAĻA

SVEČU GAISMĀ

Augstu virs zemes lidojošās mašīnas viēnmuļā dūkoņa ieaijāja Margaritu, bet mēness gaisma patīkami sildīja. Aizvērusi acis, viņa lāvās, lai vējš glāsta seju, un ar tādām kā skumjām domāja par nupat atstāto nepazīstamo upes krastu, kuru, kā viņa juta, nekad vairs neredzēs. Pēc visām šīvakara burvestībām un brīnumiem viņa nojauta, kurp tieši viņu ved, taču baiļu nebija. Cerība, ka tur viņai izdosies atgūt zaudēto laimi, darīja viņu bez-

bailīgu. Vispār mašīnā daudz domāt par šo laimi neiznāca. Vai nu kraukis bija īsts sava amata meistars, vai mašīna lieliska, bet drīz vien Margarita, atvērusi acis, ieraudzīja teju nevis vienmuļo meža paklāju, bet Maskavas uguņu drebošo jūru. Melnais putns šoferis, mašīnai joņojot pilnā gaitā, noskrūvēja labās puses priekšējo riteni un pēc tam nosēdināja mašīnu kaut kādā galīgi pamestā kapsētā Dorogomilovas apkaimē. Izsēdinājās Margaritu, kura neuzdeva nevienu jautājumu, ar visu viņas birsti pie viena no kapakmeņiem, kraukis iedarbināja mašīnu, pagriezis to tieši uz gravu aiz kapsētas. Tur tā ar lielu troksni iegāzās un beigta bija. Kraukis godbijīgi pielika roku pie cepures, uzsēdās jāšus uz riteņa un aizlidoja.

Tūlīt aiz viena pieminekļa parādījās melns apmetnis. Mēness gaismā novizēja ilknis, un Margarita redzēja, ka tas ir Azazello. Viņš parādīja, lai Margarita sēžas uz birstes, pats uzlēca jāšus uz gara rapiera, abi uzžvidinājās gaisā un pēc dažām sekundēm, neviena nepamanīti, nosēdās Dārza ielā pie mājas № 302-bis.

Kad viņi abi, birsti un rapieri padusē nesdami, gāja caur vārtu telpu, Margarita pamanīja, ka tur slaištās kāds cilvēks ar žokejcepuri galvā un stulmzābakiem kājās un acīmredzot kaut ko gaida. Lai cik viegliņi bija Azazello un Margaritas soļi, vientulīgais gaidītājs tos bija saklausījis un tramīgi noraustījās, nespēdams aptvert, no kurienes tie nāk.

Otru cilvēku, apbrīnojami līdzīgu pirmajam, viņi sastapa pie sestajām parādes durvīm. Atkārtojās viss kā pēc notīm. Soļi... Cilvēks strauji pagriežas un kļūst nopietns. Kad tomēr durvis atveras un aizveras, cilvēks metas pakal neredzamajiem gājējiem, ieskatās vestibilā, bet nekā, protams, neierauga.

Trešais, pilnīgs dvīņubrālis otrajam un tāpat arī pirmajam, dežurēja trešā stāva kāpņu telpā. Viņš smēķēja stiprus papirosus, un Margaritai, garām ejot, nācās noklepoties. Smēķētājs, it kā tam būtu ar adatu dibenā iedūruši, uzlēca no soliņa, uz kura bija sēdējis, sāka tramīgi skatīties visapkārt, piegāja pie margām un palūkojās lejā. Margarita ar savu pavadoni pa to laiku jau bija pie 50. dzīvokļa durvīm. Viņi nezvanīja, Azazello bez trokšņa atvēra durvis ar savu atslēgu.

Vispirms Margaritu pārsteidza pilnīgā tumsa, kādā viņa bija iekļuvusi. Neko nevarēja redzēt, gluži kā pazemē, un viņa instinktīvi ieķērās Azazello apmetnī, lai nepakļuptu. Tad kaut kur tālu un augstu pazibēja lampiņas uguntiņa un lēnām tuvojās. Azazello izņēma Margaritai no paduses birsti, un tā bez skaņas izzuda tumsā. Tagad viņi sāka kāpt pa platiem pakāpieniem, un Margaritai jau šķita, ka kāpšanai gala nebūs. Viņu pārsteidza, ka parasta Maskavas dzīvokļa priekšelpā var izvietoties tādas neparastas, neredzamas, bet tīri fiziski jūtamas bezgalīgas trepes. Tieši tad augšupkāpšana beidzās — un Margarita sajuta, ka stāv uz laukumiņa. Uguntiņa bija pienākusi pavisam klāt, un Margarita ieraudzīja gara un melna vīrieša apgaismoto seju, kurš turēja rokā lampiņu. Tie, kuriem šajās dienās jau bija tā nelaime pagadīties viņam ceļā, protams, arī eļļas lampiņas vārgajā gaismā tūdaļ viņu pazītu. Tas bija Korovjevs, ja gribat, arī Fagots.

Tiesa, Korovjeva āriene bija stipri vien izmainījusies. Mirgojošā liesmiņa atmirdzēja nevis ieplīsušajā pensnējā, kuru sen jau vajadzēja iesviest mēslu kastē, bet monoklī, jāteic gan, ka arī tas bija ieplīsis. Ūseles bezkauņīgajā ģīmī bija saskrullētas un sapomādētas, bet melns viņš izskatījās tāpēc, ka bija ģērbies frakā. Sniegbalti vižēja tikai viņa krūteža.

Mags, reģents, brīnumdaris, tulks vai velns viņu sazin kas viņš patiesībā bija, vārdu sakot, Korovjevs palocījās un, plaši novicinājis lampiņu pa gaisu, aicināja Margaritu sekot viņam. Azazello nozuda.

«Ārkārtīgi dīvains vakars,» Margarita domāja, «visu ko biju gaidījusi, bet to gan ne! Vai tad viņiem elektrību būtu atslēguši? Bet vissatriecošākais — šīs milzīgās telpas. Kā tas viss var ietilpt vienā Maskavas dzīvoklī? Nekādi nevar!»

Nekādas lielās gaismas jau no tās Korovjeva lampiņas nebija, taču Margarita saprata, ka ir ienākusi neapverami lielā zālē, ka šeit ir pat kolonnas, tumšas un šķietami nebeidzamas. Pie dīvāniņa Korovjevs apstājās, nolika lampiņu uz kaut kāda paaugstinājuma, ar žestu uzaicināja Margaritu apsēties, bet pats piemētās līdzās graciozā pozā, elkoni atbalstījis pret to pašu paaugstinājumu.

— Atļaujiet pateikt jums, kas es esmu, — Korovjevs iečerkstējās, — Korovjevs. Jūs brīnāties, kāpēc nav gaismas? Droši vien nodomājāt, ka ekonomējam. Nekas tam līdzīgs. Lai pirmais pagadījies bende, kaut arī tas būtu viens no tiem, kuriem šodien mazliet vēlāk būs tas gods noskūpstīt jūsu celi, nocērt man galvu uz šī paša paugstinājuma, ja tas ir tā. *Messire* gluži vienkārši nevar ciest elektrisko gaismu, un mēs to ieslēgsim pašā pēdējā mirklī. Tad gan par gaismas trūkumu sūdzēties nevarēs, ticiet man! Diezin vai nebūtu pat labāk, ja tobrīd tā nebūtu tik spoža.

Korovjevs Margaritai iepatikās, viņa čerkstošā plāpāšana ļoti nomierināja.

— Nē, — atbildēja Margarita, — visvairāk es brīnos, kur tas viss var ietilpt. — Viņa pamāja ar roku, rādīdama zāles milzīgumu.

Korovjevs saldi nosmīkņāja, un rievās pie deguna sakustējās ēnas.

— Tas ir pats vienkāršākais, — viņš atbildēja. — Tam, kurš labi pazīst piekto dimensiju, tīrais nieks paplašināt ikvienu telpu līdz tādām apmēram, kādu viņš vēlas. Es jums teikšu vēl vairāk, cienītā kundze, velns viņu zin līdz kādiem apmēriem! Vispār, — turpināja Korovjevs savu plāpāšanu, — es pazīnu cilvēkus, kuriem nebija ne mazākās jēgas ne tikai par piekto dimensiju, bet vispār viņiem nebija nekādas saprašanas ne par ko, un tomēr viņi taisīja visīstākos brīnumus savas platības palielināšanas ziņā. Piemēram, kā man stāstīja, viens mūsu iedzīvotājs, saņēmis trīsistabu dzīvokli pie Velēnu vaļņa bez jebkādas piektās dimensijas un pārējām padarīšanām, no kurām cilvēkam galvā katra skrūvīte sāk griezties uz citu pusi, vienā rāvienā pārvērta to par četristabu dzīvokli, pārdalījis ar starpsieni vienu istabu uz pusēm.

Pēc tam viņš apmainījis to pret diviem atsevišķiem dzīvokļiem dažādos Maskavas rajonos — vienu trīsistabu, otru — divistabu. Jūs taču piekritīsiet, ka tagad saņāk piecas istabas. Trīsistabu dzīvokli viņš apmainījis pret diviem atsevišķiem dzīvokļiem, kur katrā pa divām istabām, tātad, kā jūs pati redzat, kļūdamas par sešu istabu īpašnieku, lai arī tās sešas istabas izmētātas pa visu Maskavu. Viņš bija gatavojies uz pēdējo — visspožāko tīģerlēcieni, izsludinādams avīzē, ka maina sešas istabas

dažādos Maskavas rajonos pret vienu piecistabu dzīvokli pie Velēnu vaļņa, taču šī darbošanās no viņa neatkarīgu apstākļu dēļ pārtrūka. Iespējams, ka viņam tagad arī ir kaut kāda istabiņa, tikai uzdrošinos jums apgalvot — tā nav Maskavā. Redzat nu, kas par zuti, bet jūs gribat spriedelēt par piekto dimensiju.

Kaut gan par piekto dimensiju Margarita nebija spriedelējusi, bet par to bija runājis pats Korovjevs, viņa gardi iesmējās, noklausījusies stāstu par dzīvokļu zuša gājieniem. Korovjevs tikām turpināja:

— Bet tagad pie lietas, ķeramies pie lietas, Margarita Nikolajevna! Jūs esat gudra sieviete un, saprotams, nojaušat, kas ir mūsu pavēlnieks.

Margaritas sirds spēji iepukstējās, un viņa pamāja ar galvu.

— Nu, redzat, pati redzat, — Korovjevs teica, — mēs visu pasakām līdz galam un neko neslēpjam. Katrugad *messire* rīko vienu vienīgu balli. To sauc par pavasara pilnmēness jeb simt karaļu balli. Kas tur ļaužu! — Pie šiem vārdiem Korovjevs saķēra vaigu, it kā viņam zobs būtu iesāpējies. — Starp citu, es ceru, ka jūs par to pārliecināsities pati savām acīm. Redzat, *messire* ir neprecējies, kā jūs to, protams, labi varat saprast. Bet namamāte ir vajadzīga, — Korovjevs noplātīja rokas, — pati saprotat, kā tad bez namamātes...

Margarita klausījās Korovjevā, cenzdamās nepalaist garām neviena vārda, sirds stinga, cerība uz laimi reibināja galvu.

— Kļuvis par tradīciju, — turpināja Korovjevs, — balles saimniecei noteikti jābūt Margaritai, pirmkārt, bet, otrkārt, viņai jābūt vietējai. Bet mēs, kā jūs pati redzat, ceļojam un pašreiz atrodamies Maskavā. Mēs uzgājām Maskavā simt divdesmit vienu Margaritu, un, ticat vai neticat, — pie šiem vārdiem Korovjevs izmisīgi uzsita sev pa gurnu, — neviena neder. Un beidzot laimīga sagādīšanās...

Korovjevs zīmīgi nosmaidīja, pieliekdams augumu, un Margaritas sirds atkal sastinga.

— Skaidri un gaiši! — Korovjevs iekliedzās. — Divos vārdos: vai jūs esat ar mieru uzņemties šo pienākumu?

— Esmu ar mieru, — stingri atbildēja Margarita.

— Punkts! — teica Korovjevs un, pacēlis lampiņu augstāk, piebilda: — Lūdzu, sekojiet man!

Viņi gāja starp kolonnām un beidzot iekļuva kādā citā zālē, kurā nez kāpēc stipri smaržoja pēc citroniem, kur divaini čabēja un kaut kas nospurdza Margaritai gar matiem. Viņa sarāvās.

— Nebaidieties, — saldā balsī mierināja Korovjevs un paņēma Margaritu zem rokas, — tie ir Begemota balles ķiņķēziņi, nekas cits. Un vispār, Margarita Nikolajevna, es uzdrošinos dot jums vienu padomu — nekad un ne no kā nebaidīties. Tas ir dumji. Es jums atklāti pasaku, ka balle būs krāšņa. Mēs redzēsim personas, kuru varai savā laikā praktiski nebija robežu. Bet tiešām, ja padomā, cik mikroskopiski niecīgas ir bijušas viņu iespējas salīdzinājumā ar tā iespējām, kura svītā man ir tas gods sastāvēt, es pat neteiktu, ka jāsmejas, drīzāk jau paliek skumji ap sirdi. Starp citu, jūsos rit karaliskas asinis.

— Kāpēc karaliskas asinis? — izbijusies nočukstēja Margarita, piespiezdamās Korovjevam.

— Ak, karalien, — koķeti tarkšķēja Korovjevs, — kādas kuram asinis, tas ir vissarežģītākais jautājums pasaulē! Ja iztaujātu vienu otru vecmāmiņu, sevišķi tās, kuras skaita par klusajām un rātnajām, pārsteidzoši noslēpumi nāktu gaismā, cienījamā Margarita Nikolajevna. Es nemaz nenogrēkošos pret patiesību, ja, par šo jautājumu runājot, pieminēšu fantastiski sajauktu kāršu kavu. Ir lietas, kur kārtu barjerām un valstu robežām nav itin nekādas nozīmes. Saprotiet manu mājienu: viena no franču karalienēm, viņa valdīja sešpadsmitajā gadsimtā, jādomā, būtu ārkārtīgi izbrīnījusies, ja kāds viņai būtu teicis, ka pēc daudziem, daudziem gadiem es viņas daiļo mazmazmazmazmeitu vadāšu zem rokas pa Maskavas ballēm. Bet mēs jau esam klāt!

Korovjevs nopūta savu lampiņu, un tā izgaisa viņa rokās, bet Margarita ieraudzīja kaut kādas tumšas durvis un gaismas strēli zem tām. Korovjevs klusu piekļāvēja pie šīm durvīm. Margaritai no uztraukuma sāka klabēt zobi un šermuļi pārskrēja pār muguru. Durvis atvērās. Istabiņa nebija liela. Margarita ieraudzīja platu ozolkoka gultu ar saņurcītiem un savandītiem netīriem palagiem un spilvenu. Pie gultas bija ozolkoka galdināš ar grietzām kājām, uz tā stāvēja svečturis, kura žuburī atgādināja plēsīga putna ķetnas. Šajās septiņās zelta ķetnās dega resnas vaska sveces. Turpat bija arī šaha gal-

diņš ar neparasti meistarīgi veidotām šaha figūrām. Uz maza, nodeldēta paklājiņa stāvēja zems soliņš. Bija vēl arī otrs galds ar zeltītu bļodu un vēl vienu svečturi, kura žuburi izvijās kā čūskas. Istabā smaržoja pēc sēra un sveķiem, uz grīdas spocīgi krustojās gaismekļu ēnas.

Starp klātesošajiem Margarita uzreiz ieraudzīja Azazello, kas jau bija uzvilcis fraku un stāvēja gultas galā. Uzpostais Azazello nemaz vairs nelīdzinājās tam bandītam, kurš uzrunāja Margaritu Aleksandra dārzā, un viņš galanti palocījās Margaritai.

Kaila ragana, tā pati Gella, kas bija tik ļoti mulsinājusi godājamo Varietē bufetnieku, un, jā, jā, tā pati, kuru, par laimi, bija aizbaidījis gailis neaizmirstamajā seansa naktī, sēdēja uz paklājiņa uz grīdas un ņēmās ap kastrolī, no kura cēlās sēra garaiņi.

Bez tam istabā bija vēl milzīgs, melns runcis, kas sēdēja uz augstas taburetes pie šaha galdiņa un labajā ķepā turēja šaha zirdziņu.

Gella piecēlās un palocījās pret Margaritu. To pašu darīja arī no taburetes nolēkušais runcis, tikai pievilka labo pakalkāju tik sparīgi, ka šaha zirdziņš nokrita zemē, un runcis palīda zem gultas to meklēt.

Visu to Margarita, aiz bailēm tik tikko dzīva, sveču mānīgajā gaismā saskatīja diezgan neskaidri. Viņas skatienu piesaistīja gulta, kurā sēdēja tas, kam vēl pavisam nesen pie Patriarhu dīķiem nabaga Ivans bija mēģinājis iestāstīt, ka nelabā nemaz nav. Šis neesošais tad arī bija tas, kas sēdēja uz gultas.

Divas acis cieši skatījās Margaritai sejā. Labā ar zeltītu dzirkstelīti dziļumā, kura varēja ieurbties jebkuras dvēseles visapslēptākajā stūrītī, un kreisā — tukša un melna, gluži kā šaura adatacs, kā ala uz tumsas un ēnu valstības bezdibenīgo aku. Volanda seja bija sašķiebtā uz sāniem, mutes labais kaktiņš noslīdzis uz leju, augsto, kailo pieri šķērsoja dziļas, asajām uzacīm paralēlas grumbas. Volanda sejas ādu klāja tāds kā mūžsens iedegums.

Volands bija vaļīgi atzvēlies gultā, mugurā viņam bija tikai garš, netīrs un pie kreisā pleca salāpīts naktskrekls. Vienu savu kailo kāju viņš bija pavilcis sev apakšā, otru izstiepis uz soliņa. Šis tumšās kājas ceļgalu tad arī Gella izieda ar kaut kādu kūpošu smēri.

Margarita vēl saskatīja uz Volanda kailajām, neapmatotajām krūtīm zelta ķēdīti, kurā karājās no tumša akmens meistarīgi izdrāzta vabole ar dīvainām rakstu zīmēm uz muguras. Turpat gultā Volandam blakus uz smaga postamenta stāvēja savāds — it kā dzīvs un no vienas puses saules apspīdēts globuss.

Klusums ilga vairākas sekundes. «Viņš mani pētī,» nodomāja Margarita un saņēma visus spēkus, lai kājas nesāktu trīcēt.

Beidzot Volands ierunājās, un no viņa smaida dzirkstošā acs gluži vai uzliesmoja:

— Sveicu jūs, karalien, un lūdzu atvainot mani par manu mājas tērpul!

Volandam bija tik zema balss, ka dažbrīd tā pārgāja dobajā gārdzienā.

Volands paņēma no gultas garu zobenu, noliecās, pabakstīja ar to zem gultas un teica:

— Lien ārā! Partiju neturpināsim! Mums atnākusi viešņa.

— Nekādā gadījumā, — uztraukti suflēja Korovjevs Margaritai pie pašas auss.

— Nekādā gadījumā... — Margarita atkārtoja.

— *Messire*... — Korovjevs iečukstēja ausī.

— Nekādā gadījumā, *messire*, — saņēmusies klusām, bet skaidri Margarita teica un pasmaidīja. — Es jūs ļoti lūdzu — nepārtrauciet partiju! Es domāju, ka šaha žurnāli samaksātu lielu naudu, ja tiem būtu iespēja šo partiju publicēt.

Azazello klusu un atzinīgi nokrekšķinājās, bet Volands, vēriģi paskatījies uz Margaritu, it kā starp citu izmeta:

— Jā, Korovjevam taisnība! Cik fantastiski tiek sajaukta kāršu kava! Asinis!

Viņš pastiepa roku un paalcināja Margaritu sev tuvāk. Tā piegāja, grīdu zem basajām kājām nejudzama. Volands uzlika savu akmens smago un vienlaikus uguns karsto roku Margaritai uz pleca, pierāva viņu klāt un nosēdināja uz gultas sev blakām.

— Nu, ja reiz jūs esat tik apburoši laipna, — viņš teica, — un es neko citu arī nebiju gaidījis, tad metīsim ceremonijas pie malas! — Viņš atkal pārlicās pār gultas malu un uzkliedza: — Ilgi tu tur zem gultas kašāsies? Nāc ārā, sasodītais fuksīt!

— Zirdziņu nevaru atrast, — aplāpētā un liekulīgā balsī atbildēja runcis no pagultes, — aizjoprojis nezin kur, bet šeit tikai kaut kāda varde lēkā.

— Vai tikai tu neiedomājies, ka esi uz tirgus laukuma? — Volands izlikās sadusmots. — Nekādas vārdes zem gultas nebija! Atstāj priekš Varietē tos savus lētos jociņus! Ja tu tūlīt nelīdīsi ārā, mēs uzskatīsim, ka partiju esi paspēlējis, nolādētais dezertieri!

— Neparko, *messire!* — runcis iebļāvās un tajā pašā mirklī bija no gultas apakšas ārā, ķepā turēdams šaha zirdziņu.

— Atļaujiet jums stādīt priekšā... — Volands ierunājās, bet uzreiz aprāvās. — Nē, es nezinu, ko lai iesāku ar šo ķēmu! Paskatieties, kā viņš zem gultas uzcirties!

Ar putekļiem galīgi nojaucies, piecēlies pakalķājās, runcis tai brīdī palocījās Margaritas priekšā. Tagad runcim ap kaklu bija pie frakas nēsājams balts taurenītis, bet uz krūtīm siksnīņā perlamutra dāmu binoklītis. Turklāt runča ūsas bija apzeltītas.

— Pēc kā tad tas izskatās! — Volands iesaucās. — Kāpēc tev vajadzēja apzeltīt ūsas? Un kāda velna pēc tu sien kaklasaiti, ja tev nav bikšu kājās?

— Runcim bikses nemaz nepienākas, *messire,* — ar milzīgu pašcieņu runcis atbildēja, — varbūt jūs man pavēlēsit arī zābakus uzvilkt? Runcis zābakos, *messire,* ir tikai pasakās. Bet vai jūs esat redzējis kaut reizi kaut vienu, kurš būtu atnācis uz balli bez kaklasaites? Es negribu nonākt komiskā situācijā un riskēt, ka mani ņem un izsviež ārā! Katrs uzpošas, kā viņš māc. Uzskatiet, ka viss sacītais attiecas arī uz binokli, *messire!*

— Bet kā ar ūsām?...

— Es nesaprotu, — strupī iebilda runcis, — kāpēc Azazello un Korovjevs, šorīt skūdamies, drikstēja pūderēties ar balto pūderi un ar ko tas labāks par zeltīto. Es tikai nopūderēju ūsas. Cita lieta, ja es būtu noskuvies. Noskūts runcis — tā nu gan patiešām ir nejdzība, esmu gatavs to atkārtot tūkstoš un vienu reizi. Un vispār, — runča balss iedrebējās no aizvainojuma, — es jūtu, ka man piesienas, ka jau radusies nopietna problēma — vai es vispār tikšu uz balli? Ko jūs par to teiksit, *messire?*

Un runcis aiz pārestības tā piepūtās, ka šķita — viņš nupat, nupat plīsis.

— Ak tu, nelabojamais blēdi! — Volands teica, šūpodsams galvu. — Katreiz, kad viņa partija ir neglābjamā stāvoklī, viņš sāk liet čugunu kā pēdējais šarlatāns. Sēdies tūlīt pie galdiņa un izbeidz ķēpāšanos!

— Es sēdišos gan, — teica runcis sēzdamies, — bet iebildišu pret to, ko jūs nupat teicāt. Manas runas nav nekāda ķēpāšanās, kā jūs atļāvēties izsacīties dāmas klātbūtnē, bet stingra silogismu virkne, kuras īsto vērtību atzītu tādas slavenības kā Seksts Empīriķis, Marciāns Kapella un varbūt arī pats Aristotelis.

— Šahs karalim! — Volands teica.

— Lūdzu, lūdzu, — runcis atbildēja un sāka ar binokli pētīt šaha galdiņu.

— Tātad, — Volands pievērsās Margaritai, — atļaujiet jums, donna, stādīt priekšā manu svītu! Šis te āksts un balamute ir runcis Begemots. Ar Azazello un Korovjevu jūs jau esat iepazīsies, bet šī ir mana kalpone Gella. Izdarīga, apķērīga, un nav tādu pakalpojumu, kurus viņa nespētu veikt.

Skaistā Gella pasmaidīja, pazibsnīja uz Margaritas pusi savas zaļganās acis, turpinādama ar sauju smelt smēri un ziest uz ceļgala.

— Tas arī viss, — Volands noteica un saviebās, kad Gella pārāk stipri saspieda viņam ceļgalu, — sabiedrība, kā redzat, nav liela, toties dažāda un ļoti vienkārša. — Viņš aplusa un sāka grozīt savu globusu, kurš bija tik meistarīgi veidots, ka zilie okeāni uz tā viļņojās, bet cepure uz pola bija kā īsta — sniegota un ledaina.

Uz šaha galdiņa pa to laiku bija sācies satraukums. Pilnīgi satriektais karalis baltajā mantijā mīņājās uz sava lauciņa, izmisumā celdams rokas pret debesīm. Trīs baltie bandinieki-algotņi ar āvām rokās neizpratnē skatījās uz virsnieku, kurš vicināja zobenu pa gaisu un rādīja uz priekšu, kur melnraibā laukā sprauslāja un kārpījās Volanda jātnieku divi melnie zirgi.

Margaritu ārkārtīgi ieinteresēja un arī pārsteidza tas, ka šaha figūriņas bija dzīvas.

Runcis nolaida binokli un pabikstīja savu karali no mugurpuses. Tas izmisumā paslēpa seju rokās.

— Cābiski, mīļo Begemot, — kļu un diezgan indīgi noteica Korovjevs.

— Stāvoklis ir nopietns, taču nepavisam nav bezcerīgs, — runcis atbildēja, — pat vēl vairāk: esmu pilnīgi

pārlicināts, ka uzvarēšu. Vajag tikai rūpīgi izanalizēt stāvokli.

Analīzi viņš sāka diezgan īpatnējā veidā — taisīja noslēpumainas grimases un mirkšķināja ar aci savam karalim.

— Nekas nelīdz, — konstatēja Korovjevs.

— Ai, — runcis iekliedzās. — Papagaiļi ir izsprukuši ārā, es jau jums teicu, ka tā būs.

Patiešām — tālumā bija dzirdama daudzu spārnu švīkstoņa. Korovjevs un Azazello izskrēja ārā.

— Ah, lai jūs velns parautu ar visiem jūsu balles triekiem! — norūca Volands, vēl arvien pētīdams savu globusu.

Tikko Korovjevs ar Azazello bija pa durvīm laukā, Begemots sāka mirkšķināt vēl vairāk. Baltais karalis apjēdza, ko no viņa grib, novilka savu mantiju, nosvieda to uz sava lauciņa, bet pats aizbēga no galdiņa pavisam. Virsnieks uzmeta uz pleciem nosviesto karaļa tērpu un nostājās karaļa vietā. Korovjevs un Azazello atgriezās.

— Muld kā vienmēr, — Azazello pukojās, šķielēdams uz Begemotu.

— Bet man izklausījās, — runcis atbildēja.

— Nu, vai man vēl ilgi būs jāgaida? — Volands jau tāja. — Karalim pieteikts šahs.

— Mans skolotāj, es laikam būšu pārklusījies, — runcis atteica, — karalim nekāds šahs nav pieteikts un nemaz nevar būt pieteikts.

— Es atkārtoju — šahs karalim.

— *Messire*, — māksloti satrauktā balsī iebilda runcis, — jūs būsit pārpūlējies: nekāda šaha karalim nav!

— Karalis stāv lauciņā g divi, — uz galdiņu nepaskatījies, Volands sacīja.

— *Messire*, tīrās šausmas, — runcis iebrēcās, saviebdams purnu šausmu grimasē, — uz šī lauciņa karaļa nav!

— Kas vēl nebūs? — Volands nobrīnījās un paskatījās uz šaha galdiņu, kur uz karaļa lauciņa stāvošais virsnieks novērsās un aizsedza seju. — Ak tu, nelieti, — Volands domīgi noteica.

— *Messire!* Spriedīsim loģiski, — runcis ierunājās, spiezdams ķepas pie krūtīm, — ja spēlētājs piesaka šahu karalim, bet no karaļa pa to laiku uz šaha galdiņa vairs ne miņas, tad šahs netiek atzīts.

— Vai tu padosies vai ne? — Volands ierēcās.

notikumi man jāzina precīzi. Piemēram, vai redzat šo zemes pleķīti okeāna malā? Redzat, tas sāk liesmot. Tur sācies karš. Ja jūs pielieksities tuvāk, jūs redzēsīt arī detaļas.

Margarita pieliecās tuvāk pie globusa un ieraudzīja, ka zemes kvadrātiņš paplašinās, kļūst krāsains un pārvēršas par tādu kā reljefa karti. Pēc tam viņa ieraudzīja arī upes lentīti un kaut kādu ciemu tās krastā. Māja, kas nupat vēl bija tikai zirņa lielumā, tagad izskatījās jau pēc sērkokoņu kastītes. Pēkšņi un bez skaņas mājas jumts uzlidoja augšup, uzšāvās melnu dūmu mutulis, sienas sagāzās — un no divstāvu kastītes bija pāri palikusi tikai maza čupiņa, no kuras kūpēja melni dūmi. Pielikusi aci vēl tuvāk, Margarita ieraudzīja uz zemes guļam mazu sievietes ķermeni, bet viņai tieši blakus asins pelņķē gulēja mazs bērns ar atmetām rokām.

— Redzat, tas ir viss, — Volands smaidīdams teica. — Viņš neko nepaspēja sagrēkot. Abadonna strādā nevainojami.

— Es negribētu būt to pusē, pret kuru ir šis Abadonna, — Margarita teica. — Kā pusē viņš ir?

— Jo vairāk es runāju ar jums, — laipni teica Volands, — jo vairāk pārlicinos, ka jūs esat ļoti gudra. Varu jūs nomierināt. Viņš ir ārkārtīgi objektīvs un vienādi jūt līdzī abām karojošām pusēm. Tādēļ arī rezultāts abām pusēm vienmēr ir vienāds. Abadonna, — Volands klusām pasauca, un tūlīt no sienas iznira kalsnējs stāvs tumšās brillēs. Šis brilles nezin kāpēc tā satrauca Margaritu, ka viņa, vārgi iekliegdamās, pieplaka ar seju pie Volanda kājas. — Izbeidziet, — Volands uzkliedza, — ir gan nervozi tie mūsdienu cilvēki! — Viņš uzšāva Margaritai pa muguru tā, ka noplikšķēja vien. — Jūs taču redzat, ka viņam ir brilles. Turklāt Abadonna nekad neierodas priekšlaicīgi, tāda gadījuma nav bijis. Un beigu beigās šeit esmu es, jūs esat viesos pie manis! Es tikai gribēju jums viņu parādīt.

Abadonna stāvēja nekustīgi.

— Bet vai viņš uz vienu acumirkli nevar noņemt brilles? — jautāja Margarita, spiezdāmās Volandam klāt, drebēdama — šoreiz jau aiz ziņkārības.

— Tieši to viņš nevar, — nopietni teica Volands, pamāja ar roku uz Abadonnas pusi, un tā vairs nebija. — Ko tu gribi teikt, Azazello?

— *Messire*, — Azazello atbildēja, — atļaujiet ziņot: pie mums ir divi nepiederošie — skaista jaunava, kura dīc un lūdžas, lai atļauj viņai palikt pie kundzes, nu, un, atvainojiet mani, viņas vepris.

— Savādi uzvedas skaistules, — Volands noteica.

— Tā ir Nataša, noteikti Nataša, — iesaucās Margarita.

— Labi, lai paliek pie kundzes! Bet vepri — pie pavāriem!

— Kaut gaļā? — Margarita bija izbijusies. — Apžēlojieties, *messire*, tas ir Nikolajs Ivanovičs, dzīvo vienu stāvu zemāk! Tas ir pārpratums, viņa, zināt, drusciņ uztriepusi krēmu...

— Vai prāts! — Volands sacīja. — Kādam velnam un kāpēc būtu vajadzīga viņa gaļa? Lai pasēž pie pavāriem, un cauri! Es taču nevaru, saprotiet paši, laist viņu balles zālē!

— Ko vēl... — piebilda Azazello un paziņoja: — *Messire*, tuvojas pusnakts.

— Ā, labi! — Volands pagriezās pret Margaritu. — Tātad es jūs lūdzu! Jau iepriekš esmu jums pateicīgs par visu. Nezaudējiet galvu un nebaidieties ne no kā! Neko citu, atskaitot ūdeni, nedzeriet, citādi noskurbsiet un jums būs grūti. Ir jau laiks!

Margarita cēlās augšā no paklājiņa, un tūlīt durvīs parādījās Korovjevs.

23. NODAĻA

VARENĀ BALLE PIE SĀTANA

Pusnakts bija tuvu, vajadzēja pasteigties. Margarita vāji apjēdza notiekošo. Prātā palika sveces un kaut kāds dārgakmeņu baseins. Kad Margarita nostājās šā baseina dibenā, Gella un viņai palīgos norīkotā Nataša gāza Margaritai virsū kaut kādu karstu, biezu un sarkanu šķidrumu. Margarita sajuta uz lūpām sālumu un saprata, ka viņu mazgā ar asinīm. Sarkano mantiju nomainīja cita — tīvanīga, caurspīdīgi rozā krāsā, un Margaritai noreiba galva no rožu eļļas. Pēc tam Margaritu nolika kristāla guļasvietā un līdz mirdzumam rīvēja viņas ādu ar lielām, zaļām lapām. Runcis arī iedrāzās un sāka palīdzēt. Viņš

notupās pie Margaritas kājām un berza viņas kāju pēdas ar tādu izskatu, it kā uz ielas spodrinātu zābakus. Margarita nevarēja atcerēties, kurš bija tas, kas pašuva viņai kurpītes no bālām rožu ziedlapām, un kā šīs kurpītes pašas no sevis aizsprādzējās ar zelta sprādzēm. Kaut kāds neredzams spēks uzslēja Margaritu kājās un pierāva pie spoguļa, un viņas matos jau mirguļoja karalienes dimanta kronis. Nezin no kurienes uzradās Korovjevs un uzkarināja Margaritai uz krūtīm smagu ķēdi, kurā karājās smags, ovāli ierāmēts melna pūdeļa bareljefs. Šī rota sagādāja karalienei daudz raižu. Ķēde uzreiz sāka rīvēt kaklu, bareljefs lieca muguru kūkumā. Bet bija arī savs gandarījums par mocībām, ko radīja ķēde ar melno pūdeli. Tā bija godbijība, ar kādu Korovjevs un Begemots sāka izturēties pret viņu.

— Nekas, nekas, nekas! — purpināja Korovjevs pie baseina istabas durvīm. — Nekā nevar darīt, tas ir nepieciešami, nepieciešami, nepieciešami! Atļaujiet, karalien, dot jums pēdējo padomu! Viesi būs visādi — oh! — visvisādi, bet, karalien Margo, jūsu uzmanībai pret viesiem jābūt vienādei. Ja arī kāds nepatiks... es saprotu, ka, protams, neviens vaibsts jūsu sejā par to neliecīnās... Nē, par to nedrīkst pat domāt! Noteikti pamanīs, pamanīs tajā pašā mirkli. Vajadzēs iemilēt viņu, iemilēt, karalien. Par to balles karaliene tiks tūkstoškārtīgi atalgota. Un vēl — lai neviens nepaliek ārpus jūsu uzmanības loka! Kaut vai smaidīnu, ja nav laika pat vienu vārdu pasacīt, kaut niecīgu galvas mājienu! Visviens, ko, tikai ne vienaldzīgu garāmpaiešanu. No tās viņi sāks nikuļot...

Margarita Korovjeva un Begemota pavadībā izgāja no baseina un spēra soli pilnīgā tumsā.

— Es, es, — runcis čukstēja, — es došu jums signālu.

— Lai notiek! — tumsā atbildēja Korovjevs.

— Balle! — runcis spalgi iespiedzās, tūdaļ iekliedzās arī Margarita un uz mirkli aizvēra muti. Balle nobruka pār viņu vienlaicīgi gaismas, skaņas un smaržas veidā. Korovjevs veda viņu zem rokas, un Margarita ieraudzīja, ka nokļuvusi tropiskā mežā. Papagaiļi ar sarkanām krūtīm un zaļām astēm karinājās pie liānām, lēkāja pa tām un spalgi kliedza: «Es esmu sajūsmā!» Bet mežs ātri beidzās, tā pirts karsto mitrumu nomainīja balles zāles vēsums, tur stāvēja kolonnas no dzeltenīga, spīguļojoša

akmens. Tāpat kā mežs, arī balles zāle bija pilnīgi tukša, vienīgi pie kolonnām stāvēja kaili nēgeri ar sudrabetiem apsējiem ap galvu. Viņu sejas kļuva brūngani pelēkas no satraukuma, kad zālē iedrās Margarita ar savu svītu, kurā nez no kurienes bija uzradies arī Azazello. Korovjevs palaida vaļā Margaritas roku un nočukstēja:

— Taisni, tur, kur ir tulpes!

Baltu tulpju sienīņa izauga Margaritas priekšā, aiz tās viņa ieraudzīja milzums uguntiņu mazos abažūros, šīs uguntiņas apgaismoja milzumu sniegbaltu krūtežu un fraku. Tagad Margarita saprata, no kurienes nākušas balles skaņas. Pār viņu norēca taures, un vijoļu smeldzīgais uzbangojums uzšļacās viņai kā karsta asins. Pusotra simta cilvēku liels orķestris spēlēja polonēzi.

Orķestra priekšā uz paaugstinājuma stāvošais cilvēks frakā, Margaritu ieraudzījis, nobālēja, pasmaidīja un ar rokas vēzienu piecēla kājās visu orķestri. Ne uz mirkli nepārtraukdams mūziku, orķestris, kājās stāvēdams, vēla pār Margaritu skaņu plūdus. Pār orķestri stāvošais cilvēks apgriezās un, plati jo plati atvēzis rokas, zemu palocījās pret Margaritu, tā pasmaidīja un pamāja ar roku.

— Nē, tas ir par maz, par maz, — čukstēja Korovjevs, — viņš negulēs visu nakti. Uzsauciet viņam: «Es sveicinu jūs, valšu karali!»

Margarita tā arī uzsauca un nobrīnījās, ka viņas balss kā milzīgs zvans pārskanēja pār visu orķestri. Cilvēks no laimes nodrebēja un piespieda labo roku pie sirds, bet ar kreiso turpināja vicināt savu balto zizli.

— Par maz, par maz, — Korovjevs čukstēja, — paskatieties pa kreisi uz pirmajām vijolēm un pamājiēt ar galvu tā, lai katrs domātu, ka esat ievērojusi tieši viņu. Te ir vienīgi pasaules slavenības. Pamājiēt tam pie pirmās pulsts, tas ir Vjetāns. Ļoti labi! Un tagad — tālāk!

— Kas diriģē? — prom lidodama, jautāja Margarita.

— Johans Štrauss, — runcis atblāva, — un lai mani pakar tropiskā dārza līnā, ja kādā ballē kaut kad ir spēlējis tāds orķestris! Es viņu uzaicināju. Un ņemiet vērā, neviens neatteicās, neviens neatrunājās, ka ir slims.

Nākošajā zālē kolonnu nebija, te vienā pusē kā siena slējās sarkanās, rozā un pienbaltas rozes, otrā — pildītās japāņu kamēlijas. Starp šīm divām sienām šņākuļoja fontāni un trijos baseinos burbuļoja šampanietis, pirmais baseins bija dzidri violets, otrs — rubīnsarkans, trešais —

no kristāla. Apkārt tiem skraidīja nēģeri ar sarkaniem apsējiem, ar sudraba kausiem smēla no baseiniem šampanieti un pildīja lēzenos traukos. Rožu sienā bija liels caurums, un tajā didījās cilvēks sarkanā frakā ar šķeltu asti. Viņa priekšā neizturami skaļi ribēja dzezs. Tiklīdz dirigents ieraudzīja Margaritu, tā uzreiz noliecās tik zemu, ka rokas pieskārs grīdai, pēc tam viņš izslējās taisns un griezīgi iekliedzās:

— Aleluja!

Viņš uzsita sev pa ceļgalu, pēc tam krusteniski pa otru, izrāva bundziniekam no rokām šķīvi un uzblieza ar to pa kolonnu.

Lidodama tālāk, Margarita pamanīja, ka pūlēdamies pārspēt vēl arvien aiz Margaritas muguras šalcošo polonēzi, dzeza virtuozs gāž saviem muzikantiem ar šķīvi pa galvu un tie katreiz komiskās šausmās pietupstas.

Beidzot viņi izlidoja uz laukumiņa, uz kura, pēc Margaritas domām, viņu pirms tam bija sagaidījis Korovjevs ar lampiņu. Tagad te acis žilba no spožās gaismas, ko izstaroja kristāla viņogu ķekari. Margaritai ierādīja viņas vietu, pa kreisi no tās stāvēja maza ametista koloniņa.

— Uz tās varēsit uzlikt roku, ja būs pavisam grūti, — pačukstēja Korovjevs.

Viens no melnādainajiem pašāva Margaritai zem kājām spilvenu ar izšūtu zeltītu pūdeli, un, paklausīdama kādu roku pieskārienam, Margarita uzlika uz tā savu labo kāju, saliekdama to ceļgalā. Margarita pamēģināja noskaidrot, kas notiek visapkārt. Korovjevs un Azazello stāvēja viņai blakām parādes pozā. Blakus Azazello — vēl trīs jauni cilvēki, Margaritai tie mazliet atgādināja Abadonnu. Mugurā pūta vēsums, Margarita atskatījās — no marmora sienas ar strūklu šāvās ārā putojošs vīns un tecēja ledus baseinā. Pie kreisās kājas viņa jūta kaut ko siltu un pūkainu. Tas bija Begemots.

Margarita bija uz paaugstinājuma, un turpat pie viņas kājām sākās grandiozas trepes lejup, visas noklātas ar paklājiem. Lejā, tik tālu, it kā Margarita skatītos binokli otrādi, bija redzams milzīgs vestibils ar tikpat milzīgu kamīnu, tā aukstajā un melnajā rīklē droši varēja iebraukt iekšā piectonnīgā smagā mašīna. Vestibils un kāpnes bija apgaismotas tik spilgti, ka sāpēja acis, bet nekur neviena nemanīja. Tauru skaņas līdz šejieni atplūda iztālēm. Tādā sastingumā pagāja apmēram minūte.

— Kur tad ir viesi? — Margarita iejautājās Korovjevam.

— Būs, karalien, tūlīt būs! Atliku likām. Un, zināt, es labāk ietu malku skaldīt nekā sagaidītu viņus te, lauku-miņā.

— Malkas skaldišana nav itin nekas, — runīgais runcis piebilda, — bet es ietu pat par tramvaja konduktoru, jo par šo te darbu vispār nekas sliktāks nevar būt.

— Visam jābūt iepriekš sagatavotam, karalien, — pakaidroja Korovjevs, spīdinādams aci caur savu ieplīsušo monokli. — Nav nekā riebīgāka par to brīdi, kad pirmais viesis tirinās un nezina kur dēties, bet viņa likumīgā fūrija čukstus ēd viņu bez sāls par to, ka ieradušies agrāk par visiem. Tādām ballēm istā vieta ir mēslu bedrē, karalien.

— Vienīgi mēslu bedrē, — runcis piekrita.

— Līdz pusnaktij nav vairāk par desmit sekundēm, — Korovjevs teica, — tagad sāksies.

Šīs desmit sekundes Margaritai izlikās briesmīgi garas. Acīmredzot tās jau bija pagājušas, un itin nekas nebija noticis. Bet tad pēkšņi lejā, milzīgajā kamīnā, kaut kas noblākšķēja un no turienes izlēca karātavas, un tajās šūpojās pussatrunējis liķis. Pišķi nokrita no virves, atsitās pret grīdu, un no tiem izlēca melnmatains skaistulis frakā un laķenēs. No kamīna iztecēja neliels, pussapuvis zārks, vāks nokrita, un arī no turienes izvēlās pišķi. Skaistulis galanti piesteidzās pie tiem un tūdaļ pat pasniedza elkoni, otrie pišķi pārvērtās par kailu, spridzīgu sievieti melnās kurpītēs un ar melnām spalvām matos, un abi, vīrietis un sieviete, steidzās pa trepēm augšā.

— Pirmie! — Korovjevs iesaucās. — Žaka kungs ar dzīvesbiedri. Iepazīstieties, karalien, viens no visinteresantākajiem vīriešiem! Nepārspējams naudas viltotājs, valsts nodevējs, bet diezgan labs alkīmiķis. Slavens kļuva ar to, — Korovjevs čukstēja Margaritai ausī, — ka noindēja karaļa mīļāko. Bet ne jau katram to izdodas izdarīt. Skatieties, cik viņš ir skaists!

Nobālējusi Margarita ar vaļēju muti skatījās lejup un redzēja, ka zārks un karātavas nozūd kādā no vestibila blakus eļām.

— Es esmu sajūsmināts, — runcis noklīdzēja tieši sejā pienākušajam Žakam.

Tajā brīdī no kamīna parādījās skelets bez galvas un vienas rokas, nokrita uz grīdas un pārvērtās par frakā tērptu vīrieti.

Žaka kunga laulātā draudzene jau bija nometusies uz viena ceļgala Margaritas priekšā un bāla no uztraukuma skūpstīja celi Margaritai.

— Karalien, — Žaka kunga dzīvesbiedre murmināja.

— Karaliene ir sajūsmā, — kļiedza Korovjevs.

— Karalien... — klusu teica skaistulis Žaka kungs.

— Mēs esam sajūsmināti, — runcis nokaucās.

Jaunie cilvēki, Azazello pavadoni, ar nedzīvu, bet pieklājīgu smaidu uz lūpām jau bīdīja Žaka kungu ar dzīvesbiedri pie nēģeriem, kas turēja šampanieša kausus. Uz trepēm bija viens vienīgs frakotais, un tas devās augšup skriešus.

— Grāfs Roberts, — Korovjevs pačukstēja Margaritai, — interesants kā allaž. Iedomājieties, karalien, cik jociģi — tieši pretējs gadījums: šis bija karalienes mīļākais un noindēja savu sievu.

— Mēs ļoti priecājamies, grāf, — iekļiedzās Begemots.

No kamīna, vaļā sprāgdami un sairdami, cits aiz cita izvēlās trīs zārki, pēc tam viens melnā mantijā, kuram nākamais no kamīna melnās rīkles izlīdušais uzreiz ietrieca dunci mugurā. Lejā atskanēja apslāpēts kļiedziens. No kamīna izskrēja viens pavisam satrūdējis līķis. Margarita aizmiedza acis, un tūlīt kāda roka pielika viņai pie deguna flakonu ar ožamo sāli. Margaritai izlikās, ka tā bija Natašas roka. Kāpnes sāka pildīties. Tagad jau uz katra pakāpiena bija frakotie, kas iztālēm izskatījās pilnīgi vienādi, ar savām kailajām dāmām, kuras cita no citas atšķīrās tikai ar kurpju un matos sasprausto spalvu krāsu.

Margaritai tuvojās dāma, nolaidusi acis kā mūķene, kalsna un klusa, vienā kājā tai bija savāds koka zābaks, tāpēc viņa kliboja, bet ap kaklu nezin kāpēc apsieta plata zaļa lente.

— Kas tā par zaļo? — Margarita pilnīgi automātiski pajautāja.

— Pati brīnišķīgākā un pati solidākā dāma, — Korovjevs čukstēja, — esiet pazīstamas: Tofana kundze, kādreiz ļoti populāra jaunu un pievilcīgu Neapoles un arī Palermo sieviešu vidū, jo sevišķi to, kurām apnikuši savi vīri. Čadās taču, karalien, tā, ka vīrs apnīk.

— Jā, — dobji atbildēja Margarita, tajā pašā laikā uzsmaidīdama diviem frakās tērtajiem, kuri viens pēc otra noliecās viņas priekšā, skūpstīdami roku un celi.

— Kā tad, — Korovjevs pamanījās vienlaicīgi čukstēt Margaritai un bļaut pa visu zāli: — Hercog, jums pokāls šampanieša! Es esmu sajūsmā! Jā, un Tofana kundze sāka just līdzī šīm nelaimīgajām sievietēm un pārdeva viņām pudelītes ar kaut kādu ūdentiņu. Sieva šo ūdeni ielēja vīram zupā, vīrs zupu apēda, pateicās un jutās brīnišķīgi. Tiesa, pēc dažām stundām viņam sāka ļoti gribēties dzert, pēc tam viņš likās gultā, un vīru ar zupu pacienājusī skaistā neapolitāniete pēc dienas bija brīva kā putns.

— Bet kas viņai kājā? — jautāja Margarita, nepārtraukti sniedzama roku viesiem, kuri bija apdzinuši klibojošo Tofana kundzi, — un kāpēc šī zaļā lente ap kaklu? Vājš kakls?

— Es esmu sajūsmināts, kņazi! — kļiedza Korovjevs un tūdaļ pat čukstēja Margaritai: — Kakls viņai ir brīnišķīgs, bet viņai cietumā sanāca nepatikšanas. Kājā viņai, karalien, ir spāniešu zābaciņš, bet ar lenti bija tā: kad cietumsargi uzzināja, ka apmēram pieci simti neveismīgi izvēlētu vīru ir atstājuši Neapoli un Palermo uz visiem laikiem, viņi ātrās dusmās nožņaudza Tofana kundzi turpat cietumā.

— Cik es esmu laimīga, melno karalien, ka man ir tas lielais gods, — kā mūķene čukstēja Tofana, mēģinādama noslīgt uz ceļgala. Spāņu zābaks viņai neļāva to izdarīt. Korovjevs un Begemots palīdzēja viņai atkal nostāties uz kājām.

— Priecājos, — Margarita atbildēja, bet roku tajā pašā brīdī sniedza citiem.

Pa trepēm augšup tagad plūda jau vesela straume. Margarita nemaz vairs nevarēja saskatīt, kas notiek vestibilā. Viņa mehāniski pacēla un atkal nolaida roku, atkārtodama vienu un to pašu smaidu. Kāpņu laukums dūca kā bišu strops, un balles zālēs, caur kurām Margarita bija nākusi šurp, šalca mūzikas jūra.

— Bet šī sieviete nav ne šis, ne tas, — Korovjevs vairs nečukstēja, bet runāja pilnā balsī, zinādams, ka tādā kņadā viņu neviens nesadzirdēs, — dievina balles, cer, ka varēs pačikstēt par savu lakatiņu.

Margaritas skatiens uz trepēm sameklēja to, uz kuru norādīja Korovjevs. Tā bija gadu divdesmit veca sieviete ar ārkārtīgi skaistu augumu, bet tādām kā nemierīgām un uzmācīgām acīm.

— Par kādu lakatiņu? — Margarita atjautāja.

— Viņai ir kalpone, — Korovjevs skaidroja, — un jau trīsdesmit gadu katru nakti liek uz viņas galdiņa kabatlakatiņu. Kad viņa pamostas, kabatlakats jau ir uz galdiņa. Viņa dedzinājusi to krāsnī un slīcinājusi upē, bet nekas nelīdz.

— Kas tas ir par kabatlakatu? — Margarita čukstēja, sniegdama un atkal nolaizdama roku.

— Kabatlakats ar zilu maliņu. Kad viņa strādājusi kafejnīcā, saimnieks viņu iesaucis noliktavā, pēc deviņiem mēnešiem viņai piedzimis puika, viņa to aiznesusi uz mežu, iebāzusi mutē kabatlakatu un puiku aprakusi. Tiesā liecinājusi, ka viņai nav ko bērnam dot ēst.

— Kur ir šīs kafejnīcas saimnieks? — Margarita jautāja.

— Karalien, — runcis no apakšas ieņerkstējās, — atļaujiet jums pajautāt: kāds tam sakars ar saimnieku? Viņš taču bērnu mežā nesmacēja!

Margarita, nepārstādama smaidīt un staipīt labo roku, ar otras rokas asajiem nagiem ieķēra Begemotam ausi un noņāca:

— Ja tu, draņķi, vēlreiz mēģināsi jaukties sarunā...

Begemots ballei nepiedienīgā tonī nopīkstēja un sāka nerkstēt:

— Karalien... auss taču uzpamps... Kāpēc bojāt visu balli ar sapampušu ausi?... Es runāju juridiski... no jurisprudences viedokļa... Labi, labi, es turu muti... Uzskatiet, ka es neesmu runcis, bet mēma zivs, tikai laidiet ausi vaļā!

Margarita atlaida ausi, un viņas priekšā bija uzmācīgas, drūmas acis.

— Es esmu laimīga, karalien un saimniec, par ielūgumu uz lielo pilnmēness balli.

— Man savukārt — Margarita viņai atbildēja, — prieks jūs redzēt. Ļoti priecājos. Jums garšo šampānietis?

— Ko jūs darāt, karalien?! — klusu, bet izmisīgi nosēls Korovjevs Margaritai pie auss. — Netaisiet sastrēgumu!

— Man garšo, — žēlabaini sacīja sieviete un sāka bērt kā pupas: — Frīda, Frīda, Frīda! Mani sauc par Frīdu, ak, karalien!

— Tad piedzerieties, Frīda, šodien līdz nemaņai un ne par ko nedomājiet, — teica Margarita.

Frīda pastiepa Margaritai abas rokas, bet Korovjevs ar Begemotu ļoti veicīgi paķēra viņu zem padusēm un iejauca pūli.

Tagad no lejas cilvēki gāzās šurp kā mūris, it kā sturmēdami laukumiņu, uz kura stāvēja Margarita. Pamīšus nāca kailās sievietes un frakotie vīrieši. Margaritas priekšā ņirbēja sieviešu melnīgsnējie un baltie, kafijkrāsas un pilnīgi melnie ķermeņi. Rūsgos, melnos, kastanbrūnos un linu baltos matos, mežonīgās gaismas aizkvēlināti, mirgoja, staroja un dzirksteļoja dārgakmeņi. Pār vīriešu kolonnu it kā gaismas rasa būtu norasojusi — no visu krūtīm spīguļoja apkakles podziņu briljanti. Tagad ik sekundi Margarita juta lūpu pieskārienu pie sava ceļgala, ik sekundi pastiepa roku skūpstam, viņas seja bija sastingusi nekustīgā sveicinājuma maskā.

— Es esmu sajūsmā, — monotoni idēja Korovjevs, — mēs esam sajūsmā, karaliene ir sajūsmā.

— Karaliene ir sajūsmā, — aizmugurē ņurdēja Azazello.

— Es esmu sajūsmā, — klaigāja runcis.

— Šī marķīze, — Korovjevs murmināja, — mantojuma dēļ noindēja savu tēvu, divus brāļus un divas māsas. Karaliene ir sajūsmā! Minkinas kundze, ak, cik jauka! Mazliet nervoza. Vai tad nu vajadzēja svilināt kalponei seju ar matu cirtojamām šķērēm! Skaidrs, ka par tādām lietām ņem un dur nost! Karaliene ir sajūsmā! Karalien, mazliet uzmanības! imperators Rūdolfs, zinātnieks un alķīmiķis. Un vēl kāds alķīmiķis, viņu pakāra. Ā, redz, kur viņa ir! Ai, kas par debešķīgu publisko namu viņai Strasburgā piederēja! Mēs esam sajūsmā! Maskavas šuvēja, mēs visi viņu milam par neizsīkstošo fantāziju, viņai bija savs ateljē, un viņa izgudroja baigi asprātīgu lietu: izurba sienā divus apaļus caurumiņus...

— Bet dāmas nezināja? — Margarita jautāja.

— Zināja, visas līdz pēdējai zināja, karalien, — Korovjevs atbildēja, — es esmu sajūsmā! Šis divdesmitgadīgais puisītis jau no bērna kājas izcēlās ar dīvainu

fantāziju, bija tāds savādnieks un sapņotājs. Viņā iemīlējās viena meitene, un viņš to pārdeva prieknamam.

No lejas plūda straume. Tai nebija ne gala, ne malas. Milzīgais kamīns kalpoja šai straumei par izteku. Tā pagāja viena stunda, tā pagāja otra. Margarita jūta, ka ķēde ir kļuvusi smagāka nekā bija pirms tam. Kaut kas jocīgs bija noticis arī ar roku. Tagad pirms katras sniegšanas Margaritai vajadzēja sāpīgi viebties. Margaritu vairs neinteresēja Korovjeva trāpīgās piezīmes. Gan mongoļu šķībacainās, gan baltās, gan melnās sejas — visas kļuva vienaldzīgas un pa brīžam pat saplūda kopā, un gaiss starp tām nez kāpēc sāka virmot un šūpoties. Tāda kā asas adatas dūriena sāpe izgāja caur Margaritas labo roku, un, zobus sakodusi, viņa atspiedās ar elkoni pret paaugstinājumu. No zāles nāca tāda kā neskaitāmu spārnu švikoņa, bija skaidrs, ka tur dejo nepārskatāmi viesu pūļi, un Margaritai izlikās, ka pat masīvā marmora, mozaīkas un kristāla grīda šinī ērmīgajā zālē ritmiski pulsē.

Ne Gajs Cēzars Kaligula, ne Mesalīna vairs Margaritu neinteresēja, tāpat kā neinteresēja arī neviens no pārējiem, lai kas viņi būtu — karaļi, hercogi, kavalieri, pašnāvnieki, nozālotājas, pakārtie, savedējas, cietumsargi, blēži, bendes, denuncētāji, nodevēji, trakie, spiegotāji, pavedēji. Visi viņu vārdi galvā samistrojās, visas sejas samīcījās vienā milzīgā pikā, atmiņā mokoši turējās tikai Maļutas Skuratova seja, apjozta ar patiesi ugunīgu bārdu. Margaritai kājas kļuva ļenganas, bija stipri vien jāsareņemas, lai nesāktu raudāt. Vislielākās ciešanas sagādāja labais ceļgals, kuru visi skūpstīja. Tas bija uztūcis, āda kļuvusi zila, kaut arī jau vairākas reizes līdzās ceļgalam bija parādījusies Natašas roka ar sūkli un ierīvējusi to ar kaut ko smaržīgu. Kad trešā stunda gāja uz beigām, Margarita pilnīgi bezcerīgi palūkojās lejup un nodrebēja aiz prieka: viesu straume bija noplakusi.

— Visu balles forumu likumi ir vienādi, karalien, — teica Korovjevs, — paisums tūdaļ sāks kristies. Varu jums apzvērēt, ka šīs ir mūsu ciešanu pēdējās minūtes. Redziet, jau nāk Brokēnu pļunduri! Viņi vienmēr atbrauc pašās beigās. Nu jā, tā tas arī ir. Ā, divi piedzērūšies vampīri... un viss? O nē, tur nāk vēl viens! Nē, divi!

Augšup pa trepēm kāpa divi pēdējie viesi.

— Tas nu šeit vēl nav bijis, — Korovjevs teica, glūnēdams caur savu monokli, — ā, pareizi, pareizi! Azazello reiz bija viņu apciemojis un pie konjaka glāzītes devis padomu, kā tikt vaļā no viena cilvēka, no kura viņš ārkārtīgi baidījās, jo tas varēja viņu atmaskot. Tā nu viņš lika savam paziņam, kas bija viņa pakļautībā, apsmidzināt kabineta sienas ar indi.

— Kā viņu sauc? — jautāja Margarita.

— Es pats vēl īsti nezinu, — Korovjevs teica, — jā-pajautā Azazello.

— Un otrs?

— Tas ir tas viscentīgākais no viņa padotajiem. Es esmu sajūsmā! — Korovjevs uzblāva abiem pēdējiem.

Pa trepēm neviens vairs nenāca. Drošības dēļ kādu laiciņu vēl pagaidīja. Bet kamīns bija kļuvis tukšs.

Pēc brīža Margarita neizprotamā veidā atradās tajā pašā baseina zālē un tur, nevarēdama izturēt sāpes rokā un kājā, raudādama nokrita uz grīdas. Mierinādamas Gella ar Natašu atkal aizvilka viņu zem asins dušas, atkal izmasēja, un Margarita atkal atdzīvojās.

— Karalien Margo, vajag vēl, vēl, — nočukstēja tikko atnākušais Korovjevs, — jāaplido visas zāles, cienījamie viesi var sākt domāt, ka viņi ir aizmirsti.

Un Margarita izlidoja no baseina istabas. Uz estrādes aiz tulpēm, kur bija spēlējies valšu karaļa orķestris, tagad ārdījās mērkaķu dzezs. Milzīgs gorilla ar sapinkojušos vaigu bārdū smagi lēkšoja un diriģēja ar tauri. Taisnā rindinā bija nosēdušies orangutani un pūta spožās taurēs. Pricīgi šimpanzes sēdēja uz viņiem jāšus un spēlēja ermoņikas. Divi hamadrijas ar tādām kā lauvu krēpēm spēlēja klavieres, bet šo spēlēšanu nevarēja dzirdēt — spiedza un būksķēja gibonu, mandrilu un pērtiķu saksofoni, vijoles un bungas. Uz spoguļgrīdas neskaitāmi pāri kā sakausēti pārsteidzoši graciozi un viegli virpuļoja vienā virzienā, gatavi nomēzt visu, kas gadīsies viņu ceļā. Pār dejojāju pulkiem lidoja īsti, samtaini tauriņi, un no griestiem bira ziedi. Kad nodzēsa elektrību, kolonnu kapiteļos iemirdzējās jāntārpiņu miriādes, bet gaisā klīda maldugunis.

Pēc tam Margarita nonāca drausmīgi lielā, kolonnu apjotā baseinā. No milzīga, melna Neptūna rīkles šāvās ārā rožainas šļakatas. No baseina kāpa apdullinošs šampanieša tvaiks. Te valdīja nepiespiesta jautrība. Dāmas

smiēdamās meta nost kurpītes, sniedza somiņas vai nu saviem kavalieriem, vai nēģeriem un spiegdamas lida-
ciņā metās baseinā. Putas vien lidoja pa gaisu. Baseina
kristāla dibens kvēloja apakšējā gaismā, kas izlauzās caur
šampanieša slāni, un visi, kas peldējās, šķita kā apsudra-
boti. Kurš nāca no baseina ārā, jau bija galīgi pilniņš.
Zem kolonnām bija tādi smiekli un troksnis kā dažkārt
pirtī.

No visa šī jandāliņa atmiņā palika viena galīgi pie-
dzērušās sievietes seja ar trulām, bet tomēr briesmīgi
lūdzošām acīm, un tam bija kaut kāds sakars ar vārdu
«Frida». No šampanieša smaržas Margaritai sāka reibt
galva, un viņa jau taisījās iet projām, bet tieši tad Be-
gemots nostrādāja savu kārtējo numuru, un Margaritai
bija jāpaliek. Begemots ar savām burvestībām pagrozījās
ap Neptūna rīkli, un tūdaļ šampanietis pazuda no ba-
seina, ka noburbuļoja un nogranda vien, bet Neptūns
šāva ārā kaut kādu dzeltenīgu strūklu, kas neputoja un
nedzirkstīja. Dāmas spiegdamas iebrēcās:

— Konjaks! — un laidās projām no baseina, paslēp-
damās aiz kolonnām. Pēc pāris sekundēm baseins atkal
bija pilns — un runcis ar trīskāršu salto likās konjaka
viņos iekšā. Kad viņš šķaudīdams izlīda laukā, kakla-
saite izskatījās pēc trauku lupatas, ūsu zeltījums bija
pagalam un binokļa arī vairs nebija. Begemota piemē-
ram sekot sadūšojās vienīgi tā pati atjautīgā šuvēja ar
savu kavalieri — kaut kādu nepazīstamu jaunu mulatu.
Viņi abi lēca konjakā, bet tad parādījās Korovjevs, pa-
ņēma Margaritu zem rokas un peldētāji palika vieni
paši.

Margaritai šķita, ka viņa lido gar austeru grēdām mi-
zīgos klinšu diķos. Pēc tam viņa lidoja virs stikla grīdas,
zem kuras kurējās ellišķīga uguns un pa galvu pa kaklu
joza balti sātana pavāri. Pēc tam viņa, neko īsti vairs
neapjēgdama, redzēja tumšus pagrabus, kur dega kaut
kādi gaismekļi, kur meitenes iznēsāja uz kvēlošām oglēm
čurkstošus gaļas gabalus un kur visi no lieliem kausiem
dzēra uz viņas veselību. Pēc tam viņa redzēja baltos lā-
čus, kas uz estrādes spēlēja harmonikas un dancoja «Ka-
marinskieti». Salamandru, kas nedega kamīnā... Un jau
otru reizi viņas spēki sāka izsīkt.

— Vēl pēdējais uznāciens, — Korovjevs nobažījies
viņai čukstēja, — un tad mēs būsīm brīvi.

Korovjevs viņu pavadīja, atkal bija tā pati balles zāle, tikai tagad neviens vairs nedejoja un viesi milzumlielā pūlī drūzmējās starp kolonnām, bet pats zāles vidus bija atstāts tukšs. Margarita nevarēja atcerēties, kurš tieši viņai palīdzēja uzņākt uz paaugstinājuma, kas bija uzradies izbrīvētās, plašās zāles vidū. Kad viņa bija uzkāpusi, sev par lielu brīnumu, izdzirda, ka kaut kur pulkstenis nosita pusnakti, kas pēc Margaritas aprēķiniem jau sen bija pagājusi. Nez no kurienes nākošie pulksteņa sitieni nobankšķēja pēdējoreiz, un pār neskaitāmajiem viesu bariem nolaidās nāves klusums. Margarita atkal ieraudzīja Volandu. Viņu pavadīja Abadonna, Azazello un vēl daži Abadonnam līdzīgi — jauni un tumši. Tikai tagad Margarita ieraudzīja, ka iepretim viņas paaugstinājumam sagatavots otrs paaugstinājums Volandam. Bet viņš tur neapsēdās. Visvairāk Margaritu pārsteidza, ka šajā savā visspožākajā balles uznācienā Volands bija uz mata tajā pašā apģērbā, kas viņam bija mugurā guļamistabā. Tas pats netīrais, salāpītais kreklis, tās pašas nošķiebtās naktstupeles. Volandam bija arī zobens, taču viņš to bija izvilcis no maksts un atbalstījās uz tā, it kā tas būtu parasts spieķis. Volands apstājās pie viņam domātā paaugstinājuma, Azazello tūlīt bija klāt ar paplāti, un Margarita ieraudzīja, ka uz tās ir cilvēka galva ar izdauzītiem priekšzobiem. Klusums bija absolūts, tikai kaut kur tālu vienu reizi noskanēja neizprotams zvans, it kā zvanītu pie durvīm.

— Mihail Aleksandrovič, — Volands paklusi uzrunāja galvu, tā pavēra acis, un miroņa sejā Margarita nodrebējama ieraudzīja dzīvas domāt un ciest mākoša cilvēka acis. — Visi pareģojumi piepildījās, vai ne? — Volands turpināja, skatīdamies mirušās sejas dzīvajās acīs. — Tramvaju, kura ritenis nogrieza jums galvu, vadīja sieviete, sanāksme nenotika, un es dzīvoju jūsu dzīvoklī. Tādi ir fakti. Bet fakts uz pasaules ir pati visietiepīgākā lieta. Mūs notikušie fakti vairs neinteresē, mūs interesē tālākais. Jūs vienmēr kvēli sludinājāt teoriju, ka līdz ar galvas nogriešanu dzīvības process cilvēkā beidzas, viņš pārvēršas par pišļiem un aiziet nebūtībā. Man ir tas prieks jums paziņot manu viesu klātbūtnē, kaut gan viņi atzīst pavisam citu teoriju un paši ir šīs teorijas pierādījums, ka jūsu teorija ir solīda un asprātīga. Starp citu, visas teorijas ir vērā ņemamas. To vidū ir pat tāda —

katrs saņems atbilstoši savai ticībai. Un tā būs! Jūs aiz-
ejat nebūtībā, bet man ir liels prieks no kausa, par kuru
jūs pārvēršaties, izdzert par esamību. — Volands pacēla
zobenu. Viss galvas apveids kļuva tumšs, sačervelējās
un lanckatām sāka atlobīties, acis nez kur pazuda, un
drīz vien Margarita uz paplātes ieraudzīja dzeltenīgu gal-
vaskausu, acis — smaragda, zobi — no pērlēm, kājiņa —
no zelta. Kausa vāks turējās eņģēs.

— Acumirkli, *messire*, — Korovjevs bija pamanījis
Volanda jautājošo skatienu, — tūlīt viņš būs jūsu
priekšā! Es jau dzirdu, kā čīkst viņa lakkurpes, šinī nā-
ves klusumā arī to var dzirdēt, kā viņš noliek kausu uz
galda, pēdējoreiz šinī dzīvē dzerdams šampanieti. Un nu
jau arī viņš ir klāt.

Uz to zāles pusi, kur atradās Volands, devās te vēl
neredzēts vientuļš ciemiņš. Ārēji viņš daudz neatšķīrās
no pārējās šeit jau esošo vīriešu kompānijas, atskaitot
to, ka viņš, burtiski, streipuļoja no uztraukuma, un tas
bija redzams pa gabalu. Viņa vaigi dega sarkanos plan-
kumos un acis šaudījās kā negudras. Viesis bija pār-
steigts, un tas bija pilnīgi dabiski: viņu mulsināja viss,
bet, protams, galvenokārt Volanda apgērbs.

Taču viesis tika uzņemts izmeklēti laipni.

— Ā, dārgais barons Maigels, — laipni smaidīdams,
Volands uzrunāja viesi, kuram acis gandrīz vai sprāga
no pieres laukā, — man ir tā laime, — Volands pagriezās
uz viesu pusi, — iepazīstināt jūs ar augsti godājamo ba-
ronu Maigelu, viņš ir izrāžu komisijas kalpotājs, un viņa
tiešais pienākums ir iepazīstināt ārzemniekus ar galvas-
pilsētas ievērojamākām vietām.

Margarita sāka ausīties, jo viņa šo Maigelu agrāk
bija redzējusi. Viņa bija to vairākkārt sastapusi Maskav-
vas teātros un restorānos. «Pag...» Margarita domāja,
«vai tad viņš arī būtu miris?» Bet pārpratums tūlīt no-
skaidrojās.

— Miļlais barons, — Volands turpināja, priecīgi smai-
dīdams, — bija tik burvīgs, ka, dabūjis zināt par manu
ierašanos Maskavā, tūdaļ pat piezvanīja man, piedāvā-
dams pakalpojumus savā specialitātē, tas ir, piedāvādams
iepazīstināt ar ievērojamākām vietām. Pats par sevi sa-
protams, ka es ar lielāko prieku uzaicināju viņu pie
sevis.

Margarita redzēja, ka paplāti ar galvaskausu Azazello atdod Korovjevam.

— Jā, baron, starp citu, — Volands, pieklusinājis balsi, pārgāja uz pavisam intīmu toni, — ir sākušas klist baumas par jūsu pārmērīgo zinātkāri. Stāsta, ka tā kopā ar jūsu tikpat attīstīto vāvuļošanu sākusi piesaistīt vispārēju uzmanību. Vistrakākais, ka jaunas mēles jau sākušas jūs kvalificēt par noklausītāju un spiegu. Vēl vairāk — pareģo, ka jūs ņemšot nelabu galu ne vēlāk kā pēc mēneša. Lai paglābtu jūs no šīs mokošās gaidīšanas, mēs nolēmām jums palīdzēt, izmantojot to apstākli, ka jūs pats uzprasījāties pie manis viesos, lai noklausītos un noskatītos visu iespējamo.

Barons kļuva bālāks par Abadonnu, kurš bija sevišķi bāls jau no dabas, un tad notika kas negaidīts. Abadonna stāvēja barona priekšā un uz vienu mirkli noņēma brilles. Tajā pašā brīdī kaut kas pazibēja Azazello rokās, noplaukšķēja, it kā sasistu rokas, barons sašluka un gāzās gar zemi, sarkana asins izšāvās no viņa krūtīm un nošlakstījās pār stērķelēto kreklu un vesti. Korovjevs paķēra kausu un pagrūda zem spēcīgās strūklās, kauss acumirkli piepildījās un tika pasniegts Volandam. Barona nedzīvais ķermenis tikmēr vāļājās uz gridas.

— Es dzeru uz jūsu veselību, kungi, — paklusi teica Volands, pacēla kausu, bet pieskārās tam tikai ar lūpām.

Un notika metamorfoza. Lāpītais kreklis un novalkātās tupeles pazuda. Volandam uzradās kaut kāds melns apģērbs un tērauda zobens pie sāniem. Strauji piegājis pie Margaritas, viņš sniedza kausu un pavēlošā balsī sacīja:

— Dzer!

Margaritai reiba galva, bija nelabi, bet kauss jau bija pie lūpām, un ej nu zini, kas par balsim, bet balsis bija un čukstēja abās ausīs:

— Nevajag baidīties, karalien... Jums, karalien, nav jābaidās, tās asinis zeme sen jau ir paņēmusi. Tur, kur tās lija, tagad briest vīnogu ķekari.

Acis nepavērusi, Margarita iedzēra vienu malku, pa visu miesu pārskrēja tāda kā strāva, un ausīs iešalcās. Viņai šķita, ka apdullinoši dzied gaiļi, ka kaut kur spēlē maršu. Viesiem sāka zust viņu izskats. Gan frakotie, gan sievietes pārvērtās pišļos. Zālē sākās trūdēšana, un Mar-

garitai izlikās, ka viss gaiss pēkšņi smako pēc kapličas. Kolonnas sagruva, ugunis nodzisa, viss saruka, un nebija vairs ne fontānu, ne tulpju, ne kamēliju. Bija tikai juvelierienes pieticīgā viesistaba, puspievērtas durvis un gaismas svītra, kas no turienes krita. Un šajās puspievērtajās durvīs Margarita iegāja.

24. NODAĻA

MEISTARA IZBRĪVĒŠANA

Volanda guļamistabā viss bija palicis tāpat kā pirms halles. Viņš sēdēja uz gultas tajā pašā kreklā, vienīgi Gella neārstēja viņa ceļgalu, bet turpat, kur iepriekš tika spēlēts šahs, klāja vakariņu galdu. Karovjevs un Azazello, nometuši frakas, sēdēja pie galda, protams, viņiem blakus sēdēja arī runcis, kurš nebija gribējis šķirties no savas kaklasaites, kaut arī tā izskatījās pēc netīras lupatas. Margarita grīlodamās piegāja pie galda un atspīdās pret to. Volands paaicināja viņu tāpat kā toreiz un nosēdināja sev blakus.

— Nu, vai briesmīgi jūs nomocīja? — Volands apjautājās.

— O nē, *messire*, — Margarita atbildēja, bet viņas atbildi tikko varēja dzirdēt.

— *Noblesse oblige*, — runcis noteica un iešāva Margaritas stāvajā glāzītē kaut kādu caurspīdīgu šķidrumu.

— Šņabis? — vārgā balsī pajautāja Margarita.

Runcis tā apvainojās, ka palēcās uz krēsla.

— Apžēlojieties, karalien, — viņš nošņāca, — vai tad es būtu atļāviens piedāvāt dāmai šņabi? Tas ir vistīrākais spirts!

Margarita pasmaidīja un mēģināja atbīdīt glāzi tālāk.

— Dzeriet droši, — teica Volands, un Margarita tūdaļ papēma glāzi. — Gella, sēdies, — Volands pavēlošā balsī teica un paskaidroja Margaritai: — Pilnmēness nakts ir svētku nakts, kad es vakariņoju šaurā tuvu stāvošu personu un kalpu lokā. Nu, kā tad jūtaties? Kā pagāja šī nogurdinošā balle?

— Satriecošil! — Korovjevs ietarkšķējās. — Visi ir sajūsmā, iemilējušies, apburti; kas par taktu, kas par kultūru, kāda pievilcība, kāds šarms!

Volands klusēdams pacēla glāzi un saskandināja ar Margaritu. Margarita paklausīgi izdzēra, taču nodomāja, ka ar to pašu spirtu gals būs klāt. Tomēr nekas ļauns nenotika. Dzīvs siltums pārskrēja pār vēderu, mīksti atbalsojās galvā, atkal atgriezās spēki, it kā viņa būtu pamodusies no dziļa un spirdzinoša miega, bez tam zvēriģi sagribējās ēst. Ienāca prātā, ka kopš vakarrīta vispār nekas nav ēsts, izsalkums kļuva vēl briesmīgāks. Un viņa metās virsū ikriem.

Begemots nošķēlēja gabalu ananasa, kārtīgi apsālīja, uzbēra virsū piparus un pēc tam tik šmaugi ierāva otro glāzīti spirta, ka visi sāka aplaudēt.

Kad Margarita bija savu otro glāzīti izdzērusi, sveces uzdegās gaišāk un arī kamīnā uguns pieņēmas. Margaritai nereiba nemaz. Ar saviem baltajiem zobiem kozdama gaļu, Margarita baudīja no tās pilošo sulu un skatījās, kā Begemots ziež austerei virsū sinepes.

— Vīnodziņu arī vēl uzlic virsū, — Gella klusi teica un iebukņīja runcim sānos.

— Es palūgšu jūs mani nemācīt, — Begemots atbildēja, — es zinu, kā jāsēd pie galda, varat par to neraižēties!

— Ai, cik jauki vakariņot siltumiņā un bez kādām ceremonijām, — Korovjevs tarkšķēja, — savējo vidū...

— Nē, Fagot, — runcis nepiekrita, — ballei arī savs jaukums un vēriens.

— Nav tur ne jaukuma, ne vēriena, bet tie muļķīgie lāči un tīģeri tā ārdijās pa bāru, ka man tikko nesāka sāpēt galva, — teica Volands.

— Labi, *messire*, — runcis teica, ja jums šķiet, ka nav vēriena, tad arī es nekavējoties sāksu pieturēties pie tādiem pašiem uzskatiem.

— Es pajokoju, — runcis padevīgi sacīja, — bet, ja runā par tīģeriem, tad es likšu viņus izcept uz pannas.

— Tīģeri nav ēdami, — Gella piezīmēja.

— Jūs tā domājat? Tādā gadījumā lūdzu uzklausīt mani, — teica runcis un, labpatikā acis miegdams, izstāstīja, kā viņš reiz deviņpadsmit dienas maldījies pa tuksnesi un pārticis vienīgi no paša nomedītā tīģera gaļas. Visi ar interesi noklausījās šo saistošo stāstījumu, un, kad Begemots bija beidzis, visi korī iesaucās:

— Melo kā zirgs!

— Interessantākais ir tas, — teica Volands, — ka šais melos nav neviena patiesa vārda, meli no sākuma līdz beigām.

— Ak tā? Meli? — runcis iekliedzās, visi domāja, ka viņš sāks protestēt, bet viņš tikai klusu nomurmināja: — Laiks rādīs; kam taisnība.

— Bet sakiet, — Margo, kļuvusi mundrāka pēc šņabja, vērsās pie Azazello, — jūs viņu nošāvat, to izbijušo baronu?

— Dabiski, — Azazello atbildēja, — kā es varēju nešaut? Viņu noteikti vajadzēja nošaut.

— Es tā uztraucos! — Margarita iesaucās. — Viss notika tik pēkšņi.

— Kas nu tur par pēkšņumu, — Azazello mēģināja iebilst, bet Korovjevs sāka čikstēt un vaidēt:

— Kā tad nu bez uztraukuma? Es pats biju ne dzīvs, ne miris. Buh-bah! Un barons gar zemi!

— Man tikko nesākās histērija, — piebilda runcis, lai zīdams no karotītes kaviāru.

— Vēl vienu lietu es nesaprotu, — teica Margarita, un viņai acīs lēkāja zeltīti atspīdumi no kristāla, — vai tad patiešām ārā nebija dzirdama ne mūzika, ne viss pārējais balles traciņš?

— Skaidrs, ka nebija dzirdams, karalien, — Korovjevs skaidroja, — tādas lietas jādara tā, lai nebūtu dzirdams. Tādās reizēs jārikojas, cik akurāti vien var.

— Nu jā, tā jau tas ir... Bet kā tad ar to cilvēku, kurš stāvēja uz trepēm... Mēs ar Azazello trepēs pagājām viņam garām... Un vēl viens pie parādes durvīm... Man likās — viņi novēro jūsu dzīvokli...

— Pareizi, pareizi, dārgā Margarita Nikolajevna! — Korovjevs iekliedzās. — Jūs apstiprināt manas aizdomas. Jā, viņš novēroja dzīvokli. Pirmajā brīdī arī es nedomāju, ka te iemaldījies kāds izklaidīgs privātdocents vai kāds iemilējies kvern uz kāpnēm; bet nav, nav tā! Mana sirds jūta. Ak! Viņš tiešām novēroja dzīvokli. Tas pie parādes durvīm — arī. Un pie vārtiem — arī.

— Bet interesanti — ja nu atnāk jūs arestēt? — Margarita iejautājās.

— Kā likts atnāks, daiļā karalien, uz galvošanu! — Korovjevs atbildēja. — Mana sirds nojauš, ka viņi nāks, protams, ne jau tagad, ne tūlīt, bet savā reizē viņi

noteikti būs klāt. Bet man ir tāda sajūta, ka tas nebūs nekas interesants.

— Ak, kā es pārbijos, kad tas barons nokrita, — Margarita sacīja, acimredzot vēl arvien pārdzīvodama šo pirmoreiz mūžā redzēto slepkavību. — Jūs droši vien labi šaujāt?

— Nekas. — Azazello atbildēja.

— Bet cik soļu attālumā, — Margarita uzdeva Azazello diezgan neskaidru jautājumu.

— Skatoties, kam šaut, — Azazello atbildēja, — viena lieta ir — trāpīt ar āmurīti kritiķim Latunskim pa loga rūti, otra — jā jātrāpa viņam pašam sirdī.

— Sirdī! — Margarita iekliedzās, nez kāpēc pieķerdama ar roku pati pie savas sirds. — Sirdī! — dobajā balsī viņa atkārtoja vēlreiz.

— Kas tas par kritiķi Latunski? — jautāja Volands un paskatījās uz Margaritu.

Azazello, Korovjevs un Begemots kaunīgi nodūra acis, Margarita piesarkdama atbildēja:

— Ir viens tāds kritiķis. Es šovakar izdemolēju viņa dzīvokli.

— Te tev nu bija! Un par ko?

— *Messire*, — Margarita paskaidroja, — viņš pazudināja vienu meistar.

— Bet kāpēc tad pašai vajadzēja pūlēties? — Volands jautāja.

— *Messire*, atļaujiet man, — runcis priecīgi iebriecās, pielēkdams kājās.

— Stāvi rāms, — Azazello norūca un piecēlās, — es pats tūlīt aizbraukšu...

— Nē! — Margarita iekliedzās. — Nē, *messire*, es lūdzu jūs, nedariet to!

— Kā vēlaties, kā vēlaties, — Volands teica, un Azazello nosēdās atpakaļ savā vietā.

— Dārgā karalien Margo, pie kā mēs palikām? — Korovjevs ierunājās. — Ak jā, par sirdi! Sirdī viņš trāpa vienmēr. — Korovjevs izstiepa savu garo pirkstu uz Azazello pusi. — Pēc izvēles, kurā sirds priekškambarī vai kambarī gribat.

Margarita sākumā nesaprata, bet sapratusi izbrīna pilnā balsī iesaucās:

— Bet viņi taču ir noslēgti!

— Dārgā, — Korovjevs atčerkstēja, — tur jau tas joks, ka noslēgti! Tas jau ir tas galvenais! Kur vaļā, tur katrs mulķis trāpīs.

Korovjevs izņēma no galda atvilktnes piķa septītnieku, palūdza Margaritai, lai tā ar nagu iezīmē vienu no acīm. Margarita iezīmēja to, kas labajā augšējā stūrī. Gella pabāza septītnieku zem spilvena un noziņoja:

— Kārtībā!

Azazello, kurš sēdēja ar muguru pret spilvenu, izņēma no frakas bikšu kabatas melnu automātisko pistoli, uzlika stobru uz pleca, neatskatīdamies uz gultu izšāva, sagādādams Margaritai priecīgu izbīli. No caursautā spilvena apakšas tika izvilks septītnieks. Margaritas aizīmētajā acī bija trāpīts precīzi.

— Es nu gan nevēlētos sastapt jūs, kad jums revolveris rokā, — Margarita koķeti noteica un paskatījās uz Azazello. Viņai bija vājība pret visiem cilvēkiem, kas kaut ko prot darīt meistarīgi.

— Augsti cienījamā karalien, — Korovjevs nopīkstējās, — es nevienam cilvēkam neieteiktu ar viņu satīties arī tad, kad viņam nav revolvera! Ar savu bijušā reģenta un solista godavārdu vēlreiz apliecinu, ka tādu cilvēku patiešām nebūtu par ko apskaut.

Kamēr notika numurs ar šaušanu, runcis sabozies sēdēja malā, bet nu viņš pēkšņi teica:

— Bet es rekordu ar septītnieku situ pušu!

Azazello, to izdzirdis, tikai kaut ko noņurdēja, bet runcis bija spītīgs un pieprasīja, lai viņam dod nevis vienu, bet divus revolverus. Azazello izvilka no otras bikšu kabatas vēl vienu revolveri un ar mazu, nicīgu smaidiņu pasniedza abus šaujamos lielbniekam. Tagad septītņiekam ar nagu pašvīkoja divas acis. Runcis aizgriezās prom no spilvena un ilgi taisījās. Margarita sēdēja, aizbāzusi ar pirkstiem ausis, un skatījās uz kamīnu, virs kura snauduļoja pūce. Runcis izšāva no abiem revolveriem, spalgi iespiedzās Gella, beigtā pūce nokrita uz grīdas, un sašautais sienas pulkstenis apstājās. Gellai viena roka asiņoja, ar otru viņa kaukdama ieklupa runcim vilnā, tas savukārt Gellai matos, abi sagriezās vienā grīstē un aizvēlās pa grīdu. Viens viņa pokāls nokrita uz grīdas un saplīsa.

— Atpestiet mani no šitās trakās velnienes! — runcis brēca, atkaudamies no Gellas, kura jau bija tikusi run-

cim jāteniski uz muguras. Kaušļus izšķīra, Korovjevs uzpūta Gellas sašautajam pirkstam, un tas tūlī sadzija. — Kā es varu šaut, ja plāpā un neļauj tēmēt! — Bege-mots kļiedza, tajā pašā laikā pielāgodams no muguras izplēstu milzīgu spalvas kušķi.

— Varu derēt, — Volands uzsmaidīja Margaritai, — ka tā bija tikai ākstišanās. Viņš šauj tīri pieklājīgi.

Gella ar runci salīga mieru un par samierināšanās zīmi sabučojās. Arī kārts no spilvenapakšas tika izvilka un apskatīta. Sašauts bija tikai tas melnais piķītis, kuram trāpīja Azazello.

— Tas nu nevar būt, — teica runcis un pētīja septīt-nieku pret sveču gaismu.

Jautrās vakariņas turpinājās. Svečturos sveces no-plūda ar vasku, pa istabu vilņiem vēlās kamina smarži-gais siltums. Kad Margarita bija paēdusi, viņu pārņēma tiksma labsajūta. Viņa skatījās, kā no Azazello cigāra paceļas zili dūmu riņķi, lido kamīnā un runcis tos tvar-sta ar zobena galu. Viņai nekur negribējās iet, kaut gan pēc viņas aprēķina bija jau vēls. Pēc visa spriežot, pulk-stenis jau rādīja ap sešiem no rīta. Izmantodama klu-suma brīdi, Margarita paskatījās uz Volandu un bikli teica:

— Man tā kā būtu laiks... Ir jau vēls.

— Kur jums tā jāsteidzas? — Volands pieklājīgi, bet sausi apvaicājās. Pārējie klusēja, izlikdamies, ka viņus interesē cigāra zilie dūmu riņķi.

— Jā, man jāiet. — Margarita apjuka arvien vairāk, skatījās, vai kaut kur nav kāds drēbes gabals vai ap-metnis. Arvien neērtāk kļuva pašai no sava kailuma. Viņa piecēlās no galda. Volands, neteikdams ne vārda, paņēma no gultas savu izdilušo un sataukoto halātu, bet Korovjevs apmeta to Margaritai ap pleciem. — Es pa-teicos jums, *messire*, — tikko dzirdami teica Marga-rita un uzmeta Volandam jautājošu skatienu. Volands pieklājīgi, bet vienaldzīgi atsmaidīja. Šinī mirklī tādas kā melnas skumjas un sāpes saņņaudza Margaritas sirdi. Viņu bija apkrāpuši. Nekādu gandarījumu par visām vi-ņas pūlēm šajā ballē acīmredzot neviens nedos un nav taisījies dot, tāpat kā neviens neatrunā viņu no prom-iešanas. Bet viņa pati skaidri jūta, ka no šejienes viņai vairs nav kurp iet. Mirklīga doma, ka vajadzēs atgriez-ties savrupmājā, izraisīja izmisuma vulkānu krūtis. Lūgt

pašai, kā Aleksandra dārzā tik vilinoši bija ieteicis Azazello? «Nē, neparko,» viņa teica pati sev. — Vēlu jums visu to labāko, *messire*, — viņa sacīja skaļi, bet kļu- sībā domāja: «Jāizklūst tikai no šejienes ārā, gan jau kaut kā aiziešu līdz upei un noslīcināšos.»

— Apsēdieties, — pēkšņi Volands teica pavēlošā tonī. Margarita satrūkās un paklausīja. — Varbūt jums kaut ko gribas teikt, pirms atvadāties?

— Nē, neko, *messire*, — lepni atbildēja Margarita, — starp citu, ja es vēl esmu jums vajadzīga, tad es labprāt izpildīšu visu, ko jūs vēlaties. Es nemaz neesmu nogurusi un ballē priecājos pa īstam. Ja tā vēl turpinātos, es labprāt sniegtu savu ceļgalu, lai to skūpstītu jauni pakārto un slepkavu tūkstoši. — Margarita skatījās uz Volandu kā caur miglu, viņas acis pildījās asarām.

— Pareizi! Jums ir pilnīga taisnība! — skaņi un baismi iekliedzās Volands. — Tā arī vajag!

— Tā arī vajag! — kā atbalss atkārtoja Volanda svīta.

— Mēs jūs pārbaudījām, — Volands turpināja, — nelūdziet neko un nekad! Nekad un neko — sevišķi tiem, kas ir par jums stiprāki. Viņi paši jums visu piedāvās un visu dos. Sēdieties, lepnā sievietē! — Volands norāva smago halātu no Margaritas pleciem, un viņa atkal sēdēja Volandam blakus uz gultas. — Margo, — Volands turpināja, un viņa balss bija kļuvusi maigāka, — tātd ko jūs vēlaties par to, ka bijāt manas balles saimniece? Ko jūs gribat par to, ka visa balle bija jāpavada kailai? Kāda cena ir jūsu ceļgalam? Kādas neērtības jums sagādāja mani viesi, kurus jūs nupat nosaucāt par slepkavām? Runājiet! Un vairs nekautrējieties, jo tagad es pats jums piedāvāju!

Margaritai sirds iepukstējās straujāk, viņa smagi nopūtās un sāka kaut ko domāt.

— Droši, droši! — Volands skubināja. — Modiniet augšā savu fantāziju, cērtiet piešus tai sānos! Jau tā nelieša barona nogalēšana, kuras lieciniecei jums nācās būt, ir pietiekošs iemesls, lai cilvēku apbalvotu — jo vairāk, ja šis cilvēks ir sieviete. Nu, tad kā?

Margaritai aizrāvās elpa, viņa jau gribēja izrunāt visapslēptākos un dvēselē izlolotos vārdus, bet tad piepeši viņas seja nobāla, lūpas pavērās, acis ieplētās. «Frīda! Frīda! Frīda!» viņai ausīs uzmācīgi un lūdzoši kļiedza

kāda balss. «Mani sauc par Frīdu!» Un Margarita stostīdamās ierunājās:

— Tātad es drikstu lūgt kaut ko vienu?

— Prasīt, mana donna, pieprasīt, — Volands saprotoši smaidīja, — pieprasīt kaut ko vienu!

Ak, cik veikli un skaidri, Margaritas vārdus atkārtodams, Volands pasvītroja — «kaut ko vienu!».

Margarita nopūtās vēlreiz un sacīja:

— Es vēlos, lai Frīdai vairs nedod to kabatlakatiņu, ar kuru viņa nosmacēja savu bērnu.

Runcis izvalbīja acu baltumus pret debesīm un skaļi nopūtās, bet neteica neko, atcerēdamies, kā ballē Margarita viņam saknaibīja ausi.

— Ja ņem vērā, — Volands pasmīnēja, — ka no tās stulbās Frīdas jūs nekādus kukuļus dabūt nevarat, tas, protams, nav savienojams ar jūsu karalisko stāvokli, tad nu es pašreiz nezinu, ko iesākt. Atliek acimredzot viena iespēja — sapirkties lupatas un aizdrīvēt ar tām visas plaišiņas manā guļamistabā.

— *Messire*, par ko jūs runājat? — Margarita brīnījās, noklausījusies šos patiešām nesaprotamos vārdus.

— Esmu vienis prātis ar jums, *messire*, — sarunā iejaucās runcis, — tieši ar lupatām. — Un aizkaitinātais runcis uzsita ar ķepu pa galdu.

— Es runāju par žēlsirdību, — Volands paskaidroja savus vārdus, ugunīgās acs skatienu no Margaritas nenovērsdams. — Reizēm tā negaidīti un ar viltu ielien pa vismazāko plaišiņu. Tāpēc es runāju par lupatām.

— Es arī runāju par to pašu! — iebrēcās runcis, katram gadījumam atvirzījies no Margaritas tālāk, un ar rozā krēmā noziestām ķepām aizsedza savas smailās ausis.

— Lasies projām, — Volands teica runcim.

— Es vēl kafiju neesmu dzēris, — runcis atbildēja, — kā tad es varu iet? *Messire*, vai tiešām svētku naktī viesus dala divās šķirnēs? Viena ir pirmā, bet otra, kā izteicās tas skumjais badakāsis bufetnieks, — otrā svai-guma?

— Turi muti! — Volands pavēlēja runcim, bet paņš jautāja Margaritai: — Pēc visa spriežot, jūs esat ārkārtīgi labs cilvēks. Ar augstu morāli.

— Nē, — Margarita stingri atbildēja, — es zinu, ka ar jums var runāt tikai atklāti, un pilnīgi atklāti jums saku: es esmu vieglprātīga. Par Frīdu es jūs lūdzu tikai

tādēļ, ka savā neapdomībā devu viņai stingru cerību. *Messire*, viņa gaida un tic manai visuvarenībai. Ja viņai būs jāviļšas, es nonāksu briesmīgā stāvoklī. Man visu mūžu nebūs miera. Neko darīt! Tā nu ir iznācis.

— Ā, — teica Volands, — to var saprast.

— Tātad jūs to izdarīsīt? — klusu jautāja Margarita.

— Nekādā gadījumā, — Volands atbildēja, — redzat, dārgo karalien, iznācis tāds neliels putrojums. Katram resoram jānodarbojas ar saviem jautājumiem. Es nenoliedzu, mūsu iespējas ir krietni lielas, daudz lielākas, nekā domā daži, kam ar prātiņu tā trūcīgāk...

— Jā, nesalīdzināmi lielākas, — runcis nenocietās un piemetināja, acimredzot lepodamies ar šīm iespējām.

— Turi muti, kaut velns tevi parautu! — Volands uzkliedza runcim un runāja tālāk ar Margaritu: — Gluži vienkārši — kāda jēga man darīt to, kas jādara, kā es izteicos, citam resoram? Tātad to nedarišu es, bet darīsīt jūs pati.

— Vai tad notiks tā, kā es vēlos?

Azazello ironiski pašķielēja uz Margaritu, nemanāmi papurināja savu rūsgano ērkuli un nosprauslājās.

— Bet rikojieties taču, ir gan ar jums moka, — Volands nomurmināja, pagrozīja savu globusu un sāka aplūkot kādu detaļu; runādamies ar Margaritu, viņš acimredzot kārtoja vēl kādas savas darišanas.

— Nu, sauciet Frīdu, — Korovjevs teica priekšā.

— Frīda! — Margarita griezīgi iesaucās.

Atsprāga durvis, kaila, izpūrusi sieviete ar neprātīgām acīm, kurās gan vairs nebija iepriekšējā reibuma, ieskrēja iekšā un izstiepa rokas pret Margaritu, bet tā valdonīgi sacīja:

— Tev tiek piedots! Kabatlakatu tev vairs nenoliks!

Frīda iebļāvās, nokrita uz mutes zemē un krusteniski ieplēta rokas, bet tad sekoja Volanda žests un Frīda izgaisa.

— Pateicos jums, palieciet sveiki, — Margarita teica un piecēlās.

— Nu, ko, Begemot, — ierunājās Volands, — mēs taču svētku naktī nesāksim izmantot nepraktiska cilvēka soli. — Viņš pagriezās pret Margaritu. — Tātad tas neskaitās, es taču neko nedarīju. Ko jūs vēlaties pati sev?

Iestājās klusums, kuru pārtrauca Korovjevs, iečukstēdams Margaritai ausī:

— Brilljantvizošā donna, šoreiz es ieteicu jums būt druscīņ saprātīgākai! Laime var arī vairs neuzsmaidīt.

— Es gribu, lai man tūlīt, šinī pašā mirklī, atdod manu mīļāko, manu meistaru, — Margarita teica, un viņas seja krampjaini sarāvās.

Istabā iebrāzās vējš, sveču liesmas noliecās, pavērās smagais loga aizkars, atvērās logs, tālumā augstu jo augstu kļuva redzams pilns mēness, taču tas nebija bālais rītausmas, bet īsts pusnakts mēness. Pār palodzi uz grīdas noklājās zaļganīgās nakts gaismas lakats, un šai gaismā parādījās Ivana nakts viesis, kurš sevi dēvēja par meistarū. Viņš bija slimnīcas drēbēs — halātā, čībās, un galvā viņam bija melnā cepurīte, no kuras viņš nekad nešķīrās. Neskūtā seja drudzaini raustījās, acis bija gan bezprāts, gan bailes no sveču liesmām, bet mēness gaisma virda ap viņu.

Margarita viņu pazina uzreiz, iestenējās, sasita rokas un skrēja klāt. Viņa tam skūpstīja pieri, lūpas, glaudās pie sarainā vaiga, un ilgi valdītās asaras tagad ar strauami plūda pa vaigiem. Viņa spēja izrunāt vienu vienīgu vārdu un atkārtoja to bez jēgas:

— Tu... tu... tu...

Meistars atbīdīja viņu no sevis un dobajā balsī teica:

— Neraudi, Margo, neplosi manu sirdi! Es esmu smagi slimš. — Viņš ieķērās palodzē, it kā tūliņ taisītos lēkt uz tās augšā un bēgt, atieza zobus, skatīdamies uz sēdošajiem, un iekliedzās: — Margo, man bail! Man atkal sākušās halucinācijas.

Asaras žņaudza rikli, viņa čukstēja, ar mokām dabū-dama vārdus pār lūpām:

— Nē, nē, nē, tev nav jābaidās ne no vienā! Es esmu pie tevis! Es esmu pie tevis!

Korovjevs veikli un nemanot piebīdīja meistaram krēslu, viņš atslīga tajā, bet Margarita nokrita uz ceļiem, piespiedās viņam pie sāniem un tā arī palika — klusa kā pelīte. Uztraukumā viņa nemaz nepamanīja, ka vairs nav kaila, ka viņai mugurā melns zīda apmetnis. Slimais nokāra galvu un skatījās grīdā ar drūmām slima cilvēka acīm.

— Jā, — pēc klusuma brīža ierunājās Volands, — viņu ir pamatīgi apstrādājuši. — Korovjevam viņš pavēlēja: — Iedod, bruņinieks, šim cilvēkam kaut ko iedzert!

Margarita drebošā balsī centās pierunāt meistarū:

— Nu, iedzer, iedzer! Tu baidies? Nē, nē, tici man, ka tev palīdzēs!

Slimais paņēma glāzi un izdzēra to, kas tur bija iekšā, bet viņam ietrīsējās roka, un tukšā glāze saplīsa pie viņa kājām.

— Tas uz laimi! Tas uz laimi! — Korovjevs čukstēja Margaritai. — Redziet, viņš jau sāk atgūties!

Patiešām — slimā skatiens vairs nebija tik mežonīgs un satraukts.

— Bet vai tā tiešām esi tu, Margo? — mēnesnīcas nakts viesis jautāja.

— Nešaubies ne mirkli, tā esmu es, — Margarita atbildēja.

— Vēl! — pavēlēja Volands.

Kad meistars bija izdzēris otru glāzi, viņa acis atguva dzīvību un sajēgu.

— Nu redziet, pavisam cita lieta, — Volands teica, miegdams acis. — Tagad parunāsimies! Kas jūs tāds esat?

— Tagad es neesmu nekas, — atbildēja meistars, un viņa mute sašķiebās smaidā.

— No kurienes jūs tagad ieradāties?

— No bēdu nama. Es esmu garīgi slimš, — atnācējs atbildēja.

Tas bija pāri Margaritas spēkiem, un viņa atkal sāka raudāt. Ātri noslaucījusi asaras, viņa iekliedzās:

— Briesmīgi vārdi, briesmīgi vārdi! Viņš ir meistars, *messire*, es jums to saku! Izārstējiet viņu, viņš ir tā vērts!

— Vai jūs zināt, ar ko pašreiz runājat, — Volands jautāja atnācējam, — un pie kā atrodaties?

— Zinu, — meistars atbildēja, — trako namā man kaimiņos bija tāds puiselis, Ivans Bezpajumtnieks. Man viņš stāstīja par jums.

— Jā, es atceros, — teica Volands, — man bija ļoti patīkami satīkties ar šo jauno cilvēku pie Patriarhu dīķiem. Viņš mani pašu tik tikko nepadarīja par traku, pierādīdams, ka manis nav. Bet jūs taču ticat, ka es tiešām esmu?

— Būs jātic, — atnācējs teica, — bet mierīgāk būtu, protams, ja varētu uzskatīt jūs par kārtējo halucināciju. Piedodiet man, — meistars atjēdzies piebilda.

— Nu, ja tā ir mierīgāk, tad tā arī uzskatiet, — laipni atbildēja Volands.

— Nē, nē, — Margarita izbijusies iesaucās un kratīja meistarū aiz pleca, — atjēdzies! Tavā priekšā tiešām ir viņš!

Runcis arī šeit iemaisījās:

— Toties es gan patiešām esmu līdzīgs halucinācijai. Paskatieties uz manu profilu mēness gaismā! — Runcis izlida mēness staru kūlī un gribēja vēl kaut ko teikt, bet viņu palūdza palikt klusu, un viņš apklusā, vēl noteicis: — Labi, labi, var arī klusēt. Es būšu tāda klusējoša halucinācija.

— Bet sakiet — kāpēc Margarita jūs dēvē par meistarū? — Volands jautāja.

Meistars iesmējās un sacīja:

— To vājību viņai var piedot. Viņa ir pārāk augstās domās par to romānu, kuru es uzrakstīju.

— Par ko romāns ir?

— Par Ponciju Pilātu.

Sveču liesmu mēlītes atkal sāka šaudīties un lēkāt, nošķindēja trauki uz galda, Volands iesmējās pārkonīgā balsī, bet neviens nenobijās un par šiem smiekliem nebrīnījās. Begemots nezina kāpēc sāka aplaudēt.

— Kā jūs teicāt? Par ko? — Volands iejautājās un pārstāja smieties. — Mūsu laikos? Grandiozi! Un citas tēmas jums nebija? Ļaujiet iemest acil! — Un Volands pastiepa roku ar plaukstu uz augšu.

— Diemžēl tas vairs nav iespējams, — meistars atbildēja, — jo es to krāsni sadedzināju.

— Piedodiet, es tam neticu, — teica Volands, — tas nav iespējams! Manuskripti nedeg. — Viņš pagriezās pret Begemotu un teica: — Nu, Begemot, dod šurp romānu!

Runcis uz ātrāko nolēca no krēsla, un visi ieraudzīja, ka viņš bija sēdējis uz biezas manuskriptu kaudzes. Runcis paņēma virsējo eksemplāru, palocījās un pasniedza to Volandam. Margarita sāka drebēt kā drudzī, asaras iesprāga acīs, un viņa iekliedzās:

— Redz, kur ir manuskripts! Redz, kur viņš ir!

Viņa metās pie Volanda, kunkstēdama no sajūsmas.

— Visuvarenais... visuvarenais!

Volands paņēma viņam sniegto manuskriptu, pagrozīja, nolika sānis un klusēdams, bez smaida skatījās uz

meistaru. Tas nezina kā atkal kļuva grūtsirdīgs un satraukts, pielēca kājās, stiepa rokas pret tālino mēnesi un drebēdams murmināja:

— Pat mēnesnīcas naktī man nav miera; kāpēc iztraucējāt mani? O, dievi, dievi...

Margarita ieķērās slimnieka halātā, pieklāvās viņam un arī pati sāka murmināt caur asarām:

— Ak dievs, kāpēc tev zāles nepalīdz?

— Nekas, nekas, nekas, — čukstēja Korovjevs, rosīdamies ap meistaru, — nekas, nekas... Vēl vienu glāzīti — un es arī kompānijas pēc.

Un glāzīte pamirkšķinājās, uzdzirkstīja mēness gaismā, un šī glāzīte līdzēja. Meistaru nosēdināja, un viņa seja bija pavisam mierīga.

— Tagad nu viss skaidrs, — teica Volands un pabungāja ar savu garo pirkstu pa manuskriptu.

— Pilnīgi skaidrs, — piebalsoja runcis, aizmirsdams, ka solījies būt kā mēma halucinācija, — tagad opusa galvenā līnija man ir skaidra caur un cauri. Ko tu gribēji teikt, Azazello? — runcis klusējošajam Azazello uzprasīja.

— Es gribēju teikt, — tas atpurdēja, — ka tevi derētu noslīcināt.

— Esi žēlsirdīgs, Azazello, — runcis viņam atbildēja. — un neuzvedini manu pavēlnieku uz tādām domām! Tici man, tādā pašā mēnesnīcas oreolā, kādā atnāca nabaga meistars, es katru nakti nāktu pie tevis, mātu ar galvu un aicinātu, lai tu nāc man līdzi. Kā tev tad būtu ap dūšu, Azazello?

— Margarita, — atkal ierunājās Volands, — tagad pasakiet visu, kas jums vajadzīgs!

Margaritai aizliesmojās acis, un viņa lūdzoši paskatījās Volandā.

— Vai es drīkstu ar viņu parunāt čukstus?

Volands piekrietoši pamāja ar galvu, Margarita pieliecās meistaram pie pašas auss un kaut ko nočukstēja. Ko atbildēja meistars, tas bija dzirdams:

— Nē, par vēlu. Es no dzīves nekā vairs negribu. Vieņīgi redzēt tevi. Un lūgt — pamet mani! Ar mani kopā tu aiziesi bojā.

— Nē, es nepametišu, — Margarita atbildēja un pagriezās pret Volandu. — Lūdzu, pārceļiet mūs atpakaļ

uz Arbata šķērsieliņas pagrabu, lai tur aizdegas lampa un lai viss ir, kā bija.

Te meistars pasmaidīja, pieklāva sev klāt Margaritas galvu ar sen jau atrisušiem matiem un teica:

— Ak, neklausieties uz nabaga sievieti, *messire!* Tajā pagraba stāvā jau sen dzīvo cits cilvēks, un vispār tā nemaz nenotiek, ka viss kļūst, kā reiz bijis. — Viņš piespieda vaigu pie savas draudzenes galvas, apskāva Margaritu un klusiņām atkārtoja: — Manu nabaga, nabaga...

— Nenotiek, jūs sakāt? — teica Volands. — Tas ir tiesa. Bet mēs pamēģināsim. — Un viņš uzsauca: — Azazello!

Tūdaļ pat no griestiem taisni uz grīdas nokrita apjuccis, gandrīz vai sajēgu zaudējis pilsonis vienā apakšveļā, bet galvā tam nezin kāpēc bija žokejcepure un rokā čemodāns. Cilvēks no bailēm drebēja un tupstījās.

— Mogaričs? — Azazello jautāja no debesīm nokritušajam.

— Aloīzijs Mogaričs, — tas trīcēdams atbildēja.

— Jūs bijāt tas, kurš, izlasījis Latunska rakstu par šī te cilvēka romānu, uzrakstījāt par viņu sūdzību, kurā apgalvojāt, ka viņš pie sevis glabā nelegālu literatūru? — jautāja Azazello.

Pilsonis kļuva zils un sāka liet gaužas nožēlošanas asaras.

— Jūs gribējāt pārcelties uz viņa istabām? — Azazello pūlējās jautāt pēc iespējas sirsnīgāk.

Istabā atskanēja satracinātas kaķes šnāksana, un Margarita ar kaucienu: — Tad redzi, kas ir ragana, redzi! — iecirta nagus Aloīzija Mogariča sejā.

Iestājās īsts sajukums.

— Ko tu dari? — meistars nostenējās. — Margo, ne-taisi sev kaunu!

— Es protestēju — tas nav kauns, ko viņa dara, — runcis kļiedza.

Korovjevs ar mokām atrāva Margaritu no svešā.

— Es tur vannu iebūvēju, — zobus klabinādams, šakrāpētais Mogaričs sēca un no šausmām sāka bērt pašam nesakarīgi: — Vienreiz balsināta istaba... vienreiz krāsa...

— Nu redz, cik labi, ka ierīkoji vannu, — Azazello balsī bija tāda kā atzinība, — viņam vannas būs nepieciešamas. — Un tad sekoja blāviens: — Ārā!

Mogaričs apsviedās ar kājām gaisā un pa atvērto logu tenteriski izlidoja no Volanda guļamistabas.

Meistaram bija platas acis no brīnumiem, viņš nočukstēja:

— Tomēr šeit iet vēl trakāk, nekā Ivans stāstīja! — Pārsteigumā viņš palūkojās apkārt un tad uzrunāja runci: — Bet piedodiet... vai tu... vai jūs... — viņš aprāvās, jo nezināja, kā pareizi jāuzrunā runči — ar «tu» vai ar «jūs», — vai jūs esat tas pats runcis, kurš brauc ar tramvaju?

— Tieši tā, — runcis, juzdamies glaimots, apstiprināja un piebilda: — Patīkami dzirdēt, ka runci uzrunā tik pieklājīgi. Nezin kāpēc visus runčus uzrunā ar «tu», kaut arī neviens runcis nekad ne ar vienu tubrālības nav dzēris.

— Man nezin kāpēc šķiet, ka jūs tā pa īstam nemaz neesat runcis, — nedroši teica meistars, — manu pazušānu slimnīcā var atklāt kuru katru brīdi, — viņš bikli sacīja Volandam.

— Nu, ko viņi tur var atklāt! — Korovjevs viņu mierināja, un tajā pašā brīdī viņam rokās parādījās kaut kādas grāmatas un papīri. — Šī ir jūsu slimības vēsture?

— Jā.

Korovjevs iemeta slimības vēsturi kamīnā.

— Reiz nav dokumenta, tad nav arī paša cilvēka, — Korovjevs apmierināti noteica, — un šī ir tā jūsu apbūvētāja mājas grāmata?

— Jā-ā...

— Kas tad tajā ir pierakstīts? Aloīzijs Mogaričs? — Korovjevs uzpūta mājas grāmatas lapai. — Žvikt, un viņa vairs nav, iegaumējiet — viņa nav arī bijis. Bet, ja tas individuālais būvētājs brīnīsies, pasakiet, ka Aloīzijs viņam rādījis sapņos. Mogaričs? Kāds Mogaričs? Nekāda Mogariča nav bijis. — Te ar auklu cauršūtā mājas grāmata Korovjeva rokās izgaisa. — Tagad tā jau ir apbūvētāja atvilktnē.

— Jūs pareizi teicāt, — pārsteigts par Korovjeva veiklo rīcību, meistars sacīja, — ja nav dokumenta, nav arī cilvēka. Tieši manis tā tad nav, jo man nav dokumentu.

— Es atvainojos, — iekliedzās Korovjevs, — tagad gan jums ir halucinācijas; lūdzu, jūsu dokumenti! — Un Korovjevs pasniedza tos meistaram. Pēc tam tiksmi izstaiņājās un saldā balsī pačukstēja Margaritai: — Un te ir jūsu īpašums, Margarita Nikolajevna! — Un viņš pasniedza tai burtnīcu ar apdegušām malām, sakaltušu rozi, fotogrāfiju un ar īpašu saudzību krājkases grāmatīņu. — Desmit tūkstoši, kā jums bija labpaticies noguldīt, Margarita Nikolajevna. Mēs svešu neņemam.

— Lai man visas četras ķepas nokalst, ja es kam svešam pieskaros, — runcis klaigāja un lēkāja pa čemodāna vāku, lai iedabūtu visus nelaimīgā romāna eksemplārus čemodānā.

— Jūsu dokumenti arī. — Korovjevs pasniedza Margaritai viņas dokumentus, pagriezās uz Volanda pusi un godbijīgi paziņoja: — *Messire*, tas ir viss!

— Nē, ne gluži, — Volands teica, atraudamies no sava globusa. — Mana cienītā donna, ko jūs man pavēlēsīt darīt ar jūsu svītu? Man personiski tā nav vajadzīga.

Kaila, kā bijusi, istabā iedrāzās Nataša, sasīta rokas un sāka klaigāt Margaritas priekšā:

— Esiet laimīga, Margarita Nikolajevna! — Viņa vairākkārt sveicienā pamāja ar galvu meistaram, pēc tam atkal griezās pie Margaritas. — Es taču zināju, uz kurieni jūs ejat.

— Mājkalpotājas visu zin, — runcis teica un zīmīgi pacēla ķepu, — smagi kļūdās tas, kurš domā, ka viņas ir aklas.

— Ko tu gribi, Nataša? — Margarita jautāja. — Ej atpakaļ uz savrupmāju!

— Mana sirsnī Margarita Nikolajevna, — lūdzoši ierunājās Nataša un nometās Margaritas priekšā uz ceļiem, — palūdziet viņus, — viņa pameta aci uz Volanda pusi, — lai mani patur par raganu! Es vairs negribu uz savrupmāju! Ne pie inženiera, ne pie tehniķa par sievu neiešu! Vakar ballē mani bildināja Žaka kungs. — Nataša pavēra dūrīti, tajā spīguļoja kaut kādas zelta monētas.

Margarita vaicājoši paskatījās uz Volandu. Tas pamāja ar galvu. Nataša krita Margaritai ap kaklu, skaļi nobučoja to un ar uzvaras kliedzienu izlidoja pa logu.

Natašu nomainīja Nikolajs Ivanovičs. Viņš bija atguvis savu cilvēka izskatu, bet bija ārkārtīgi drūms, pat īgns.

— Šo nu gan es atlaižu ar neizsakāmu baudu, — teica Volands, ar riebumu paskatīdamies uz Nikolaju Ivanoviču, — ar ārkārtīgu baudu, jo viņš šeit ir lieks.

— Es ļoti lūdzu, — Nikolajs Ivanovičs ierunājās, trimīgi skatīdamies apkārt, bet runādams stipri uzstājīgi: — Izsniegt man izziņu par to, kur esmu pavadījis iepriekšējo nakti!

— Kādam nolūkam? — runcis bargi noprasīja.

— Lai varētu uzrādīt milīcijai un dzīvesbiedrei, — apņēmīgi paskaidroja Nikolajs Ivanovičs.

— Parasti mēs izziņas neizsniedzam, — runcis sarauca pieri, — bet lai notiek, jums — izņēmuma kārtā.

Nikolajs Ivanovičs nepaguva ne aci pamirkšķināt, plikā Gella jau sēdēja pie rakstāmmašīnas, un runcis diktēja:

— Ar šo apliecinu, ka izziņas uzrādītājs Nikolajs Ivanovičs minēto nakti pavadīja ballē pie sātana, kurp bija pieaicināts kā satiksmes līdzeklis... Gella, tagad liec iekavas! Iekavās — «kalpoja par vepri». Paraksts — Begemots.

— Bet datums? — iepīkstējās Nikolajs Ivanovičs.

— Datumus mēs nerakstām, datētas izziņas nav vairs derīgas, — runcis atteica, pavicināja papīru pa gaisu, kaut kur sagrabināja zīmogu, pēc visiem likumiem uzpūta tam dvašu, uzspieda uz papīra vārdu «abmaksāts» un pasniedza dokumentu Nikolajam Ivanovičam. Pēc tam Nikolajs Ivanovičs nozuda, bet viņa vietā ieradās cits — negaidīts cilvēks.

— Vai tad vēl kāds? — ar pretīgumu balsī iejautājās Volands, ar plaukstu aizsegdamies no sveču gaismas.

Varenuha nokāra galvu, nopūtās un klusām teica:

— Laidiet mani atpakaļ! Es nevaru strādāt par vampīru. Toreiz es Rimski gandrīz līdz nāvei pārbiedēju ar Gellu. Bet es neesmu asinskārīgs. Laidiet mani projām!

— Ko viņš tur murgos? — viebdamies jautāja Volands.

— Kas tas par Rimski? Un kas tās vispār par blēņām?

— Nepiegrīziet tam nekādu vērību, *messire*, — Azazello atbildēja un pievērsās Varenuham. — Neķītrības pa telefonu runāt nedrīkst! Melot pa telefonu arī nedrīkst! Skaidrs? Nedarīsīt vairs tā?

No priekiem Varenuhas galvā viss sagriezās ačgārnī, ar starojošu seju, pats neapjēgdams, ko saka, viņš sāka solīties:

— Visaugstā die... tas ir, es gribu teikt, jūsu augst... es tūlīt pēc pusdienas pārtraukuma... — Varenuha spieda rokas pie sirds un lūdzoši skatījās uz Azazello.

— Labi, prom uz mājām! — teica Azazello, un Varenuha izčibēja.

— Tagad es gribu palikt viens pats ar viņiem. — Un Volands norādīja uz meistaru un Margaritu.

Volanda pavēle tika acumirkli izpildīta. Brīdis kļūsuma, pēc tam Volands paskatījās uz meistaru.

— Tātad atpakaļ uz Arbata pagrabstāvu? Bet kurš tad rakstīs? Kā būs ar sapņošanu, ar iedvesmi?

— Man vairs nav ne sapņu, ne arī iedvesmes, — meistars atbildēja, — nekas mani vairs neinteresē, tikai viņa vienīgā. — Un meistars atkal uzlika roku Margaritai uz pleca. — Mani ir salauzuši, mani māc garlaicība, un es gribu uz pagrabu.

— Bet jūsu romāns, Pilāts?

— Es viņu nīstu, to romānu, — meistars atbildēja, — pārāk daudz ciešanu bijis viņa dēļ.

— Es tevi lūdzu, — Margarita sacīja ļoti skumjā balsī, — nerunā tā! Kāpēc tu plosi manu sirdi? Tu taču zini, ka es visu savu dzīvi esmu ielikusi šinī tavā darbā. — Margarita piebilda, pagriezusies uz Volanda pusi: — *Messire*, neklausieties viņā, viņš ir par daudz izmoci!

— Bet par kaut ko taču vajadzēs rakstīt? — Volands teica. — Ja prokurators izsmelts, nu, sāciet attēlot kaut vai to pašu Aloiziju.

Meistars pasmaidīja.

— Lapšonņikova to nedrukās, turklāt tas arī ir gaužām neinteresanti.

— No kā tad jūs dzīvosit? Iesit ubagot?

— Labprāt, labprāt, — meistars atbildēja, pieklāva Margaritu sev klāt, apskāva viņas plecus un piemetināja: — Viņā ņems virsroku saprāts, un viņa pametīs mani...

— Nedomāju gan, — caur zobiem noteica Volands. — Tātad cilvēks, kas uzrakstījis par Ponciju Pilātu, nolien pagrabā, lai tupētu pie lampas un ubagotu?

Margarita atgāja nost no meistara un ļoti dedzīgi teica:

— Es izdarīju visu, ko spēju, es pat ausī viņam iečukstēju pašu vilinošāko. Bet viņš no tā atteicās.

— To, ko jūs čukstējāt, es zinu, — Volands iebilda, — tas nav pats vilinošākais. Bet man jums jādara zināms, — viņš pasmaidījis pievērsās meistaram, — ka jūs romāns jums vēl sagādās pārsteigumus.

— Tas būtu bēdīgi, — meistars atbildēja.

— Nē, nē, tas pavisam nebūs bēdīgi, — Volands teica, — nekā briesmīga vairs nebūs. Nu, Margarita Nikolajevna, viss ir padarīts. Vai jums ir vēl kādas pretenzijas?

— Ko jūs runājat, *messire!*

— Tad paņemiet no manis par piemiņu, — Volands teica un izvilka no spilvenapakšas mazu, dimantiem nobārstītu zelta pakavu.

— Nē, nē, nē, par ko tad!

— Jums tiešām gribas ar mani strīdēties? — Volands jautāja un pasmaidīja.

Tā kā Margaritas apmetnim nebija kabatu, viņa ietina pakavu salvetē un savilka ciešu mezglu. Tajā brīdī viņa pamanīja kaut ko pārsteidzošu. Viņa paskatījās uz logu, uz tajā vizošo mēnesi un teica:

— Bet es kaut ko nesaprotu... Kā tas iznāk, ka visu laiku pusnakts un pusnakts, jau sen taču vajadzēja būt rītam?

— Svētku pusnakti patīkami arī drusku paildzināt, — Volands atbildēja. — Nu, es vēlu jums laimes!

Margarita lūdzoši pastiepa rokas, bet neuzdrošinājās Volandam tuvoties, vienīgi klusiņām noteica:

— Ardievul Ardievul!

— Uz redzēšanos, — sacīja Volands.

Un Margarita melnā apmetnī, meistars slimnīcas halātā izgāja juvelierienes koridorā, kur dega svece un kur viņus gaidīja Volanda svīta. Kad visi gāja no koridora ārā. Gella nesa čemodānu, kurā bija romāns un Margaritas Nikolajevnas nelielā iedzīve, bet runcis palīdzēja Gellai. Pie dzīvokļa durvīm Korovjevs atvadījās un nozuda. pārējie pavadītāji gāja līdzī arī pa trepēm. Tur nebija neviena cilvēka. Trešā stāva kāpņu laukumiņā kaut kas miksti nobūksķēja, bet tam neviens īpašu uzmanību nepievērsa. Pie sestajām parādes durvīm Azazello papūta augšup, un viņi, izgājuši pagalmā, kurā

neiespīdēja mēness, ieraudzīja, ka uz kāpnītēm — acīmredzot tik stiprā miegā, ka šauj kaut vai ar lielgabalu, — gulēja cilvēks garos stulmzābakos un ar žokeni galvā, bet mazliet attālāk stāvēja liels, melns limuzīns ar nodzēstām ugunīm. Caur priekšējo stiklu ne visai skaidri vīdēja krauķa siluets.

Visi jau taisījās sēsties mašīnā, kad izmisusi Margarita klusiņām iekliedzās:

— Ak dievs, es esmu pazaudējusi pakavu!

— Sēdieties visi mašīnā, — Azazello teica, — un pagaidiet mani! Es tūlīt nākšu, man tikai jānoskaidro, kas par lietu. — Un viņš nozuda parādes durvis.

Bet lieta bija tāda: kādu laiciņu pirms Margaritas, meistara un pavadoņu iznākšanas uz trepēm no 48. dzīvokļa, kurš atradās taisni zem juvelierienes dzīvokļa, kāpņu telpā iznāca kalsna sieviete ar kannu un somu rokā. Tā bija tā pati Annuška, kura trešdien, Berliozam par nelaimi, pie virpuļvārtiņiem bija izlaistījusi saulpuķu eļļu.

Neviens nezināja un droši vien nekad neuzzinās, ko šī sieviete Maskavā darīja un no kā viņa dzīvoja. Par viņu zināms vienīgi tas, ka viņa ir sastopama katru dienu vai nu ar kannu, vai somu, vai arī ir ar kannu, ir ar somu rokās, ka viņa var sastapt petrolejas bodē, tirgū, vārtu telpā, uz kāpnēm, bet visbiežāk virtuvē, 48. dzīvoklī, kas bija šīs Annuškas mitekļis. Bez tam visi zināja — lai kur Annuška bija, lai kur viņa parādījās, tūlīt tur sākās skandāls, visi zināja arī to, ka viņa iesaukta par «Mēri».

Mēris jeb Annuška no rītiem nezin kāpēc cēlās neparasti agri, bet šodien viņa uztrūkās melnā tumsā, pēc pulksten divpadsmitiem. Pagriezās atslēga, durvis parādījās Annuškas deguns, pēc tam visa Annuška, viņa aizcirta durvis sev aiz muguras un jau bija gatava doties uz kaut kurieni, kad vienu stāvu augstāk noblikšķēja durvis, kaut kas vēlās pa trepēm lejā un, uzdrāzies Annuškai virsū, trieca pret sienu tik stipri, ka viņa sasita pakausi.

— Kur tevi nelabais trenc vienās apakšbiksēs? — ar roku taustīdama pakausi, Annuška iebrēcās. Cilvēks, kam mugurā apakšveļa, galvā žokene un rokā čemodāns, nevēra vaļā acis un Annuškai atbildēja miegainā aizkapa balsī:

— Vannas krāsns! Krāsa! Cik nemaksāja viena pati balsināšana! — Viņš apraudājies ierēcās: — Ārā! — Taču viņš metās nevis tālāk, pa kāpnēm lejā, bet atpakaļ — uz augšu, kur ekonomists ar kāju bija izsitis kāpņu telpas logu, un pa turieni ar galvu pa priekšu izlēca pagalmā. Annuškai vairs sasistais pakausis nebija ne prātā, viņa noelsās un metās pie loga. Nogūlās uz vēdera un izbāza galvu ārā, jo cerēja, ka tūlīt uz luktura apgaismotā pagalma asfalta ieraudzīs lupatlēveros nosītušos cilvēku ar čemodānu. Bet uz pagalma asfalta nekā tamlīdzīga nebija.

Acimredzot miegainā un dīvainā persona ir aizspurgusi no mājas kā putniņš — bez pēdām. Annuška pārkrustījās un nodomāja: «Jā, ar to piecdesmito dzīvokli tā ir, kā ir! Par velti jau cilvēki nerunā! Tur kaut kas nav kārtībā!»

Annuška nepaspēja savu domu izdomāt līdz galam, kad stāvu augstāk atkal noklaudzēja durvis un jau nākošais joza lejā. Annuška pieplaka pie sienas un redzēja, ka diezgan solīda izskata vīrietis ar bārdu, bet, kā Annuškai izlikās, ar tādu kā sivēna purnu aizdrāžas viņai garām un, tāpat kā pirmais, aizbēg pa logu un pēdu uz asfalta nepaliek. Annuškai jau bija piemirsies, uz kurieni viņa gribēja iet, viņa stāvēja uz trepēm, meta krustus un sarunājās pati ar sevi.

Arī trešais, bez bārda, ar gludu, skūtu ģīmi, garā krievu kreklā, parādījās visai drīz un atkātoja visu to pašu.

Annuškai par labu jāatzīst, ka viņa bija zinātkāra, tāpēc nolēma pagaidīt, var būt, ka notiek vēl kādi brīnumi. Durvis atvērās vēlreiz, un tagad lejup nāca vesela kompānija, nedrāzās, nāca tīri godīgi, kā jau cilvēki nāk. Annuška atvirzījās no loga, noskrēja pa trepēm lejā, pie savām durvīm, veikli atvēra tās, iešmuka iekšā, palika tikai durvju spraudziņa un šausmīgā ziņkārībā spīdoša Annuškas acs.

Viens, ne īsti slimš, ne īsti vesels, tāds dīvains, bāls, apaudzis ar bārdu, galvā melna cepurīte, mugurā kaut kāds halāts, nedrošiem soļiem kāpa lejup. Viņu zem rokas saudzīgi veda kaut kāda dāmiņa, un Annuškai pus-tumsā likās, ka viņa gērbusies melnā talārā. Dāmiņai kājas vai nu basas, vai arī apautas kaut kādās pilnīgi caurspīdīgās un skrandās saplēstās — droši vien ārzemju

kurpēs. Fui, kurpes bija tīrais nieks! Bet dāmiņa taču plika! Nu jā, plika, vienīgi talāru uz pleciem uzmetusi! «Ar to dzīvokli kaut kas nav kārtībā!» Annuškas dvēselē valdīja liela liksmība; nu reiz gan būs ko stāstīt kaimiņiem!

Aiz savādi ģērbtās dāmiņas nāca pilnīgi pliks sievišķis ar čemodānu rokā, bet turpat ap čemodānu grābstījās melns, milzīgs runcis. Annuška, berzēdama acis, ar grūtībām noturējās, skaļi neieciepstējusies.

Gājienu noslēdza tāds kā paklībs maza auguma ārzemnieks ar šķību aci, viņš bija bez svārkiem, baltā frakas vestē un ar kaklasaiti. Visa šī kompānija pagāja Annuškai garām un devās lejup. Tad kaut kas nošķinda uz kāpņu laukumiņa. Soļi lēnām noklusa, Annuška kā čūska izslīdēja pa durvīm, kannu nolika pie sienas, blāks — uz vēdera un sāka taustīt ar abām rokām. Beidzot viņa atrada salveti, kurā bija ievīstīts kaut kas smags. Annuškai bezmaz acis izsprāga no pieres, kad viņa atsēja salveti vaļā. Annuška piebāza dārglietu pie paša deguna, un acis viņai pilnīgi vilciski iekvēlojās. Galvā sagriezās viesulis: «Es neko nezinu! Un neko negribu zināt!... Uzreiz pie krustdēla? Vai labāk sazāgēt vairākās daļās... Dimantiņus var izknibināt... Un tad pa vienam dimantiņam: vienu uz Petrovku, otru uz Smoļenskas tirgu... Un — es neko nezinu un neko negribu zināt!»

Annuška iebāza atradumu azotē, paķēra kannu, taisījās šmaukt atpakaļ dzīvoklī un uz pilsētu nemaz neiet, bet tad, velns viņu zin no kurienes, viņas priekšā parādījās tas pats, ar šķībo aci un balto priekšu, un nočukstēja:

— Dod šurp pakavu un salveti!

— Kādu salvetes pakavu? — Lai nu ko, bet izlikties Annuška mācēja. — Es nekādu salveti ne acu galā ne esmu redzējusi. Vai jūs, pilsoni, pie reizes neesat piedzēries?

Baltkrūtais neko neteica, bet ar cietiem kā autobusa rokturi un tikpat aukstiem pirkstiem sagraβα Annušku aiz rīkles tā, ka nekāds gaiss Annuškas krūtīs vairs netika. Kanna izkrita Annuškai no rokām. Paturējās kādu brītiņu Annušku bez gaisa, ārzemnieks atlaidā pirkstus vaļā. Iekampusi gaisu, Annuška pasmaidīja.

— Ak, to pakaviņu, — viņa teica, — vienu mirklīti! Tad tas ir bijis jūsu pakaviņš? Skatos — ir, salvetē ievīs-

tīts... Es tišām pacēlu, lai kāds nepievāc, pēc tam meklē, cik ādā lien!

Dabūjis pakavu un salvetīti, ārzemnieks sāka visādi izteikt savu pateicību, cieši spiest viņai roku un ar ārzemnieka akcentu skaidrot, kāpēc viņš ir tik pateicīgs:

— Es jums esmu ārkārtīgi pateicīgs, kundze. Šis pakavs man ir dārga piemiņa. Par to, ka jūs viņu saglabājāt, atļaujiet pasniegt jums divsimt rubļu. — Viņš tūlīt no vestes kabatas izvilka naudu un izsniedza Annuškai.

Tā, smaidīdama līdz ausīm, spēja vienīgi izklukstēt:

— Ah, lielu lielais paldies! Mersi! Mersi!

Devīgais ārzemnieks ar joni bija jau vienu trepju posmu zemāk, bet pirms aizšmaukšanas pavisam no apakšas nokliedza, taču bez kāda akcenta:

— Vecā ragana, ja tev vēl kaut kad gadās svešu mantu atrast, tev viņa jānes uz miliciju, nevis jābāž azotē!

No visa kāpnēs pieredzētā Annuškai galvā džinkstēja, un viņa pēc inerces vēl ilgi kladzināja:

— Mersi! Mersi! Mersi! — Bet ārzemnieka jau sen vairs nebija.

Arī mašīnas pagalmā nebija. Atdevis Margaritai Volanda dāvanu, Azazello atsveicinājās, pajautāja, vai mašīnā ir ērti, Gella sulīgi saskūpstījās ar Margaritu, runcis ar cieņu noskūpstīja viņai roku, pavadītāji pamāja mašīnas sēdekļa kaktā nekustīgi atkritušajam meistaram, pamāja ar roku krauķim un pazuda gaisā, neapgrūtinādami sevi ar lieku kāpelēšanu pa trepēm. Krauķis aizdedza mašīnas spuldzes un garām pavārtē saldi guļošanai cilvēkam izbrauca uz ielas. Dārza iela nepazina ne miegu, ne mieru, tagad tās gaismām pievienojās arī lielās, melnās mašīnas spuldžu ugunis.

Pēc stundas Arbata šķērsielīņas pagrabstāvā, pirmajā istabā, kur viss bija tāpat kā līdz pagājušā gada drausmīgajai rudens naktij, pie galda, aplāta ar samta galdautu, lampas abažūra ēnā, kur stāvēja vāze ar kreimenēm, sēdēja Margarita un raudāja no pārdzīvotajiem satraukumiem un laimes. Viņai priekšā bija uguns samaitātā burtnīca, bet blakus — neskartu burtnīcu grēda. Mājiņa klusēja. Mazajā blakusistabā, apsegts ar slimmīcas halātu, uz dīvāna dziļā miegā gulēja meistars. Viņš elpoja mierīgi, bez skaņas.

Izraudājusies Margarita ķērās pie veselajām burtnīcām un sameklēja to vietu, kuru bija pārlasījusi pirms tikšanās ar Azazello pie Kremļa sienas. Margaritai nenāca miegs. Viņa glaudīja manuskriptu, vieglītēm kā mīlu kaķēnu grozīja to rokās, aplūkoja no visām pusēm, atšķīra titullapu, skatījās beigās. Viņai uzbrāzās pēkšņa un šausmīga doma, ka tas viss ir atkal viena burvestība, ka burtnīcas tūlīt izgaisīs, viņa atkal atradīsies savrupmājas guļamistabā, pamodīsies un būs jāiet slicināties. Bet tā bija pēdējā šausmīgā doma, viņas ilgo ciešanu atbals. Nekas neizgaisa, visuvarenais Volands bija tiešām visuvarens, un, cik sirds vēlas, kaut vai līdz pašai rīta ausmai, Margarita varēja čaukstināt burtnīcu lapas, lasīt un skūpstīt tās, varēja pat pārlasīt to, ka:

«No Vidusjūras atnākusi tumsa pārklāja prokuratora ienīsto pilsētu... Jā, tumsa...»

25. NODAĻA

KĀ PROKURATORS MĒGINĀJA GLĀBT JŪDASU NO KIRJATAS

No Vidusjūras atnākusi tumsa pārklāja prokuratora ienīsto pilsētu. Nozuda gaisa tilti starp templi un drausmīgo Antonija torni, no debesīm nogāzās tumsas bezdibenis un aprija pār hipodromu stāvošos spārnotos dievus, Hasmoneja pili ar visām tās ambrazūrām, tirgus laukumus, karavānserālus, šķērsielas, diķus... Varenā Jerušalajima pazuda tik pēkšņi, it kā tās nemaz nebūtu bijis. Visu bija aprijusi tumsa, līdz nāvei nobaidīdama katru dzīvu radību Jerušalajimā un tās apkārtnē. Savāds mākonis bija atnācis no jūras pavasara mēneša nīzāna četrpadsmitās dienas vakarpusē.

Ar savu pavēderi tas jau bija uzgāzies Kailajam Kalnam, kur bendes steidzās durt un nobeigt savus upurus, tas uzgāzās Jerušalajimas templim un, dūmakainās vērpētēs veldamies lejup no kalna, pārplūdināja Lejas Pilsētu. Tas vēlās iekšā pa logiem un trenca cilvēkus mājās. Mākonis nesteidzās atdot savu valgmi, bet neskopojās ar gaismu. Tiklīdz dūmakaini melno zaņķi uzšķērda uguns, no piķa melnās tumsas tūlīt augšup uzšāvās milzīgais tempļa akmens blāķis ar spīdošu, zvīņainu jumtu. Acumirkliņa bija šī uguns, un templis atkal nogrima

tumsas bezdibenī. Vairākkārt tas šāvās no turienes ārā un gāzās atpakaļ, un katru šo gāšanos pavadīja katastrofu vēstošs grāviens.

Citi uzzibsnījumi rāva no tumsas bezdibeņa ārā tempļim iepretī uz rietumu kalna stāvošo Hēroda Lielā pili, un briesmīgas bezacu skulptūras, zeltā mirguļodamas, šāvās pret melnajām debesīm un stiepa tām pretī rokas. Bet debesu uguns atkal noslēpās un smagie pērkona grāviņi ietrenca zeltītos elkus atpakaļ tumsā.

Lietus gāze iesākās pēkšņi un pārgāja viesuļvētrā. Tajā vietā, netālu no marmora sola, kur ap pusdienlaiku bija sarunājušies prokurators un augstais priesteris, ar lielpabalšāvienu skaņu kā smildziņa vidū uz pusēm tika pārlauzta ciprese. Kopā ar lietus šļakatām un krusu uz balkona zem kolonnām lidoja norautas rozes, magnoliļu lapas, sīki zariņi un smiltis. Viesuļvētra plosīja dārzu.

Zem kolonnām šinī brīdī bija tikai viens cilvēks, un tas bija prokurators.

Viņš nesēdēja savā sēdeklī, bet bija atlaidies guļavietā, kuras priekšā stāvēja mazs, zems galds ar visādiem ēdieniem un viņa krūkām. Arī galda otrā pusē atradās guļavietā, bet tā bija tukša. Prokuratora kājgalī uz grīdas plētās neuzslaucīta, sarkana — it kā asiņu peļķe un mētājās sasistas viņa krūkas lauskas. Kalps, kurš pirms negaisa bija klājis prokuratoram galdu, nezina kāpēc nobijās no viņa skatiņa, uztraucās, ka nebūs kaut ko izdarījis pa prātam, un prokurators, noskaities uz viņu, trieca viņa krūku pret mozaikas grīdu, teikdams:

— Kāpēc tu novērs acis no manis, kad pasniedz? Vai tu esi ko nozadzis?

Afrikāņa melnā seja kļuva pelnu pelēka, viņa acīs parādījās nāves bailes, rokas nodrebēja, un viņš tik tikko nesusīta otru krūku, bet prokuratora dusmas atplūda tikpat ātri, kā uzplūdušas. Afrikānis gribēja salasīt suķes un uzslaucīt peļķi, bet prokurators atmeta ar roku, un vergs aizskrēja. Bet peļķe palika.

Tagad viesuļvētras laikā afrikānis slēpās pie nišas, kurā stāvēja kailas, baltas sievietes statuļa ar nodurtu galvu, vergs baidījās parādīties nelaikā, bet baidījās arī palaist garām to mirkli, kad prokurators viņu var pasaukt.

Negaisa pustumsā, guļavietā atlaidies, prokurators pats sev lēja viņu, lēniem malkiem dzēra no kausa, šad

tad paņēma maizi, drupināja un ēda maziem kumosiem, izsūca pa austerei, zelēja citronu un atkal dzēra.

Ja nekraktu lietus, nedārdinātu pērkons, it kā grasīdamies sašķaidīt pils jumtu, ja krusa negrabētu pret balkona trepju pakāpieniem, varētu dzirdēt, ka prokurators kaut ko murmina pats pie sevis. Un, ja šaudīgā debess uguns pārvērstos par pastāvīgu gaismu, vērotājs pamānītu, ka prokuratora seja ar iekaisušajām acīm, kurās savas pēdas atstājušas pēdējās bezmiega naktis un vīns, pauž lielu nepacietību, ka prokurators ne tikai skatās uz viņa peļķē peldošajām divām baltām rozēm, bet bieži jo bieži pavērš seju pret ūdens šļakstiem un smiltīm, ko vējš nes no dārza, ka viņš kaut ko gaida un gaida ar nepacietību.

Laiks gāja, un ūdens plīvurs prokuratora acu priekšā kļuva caurspīdīgāks. Lai cik briesmīgs bija negaiss, tas pamazām sāka pierimt. Zari vairs nekrakšķēja un nebīra zemē. Retāk plaiksnīja zibens un spēra pērkons, Jerušalajimu vairs neapņēma tumši violets padebesis ar baltām malām, pāri tai gāja parasts, pelēks negaisa arjergarda mākonis. Negaiss aizvirzījās uz Nāves jūru.

Tagad jau varēja atšķirt, kur čab lietus un kur šalc ūdens, kas gāžas pa notekām un to trepju pakāpieniem, pa kuriem dienā prokurators bija gājis uz laukumu, lai paziņotu spriedumu. Drīz iečurkstējās arī fontāns. Kļuva gaišāks. Uz austrumiem skrejošajā pelēkajā miglā parādījās zili logi.

Iztālēm caur sīka lietutiņa sirsināšanu līdz prokuratora ausīm atlidoja vājas tauru skaņas un daudzu simtu pakavu klaboņa. Prokurators sakustējās, un viņa seja kļuva mundrāka. No Kailā Kalna atgriezās kavalērijas āla un, spriežot pēc skaņas, jāja pa to pašu laukumu, kur tika paziņots spriedums.

Beidzot prokurators izdzirda tik nepacietīgi gaidītos soļus uz trepēm, kuras ved uz dārza augšējo laukumiņu balkona priekšā. Prokurators izstiepa kaklu, viņa acis priecīgi iemirdzējās.

Starp divām marmora lauvām vispirms parādījās galva ar kapuci, pēc tam pilnīgi slapjš cilvēks, tik slapjš, ka apmetnis lipa pie miesas. Tas bija tas pats cilvēks, kurš pirms sprieduma čukstējās ar prokuratoru pils aptumšotajā istabā un kurš nāves soda izpildīšanas laikā sēdēja uz trijkājainas taburetes un spēlējās ar rīkstīti.

Taisni pa peļķēm viņš šķērsoja dārza laukumīņu, spēra soli uz balkona mozaikas grīdas un, pacēlis roku, augstā un patīkamā balsī sacīja:

— Lai prieks un labklājība prokuratoram! — Atnākušais sveicināja latīniski.

— Dievi! — Pilāts iesaucās. — Jūs taču esat izmircis līdz ādai! Kas par negaisul! Vai ne? Nekavējoties lūdzu jūs šurp! Dariet man to prieku, pārgērbieties!

Ienācējs atsvieda kapuci, atklādams galīgi slapju seju, mati bija pielipuši pie pieres, taču viņš, savilcis savu skūto seju pieklājīgā smaidā, mēģināja no pārgērbšanās atteikties, apgalvodams, ka lietutiņš viņam nevarot kaitēt.

— Pat netaisos jūs uzklaut, — Pilāts atbildēja un sasita plaukstas. Tas bija izsaukums kalpiem, kuri atradās savās slēptuvēs, viņš tiem deva rīkojumu parūpēties par atnākušo, bet pēc tam nekavējoties pasniegt karstu ēdienu. Lai izžāvētu matus, pārgērbtos, pārautu kājas un vispār savestu savu ārieni kārtībā, pie prokuratora atnākušajam nemaz nevajadzēja daudz laika, un drīz vien viņš parādījās balkonā — sausās sandalēs, sausā karavīru sarkanajā apmetnī, gludi sasukājies.

Ap šo laiku virs Jerušalajimas atkal atgriezās saule un, pirms iet un ieslīgt Vidusjūrā, meta atvadu starus prokuratora nīstamajai pilsētai un zeltīja balkona trepju pakāpienus. Fontāns bija pavisam atdzīvojis un dziedāja pilnā balsī, baloži atkal bija iznākuši smiltīs, dūdoja, lēkāja pār nolauztajiem zariem, knābāja kaut ko slapjajās smiltīs. Sarkanā peļķe bija uzslaucīta, lauskas aizvāktas, uz galda kūpēja gaļa.

— Kāda būs prokuratora pavēle? — atnācējs jautāja, lāgā vēl pie galda nepiegājis.

— Nekādas nebūs, kamēr neapsēdīsities un neizdzerēsiet kausu vīna, — laipni atbildēja Pilāts un norādīja uz tukšo guļasvietu.

Atnācējs atļaidās guļus, kalps ielēja viņa kausā tumši sarkanu vīnu. Otrs kalps, uzmanīgi pārliecies pār prokuratora plecu, piepildīja kausu Pilātam. Tas ar žestu parādīja, ka kalpi var būt brīvi. Kamēr atnākušais ēda un dzēra, Pilāts, pa malciņam vīnu dzerdams, ar piemiegtām acīm pētīja savu ciemiņu. Pie Pilāta atnākušais bija vidēja vecuma, ar glītu un patīkamu apaļīgu seju, palielu degunu. Viņa matu krāsu bija grūti noteikt. Patla-

ban žūstot tie kļuva arvien gaišāki. Kādas tautības, to noteikt bija vēl grūtāk. Ja raksturo viņa seju vienā vārdā, tad tā bija labsirdīga, traucēja vienīgi acis, patiesību sākot, ne pašas acis, bet veids, kādā viņš skatījās uz katru, ar ko sarunājās. Savas pamazās acis atnācējs visu laiku turēja aiz puspievērtajiem mazliet savādajiem, it kā pietūkušajiem plakstiņiem. Acu spraudziņās staroja labsirdīgs viltus. Jādomā, ka prokuratora viesis cienīja humoru. Bet brīžiem no šim humora dzirkstītēm nepalika ne vēsts, viesis plati pavēra acis un ieurbās ar skatienu sarunu biedrā, it kā tam steidzīgi būtu jāskatās kāds siks raibumiņš uz viņa deguna. Tas notika zibenīgi, pēc tam plakstiņi atkal nolaidās, un pa spraudziņu atkal raudzījās labsirdīgs viltnieks.

Atnākušais neatteicās arī no otras viņa glāzes, ar redzamu baudu norīja dažas austeres, nogaršoja vāritās saknes, noēda gabalu gaļas.

Maltīti beidzis, viņš paslavēja vīnu:

— Lieliska šķirne, prokurator; vai tā nav «Falerna»?

— «Cekuba», trīsdesmitgadīgs vīns, — prokurators vēlīgi atbildēja.

Viesis pielika roku pie krūtīm, atteicās vēl kaut ko nobaudīt, paziņoja, ka ir paēdis. Tad Pilāts piepildīja savu kausu un viesis izdarīja to pašu. Abi galdabiedri atlēja mazliet viņa traukā ar gaļu, un prokurators, paceldams viņa kausu, skaļi teica:

— Par mums, par tevi, cēzar, romiešu tēv, visdārgākais un labākais cilvēks!

Vīns tika izdzerts, afrikāņi novāca ēdienus, atstāja vienīgi augļus un viņa krūkas. Un atkal prokurators ar žestu parādīja, ka kalpi nebūs vajadzīgi, un kolonādē palika tikai viņš un viņa viesis.

— Tātad, — paklusu ierunājās Pilāts, — ko jūs varat man teikt par noskaņojumu šajā pilsētā?

Viņš nevilus paskatījās turp, kur aiz dārza terasēm, lejā, pēdējo saules staru apspīdēti, kvēloja gan pilsētas plakanie jumti, gan kolonnas.

— Pēc manām domām, prokurator, — viesis atbildēja, — Jerušalajimā patlaban valda pilnīgi apmierinošs noskaņojums.

— Tātad ir droša pārliecība, ka nekārtības vairs nedraud?

— Droša pārliecība, — laipni skatīdamies uz prokuratoru, viesis atbildēja, — var būt tikai par vienu uz pasaules — par dižā cēzara varenību.

— Lai dievi dod viņam ilgu mūžu, — prokurators uzreiz uzķēra viesu toni, — un vispārēju mieru! — Brīdi paklusējis, viņš turpināja: — Tātad jūs domājat, ka karaspēku tagad var izvest?

— Es domāju, ka Zibenīgā leģiona kohorta var iet projām, — viesis atbildēja un piemetināja: — Būtu labi, ja uz atvadišanos tā svinīgā maršā izietu cauri visai pilsetai.

— Ļoti laba doma, — prokuratora balsī bija neslēpta atzinība, — parīt es viņus atlaidīšu un arī pats došos prom un zvēru pie divpadsmit dievu dzirēm, pie mājas pavarda svētumiem zvēru — es būtu ar mieru nezin ko izdarīt, lai tas varētu notikt šodien.

— Prokuratoram nepatīk Jerušalajima? — viesis miermīlīgi apvaicājās.

— Apžēlojieties, — smaidīdams iesaucās Pilāts, — vai tad virs zemes var būt vēl bezcerīgāka vieta? Par dabu nemaz nav ko runāt. Es katreiz saslimstu, kad atbraucu šurp. Taču tā būtu tikai pusbēda. Bet šie svētki — magi, pestēļi, brīnumdari, šie dievlūdžēju bari... Fanātiķi, fanātiķi! Ko mums maksāja viens pats mesija, kuru viņi pēkšņi bija sagudrojuši šogad gaidīt! Katru minūti tā vien skaties, ka dabūsi redzēt visrieģīgāko asinsizliešanu. Katru brīdi jāpārgrupē karaspēks, nepārtraukti jālasa visādas denunciācijas un sūdzības, no kurām, ņemiet vērā, puse ir rakstītas par mani pašu. Jūs taču būsit ar mani vienis prātis, ka tas ir apnicīgi. O, ja es nebūtu imperatora dienestā!...

— Jā, svētkos te ir grūti, — viesis piekrita.

— No visas sirds vēlos, kaut viņi ātrāk beigtos, — enerģiski noteica Pilāts. — Beidzot man būs iespēja atgriezties Cēzarejā. Jūs varat man ticēt, ka šī nejēdzīgā Hēroda celtne, — prokurators pameta ar roku uz kolonnādes pusi, un kļuva skaidrs, ka viņš runā par pili, — padara mani traku. Es te nevaru aizmigt. Pasaulē nav bijis ērmīgākas arhitektūras. Jā, bet tagad parunāsim par mūsu darišanām! Vispirms — vai tas nolādētais Baraba jums liek mieru?

Te nu viesis paraudzījās uz prokuratora vaigu ar savu īpašo skatienu. Bet tas ar vienaldzīgām acīm lūkojās

tālumā, nicīgi viebdamies un vērodams, kā dziest diena pār pilsētas daļu, kas gulēja viņam pie kājām. Apdzisa arī viesu skatiens, plakstiņi nolaidās.

— Jādomā, ka Bars tagad ir rāms kā jēriņš, — viesis atbildēja, un viņa apaļajā sejā parādījās viena otra grumba. — Viņam tagad ļoti grūti kaut ko iesākt.

— Visi pazīst jau pa gabalu? — Pilāts jautāja smīnēdams.

— Prokurators, kā vienmēr, dziļi izprot jautājumu.

— Bet katram gadījumam, — prokurators norūpējies teica un pacēla savu garo, smalko pirkstu ar tumšu dārgakmeni gredzenā, — tomēr vajadzēs...

— O, prokurators var būt mierīgs — kamēr es būšu Jūdu zemē, Bars nevarēs ne solīti paspert, lai viņam kāds nesekotu!

— Tad es esmu patiešām mierīgs, starp citu, kā vienmēr, kad jūs šeit esat.

— Prokurators ir par daudz labs.

— Bet tagad, lūdzu, ziņojiet man par nāves sodu, — prokurators teica.

— Kas tieši prokuratoru interesē?

— Vai no pūļa puses nebija nekādu mēģinājumu izteikt savu sašutumu? Protams, tas ir galvenais.

— Nekādu, — viesis atbildēja.

— Ļoti labi. Jūs pats konstatējāt nāves iestāšanos?

— Prokurators var būt par to pārliecināts.

— Sakiet... vai dzērienu pirms kāršanas pie staba viņiem deva?

— Jā, bet viņš, — te viesis aizvēra acis, — atteicās to iedzert.

— Kurš? — Pilāts jautāja.

— Piedodiet, valdītāj! — iesaucās viesis. — Vai tad es nepateicu? Ha-Nocri.

— Neprātīgais! — Pilāts noteica un nezin kāpēc sāka vaibstīties. Zem kreisās acs viņam sāka raustīties sīka dzīslīņa. — Mirt no saules apdegumiem! Kāpēc jāatsakās no tā, uz ko ir likumīgas tiesības? Ko viņš sacīja atteikdamies?

— Viņš teica, — viesis atbildēdams atkal aiztaisīja acis, — ka nenosoda, bet pateicas, ka viņam atņem dzīvību.

— Kam? — neskanīgi jautāja Pilāts.

— To viņš neteica, valdītāj.

— Vai viņš necentās sprediķot karavīru klātbūtnē?

— Nē, valdītāj, šoreiz viņš bija mazrunīgs. Vienīgais, ko viņš teica — no visiem cilvēku netikumiem par vienu no lielākajiem viņš uzskatot glēvumu.

— Kādā sakarībā tas tika sacīts? — Viesis dzirdēja, ka Pilātam aizlūst balss.

— To nevarēja saprast. Viņš vispār izturējās dīvaini, kā jau vienmēr.

— Kas tā bija par dīvainību?

— Viņš visu laiku centās ieskatīties acīs te vienam, te otram, un uz lūpām viņam visu laiku bija tāds kā apmulsis smaids.

— Vairāk nekas? — jautāja pārvērsta balss.

— Vairāk nekas.

Prokuratora kauss noklaudzēja pret galdu, kad viņš sev lēja vīnu. Izdzēris kausu līdz dibenam, viņš ierunājās:

— Stāvoklis ir tāds: kaut arī mēs nevaram konstatēt — vismaz pagaidām, vai ir palikuši kādi viņa pielūdzēji vai sekotāji, taču galvot, ka tādu nav, mēs nevaram.

Viesis bija pieliecis galvu un uzmanīgi klausījās.

— Tātad, lai nodrošinātos pret visādām varbūtībām, — prokurators turpināja, — es lūdzu jūs nekavējoties un bez lieka trokšņa aizvēkt no zemes virsas visu trīs sodīto liķus un apbedīt tos tādā klusībā un slepenībā, lai par tiem vairs nebūtu ne ziņas, ne miņas.

— Klausos, valdītāj, — viesis teica un piecēlās, — uzdevums ir tik sarežģīts un tik svarīgs, ka lūdzu atļauju rīkoties tūlīt.

— Nē, piesēdiet vēl! — Pilāts ar žestu apturēja savu viesi. — Vēl divi jautājumi. Otrais — jūsu ārkārtīgi lielie nopelni, veicot ļoti sarežģītus pienākumus Jūdu zemes slepenā dienesta vadītāja postenī, ir sagādājuši man priecīgu iespēju — ziņot par to uz Romu.

Ciemiņa seja pietvika, viņš piecēlās, palocījās prokuratoram un teica:

— Es izpildu vienīgi savu pienākumu imperatora dienestā!

— Bet es gribētu jūs lūgt, — valdītājs turpināja, — ja jums piedāvās paaugstinājumu, saistītu ar aiziešanu no šejienes, atteikties un palikt šeit. Man negribas no jums šķirties. Lai jūs apbalvo kaut kādā citā veidā!

— Es esmu laimīgs strādāt jūsu vadībā, valdītāj.

— Mani tas ļoti iepriecina. Tātad vēl trešais jautājums. Tas attiecas uz, nu, kā viņu sauca... Jūdasu no Kirjatas.

Te viesis paraudzījās uz prokuratoru ar savu skatienu un tūdaļ, kā pieklājas, to apdzēsa.

— Runā, ka viņš, — prokurators, pazeminājis balsi, turpināja, — esot saņēmis naudu par to, ka tik sirsnīgi uzņēmis savā mājā šo jukušo filozofu.

— Saņems, — slepenā dienesta priekšnieks klusām pār-laboja Pilātu.

— Lielu summu?

— To neviens nezina, valdītāj.

— Pat jūs? — ar savu izbrīnu izteikdams komplimentu, valdītājs sacīja.

— Par nožēlošanu, pat es, — mierīgi atbildēja viesis, — bet, ka šo naudu viņš saņems šovakar, to es zinu. Šodien viņu izsauca uz Kāifasa pili.

— Ak, mantkārīgs gan ir tas vecis no Kirjatas, — smaidot noteica prokurators, — viņš taču ir vecs?

— Prokurators nekad nekļūdās, bet šoreiz viņš ir kļū-dījies, — viesis taktiski iebilda, — cilvēks no Kirjatas ir jauns cilvēks.

— Kas to būtu domājis! Vai jūs varat man viņu rak-sturot? Fanātiķis?

— O nē, prokurator!

— Ahā! Bet kāds tad?

— Ļoti skaists.

— Bet vēl? Varbūt viņam ir kāda sevišķa pieķeršanās?

— Šajā lielajā pilsētā visus tik smalki pazīt nav iespē-jams, prokurator...

— O nē, nē, Afranij! Nenoniecini savus nopelnus!

— Viena pieķeršanās viņam ir, prokurator. — Viesis mazu mirklīti klusēja. — Naudai.

— Ar ko viņš nodarbojas?

Afranijš paskatījās gaisā, padomāja un atbildēja:

— Viņš strādā pie viena sava radnieka naudas mai-nītavā.

— Ak tā, tā, tā, tā! — Te prokurators aplusa, apska-tījās, vai uz balkona neviena nav, un pēc tam klusu teica: — Lieta tāda — šodien es saņēmu ziņas, ka viņu šonakt noduršot.

Tagad viesis ne tikai uzmeta prokuratoram savu ska-tienu, bet arī uzreiz nenovērsa to, pēc tam viņš teica:

— Jūs, prokurator, esat pārvērtējis manas spējas. Ma-

nuprāt, es neesmu jūsu augstā novērtējuma cienīgs. Man tādu ziņu nav.

— Jūs esat visaugstākā apbalvojuma vērts, — teica prokurators, — bet tādas ziņas ir.

— Es uzdrīkstēšos pajautāt — no kurienes?

— Atļaujiet man to pašreiz neteikt, jo šim ziņām ir gadījuma raksturs, tās ir neskaidras un nav pilnīgi drošas. Bet man jāparedz viss. Tas ir mans pienākums, un vairāk par visu man jātic savai priekšnojautai, jo tā vēl ne reizi nav mani pievīlusi. Ziņas ir tādas, ka viens no Ha-Nocri slepeniem draugiem, sašutis par šī naudas mījēja drausmīgo nodevību, sarunājis ar saviem līdzdalībniekiem viņu šonakt nodurt, bet par nodevību saņemto naudu iesviest augstā priesterā pili ar uzrakstu: «Atdodu atpakaļ naudu, lai tā ir nolādēta!»

Slepenā dienesta priekšnieks vairs nemeta uz valdītāju savus pēkšņos skatienus un, piemiedzis acis, klausījās viņā, bet Pilāts turpināja:

— Iedomājieties — vai augstajam priesterim būs patīkami svētku naktī saņemt tādu dāvanu?

— Ne tikai nepatīkami, — viesis atbildēja un pasmaidīja, — es domāju, prokurator, ka tas izsauks milzīgu skandālu.

— Es domāju tieši tāpat. Tieši tādēļ es lūdzu jūs ķerties pie šīs lietas, tas ir, darīt visu, lai apsargātu Jūdāsu no Kirjatas.

— Valdītāja pavēle tiks izpildīta, — Afranijs teica, — bet man jānomierina valdītājs: neliešu nodoms ir ārkārtīgi grūti izpildāms. Padomājiet, — viesis runādams atskatījās, — vispirms jāizseko, jānodur, turklāt jāuzzin, cik naudas viņš saņēmis, turklāt jāpamanās nogādāt naudu atpakaļ Kāifasam un tas jāizdara vienā naktī. Šonakt?

— Un tomēr viņu nodurs šonakt, — spītīgi atkārtoja Pilāts, — man ir priekšnojauta, ticiet man! Nav bijis gadījuma, kad tā būtu mani pievīlusi. — Prokuratora seja drudzaini noraustījās, un viņš pārbrauca tai ar roku.

— Klausos, — paklausīgi noteica viesis, piecēlās, izslējās un pēkšņi skarbi noprasīja: — Tātad nodurs, valdītāj?

— Jā, — atbildēja Pilāts, — un visas cerības ir uz jūsu ārkārtīgo izdarību.

Viēsis savilka stingrāk smago jostu zem apmetņa un teica:

— Prieks censties, vēlu jums prieku un labklājību!

— Ak jā, — Pilāts pusbalsī iesaucās, — biju pavisam piemirsis! Es taču esmu jums parādā!...

Viēsis brinījās.

— Nebūt ne, prokurator, jūs man it neko neesat parādā.

— Nu, kā tad ne! Kad es ierados Jerušalajimā, atceraties, ubagu bari... es gribēju pamest naudu, bet man nebija, un es paņēmu no jums.

— O, prokurator, tas ir bijis kaut kāds sākums!

— Arī sākumi jāatceras.

Pilāts pagriezās, pacēla uz krēsla nosviesto apmetni, izņēma no tā apakšas ādas maišeli un pastiepa viesim. Tas palocījās, naudu saņemdams, un noglabāja zem apmetņa.

— Es gaidu, — teica Pilāts, — jūsu ziņojumu par apglabāšanu, bet arī par to Jūdasi no Kirjatas un noteikti šonakt, dzirdiet, Afranij, šonakt! Konvojam būs pavēlēts mani modināt, tiklīdz jūs ieradīsities. Es gaidu jūs!

— Prieks censties, — teica slepenā dienesta priekšnieks, apgriezās un izgāja no balkona. Bija dzirdams, kā čirkst viņa soļi pa laukumīņa slapjo smilti, pēc tam viņa soļi noklaudzēja uz marmora starp lauvām. Pēc tam pazuda viņa kājas, viss augums un visbeidzot nozuda arī kapuce. Tikai tagad prokurators pamanīja, ka saules vairs nav un sāk krēslot.

26. NODAĻA

APGLABĀŠANA

Varbūt vainīga bija tieši šī krēsla, ka prokuratora izskats krasi pārvērtās. Viņš kļuva it kā vecāks un sakumpis, bez tam viņu pārņēma satraukums. Vienubrīd viņš atskatījās un nezin kāpēc nodrebēja, paraudzīdamies uz tukšo krēslu, pār kura atzveltni bija pārsviests apmetnis. Tuvojās svētku nakts, bija sākusies vakara ēnu rotaļa, un nogurušajam prokuratoram droši vien uz mirkli izlikās, ka uz tukšā krēsla kāds sēž. Mazdūšība ņēma virsroku — viņš apmetni tomēr pataustīja, pēc tam lika to mierā un sāka skraidīt pa balkonu, berzēja rokas, me-

tās pie galda un iedzēra no kausa, tad atkal apstājās un stulbi blenza grīdas mozaikā, it kā tur būtu lasāmas kādas rakstu zīmes.

Šajā dienā jau otro reizi viņu sagrāba grūtsirdība. Berzēdams deniņus, kur rīta puses ellišķīgās sāpes bija atstājušas tikai trulas, mazliet smeldzošas atmiņas, prokurators ar visiem spēkiem centās izdibināt savu dvēseles moku cēloni. Un ātri vien izdibināja, taču par visām varēm centās apmānīt pats sevi. Viņam bija skaidrs, ka šodien viņš ir palaidis garām kaut ko neatgriežamu un tagad grib to izlabot ar kaut kādu sīku, niecīgu un, galvenais, par vēlu uzsāktu darbošanos. Pašapmāns bija prokuratora cenšanās sevi pārliecināt, ka šī vakara darbošanās nav mazāk svarīga par šorīt pasludināto spriedumu. Bet ar šo sevis pārliecināšanu prokuratoram gāja grūti.

Aizgājis līdz balkona stūrim, viņš spēji apstājās un uzsvilpa. Tūlīt kaut kur vakara krēslā atskanēja dobšs rējiens — un no dārza uz balkona uzskrēja milzīgs pelēks suns ar smailām ausīm un apzeltītiem apkalumiem rotātu kakla siksnu.

— Banga, Banga, — prokurators vārgā balsī iesaucās.

Suns uzsīējās pakājkājās, bet priekšējās uzlika savam saimniekam uz pleciem, tik tikko nenogāzdams to gar zemi, un nolaižīja viņam vaigu. Prokurators apsēdās savā sēdekli, Banga, izkāris mēli un ātri elpodams, nogūlās saimniekam pie kājām, un prieks viņa acīs nozīmēja to, ka ir beidzies negaiss, vienīgā lieta uz pasaules, no kā drošsirdīgais suns baidījās, un arī to, ka viņš beidzot atkal ir šeit, blakus tam cilvēkam, kuru mīlēja, cienīja un uzskatīja par pašu varenāko pasaulē, par visu pārējo cilvēku pavēlnieku, un, pateicoties tam, uzskatīja arī pats sevi par privilēģētu, augstu un īpašu būtni. Taču, nogūlies pie kājām un pat uz saimnieku neskatīdamies, bet skatīdamies uz krēslojošo dārzu, suns uzreiz juta, ka saimniekam ir bēdas. Tāpēc viņš piecēlās, piegāja klāt no sāniem, uzlika priekšķepas un galvu viņam uz ceļiem, noziezdams apmetņa stūri ar dārza slapjajām smiltīm. Bangas rīcība acīmredzot nozīmēja to, ka viņš mierina savu saimnieku un sola nelaimē neatstāt to vienu. To pašu viņš gribēja pateikt gan ar saimniekam pievērstajām acīm, gan ar saspringti saslietajām ausīm. Tā viņi abi, viens otru mīlējami, gan suns, gan cilvēks, uz balkona sagaidīja svētku nakti.

Sajā laikā prokuratora viesim bija darba pilnas rokas. No dārza augšējā laukuma balkona priekšā viņš nokāpa dārza nākošajā terasē un aizgāja pa labi uz kazarmām, kuras atradās pils teritorijā. Šajās kazarmās bija izvietotas tās divas centūrijas, kuras kopā ar prokuratoru bija ieradušās uz Jerušalajimas svētkiem, kā arī prokuratora slepenā apsardze, kuru komandēja šis pats viesis. Viesis kazarmās neuzkavējās ilgi, ne vairāk par desmit minūtēm, bet pēc desmit minūtēm no kazarmu pagalma izbrauca trīs vezumi ar ierakumu rakšanas rīkiem un mucu ar ūdeni. Vezumus pavadīja piecpadsmit jātnieki pelēkos apmetņos. No pils teritorijas pajūgi izbrauca pa aizmugures vārtiem, pagriezās uz rietumiem, izbrauca cauri vārtiem pilsētas mūri un pa taku devās vispirms uz Betlēmes ceļu, bet pēc tam pa to pagriezās uz ziemeļiem, sasniedza krustojumu pie Hebronas vārtiem un tālāk virzījās pa Jafas ceļu, pa to pašu, pa kuru dienā veda uz nāvi notiesātos. Jau bija pavisam tumšs, un pie apvāršņa parādījās mēness.

Drīz vien pēc tam, kad aizbrauca vezumi ar komandu, kas tos pavadīja, no pils teritorijas izjāja arī prokuratora viesis, pārgērbies tumšā, apvalkātā hitonā. Viesis nejāja vis ārā no pilsētas, bet devās pilsētā. Pēc kāda laika viņš bija redzams pie Antonija cietokšņa, kas atradās ziemeļos, pavisam netālu no varenā tempļa. Arī cietoksnī viesis pabija pavisam maz, pēc tam viņa pēdas bija sadzenamas Lejas Pilsētas šauro ieliņu mudžeklī. Šurp viesis bija ieradies jau jāšus uz mūļa.

Labi pazīdams pilsētu, viesis ātri vien sameklēja vajadzīgo ielu. To sauca par Grieķu ielu, jo tajā bija daži grieķu veikaliņi, to skaitā viens, kur tirgojās ar paklājiem. Tieši pie šī veikaliņa viesis apturēja savu mūli, nokāpa zemē un piesēja mūli pie vārtos iekaltā riņķa. Veikaliņš jau bija ciet. Viesis iegāja pa vārtiņiem blakus veikala ieejai un nonāca mazā, kvadrātveidīgā pagalmiņā, kuru no trim pusēm iezogojā šķūņi. Viesis pagāja ap stūri, nonāca pie efejām apaugušas dzīvojamās mājas akmens terases un palūkojās apkārt. Gan mājiņā, gan šķūņos bija tumšs, ugunis vēl nebija iedegtas. Viesis pusčukstus pasauca:

— Niza!

Pēc sauciena nočīkstēja durvis, un vakara pustumsā uz terases iznāca jauna sieviete ar neaizsegtu seju. Viņa

pārlicās pār terases margām un satraukti skatījās, kas atnācis. Pazinusi atnācēju, viņa tam laipni uzsmaidīja, piekritoši vairākkārt pamāja ar galvu un ar rokas mājienu aicināja iekšā.

— Tu esi viena pati? — Afranijs grieķiski nočukstēja.

— Viena, — sieviete no terases atčukstēja. — Vīrs no rīta aizjāja uz Cēzareju. — Sieviete atskatījās un čukstus piebilda: — Bet kalpone ir mājās. — Te viņa ar roku nepacietīgi parādīja — «nāciet iekšā». Afranijs atskatījās un kāpa augšā pa akmens pakāpieniem. Pēc tam gan sieviete, gan viņš nozuda namiņa iekšienē.

Pie šīs sievietes Afranijs uzkavējās vēl īsāku brīdi — nekādā ziņā vairāk par piecām minūtēm. Pēc tam viņš iznāca terasē, uzvilka kapuci dziļāk uz acīm un izgāja uz ielas. Mājās ap to laiku jau dedza ugunis, pirmssvētku drūzma vēl arvien bija milzīga, un Afranijs ar savu mūli iejuka gājēju un jātnieku straumē. Viņa tālākais ceļš nevienam nav zināms.

Sieviete, kuru Afranijs bija nosaucis par Nizu, palikusi viena pati, sāka pārgērbties, turklāt ļoti steidzīgi. Lai cik grūti viņai nācās pa tumsu sameklēt vienu vai otru vajadzīgo lietu, gaismekli viņa nededza un kalponi neaicināja. Tikai kad viņa bija jau saposusies un uz galvas bija melns pārklājs, mājiņā noskanēja viņas balss:

— Ja mani kāds meklē, pasaki, ka es aizeju ciemos pie Enantes!

Tumsā bija dzirdama vecās kalpones īdzīgā balss:

— Pie Enantes? Atkal pie tās Enantes! Vīrs taču tev aizliedzis uz turieni iet! Savedēja viņa ir, tā tava Enante! Es vīram pateikšu...

— Labi, labi, nebļauties, — Niza atteica un kā ēna izslīdēja no mājiņas. Nizas sandales nodipšēja uz pagalmiņa akmens plāksnēm. Kalpone ņurdējama aizvēra durvis uz terasi. Niza izgāja no savām mājām.

Šajā pašā laikā vienā citā likumotā Lejas Pilsētas ieliņā, kas veda pie viena no pilsētas dīķiem, no noplukušas mājas, kuras aklā siena izgāja uz šķērsielu, bet logi uz pagalmu, iznāca jauns cilvēks ar akurāti apcirptu bārdiņu, brīvi uz pleciem krītošā tīrā, baltā kefi, jaunā, gaišzilā talifā ar bārkstītēm apakšā un pilnīgi jaunās, čikstošās sandalēs. Skaistulis ar kumpo degunu bija uzcirties sakarā ar lielajiem svētkiem, viņš gāja braši, apdzīdams daudzus, kuri steidzās mājās uz svētku maltīti, un

skatīdamies, kā cits pēc cita aizdegas namu logi. Jaunais cilvēks devās pa ceļu, kurš iet gar tirgu un ved uz augstā priestera Kāifasa pili tempļa pakalna pakājē.

Pēc kāda laika viņu varēja redzēt ieejam Kāifasa pils pagalmā. Bet vēl pēc kāda laika — iznākam no turienes.

Pēc ciemošanās pili, kur jau dega eļļas lampiņas un liesmoja lāpas, kur jau valdīja svētku drūzma, jaunais cilvēks soļoja vēl raitāk, vēl priecīgāk un steidzās atpakaļ uz Lejas Pilsētu. Uz stūra, kur iela iznāk uz tirgus laukuma, ļaužu drūzmā viņam garām tādā kā dejojšā, vieglā gaitā pagāja sieviete, apsegusies ar melnu pārklāju līdz pašām acīm. Iedama garām skaistajam jauneklim, šī sieviete mazliet atmeta pārklāju, uzzibsnīja ar acīm jaunajam cilvēkam, taču nevis palēnināja gaitu, bet pielika soli, it kā gribētu aizbēgt no tā, kam pagājusi garām.

Jaunais cilvēks ne tikai ievēroja šo sievieti, nē, viņš to pazina, bet pazinis apstājās un neizpratnē skatījās aizejošajai mugurā, bet pēc tam sāka dzīties pakaļ. Tikko nenotriecis no kājām kādu garāmgājēju ar krūku rokā, viņš sievieti panāca un, no satraukuma smagi elpodams, uzrunāja:

— Niza!

Sieviete atgriezās, piemiegtām acīm paskatījās uz runātāju, un viņas sejā parādījās salts īgnums, grieķu valodā viņa sausi noteica:

— Ak tas esi tu, Jūdas? Es tevi uzreiz nemaz nepazīnu. Kaut gan labi vien ir. Ja kādu nepazīstot, tas kļūstot bagāts...

Uztraucies tā, ka sirds sāka dauzīties kā iegudra, Jūdass, saraustīti čukstēdams un baidīdamies, ka garāmgājēji nedzird, jautāja:

— Uz kurienu tu ej, Niza?

— Bet kāpēc tev tas jāzin? — Niza atbildēja, palēninādama gaitu un augstprātīgi skatīdamās uz Jūdasi.

Tad Jūdasa balsī iezagās tādas kā bērnišķīgas intonācijas un viņš samulsis nočukstēja:

— Bet kā tad tā?... Mēs taču norunājām. Es gribēju ieiet pie tevis. Tu teici, ka visu vakaru būsi mājās...

— Ah, nē, nē, — Niza atbildēja un kaprīzi uzmeta lūpu, un Jūdassam likās, ka viņas seja, visskaistākā seja no visām, kādas viņš bija redzējis, kļuvusi vēl skaistāka, — man tas ir apnicis! Jums ir svētki; bet ko es lai daru?

Sēdēt uz terases un klausīties, cik tu grūši pūt? Pie tam visu laiku baidīties, ka mana kalpone pastāstīs vīram? Nē, nē, un es nolēmu iet ārā no pilsētas klausīties lakstīgalas.

— Ārā no pilsētas? — Jūdass brīnījās. — Viena pati?

— Protams, ka viena pati, — Niza atbildēja.

— Atļauj, es pavadišu tevi, — smakdams vai nost, Jūdass lūdzās. Visas domas viņa galvā sajuka vienā mudžeklī, viņš aizmirs visu uz pasaules, tikai lūdzoši skatījās Nizas zilajās acīs, kas tagad gan izlikās melnas.

Niza neteica neko, tikai sāka iet ātrāk.

— Kāpēc tu klusē, Niza? — žēli iejautājās Jūdass, cenzdamies iet vienā solī ar viņu.

— Bet ja nu man ar tevi būs garlaicīgi? — pēkšņi jautāja Niza un apstājās. Tagad Jūdass apjuka pavisam.

— Nu labi, — Niza beidzot atlaba, — ejam!

— Bet uz kurienu, uz kurienu?

— Paga... ieiesim šinī pagalmiņā un norunāsim, es baidos, kāds pazīstams ieraudzīs un pēc tam runās, ka es ar mīlāko staigāju pa ielu.

Un tā uz tirgus laukuma vairs nebija ne Nizas, ne Jūdasa. Viņi čukstējās kāda pagalma vārtos.

— Tu nāc uz olīvkoku muižu, — čukstēja Niza, ciešāk aizsegdama acis un novērsdamās no cilvēka, kurš ar spaini rokās nāca iekšā pa vārtiem, — uz Ģetzemani Kedronas otrajā krastā, — saprati?

— Jā, jā, jā.

— Es iešu pa priekšu, — Niza turpināja, — bet tu nenāc man uzreiz pa pēdām, turies tālāk! Es aiziešu pa priekšu... Kad pāriesi pāri straumei... vai tu zini, kur ir ala?

— Zinu, zinu...

— Ej garām eļļas spiedeī un griezies uz alas pusī! Es būšu tur. Tikai neuzdriksīties tūlīt nākt man pakal, pacieties un kādu laiciņu paliec šeit! — Pateikusi šos vārdus, Niza izgāja pa vārtiem, it kā ar Jūdasa nemaz nebūtu runājusi.

Jūdass kādu laiku stāvēja viens, cenzdamies kaut kā sakārtot savas domas. Starp tām bija arī doma, kā izskaidrot mājiniekiem savu neierašanos uz svētku mielastu. Jūdass stāvēja un gudroja visādus melus, bet satraukumā neko prātīgu nepaspēja sagudrot, un kājas pret viņa gribu nesa viņu pa vārtiem laukā.

Tagad viņš mainīja virzienu, viņš vairs nesteidzās uz Lejas Pilsētu, bet uz pretējo pusi, tur, kur atradās Kāifasa pils. Jūdasa acu priekšā viss peldēja kā miglā. Pilsētā jau bija sākušies svētki. Apkārt Jūdasa ne vien mirdzēja logi, bet šur tur jau dziedāja slavas dziesmas. Pēdējie, kas bija aizkavējušies ceļā, steidzās, pērdami savus ēzeļus un lamādami tos. Kājas pašas nesa Jūdasa, un viņš nemaz nepamanīja, ka jau ir garām apsūņojušie un briesmīgie Antonija torņi, nedzirdēja tauru rēkonu cietoksnī, nepievērsa nekādu uzmanību romiešu jātnieku patruļai ar lāpu, kuras trauksmīgā gaisma nodrebēja viņa ceļā. Tornis bija garām, Jūdass atskatījās un ieraudzīja, ka galvu reibinošā augstumā virs tempļa aizdegti divi milzīgi pieczuburi. Bet arī tos Jūdass redzēja visai neskaidri, viņam šķita, ka pār Jerušalajimu iedegti desmit tik spoži lukturi, par kuriem spožāks varbūt bija vienīgi tas, kurš pašlaik cēlās pār Jerušalajimu augstāk un augstāk, — mēness lukturis. Jūdasa tagad viss bija viena alga, viņš steidzās uz Ģetzemanes vārtiem, viņam gribējās ātrāk tikt ārā no pilsētas. Brīžiem viņam šķita, ka priekšā daudzo gājēju muguru ņirboņā pavid dejojošs stāvs un aicina viņu sev līdzī. Bet tas tikai tā likās — Jūdass saprata, ka Nizai sen jābūt gabalā. Jūdass aizņoņoja garām naudas mainītavām, un Ģetzemanes vārti bija klāt. Te, degdams nepacietībā, viņš tomēr bija spiests aizkavēties. Pilsētā iekšā nāca kamieļi, tūlīt aiz tiem — sīriešu karavīru patruļa, kuru Jūdass klusībā nolādēja...

Bet viss reiz beidzas. Nepacietīgais Jūdass jau bija viņpus pilsētas sienas. Pa kreisi viņš ieraudzīja nelielu kapsētu un pie tās dažas svītrainas dievlūdžēju teltis. Jūdass šķērsoja putekļainu, mēness apspīdētu ceļu un devās uz Kedronas pusi, jo tā viņam bija jāpārbrien. Ūdens klusi guldzēja Jūdasa pie kājām. Lēkdams no akmens uz akmeni, viņš beidzot tika straumei pāri un atradās Ģetzemanes pusē, te viņš ar lielu prieku pārliecinājās, ka ceļš gar dārziem ir pilnīgi tukšs. Turpat netālu bija redzami olīvkoku muižas pussagrautie vārti.

Pēc smacīgās pilsētas Jūdasa pilnīgi satrieca pavasara nakts apduļļinošā smarža. Pāri sētai vēlās vesels smaržu vilnis — Ģetzemanes plašumos smaržoja mirtes un akācijas.

Vārtus neviens neapsargāja, vispār te neviena nebija, un pēc dažām minūtēm Jūdass jau skrēja zem milzīgo,

kuplo olīvkoku spocīgajām ēnām. Ceļš veda kalnup, Jūdass kāpa, smagi elpodams, reizēm no pilnīgas ēnas viņš nokļuva uz mirdzošiem mēnesnīcas paklājiem, kuri viņam atgādināja tos paklājus, kurus viņš bija redzējis greizsirdīgā Nizas vīra veikalā. Pēc kāda laika kreisajā pusē uz klajumiņa parādījās eļļas spiede ar smagu akmens riteni un kaut kādu mucu grēda. Dārzā neviena nebija. Darbs bija beidzies ap saules rietu, un tagad pār Jūdasu trizuļoja vienīgi lakstīgalu kori.

Jūdasa mērķis bija tuvu. Viņš zināja, ka tumsā pa labi tūlīt būs dzirdami alā pilošā ūdens klusie čuksti. Tā arī bija, viņš tos jau sadzirdēja. Kļuva vēsāks.

Tad viņš pārgāja uz lēnāku soli un paklusu sauca:

— Niza!

Taču no resna olīvkoka stumbra atdalījās nevis Niza, bet plecīga vīrieša figūra, izlēca uz ceļa, rokās tai kaut kas iespīdējās un tikpat pēkšņi nosūba.

Jūdass rāvās atpakaļ un izgrūda vāju:

— Ah!

Viņa ceļā nostājās vēl viens.

Tas, kurš izlēca pirmais, noprasīja Jūdasam:

— Cik naudas tu nupat dabūji? Atbildi, ja dzīvs gribi palikt!

Jūdasa sirdī iezagās cerība. Viņš izmisīgi iekliedzās:

— Trīsdesmit tetradrahmas! Trīsdesmit tetradrahmas! Viss, ko es saņemu, ir šeit. Te ir tā nauda! Ņemiet, bet atstājiet mani dzīvu!

Tuvāk stāvošais tūdaļ izrāva muķi Jūdasam no rokām. Tajā pašā mirklī aiz Jūdasa muguras uzšāvās nazis un ass cirtiens trāpīja milniekam zem lāpstīņas. Jūdass gāzās uz priekšu, viņa rokas krampjaini gribēja pieturēties pie gaisa. Priekšējais uzķēra Jūdasu uz sava naža, nazis ietricās taisni sirdī un līdz pašam spalām.

— Ni... za... — Jūdass noteica nevis savā augstajā, tīrajā, bet zemā un pārmetošā balsī un pēc tam vairs neizdvesa ne skaņas. Viņa ķermenis tā triecās pret zemi, ka nodunēja.

Tad uz ceļa parādījās trešā figūra. Apmetnī un ar ka-puci.

— Netuntuļojieties, — trešais pavēlēja. Slep-kavas ātri ietina maku kopā ar zīmīti, ko iedeva trešais, ādas ga-balā un visu to krusteniski pārsēja ar auklu. Otrais iebāza sainīti azotē, pēc tam abi slepkavas metās nost

no ceļa un ienira olīvkoku ēnā. Trešais pietupās pie beigtā un ieskatījās viņam sejā. Ēnā tā bija krīta baltumā, un tajā bija kaut kāds apgarots skaistums. Pēc dažām sekundēm nevienas dzīvas dvēseles uz ceļa vairs nebija. Ar atpakaļatmestām rokām gulēja nedzīvs ķermenis. Uz kreisās kājas pēdu krīta mēness gaisma, tā ka varēja skaidri redzēt katru sandales siksnu.

Viss Ģetzemanes dārzs ap to laiku trīsēja lakstīgalu dziesmās. Kurp devās tie divi, kas nodūra Jūdasu, to neviens nezina, bet trešā, kurš bija ar kapuci, gaitas nav nekāds noslēpums. No ceļa caur olīvkoku biežokni viņš devās uz dienvidiem. Dārza sētai pāri viņš pārkāpa tālu no galvenajiem vārtiem, pašā dienvidu stūrī, kur mūra augšdaļa bija izdrupusi. Drīz vien viņš bija Kedronas krastā. Viņš iebrida ūdenī un brida pa straumi tikmēr, kamēr tālumā ieraudzīja divu zirgu un cilvēka siluetu. Arī zirgi stāvēja ūdenī. Ūdens čalodams mazgāja to kājas. Zirgu uzraugs uzkāpa vienam zirgam mugurā, kapuci uzvilkušais uzlēca otrā zirgā, un viņi abi lēnām aizāja pa straumi, bija dzirdams, kā čirkst akmeņi zem zirga kājām. Pēc tam viņi izjāja no straumes, tas bija Jerušalajas krastā, un zirgi mierīgā solī devās gar pilsētas mūri. Tad zirgu uzraugs aizauļoja un vairs nebija redzams, bet cilvēks ar kapuci apturēja zirgu, nokāpa zemē, noņēma apmetni, izgriezta to uz kreiso pusi, izvilka plakanu bruņucepuri bez spalvām un uzlika galvā. Tagad zirgā uzlēca cilvēks karavīra hlamīdā, ar īsu šķēpu pie gurna. Viņš pievilka pavadu, un straujais kavalērijas zirgs pārgāja sīkā riksī, tricinādams uz muguras sēdošo jātnieku. Tagad vairs nebija tālu. Jātnieks jau tuvojās Jerušalajas dienvidu vārtiem.

Vārtu arkā dejoja un lēkāja lāpu nemierīgā gaisma. Sardzes karavīri no Zibenīgā leģiona otrās centūrijas sēdēja uz akmens soliem un spēlēja uz kauliņiem. Ieraudzījuši jātnieku, tie pielēca kājās, bet jātnieks pavicināja tiem ar roku un iejāja pilsētā.

Visa pilsēta bija vienās svētku ugunīs. Visos logos vizmoja eļļas lampiņu ugunis, un visur, saplūzdamas neskanīgā korī, skanēja slavas dziesmas. Paretam, ja kāds gaisāks logs iznāca uz ielas pusi, jātnieks paskatījās — cilvēki sēdēja pie svētku galdiem, uz tiem bija kazlēna gaļa, viņa kausi un bļodas ar garšvielu zālēm. Svilpodams klusu dziesmiņu, jātnieks nesteidzīgā riksī pa Le-

jas Pilsēfas tukšajām ielām tuvojās Antonija tornim, parētam uzmezdam aci pasaulē vēl nekad neredzētiem pieczuburiem, kas kvēloja augstu pār templi, vai arī mēnesim, kurš stāvēja vēl augstāk par pieczuburiem.

Hēroda Lielā pils lieldienu svētkos neņēma nekādu dalību. Pils ēkās, kuras bija dienviņu pusē un kur bija izvietojušies romiešu kohortas virsnieki un leģiona leģāts, logi bija gaiši, tur bija jūtama vismaz kaut kāda kustēšanās un dzīvība, turpretim fasāde, pils parādes puse, kur pret savu gribu atradās vienīgais pils iemītnieks prokurators, — visa šī pils puse ar savām kolonnādēm un zeltītajām statujām šķita akla kļuvusi no spožās mēness gaismas. Pils iekšienē valdīja tumsība un klušums. Un iekšā iet, kā prokurators izteicās Afrānijam, viņš nevēlējās. Viņš lika guļasvietu uzklāt uz tā paša balkona, kur ēda pusdienas un kur no rīta bija notikusi pratināšana. Prokurators apgūlās uzklātajā guļasvietā, bet miegs nenāca. Tīrās debesīs spīdēja kails mēness, un prokurators jau kuro stundu nevarēja no tā novērst acis.

Ap pusnakti miegs beidzot apžēlojās par prokuratoru. Viņš aizgūtnēm nožāvājās, atsprādzēja un nometa apmetni, noņēma siksnu ar platu tērauda nazi makstī, nolika visu to uz krēsla pie guļasvietas, novilkā sandales un izstiepās visā garumā. Banga ielēca gultā un nogūlās blakām, un prokurators, uzlicis roku sunim uz kakla, beidzot aizvēra acis. Tikai tad aizmīga arī suns.

Guļasvieta bija pa pusei tumsā, to aizsedza kolonna, bet no balkona lieveņa kāpnēm līdz kājgalim stiepās mēnesnīcas lente. Tikko prokurators zaudēja saistību ar to, kas viņam visapkārt bija īstenībā, viņš uzreiz devās augšup pa šo spožo ceļu, kurš veda uz mēnesi. Sapnī viņš pat iesmējās no laimes, tik labi un neparasti viss sagadījās uz šī caurspīdīgi zilganā ceļa. Banga nāca viņam līdzi, bet blakus gāja klaiņojošais filozofs. Viņi strīdējās par kaut ko dikti sarežģītu un svarīgu, bet strīdā uzvarēt nevarēja ne viens, ne otrs. Nevienā punktā viņu uzskati nesakrita, tāpēc strīds bija pagalam interesants un nebeidzams. Pats par sevi saprotams, ka šodienas nāves sods bija galīgs pārpratums, jo tepat taču bija filozofs, kurš bija aizdomājies līdz tādām smieklīgām absurdām, ka, tā sakot, visi cilvēki esot labi, viņš gāja blakus, tā tad viņš bija dzīvs. Un, protams, baigi pat iedomāties, ka tādu cilvēku varētu sodīt ar nāvi. Nāves soda nav bijis!

Nav bijis! Tas bija tas jaukākais šajā ceļojumā augšup pa mēness kāpnēm.

Brīvā laika bija, cik uziet, bet negaiss nāks tikai ap vakaru, un glēvums, bez šaubām, ir viens no visbriesmīgākajiem netikumiem. Tā runāja Ješua Ha-Nocri. Nē, filozof, es iebilstu: tas ir visbriesmīgākais netikums.

Piemēram, ne mīņas no glēvuma taču nebija tagadējam Jūdu zemes prokuratoram, toreizējam leģiona legātam, kad Jaunavu Ielejā saniknotie ģermāņi bezmaz nožmiedza milzeni Žurkkāvi. Bet piedodiet man, filozof! Vai tiešām jūs ar jūsu prāta spējām pieļaujat tādu varbūtību, ka cēzara priekšā sagrēkojuša cilvēka dēļ Jūdu zemes prokurators sabojās savu karjeru?

— Jā, jā, — Pilāts pa miegam šņukstēja un pat ste-nēja.

Protams, sabojās. No rīta vēl nebūtu bojājis, bet tagad naktī, apsvēris visu, ir gatavs sabojāt. Viņš nerēķināsies ne ar ko, lai glābtu no nāves nevainīgo, neprātīgo ārstu un sapņotāju!

— Mēs tagad mūžīgi būsim kopā, — pa sapņiem viņam teica skrandainais klejotājs filozofs, nezināmā veidā nostājies turpat, kur jātnieks ar zelta pīķi.

Kur viens tur uzreiz arī otrs! Tiklīdz pieminēs mani — tūdaļ pieminēs arī tevi! Mani — pamestu bērnu, nezināmu vecāku dēlu un tevi — zvaigžņu tulka un melderā meitas skaistās Pilas dēlu.

— Tikai tu neaizmirsti, piemini mani, zvaigžņu tulka dēlu, — Pilāts pa sapņiem lūdza. Skrandainis no En-Saridas, iedams viņam blakus, bija pamājis ar galvu, un cietsirdīgais Jūdu zemes prokurators smējās un raudāja pa sapņiem.

Tas viss bija labi, bet jo briesmīgāka bija zemes valdītāja pamošanās. Banga uzrūca uz mēnesi, un slidenais, it kā saelļotais, zilganais gaismas celiņš prokuratora acu priekšā nobruka. Pilāts atvēra acis, un pirmais, kas viņam ienāca prātā, bija tas, ka nāves sods ir izpildīts. Viņš tūdaļ ar ierastu kustību ieķērās Bangas kakla siksnā, pēc tam sāka mokoši meklēt, kur ir palicis mēness, un ieraudzīja, ka tas pavirzījies mazliet sānis un apsudrabojušies. Tā gaismu bojāja kāda cita — nepatīkama, šaudīga gaisma, kas tepat uz balkona lēkāja acu priekšā. Centuriona Žurkkāvja rokā dega un kvēpēja lāpa. Lāpas tu-

rētājs ar bailēm un niknumu skatījās uz lēcienam gatavo bīstamo zvēru.

— Mierā, Banga, — prokurators pavēlēja aizsmakušā balsī un nokāsējās. Novērsies no lāpas gaismas, viņš teica: — Pat naktī, pat mēnesnīcā man nav miera. O, dievi! Arī jūsu dienests nav labāks, Mark! Jūs kropļojat zaldātus...

Marks ar ārkārtīgu izbrīnu skatījās uz prokuratoru, un tas atjēdzās. Lai kaut kā nolīdzinātu puspamiegam sacītos nevajadzīgos vārdus, prokurators noteica:

— Neņemiet ļaunā, centurion, es vēlreiz atkārtoju, mans stāvoklis ir vēl ļaunāks. Ko jūs gribat?

— Pie jums ieradies slepenās sardzes priekšnieks, — Marks mierīgi teica.

— Lai nāk, lai nāk, — atklepodamies sacīja prokurators un ar pliku kāju sāka taustīt, kur ir sandales. Sarkanīga gaisma nošaudījās pār kolonnām, noklaudzēja centuriona soli uz grīdas mozaikas, centurions izgāja dārzā.

— Pat mēnesnīcā man nav miera, — prokurators noteica pats pie sevis un nočirkstināja zobus.

Balkonā centuriona vietā ieradās cilvēks ar kapuci.

— Banga, mierā, — klusu pavēlēja prokurators un saspieda suņa pakausi.

Ne vārda neteicis, Afranijs, kā vienmēr, atskatījās un aizgāja kolonnas ēnā, un, pārliecinājies, ka, atskaitot Bangu, neviena liecinieka uz balkona nav, klusām paziņoja:

— Lūdzu nodot mani tiesai, prokurator! Jums bija taisnība. Man nebija pa spēkam nosargāt Jūdasi no Kirjatas, viņš ir nodurts. Lūdzu mani tiesāt un atlaist no amata!

Afranijam šķita, ka viņam virsū skatās četras acis — suņa un vilka.

Afranijs izņēma zem hlamīdas paglabāto no asinīm sarecējušo maku, aizzīmogotu ar diviem zīmogiem.

— Šo maku ar naudu slepkavas bija iemetuši augstā priesterā namā. Asinis uz maku ir Jūdasa asinis.

— Interesanti, cik tur ir, — Pilāts teica, uz maku lūkodamies.

— Trīsdesmit tetradrahmas.

Prokurators nosminēja.

— Maz gan.

Afranijs neteica neko.

— Kur liķis?

— To es nezinu, — mierīgi un ar cieņu atbildēja cilvēks, kurš nekad nešķīrās no savas kapuces, — no rīta sāksim meklēt.

Prokurators sarāvās, sandales siksna, ar kuru viņš nopūlējās, tā arī palika neaizsprādzēta.

— Jūs esat pārliecināts, ka viņš ir beigts?

Atbilde uz prokuratora jautājumu bija lietišķi sausa:

— Es, prokurator, Jūdu zemē strādāju piecpadsmit gadus. Sāku strādāt jau Valerija Grāta laikā. Man nemaz nevajag redzēt liķi, lai pateiktu, ka cilvēka vairs nav, tāpēc es jums ziņoju, ka tas, kurš saucās par Jūdasi no Kirjatas pilsētas, pirms dažām stundām ir nodurts.

— Piedodiet, Afranij, — Pilāts teica, — es vēl neesmu pa īstam pamodies, tāpēc arī iznāk tāda runāšana. Es slikti guļu, — prokurators pasmīnēja, — un visu laiku redzu sapnī mēness staru. Tik jocīgi, iedomājieties tikai! Un es pastaigājos pa šo mēness staru. Ak jā, es gribētu zināt jūsu domas šajā lietā! Kur jūs domājat sākt meklēšanu? Sēdieties, slepenā dienesta priekšniek!

Afranijs paklanījās, piebīdīja krēslu tuvāk pie gultas un apsēdās, šķēpam nožvadzot.

— Es domāju viņu meklēt Ģetzemanes dārzā, kaut kur netālu no eļļas spiedes.

— Ak tur? Bet kāpēc tieši tur?

— Valdītāj, man ir savi apsvērumi, Jūdass nav noslepkavots ne tieši Jerušalajimā, ne arī kaut kur tālu no tās. Viņš ir nodurts pilsētas tuvumā.

— Es jūs uzskatu par vislielāko sava aroda speciālistu. Nezinu, kā Romā, bet kolonijās jums nav konkurences. Paskaidrojiet savus apsvērumus!

— Nekādā ziņā nepieļauju domu, — paklusi runāja Afranijs, — ka Jūdass būtu devies rokās kaut kādiem aizdomīgiem tipiņiem tieši pašā pilsētā. Uz ielas slepeni nodurt nav iespējams. Tātad viņu vajadzēja ievilināt kaut kādā pagrabā. Bet Lejas Pilsēta ir pārmeklēta, ja būtu, tad būtu atrasts. Pilsētā tas nav noticis, par to es varu galvot. Ja viņš būtu noslepkavots tālu no pilsētas, šis sainis ar naudu pie augstā priesterā nevarētu nonākt tik ātri. Viņš ir nogalināts pilsētas tuvumā. Viņu ir izvilinājuši laukā no pilsētas.

— Es nevaru iedomāties, kā to varēja izdarīt.

— Jā, prokurator, tas ir vissarežģītākais jautājums šajā lietā, un es pat nezinu, vai vispār man izdosies to noskaidrot.

— Patiešām dīvaini! Ticīgais svētku vakarā neieņ vis uz liedienu mielastu, bet dodas nezin kāpēc ārā no pilsētas un tur tiek nodurts. Kas un kādā veidā varēja viņu tur ievilināt? Vai tik to nav izdarījusi sieviete? — pēkšņi iedvesmas pilnā balsī jautāja prokurators.

Afranijs atbildēja mierīgi un pārliecinoši:

— Nekādā ziņā, prokurator! Tāda iespēja pilnīgi izslēgta. Te jābūt savai loģikai. Kam bija vajadzīga Jūdasa nāve? Kaut kādiem klejojošiem murgotājiem, kaut kādam pulciņam, kurā vispār nevienas sievietes nevar būt? Lai apsievotos, prokurator, vajag naudu, lai laistu bērniņu pasaulē, atkal vajag to pašu, bet, lai ar sievietes palīdzību aizlaistu cilvēku viņšaulē, vajag tik daudz naudas, cik tiem klaidoņiem vispār nav. Te nav iejaukta sieviete, prokurator! Es teiktu pat vairāk, tāda slepkavības versija tikai jauc pēdas, traucē izmeklēšanu un jauc man pašam galvu.

— Es redzu, Afranij, ka jums ir pilnīga taisnība, — teica Pilāts, — es tikai izsacīju savas domas.

— Un diemžēl kļūdījāties, prokurator.

— Bet galu galā kas tad? — iesaucās prokurators, ar ārkārtīgu zinkāri raudzīdamies Afranijam sejā.

— Man šķiet, ka tā pati nauda.

— Lieliska doma! Bet kas un par ko varēja viņam dot naudu naktī ārpus pilsētas?

— Nē, prokurator, tas nemaz tā nav. Man ir viena vienīga hipotēze, un, ja nu tā nav īsta, tad neko citu es nevaru iedomāties. — Afranijs pieliecās tuvāk prokuratoram un nočukstēja: — Jūdass gāja noslēpt naudu tādā vietā, kuru cits neviens nezina.

— Tas ir ļoti smalks izskaidrojums. Tā acīmredzot arī ir bijis. Tagad es jūs saprotu: viņu neviens nav izvilinājis no pilsētas, viņš ir gājis pats. Jā, tā tas ir.

— Tieši tā. Jūdass nevienam neuzticējās. Viņš slēpa naudu no cilvēkiem.

— Jā, jūs teicāt, ka Ķetzemanē. Bet, kāpēc tieši tur jūs taisāties meklēt, to nu es nesaprotu, atklāti sakot.

— O, prokurator, vienkāršāk par vienkāršu! Kurš tad slēps naudu ceļmalā vai klajā vietā, kur kāds var ieraudzīt! Jūdasam nederēja ne Hebronas, ne Betānijas ceļš.

Viņam bija vajadzīga nomāja, svešai acij neredzama vieta, kur aug koki. Tas ir tik vienkārši. Bet, atskaitot Ģetzemani, citas tādas vietas Jerusalajas tuvumā nav. Nekur tālu viņš nevarēja aiziet.

— Jūs mani pilnīgi pārliecinājat. Un ko tad tagad darīt?

— Es tūlīt sāksu meklēt slepkavas, kuri Jūdasi ir izsekojuši ārpus pilsētas, bet pats, kā jau jums ziņoju, stāšos tiesas priekšā.

— Par ko?

— Mana apsardze pazaudēja viņu no redzes loka vakarā tirgū pēc tam, kad viņš bija iznācis no Kāifasa. Es nemaz nesaprotu, kā tas varēja notikt. Nekas tamlīdzīgs manā mūžā vēl nav gadījies. Viņu sāka uzraudzīt tūlīt pēc mūsu sarunas. Bet tirgus rajonā viņš tik pēkšņi mainīja virzienu un izmeta tādu cilpu, ka manējie nebija spējīgi sadzīt pēdas.

— Labi. Paziņoju jums, ka neuzskatu par vajadzīgu jūs nodot tiesai. Jūs esat izdarījis visu, ko varējāt, un neviens pasaulē, — te Pilāts pasmaidīja, — nebūtu varējis izdarīt vairāk par jums. Sodiet tos savus padotos, kas tik neuzmanīgi palaida Jūdasi! Bet arī šinī gadījumā, es jūs brīdinu, es negribētu, lai sods būtu bargs. Galu galā mēs esam darījuši visu, lai parūpētos par šo nelieti. Jā, es piemirsu jums pajautāt, — prokurators paberzēja pieri, — kā viņiem izdevās naudu atgādāt atpakaļ Kāifasam?

— Redzat, prokurator... Tas nav nekas sevišķi sarežģīts. Atriebēji bija gājuši uz Kāifasa pili no otras puses, tur, kur šķērsliņņa paceļas augstāk par pils pagalmu. Tur viņi arī pārsvieduši sainīti pār sētu.

— Ar visu zīmīti?

— Taisni tā, kā jūs sakāt, prokurator. Jā, starp citu... — Te Afranijs norāva zīmogu un parādīja Pilātam sainīša saturu.

— Apzēliņ, ko jūs, Afranij, izdarījat, tie taču droši vien ir tempļa zīmogi!

— Šinī ziņā prokurators var pilnīgi neuztraukties, — Afranijs teica, taisīdams ciet sainīti.

— Vai tiešām jums ir pilnīgi visi zīmogi? — prokurators smiedamies jautāja.

— Citādi tas nemaz nevar būt, prokurator, — bez kaut kādiem smiekliem nopietni atbildēja Afranijs.

— Varu iedomāties, kas pie Kāifasa notika!
— Jā, prokurator, uztraukums bija liels. Mani ataicināja uzreiz.

Pat pustumsā bija redzams, kā staro Pilāta acis.

— Interesanti, interesanti...

— Es atļaušos iebilst, prokurator, nekā interesanta tur nebija. Garlaicīga un apnīkstoša padarišana. Kad es pajautāju, vai Kāifasa pilī kādam ir izmaksāta attiecīga nauda, atbilde bija kategoriska, ka ne.

— Ak tā? Nu, ja nav izmaksāta, tad nav izmaksāta. Jo grūtāk būs atrast slepkavas.

— Pilnīgi pareizi, prokurator.

— Jā, Afranij, man pēkšņi iešāvās galvā — vai tik viņš nav izdarījis pašnāvību?

— O nē, prokurator, — no izbrīna Afranijs pat atgāzās krēslā, — piedodiet, bet tas ir pilnīgi neiespējami!

— Ak, šajā pilsētā viss ir iespējams! Varu derēt, ka drīz vien pa visu pilsētu sāks klist tādas baumas.

Afranijs uzmeta prokuratoram savu skatienu, padomāja un teica:

— Tas var gadīties, prokurator.

Prokurators acīmredzot arvien vēl domāja par noslepkavoto cilvēku no Kirjatas, kaut gan šajā lietā viss bija skaidrs, un viņš pateica gandrīz ar tādu kā sapņainību:

— Es gribētu redzēt, kā viņu slepkavoja.

— Noslepkavots viņš ir, cik vien prasmīgi var, prokurator, — atbildēja Afranijs, ar vieglu ironiju skatīdamies uz prokuratoru.

— Kā jūs to zināt?

— Es lūgšu jūs pievērst uzmanību šim makam, prokurator, — Afranijs atbildēja, — es galvoju, ka Jūdasa asinis šļākušās ar joni. Man, prokurator, savā dzīvē nācies redzēt ne vienu vien nokauto!

— Tātad augšā viņš, protams, vairs necelsies?

— Nē, prokurator, celsies gan, — filozofiskā mierā smaidīdams sacīja Afranijs. — Tas būs, kad pār viņu noskanēs šeit tik gaidītā mesijas taure. Bet ātrāk gan ne!

— Pietiks, Afranij! Šis jautājums man ir skaidrs. Tagad par apglabāšanu.

— Sodītie ir apglabāti, prokurator.

— O, Afranij, saukt jūs tiesas priekšā būtu tīrais noziegums! Jūs esat pelnījis visaugstāko apbalvojumu. Kā tas notika?

Afranijs sāka stāstīt un pastāstīja — kamēr viņš nopēries ar Jūdasa lietu, viņa palīga vadītā slepenās sardzes komanda sasniedza pakalnu, kad iestājās vakars. Viena liķa kalna galā neesot bijis. Pilāts nodrebēja un piesmakušā balsī teica:

— Ak, kā es par to laikus neiedomājos!

— Nav ko uztraukties, prokurator, — Afranijs teica un stāstīja tālāk: — Dismasa un Hestasa liķus, kam maitasputni bija izknābuši acis, viņi pievākuši uzreiz un sākuši meklēt trešo. Arī tas atrasts ātri vien. Kāds cilvēks...

— Levijs Matejs, — Pilāts nejautāja, bet drīzāk gan apgalvoja.

— Jā, prokurator...

Levijs Matejs slēpies alā Kailā Kalna ziemeļu nogāzē un gaidījis, kamēr satumsis. Turpat bijis arī Ješuas Hanocri kailais liķis. Kad sardze ar lāpu iegājusi alā, Levijs izmisumā sācis trakot. Viņš kļiedzis, ka nekādu noziegumu nav izdarījis un ka ikvienam cilvēkam ar likumu ir atļauts apbedīt noziedznieku, ja viņš to vēlas. Levijs Matejs teicis, ka liķi neatdos. Bijis ļoti uztraukts, nesakarīgi kļūgājis, te lūdzies, te draudējis, te nolādējis...

— Un viņu nācās saņemt ciet? — drūmi jautāja Pilāts.

— Nē, prokurator, nē, — ļoti nomierinoši teica Afranijs, — nekaunīgo bezprāti izdevies nomierināt ar solījumu, ka liķis tiks apglabāts.

Levijs apdomājis priekšlikumu, pierimis, bet paziņojis, ka prom neies un grib būt klāt pie apbedīšanas. Viņš teicis, ka neies prom pat tad, ja viņu sāks slepkavot, šim nolūkam piedāvādams maizes nazi, kurš viņam bijis.

— Un viņu aizdzina? — nospiestā balsī jautāja Pilāts.

— Nē, prokurator, nē. Mans palīgs atļāva viņam piedalīties apbedīšanā.

— Kurš no jūsu palīgiem visu to vadīja? — Pilāts pajautāja.

— Tolmajis, — Afranijs atbildēja un vaicāja satrauktā balsī: — Vai viņš būtu pieļāvis kļūdu?

— Turpiniet, — Pilāts teica, — nekādas kļūdas nav. Es esmu pat mazliet samulsis, Afranij, man acīmredzot ir darišana ar cilvēku, kurš vispār nekad nekļūdās. Un šis cilvēks esat jūs.

Levijs Matejs paņēmuši tajā pašā pajūgā, kurā vesti notiesāto liķi, un pēc pāris stundām braucēji nonākuši

vientuļā aizā uz ziemeļiem no Jerušalajimas. Tur, strādādama maiņās, komanda stundas laikā izrakusi dziļu bedri un apglabājusi visus trīs.

— Kailus?

— Nē, prokurator, komanda bija šim nolūkam paņēmusi līdzi hitonus. Apglabājamiem pirkstā ir uzvilkti gredzeni. Ješūam ar vienu vītņi, Dismasam ar divām un Hestasam ar trim. Bedre aizbērtā, virsū savelti akmeņi. Pazišanās zīme zināma Tolmajam.

— Ak, ja es to būtu iedomājies! — sāpīgi saviebies, teica Pilāts. Man taču vajadzēja satikt šo Leviju Mateju...

— Viņš ir šeit, prokurator!

Pilāts kādu laiku ar platām acīm skatījās uz Afraniju un pēc tam teica:

— Izsaku jums pateicību par visu, ko esat darījis šajā lietā. Lūdzu, atsūtiet rīt Tolmaju pie manis un jau iepriekš pasakiet, ka esmu ar viņu apmierināts, bet jūs, Afranij, — Pilāts izņēma no siksnas kabatas gredzenu un pasniedza to slepenā dienesta priekšniekam, — pieņemiet, lūdzu, par piemiņu no manis.

Afranijš palocījās un teica:

— Tas man liels gods, prokurator.

— Komandai, kas piedalījās apglabāšanā, izsniedziet apbalvojumus! Tiem, kas ļāva Jūdasam nozust, — rājienu. Bet Leviju Mateju — uzreiz pie manis! Man jāzin visi sīkumi Ješuas lietā.

— Klausos, prokurator! — Afranijš sāka kāpties atpakaļ un klanīties, bet prokuratora sasita plaukstas un uzkliedza:

— Šurp! Gaismu kolonādē!

Afranijš jau gāja pa dārzu, kad Pilātam aiz muguras iemirdzējās kalpu nestās uguntiņas. Prokuratora priekšā uz galda spīdēja trīs gaismekļi, un mēnesnīcas nakts tūlīt atkāpās dārzā, it kā Afranijš būtu to aiznesis sev līdzi. Afranija vietā balkonā ienāca mazs, izkāmējis, nepazīstams cilvēciņš, tam blakus stāvēja milzīgais centurions. Milzis saprata prokuratora skatienu un tūdaļ nozuda dārzā.

Prokuratora pētīja atnākušo, un viņa skatienā bija gan milzīga interese, gan tādas kā bailes. Tā skatās uz cilvēku, par kuru daudz dzirdēts, daudz domāts un kurš beidzot ir atnācis.

Atnākušajam cilvēkam bija gadu četrdesmit, viņš bija viss vienās skrandās, melnīgsnējs, turklāt uz skrandām bija sakaltuši dubļi, un viņš sirdīgi skatījās caur pieri. Vārdu sakot, viņa izskats bija visai nepievilcīgs, un viņš stipri vien atgādināja kādu no tiem pilsētas ubagiem, kuri lielā vairumā stumdās pa tempļa terasēm vai vazājas pa troksņainās un netīrās Lejas Pilsētas tirgiem.

Iestājās ilgs klusums, kuru pārtrauca atnācēja pēkšnā un negaidītā uzvešanās. Viņš nobālēja, sagriļojās un būtu nokritis gar zemi, ja nebūtu pieķēries pie galda malas.

— Kas tev ir? — Pilāts jautāja.

— Nekas nav, — Levijs Matejs atbildēja un norija siekalas. Plikais, netīrais kakls uzpūtās un noplaka.

— Kas ar tevi ir, atbildi taču, — Pilāts atkārtoja.

— Es esmu piekūsis, — Levijs atbildēja un drūmi paškatījās grīdā.

— Sēdies, — Pilāts teica un norādīja uz krēslu.

Levijs ar neuzticību paskatījās uz Pilātu, pagāja uz krēsla pusi, bailīgi paskatījās uz krēsla zeltītajiem rokturiem un apsēdās nevis uz krēsla, bet turpat blakus uz grīdas.

— Pasaki man — kāpēc tu negribi sēdēt uz krēsla? — Pilāts noprasija.

— Es esmu netīrs, nosmērēšu, — grīdā skatīdamies, atbildēja Levijs.

— Tūlīt tev iedos paēst.

— Es negribu ēst, — Levijs atbildēja.

— Kāpēc jāmelo? — Pilāts klusām jautāja. — Tu taču neesi ēdis visu dienu, bet varbūt arī ilgāk. Nu labi, negribi — neēd. Es tevi atsaucu, lai tu man parādi to nazi, kurš tev bija.

— Karavīri atņēma, kad veda šurp, — Levijs atteica un piebilda drūmā balsī: — Atdodiet man to, man jāaiznes atpakaļ saimniekam, es nazi nozagu.

— Priekš kā?

— Ar ko virves pārgriezt, — Levijs atbildēja.

— Mark! — prokurators uzsauca, un centurions parādījās pie kolonnām. — Atnesiet man viņa nazi!

Centurions no otras maksts, kura viņam bija pie jostas, izvilka netīru maizes nazi, pasniedza to prokuratorem, bet pats aizgāja.

— Kur tu to paņēmi?

— Maizes bodē pie Hebronas vārtiem, kā nāk pilsētā iekšā, tā uzreiz pa kreisi.

Pilāts nopētīja plato asmeni, nez kāpēc pataustīja ar pirkstu, vai ir ass, un teica:

— Par nazi nebēdā, tas tiks atdots bodē. Bet tagad man vajadzīgs kas cits: parādi man hartu, kuru tu nēsā visur līdzī un kur ir pierakstīts, ko Ješua teicis.

Levijs ar naidu paskatījās uz Pilātu, viņa sejā parādījās tik nejauks smaids, ka tas pavisam izķēmoja viņa seju.

— Visu gribat atņemt? Arī pašu pēdējo, kas man vēl ir? — viņš jautāja.

— Es tev nesacīju — atdod, — teica Pilāts, — es tev sacīju — parādi.

Levijs parakņājās azotē un izvilka no turienes pergamenta rulli. Pilāts paņēma to, atritināja, izklāja starp gaismekļiem un, acis piemiedzis, sāka pētīt grūti salasāmās ar tinti rakstītās zīmes. Bija grūti saprast šīs ķeburainās rindas, un Pilāts viebās un bāza seju pergamentam pavisam klāt, vilkdams ar pirkstu pa rindām. Viņam tomēr izdevās konstatēt, ka uzrakstītais ir nesakarīga kaut kādu izteikumu, saimniecisku rēķinu un dzejas rindu ķēde. Šo to Pilāts izlasīja: «Nāves nav... Vakar mēs ēdām pavasara gardumus...»

Viebdamies no piepūles, Pilāts lasīja: «Mēs ieraudzīsim dzīves ūdeņu dzidro upi... Cilvēce skatīsies saulē caur tīru kristālu...»

Te Pilāts nodrebēja. Pēdējās pergamenta rindiņās viņš saburtoja vārdus: «...lielāka netikuma... glēvumu.»

Pilāts satina pergamentu un ar asu kustību atdeva to Levijam.

— Nem, — viņš teica, paklusēja un piebilda: — Es skatos, ka tu esi izglītots cilvēks un tev nav nekādas vajadzības staigāt apkārt vientuļam, skrandās un nekad nezināt, kur vakarā varēsi galvu nolikt. Man Cēzarejā ir plaša bibliotēka, es esmu ļoti bagāts un gribu, lai tu nāc pie manis strādāt. Tu šķirosi un glabāsi papirusa rullus, būsi apģērbts un paēdis.

Levijs piecēlās un teica:

— Nē, es negribu.

— Kāpēc? — prokurators jautāja, un viņa seja pietvīka. — Es tev esmu nepatīkams, tev bail no manis?

Levijs atkal nosmaidīja savu nelāgo smaidu un atbildēja:

— Nē, tas ir tāpēc, ka tu baidīsies no manis. Tev nenāksies viegli skatīties man acīs, jo tu esi viņu nokāvis.

— Pietiek, — Pilāts noteica, — paņem naudu!

Levijs noraidoši papurināja galvu, bet Pilāts turpināja:

— Es zinu, ka tu uzskati sevi par Ješuas mācekli, bet zini, ko es tev sacīšu — no visā viņa teiktā tu neesi iemācījies itin nekā. Ja tas tā būtu, tu noteikti no manis kaut ko ņemtu. Ievēro, ka viņš pirms nāves sacīja, ka nevienu nevaino. — Pilāts pacēla rādītāja pirkstu, un viņa seja nodrebēja. — Arī viņš pats noteikti kaut ko paņēmu. Tu esi cietsirdīgs, bet viņā cietsirdības nebija. Uz kurieni tu taisies doties?

Levijs pēkšņi piegāja pie galda, atbalstījās uz tā ar abām rokām un, kvēlojošām acīm skatīdamies uz prokuratoru, nočūkstēja:

— Valdītāj, tev jāzin, ka es Jerušalajimā noduršu vienu cilvēku. Man tev to gribas pateikt, lai tu zinātu, ka asinis vēl tiks izlietas.

— Es arī zinu, ka tās vēl tiks izlietas, — Pilāts atbildēja, — un nemaz nebrīnos par taviem vārdiem. Tu, protams, gribi nodurt mani?

— Tevi nodurt man neizdosies, — Levijs atbildēja, atiezdams zobus smaidā. — Es neesmu tik dumjš, lai lolotu tādas cerības, bet es noduršu Jūdassu no Kirjatas, es veltīšu tam visu savu atlikušo dzīvi.

Tīksme paspīdēja Pilāta acīs, viņš paaicināja Leviju Mateju sev tuvāk un teica:

— To tu vairs nevarēsi izdarīt un nomierinies. Jūdass šonakt ir jau nodurts.

Levijs atsprāga no galda, pameta mežonīgu skatu visapkārt un iekliedzās:

— Kurš to izdarīja?

— Neesi greisirdīgs! — Prokurators pasmaidīja un saberzēja rokas. — Baidos, ka bez tevis viņam bija vēl dažs labs pielūdzējs.

— Kurš to izdarīja? — čukstus atkārtoja Levijs.

Pilāts atbildēja viņam:

— To izdarīju es.

Levijs pavēra muti, apstulbis paskatījās uz prokuratoru, bet tas turpināja:

— Pamaz, protams, ir tā izdarītā, un tomēr to izdarīju

es. — Pēc tam viņš pajautāja: — Nu, bet tagad tu kaut ko pieņemsi no manis?

Levijs padomāja, viņa seja kļuva gaišāka, un beidzot viņš sacīja:

— Liec, lai man iedod gabaliņu tīra pergamenta!

Pagāja stunda. Levija vairs nebija pili. Rītausmas kļusumu traucēja vienīgi dārzā staigājošās sardzes klusie soļi. Mēness ātri izbālēja, debess otrajā pusē blāvoja Rīta Zvaigznes baltais plankumiņš. Gaismekļi sen bija nodzisuši. Prokurators bija savā guļasvietā. Palicis roku zem vaiga, viņš gulēja, un viņa elpu nemaz nevarēja saklausīt. Blakus viņam gulēja Banga.

Tā piecpadsmītā nīzāna rītausmu sagaidīja Jūdu zemes piektais prokurators Poncijs Pilāts.

27. NODAĻA

50. DZIVOKĻA GALS

Kad Margarita lasīja nodaļas pēdējos vārdus «...tā piecpadsmītā nīzāna rītausmu sagaidīja Jūdu zemes piektais prokurators Poncijs Pilāts» — rīts jau bija klāt.

Varēja dzirdēt, kā pagalmiņā vītola un liepas zaros priecīgi un satraukti runājās zvirbuļi.

Margarita piecēlās no krēsla, izstaipījās un tikai tagad sajuta, kāds svina smagums ielijis visā ķermenī un cik briesmīgi gribas gulēt. Interesanti atzīmēt, ka Margaritas dvēselē viss bija pilnīgā kārtībā. Viņas domās nebija nekāda sajukuma, viņa nejuta satraukumu par to, ka pavadījusi fantastisku nakti. Viņu nemaz neuztrauca atmiņas par sātana balli, viņa nebrīnījās par neticamo meistara atgriešanos, par to, ka romāns augšāmcelties no pelniem, ka šķērsielīņas pagraba stāvā viss atkal ir, kā bijis, un ka mēlnesis Aloīzijs Mogaričs ir patriekts. Vārdu sakot, iepazīšanās ar Volandu nebija nodarījusi viņas psihei nekāda ļaunuma. Viss bija tā, kā tam vajadzēja būt. Viņa iegāja blakusistabā, pārlicinājās, ka meistars guļ cieši un mierīgi, nodzēsa nevajadzīgo galda lampu un pati saritinājās uz dīvāniņa pie pretējās sienas, pārvilkdama sev pāri vecu un sadriskātu palagu. Pēc minūtes viņa jau bija aizmigusi, un torīt nekādi sapņi viņai nerādījās. Kluss bija pagrabistabiņās, klusa bija visa individuālā būvētāja mājiņa, klusums valdīja visā šķērsielā.

Bet tajā pašā laikā, precīzāk, sestdienas rītausmā, kādā Maskavas iestādē bija nomodā vesels stāvs, logos, kas izgāja uz lielu, asfaltētu laukumu, kuru speciālas mašīnas, lēnā garā dūcot braukādamas, tīrīja ar birstēm, dega spoža gaisma, vēl gaišāka nekā uzlecošā saule.

Šajā stāvā notika Volanda lietas izmeklēšana, un desmit kabinetos spuldzes dega cauru nakti.

Starp citu, lietas būtība noskaidrojās jau vakar, piektdien, kad nācās slēgt Varietē, jo bija pazudusi šī teātra administrācija, bija notikušas visādas nejēdzības iepriekšējā vakarā skandalozā melnās maģijas seansa laikā. Taču šajā ne mirkli neguļošajā milzīgās mājas stāvā visu laiku pienāca aizvien jauni un jauni materiāli.

Tagad šīs dīvainās lietas izmeklētājiem vajadzēja ne tikai atzīt, ka visur darbojies kaut kāds nelabais gars, ka te saskatāmi hipnozes triki un nepārprotami kriminālnozieģumi, bet arī sasaistīt kopā šos dažādās Maskavas vietās atgadījušos juceklīgos notikumus.

Pirmais, kam nācās pabūt šajā elektriskās gaismas apmirdzētajā, nomodā esošajā stāvā, bija Arkadijs Apolonovičs Semplejarovs, Akustikas komisijas priekšsēdētājs.

Piektdien pēcpusdienā viņa dzīvoklī, bet viņš dzīvoja pie paša Akmens tilta, atskanēja telefona zvans — un vīrieša balss lūdza pie telefona Arkadiju Apolonoviču. Klausuli paņēma viņa dzīvesbiedre un drūmā balsī pavēstīja, ka Arkadijs Apolonovičs nejūtas visai labi, atlaidies mazliet pasnaust un pie telefona pienākt nevar. Taču Arkadijam Apolonovičam pie telefona tomēr bija jāpienāk. Uz jautājumu, kas zvana Arkadijam Apolonovičam, balss telefonā deva lakonisku atbildi.

— Acumirkli... tūdaļ... mazu brītiņu pagaidiet... — nošļepstēja parasti tik augstprātīgā Akustikas komisijas priekšsēdētāja dzīvesbiedre un pa galvu pa kaklu iedrās gūļamistabā, lai rautu Arkadiju Apolonoviču ārā no gultas, kur tas bija nolicies un bezgala mocījās, atceroties gan vakardienas seansu, gan nakts skandālu, kura rezultātā Saratovas radniece tika padzīta no mājām.

Tiesa, ne pēc acumirkļa un arī ne pēc maza brītiņa, bet pēc ceturtdaļminūtes apakšveļā un ar vienu čību kreisajā kājā Arkadijs Apolonovičs jau bija pie telefona un murmināja klausulē:

— Jā, es pats... Klausos, Klausos...

Viņa dzīvesbiedre, uz mirkli aizmirsdama visus derdzīgos laulības pārkāpumus, kuros nabaga Arkadijs Apolonovičs bija pieķerts, ar izbijušos seju parādījās koridora durvīs, vicināja pa gaisu otru čību un čukstēja:

— Uzvelc čību, čību... Kājas apaukstēsi, — bet Arkadijs Apolonovičs, ar pliku kāju atgaiņādamies no sievas un mezdams uz viņas pusi niknus skatienus, padevīgi murmināja klausulē:

— Jā, jā, jā, protams, es saprotu... Tūlīt braucu.

Tajā pašā stāvā, kur notika izmeklēšana, Arkadijs Apolonovičs pavadīja visu vakaru. Tas būtu par maz teikts, ka saruna bija smaga, saruna bija ārkārtīgi nepatīkama, jo nācās ar vislielāko atklātību izstāstīt ne vien par to riebīgo seansu un kaušanos ložā, bet šai sakarībā, kas nu patiešām bija nepieciešams, gan par Milicu Andrejevnu Pokobatjko no Jelohas ielas, gan radniecī no Saratovas, gan par daudz ko tādu, par ko stāstīt Arkadijam Apolonovičam bija neizsakāmi grūti.

Pats par sevi saprotams, ka liecība, ko sniedza Arkadijs Apolonovičs, inteligents un kulturāls cilvēks, kurš pats bija klāt nejēdzīgajā seansā, būtisks un kvalificēts liecinieks, kurš sīki pastāstīja gan par pašu noslēpumaino magu maskā, gan par tiem diviem negēļiem, viņa palīgiem, un kurš skaidri atcerējās, ka maga uzvārds ir Volands, — šī liecība lielā mērā pavidzēja izmeklēšanu uz priekšu. Arkadija Apolonoviča liecības salīdzināšana ar pārējām, kuru skaitā bija arī dažu seansā cietušu dāmu liecības (tās, kura bija cerinkrāsas veļā un ļoti satricēta Rimski, bet, ak vai, bija arī daudzu citu cietušu liecības), kurjera Karpova apgalvojums, ka viņš sūtīts uz Dārza ielu, uz 50. dzīvokli, — tas viss kopā faktiski skaidri un gaiši norādīja vietu, kur meklējams visu šo piedzīvojumu vaininieks.

Izmeklētāji ieradās 50. dzīvoklī, un ne vienu reizi vien viņi ne tikai ārkārtīgi rūpīgi visu apskatīja, bet arī izklaudzināja visas sienas, pārbaudīja kamīna dūmvadu, meklēja slēptuves. Visi pasākumi beidzās bez rezultātiem, ne reizi dzīvoklī neizdevās sastapt nevienu dzīvu būtni, kaut gan bija pilnīgi skaidrs, ka dzīvoklī kāds ir, kaut arī visas personas, kuras tādā vai citādā veidā kārtu jautājumus, kas saistīti ar ārzemju mākslinieku ierašanos Maskavā, vienā balsī kategoriski apgalvoja, ka melnā maga Volanda Maskavā nav un nevar būt.

Itin nekur nebija registrēta viņa ierašanās, viņš nevienam nebija uzrādījis savu pasi vai citus tamlīdzīgus papīrus, kontraktus un līgumus, un neviens par viņu neko nebija dzirdējis. Izrāžu komisijas programmu daļas vadītājs Kitaicevs dievojās un apzvērēja, ka nekādas Volanda viesizrāžu programmas aizmukušais Stjopa Lihodejevs viņam nav sūtījis apstiprināšanai un par kaut kāda Volanda atbraukšanu pa telefonu viņam nav zvānījis. Tātad Kitaicevam galīgi nav saprotams, kā Stjopa varēja pieļaut Varietē tādu seansu. Kad atgādināja, ka Arkadijs Apolonovičs pats savām acīm šo magu ir redzējis seansā, Kitaicevs tikai plātīja rokas un cēla acis uz debesīm. Un pēc Kitaiceva acīm vien bija redzams, ka viņa sirdsapziņa ir tīra kā kristāls.

Tas pats Prohors Petrovičs, galvenās izrāžu komisijas priekšsēdētājs...

Zināt, viņš nekavējoties ielīda atpakaļ savā uzvalkā, tikko milicija parādījās viņa kabinetā, Annai Ričardovnai par neiedomājamiem priekiem, bet veltīgi iztraucētajai milicijai par lielu izbrīnu. Un, atgriezies savā vietā, savā pelēkajā, svītrainajā uzvalkā, Prohors Petrovičs atzina par pareizām pilnīgi visas rezolūcijas, kuras uzvalks bija parakstījis viņa neilgās prombūtnes laikā.

...un, zināt, pašam Prohoram Petrovičam nebija ne jausmas par kaut kādu tur Volandu.

Tagad nu bija iznācis tā, ka ačgārnāk vairs nevar: tūkstoši skatītāju, viss Varietē personāls, beidzot, visuvisgudrākais Arkadijs Apolonovičs Semplejarovs bija redzējuši šo magu, tāpat arī viņa abus trīskārt nolādētos asistentus, bet, kad viņi jādabū rokā, tad viņu nemaz nav. Ko tad lai tādā reizē domā — pēc sava nolādētā seansa viņš būtu ņēmis un tikpat kā ūdenī iekritis, vai arī, kā dažiem šķiet, viņa Maskavā vispār nav bijis? Ja pieļausim pirmo versiju, pazudis, un cauri, tad jāsecina, ka viņš sev līdzī pagrābis arī visu Varietē administrācijas spici; bet, ja ir otrā versija, vai tad neiznāk, ka bēdīgi slavenā teātra administrācija, iepriekš pastrādājusi kaut kādu cūcību (atcerieties kabinetā izsisto logu un Kāravdūža savādo izturēšanos!), gluži vienkārši aizlaidusies no Maskavas?

Taisnības labad visatzinīgākie vārdi jāveltī tam, kurš vadīja visu izmeklēšanu. Pazudušo Rimski atrada ārkārtīgi ātri. Vajadzēja tikai uztaustīt sakarību starp Kārav-

dūža uzvešanos taksometru stāvvietā pie kinematogrāfa ar seansa beigām un laiku, kad tieši Rimskis varēja pazust, lai nekavējoties nosūtītu telegrammu uz Ļeņingradu. Atbilde pienāca jau pēc stundas (piektdienas vakarā), ka Rimskis atrodas «Astoriņas» ceturtnajā stāvā, četršimt divpadsmitajā numurā, tieši blakus tam numuram, kurā bija apmeties kāda Maskavas teātra repertuāra pārzinis, kamēr viņa teātris viesojās Ļeņingradā, tajā pašā numurā, kurā, kā zināms, ir brīnišķīga vannas istaba un mēbeles apvilktas ar zilganpelēku, zeltīti iedziņparotu drānu.

Rimskis bija atrasts «Astoriņas» četršimt divpadsmitajā numura drēbju skapī, nekavējoties arestēts un turpat Ļeņingradā nopratināts. Pēc tam Maskavā pienāca telegramma, kas vēstīja, ka Varietē finansu direktors ir afekta stāvoklī, ka uz jautājumiem viņš sakarīgas atbildes nedod vai nevēlas dot, tikai visu laiku lūdzas, lai viņu noslēpj bruņukamerā un klāt pieliek apbruņotu sardzi. No Maskavas telegrāfiski tika dota pavēle Rimski apsardzībā nogādāt Maskavā, un tā nu Rimskis piektdienas vakarā ar vakara vilcienu izbrauca tādas sardzes pavadībā.

Piektdienas vakarā tika uzietas arī Ļihodejeva pēdas. Telegrammas tika izsūtītas uz visām pilsētām, bet Jalta atbildēja, ka Ļihodejevs ir bijis tur, taču ar aeroplānu izlidojis uz Maskavu.

Vienīgais, kura pēdas neizdevās uziet, bija Varenuha. Visai Maskavai pazīstamais ievērojamais teātra administrators tikpat kā akā iekrita.

Tajā pašā laikā vajadzēja noņemt arī ar citiem starpgadījumiem, kas bija notikuši ārpus Varietē. Vajadzēja noskaidrot neparasto atgadījumu ar veselu personālu, kuram uznākusi nepārvarama dziņa dziedāt dziesmu par Baikālu (starp citu, profesors Stravinskis ar kaut kādu injekciju palīdzību bija ticis ar viņiem galā divu stundu laikā), ar atsevišķām personām, kuras citām personām vai iestādēm naudas vietā grūdušas velns zin ko, aprunāties ar tiem, kuri šajos darījumos cietuši.

Pats par sevi saprotams, ka visnepatīkamākais, skandalozākais un visgrūtāk izprotamais gadījums bija neļaiķa literāta Berliozas galvas izzagšana no zārka Gribojedova zālē gaišā dienas laikā.

Divpadsmit izmeklētāji tā, kā ver krellītes uz diedziņa, lika kopā pa visu Maskavu izkaisītos šīs sarežģītās lietas sasodītos faktus.

Viens no izmeklētājiem ieradās arī profesora Stravinska klīnikā un pirmām kārtām palūdza pēdējās trijās dienās klīnikā nogādāto personu sarakstu. Tādā veidā tika sameklēts Nikanors Ivanovičs Bosojs un nabaga konferansjē, kuram bija rāvuši nost galvu. Te, starp citu, neiznāca nekāda lielā noņemšanās. Tagad jau uzreiz bija skaidrs, ka šie divi krituši par upuri vienai un tai pašai bandai, kuras priekšgalā atradās noslēpumainais mags. Bet Ivans Nikolajevičs Bezpajumnieks izmeklētājā izraisīja ārkārtīgu interesi.

Ivanuškas 117. istabas durvis atvērās piektdienas vakarā — un iekšā ienāca jauns cilvēks ar apaļīgu seju, varēja just, ka viņš mierīgi un saudzīgi izturas pret cilvēkiem, nemaz nevarēja domāt, ka viņš ir izmeklētājs, un tomēr viņš tas bija, turklāt viens no labākajiem Maskavā. Viņš ieraudzīja gultā guļam jaunu cilvēku ar bālu un sakritušos seju, tā acis, kurās bija lasāma pilnīga vienaldzība pret apkārtni, brīžam lūkojās kaut kur tālumā pāri apkārtni, brīžam atkal pievērsās paša jaunā cilvēka iekšējai pasaulei.

Izmeklētājs laipni nosauca savu vārdu un teica, ka iegriezies pie Ivana Nikolajeviča aprunāties par aizvakardienas notikumiem pie Patriarhu dīķiem.

O, kas tā būtu Ivanam par laimi, ja izmeklētājs būtu atnācis ātrāk, teiksim, kaut vai tajā naktī uz ceturtdienu, kad Ivans karsti vēlējās un pieprasīja, lai viņu uzklausu tieši par šo gadījumu pie Patriarhu dīķiem. Tagad viņa sapnis — noķert konsultantu — varēja piepildīties, viņam nekur vairs nebija jāskraida, pie viņa paša bija atnākuši un tieši tādēļ, lai uzklausītu viņa stāstu par trešdienas vakara notikumiem.

Bet diemžēl Ivanuška pa to laiku, kas bija pagājis kopš Berlioza bojāejas, bija pilnīgi pārvērties. Protams, viņš bija gatavs labprāt un laipni atbildēt uz visiem izmeklētāja jautājumiem, taču gan viņa skatienā, gan balss intonācijā bija jūtama vienaldzība. Berlioza liktenis dzemnieku vairs neinteresēja.

Pirms izmeklētāja atnākšanas Ivanuška bija pusgulus snaudis un viņa acu priekšā slidēja sapņu tēli. Piemēram, viņš redzēja neesošu, savādu un neizprotamu pil-

sētu ar marmora blāķiem un kolonnām, ar saulē mirdzošiem jumtiem, ar tumšo, baismīgo un nežēlīgo Antonija torni, ar pili uz rietumu paugura, gandrīz vai līdz jumtam ieaugušu dārza tropiskajā zaļumā, ar rietošajā saulē vizošām bronzas statujām virs šī dārza, viņš redzēja gar senās pilsētas mūri ejam bruņās iekaltas romiešu centūrijas.

Pusmiegā Ivanam rādījās sapnī nekustīgi krēslā sēdošs cilvēks ar dzeltenīgu, skūtu, izmocītu seju, baltā, asins-sarkani oderētā mantijā. Cilvēks ar nicināšanu skatījās košajā un svešajā dārzā. Ivans redzēja arī pliku, dzeltenu pauguru un uz tā stabus ar šķērskokiem.

Bet tas, kas notika pie Patriarhu dīķiem, dzejnieku Ivanu Bezpajumtnieku vairs neinteresēja.

— Sakiet, Ivan Nikolajevič, — cik tālu no turniketa jūs bijāt tanī brīdī, kad Berliozs pakrita zem tramvaja?

Vārgs, vienaldzīgs smaidīšs pavidēja uz Ivana lūpām, un viņš atbildēja:

— Es biju tālu.

— Bet tas rūtainais bija pie paša turniketa?

— Nē, viņš sēdēja tuvumā uz soliņa.

— Jūs labi atceraties, ka viņš nepiegāja pie turniketa tajā mirklī, kad Berliozs paklupa?

— Atceros. Viņš nepiegāja. Atgāzies sēdēja uz soliņa.

Vairāk izmeklētājs neko nevaicāja. Viņš piecēlās, pasniedza Ivanuškam roku, novēlēja jo drīzu izveseļošanos un izteica cerību, ka drīz vien atkal varēs lasīt viņa dzejoļus.

— Nē, — klusu atbildēja Ivans, — es dzejoļus vairs nekad nerakstīšu.

Izmeklētājs laipni pasmaidīja, atļaudamies izteikt pārliecību, ka dzejniekam pašreiz ir tāda kā depresija, bet tā ātri pāries.

— Nē, — Ivans teica, raudzīdamies uz dziestošo debesmalu, nevis uz izmeklētāju, — tā nepāries nekad. Tie dzejoļi, kurus es rakstīju, ir slikti, tagad es to saprotu.

Izmeklētājs no Ivanuškas bija dabūjis ārkārtīgi svarīgas ziņas. Izsekojot notikumu gaitai no beigām līdz sākumam, izmeklētājs bija atradis visu notikumu izejas punktu. Viņš bija pārliecināts, ka viss sācies no slepkavības pie Patriarhu dīķiem. Skaidrs, ka ne Ivanuška, ne arī tas rūtainais nabaga MASLITASA priekšsēdētāju zem

tramvaja nebija grūduši, fiziski, tā sakot, viņa pakļūšanu zem tramvaja neviens nebija veicinājis. Bet izmeklētājs bija pārliecināts, ka Berliozs pats meties (vai pakritis) zem tramvaja hipnozes rezultātā.

Jā, materiālu jau bija savākts daudz, bija arī zināms, kur un kas jāķer. Galvenā bēda bija tā, ka nekādi nevarēja noķert. Jāatkārto vēlreiz, ka 50. dzīvoklī, kaut jupis to būtu parāvis, kaut kas, bez šaubām, uzturējās. Reižu reizēm šī dzīvokļa telefons atbildēja gan čerkstošā, gan tādā kā deguna balsī, šad tad logs bija vaļā, bez tam varēja dzirdēt, ka iekšā spēlē patafons. Un tomēr, kad devās dzīvokli pārmeklēt, tas izrādījās tukšs. Dzīvoklis tika pārmeklēts ne vienu reizi vien un dažādos laikos. Pa dzīvokli staigāja pat ar tiklu rokā un pārbaudīja visus kaktus. Dzīvokli uzraudzīja jau sen. Apsargāja ne tikai ceļu uz pagalmu cauri vārtiem, bet arī ieeju no sētas puses; pat uz jumta pie skursteņiem bija nolikta sardze. Jā, 50. dzīvoklis turpināja ālēties, un nekā tur nevarēja padarīt.

Tā tas turpinājās līdz naktij no piektdienas uz sestdienu, kad viesību uzvalkā, ar lakkurpēm kājās pusnaktī 50. dzīvoklī ieradās barons Maigels. Bija dzirdams, ka baronu ielaiž dzīvoklī. Tieši pēc desmit minūtēm bez kādiem zvaniem dzīvoklis tika atvērts, bet saimnieku tur nebija, pats trakākais — nebija arī nekādu pazīmju, ka barons būtu tur iegājis.

Kā jau bija teikts, tā tas turpinājās līdz sestdienas rītam. Turīt nāca klāt ļoti interesanti jaunumi. Maskavas aerodromā nosēdās sešvietīga pasažieru lidmašīna no Krimas. Kopā ar citiem no lidmašīnas izkāpa viens pavisam īpatnējs pasažieris. Tas bija drausmīgi apaudzis, vairākas dienas nemazgājies jauns cilvēks bez bagāžas, ar iekaisušām, baiļu pilnām acīm, gērbies pavisam dīvaini. Šim pilsonim galvā bija papaha, mugurā naktskrekls, virs tā kaukāziešu apmetnis un kājās zilas, tikko pirktas ādas naktstupeles. Tiklīdz viņš bija nokāpis no trepītēm, kas veda no lidmašīnas kabīnes, viņam piegāja klāt. Šo pasažieri jau gaidīja, un pēc neilga laika neaizmirstamais Varietē direktors Stepans Bogdanovičs Lihodejevs jau stājās izmeklēšanas priekšā. Nāca atkal jaunas ziņas klāt. Noskaidrojās, ka Volands iekļuvis Varietē, maskēdamies par mākslinieku, nohipnotizējis Stjopu Lihodejevu, bet tad pamanījies šo pašu Stjopu aiz-

triekt no Maskavas dievs to zin cik kilometru tālu. Materiālu tātad kļuva vēl vairāk, bet vieglāk nekļuva nemaz, drīzāk jau kļuva mazlietīn grūtāk, jo varēja noprast, ka notvert personu, kas spēj tādus brīnumus, kuriem par upuri bija kritis Stepans Bogdanovičs, nebūs viegla lieta. Starp citu, pēc paša lūguma Lihodejevs tika ievietots drošā kamerā, un izmeklēšanas priekšā stājās tikko savā paša dzīvoklī arestētais Varenuha, kurš bija tur atgriezies pēc turpat vai divu diennakšu bezvēsts prombūtnes.

Neskatoties uz to, ka viņš bija Azazello nosolījies turpmāk vairs nemelot, administrators sāka taisni ar melošanu. Kaut gan diez cik bargi viņu par to tiesāt nevar. Azazello taču bija viņam aizliedzis melot un runāt rupjības pa telefonu, bet šoreiz administrators runāja bez šī aparāta starpniecības. Apkārt šķielēdams, Ivans Saveljevičs paziņoja, ka ceturtdien Varietē savā kabinetā pilnīgā vienatnē viņš piedzēries kā mārks, pēc tam kaut kur gājis, bet, uz kurieni, — neatceras, kaut kur vēl dzēris starku, bet, kur, — neatceras, vāļājies sētmalē, bet, kur, — neatceras. Tikai tad, kad administratoram pateica, ka ar savu dumjo un bērnišķīgo uzvešanos viņš kavē ļoti nopietnas lietas izmeklēšanu un par to viņam, saprotams, nāksies atbildēt, Varenuha sāka raudāt pilnā kaklā un drebošā balsī atzinās, ka melojis vienīgi tāpēc, ka baidās no Volanda bandas atriebības, ka jau ir bijis tās nagos un tagad viņam ir tikai viens lūgums — lai viņu ieslēdz bruņukamerā.

— Fu tu velns! Visi kā ķerti uz to bruņukameru, — noņurdēja viens no izmeklētājiem.

— Tie nelieši ir viņus nobaidījuši līdz nāvei, — piezīmēja tas izmeklētājs, kurš bija runājis ar Ivanušku.

Varenuhu kā mācēdami nomierināja, solīja apsargāt tāpat — bez kādas bruņukameras, un tad izrādījās, ka nekādu starku viņš nav dzēris, nekādā sētmalē nav vāļājies, bet viņu ir piekāvusi divi — viens ar ilknī un sarkanmatains, bet otrs resns...

— Ā, un izskatās pēc runča?

— Jā, jā, jā, — stostīdamies, ik sekundi apkārt skatīdamies, čukstēja administrators un pavēstīja arī pārējo: ka divas dienas viņš turēts 50. dzīvoklī vampīra-uzvedinātāja amatā un tik tikko nav kļuvis par finansu direktora Rimaska nāves vaininieku...

Šinī brīdī kabinetā ieveda ar Ļeņingradas vilcienu atvesto Rimski. Taču šis bailēs drebošais un satrauktais sirmais vecis, kurš visai maz atgādināja agrāko finansu direktoru, neparko negribēja teikt taisnību un spītīgi palika pie sava. Rimskis apgalvoja, ka nekādu Gellu sava kabineta logā naktī nav redzējis, Varenuhas arī tonakt nav bijis, viņam vienkārši uznācis nelabums un viņš nemaņā aizbraucis uz Ļeņingradu. Nav nemaz jāpiebilst, ka savu iecību slimais finansu direktors nobeidza ar lūgumu — ievietot viņu bruņukamerā.

Annušku arestēja tajā mirklī, kad viņa Arbata universālveikalā mēģināja iesmērēt pārdevējai desmitdolāru banknoti. Annuškas stāsts par māju Dārza ielā, no kurienes pa logu lido ārā cilvēki, par pakavu, kuru Annuška pacēlusi, lai savukārt atnestu uz miliciju, tika uzklauts ar vislielāko uzmanību.

— Pakavs tiešām bija no zelta un tiešām ar briljantiem? — Annuškai pavaicāja.

— It kā es briljantus nebūtu redzējusi, — Annuška atbildēja.

— Bet jūs apgalvojat, ka viņš jums iedeva červoncus?

— It kā es červoncus nebūtu redzējusi, — Annuška atbildēja.

— Nu, bet kad tad tie par dolāriem paspēja pārvērsties?

— Ne par kādiem dolāriem es nekā nezīnu un neesmu tādus redzējusi, — iespiedzās Annuška, — viss bija gods godam! Man viens atlīdzina, un es savu atlīdzību tērēju, kā gribu... — Pēc tam viņa sāka gvelzt visādas glupības, ka neies jau atbildēt par namu pārvaldi, kas piektajā stāvā salaidusi nelabos garus, no kuriem nav nekāda glābiņa.

Izmeklētājs no Annuškas atgaiņājās ar spalvaskātu, pārējiem arī viņa jau bija apnikusi līdz kaklam, Annuškai izrakstīja caurlaidi uz zaļa papīra, lai taisās, ka tiek, un, visiem atviegloti uzelpojot, Annuška aizgāja no šīs mājas.

Pēc tam cilvēki nāca rindām vien — to skaitā arī Nikolajs Ivanovičs, kurš tikko bija arestēts, pateicoties savas greizsirdīgās sievas īsajam prātiņam, jo viņa rīta pusē bija paziņojusi milicijai, ka vīrs pazudis. Izmeklētāji neko daudz nebrīnījās, kad Nikolajs Ivanovičs uzrādīja komisko izziņu, ka bijis ballē pie sātana. Stāstot

par to, kā viņš vizinājies pa gaisu pliko Margaritas Nikolajevnas mājkalpotāju uz kaut kādu velnu peldvietu, ka pirms tam arī pati Margarita Nikolajevna pilnīgi kaila sēdējusi uz palodzes, Nikolajs Ivanovičs nebija visai precīzs. Piemēram, viņš neuzskatīja par vajadzīgu pateikt, ka bija ieradies guļamistabā ar nomesto sieviešu krekliņu rokā un nosaucis Natašu par Veneru. Pēc viņa vārdiem spriežot, Nataša izlidojusi pa logu, uzlēkusi viņam mugurā un triekusi kaut kur ārā no Maskavas...

— Pret mani tika lietota vardarbība, un es biju spiests paklausīt. — Nikolajs Ivanovičs beidza savus pekstiņus ar lūgumu, lai to neziņo viņa sievai. Tas viņam tika apsolīts.

Nikolaja Ivanoviča liecība ļāva konstatēt, ka Margarita Nikolajevna, tāpat arī viņas mājkalpotāja Nataša pazudušas bez vēsts. Tika dots rīkojums sākt meklēšanu.

Tā pagāja viss sestdienas rīts — vienā nepārtrauktā izmeklēšanā. Pilsētā pa to laiku radās un sāka cirkulēt visneticamākās baumas, taisnības kriptatiņas apauga ar kupliem meliem. Runāja, ka Varietē noticis seansa, pēc kura uz ielas izdrāzušies divi tūkstoši cilvēku Ādama un Ievas kostīmos, ka Dārza ielā atklāta viltotas burvju naudas spiestuve, ka izrāžu sektorā kaut kāda banda nolaupijusi piecas amatpersonas, ka milicija tās tūlīt sameklējusi, runāja daudz ko, negribas pat atkārtot.

Tuvojās pusdienlaiks, un tad telpā, kur strādāja izmeklētāji, izzvanījās telefons. No Dārza ielas ziņoja, ka nolādētajā dzīvoklī atkal parādījušās dzīvības zīmes. No iekšpuses esot taisīti vaļā logi, bijušas dzirdamas klavieru skaņas un dziedāšana, caur logu bijis redzams melns runcis, kas sēdējis uz palodzes un sildījis saulē.

Karstās dienas vidū ap pulksten četriem liela grupa vīriešu privātās drēbēs izkāpusi no trim mašīnām netālu no Dārza ielas № 302-bis. Te lielā atbraucēju grupa sadalījusies divās mazākās, viena caur mājas pagalmu gājusi taisni uz sestajām parādes durvīm, otra attaisījusi parasti aiznaglotās nelielās durvis, kas veda uz virtuves ieeju, un abas katra pa savām trepēm devušās uz 50. dzīvokli.

Tieši šajā laikā Korovjevs un Azazello, turklāt Korovjevs nebija svinīgajā frakā, bet savās parastajās drēbēs, sēdēja viesistabā un beidza brokastot. Volands, kā parasti, bija guļamistabā, bet, kur runcis, — to nevarēja

pateikt. Spriežot pēc kastroļu šķindoņas, kas skanēja no virtuves, varēja domāt, ka Begemots bija tur un strādāja savus kārtējos nedarbus.

— Kas tie par soļiem uz trepēm? — jautāja Korovjevs, tinkšķinādams tējkaroti tasītē ar melnu kafiju.

— Tur nāk mūs arestēt, — teica Azazello un izdzēra glāzīti konjaka.

— Āa, lai nāk vien, — atbildēja Korovjevs.

Parādes durvīs ienākušie jau bija trešā stāva kāpņu laukumā. Tur divi ūdensvada labotāji ņēmās ap radiatoru. Nācēji un meistari zīmīgi saskatījās.

— Visi ir, — viens no meistariem nočukstēja, ar āmuru daudzidams centrālapkures cauruli.

Pirmais nācējs tagad jau pilnīgi atklāti izvilka no mēteļapakšas melnu mauzeri, blakus ejošais — mūķīzeri. Vispār uz 50. dzīvokli ejošie bija nodrošinājušies ar visu iespējamo. Diviem kabatās bija viegli atritināmi zīda tīkli, nākamajam — arkāns, vēl vienam — marles maskas un ampulas ar hloroformu.

Vienā mirklī dzīvokļa durvis bija vaļā, visi bija priekšnamā, noklaudzēja arī 50. dzīvokļa virtuves durvis, pa tām laicīgi bija ieradusies arī otra grupa.

Šoreiz ja nu ne pilnībā, tad vismaz kaut kādā mērā bija paveicies. Nācēji zibenīgi izklīda pa visām istabām, neko neatrada, taču uz ēdamistabas galda bija nupat, nupat pabeigtu brokastu atliekas, bet viesistabā uz kamīna blakus kristāla kausam sēdēja milzīgs, melns runcis. Viņš turēja ķepās pīmusu.

Diezgan ilgi atnācēji skatījās uz šo runci un klusēja.

— Mjā... tas jau ir kaut kas, — viens no atnācējiem nočukstēja.

— Traci es netaisu, nevienu neaiztieku, laboju pats savu pīmusu, — runcis ne visai draudzīgi sabozās, — uzskatu par savu pienākumu atgādināt, ka runcis jau kopš seniem laikiem ir neaizskarams dzīvnieks.

— Ārkārtīgi tīri nostrādāts, — nočukstēja viens no ienācējiem, bet otrs teica stingri un skaļi:

— Nu, neaizskaramais vēderrunātāj, tagad nāciet šurp!

Noplandījās smalkais zīda tīkls, bet, visiem par lielu izbrīnu, sviedējs aizmeta garām, aizķerdams tikai kristāla kausu, kas krita un ar lielu troksni saplīsa.

— Revanšs! — runcis iebrēcās. — Urā! — Viņš nolika pīmusu pie malas un izrāva no aizmugures brau-

niņu. Viņš pavērsa to pret vistuvāk stāvošo, bet tā rokā ātrāk, nekā runcis paguva izšaut, izšāvās liesma, un reizē ar mauzera šāvieni runcis novēlās no kamīna zemē ar galvu uz leju, nometis brauniņu un pīmusu. — Viss cauri, — vārgā balsī noteica runcis un ļengani atlaidās asins palti, — lieciet man vienu sekundi mieru, ļaujiet man atvadīties no šispasaules. O, mans draugs Azazello! — runcis, jūtami noasiņojis, stenēja. — Kur tu esi? — Runcis ar dziestošām acīm paskatījās uz ēdamistabas durvju pusi. — Tu nenāci man palīgā šajā nevienādajā kaujā. Tu pameti nabaga Begemotu vienas glāzītes dēļ, tiesa, tas bija ārkārtīgi labs konjaks. Lai nu mana nāve gulstas uz tavas sirdsapziņas, bet es tev novēlu savu brauniņu...

— Tiklu, tiklu, tiklu! — Runcis dzirdēja ap sevi sa-trauktus čukstus. Bet tikls, velns viņu zin kāpēc, bija iesprūdis kādam kabatā, un to nevarēja dabūt laukā.

— Vienīgais nāvīgi ievainota runča glābiņš, — runcis teica, — ir kārtīgs malks benzīna... — Izmantodams acumirkliģo apjukumu, runcis pielika muti pie pīmusa apaļās atveres un padzērās benzīnu. Tūlīt asinis pārstāja tecēt no priekšējās kreisās ķepas. Runcis pielēca kājās sveiks un vesels, paķēra pīmusu padusē un kopā ar to uzlēca atkal uz kamīna, bet no turienes, saskrāpēdams tapetes, rāpās pa sienu un pēc mirkļa jau sēdēja virs loga uz metāla aizkaru stangas, augstu pāri apakšā stāvošajiem.

Tūdaļ vairākas rokas ieķērās aizkarā un norāva to ar visu stangu, un krēslainā istaba pielija ar saules gaisu. Bet ne blēdīgais runcis, ne pīmusss uz grīdas nenokrita. Runcis, pīmusu no ķepām neizlaizdams, ar slaidu lēcieni jau bija uz lustras, istabas vidū.

— Kāpnes! — no lejas kļiedza.

— Izsaucu uz divkauju! — lustrā šūpodamies, kļiedza runcis, ķepā viņš atkal turēja brauniņu, bet pīmusss bija pievietots starp lustras žuburiem. Runcis šūpojās pār atnācēju galvām kā šūpolēs un notēmējis sāka šaut. Viss dzīvoklis dārdēja. Uz grīdas bira kristāla lustras gabaliņi, zvaigžņveidīgi sasprāga lielais kamīna spogulis, pašķīda un noputēja apmetums, pa grīdu ripoja izšautās čaulītes, plīsa logu rūtis, no caursāūtā pīmusa sāka šļākties benzīns. Tagad bija zudušas cerības, ka runci izdosies noķert dzīvu, tāpēc atnācēji milzu ātrumā un

precīzi no mauzeriem šāva viņam galvā, vēderā, krūtīs un mugurā. Šaušana sacēla paniku pagalmā.

Bet šaušana nebija ilga un norima pati no sevis. Ne atnācējiem, ne runcim no šīs šaušanas nebija pat ne mazākās skrambiņas. Nebija ne vien nošauto, bet nebija pat ievainoto, visi, tai skaitā arī runcis, bija sveiki un veseli. Viens no atnācējiem, lai vēlreiz pārliecinātos, ielaida nolādētajam kustonim galvā kādas piecas lodes, runcis uz to atbildēja ar veselu aptveri. Un atkal tas pats — nekādu rezultātu. Runcis šūpojās lustrā, kuras amplitūda kļuva arvien mazāka, un nez kāpēc pūta brauniņa stobrā un splāva sev uz ķepas. Lejā stāvošie bija pilnīgā apjukumā un nebilda ne vārda. Šis bija vienīgais vai viens no nedaudziem gadījumiem, kad ar šaušanu neko nevarēja panākt. Protams, varēja pieņemt, ka runča brauniņš ir kaut kāds rotaļu šaujamaiss, bet par atnācēju mauzeriem to nu nekādi nevarēja teikt. Pirmais runča ievainojums, par kuru nu nevarēja būt ne mazāko šaubu, patiesībā bija tikai veikls triks, sivēniska izlikšanās, tāpat kā benzīna dzeršana.

Bija vēl viens mēģinājums dabūt runci rokā. Tika mests arkāns, tas aizķēra vienu lustras žuburu, un lustra nogāzās. Trieciens pret grīdu bija tik varens, ka likās — nodreb viss mājas korpuss, bet labuma no visa tā nebija nekāda. Pār klātesošo galvām nobira stikla lauskas, bet runcis pārlidoja pār istabu un nosēdās augstu pie gries-tiem uz kamīna spoguļa zeltītā rāmja augšdaļas. Viņš nekur netaisījās mukt, taisni otrādi, juzdamies zināmā drošībā, viņš pat uzsāka vēl vienu runu.

— Es nekādi nevaru saprast, — viņš teica no augšas, — kāpēc jūs pret mani tik nelaipli izturaties...

Taču šo runu jau pašā tās sākumā pārtrauca nezin no kurienes atskanējusi zema un dobja balss:

— Kas atkal par ļembastu dzīvokli? Nemaz vairs nevar strādāt.

Otrs caur degunu piebalsoja:

— Skaidrs, ka Begemots, velns viņu būtu rāvis!

Trešā — čerkstošā balss teica:

— *Messire!* Šodien sestdiena. Drīz rietēs saule. Daudz kavēties mēs nevaram.

— Atvainojiet, bet man nav laika sarunu turpināt, — teica runcis no spoguļaugšas, — mums jāsteidzas. — Viņš svieda savu brauniņu logā un izsita abas rūtis. Pēc tam

viņš izšļakstināja benzīnu uz grīdas, benzīns pats uzliesmoja — un uguns stabs uzšāvās līdz griestiem.

Sāka degt kaut kā neparasti, ātri un stipri, kā neviens benzīns nedeg. Aizgruzdējās tapetes, aizsvilās uz grīdas nokritušais aizkars, liesmiņas sāka lodāt pa izsisto logu rāmjiem. Runcis savilkās kā atspere, noņaudējās, pārli-doja no spoguļa uz palodzi un nozuda ar visu savu pī-musu. Ārā atskanēja šāvieni. Cilvēks, kas sēdēja uz ugunsdzēsēju trepēm juvelierienes logu augstumā, ap-šaudīja runci, kad tas, no palodzes uz palodzi lēkdams, devās uz notekcauruli mājas stūrī. Pa šo cauruli runcis uzrāpās uz jumta.

Tur diemžēl arī uz viņu šāva skursteņu apsargātāji un arī bez rezultātiem, un runcis nozuda pāri pilsētai kvēlojošā saulrieta gaismā.

Dzīvoklī zem atnācēju kājām jau šur tur uzliesmoja parkets, liesmās tieši tajā vietā, kur bija gulējis runcis un izlicies par ievainotu, arvien skaidrāk iezīmējās un drīz vien pieņēma reālus apveidus bijušā barona Maigela liķis ar stiklainām acīm un augšup uzrautu zodu. Izvilkt to no liesmām vairs nebija iespējams. Lēkdami pār de-gošiem parketa dēļiņiem, purinādami dzirksteles no kūpo-šām drēbēm, atnācēji no viesistabas kāpās uz kabinetu un priekšnamu. Tie, kuri bija ēdamistabā un guļamistabā, glābās caur koridoru. Atskrēja arī tie, kuri dežurēja vir-tuvē, un metās uz priekšnamu. Viesistaba jau bija vie-nos dūmos un liesmās. Viens, skriedams gar telefonu, paspēja uzgriezt ugunsdzēsēju numuru un iebļaut klau-sulē:

— Dārza ielā trīssimt divi-bis!

Ilgāk te vairs nevarēja palikt. Liesmas jau šāvās priekš-namā. Trūka elpas.

Tikko pa noburtā dzīvokļa izsistajiem logiem sāka nākt dūmi, pagalmā atskanēja izmisīgi brēcieni:

— Ugunsgrēks, ugunsgrēks, palīgā!

Daudzos dzīvokļos cilvēki kļiedza telefona klausulēs:

— Dārza iela! Dārza iela, trīssimt divi-bis!

Tajā brīdī, kad Dārza ielu sāka šķindināt sirdi stindzi-nošie ugunsdzēsēju zvani, kad no visām pilsētas malām turp drāzās garās, sarkanās mašīnas, pagalmā ņudzošie cilvēki redzējuši, ka no piektā stāva loga kopā ar dū-miem izlido trīs tumši, jādumā, vīriešu un viens kailas sievietes siluets.

KOROVJEVA UN BEGEMOTA PĒDĒJĀS DĒKAS

Vai šie silueti bija patiešām, vai nelaimīgās Dārza ielas mājas iedzīvotāji bija tiktāl pārbiedēti, ka viņiem tas tikai likās, to, protams, neviens nevar apgalvot. Ja bija, tad, kurp viņi devās, to neviens nezina. Kā un kur viņi izšķīrās, arī to mēs nevaram pateikt, bet mēs droši zinām, ka minūtes piecpadsmit pēc ugunsgrēka Dārza ielā pie ārzemniekiem iekārtotā veikala spoguļainajām durvīm Smoļenskas tirgū parādījās gara auguma pilsonis rūtainā uzvalkā un viņam līdzī bija liels, melns runcis.

Veikli izlocījies starp pārējiem gājējiem, pilsonis atvēra veikala ārdurvis. Bet tur maziņš, kaulains un ārkārtīgi nelabvēlīgs šveicars nostājās viņam ceļā un ērcīgi noburkšķēja:

— Ar runčiem mēs nelaižam.

— Es atvainojos, — garais nočerkstēja un pielika savu mezgloto roku pie auss, it kā būtu pakurls, — jūs, šķiet, pieminējat runčus. Bet kur tad jūs te redzat runci?

Šveicars noblisināja acis, jo kā tu neblisināsi: pilsonim pie kājām nekāda runča vairs nebija, pār viņa plecu stāpīja kaklu un lūkoja tikt veikalā iekšā resnītis ar saplēstu žokeni galvā, drusciņ kaut kas kaķisks viņa mūli patiešām bija samanāms. Resnajam rokā bija pīruss.

Šis pīrītis nezina kāpēc šveicaram-cilvēknidējam nepavisam nepatika.

— Pie mums tikai par valūtu, — viņš nošņācās, lūrēdams no pinkaino, it kā kožu saēsto, sirmo uzacu apakšas.

— Miļlais cilvēk, — garais nozibsnīja ar aci caur saplēsto pensneju, — kas jums teica, ka man viņas nav? Pēc uzvalka spriežat? Nekad nedariet tā, manu dārgo sarg! Jūs varat kļūdities, turklāt visai smagi. Pārlasiet vēlreiz kaut vai par slaveno kalifu Harunu-ar-Rašidu. Bet šinī konkrētajā gadījumā, pagaidām atstājot mierā Harunu-ar-Rašidu, es gribu pateikt jums, ka sūdzēšos jūsu vadītājam un pastāstīšu viņam par jums kaut ko tādu, ka jums droši vien nāksies pamest savu posteni starp šīm mirdzošajām, spoguļainajām durvīm.

— Var būt, ka mans pīruss viss pilns ar valūtu, — runčveidīgais resnītis sirdīgi iejaucās sarunā un sprau-

cās veikalā iekšā. Publika no aizmugures jau spiedās virsū un kurnēja. Dusmīgi un aizdomīgi aplūkojis savādo pāri, šveicars atgāja sānis, un abi mūsu paziņas Korovjevs un Begemots jau bija veikalā.

Vispirms abi apskatījās, kas un kā, pēc tam Korovjevs tik skaļā balsī, ka to dzirdēja pašā tālākajā stūrītī, paziņoja:

— Debešķīgs veikals! Ļoti, ļoti labs veikals!

Pircēji atskatījās uz runātāju ar tādu kā izbrīnu, kaut gan veikals tiešām bija pelnījis visatzinīgākos vārdus.

Simtiem visdažādāko nokrāsu katūna baķu stāvēja plauktu nodalījumos. Tālāk bija redzami nebalinātas kokvilnas audumu, šifona un frakas drēbes krāvumi. Tālumā slējās veselas grēdas ar apavu kastēm, dažas pilsones sēdēja uz zemiem soliņiem, labajā kājā vēl bija apnēsātā kurpe, kreisajā — jauna, spoža laiviņa, ar kuru viņas nepacietīgi miņāja grīdas paklājiņu. Veikala dziļumā aiz stūra dziedāja un spēlēja patafoni.

Bet Korovjevs ar Begemotu pagāja garām visiem šiem jaukumiem un devās tur, kur gastronomijas nodaļa robežojās ar konditorejas nodaļu. Te bija maz pircēju, lakatiņos un beretītēs uzcirtušās pilsones nespiedās pie letēm kā drēbju nodaļā.

Maza auguma, varētu teikt — cik garš, tik plats, cilvēks zilgani noskūtiem vaigiem, raga brillēs, jaunā platmalē ar nevainojami tīru lenti, ceriņkrāsas putekļu mētelī un rūsganos glazē cimdos stāvēja pie letes un kaut ko pavēlošā balsī idēja. Ceriņkrāsas klientu apkalpoja pārdevējs tīrā, baltā virsvalkā un ar zilu cepurīti galvā. Ar asi trītu nazi, ļoti līdzīgu tam, ko bija nozadzis Levījs Matejs, pārdevējs vilka nost ādu treknam, rožainam un sulas pērlītēs aprasojušam lasim, un čūskādei līdzīgā laša āda spīdēja kā sudrabs.

— Arī šī nodaļa ir lieliska, — Korovjevs svinīgi sacīja, — arī ārzemnieks tīri simpātisks. — Viņš laipni pārādīja ar pirkstu tieši ceriņkrāsas mugurā.

— Nekā nebija, Fagot, — runcis domīgi iebilda. — šoreiz tu, mīlulīt, šauj buku! Manuprāt, ceriņkrāsas džentlmeņa sejā kaut kā trūkst.

Ceriņkrāsas mugura nodrebēja, bet jādomā, ka tā bija nejaušība, jo ārzemnieks taču nevarēja saprast to, ko krieviski runāja Korovjevs ar savu ceļabiedru.

— Lapss? — stingri noprasīja ceriņkrāsas pircējs.

— Ekstrā, — pārdevējs atbildēja, koķeti bakstīdams ar nazi zem laša ādas.

— Lapss es milē, slikts — nē, — bargi noteica ārzemnieks.

— Protams! — pārdevējs sajūsmīgi atbildēja.

Mūsu paziņas jau bija aizgājuši prom no ārzemnieka un viņa laša un aplūkoja konditorejas nodaļu.

— Šodien gan karsta diena! — Korovjevs griezās pie jauniņas pārdevējas ar sātiem vaigiem, bet tā neatbildēja. — Cik maksā mandarīni? — Korovjevs pēc tam apvaicājās.

— Trīsdesmit kapeikas kilo, — pārdevēja atbildēja.

— Diezgan sālīti, — Korovjevs nopūtās, — nu, nu... — Britiņu padomājis, viņš teica savam ceļabiedram: — Ēd, Begemot!

Resnītis paņēma prīmusu padusē, pievāca pašā piramīdas galā uzlikto mandarīnu un, aprijis to ar visu mizu, ķērās pie nākošā.

Pārdevēja bija stāvās šausmās.

— Vai jums prāts! — viņa kļiedza, un vaigi pamazām zaudēja savu sātumu. — Ēku dodiet! Ēku! — Un konfekšu standziņas izkrita viņai no rokām.

— Sirsniņ, milulīt, daiļumiņ, — pārliecies pār leti un mirkšķinādams pārdevējai ar aci, Korovjevs iesvepšķējās, — nu, šodien mums nav valūtas... un ko tu padarīsi! Bet es apzvēru jums, ka nākošreiz, vēlākais, pirmdien, norēķināsimies skaidrā naudā. Mēs tepat blakus, Dārza ielā, kur deg tā māja.

Begemots, ticis galā ar trešo mandarīnu, iešāva ķepu no šokolādes tāfelītēm uzbūvētā augstā tornī, izrāva vienu no apakšējām, tornis, saprotams, sabruka, bet Begemots apēda savu šokolādi ar visu zeltīto foliju.

Zivju nodaļas pārdevēji ar nažiem rokās stāvēja kā pārakmeņojušies, arī cieriņkrāsas ārzemnieks paskatījās uz laupītāju pusi, un tūlīt kļuva redzams, ka Begemots ir kļūdījies: cieriņkrāsainajam sejā nekā netrūka, taisni otrādi, drīzāk bija kas lieks — nokārušies vaigi un šaudīgās acis.

Pārdevēja jau bija gluži dzeltena un nokļiedza pa visu veikalu:

— Palosič! Palosič!

Izdzirdusi kļiedzienu, šurp skrēja publika no drēbju nodaļas, bet Begemots meta mieru konditorejas gardu-

miēm un iebrauca ar ķepu mucā, uz kuras bija rakstīts «Augstākā labuma Kerčas siļķes», izmaksķerēja pāris siļķišu un norija tās, izspļāvis astes spuras.

— Palosič! — no konditorejas nodaļas otrreiz atskanēja izmisīgs blāviens, bet aiz zivju letes viens ar ķilbārdiņu norēcās:

— Ko tu, smerdeli, te dari?!

Pavels Josifovičs jau steidzās uz notikuma vietu. Tas bija solīds vīrietis, mugurā viņam, gluži kā ķirurgam, bija balts, tīrs virsvalks, no kura krūšu kabatas rēgojās zīmulis. Pavels Josifovičs acīmredzot bija cilvēks ar pieredzi. Ieraudzījis Begemota mutē trešās siļķes asti, viņš acumirkliģi novērtēja radušos stāvokli, visu saprata un, neielaidzami ar bezkaunām nekādās diskusijās, pamāja ar roku kaut kur tālumā un nokomandēja:

— Svilp!

Smolenskas tirģus stūrī no spoguļainajām durvīm izšāvās šveicars un sāka neganti svilpt. Publika bija jau aplenkusi neliešus, un tad Korovjevs ierunājās.

— Pilsoņi! — viņš iesāka smalkā, vibrējošā balsī. — Kas šeit galu galā notiek? Ko? Es jums prasul Nabaga cilvēks, — Korovjevs ietrīsināja savu balsi un rādīja uz Begemotu, kurš arī momentā sataisīja raudulīģu fizionomiju, — nabaga cilvēks visu dienu labo pīmusus, viņam gribas ēst... pasakiet — kur lai viņš ķer valūtu?

Parasti mierīģais un apvaldītais Pavels Josifovičs neizturēja un bargi uzkliedza:

— Izbeidz tādas runas! — un pamāja ar roku tālumā, šoreiz jau nepacietīģāk. Tūlīt ārpusē svilpe ietrallinājās, cik jaudas.

Pavels Josifoviča apsauciens Korovjevu nemaz nebija apmulsināģis, un viņš turpināja:

— Kur lai viņš to ņem? — es prasu jums visiem! Viņam gribas ēst, viņu moka slāpes! Viņam ir karsti. Nu, un viņš, nabags, nogarģoja vienu mandarīnu. Tas mandarīns maksā trīs kapeikas. Bet šie tagad nu svilpj un svilpj — taisni kā lakstīģalas ap ievziedu, traucē miliciju, atrauj no viņas istā darba. Bet šim te viss atļauts? Ko? — Korovjevs parādīģa uz ceriņkrāsas resnīti, kurš sāka ļoti uztraukties. — Kas viņš tāds ir? Varat pateikt? No kurienes viņš atbraucis? Kādā nolūkā? Vai tad mēs pēc viņa tā ilgoģāmiēs? Varbūt mēs esam viņu ielūģuģi? Protams, — sarkastiski sašķobīdams muti, pilnā kaklā bjausti-

jās bijušais regents, — viņš, kā jūs redzat, staigā cerin-krāsas parādes uzvalkā, no laša ēšanas ir pilnīgi uzpampis, ar valūtu piestūkējis visas kabatas; bet kas mums tiek, mums! Rūgti ap sirdi! Rūgti! Rūgti! — Korovjevs iekliedzās kā vedējtēvs veclaiku kāzās.

Viss šis dumjais, netaktiskais un droši vien politiski kaitīgais starpgadījums Pavela Josifoviča sirdi pildīja ar svētu sašutumu, bet, lai cik tas dīvaini, ļoti daudzu acis bija lasāms, ka viņi jūt līdzī. Bet, kad Begemots pielika savu stērbeļaino piedurkni pie acīm un traģiskā balsi iesaucās:

— Paldies, draugs, ka aizstāvēji cietušo! — notika brīnums. Ārkārtīgi pieklājīgais, klusais, nabadzīgi, bet tīriģi ģērbies večukiņš, kurš pirms tam konditorejas nodaļā bija pircis trīs mandeļu kūkas, pēkšņi pārvērtās. Acis kareivīgi iezibējās, viņš piesarka, turziņu ar kūkām nosvieda zemē un iekliedzās smalkā bērna balstiņā:

— Tas ir taisnība! — Pēc tam viņš izrāva paplāti no Begemota sagrautā šokolādes Eifeļa torņa apakšas, savi-
cināja to, ar kreiso roku norāva ārzemniekam platmali no galvas, bet, labajā rokā turēdams paplāti, atvēzējies ar to plakaniski iegāza ārzemniekam pa pliko pauri. Bija tāda skaņa, it kā no smagās mašīnas izgāztu skārda lokšņu kravu. Resnais nobālēja, atmuguriski iešāvās Kerčas siļķu mucā, un gaisā uzšāvās sālijuma fontāns. Šinī brīdī notika otrs brīnums. Mucā iesprūdušais cerinkrāsainais bez kādām sveša akcenta pazīmēm vistīrākā krievu valodā iebļāvās:

— Mani slepkavo! Milicija! Man uzbrūk bandīti! — Acīmredzot ārzemnieka satricinājums bija tik liels, ka viņš vienā mirklī apguva valodu, kas viņam līdz šim bija sveša.

Šveicars pārstāja svilpt, un caur satraukto pircēju pūli šurp virzījās divas miliču cepures. Bet viltīgais Begemots, kā pirtī no ķipja uzšauj ūdeni uz sola, no pirmusa uzšāva benzīnu uz konditorejas nodaļas letes, un tā pati no sevis aizdegās. Liesmas šāvās augšup, aprīdamas skaistās augļu grozu papīra lentes. Pārdevējas spiegdamas metās projām no letes, un, tiklīdz viņas bija prom, tūlīt uzliesmoja logu audekla aizkari un uz grīdas sāka degt benzīns. Publika, izmisīgi kliegdama, gāzās ārā no saldumu nodaļas, mīdīdama tagad vairs nevienam nevajadzīgo Pavēlu Josifoviču, bet no zivju nodaļas uz sētas izeju rin-

diņā aizrikšoja pārdevēji ar saviem uztrītajiem nažiem. Cerinkrāsas pilsonis, no galvas līdz kājām slapjš Kerčas silķu sālījumā, kaut kā izkūņojās no mucas, pārvēlās pāri lašiem un aizmetās pakal pārdevējiem. Šķindēdami bira ārdurvju spoguļainie stikli, ko ļaudis glābdamies bija izspieduši, arī abi nelieši — kā Korovjevs, tā negausīgais rīma Begemots — kaut kur pazuda, bet, kur, — to nevarēja saprast. Vēlāk aculiecinieki, kas bija redzējuši, kā sāka degt ārzemnieku veikals Smoļenskas tirgū, stāstīja, ka abi huligāni uzlidojuši pie griestiem un tur pārsprāguši kā bērnu gaisa baloni. Protams, maz ticams, ka viss būtu noticis tieši tā, bet, ko nu nezinām, to nevaram apgalvot.

Toties zināms, ka bija pagājusi tieši minūte kopš jandāliņa Smoļenskas tirgū, kad Korovjevs un Begemots jau stāvējuši uz trotuāra bulvārī, tieši iepretim Gribojedova tantes mājai. Korovjevs pētījis sētas režģi un spriedis:

— Ehē! Šī taču ir rakstnieku māja. Zini, Begemot, es par šo māju esmu dzirdējis ļoti daudz laba un glaimojoša. Mans draugs, apskati labi šo māju! Patikami iedomāties, ka zem šī jumta mīt un nobriest milzums talantu.

— Kā ananasi siltumnīcā, — teica Begemots un, lai labāk varētu apbērt ar kolonnām rotāto krēma krāsas māju, uzrāpās uz čuguna sētas betona pamatnes.

— Pilnīgi pareizi, — Korovjevs piekrita savam nešķiramajam ceļabiedram, — saldās tirpas pārņem sirdi, kad iedomājos, ka šinī mājā pašreiz nobriest vēlākais «Dona Kihota» vai «Fausta», vai, velns lai parauj, «Mirušo dvēseļu» autors. Ko?

— Šausalīgi pat iedomāties, — Begemots apstiprināja.

— Jā, — turpināja Korovjevs, — brīnumainas lietas var sagaidīt no lecektīm šinī mājā, zem kuras jumta nesavtīgai kalpošanai gan Melpomenei, gan Polihimnijai, gan Talijai apvienojušies vairāki tūkstoši censoņu. Tu vari iedomāties, kas par lērumu sacelsies, ja kāds no viņiem lasošās publikas priekšā sākumam noliks «Revidentu» vai ļaunākā gadījumā «Jevgeņiju Oņeginu»!

— Un kā vēl, — Begemots atkal piekrita.

— Jā-a, — teica Korovjevs un brīdinoši pacēla pirkstu. — Bet! Bet es saku un vēlreiz atkārtuju — bet! Tikai tādā gadījumā, ja šiem maigajiem siltumnīcas augiem neuzbrūk kaut kāds mikroorganisms, nesaēd viņu saknes un

nesākas pūšana. Bet ar ananasiem tā gadās. Aijaijai, un bieži vien!

— Starp citu, — nenoteikti nojurdēja runcis, iebāza savu apaļo galvu režģa caurumā un pajautāja: — Ko viņi tajā verandā dara?

— Pusdieno, — Korovjevs paskaidroja, — mans dārgais, daru tev zināmu, ka šeit ir pavisam labs un lēts restorāns. Un es, kā ikviens tūrists pirms garāka ceļojuma, vēlētos tur uzkost un izdzert lielu kausu ledusauksta alus.

— Es arī, — teica Begemots, un abi nelieši aizsoļoja pa asfaltēto celiņu zem liepām taisni uz verandu, un restorāns nejuta, ka tam tuvojas nelaime.

Bāla sieviete baltās zeķītēs un baltā beretē ar astīti garlaikodamās sēdēja uz Vīnes krēsla pie ieejas verandā no stūra, kur vīteņu režģī bija atstāta ieejas sprauga. Viņai priekšā uz parasta virtuves galda stāvēja tāda kā bieza kantora grāmata, kurā pilsonē nezin kādam nolūkam ieregistrēja visus restorāna apmeklētājus. Tieši šī pilsonē tad arī apturēja Korovjevu un Begemotu.

— Jūsu biedra kartes? — Viņa ar izbrīnu aplūkoja Korovjeva pensneju, Begemota prīmusu un viņa saplēsto elkoni.

— Tūkstoškārt atvainojiet mūs, bet — kādas biedra kartes? — Korovjevs brīnījās.

— Jūs esat rakstnieki? — pilsonē atbildēja ar pretjautājumu.

— Bez šaubām, — ar cieņu atbildēja Korovjevs.

— Jūsu biedra kartes? — pilsonē atkārtāja.

— Dārgumiņ... — Korovjevs maigi iesāka.

— Es neesmu nekāds dārgumiņš, — pilsonē viņu pārtrauca.

— O, tas nu gan ir žēl! — Korovjevs it kā vilies nopūtās un turpināja: — Nu, ja jau jums nav vēlēšanās būt dārgumiņam, kas nemaz nebūtu slikti, tad neesiet arī. Bet sakiet — vai Dostojevskim, lai pierādītu, ka viņš ir rakstnieks, obligāti jāprasa viņa biedra kartes? Paņemiet no jebkura viņa romāna jebkuras piecas lappuses, un jums bez visām biedra kartēm būs skaidrs, ka darišana ar rakstnieku. Bez tam es domāju, ka viņam vispār nekādas biedra kartes nebija. Kā tu domā? — Korovjevs pajautāja Begemotam.

— Varu derēt, ka nebija, — tas atbildēja, nolika pri-

musu uz galda blakus grāmatai un ar roku noslaucīja sviedrus no apkvēpušās pieres.

— Jūs neesat Dostojevskis, — apgalvoja pilsonē, kuru Korovjevs bija apmulsinājis.

— Kas zin, kas zin, — tas atbildēja.

— Dostojevskis ir miris, — teica pilsonē, taču ne sevišķi pārlicinoši.

— Es protestēju! — dedzīgi iēsaucās runcis. — Dostojevskis ir nemirstīgs!

— Jūsu biedra kartes, pilsoņi, — sievietē teica.

— Apzēlin, galu galā tas jau kļūst smieklīgi, — Korovjevs neatlaidās, — ne jau biedra karte dod tiesības saukties par rakstnieku, bet tas, ko viņš raksta! Kā jūs varat zināt, kādas ieceres man pašreiz jaucas pa galvu? Vai — kādi nodomi ir šajā galvā? — Viņš norādīja uz Begemota galvu, un tas tūlīt noņēma savu žokeni it kā tādēļ, lai pilsonē varētu to labāk apskatīt.

— Pilsoņi, laidiet taču garām! — Sievietē sāka nervozēt.

Korovjevs un Begemots pagāja sānis, un verandā ienāca kāds rakstnieks pelēkā uzvalkā bez kaklasaites, baltā vasaras kreklā, kura apkaklīte bija pārlocīta pāri svārku apkaklei, padusē viņam bija avīze. Rakstnieks laipni pamāja pilsonēi, tā pabīdīja biezo grāmatu, rakstnieks iešņāpa tajā kaut kādu ķeksi un nozuda verandas dziļumā.

— Kā redzi, ne jau nu mums, — skumji noteica Korovjevs, — bet tam tur tiks tas ledaini aukstā alus kauss, par kuru mēs, nabaga blandoņas, tā sapņojām, stāvoklis ir drūms un bēdīgs, un es nezinu, ko lai te iesāk.

Begemots tikai skumji noplātīja rokas un uzlika žokeni atpakaļ galvā ar ļoti kupliem, kaķa spalvai līdzīgiem matiem. Šinī brīdī pār pilsones galvu noskanēja klusa, bet valdonīga balss:

— Ielaidiet viņus, Sofija Pavlovna!

Sievietē ar biezo grāmatu bija pārsteigta; vītenu režģi parādījās balta frakas priekša un flibustiera ķīlbārdiņa. Viņš vēlīgi skatījās uz abiem šaubīgajiem skrandaiņiem, pat ne vien skatījās, bet ar žestu aicināja tos iekšā. Arčibalda Arčibaldoviča autoritāte viņa vadītajā restorānā bija tik vērā ņemama, ka Sofija Pavlovna padevīgi jau tāja Korovjevam:

— Kā jūsu uzvārdiņš?

— Panajevs, — tas atbildēja ar cieņu. Pilsone pierakstīja šo uzvārdu un jautājoši paskatījās uz Begemotu.

— Skabičevskis, — tas nopikstēja, nez kāpēc rādīdams uz savu prīmusu. Sofja Pavlovna pierakstīja arī to un pabīdīja grāmatu apmeklētājiem, lai tie parakstās. Korovjevs iepretī uzvārdam «Panajevs» uzrakstīja «Skabičevskis», bet Begemots iepretī «Skabičevskim» uzrakstīja «Panajevs». Pilnīgi apmulsinādams Sofiju Pavlovnu, Arčibalds Arčibaldovičs smaidīja savu vissaulaināko smaidu un veda viesus pie paša labākā galdiņa verandas attālākajā kaktā, kur vislabākā paēna, bet, caur vīteņu režģi izspraucies, uz grīdas priecīgi lēkāja saules zaķītis. Sofja Pavlovna, neizpratnē acis blisinādama, ilgi jo ilgi pētīja negaidīto apmeklētāju jocīgos ierakstus grāmatā.

Oficianti bija ne mazāk izbrīnīti kā Sofja Pavlovna, vērojot Arčibalda Arčibaldoviča izricības. Viņš pašrocīgi atbīdīja krēslu un lūdza Korovjevu apsēsties, pamirkšķināja ar aci vienam, pačukstēja kaut ko ausī otram, un divi oficianti sāka virpuļot ap jaunajiem viesiem, viens no tiem bija nolīcis savu prīmusu uz grīdas, blakus savam novalkātajam zābakam. Momentā no galda nozuda galdauts, viss vienos dzeltenos traipos, gaisā, čaukstēdams no iestērķelējuma, noplīvoja jauns, balts galdauts gluži kā beduīnu burnuss, bet Arčibalds Arčibaldovičs jau bija pieliecies Korovjevam pie pašas auss un klusu, bet ļoti izteiksmīgi čukstēja:

— Ar ko pavēlēsīt uzciemat? Ir lieliska žāvētas stores muguriņa... arhitektu kongresā nocēlu...

— Jūs, ē... dodiet tā kārtīgi uzkost... ē... — Korovjevs labsirdīgi noīdēja un atzvēlās krēslā.

— Es jūs sapratu, — daudznozīmīgi sacīja Arčibalds Arčibaldovičs un pievēra acis.

Redzēdami, kā restorāna šefs izturas pret šiem visai šaubīgajiem apmeklētājiem, oficianti vairs daudz nedomāja, bet ķērās pie lietas nopietni. Viens no viņiem uzrāva sērkokociņu, jo Begemots bija sagramstījis pa kabatām papiroso galu un iebāzis mutē, otrs, šķindinādams zaļo stiklu, bija klāt ar glāzītēm, glāzēm un pokāliem, no kuriem tik garšīgi var dzert narzānu ēnainā vietā... nē, aizsteidzoties notikumiem priekšā, teiksim... tika dzerts narzāns neaizmirstamās Gribojedova verandas ēnā.

— Varu piedāvāt irbes fileju, — melodiski murrāja Arčibalds Arčibaldovičs. Viesis ar iesprēgājušo pensneju

pilnīgi atbalstīja brigas komandiera priekšlikumu un ļoti atzinīgi skatījās uz viņu caur savu nekam nederīgo stiklu.

Pie blakus galdiņa pusdienoja beletrists Petrakovs-Suhovejs ar dzīvesbiedri, kura patlaban pieveica cūkgaļas eskalopu, kā visiem rakstniekiem, viņam bija augsti attīstītas novērošanas spējas, viņš pamanīja, cik centīgi Arčibalds Arčibaldovičs appuišo tos divus, un stipri brīnījās. Bet viņa dzīvesbiedrei, ļoti cienījamai dāmai, uznāca pat īsta greizsirdība par pirāta klajo uzmanību pret Korovjevu, viņa pat paškindināja ar tējkaroti... sak, mūs pārlietu aizkavē... laiks būtu nest saldējumu! Kas par lietu?

Taču Arčibalds Arčibaldovičs tikai apburoši uzsmaidīja Petrakovai un aizsūtīja pie viņas oficiantu, bet pats palika pie saviem dārgajiem viesiem. Ak, Arčibalds Arčibaldovičs nebija no dumjajiem! Bet viņa novērošanas spējas bija, nemaz nepārspilējot, tādas pašas kā rakstniekiem. Arčibaldam Arčibaldovičam bija zināms par Varietē notikušo seansu, viņš bija dzirdējis par daudzām šajās dienās notikušām lietām, bija dzirdējis, bet atšķirībā no vairuma citu nebija palaidis gar ausīm ne vārdu «rūtainais», ne vārdu «runcis». Arčibalds Arčibaldovičs apjēdza, kas tie ir par apmeklētājiem. Bet apjēdzis, dabiski, netaisījās ar tiem ķildoties. Toties Sofja Pavlovna gan nekam neder! Trakam jābūt — nelaist tādus iekšā! Bet vispār — ko nu no viņas var prasīt!

Augstprātīgi maisot ar karotīti pusizkusušo krējuma saldējumu, Petrakova ar ļaunu aci nolūkojās, kā galdiņš to divu ķēmu priekšā it kā uz burvju mājienu pildās ar visādiem gardumiem. Tīri jo tīri nomazgātas salātu lapas vīdēja no trauka ar svaigiem ikriem... mirklis, un uz īpaši piebīdītā galdiņa parādījās aprasojis sudraba spainītis...

Tikai pārliecinājies, ka viss ir gods godam, tikai tad, kad oficiants atnesa slēgtu pannu, kurā iekšā kaut kas čurkstēja, Arčibalds Arčibaldovičs atļāvās atstāt abus noslēpumainos viesus vienatnē, taču arī tad pačukstēja:

— Atvainojiet! Vienu mirklīti! Es pats apskatīšos, kā ar fileju.

Viņš aizdrāzās no galdiņa un nozuda restorāna iekšējās durvīs. Ja kāds būtu varējis pavērot Arčibalda Arčibaldoviča tālāko rīcību, viņš noteikti būtu atzinis to par diezgan neparastu.

Šefs devās nevis uz virtuvi skatīties, kas ar fileju, bet uz restorāna noliktavu. Viņš to atslēdza ar savu atslēgu, ieslēdzās, uzmanīgi, lai nenotriestu krekla aproces, izņēma no ledus kastes divas pamatīgas žāvētas stores muguras, iepakoja tās avīzēs, kārtīgi nosēja ar auklu un nolika malā. Pēc tam viņš blakusistabā pārliecinājās, ka viņa vasaras mētelis ar zīda oderi un platmale ir savā vietā, un tikai tad devās uz virtuvi, kur pavārs centīgi gatavoja fileju, ko pirāts bija apsoliļis viesiem.

Jāsaka gan, ka patiesībā Arčibalda Arčibaldoviča rīcība nebija neparasta vai divaina, tā varēja likties divaina tikai paviršam novērotājam. Viss, ko darīja Arčibalds Arčibaldovičs, bija iepriekšējo notikumu loģiskas sekas. Pēdējie notikumi, bet galvenokārt Arčibalda Arčibaldoviča fenomenālā intuīcija ļāva Gribojedova restorāna šefam secināt, ka viņa divu apmeklētāju pusdienas būs bagātīgas un greznas, taču ļoti īslaicīgas. Un intuīcija, kas nekad nebija pievilusi bijušo flibustieri, nepievīla viņu arī šoreiz.

Tajā brīdī, kad Korovjevs un Begemots glāzītes ar brīnišķīgu, atdzēsētu dubultfiltrēto Maskavas šnabi bija pacēlušī otrreiz, verandā iedrāzās nosvīdis un uztraukts visā Maskavā ar savu vizinību slavenais reportieris Boba Kandalupskis un uzreiz piesēdās pie Petrakoviem. Nolicis savu biezo portfeli uz galda, Boba tūlīt gandrīz vai ielīda Petrakovam ausī un sāka čukstēt kaut kādus satriecošus jaunumus. Petrakova madāma, aiz ziņkārības vai beigdamās nost, arī savu ausi piebāza pie Bobas biežajām, taukajām lūpām. Bet šis, paretam zaglīgi atskatīdamies, bēra vienā bērsanā, varēja sadzirdēt tikai dažus vārdus.

— Godavārds! Dārza, es jums saku, Dārza ielā, — Boba čukstēja vēl klusāk, — un lodes šos neņem! Lodes... lodes, benzīns, ugunsgrēks... lodes...

— Tos meļus, kas izplata nejēdzīgas baumas, — dusmās iedūcās Petrakova madāmas kontralts skaļāk, nekā Bobam gribētos, — tos gan vajadzētu dabūt dienas gaismā! Nu, nekas, gan viņus noķers! Balti meli!

— Kas par meliem, Antonida Porfirjevna! — Boba bija sarūgtināts par rakstnieka dzīvesbiedres neticību, bet tūlīt turpināja čukstus: — Es jums saku, lodes neņem... un tagad ugunsgrēks... Šie pa gaisu... pilnīgi pa gaisu, — Boba šnākdams čukstēja, un viņam nebija ne jausmas, ka tie, par kuriem viņš runā, sēž tepat viņam

blakus un tiksminās ap viņa šņākšanu. Taču tiksmināšanās drīz vien beidzās. Pa restorāna iekšējām durvīm verandā iedrāzās trīs cieši sajozušies vīrieši stulpiņos, ar revolveriem rokās. Pirmais skaļi un bargi uzkiedza:

— Nekustēties ne no vietas! — Un visi trīs atklāja uguni verandā, tēmējot Korovjevam un Begemotam galvā. Abi apšaudītie izgaisa, bet no pirmsā izšāvās uguns stabs un ietriecās taisni audekla jumtā. Tur radās tāda kā milzu rikle ar melnām malām un plētās arvien platāka. Ugunīgs stabs uzšāvās līdz pat Gribojedova mājas jumtam. Otrajā stāvā redakcijas telpās aizdegās uz palodzes sakrautie aktu vāki ar dažādiem papīriem, uzliesmoja aizkars, un pēc tam uguns, it kā milzīgu plēšu pūsta, ar joni ielauzās tantes mājā.

Pēc dažām sekundēm pa asfaltētiem celiņiem, kas ved uz čuguna sētu un bulvāri, no kurienes trešdienas vakarā bija atnācis pirmais nelaimes vēstnesis, neviena nesa-prastais Ivanuška, tagad skrēja nepaēduši rakstnieki, oficianti, Sofja Pavlovna, Boba, Petrakova, Petrakovs.

Jau laikus izgājis pa sāndurvīm, nekur nebēgdams un nekur neskriedams, kā kapteinis, kuram sava degošā briga jāatstāj pēdējam, vasaras mētelī ar zīda oderi stāvēja mierīgais Arčibalds Arčibaldovičs ar divām žāvētas stores muguru šķilām padusē.

29. NODAĻA

MEISTARA UN MARGARITAS LIKTENIS IZLEMTS

Saulei rietot, kādā no visskaistākajām Maskavas ēkām, kas uzcelta apmēram pirms simt piecdesmit gadiem, uz akmens terases augstu pāri pilsētai stāvēja divi: Volands un Azazello. No apakšas, no ielas, viņus nevarēja redzēt, no nelūgtiem skatieniem viņus aizsedza balustrāde ar ģipša vāzēm un ģipša ziediem. Bet viņi pilsētu varēja pārredzēt no vienas malas līdz otrai.

Volands bija ģērbies savā melnajā sutanā un sēdēja uz saliekamās taburetes. Viņa garais platasmaņa zobens bija iesprausts divu terases akmens plākšņu spraugā vertikāli, tā ka iznāca saules pulkstenis. Zobena ēna pamazām kļuva aizvien garāka un garāka, tuvodamās sātana kājām un viņa melnajām kurpēm. Atspiedis smailo zodu uz

dūres, salicis uz taburetes un vienu kāju pavilcis zem sevis, Volands, acu nenovērsdams, skatījās uz neaptveramo mitekļu gūzmu — pilīm, milzīgām mājām un mazām būdelēm, kas paredzētas nojaukšanai. Azazello bija nometis savu mūsdienīgo apģērbu, tas ir, žaketi, katliņu un lakurpes, ģērbies tāpat kā Volands, viss melnā, viņš nekustīgi stāvēja netālu no sava pavēlnieka un, tāpat kā tas, nenovērsa acis no pilsētas.

Volands ierunājās:

— Cik interesanta pilsēta, vai ne?

Azazello sakustējās un atbildēja ar cieņu:

— *Messire*, man labāk patīk Roma.

— Jā, tā jau ir gaumes lieta, — Volands noteica.

Pēc kāda laika viņš atkal ierunājās:

— Bet kas tie par dūmiem bulvārī?

— Gribojedovs deg, — Azazello atbildēja.

— Jādomā, ka tas nešķiramais pāritis, Korovjevs ar Begemotu, būs aizvilkušies uz turieni.

— Par to nav nekādu šaubu, *messire*.

Atkal iestājās klusums, abi uz terases esošie skatījās, kā uz rietumiem pavērstajos logos milzīgo namu augšstāvos, stiklos salūzdama, iekvēlojās žilbinoša saule. Volanda acs liesmoja tāpat kā viens no logiem, kaut gan viņš sēdēja pret rietumiem ar muguru.

Tad Volands nezin kāpēc novērsās no pilsētas un sāka skatīties uz apaļo torni, kas bija uz jumta viņam aiz muguras. No torņa mūra iznāca drūms, skrandains, ar māliem noziedies cilvēks hitonā, paštaisītās sandalēs, ar melnu bārdu.

— Ohol — Volands iesaucās, ar smīnu skatīdamies uz atnākušo. — Tevi gan šeit vismazāk varēja gaidīt! Kādā lietā tu nelūgts esi atnācis, kaut gan tavu atnākšanu es paredzēju?

— Es nāku tieši pie tevis, ļaunais gars un ēnu pavēlniek, — atnācējs atbildēja, caur pieri naidīgi skatīdamies Volandā.

— Ja pie manis, tad kāpēc tu ar mani nenasveicinies, bijušais nodokļu piedzinēj? — bargi noprasīja Volands.

— Tāpēc, ka es negribu, ne lai tu būtu sveiks, ne vesels, — atnācējs izaicinoši atbildēja.

— Bet tev nāksies ar to samierināties, — Volands iebilda, un viņa mute sašķiebās smīnā. — Parādījies uz jumta, tu tūdaļ izdarīji vienu lielu muļķību, un es tev

pateikšu, kur tā izpaužas, — tavā intonācijā. Tu runāji tādā tonī, it kā tu neatzītu ne ēnas, ne ļaunumu. Vai tu nebūtu tik labs un nepadomātu par tādu jautājumu: ja nepastāvētu ļaunums, kāda nozīme būtu labajam, un kā izskatītos zeme, ja no tās vaiga izgaistu visas ēnas? Ēnu met priekšmeti, un ēnu met cilvēki. Te ir mana zobena ēna. Bet ēna ir kokiem un katrai dzīvai radībai. Vai tad patiešām tu gribi noplēst no zemes visus kokus un iznīdēt visu dzīvo, lai piepildītos tava fantāzija — baudīt vienu vienīgu gaismu? Tu esi dumjš.

— Es neiešu ar tevi strīdēties, vecais sofist, — Levijs Matejs teica.

— Tu nemaz nevari ar mani strīdēties, un iemeslu es jau teicu — tu esi dumjš, — Volands atbildēja un runāja tālāk: — Nu, saki īsi un skaidri, kāpēc esi atnācis, es jau sāku pagurt.

— Mani sūtīja viņš.

— Un ko viņš tev, verg, lika man pateikt?

— Es neesmu nekāds vergs, — vēl vairāk saniknodamies, atbildēja Levijs Matejs. — Es esmu viņa mācekļis.

— Mēs, kā vienmēr, atkal runājam dažādās mēlēs, — teica Volands, — bet lietas, par kurām mēs runājam, no tā nemainās. Tātad kas ir?

— Viņš izlasīja meistara sacerējumu, — teica Levijs Matejs, — un lūdz, lai tu ņem meistarū sev līdzī un dāvā viņam mieru. Vai tad tev tik grūti to izdarīt, ļaunais gars?

— Man neko nav grūti izdarīt, — atbildēja Volands, — un to tu ļoti labi zini. — Viņš brīdi klusēja, tad piebilda: — Bet kāpēc tad jūs neņemat viņu pie sevis, uz mūžīgu gaismu?

— Viņš nav pelnījis gaismu, viņš ir pelnījis mieru, — skumji sacīja Levijs.

— Pasaki viņam, ka tiks izdarīts, — Volands teica, un viņa acs iezvērojās. — Un nekavējoties pazūdi!

— Viņš lūdz, lai arī to, kura viņu mīlēja un cieta viņa dēļ, jūs paņemtu līdzī, — šī bija pirmā reize, kad Levijs lūdzoši uzrunāja Volandu.

— Bez tevis mēs to nebūtu iedomājušies. Ej prom!

Levijs Matejs nozuda, bet Volands pasauca Azazello un pavēlēja:

— Lido pie viņiem un visu nokārto!

Azazello atstāja terasi, un Volands palika viens pats. Bet viņa vientulība nebija ilga. Uz terases plāksnēm atskanēja soļi, priecīgas balsis, un Volanda priekšā jau bija Korovjevs ar Begemotu. Resnūlim tagad pīrimsa nebija, toties viņš bija apkrāvis ar citādu mantību. Padusē viņš nesa nelielu peizāžu zeltītā rāmī, pār roku viņam bija pārsviests pussadedzis pavāra virsvalks, bet otrā rokā viņam bija vesels lasis ar visu ādu un asti. Korovjevs ar Begemotu smaržoja pēc dūmiem un deguma, Begemota purns bija nosmērēts ar kvēpiem, bet puse no žokejcepures bija apgruzdusi.

— *Salut, messire*, — darbīgais pāritis nokliedza vienā balsī, un Begemots novicināja lasi pa gaisu.

— Jūs esat ļoti daiļi, — Volands teica.

— *Messire*, jūs nevarat iedomāties, — priecīgi uzbudināts, kliedza Begemots, — mani noturēja par marodieri!

— Spriežot pēc tā, ko tu esi atnesis, — Volands sacīja, aplūkodams ainaviņu zeltītā rāmī, — tu patiešām esi marodieris.

— Ticiet man, *messire*... — Begemots sirsnīgi iesāka.

— Neticu vis, — Volands īsi atbildēja.

— *Messire*, es zvēru, ka parādīju visaugstāko varoņību, lai glābtu kas glābjams, un tas te ir viss, ko izdevās izglābt.

— Tu labāk man pasaki — no kā tas ugunsgrēks Gribojedovā izcēlās? — Volands jautāja.

Gan Korovjevs, gan Begemots tikai noplātīja rokas, abi pacēla acis uz debesīm, bet Begemots iesaucās:

— Nav ne jausmas! Mēs sēdējām klusi kā pelītes, pa druskai uzkodām...

— Un pēkšņi — bah! bah! — Korovjevs pārtvēra Begemota pavedienu. — Un sākās šaušana! Trakās bailēs mēs ar Begemotu likāmies uz bulvāri, vajātāji — mums pakaļ, mēs metāmies pie Timirjazeva.

— Bet pienākuma sajūta, — iejaucās Begemots, — ņēma vīrsroku pār mūsu glēvajām bailēm, un mēs atgriezāmies!

— Ak jūs atgriezāties? — Volands teica. — Nu, un māja pa to laiku, protams, jau bija nodegusi.

— Pilnīgi! — skumji konstatēja Korovjevs. — *Messire*, kā jūs ļoti trāpīgi teicāt — pilnīgi nodegusi. Ogles un pelni!

— Es drāzos, — Begemots sāka stāstīt, — uz sēžu zāli, tā ir zāle ar kolonnām, *messire*, gribēdams izglābt ko vērtīgu. O, *messire*, mana sieva, ja man tāda būtu, reizes divdesmit riskētu kļūt par atraitni! Bet, *messire*, laimīgā kārtā es neesmu precējies un godīgi atzišos — esmu laimīgs, ka neesmu precējies. Ak, *messire*, vai tad var mainīt neprecēta cilvēka brīvību pret smagu jūgu!

— Atkal sākas kaut kādi pekstiņi, — Volands piezīmēja.

— Klausos un turpinu, — runcis teica, — jā, šī aina viņa. Vairāk neko no zāles nebija iespējams iznest, liesmas sitās sejā. Es aizskrēju uz noliktavu un izglābu lasi. Es aizskrēju uz virtuvi un izglābu virsvalku. Es uzskatu, *messire*, ka esmu darījis visu, kas bijis manos spēkos, un nesaprotu, kādēļ jums ir tik skeptiska sejas izteiksme.

— Bet ko darīja Korovjevs pa to laiku, kamēr tu nodarbojies ar laupīšanu? — Volands jautāja.

— Es palīdzēju ugunsdzēsējiem, *messire*, — atbildēja Korovjevs un rādīja savas saplēstās bikses.

— Ahā, tādā gadījumā būs jāceļ jauna māja!

— *Messire*, tā tiks uzcelta, — Korovjevs teica, — es uzdrošinos jums to apgalvot.

— Tādā gadījumā atliek tikai novēlēt, lai tā būtu vēl labāka par iepriekšējo.

— Tā arī būs, *messire*, — teica Korovjevs.

— Man jūs varat ticēt, — runcis piemetināja, — es vienmēr esmu bijis nepārspējams pravietis.

— Lai nu būtu kā būdams, bet mēs esam ieradušies, *messire*, — Korovjevs ziņoja, — un gaidām jūsu rīkojumus.

Volands piecēlās no savas taburetes, piegāja pie balustrādes un, ilgi klusēdams, svītai muguru uzgriezis, viens raudzījās tālumā. Pēc tam viņš pagāja nost no malas, atkal apsēdās uz savas taburetes un sacīja:

— Vairāk nekādu rīkojumu nebūs — jūs esat izdarījuši visu, ko varējāt, un pagaidām man jūsu pakalpojumi nav vajadzīgi. Varat atpūsties. Drīz sāksies negaiss, pēdējais negaiss, tas nodarīs līdz galam visu, kas nodarāms, un mēs dosimies ceļā.

— Ļoti labi, *messire*, — atbildēja abi āksti un nozuda kaut kur aiz apaļā torņa terases vidū.

Negaiss, par kuru runāja Volands, jau brieda pie horizonta. Meina tūce kāpa no rietumu puses un jau bija nogriezusi pusi saules. Pēc tam saule pazuda pavisam. Uz terases kļuva dzestrāks. Pēc kāda laiciņa satumsa pavisam.

Ši no rietumiem nākošā tumsa apņēma milzīgo pilsētu. Pazuda tilti un pilis. Viss pazuda, it kā nekad nebūtu bijis. Pār visu debesi pārsāvēs ugunīgs pavediens. Pēc tam pilsētu satricināja grāviens. Tas atkārtojās vēlreiz, un sākās negaiss. Negaisa tumsā Volands vairs nebija saredzams.

30. NODAĻA

IR LAIKS! IR LAIKS!

— Zini, — Margarita ierunājās, — tieši tad, kad tu pagājušajā naktī aizmigti, es lasīju par tumsu, kura nāk no Vidusjūras... bet tie elki, zeltītie elki! Nezin kāpēc viņi man visu laiku nedod miera. Man šķiet, ka tūlīt būs lietus. Vai tu nejutī, kļūst vēsāks?

— Tas viss ir labi un jauki, — meistars atbildēja, sūkdams pīpi un ar roku izgaiņādams dūmus, — arī tie elki, dievs ar viņiem, bet, kas tālāk būs, tas nu nekādi nav saprotams.

Šī saruna notika ap saules rietu, taisni tad, kad pie Volanda terasē ieradās Levijs Matejs. Pagrabstāva lodziņš bija atvērts, ja kāds pa to ielūkotos, viņš pabrīnītos par abu runātāju izskatu. Uz Margaritas kailā auguma bija uzņemts melns apmetnis, bet meistars bija savās slimnīcas drēbēs. Tā tas bija, jo visas Margaritas mantas bija palikušas savrupmājā, un, lai arī šī savrupmāja nemaz nebija tālu, protams, par iešanu uz turieni, lai paņemtu mantas, nevarēja būt pat runas. Bet meistars, kura visi uzvalki stāvēja skapī, it kā viņš nekur prom nebūtu bijis, gluži vienkārši negribēja ģērbties, jo centās iestāstīt Margaritai, ka nupat, nupat jānotiek kaut kam galīgi dumjam. Tiesa, pirmoreiz kopš tās rudens nakts viņš bija noskuvies (klinikā bārdu viņam tikai apcirpa ar mašīniņu).

Arī istaba izskatījās diezgan dīvaini, un haosā, kāds tur valdīja, nemaz nevarēja orientēties. Manuskripti mētājās gan uz paklāja, gan uz dīvāna. Uz krēsla bija nomesta kaut kāda grāmata. Bet apaļais galds bija uzklāts pusdienām, uz tā atradās gan uzkožamie, gan arī vairākas pudeles. No kurienes nākuši šie ēdamie un dzeramie, to nezināja ne meistars, ne Margarita. Kad viņi pamodās, galds jau bija uzklāts.

Nogulējuši līdz sestdienas saulrietam, meistars un viņa draudzene jūta, ka spēki atkal ir atgūti, un tikai viens nieciņš atgādināja par pagājušās nakts piedzīvojumiem. Abiem mazdrusciņ smeldza kreisie deniņi. Abu psihē toties bija notikušas visai lielas izmaiņas, par to pārliecinātos katrs, kas varētu noklausīties sarunu pagrabstāva dzīvoklī. Taču nebija tādu, kas noklausītos. Pagalmiņš jau taisni tāpēc bija tik ērts, ka tur parasti neviena nebija. Liepas un vītols tur ar katru dienu pieņēmās zaļumā, un, tiklīdz uzpūta vējiņš, tā pagrabstāvs pieplūda ar pavasara smaržām.

— Fu tu velns! — pēkšņi iesaucās meistars, viņš beidza smēķēt un saspieda galvu rokās. — Nē, paklausies, tu taču esi gudrs cilvēks un ārpātīga nekad neesi bijusi. Tu patiešām esi pārliecināta, ka mēs vakar bijām pie sānana?

— Patiešām nopietni, — Margarita atbildēja.

— Nu protams, — meistars ironizēja, — tagad šeit nevis viens vājprātīgais, bet divi! Gan vīrs, gan sieva. — Viņš pacēla rokas un iekliedzās: — Nē, tas jau ir velns zin kas, pie velna, pie velna, pie velna!

Margarita atkrita uz dīvāna, sāka smieties tik aizgūtnēm, ka basās kājas vien gāja pa gaisu, un tikai pēc tam iesaucās:

— Vai, cik jauki! Vai! Tu labāk paskaties, kas tev mugurā!

Kamēr meistars kaunīgi raustīja slimmīcas apakšbikses, Margarita, tiku tikām izsmējusies, kļuva nopietna.

— Tu neviļus pateici patiesību, — viņa sacīja, — velns zin kas tas ir, un, tici man, velns visu nokārtos! — Viņas acis pēkšņi uzliesmoja, viņa pielēca kājās, sāka dancot uz vietas un klaigāt: — Cik es esmu laimīga, cik laimīga, cik laimīga, ka pieņemu viņa priekšlikumu! O, sātan, sātan! Jums, mans mīlais, nāksies dzīvot ar raganu! — Pēc tam viņa metās meistaram ap kaklu, sāka skūpstīt viņa

lūpas, degunu, vaigus. Ap meistarū plandījās nesusukāto melno matu šķipsnas, vaigi un pierē no skūpstīšanas sāka svilt.

— Bet tu tiešām esi kļuvusi līdzīga raganaī.

— Bet es to nemaz nenoliedzu, — Margarita teica, — es esmu ragana, un man tas ļoti patīk!

— Nu labi, — meistarš piekrita, — ja ragana, tad ragana. Brīnišķīgi un lieliski! Es esmu tādad no slimnīcas izzagts. Arī ļoti jauki! Esmu atgādāts šurp, lai nu tā būtu... Pieņemsim pat tādu iespēju, ka mūs nemeklēs, bet saki man, dieva dēļ, — kā un no kā mēs dzīvosim? Es to saku, raizēdamies par tevi, tici man.

Šinī mirklī lodziņā parādījās zābaki ar strupiem purniem un svītrotu bikšu apakšdaļa. Pēc tam šīs bikses pietupās un dienas gaismu aizsedza kāda diezgan ļumīga pakaļa.

— Aloīzij, tu esi mājās? — jautāja balss aiz loga kaut kur augstāk par biksēm.

— Redzi nu, sākas, — meistarš noteica.

— Aloīzijs? — Margarita pārjautāja, piedama logam tuvāk. — Viņu vakar arestēja. Kas jautā? Kā jūsu uzvārds?

Ceļgali un pakaļa pazuda zibens ātrumā, gandrīz tajā pašā mirklī noklaudzēja vārtiņi, un viss bija atkal kā iepriekš. Margarita atkal nokrita uz dīvāna un tā smējās, ka asaras bira. Bet, kad viņa beidza smieties, viņai bija pavisam citāda seja, viņa ierunājās nopietni, noslīdēja no dīvāna, pielīda pie meistara ceļiem un, skatīdamās acīs, glāstīja viņam galvu.

— Kā tu esi izcieties, kā tu esi izcieties, manu nabadziņ! To zinu tikai es viena pati. Paskaties, tev jau ir sirmi pavedieni matos un ap lūpām neizdzēšama rievā. Manu vienīgo, manu mīļo, nedomā ne par ko! Tev pārāk daudz nācies domāt, tagad es domāšu tavā vietā. Un es tev galvoju, es galvoju, ka viss būs bezgala labi.

— Es ne no kā nebaidos, Margo, — pēkšņi meistarš atbildēja, pacēla galvu, un Margaritai viņš izlikās tāds, kāds bija, kad sacerēja to, ko nav redzējis, bet noteikti zin, ka tā bija, — un nebaidos tāpēc, ka visu esmu pieredzējis un pārcietis. Esmu pārāk daudz baidīts, un vairāk mani ne ar ko nobaidīt nevar. Bet man, Margo, žēl tevis, tāpēc arī atkārtāju vienu un to pašu. Atjēdzies!

Kāpēc tev jāsabandē sava dzīve ar slimu un nabadzīgu cilvēku? Atgriezies mājās! Man žēl tevis, tāpēc es tā runāju.

— Ak tu, tu, — Margarita čukstēja, šūpodama savu izpūrušo galvu, — ak tu, mazticīgais, nelaimīgais cilvēk! Es tevis dēļ vakar visu nakti drebēju kaila, es zaudēju savu būtību un ieguvu citu, mēnešiem ilgi tupēju tumšā istabē un domāju tikai par vienu — par negaisu vīrs Jerušalajimas, es izraudāju visas acis, bet tagad, kad pienākusi laime, tu dzen mani prom. Labi, es iešu, es iešu, bet ņem vērā, ka tu esi cietsirdīgs! Viņi ir atņēmuši tev dvēseli!

Rūgts maigums pamodās meistara sirdī, nezin kāpēc viņš sāka raudāt, paslēpis seju Margaritas matos. Tā arī raudāja, nepārtraukti kaut ko čukstēdama, un viņas pirksti drebēdami glāstīja meistara deniņus.

— Jā, pavedieni, pavedieni, manu acu priekšā galva kļūst balta, ak tu, mana, mana daudz cietusī galva! Skaties, kādas tev acis! Tajās ir tuksnesis... Un plecos kā nasta būtu... Kā tevi ir sakropļojuši, kā sakropļojuši! — Margarita vairs nevarēja neko sakarīgu pateikt, viņa tikai elsodama raudāja.

Tad meistars noslaucīja acis, piecēla ceļos nometušos Margaritu, piecēlās arī pats un noteiktā balsī noteica:

— Pietiks! Tu mani nokaunināji. Es nekad vairs nebūšu mazdūšīgs un nekad vairs par šo jautājumu nerunāšu, vari būt mierīga! Es zinu, ka mēs abi esam savas gara slimības upuri un droši vien tev tā pielīpa no manis... Neko darīt, kopā arī cietīsim.

Margarita pielika savas lūpas pie auss meistaram un nočukstēja:

— Es zvēru tev pie tavas dzīves, pie zvaigžņu tulka dēla, kuru tu esi uzminējis, ka viss būs labil!

— Lai nu tā būtu! — meistars teica un iesmējies piebilda: — Protams, ja cilvēki ir tā aplaupīti kā mēs ar tevi, tad viņi meklē glābiņu pie viņsaules spēkiem. Nu, ko, es esmu ar mieru meklēt tur.

— Redzi, nu tu atkal esi tāds pats kā agrāk, tu smeijies, — Margarita teica, — ej pie vella ar saviem zinātniskajiem teicieniem! Viņsaule vai neviņsaule — vai tad tas nav vienlīga? Man gribas ēst.

Un viņa aiz rokas aizvilka meistarū pie galda,

— Man nav stingras pārlicības, ka šis ēdiens tūlīt neizkūpēs vai neizlidos pa logu, — viņš runāja, jau pavisam nomierinājies.

— Nekur tas nelidos!

Šinī brīdī lodziņā kāds teica:

— Miers jūsu namam!

Meistars sarāvās, bet Margarita, kas jau bija piēradusi pie daudz kā neparasta, iekliedzās:

— Tas taču ir Azazello! Vai, cik tas ir mīli, vai, cik labil! — Un, pačukstējusi meistaram: — Nu, redzi, redzi, ka mēs neesam pamesti! — aizskrēja vērt durvis.

— Vismaz kārtīgi ievīsties apmetnī, — meistars nokliedza viņai pakal.

— Nosplauties par tādiem sīkumiem, — Margarita atbildēja jau no priekšnama.

Pēc tam Azazello palokoties sveicinājās ar meistarū un zibsnīja viņam ar savu šķībo aci, bet Margarita vidzināja savu:

— Ak, cik es esmu priecīga! Savu mūžu tik priecīga neesmu bijusi! Tikai piedodiet, Azazello, ka esmu plikal

Azazello lūdzā neuztraukties, apliecināja, ka redzējis ne vien plikas sievietes, bet pat tādas, kam pilnīgi norauta āda, labprāt sēdās pie galda, taču pirms tam kaktā pie krāsns nolika tumšā brokātā ietītu vīstokli.

Margarita ielēja Azazello konjaku, un tas labprāt izdzēra. Meistars, cieši lūkodamies uz ciemiņu, reižu reižēm zem galda ieknieba sev kreisajā rokā. Bet knaibīšana nelīdzēja. Azazello neizgaisa; un, atklāti sakot, kāpēc gan viņam būtu jāizgais? Nekā briesmīga šajā mazajā sarkanmatī nebija, ja nu vienīgi acs ar kataraktu, bet tam taču var nebūt nekāda sakara ar burvestībām, apgērbs gan ne visai parasts — ne īsti sutana, ne apmetnis —, bet, ja labi padomā, arī tā taču dažs labs staigā apkārt. Arī konjaku viņš dzēra kā visi labi ļautiņi — pilnām glāzēm, neko neuzkozdams. Meistaram šis pats konjaks jau bija mazlietiņ sakāpis galvā, un viņš sāka domāt:

«Nē, Margaritai taisnība! Protams, manā priekšā sēž sātana sūtnis. Es taču pats aizpagājušajā naktī centos Ivanam pierādīt, ka pie Patriarhu dīķiem viņš saticis tieši pašu sātanu, bet tagad nez kāpēc esmu nobijies no šīs domas un muldu par kaut kādiem hipnotizētājiem un ha-

lucinācijām. Kas šeit, pie velna, vairs par hipnotizētājiem!»

Viņš sāka uzmanīgāk pētīt Azazello un pārlicinājās, ka tā acis slēpjas kaut kas līdz galam nepateikts, kaut kāda doma, kuru viņš pagaidām neatklāj. «Viņš nav nācis vienkārši ciemos, viņam ir kaut kāds uzdevums,» meisters nodomāja.

Viņam patiešām bija vērīga acs.

Izdzēris trešo glāzīti, kura uz Azazello nekādu iespaidu neatstāja, ciemiņš ierunājās:

— Velns parāvis, jums ir piemīlīgs pagrabiņš! Tikai viens jautājums — ko tādā pagrabiņā lai dara?

— Es jau arī to pašu saku. — Meisters iesmējās.

— Azazello, kāpēc jūs mani uztraucat, — Margarita noprasīja, — tāpat vien?

— Nē, nē, — Azazello iekliedzās, — man pat prātā nav nācis jūs uztraukt. Skaidrs, ka tāpat vien. Jā, gandrīz vai piemirsu — *messire* sūta jums sveicienus un vēl lika pateikt, ka uzaicina jūs uz nelielu pastaigu, protams, ja jums nekas nebūtu pretī. Kā jūs uz to skatāties?

Margarita zem galda piebikstīja ar kāju meistaram.

— Ar lielāko prieku, — meisters atbildēja, pētidams Azazello, bet tas turpināja:

— Mēs ceram, ka Margarita Nikolajevna arī neatteiksies.

— Es nu neatteikšos nekādā gadījumā, — Margarita atbildēja un atkal ar kāju piegrūda meistaram.

— Lieliskil — iesaucās Azazello. — Tas man ārkārtīgi patīk. Viens, divi, un — darīts! Nevis tā kā toreiz Aleksandra dārzā.

— Ak, neatgādiniet man to, Azazello! Es toreiz biju dumja. Bet, starp citu, mana vaina nav nemaz tik liela — katru dienu taču nelabo garu nesatiekl!

— Tā tik vēl trūka, — Azazello piekrita, — ja jau katru dienu, tad būtu pārāk patīkami!

— Man pašai patīk ātrums, — Margarita satraukti sacīja, — ātrums un kailums. Kā no mauzera — bah! O, kā viņš prot šaut, — pagriezusies pret meistarū, Margarita iekliedzās, — septītnieks zem spilvena, bet viņš — kurā acī gribi... — Margarita sāka reibt, tādēļ viņas acis uzkvēlējās.

— Un atkal es aizmirsu, — Azazello saķēra galvu,

— laikam esmu pārguris. *Messire* taču atsūtīja jums dāvanu, — te viņš griezās tieši pie meistara, — pudeli vīna. Lūdzu, ņemiet vērā, ka tas ir tas pats vīns, kuru mēdza dzert Jūdu zemes prokurators. Falernas vīns.

Pilnīgi dabiski, ka gan Margarita, gan meistars izrādīja lielu interesi par tādu retumu. Azazello iztina no tumša brokāta zārka pārklāja pavisam appelējušu krūku. Vīnu ostīja, salēja glāzēs un skatījās caur to uz pirmsnegaisa dziestošo gaismu. Redzēja, kā viss krāsojās asins krāsā.

— Uz Volanda veselību! — Margarita iesaucās un pacēla savu glāzi.

Visi trīs pielika glāzes pie lūpām un iedzēra pa mal-kam. Uzreiz tuvā negaisa pustumsa meistara acīs kļuva vēl tumšāka, viņam aptrūka elpas, viņš juta, ka tās ir beigas. Viņš vēl redzēja, kā nobālējusi Margarita bezpalīdzīgi stiepj rokas uz viņa pusi, bet galva noslīgst uz galda un viņa saļimst uz grīdas.

— Nozālotājs, — meistars vēl paspēja izkliegt. Viņš gribēja pakert no galda nazi un durēt Azazello, bet viņa roka bezpalīdzīgi noslīdēja gar galdautu, viss, kas bija ap meistaru pagrabdzīvokli, kļuva melns un pēc tam pazuda pavisam. Viņš atmuguriski krita un krītot sasita deniņus pret galda stūri.

Kad no noindētajiem vairs nedzirdēja ne skaņas, Azazello sāka darboties. Vispirms viņš metās pa logu ārā un pēc dažiem mirkļiem bija savrupmājā, kurā dzīvoja Margarita Nikolajevna. Vienmēr precīzais un akurātais Azazello gribēja pārbaudīt, vai viss ir izpildīts, kā nākas. Viss bija pilnīgā kārtībā. Azazello savām acīm redzēja, kā no guļamistabas iznāk drūma sieviete, kas gaida vīru pārnākam, pēkšņi viņa nobāl, ķer ar roku pie sirds un iekliedzas vārgā balsī:

— Nataša! Šurp... pie manis! — un nogāžas uz grīdas viesistabā, līdz kabinetam neaizgājusi.

— Viss kārtībā, — teica Azazello. Pēc mirkļa viņš bija pie abiem uz grīdas guļošajiem milētājiem. Margarita gulēja, seju iespiedusi paklājinā. Dzelžainām rokām kā lelli Azazello pagrieza viņu ar seju uz augšu un ielūkojās tajā. Noindētās seja strauji mainījās. Pat tuvā negaisa mijkrēsli bija redzams, ka acis zaudē raganisko šķībumu, vaibsti — nežēlību un plēsonību. Nelaiķes seja noskaidrojās, atmaiga, mutes līnijas vairs nepauda

skarbumu, bet tikai sievišķīgas ciešanas. Azazello ar spēku pavēra viņas baltos zobus un ielēja mutē dažus pilienus tā paša vīna, ar kuru bija viņu noindējis. Margarita nopūtās, bez Azazello palīdzības sāka celties augšā, apsēdās un vārgi pajautāja:

— Par ko, Azazello, par ko? Ko jūs izdarījāt ar mani?

Viņa ieraudzīja guļošo meistaru, šausmās sarāvās un nočukstēja:

— To gan es negaidīju... slepkava!

— Nē taču, nē, — Azazello atteica, — tūlīt viņš celsies augšā! Ai, cik jūs gan esat nervoza!

Margarita noticēja viņam uzreiz, tik pārliecinoši skatījās sarkanmatainā dēmona bals. Margarita, dzīva un spēcīga, pielēca kājās un palīdzēja iedot guļošajam vīnu. Tas atvēra acis, paskatījās ar drūmu skatienu un ar naidu atkārtēja savu beidzamo vārdu:

— Nozālotājs...

— Ak! Nepateicība ir pasaules alga, — sacīja Azazello, — vai tiešām jūs esat akls? Tad atgūstiet redzi ātrāk!

Te meistars piecēlās, dzīvespriecīgi paraudzījās visapkārt un jautāja:

— Ko šī atjaunotība nozīmē?

— Nozīmē to, — Azazello atbildēja, — ka jums pienācis laiks. Negaiss būs klāt — dzirdat? Jau kļūst tumšāks. Zirgi kārpī zemi, dreb viss dārziņš. Atvadieties no pagabiņa ātrāk!

— Ā, tagad es saprotu, — apkārt skatīdamies, sacīja meistars, — jūs esat mūs noslepkavojis, mēs esam miruši. Ak, cik tas izdarīts gudri! Un istā laikā! Tagad es visu saprotu!

— Apžēlojieties, — teica Azazello, — vai tie ir jūsu vārdi? Jūsu draudzene taču dēvē jūs par meistaru, jūs taču domājat — kā tad jūs varat būt miris? Vai tad, lai uzskatītu sevi par dzīvu, katrā ziņā jāsēž pagrabā slimnīcas krekļā un apakšbiksēs? Tas ir smieklīgi!

— Es sapratu visu, ko jūs teicāt, — meistars ieklieudzās, — nesakiet vairāk ne vārda! Jums tūkstoškārt taisnība.

— Dižais Volands, — ierunājās arī Margarita. — Dižais Volands! Viņš visu izdomājis daudz labāk nekā es. Bet tikai romānu, romānu, — viņa sauca meistaram, — romānu ņem līdzi, lai kurp tu lidotu!

— Nevajag, — meistars atbildēja, — es to zinu no galvas.

— Bet tu ne vārdu... ne vienu pašu vārdu neaizmirsīsi? — jautāja Margarita, pieglauzdamās mīļākajam un slaucīdama asinis no viņa sasistajiem deniņiem.

— Vari būt mierīga! Tagad es neko un nekad neaizmirsīšu, — viņš atbildēja.

— Tad lai nāk uguns! — iekliedzās Azazello. — Uguns, ar kuru viss sākās un ar kuru mēs visu beidzam.

— Uguns! — baismi nokliedza Margarita. Pagrabdzīvokļa lodziņš noklaudzēja, vējš pasita aizkaru sānis. Debesīs īsi un priecīgi nodārdēja. Azazello iebāza savu nagaino roku krāsni, izvilka kvēlošu pagali un aizdedzināja galdautu. Pēc tam tika aizdedzināts vecu avīžu žūksnis uz dīvāna, manuskripts un loga aizkars. Meistars, jau apskurbis no gaidāmās auļošanas, izķēra no plaukta kādu grāmatu, uzbūzināja grāmatas lapas un uzsvieda to uz degošā galdauta, un grāmata ar priecīgu liesmu aizdegās.

— Sadedz, līdzšinējā dzīve!

— Sadedziet, ciešanas! — kļiedza Margarita.

Istaba jau bija vienos liesmu stabos, kopā ar dūmu grīsti no tās izskrēja trīs stāvi, uzskrēja pa akmens kāpnēm un iznāca pagalmiņā. Pirmais, ko viņi tur ieraudzīja, bija zemē sēdošā apbūvētāja virtuvene; ap viņu mētājās izbirušie kartupeļi un pāris kušķišu sīpolloku. Virtuves izbīlis bija saprotams. Trīs melni zirgi pie šķūņa sprauslāja, nepacietībā drebēja un kārpīja zemi tā, ka melni fontāni gāja pa gaisu. Margarita pirmā uzlēca zirgā, pēc tam Azazello, pēdējais bija meistars. Virtuvene nostenējās un cēla roku, lai pārkrustītos, bet Azazello draudīgi uzsauca:

— Nocirtišu roku! — Viņš iesvilpās, un zirgi, lauzdami liepām zarus, šāvās augšup un ieurbās zemajā, melnajā mākonī. Tajā pašā brīdī no pagrabdzīvokļa lodziņa sāka velties biezi dūmu mutuļi. No lejas atskanēja vājš, žēlabains virtuves kļiedziens:

— Deg!...

Zirgi jau auļoja virs Maskavas jumtiem.

— Es gribu atvadīties no pilsētas, — meistars nokliedza priekšā aulekšojošam Azazello. Pērkons norija meistara pēdējās zilbes. Azazello pamāja ar galvu un

auļoja tālāk. Jātniekiem strauji pretī nāca lietus mākonis, bet vēl nelija.

Viņi lidoja pār bulvāri, redzēja, kā pašķīst cilvēku figūriņas, slēpdamās no lietus. Sāka krist pirmās lāses. Viņi lidoja pār dūmiem, tas bija viss, kas palicis pāri no Gribojedova. Viņi lidoja pār pilsētu, kura palēnām grima tumsā. Pār viņiem plaiksnījās zibeņi. Pēc jumtiem sākās tīrs zaļums. Tad arī sāka gāzt lietus un padarīja lidojošos par trim lieliem burbuļiem ūdens jūrā.

Margarita jau pazina lidojuma izjūtas, bet meistars — ne, tāpēc viņš nobrīnījās, cik ātri viņi bija nonākuši pie mērķa — pie tā, no kura viņam gribējās atvadīties, jo viņam nebija neviena cita, no kā atvadīties. Caur lietus plīvuri viņš uzreiz ieraudzīja Stravinska klīnikas ēku, upi un viņam tik labi pazīstamo priežu silu otrajā krastā. Viņi nolaidās bīzē uz klajumiņa, netālu no klīnikas.

— Es pagaidīšu jūs šeit, — te zibens apspīdēts, te pazuzdams pelēkajā lietū, rokas ruporā salicis, nokliedza Azazello, — atvadieties, bet tikai ātri!

Meistars un Margarita nolēca no segliem un, te pavidēdami, te atkal pazuzdami, kā ūdenszāles izlidoja caur klīnikas dārzu. Vēl pēc mirkļa meistars ar ierastu kustību atbīdīja 117. istabas balkona restes. Margarita sekoja viņam. Neredzami, neviena nepamanīti, viņi iegāja pie Ivanuškas, bet ārā joprojām kauca un dārdināja negaiss. Meistars piegāja pie gultas.

Ivanuška gulēja nekustīgi — tāpat kā toreiz, kad viņš skatīja pirmo negaisu šai savā atpūšanās namā. Tikai neraudāja kā toreiz. Kad viņš bija vērīgāk aplūkojis no balkona ienākušo tumšo siluetu, viņš piecēlās pussēdus, pastiepa abas rokas un priecīgi teica:

— Ā, tas esat jūs! Bet es gaidu un gaidu. Beidzot atnācāt gan, manu kaimiņ!

Meistars viņam atbildēja:

— Jā, es esmu šeit. Bet jūsu kaimiņš es diemžēl vairs nevaru būt. Es aizlidoju uz visiem laikiem un atnācu pie jums tikai atvadīties.

— Es zināju to, es jutu, — Ivans klusu teica un pajautāja: — Jūs satikāt to, kuru es redzēju pie Patriarhu dīķiem?

— Jā, — meistars atbildēja, — es atnācu atvadīties no jums, jo jūs bijāt vienīgais cilvēks, ar kuru es pēdējā laikā runāju.

Ivanuška kļuva priecīgāks un teica:

— Labi gan, ka jūs atlidojāt šurp! Es savu vārdu tu-rēšu un peršas nekad vairs nerakstīšu. Mani tagad inte-resē kaut kas cits, — Ivanuška pasmaidīja un ar neprā-tīgām acīm paskatījās kaut kur garām meistaram, — es kaut ko citu gribu uzrakstīt. Kamēr es te gulēju, zināt, esmu daudz ko sapratis.

Meistaru šie vārdi satrauca, viņš ierunājās, apsēzda-mies uz Ivanuškas gultas malas:

— Tas nu gan ir labi, tas ir labi! Jūs par viņu turpi-nājumu uzrakstiet!

Ivanuškam iedegās acis.

— Bet vai tad jūs pats nerakstīsiet? — Te viņš nokāra galvu un domīgi piebilda: — Nu jā... nav jau ko jau-tāt. — Ivanuška paškielēja grīdā un izbijies paskatījās uz meistaru.

— Jā, — meistars teica, un Ivanuškam viņa balss likās dobja un nepazīstama, — es vairs nerakstīšu par viņu. Es būšu aizņemts ar ko citu.

Caur negaisu atskanēja tāls svilpiens.

— Jūs dzirdat? — meistars jautāja.

— Negaiss trako...

— Nē, tur sauc mani, man jāiet, — meistars paskaid-roja un piecēlās no gultas malas.

— Pagaidiet! Vēl tikai vienu vārdu, — Ivans lūdza, — bet viņu jūs atradāt? Viņa bija palikusi jums uzticīga?

— Te viņa ir, — teica meistars un parādīja uz sienu. No baltās sienas atvirzījās tumšā Margarita un piegāja pie gultas. Viņa skatījās uz guļošo jaunekli, un viņas acīs bija sāpes.

— Nabadziņš, nabadziņš, — viņa bez skaņas nočuk-stēja un noliecās pār gultu.

— Cik skaista, — bez skaudības, bet ar skumjām un tādu kā kļušu aizkustinājumu Ivans teica, — redz nu, cik jums viss labi iznācis! Bet man tā nav, — viņš pa-domāja un domīgi piebilda: — Bet, kas var zināt, var būt, ka arī ir...

— Ir, ir, — nočukstēja Margarita un pieliecās guļo-šajam pavisam tuvu, — es noskūpstīšu jūs uz pieres, un jums viss būs tā, kā vajag... šinī ziņā ticiet man, es esmu visu redzējusi un visu zinu.

Guļošais jauneklis apķērās viņai ap kaklu, un viņa to noskūpstīja.

— Ardievu, mācekli, — tikko dzirdami sacīja meistars un sāka izgaist. Viņš izzuda, ar viņu kopā izzuda arī Margarita. Balkona režģis aizvērās.

Ivanu pārņēma satraukums. Viņš apsēdās uz gultas, tramīgi paskatījās visapkārt, pat iestēnējās, sāka runāt pats ar sevi, piecēlās kājās. Negaiss trakoja aizvien stiprāk un acimredzot satrauca viņa dvēseli. Viņu darīja nemierīgu arī tas, ka viņa ausis, jau sen pieradušas pie pastāvīgā klusuma, aiz durvīm saklausīja steidzīgus soļus un klusinātas balsis. Viņš pasauca nervozēdams un drebēdams:

— Praskovja Fjodorovna!

Praskovja Fjodorovna jau nāca iekšā, satraukti un jautājoši skatīdamās uz Ivanušku.

— Nu? Kas ir? — viņa apvaicājās. — Negaiss neliek mieru? Nekas, nekas... Tūlīt būs līdzēts. Tūlīt es pasaukšu dakteri.

— Nē, Praskovja Fjodorovna, dakteri nevajag saukt, — teica Ivanuška, satraukti skatīdamies nevis uz Praskovju Fjodorovnu, bet uz sienu, — ar mani nekas īpašs nav noticis. Tagad jau es pats ar sevi tieku galā, varat man ticēt. Labāk pasakiet man, — Ivana balsi bija sirsnīgs lūgums, — kas tur blakus, simt astoņpadsmitajā istabā, nupat notika?

— Astoņpadsmitajā? — Praskovja Fjodorovna pārjautāja, un viņas acis kļuva nemierīgas. — Nekas tur tāds nav noticis. — Bet viņas balss bija neīsta, Ivanuška to pamanīja un teica:

— Ē, Praskovja Fjodorovna! Jūs esat tik patiess cilvēks... Jums bail, ka es nesāku trakot? Nē, Praskovja Fjodorovna, tas nenotiks! Bet labāk sakiet man taisnību, es taču caur sienu jūtu.

— Jūsu kaimiņš nupat kā nomira, — nočukstēja Praskovja Fjodorovna, nespēdama pārvarēt savu taisno prātu un labo sirdi, un tūlīt, pēkšņa zibens apspīdēta, bailīgi paskatījās uz Ivanušku. Bet ar Ivanušku nekas briesmīgs nenotika. Viņš tikai daudznozīmīgi pacēla pirkstu un sacīja:

— Tā jau es jutul! Un es gribu jums teikt, Praskovja Fjodorovna, ka nupat pilsētā nomira vēl viens cilvēks. Es pat zinu, kas, — Ivanuška noslēpumaini pasmaidīja, — tā ir sieviete.

ZVIRBUĻU KALNOS

No negaisa nebija ne miņas, kā milzīga arka pār visu Maskavu debesis plētās daudzkrāsaina varavīksne, dzerdama ūdeni no Maskavas upes. Augstu uz pakalna starp divām birzīm bija redzami trīs tumši siluēti. Volands, Korovjevs un Begemots sēdēja seglos uz melniem zirgiem un skatījās uz pilsētu, kas plētās aiz upes, rietumu puses logu tūkstošos atstarodama salauzītu sauli, uz Devičjes klostera torņiem, kas slējās gluži kā piparkūkas.

Gaiss nošvīkstēja, un tūlīt aiz Azazello plandošā apmetņa pie sagaidītāju grupas nolaidās meistars un Margarita.

— Man nācās jūs patraucēt, Margarita Nikolajevna un meistars, — pēc īsa klusuma brīža ierunājās Volands, — bet jūs uz mani ļaunu prātu neturēsīt. Nedomāju, ka jums ko gribēsies nožēlot. Nu, ko, — viņš griezās pie meistara viena paša, — atvadieties no pilsētas! Mums laiks doties ceļā. — Un Volands norādīja ar platatloka cimdā tērpto roku turp, kur aiz upes neskaitāmas saules kausēja stiklu, kur virs šīm saulēm biežēja garajā dienā sakarsētās pilsētas migla, dūmi un garaiņi.

Meistars nolēca no zirga un, atstājis pārējos sēžam zirgos, viens pats aizskrēja līdz pašai kraujas malai. Viņa melnais apmetnis vilkās pa zemi. Meistars skatījās uz pilsētu. Pirmajā mirklī sirdī iezagās smeldzošas skumjas, bet drīz vien tās nomainīja salda trauksme, klejotāju čigāniskais satraukums.

— Uz visiem laikiem! To vajag apzināties, — nočukstēja meistars un aplaizīja sausās, saspregājušās lūpas. Viņš ieklausījās pats sevī un sāka precīzi fiksēt visu, kas notiek viņa dvēselē. Satraukums, tā viņam šķita, pārauga dziļas un sāpīgas pārestības sajūtā. Bet tas neturpinājās ilgi, pārestības sajūta pārgāja un nezin kāpēc pārvērtās par lepnu vienaldzību un tā savukārt — par pastāvīga miera priekšnojautu.

Jātnieku grupa klusēdama gaidīja meistarū. Jātnieku grupa noskatījās, kā garā, melnā figūra pašā kraujas malā žestikulē, paceļ galvu, it kā gribētu pārsviest skatienu pāri visai pilsētai un ieskatīties tajā no otras pu-

ses, te atka! galva noslīgst uz leju, it kā pētītu nīkuļo-
jošo un izmīdīto zāli zem kājām.

Pirmais klusumu pārtrauca Begemots, kuram jau bija
kļuvis garlaicīgi.

— Atļaujiet, skolotāj, — viņš teica, — nosvilpties,
pirms drāžamies, uz atvadībām!

— Tu nobaidīsi dāmu, — Volands atbildēja, — un bez
tam neaizmirsti, ka tavi šodienas jandāliņi jau beigu-
šies.

— Ai nē, nē, *messire*, — atsaucās Margarita, sēdē-
dama seglos kā amazone un pagriezusies tā, ka šlepe no-
karājās līdz pašai zemei, — atļaujiet, lai viņš svilpj!
Mani pirms tālā ceļa ir pārņēmušas skumjas. *Messire*,
bet tas taču ir pavisam dabiski pat tad, ja cilvēks zin,
ka ceļa galā viņu gaida laime. Lai viņš pasmūdina mūs,
citādi man bail, ka viss beigsies ar asarām un mūsu do-
šanās ceļā būs sabojāta.

Volands pamāja Begemotam, tas briesmīgi sarosījās,
nolēca no segliem, ielika pirkstus mutē, piepūta vaigus
un nosvilpās. Margaritai aizkrita ausis. Viņas zirgs sa-
slējās divkājās, bīrzi no kokiem nobira sausie zari, gaisā
pacēlās vesels bars vārnu un zvirbuļu, uz upes pusi aiz-
vēlās putekļu mākonis, bija redzams, kā piestātnei gar-
rām ejošajā kuģītī vairākiem pasažieriem nolidoja ce-
pures un iekrita ūdenī. Meistars no svilpiena sarāvās,
taču neatskatījās, bet žestikulēja vēl enerģiskāk un cēla
rokas pret debesīm, it kā draudēdams pilsētai. Begemots
lepni paskatījās uz visām pusēm.

— Nevar teikt, ka nebūtu svilpts, — Korovjevs škie-
tami vienaldzīgā balsī sacīja. — Svilpts ir, tas nu nav
noliedzams, bet, objektīvi runājot, tāds visai viduvējs
svilpieniņš vien iznāca.

— Es taču neesmu reģents, — Begemots sabozies ar
cieņu atbildēja un pēkšņi pamirkšķināja Margaritai ar
aci.

— Lai iet, es pamēģināšu, ja nav aizmirsies, — teica
Korovjevs, saberzēja rokas un uzpūta pirkstiem.

— Bet skaties man, — bargi noskanēja Volanda balss,
— lai būtu bez mazākiem miesas bojājumiem!

— Bez šaubām, *messire*, — Korovjevs atbildēja, lik-
dams roku uz sirds, — pa jokam, tikai pa jokam... —
Viņš pastiepās, it kā būtu no gumijas, ar labās rokas

pirkstiem sataisīja kaut kādu īpatnēju kombināciju, sagriezās spirālē, pēc tam spēji attinās un svilpa.

Šo svilpienu Margarita nesadzirdēja, viņa to redzēja ar acīm, kad kopā ar savu zirgu tika atsviesta asis desmit tālāk. Blakus stāvošais ozols tika izrauts ar visām saknēm, un zeme saplaisāja līdz pat upei. Milzīgs krasta gabals ar kuģīšu piestātņi un restorānu bija iesviests upē. Ūdens uzmutuloja un izsvieda pretējā — lēzenajā krastā kuģīti ar visiem pasažieriem, no kuriem neviens nebija cietis. Pie sprauslājošā Margaritas zirga kājām nokrita Fagota svilpiena nobeigts kovārnis. Meistars bija nobijies no šī svilpiena. Galvu saķēris, viņš skrēja atpakaļ pie pārējiem.

— Kā tad ir, — no savu seglu augstumiem viņu uzrunāja Volands, — visi rēķini nokārtoti? Atvadišanās beigusies?

— Jā, beigusies, — meistars atbildēja, nomierinājās un droši paskatījās Volandam tieši sejā.

Un tad pāri kalniem kā taures kliedziens noskanēja Volanda baidmā balss:

— Ir laiks! — un Begemota spalgalis svilpiens un trākie smieklī.

Zirgi trūkās no vietas, jātnieki paslējās augšup, un sākās skrējiens. Margarita jūta, ka viņas nevaldāmais zirgs kodī un rausta laužņus. Volanda apmetnis plandījās pār visas kavalkādes galvām un sāka aizsegt vakara debesis. Kad melnais pārklājs uz mirkli pašāvās sānis, Margarita auļojumā atskatījās un redzēja, ka aiz muguras nav ne viēn daudzkrāsaino torņu un virs tiem riņķojošās lidmašīnas, bet sen vairs nav arī pašas pilsētas, kura nogrimusi dziļi lejā, un no tās pāri palikusi tikai dūmaka.

32. NODAĻA

PIEDOŠANA UN MŪŽIGS PATVĒRUMS

Dievi, ak dievi! Cik zeme skumja vakarā! Cik noslēpumainas ir miglas pār purviem! Kas maldījies pa šīm miglām, kas daudz cietis pirms nāves, kas lidojis pār šo zemi, turēdamš plecos neizturamu smagumu, tas to zin. To zin nogurušais. Un viņš bez nožēlas pamet zemes mig-

las, tās purveļus un upes, ar vieglu sirdi iet nāvei pretī, zinādams, ka viņa vienīgā <dos mieru>.

Pat melnie burvju zirgi bija paguruši un nesa savus jātniekus lēnāk, un viņus jau sāka panākt tā nakts, no kuras nevar izbēgt. Jūtot to sev aiz muguras, pieklusa pat nenovaldāmais Begemots un, ar nagiem iekēries seglos, sabozis asti, lidoja kluss un nopietns. Nakts sāka klāt savus melnos lakatus pār mežiem un pļavām, nakts aizdedzināja kaut kur dziļi lejā skumjas uguntiņas, kas tagad vairs nebija vajadzīgas ne meistaram, ne Margaritai, svešas uguntiņas. Nakts apsteidza kavalkādi, sedzās tai virsū no augšas, noskumušajās debesīs šur un tur pabirdinādama pa baltam zvaigžņu plankumiņam.

Nakts sabiezēja, auļoja līdzās, grāba aulekšojošos aiz apmetņiem, rāva tos nost no viņu pleciem, līdzraudama visu neīsto. Kad vēsā vēja appūstā Margarita atvēra acis, viņa redzēja, kā mainās visu uz savu mērķi lidojošo izskats. Kad viņiem pretī no meža galotnēm sāka līst ārā pilns, asinssarkans mēness, viss neīstais bija zudis, sagāzies purvos un miglā bija nosliukuši visi neīstie burvju apgērbi.

Nezin vai tagad kāds pazītu Korovjevu-Fagotu, viltus tulku pie noslēpumainā konsultanta, kuram nekādi tulki nebija vajadzīgi, tajā jātniekā, kurš auļoja tieši blakus Volandam, pa labi no meistara draudzenes. Zirgā, ar kuru no Zvirbuļu kalniem noplukušās cirka drēbītēs ceļā devās par Korovjevu-Fagotu sauktais, tagad, zelta pavadu šķindinādams, aulekšoja tumši violets bruņinieks ar drūmu, nekad nesmaidošu seju. Zodu viņš bija iecīrtis krūtīs, uz mēnesi viņš neskatījās, zeme apakšā viņu neinteresēja, viņš lidoja blakus Volandam un risināja savu domu.

— Kāpēc viņš tā ir pārvērties? — caur svilpojošo vēju Margarita jautāja Volandam.

— Šis bruņinieks reiz neapdomāti pajokoja, — Volands atbildēja, pavērsis pret Margaritu seju ar mierīgi kvēlojošu aci. — Viņa kalamburs par gaismu un tumsu nebija visai labs. Un bruņiniekam pēc tam nācās jokot mazliet ilgāk un vairāk, nekā viņš bija domājis. Bet šī ir rēķinu kārtošanas nakts. Bruņinieks savu rēķinu ir samaksājis!

Nakts norāva arī Begemotam viņa kuplo asti, noplēsa spalvu un pa kušķītim izsvaidīja pa purviem. Bijušais

runcis, tumsības valdoņa uzjautrinātājs, pārvērtās par vājiņu jaunekli, par dēmonisku pāžu, ākstu, par kuru labāka virs zemes nav bijis. Tagad arī viņš pierima un lidoja klusēdams, pavērsis savu jauneklīgo seju pret gaisu, ko izstaroja mēness.

No visiem nostāk, tērauda bruņas spīdinādams, lidoja Azazello. Mēness bija pārvērtis arī viņa seju. Nebija vairs pretīgā un atbaidošā ilkņa, arī šķībā acs bija izrādījusies neīsta. Abas Azazello acis bija vienādas — melnas un tukšas, bet seja — balta un auksta. Tagad Azazello lidoja savā īstajā izskatā — kā bezūdens tuksneša slepkava un dēmons.

Sevi jau Margarita nevarēja apskatīt, toties viņa labi redzēja, kā pārvērties meistars. Viņa mati mēnesnīcā bija pilnīgi balti, savēlušies bizē, un tā plīvoja vējā. Kad vējš parāva apmetni sānis, Margarita ieraudzīja, ka pie meistara stulmju zābakiem te iedzirkstas, te apdziest piešu zvaigznītes. Meistars lidoja kā jauns dēmons, nenovērsdams acu no mēness, bet smaidīja tam gluži kā mīlam, labam paziņam un, kā 118. istabā paradis, kaut ko pie sevis murmināja.

Un, beidzot, arī Volands lidoja savā īstajā izskatā. Margarita nevarētu pateikt, no kā taisīta viņa zirga pavada, un sprieda, ka tie varbūt ir mēness atstarojumi un pats zirgs — vienkāršs tumsas blāķis, krēpes — melns mākonis, bet jātnieka pieši — gaiši zvaigžņu plankumi.

Viņi ilgi lidoja klusēdami, kamēr pati ainava lejā sāka mainīties. Skumīgie meži ieslīga zemes tumsā un aizrāva sev līdzī arī blāvi vizošos upju asmeņus. Lejā parādījās mēness apspīdētās laukakmeņu pieres, bet starp tām melnas bedres, kurās mēness gaisma nevarēja iekļūt.

Volands apstādināja savu zirgu akmeņainā, drūmā, plakanā kalna virsotnē, un tālāk jātnieki devās soļos, klausīdamies, kā zem zirgu pakaviem krakšķ krams un akmeņi. Mēness lēja pār laukumiņu spilgtu un zaļganu gaisu, un Margarita drīz vien ieraudzīja, ka šajā tukšnesīgajā vietā stāv krēsls, kurā sēž cilvēks baltās drēbēs. Iespējams, ka sēdošais bija kurls vai arī pārlieku domās iegrimis. Viņš nedzirdēja, kā dunēja akmeņainā zeme zem zirgu pakaviem, un jātnieki, viņu neiztraucēdami, piejāja tuvu klāt.

Mēness Margaritai ļoti palīdzēja, tas spīdēja labāk nekā vislabākais elektriskais lukturis, un Margarita redzēja, ka sēdošais, kura acis šķita aklas, šad tad saberze rokas un ar šīm pašām neredzošajām acīm urbjas tieši mēnesī. Tagad bija arī redzams, ka blakus masīvajam akmens krēslam, kurā mēness gaisma izšķīl pa dzirkstij, guļ tumšs, milzīgs suns ar smailām ausīm un, tāpat kā viņa saimnieks, nemiera pilns skatās uz mēnesi.

Sēdošajam pie kājām mētājās sasistas viņa krūkas lauskas un plētās neizzūstoša tumši sarkana peļķe.

Jātnieki apturēja zirgus.

— Jūsu romānu izlasīja, — ierunājās Volands un pagriezās pret meistarū, — un sacīja tikai to, ka diemžēl tas nav pabeigts. Redzat, man gribējās parādīt jums jūsu varoni. Ap divtūkstoš gadu viņš sēž šajā kalnā un guļ, bet, kad ir pilns mēness, viņu, paši redzat, moka bezmiegs. Tas moka ne vien viņu, bet arī viņa uzticīgo sargu — suni. Ja taisnība, ka glēvums ir vislielākais netikums, tad suns nu šoreiz nav vainīgs. Vienīgais, no kā drošsirdīgais suns baidījās, bija pērkona negaiss. Neko darīt, tam, kurš mīl, jādalās liktenī ar to, kuru viņš mīl.

— Ko viņš saka? — Margarita jautāja, un pār viņas pilnīgi mierīgo seju pārskrēja līdzcietības trīsa.

— Viņš saka, — atskanēja Volanda balss, — vienu un to pašu, stāsta, ka arī mēness naktī viņam nav miera un ka viņam ir slikts amats. To viņš stāsta vienmēr, kad neguļ, bet, kad guļ, visu laiku redz vienu un to pašu — mēness gaismas celiņu un grib iet pa to un runāties ar arestantu Ha-Nocri, jo, kā viņš apgalvo, kaut ko nav izrunājis līdz galam toreiz, sen, sen, pavasara mēneša nīzāna četrpadsmitajā datumā. Bet diemžēl uz šī celiņa viņš nezin kāpēc netiek — un pie viņa neviens nenāk. Tad nu nākas runāt pašam ar sevi. Saprotiet, ir taču vajadzīga kaut kāda dažādība, un viņš pēc savas runas par mēnesi piebilst, ka par visu vairāk uz pasaules neieredz savu nemirstību un ārkārtīgo slavu. Viņš apgalvo, ka labprāt mainītu savu likteni pret skrandainā klaidoņa Levija Mateja likteni.

— Divpadsmit tūkstoši mēnesnīcu par vienu mēnesnīcu kaut kad sen, sen, vai tas nav par daudz? — Margarita jautāja.

— Atkal tas pats, kas ar Frīdu? — Volands noprasīja. — Bet šoreiz, Margarita, uztraukumus pie malas! Viss būs pareizi, citādi pasaule jau sen būtu sabrukusi.

— Atbrīvojiet viņu! — Margarita iekliedzās tikpat spalgi kā toreiz, ragana būdama, no šī kliedziena kalnos atrāvās akmens un, lēkādams pa radzēm, ar briesmīgu dārdoņu iegāzās bezdibenī. Bet Margarita nevarēja apgalvot, vai tas bija kritiena troksnis vai sātanisku smieklu dārdoņa. Lai kā tas būtu, Volands smējās, skatīdamies uz Margaritu, un teica:

— Kalnos nevajag kliegt, viņš pieradis pie lavīnām un tam nepievērsis nekādu uzmanību. Jums, Margarita, viņa labā nekas nav jādūdz, jo ir palūdzis tas, ar kuru viņš tā tiecas sarunāties. — Te Volands pagriezās uz meistara pusi un teica: — Nu jūs savu romānu varat pa-beigt ar vienu vienīgu frāzi!

Tā vien likās, it kā meistars to jau būtu gaidījis, kamēr bija nekustīgi stāvējis un raudzījies uz sēdošo prokuratoru. Viņš salika plaukstas ruporā un nokliedzās tā, ka atbalss nodimdēja nedzīvajos un kailajos kalnos:

— Tu esi brīvs! Brīvs! Viņš tevi gaida!

Kalni padarīja meistara balsi par pārkonu, un šis pats pārkons tos sagrāva. Nolādētās klinšu sienas sabruka. Palika tikai laukumiņš ar akmens krēslu. Virs melnā bezdibeņa, kurā sagāzās klintis, iezvīļojās milzīga pilsēta ar mirdzošiem elku tēliem virs daudzu tūkstošu mēnessniču laikā kupli jo kupli sazaļojušā dārza. Tieši uz šo dārzu aizstiepās prokuratora ilgi gaidītais mēness celiņš, un pirmais uz tā uzskrēja suns ar smailajām ausīm. Cilvēks baltajā, asinssarkani oderētajā mantijā cēlās no krēsla un aizsmakušā, neskanīgā balsī kaut ko nokliedza. Nevarēja saprast, vai viņš raud vai smejas un ko viņš kliedz. Bija tikai redzams, ka, sekojot savam uzticīgajam sargam, viņš aizsteidzās pa mēness celiņu.

— Man uz turieni, viņiem līdzī? — satrauktā balsī jautāja meistars un pievilka zirga pavadu.

— Nē, — atbildēja Volands, — kāpēc gan dzīties pa-kaļ tam, kas ir jau beidzies?

— Tātad uz turieni? — meistars jautāja, pagriezās un rādīja atpakaļ, tur, kur bija uzradusies nesen pamestā pilsēta ar klostera piparkūku torņiem un logu stiklos drumslās sadauzīto sauli.

— Arī nē, — Volanda dobajā balsī aizvēlās pār klintīm, — romantisko meistar! Tas, kuru tik ļoti vēlas redzēt jūsu izdomātais un jūsu tikko atbrīvotais varonis, izlasīja jūsu romānu. — Te Volands pagriezās pret Margaritu. — Margarita Nikolajevna! Es nešaubos, ka jūs centāties izdomāt meistaram vislabāko nākotni, bet ticiet man, ka tas, ko es jums piedāvāju, un tas, ko Jēšua lūdz priekš jums, jā, priekš jums, — tas ir vēl labāk. Lai viņi paliek divatā, — Volands no saviem segliem pieliecās pie meistara un rādīja uz aizejošo prokuratoru, — ne-traucēsim viņus! Un, kas to lai zin, varbūt viņi kaut ko arī izrunās līdz galam. — Volands pamāja ar roku uz Jerušalajimas pusi, un tā nodzisa. — Un arī tur, — Volands pamāja atpakaļ, — ko jūs tajā pagrabiņā varat darīt? — Logu stiklos saskaldītā saule apdzisa. — Kādēļ? — Volands turpināja iejūtīgi un pārliecinoši. — O, trīskārt romantiskais meistar, vai tiešām jūs negribat kopā ar savu draudzeni dienā staigāt zem plaukstošiem ķiršiem, bet vakarā klausīties Šūberta mūziku? Vai tiešām jums nebūs patīkami sveču gaismā rakstīt ar zoss spalvu? Vai tiešām jūs negribat kā Fausts sēdēt pie reportes cerībā, ka jums izdosies radīt jaunu homunkulu? Uz turieni, uz turieni. Tur jūs jau gaida māja un vecs apkalpotājs, sveces jau deg, bet drīz tās dzisis, jo jūs tūlīt sagaidīsīt rītausmu. Pa šo ceļu, meistar, pa šol Palieliet sveikil! Man laiks doties tālāk.

— Sveikil! — vienā balsī Volandam atbildēja Margarita un meistar. Tad melnais Volands, nekādu ceļu nemeklēdams, gāzās bezdibenī un viņam līdzī ar troksni aizvēlās visa viņa svīta. Ne klinšu, ne laukumiņa, ne mēness celiņa, ne Jerušalajimas — nekā vairs nebija. Arī melnie zirgi bija pazuduši. Meistars un Margarita ieraudzīja apsolīto rītausmu. Tā sākās tūlīt pēc pusnakts mēnesnīcas. Pirmo rīta saules staru apspīdēti, meistar ar savu draudzeni gāja pār sūnām apaugušu akmens tiltiņu. Tas jau palika aiz muguras. Uzticīgie un viens otru mīlošie bija pārgājuši pāri strautam un tagad devās tālāk pa smilšainu ceļu.

— Klausies klusību, — Margarita teica meistaram, un smiltis čirkstēja zem viņas basajām kājām. — Klausies un baudi to, ko dzīve tev nenovēlēja, — klusumu. Redzi, tur priekšā ir tavs mūžīgais patvērumš, ar ko tu esi atalgots. Es jau redzu venēciešu logu un vīnogulājus, tie

vijas līdz pašam jūtam. Te ir tavas mājas, tavs mūžīgais patvērumš. Es zinu, ka vakaros pie tevis nāks tie, kurus tu mīli, par kuriem tu interesējies un kuri tevi nesatrauks. Viņi tev spēlēs, viņi tev dziedās, tu redzēsi, kas tā ir par gaismu, kad istabā deg sveces. Tu uzliksi savu nosmulēto un mūžīgo cepurīti un aizmigsi ar laimīgu smaidu un lūpām. Miegš stiprinās tevi, un tavas domas būs gudras. Bet aizdzīt mani prom tu vairs nevarēsi. Es sargāšu tavu miegu.

Visu to Margarita sacīja meistaram, kad viņi abi gāja pretī savam mūžīgajam patvērumam, un meistaram šķita, ka Margaritas vārdi plūst gluži tāpat, kā plūda un čaloja tikko pārietais strautiņš, un meistara atmiņa, nemierīgā, asu adatu izdurstītā atmiņa sāka apdzist. Kaut kas bija atļaidis meistarū brīvībā, tāpat kā viņš tikko bija atbrīvojis paša radīto varoni. Šis varonis aizgāja bezgalībā, aizgāja uz visiem laikiem tas, kam naktī no sestdienas uz svētdienu tapa piedots, — zvaigžņu tulka dēls, cietsirdīgais Jūdu zemes piektais prokurators jātnieks Poncijs Pilāts.

EPILOGS

Bet kas tad galu galā Maskavā notika pēc tam, kad sestdienas vakarā ap saules rietu Volands atstāja galvaspilsētu, kopā ar savu svītu pazudzams no Zvirbuļu kalniem?

Par to, ka ilgu laiku galvaspilsēta zuzēja no visērmīgākajām baumām, kas ātri vien nonāca visattālākajos provinces kaktos, nav ne jārunā, ne jābrīnās, bet pašas baumas pat pretīgi atkārtot.

Šo patieso rindiņu autors, braukdams uz Feodosiju, pats personiski ar savām ausīm dzirdēja runas par to, ka Maskavā no teātra iznākuši divi tūkstoši vārda pilnā nozīmē pliku cilvēku un tādā pašā izskatā ar taksometriem izklīduši pa mājām.

Čuksti «nelabais gars...» bija dzirdami rindās pēc piena, tramvajos, veikalos, dzīvokļos, virtuvēs, piepilsētas un tālajos vilcienos, stacijās un pietātnēs, vasarnīcās un pludmalēs.

Attīstītākie un kulturālākie cilvēki šajā kņadā par Maskavu piemeklējušo nelabo garu, protams, nepiedalī-

jās, smējās par to un mēģināja vest stāstītājus pie prāta. Bet fakts, kā mēdz teikt, paliek fakts, un atmet tam ar roku tāpat — bez kaut kāda izskaidrojuma nav iespējams: kaut kas galvaspilsētā ir bijis. No Gribojedova pāri palikušās oglītes un daudz kas cits to spilgti apliecināja.

Kulturāli cilvēki atbalstīja izmeklēšanas versiju: ir darbojusies vesela banda hipnotizētāju un vēderrunātāju, kas lieliski pieprot savu amatu.

Tika sperti savlaicīgi un enerģiski soļi gan Maskavā, gan tālu aiz tās, lai bandu notvertu, bet rezultātu, par nožēlošanu, nebija. Tas, kas sauca sevi par Volandu, pazuda ar visiem saviem rokaspuišiem un ne vairs Maskavā atgriezās, ne arī kur citur parādījās un vispār nelika sevi manīt. Pilnīgi dabiski, ka radās aizdomas, vai viņš nav aizbēdzis uz ārzemēm, bet arī tur viņš nebija parādījies atklātībā.

Šīs lietas izmeklēšana vilkās ilgi. Lai nu kā, bet lieta patiešām bija drausmīga! Nerunājot nemaz par četrām nodedzinātām mājām, par simtiem prātā sajukušu cilvēku, bija taču arī upuri. Divus varēja konstatēt precīzi: Berliozs un nelaimīgais bijušais barons Maigels, kurš strādāja birojā, kas iepazīstināja ārzemniekus ar Maskavas ievērojamākām vietām. Viņi taču bija noslepkavoti. Barona Maigela apdegušos kaulus atrada Dārza ielas 50. dzīvoklī, kad ugunsgrēks bija nodzēsts. Jā, bija upuri, un šo upuru dēļ izmeklēšana bija nepieciešama.

Bet upuri bija vēl un jau pēc tam, kad Volanda galvaspilsētā vairs nebija, un, lai cik skumji tas būtu, par šiem upuriem kļuva melnie runči.

Apmēram simts šo miermīlīgo, cilvēkam uzticīgo un derīgo dzīvnieku tika nošauts vai citādā veidā iznīcināts dažādās mūsu valsts vietās. Kādi piecpadsmit runči — dažreiz diezgan sakropļotā izskatā — bija atvesti uz miliciju dažādās pilsētās. Piemēram, Armavirā kāds pilsonis vienu no šiem nevainīgajiem zvēriem bija atvedis uz miliciju ar sasietām priekšķepām.

Pilsonis runči bija nomedījis tajā brīdī, kad tas ar zagliņu izskatu (Ko lai dara, ja runčiem ir tāds izskats? Tas nav tāpēc, ka viņi būtu blēdīgi, bet tāpēc, ka viņi baidās, lai kāds par viņiem stiprāks — suns vai cilvēks — neaiztiktu viņus un nenodarītu ko ļaunu. Gan vienu, gan otru izdarīt nemaz nav grūti, bet godu gan, es jums

teikšu, tas nevienam nedara. Jā, nevienam!), jā, tātad ar zaglīgu izskatu runcis bija taisījies list dadžos.

Uzklupis runcim ar visu augumu un raudams sev nost kaklasaiti, lai ir ar ko sasiet, pilsonis bija indīgi un draudīgi murminājis:

— Ahā! Tagad pie mums Armavirā bijāt nolēmis pastrādāt, hipnotizētāja kungs? Nu, mēs neesam ar pliku roku ņemami. Un netēlojiet mēmo! Mēs tāpat zinām, kas jūs esat par putnu!

Pilsonis vedis runci uz miliciju, stiepdams nabaga zvēru aiz priekšējām, kuras bija sasējis ar zaļu kaklasaiti, un ik pa brīdim runci iedunkājis, lai tas katrā ziņā ietu uz pakaļkājām.

— Neizliecieties, — bija kļēdzis pilsonis, kuru pavadījuši svilpoši puikas, — izbeidziet! Netaisiet pekstiņus! Tas neies caur! Esiet tik laipni — ejiet uz divām, kā visi iet!

Melnais runcis tikai skatījies ar mocekļa acīm. Tā kā runas dāvanas daba viņam nebija devusi, viņam nebija nekādu iespēju sevi attaisnot. Par savu izglābšanos nabaga zvērs var būt pateicīgs, pirmkārt, milicijai, otrkārt, savai saimniecei, cienījamai, vientuļai vecenītei. Kad runcis bija atvests uz nodaļu, tur konstatējuši, ka pilsonis visai lielā mērā smaržo pēc spirta, un tāpēc viņa liecību tūdaļ apšaubījuši. Vecenīte savukārt, uzzinājusi no kaimiņiem, ka viņas runcis nočiepts, skrējusi uz miliciju un paspējusi tieši laikā. Viņa devusi runcim vislabāko raksturojumu, paskaidrojusi, ka pazīst viņu jau piecus gadus, kad viņš vēl bijis kaķēns, galvo par viņu kā pati par sevi, pierādījusi, ka nekas slikts viņa uzvedībā nav manīts un uz Maskavu viņš nekad nav braucis. Kā Armavirā piedzimis, tā tepat arī uzaudzis un mācījies ķert peles.

Runcis tika atraisīts un atdots saimniecei, tiesa, dabūjis šo to just un praksē pārliecinājies, kas ir kļūda un kas ir apmelojums.

Dažādas sīkākas nepatikšanas piedzīvoja arī viens otrs cilvēks. Daži tika arestēti. Uz īsu laiku aizturēto sķaitā bija: Leningradā — pilsoņi Volmans un Volpers, Saratovā, Kijevā un Harkovā — trīs Volodini, Kazanā — Volohs, bet Penzā galīgi neizprotamu iemeslu dēļ — ķīmijas zinātņu kandidāts Vetčinkēvičs... Tiesa gan, viņš bija ļoti gara auguma, ļoti melnīgsnējs brunets.

Bez tam dažādās vietās tika saņemti ciet deviņi Korovini, četri Korovkini un divi Karavajeji.

No Sevastopoles vilciena Belgorodas stacijā sasietu izsēdināja kādu pilsoni. Tas bija sadomājis uzjautrināt pārējos pasažierus ar kāršu trikiem.

Jaroslavļā tieši pusdienu laikā restorānā bija ienācis pilsonis ar prīmusu, kuru tas nupat bija izņēmis no remonta darbnīcas. Abi šveicari, nācēju ieraudzīdami, mukuši prom no garderobes, tiem sekojuši arī visi restorāna apmeklētāji un personāls. Turklāt no kases neizprotamā veidā bija pazudis viss dienas ieņēmums.

Bija vēl arī daudz kas cits, visu nemaz nevar atcerēties. Bija liels sajukums.

Vēl un vēlreiz jāizsaka atzinība izmeklēšanai. Tika darīts viss, lai ne vien notvertu noziedzniekus, bet arī lai izskaidrotu visu, ko tie bija pastrādājuši. Un viss arī tika izskaidrots, un nevar neatzīt šos izskaidrojumus par prātīgiem un neapgāžamiem.

Izmeklētāji un pieredzes bagāti psihiatri nonāca pie slēdziena, ka noziedzīgās bandas locekļi vai varbūt viens no tiem (vislielākās aizdomās tika turēts Korovjevs) ir bijuši ārkārtīgi spējīgi hipnotizētāji, kuriem bijis pa spēkam parādīt sevi šķietamā, pārvietotā atrašanās vietā, nevis tur, kur viņi patiesībā bija. Tāpat viņi pavisam brīvi iedvesa tiem, kas nonāca saskarē ar viņiem, ka kaut kādas lietas vai cilvēki atrodas tur, kur to patiesībā nemaz nav, un otrādi — viņi aizvāca no redzes loka gan priekšmetus, gan cilvēkus, kuri patiešām redzes lokā bija.

Šādi skaidrojot, viss kļūst saprotams, pat pilsoņus visvairāk uztraukusi un šķietami neizskaidrojamā runča neievainojamība, kad 50. dzīvoklī uz viņu tik daudz tika šauts, lai varētu viņu dabūt ciet.

Nekāda runča uz lustras, dabiski, nebija, neviens nešāva pretī, šauts tika pa tukšu vietu, bet Korovjevs, kas bija iedvesis, ka runcis palaidņojas uz lustras, tai laikā varēja mierīgi stāvēt šāvējiem aiz muguras nīrgdams, būdīdams savas kolosālās, bet noziedzīgi izmantotās hipnozes spējas efektu. Viņš, protams, arī izlaistīja benzīnu un aizdedzināja dzīvokli.

Ne uz kādu Jaltu Stjopa Lihodejevs, protams, nebija lidojis (tāds joks nav pa spēkam pat Korovjevam) un nekādas telegrammas no turienes nebija sūtījis. Viņš

paģība juvelierienes dzīvoklī, pārbijies no Korovjeva parādītā trika ar runci, kurš ķepā turēja dakšīņu ar mariņētu sēni, un ģibonī tur nogulēja tik ilgi, kamēr Korovjevs, nīrgādamiens par viņu, uzlika viņam galvā voiloka cepuri un aizsūtīja viņu uz Maskavas aerodromu, iepriekš iedvesis kriminālās izmeklēšanas darbiniekiem, kas sagaidīja Stjopu, ka Stjopa izkāps no Sevastopoles lidmašīnas.

Tiesa, Jaltas izmeklētāji apgalvoja, ka Stjopa ar bāsām kājām pie viņiem ir bijis un telegrammas par Stjopu uz Maskavu viņi sūtījuši, bet nevienas šo telegrammu kopijas dokumentos nebija, un nācās izdarīt bēdīgu, bet pilnīgi neapstrīdamu secinājumu, ka hipnotizētāju banda spēj hipnotizēt no milzīga attāluma, turklāt ne vien atsevišķus cilvēkus, bet daudzus uzreiz. Šādos apstākļos noziedznieki varēja padarīt trakus arī cilvēkus ar visstabilāko psihi.

Par tādiem sīkumiem kā spēju kāršu komplekts svešā kabatā teātra parterā, izgaisušās sievietes drēbes, naudošā berete un tamlīdzīgi nemaz nav ko runāt! Tādas lietas var izdarīt kurš katrs vidējas klases profesionāls hipnotizētājs uz jebkuras skatuves, tai skaitā arī to vienkāršo triku ar konferansjē galvas noraušanu. Arī runājošs runcis ir tīrās blēņas. Lai parādītu cilvēkiem tādu runci, pietiek ar vēderrunāšanas ābece zināšanām, taču diez vai kāds gribēs apšaubīt to, ka Korovjeva zināšanas sniedzās stipri vien tālāk par ābeci.

Jā, ne jau spēļu kāršu komplekti un viltotas vēstules, kas ieliktas Nikanora Ivanoviča portfeli, ir tas galvenais. Tie ir tīrie nieki. Bet Korovjevs bija tas, kurš iedzina Berliozu drošā nāvē zem tramvaja. Viņš bija tas, kurš atņēma prātu nabaga dzejniekam Ivanam Bezpajumtniekam, viņš piespieda to murgot, mokošos sapņos skatīt seno Jerušalajimu un saulē izdegušo, tukšnešaino Kailo Kalnu ar trim pie stabiem piesietajiem. Tas ir viņa un visas bandas darbs, ka no Maskavas pazuda Margarita Nikolajevna un viņas mājkalpotāja Nataša. Starp citu, šī lieta tika izmeklēta ar vislielāko rūpību. Vajadzēja noskaidrot, vai slepkavu un dedzinātāju banda šīs sievietes nolaupījusi, vai viņas aizbēgušas kopā ar tiem brīvprātīgi. Balstoties uz Nikolaja Ivanoviča neticamo un juceklīgo liecību un ņemot vērā Margaritas Nikolajevnas savādo un ne pie pilna prāta rakstīto zīmīti, kuru

viņa atstājusi vīram un kurā teikts, ka viņa kļuvusi ragana, kā arī ievērojot to, ka visas Natašas valkājamās drēbes palikušas mājās, — izmeklēšana nonāca pie slēdziena, ka gan pati saimniece, gan viņas mājkalpotāja ir hipnotizētas kā daudzi citi un banda viņas nolaupījusi hipnozes stāvoklī. Radās arī droši vien pilnīgi pareiza doma, ka noziedzniekus savaldzinājis šo sieviešu skaistums.

Bet vienu gan izmeklēšana nekādi nevarēja saprast — kas bandai varētu būt par vajadzību nolaupīt no psihiatriskās klīnikas psihiski slimu cilvēku, kurš pats sevi dēvēja par meistaru. To izdibināt neizdevās, tāpat kā neizdevās noskaidrot nolaupītā uzvārdu. Tā viņš pazuda uz visiem laikiem ar nedzīvu palamu: «Numur simt astoņpadsmitais no pirmā korpusa».

Tā tad gandrīz viss noskaidrojās, un izmeklēšana beidzās, kā vispār viss beidzās.

Pagāja daži gadi, un pilsoņi sāka aizmirst gan Volandu, gan Korovjevu, gan visus pārējos. Bija notikušas daudzas izmaiņas to dzīvē, kam bija nācies ciest no Volanda un viņa rokaspuišiem, un, lai cik sākas un nenozīmīgas būtu šīs izmaiņas, tomēr ir vērts tās atzīmēt.

Žoržs, teiksim, Bengaļskis, klīnikā pabijis trīs mēnešus, izveseļojās un izrakstījās, bet darbu Varietē viņam nācās pamest, turklāt pašā sezonas karstumā, kad publika lauztin lauzās — atmiņas par melno maģiju un tās atmaskošanu izrādījās visai noturīgas. Bengaļskis aizgāja no Varietē, jo saprata, ka ikvakar stāties divu tūkstošu skatītāju priekšā, kad ikreiz tevi kāds pazīst un jāatbild atkal uz nīrgājošo jautājumu, kā viņš labāk jūtas: ar galvu vai bez, — tas ir pārāk mokoši.

Jā, bez tam konferansjē bija zaudējis krietnu daļu tā sava dzīvesprieka, bez kura viņa profesijā nevar iztikt. Viņam bija uznācis nelāgs, nomācošs paradums — katrā pavasara pilnmēness naktī uztraukties ne par šo, ne par to, grābstīties gar kaklu, skatīties uz visām pusēm un draudāt. Lēkmes pārgāja, taču, ja tās bija, tad par iepriekšējo darbu nebija ko domāt, un konferansjē aizgāja no skatuves un sāka dzīvot no saviem ietaupījumiem, un to pēc viņa paša aprēķina pietiks piecpadsmit gadiem.

Viņš aizgāja un nekad vairs netikās ar Varenuhu, kurš tagad bija iemantojis vispārēju cieņu un popularitāti, pateicoties savai pat teātru administratoru vidū

neiedomājamai atsaucībai un laipnībai. Kontramarku tīkotāji, piemēram, viņu savādāk nemaz nesauca kā vien par savu labvēli. Lai kādā laikā un lai kas pazvanīja uz Varietē, klausulē vienmēr atbildēja samtaina, bet skumja balss: «Es klausos,» — taču uz lūgumu pasaukt pie telefona Varenuhu tā pati balss steidzīgi atbildēja: «Esmu jūsu rīcībā.» Bet toties kas tikai Ivanam Saveļjevičam nebija jāizcieš par savu laipnību!

Stjopam Īhodejevam pa Varietē telefonu vairs nav jārunā. Tūlīt pēc iznākšanas no klīnikas, kur viņš pavadīja astoņas dienas, viņu pārcēla uz Rostovu un norīkoja par liela gastronomijas veikala vadītāju. Klīst baumas, ka viņš pilnīgi atteicies no portvīna un pārgājis uz šnabi, kas nostādināts uz upeņu pumpuriem, un tāpēc stipri pieņēmis miesās. Runā arī, ka kļuvis klusāks un vairās no sievietēm.

Stepana Bogdanoviča atcelšana no Varietē direktora amata nesagādāja Rimskim to prieku, par kādu viņš bija kāriģi sapņojis jau vairākus gadus. Pēc ārstēšanās klīnikā un Kislovodskā, saliecies kūkumu kūkumos, ar trīcošu galvu — finanšu direktors iesniedza atlūgumu. Interesanti ir tas, ka šo atlūgumu uz Varietē teātri atveda Rimska sieva. Pašam Grigorijam Daņilovičam pietrūka dūšas pat gaišā dienas laikā ieiet tai mājā, kur viņš bija mēness gaismā ieraudzījis saplīsušu loga rūti un garo roku, kura sniedzās pēc apakšējās bultas.

Aizgājis prom no Varietē, finanšu direktors sāka strādāt Leļļu teātrī aiz Maskavas upes. Šinī teātrī viņam vairs neiznāca saskare akustikas jautājumos ar godājamo Arkadiju Apolonoviču Semplejarovu. To viens un divi pārcēla uz Brjansku un nozīmēja par sēņu sagādes punkta vadītāju. Maskavieši tagad ar gardu muti ēd sālītās rudmīses un marinētās beciņas un nevar vien nopriecāties par šo pārceļšanu. Kas bijis, bijis, un tagad nu var teikt, ka nekā jau ar to akustiku Arkadijam Apolonovičam negāja vis, lai kā viņš centās to uzlabot, kāda bijusi, tāda tā arī palika.

To skaitā, kas pametuši teātri, bez Arkadija Apolonoviča noteikti jāmin arī Nikanors Ivanovičs Bosojs, kuram gan ar teātri tik vien bija tā sakara kā brīvbiļešu izkaulēšana. Nikanors Ivanovičs vairs neiet uz teātri ne par naudu, ne par velti, viņš pārvēršas sejā, pat izdzirdis kādu runājam par teātri. Ne mazāk, bet vēl vairāk

par teātri viņš sāka nīst dzejnieku Puškinu un talantīgo aktieri Savu Potapoviču Kuroļesovu. Pēdējo tik stipri, ka pagājušajā gadā, ieraudzījis melno sēru rāmi avīzē un izlasījis, ka Savu Potapoviču pašā talanta plaukumā ķērusi trieka, Nikanors Ivanovičs kļuva tik sarkans, ka pats tik tikko nesekoja Savam Potapovičam, un ierēcās: «To viņam arī vajadzēja!» Tajā pašā vakarā Nikanors Ivanovičs, kuram sakarā ar populārā aktiera nāvi bija uzvandījušās milzumdrūmas atmiņas, viens pats kompānijā ar pilno mēnesi, kas apspīdēja Dārza ielu, piedzērās kā mārks. Un ar katru glāzīti garāka un garāka kļuva nolādētā nicināmo personu rinda, un tajā stāvēja gan Sergejs Herardovičs Duncīls, gan skaistā Ida Herkulanovna, gan sarkanmataināis kaujas zosu audzētājs, gan sirdsšķīstais Nikolajs Kanavkins.

Nu, bet kas tad bija noticis ar tiem? Apžēliņ! Itin nekas ar viņiem nebija noticis un nevarēja notikt, jo nekad īstenībā viņi nebija pastāvējuši, tāpat kā nebija ne simpātiskā mākslinieka konferansjē, ne arī paša teātra, ne vecās sīkstules Porohovņikovu tantes, kas pūdē valūtu pagrahā, nu, un, protams, nebija zeltīto tauru un bezkaunīgo pavāru. Tas viss bija tikai sapņos rādījies Nikanoram Ivanovičam nešķīstēņa Korovjeva ietekmē. Vienīgais patiesi dzīvais, kas bija iespraucies šajā sapnī, bija aktieris Sava Potapovičs, un iespraucies viņš bija tikai tāpēc, ka, ārkārtīgi bieži uzstādamies pa radio, bija iespiedies Nikanoram Ivanovičam atmiņā. Viņš bija, bet pārējie nebija bijuši.

Tad varbūt nebija arī Aloīzija Mogariča? O nē! Šitais ne tikai bija, bet ir vēl šodien un ieņem tieši to posteni, no kura atteicās Rimskis, viņš ir Varietē finansu direktors.

Viena diena un viena nakts varēja būt pagājusi kopš Aloīzija vizītes pie Volanda, kad viņš atjēdzās vilcienā kaut kur pie Vjatkas un ieraudzīja, ka prāta aptumsumā ir izbraucis no Maskavas apakšbiksēs, toties nesaprotamu iemeslu dēļ nozadzis un paķēris līdzī individuālā būvētāja mājas grāmatu, kas viņam nemaz nav vajadzīga. Par lielu naudu nopircis no pavadoņa vecas, ellainas bikses, Aloīzijs no Vjatkas devās atpakaļceļā. Apbūvētāja mājeli viņš diemžēl vairs neatrada savā vietā. Veco grabažu uguns bija aprijusi pa tiro. Bet Aloīzijs bija uzņēmīgs cilvēks, un pēc divām nedēļām viņam jau

bija lieliska istaba Brjusova šķērsielā, bet pēc dažiem mēnešiem viņš jau sēdēja Rimska krēslā. Un, tāpat kā nesen Rimskis ēdās uz Stjopu, tagad Varenuha trina zobus uz Aloīziju. Ivanam Saveljevičam tagad ir tikai viens sapnis — lai šis Aloīzijs pēc iespējas ātrāk tiktu aizcelts prom no Varietē un aizvākts no acīm, jo, kā reizēm Varenuha izsakās šaurākā sabiedrībā, «lielāku maitu par šo Aloīziju viņam nav gadījies dzīvē sastapt un no šī Aloīzija var sagaidīt visu ko».

Var jau būt, ka administrators nav objektīvs. Nebija manīts, ka Aloīzijs būtu sācis kaut kādus tumšus darījumus, viņš vispār neko nebija sācis darīt, protams, ja neskaita jauna bufetnieka pieņemšanu Sokova vietā. Andrejs Fokičs mira ar aknu vēzi Pirmajā MVU klīnikā apmēram deviņus mēnešus pēc Volanda parādīšanās Maskavā...

Jā, pagāja daži gadi, un šajā grāmatā patiesi aprakstītos notikumus jau sāka piemirst un vairs lāgā neatcerējās. Taču ne visi, nē, ne visi.

Katru gadu, līdzko iestājas pavasara pilnmēness, zem liepām pie Patriarhu diķiem vakarpusē parādās cilvēks, kuram var dot trīdesmit vai pat vairāk gadu. Rūsganmatains, zaļacains, neuzkrītoši gērbies cilvēks. Tas ir Vēstures un filozofijas institūta līdzstrādnieks profesors Ivans Nikolajevičs Ponirevs.

Atnākdams zem liepām, viņš vienmēr sēžas uz tā paša soliņa, kur bija sēdējis tovakar, kad nu jau sen visu aizmirstais Berliozs pēdējoreiz savā dzīvē redzēja gabalos salūstošo mēnesi.

Tagad pilnais mēness, kas pievakarē izskatās balts, bet pēc tam zeltīts, ar tādu kā tumšu zirdziņu — drakonū virsū, slīd pār bijušo dzejnieku, pār Ivanu Nikolajeviču, un tajā pašā laikā nekustīgi stāv uz vietas savos augstumos.

Ivanam Nikolajevičam viss zināms, viņš visu zin un saprot. Viņš zin, ka jaunībā kļuvis par noziedzīgu hipnotizētāju upuri, ārstējies un izārstējies. Bet viņš zin arī to, ka pastāv kaut kas, ar ko viņš nevar tikt galā. Viņš nevar tikt galā ar šo pavasara pilnmēnesi. Tiklīdz tas sāk tuvoties, tiklīdz spīdeklis kļūst lielāks un zeltītāks, tāds, kāds tas kādreiz bija karājies virs diviem piecžuburiem, Ivanu Nikolajeviču pārņem nemiers, viņš sāk nervozēt, slikti ēd un gul, viņš gaida, kad mēness nobrie-

dīs. Un, kad iestājas pilnmēness, nekādi spēki nevar Ivanu Nikolajeviču noturēt mājās. Vakarpusē viņš iet ārā un dodas uz Patriarhu dīkiem.

Sēdēdams uz soliņa, Ivans Nikolajevičs bez kautrēšanās runājas pats ar sevi, smēķē un, acis piemiegdams, skatās te uz mēnesi, te uz tik labi pazīstamajiem virpuļvārtiņiem.

Tā Ivans Nikolajevičs pavada vienu vai divas stundas. Pēc tam viņš pieceļas un vienmēr pa vienu un to pašu maršrutu — pa Spiridonovku kā apdullis un akls nozūd Arbata ieliņās.

Viņš paiet garām petrolejas bodei, pie vecā, nošķiebtā gāzes luktura nogriežas un piezogas pie sētas, aiz kuras ir plašs, bet vēl nesakuplojis dārzs, bet dārzā — gotiskā stilā celta savrupmāja, kuru apspīd mēness tajā pusē, kur redzama jumtistaba ar trīsviru logu, bet mājas otra puse ir tumsā.

Profesors nezin, kas viņu velk pie šīs sētas un kas dzīvo šajā mājā, bet viņš nāk šurp, jo zin, ka pilnmēness naktī ar sevi cīnīties ir pilnīgi veltīgi. Turklāt viņš zin arī to, ka dārzā aiz sētas ieraudzīs mūžīgi vienu un to pašu.

Viņš ieraudzīs uz soliņa sēžam solidu pusmūža cilvēku ar bārdu, pensneju un mazdruciņ sīvēniskiem sejas vaibstiem. Ivans Nikolajevičs šo savrupmājas iemītnieku vienmēr redz vienā un tai pašā pozā — sapņaini lūkojoties uz mēnesi. Ivans Nikolajevičs zin, ka pēc mēness apbrīnošanas sēdētājs noteikti pagriezīs galvu uz jumtistabas logu pusi un skatīsies tik cieši, it kā logam tūlīt būtu jāveras un uz palodzes būtu jāparādās kaut kam neparastam.

Visu, kas notiks pēc tam, Ivans Nikolajevičs zin sīki jo sīki. Šinī brīdī vajag, cik nu var, noslēpties sētas ēnā, jo sēdošais tūlīt sāks nemierīgi grozīt galvu uz visām pusēm, kaut ko neredzamu gaisā tverdams, acis viņam sāks šaudīties, viņš sāks svētlaimīgi smaidīt, bet pēc tam saķers rokas tādās kā neizsakāmās ilgās, bet pēc tam tīri vienkārši un diezgan skaļi sāks murmināt:

— Venera! Venera!... Kāds es biju muļķis!...

— Ak dievi, dievi! — čukstēs Ivans Nikolajevičs, slēpdamies aiz sētas un nenolaizdams savas kvēlojošās acis no savādā svešinieka. — Te nu ir vēl viens mēness upuris... Jā, vēl viens upuris — tāds pats kā es.

Bet sēdošais turpinās savu runājamo:

— Kāds es esmu mulķis! Kāpēc, kāpēc es neaizlidoju ar viņu? No kā es, vecais ķēms, nobijos? Lai papīri būtu kārtībāl! Eh, nīksti vien tālāk, vecais kretīn!

Tā tas turpināsies, kamēr savrupmājas tumšajā pusē noklaudzēs logs, parādīsies kaut kas bālgans un atskanēs nepatīkama sievietes balss:

— Nikolaj Ivanovič, kur jūs atkal esat pazudis? Kas par iedomām? Malāriju gribat dabūt? Nāciet dzert tējul!

Te, protams, sēdošais atjēgsies un samelos:

— Svaigā gaisā iegribējās, manu sirsniņ! Cik šodien svaigs gaiss!

Viņš piecelsies, slepus padraudēs ar dūri uz apakšstāva logu, kas vērās ciet, un vilksies mājās.

— Meli, tīri meli! O dievi, kā viņš melo! — iedams projām no sētas, murmina Ivans Nikolajevičs. — Ne jau nu svaigs gaiss vilina viņu dārzā, viņš kaut ko redz šajā pavasara pilnmēnesī gan uz mēness, gan dārzā, tur augšā. Ak, es būtu ar mieru nezin ko dot, lai izdibinātu viņa noslēpumu, lai uzzinātu, kas tā ir par Veneru, kuru viņš zaudējis un tagad tvarsta tukšu gaisu, meklēdams viņul!

Mājās profesors atgriežas jau galīgi slims. Viņa sieva izliekas visu to neredzam un steidzina viņu gulēt. Bet pati gulēt netaisās, ar grāmatu rokā apsēžas pie lampas un sāpīgi nolūkojas uz guļošo. Viņa zin, ka Ivans Nikolajevičs rītausmā pamodīsies ar mokošu kliedzienu, sāks mētāties pa gultu un raudāt. Tāpēc arī viņai priekšā uz galdauta pie lampas stāv spirtā iegremdēta šprice un ampula ar šķidrumu stipras tējas krāsā.

Nabaga sieviete, kura saistījusi savu dzīvi ar smagi slimu cilvēku, tagad var mierīgi iet gulēt. Ivans Nikolajevičs tagad būs mierīgs līdz pašam rītam, viņa seja būs laimes pilna, un viņš redzēs kaut kādus viņai nezināmus, bet cēlus un laimīgus sapņus.

Pilnmēness naktīs zinātniekam liek trūkties augšā un pat žēlabaini kliegt vienmēr viena un tā pati aina. Viņš redz bendi ar nedabiski iekritušu degunu, tas palēkdāmieš, savādi iebrekdāmieš, dur ar piķi sirdī pie staba piesietajam, prātu zaudējušajam Hestasam. Taču sapnī pats briesmīgākais nav vis bende, bet nedabiskais apgaismojums, kurš verd un gāžas pār zemi no kaut kāda mākoņa, kā tas notiek vienīgi pasaules katastrofās.

Pēc iešļircinājuma viss gulētāja acu priekšā kļūst citāds. No gultas uz logu ved plats mēness celiņš, uz šī celiņa iznāk cilvēks baltā, asinssarkani oderētā apmetnī un iet pretī mēnesim. Blakus viņam iet kāds jauns cilvēks saplēstā hitonā un ar sakropļotu seju. Gājēji par kaut ko dedzīgi spriež, strīdas, grib vienoties par kaut ko.

— Dievi, dievi, — saka cilvēks ar apmetnī un griež savu augstprātīgo seju uz ceļabiedra pusi, — kāds nejdzīgs nāves sods! Bet tu, lūdzu, pasaki man, — un augstprātīgā seja kļūst lūdzoša, — nāves sods taču nemaz nav bijis! Es tevi lūdzu, pasaki, ka nav bijis!

— Nu, saprotams, ka nav bijis, — piesmakušā balsī atbild ceļabiedrs, — tas tev ir tikai izlicies.

— Un tu vari to apzvērēt? — diedelējošā balsī jautā cilvēks ar apmetnī.

— Zvēru, — ceļabiedrs atbild, un viņa acis nez kāpēc smaida.

— Vairāk nekā man nevajag! — aizlauztā balsī ieklie dzas cilvēks ar apmetnī un kopā ar savu ceļabiedru kāpj mēnesim pretī. Nopakaļ abiem iet mierīgs, majestātisks un milzīgs suns ar smailām ausīm.

Tad mēness gaismas ceļš uzvirno, no tā sāk gāzties mēnesnīcas upe un pludot uz visām pusēm. Mēness valda un spēlējas, mēness dejo un dara blēņas. Tad staru gaismā parādās neparasti skaista sieviete un pie rokas ved Ivanam klāt bailīgi apkārt skatošos ar bārdu noaugušu cilvēku. Ivans Nikolajevičs viņu uzreiz pazīst. Tas ir tas simt astoņpadsmitais numurs, viņa nakts ciemiņš. Ivans Nikolajevičs sapnī stiepj viņam pretī rokas un nepacietīgi jautā:

— Tātad ar to viss arī beidzās?

— Ar to arī beidzās, mans mācekli, — atbild simt astoņpadsmitais numurs, bet sieviete nāk Ivanam klāt un saka:

— Skaidrs, ka ar to. Viss beidzās, un viss beidzas... Es jūs noskūpstīšu uz pieres, un viss būs tā, kā vajag.

Viņa noliecas un skūpsta Ivanu uz pieres, Ivans tiecas viņai pretī un skatās acīs, bet viņa atkāpjas, atkāpjas un kopā ar savu ceļabiedru iet pretī mēnesim.

Tad mēness sāk trakot, tas gāž gaismas straumes Ivanam taisni virsū, šļaksta gaismu uz visām pusēm, istabā sākas mēnesnīcas plūdi, gaisma šūpojas, ceļas augšup

un plūst pāri gultai. Tad arī Ivana Nikolajeviča seja miegā klūst laimes pilna.

No rīta viņš pamostas kluss, bet pilnīgi mierīgs un vesels. Viņa sadurstītā atmiņa pierimst, un līdz nākošajam pilnajam mēnesim profesoru neviens netraucēs. Ne Hestasa bende ar iekritušo degunu, ne cietsirdīgais Jūdu zemes piektais prokurators jātnieks Poncijs Pilāts.

1929—1940

un plētā pēn gūlāt. Tād' ar' Kāns: Nikolajeviča, kas
miegā klūs: laimēs pūna.

— No tās vīd' pāmostas klusa, bet pilnā: interjā un
vācā. Vīn' sadursitā atnā: pieturēt, un līdz nākotam
pilnājam mēnesim profesora neviens nebraucēs. Ne He-
tass bende ar iekritušo degunu, ne cietisirdīgais Jū-
zems pietais prokurators jānā: Focājs Pilāts.

1925—1926

PĒCVĀRDS

1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

PAR MIHAILA BULGAKOVA ROMĀNIEM

Mihails Afanasjevičs Bulgakovs, kurš dzimis 1891. gadā, nomira pirms Lielā Tēvijas kara pēc smagas un mokošas slimības — nieru sklerozes, nenodzīvojis līdz piecdesmit gadu vecumam. Viņš nomira sava talanta plaukumā, par ko liecina viņa pēdējā grāmata «Meistars un Margarita»; jau būdams nedziedināmi slims un pats, kā jau ārsts, skaidri apzinādamies, ka vairs ilgi nedzīvos, Bulgakovs rokrakstā izdarīja labojumus, diktēdams tos savai sievai, savam uzticamajam draugam Jelenai Sergejevnei Bulgakovai.

Rakstniece dzīves laikā tika publicēta viņa romāna «Baltā gvarde» pirmā daļa, fantastiskās un satīriskās prozas grāmata, stāstu cikls «Jauna ārsta piezīmes» un daudzie avižu fejetoni, kas bija parādījušies presē galvenokārt nēpa pirmajos gados.

Uz teātru skatuvēm dažādos laikos tika uzvesti vairāki M. Bulgakova dramatiskie sacerējumi, to vidū Gogoļa «Miruso dvēseļu» klasiskais dramatisējums un pēc romāna «Baltā gvarde» motīviem uzrakstītā luga «Turbinu dienas», kura, tāpat kā «Mirusās dvēseles», ilgu laiku palika Maskavas Akadēmiskā Dailes teātra reperituārā.

Pārējie darbi — lugas «Pēdējās dienas», «Ivans Vasiljevičs», «Bēgšana», romāna «Baltā gvarde» otrā daļa, romāni «De Moljēra kunga dzīve», «Teātra romāns» un «Meistars un Margarita» bija publicēti piecdesmitajos un sešdesmitajos gados; un līdz ar šo darbu parādīšanos Bulgakova talants lasītāju apziņā ieņēma to vietu, kura tam pieder un kuru nav nekādas vajadzības novērtēt nedz par zemu, nedz par augstu.

Romāns «Baltā gvarde» tika rakstīts divdesmit trešajā un divdesmit ceturtajā gadā un daļēji publicēts divdesmit piektajā gadā. Pēc romāna motīviem radītā luga «Turbinu dienas» tapa divdesmit sestajā gadā. Darbs pie

romāna «Meistars un Margarita» ilga divpadsmit gadu — no divdesmit astotā līdz četrdesmitajam gadam. Arī nepabeigtais «Teātra romāns», kurš rakstīts trīsdesmit sesītajā un trīsdesmit septītajā gadā, pieskaitāms šim pašam periodam.

Pieminējis laiku, kurā radušies šie trīs Bulgakova romāni, gribu pasacīt, kā es izprotu to vērtību un to īpatnības.

Romāns «Baltā gvarde»¹ bija Bulgakova pirmais liela apjoma prozas sacerējums. Šis romāns rakstīts tikai trīs četrus gadus pēc Perekopa krišanas un vienu divus gadus pēc Vladivostokas atbrīvošanas, kas iezīmēja pilsoņu kara un intervences beigas.

Es īpaši norādu uz šiem nedaudzajiem gadiem, kas aizritēja starp romānā attēlotajām pilsoņkara vētrām un romāna uzrakstīšanas laiku, tas ir būtiski un palīdz izprast gan pašu romānu, gan kritikas aso novērtējumu pēc tam, kad žurnālā parādījās «Baltās gvardes» pirmā daļa un nedaudz vēlāk luga «Turbinu dienas».

Lai apjaustu Bulgakova autora pozīciju un tās maiņu laika gaitā, jāpievērš uzmanība «Baltās gvardes» tēmas tālākai attīstībai, kas ir redzama arī «Turbinu dienās» un jo sevišķi divus gadus vēlāk uzrakstītajā lugā «Bēgšana».

Garīgo katastrofu, pie kuras nonāk ar balto kustību saistītā krievu inteliģences daļa, Bulgakovs bija ārkārtīgi spilgti parādījis jau romānā «Baltā gvarde». Un svarīga ir ne vien romānā parādītā militārā sakāve, bet galvenokārt uz šī fona redzamā garīgā sakāve, un, jo tuvāk romāna noslēgumam, jo spēcīgāk izjūtams, ka pagātnē vērstie ideāli, kurlem nav perspektīvas un kurus joprojām lolo romāna varoņi, noved pie bezizejas. Līdzās varoņu fiziskai bojāejai redzams to ideālu sabrukums. Un bezizejas situācija viņus pamudina meklēt izeju. Šie meklējumi, kuri tik tikko iezīmējušies romānā «Baltā gvarde», jūtami pastiprinās «Turbinu dienās», bet lugā «Bēgšana» — it īpaši tās noslēgumā — jau top par galveno problēmu, ko mēģina atrisināt ne tikai emigrācijas viņos ierautais glēvais Golubkovs, bet arī Hludovs, kurš līdz pilsoņu kara pēdējam brīdim ar ieroci rokā nikni cīnījies pret tautu.

¹ Latviešu valodā publicēts 1972. gadā.

Man vedas domāt, ka, lai gan Bulgakova romāna «Baltā gvarde» beigās ir ielikts punkts, tomēr īstenībā romāns nav nobeigts. Dažas tā sižeta līnijas liecina, ka šim punktam ir gadījuma raksturs, ka autora sākotnējā iecere ir sniegsies tālu pāri romāna ietvariem un ka daudziem viņa varoņiem vēl vajadzēja dzīvot un darboties.

Tas man šķiet pilnīgi neapšaubāmi. Ne jau tāpēc, ka manā rīcībā būtu kādi biogrāfiski vai tekstoloģiski pierādījumi, bet gan tāpēc, ka to parāda pats romāna teksts, pati tā kompozīcija, daudzas sižetiskās līnijas, kas īstenībā apraujas pusvārdā.

Un, kad es domāju par to, ar ko būtu varējis beigties šis romāns, ja tas būtu nobeigts, man prātā nāk «Bēgšana», pēdējo kauju, bēgšanas, katastrofas, sabrukuma, emigrācijas ainas, kā arī ainas, kas parāda to, kā dzimtenē atgriežas cilvēki, kuri izdzēruši rūgto biķeri līdz mielēm, kā Golubkovs nolemj vai kā Hludovs uzdrošinās atgriezties atpakaļ Krievijā, kas kļuvusi Padomju Krievija, par spīti visam tam, ko viņi darījuši, lai tas tā nebūtu.

Taču necentisimies aizsteigties priekšā notikumiem. Jā, pēc dažiem gadiem Bulgakovs uzrakstīs lugu «Bēgšana», kurā viņš visu to pasacīs.

Bet 1924. gadā viņš romānam «Baltā gvarde» pielika punktu tieši tur, kur tas atrodas.

Ir atmaskota kontrrevolūcijas virsoņņu garīgā nabadzība, tikumiskais pagrimums, prettautiskā būtība.

Parādīts, cik traģisks liktenis piemeklē oficiēru formas tērpos un junkuru šineļos ietērptos inteligentus, kurus viņu pagātne, sadzīve, viņu šķiriskā piederība iejūgusi prettautiskā pasākumā.

Jau ir radies jautājums — ko tad darīt tālāk, vai patiesi arī turpmāk aizstāvēt to, kas kļūst aizvien bezcerīgāks?

Tomēr atbildi uz šo jautājumu romānā nevar atrast. Tās vietā ir punkts, kas, ļoti iespējams, ielikts tieši tāpēc, ka pats autors iekšēji vēl nebija sagatavots uz šo jautājumu atbildēt tā, kā viņš uz to atbildēs vēlāk lugā «Bēgšana».

«Bēgšanā» gan arī netiks dota pilnīga atbilde uz šo jautājumu, jo, lai parādītu cilvēka rūgto vilšanos vienās idejās, jāparāda, kāds spēks piemīt citām idejām, kas

šā cilvēka dvēselē apgāž visu iepriekšējo. Jāparāda ne tikai ārējiem apstākļiem piemītošs spēks, bet arī ideju spēks.

Romāns «Baltā gvarde» ir ne tikai talantīgi uzrakstīta proza, bet arī ļoti interesants laikmeta dokuments — tajā ārkārtīgi godīgi utspoguļoti autora tā laika uzskati par laikmetu, kuru viņš attēlojis savā grāmatā.

1925. gadā, tūlīt pēc «Baltās gvardes» pirmās daļas publicēšanas žurnālā, N. Osiniskis «Pravdas» lappusēs rakstīja par Bulgakovu:

«Autoram nevar izvirzīt pretenzijas par to, ka viņš baltos junkurus attēlojis nevis kā ļaundarus, bet gan kā no noteiktas šķiras un vides nākušus parastus jaunekļus, kuri ar saviem muižnieku un ofiциeru «ideāliem» cieš sakāvi. Tomēr kaut kā — tāda kā kodola pietrūkst, bet pietrūkst autoram, kura darbi tiek iespiesti Krievijā, rakstnieka pasaules uzskata, kas būtu cieši saistīts ar skaidru sabiedrisko pozīciju...»

Aizritēs piecpadsmit gadu — un 1940. gadā, pēc Bulgakova nāves, domās pārlūkodams viņa daiļrades ceļu, kurā viens no pirmajiem etapiem bija «Baltā gvarde», A. Fadejevs par tās autoru sacis:

«Kā politisko, tā literāro aprindu pārstāvji zina, ka viņš bija cilvēks, kurš nedz daiļradē, nedz dzīvē sev neuzkrāva politiskus melus, ka viņa ceļš bija neliekuļots un dabisks, bet, ja sava ceļa sākumā (un dažkārt arī vēlāk) viņš visu neredzēja tā, kā īstenībā bija, tad te nav nekā pārsteidzoša: būtu daudz ļaunāk, ja viņš būtu izlicies.»

Manuprāt, abi šie izteikumi, kurus vienu no otra šķir piecpadsmit gadu, daudz ko izskaidro Bulgakova dzīvē un daiļradē.

Un tos abus der atcerēties, sākot lasīt «Balto gvardi» šodien, pusgadsimtu pēc tās uzrakstīšanas.

Ja es sacīju, ka «Baltā gvarde» nav pabeigta, balstoties tikai uz savu rakstnieka nojautu, runāju par to kā par minējumu, kuram ir ne tik daudz ārējs, cik iekšējs, psiholoģisks pamatojums, tad «Teātra romāns» ir grāmata, kura neapšaubāmi nav līdz galam uzrakstīta.

Uz to norāda ne tikai grāmatas apakšvirsraksts «Ne-laika piezīmes» un tas, ka «Teātra romāns» apraujas teikuma vidū — tādu nobeigumu iespējams izmantot kā literāru paņēmieni, piemēru tam netrūkst. Svarīgākais,

ka pastāv daudzas liecības, ko snieguši cilvēki, kuri no paša Bulgakova dzirdējuši, ka viņš «Teātra romānā» aizsāko vēstījumu gribēja turpināt, ir pat zināms, tieši kādas jaunas ainas un nodaļas viņš iecerējis.

Taču ar visu to man, piemēram, no šī darba nepaliek nepatīkams nepabeigtības iespaids.

Manā uztverē tas vispār drīzāk ir nevis romāns, bet brīžiem satīriskas, brīžiem humoristiskas ainas no Maskavas teātru dzīves laikposmā starp divdesmito gadu beigām un trīsdesmito gadu sākumu.

Šīs ainas uzrakstītas tik spoži un ar tādu humoru, ka, protams, žēl ir ieskrējienu apstāties un piepeši nākamās ainas vietā ieraudzīt daudzpunktu; tomēr nav tādas sajūtas, ka autora iecere būtu palikusi neīstenota. Gluži vienkārši šī iecere ir īstenota mazākā vēstījuma apjomā, ar mazāku skaitu sižeta pavērsienu, nekā acīmredzot sākotnēji bija nodomāts.

«Teātra romāna» nenobeigtībai, pēc manām domām, nav kaut kādu ārēja rakstura iemeslu; šīs iemesls ir iekšējs: nepabeigtība izskaidrojama ar to, ka Bulgakovs juta nepieciešamību atgriezties pie sava galvenā darba, kuru viņš bija pārtraucis un kuru viņam vajadzēja novest galā, — pie romāna «Meistars un Margarita».

Un to izdarīt Bulgakovs varēja bez sirdssāpēm, jo viss, kā dēļ tika rakstīts «Teātra romāns», īstenībā jau bija pateikts tolaik uzrakstītajās ainās.

Izcilu talantu un lielas mākslas augsto principu sadursme ar tādām teātra iekšējām problēmām kā cilvēka un aktiera godkāre, kā klanīšanās autoritāšu priekšā, kā paudžu maiņas nenovēršamības neizpratne, kā ar neobjektivitāti un antipātijām saistīta cīņa par lomām un daudz kas cits, kas pazemina, norauj no mākoņiem uz zemes lielo teātra brīnumu, — tas viss bija pietiekami plaši atspoguļots jau uzrakstītajās Bulgakova romāna nodaļās.

Turklāt, un to jo sevišķi der pasvītrot, viņš bija cilvēks, kurš kaisli mīlēja ne tikai teātri vispār, bet arī to pilnīgi reālo Maskavas Dailes teātri, kurā viņš strādāja un kura brīnišķīgajiem aktieriem, saviem draugiem, viņš lasīja priekšā «Teātra romānu».

«Teātra romāna» satīriskās lappuses — tā nav vilšanās teātrī, bet gan zobošanās — un brīžiem ļoti nesau-

dzīga — par visu to, kas teātrim neļauj būt tam brīnam, kādu ar savām vēriņajām un reizē jūsmas pilnajām acīm teātri grib saskatīt romāna varonis dramaturgs Maksudovs, kurā šai gadījumā pilnā mērā ir pamats pazīt pašu Bulgakovu.

Romāns «Meistars un Margarita» kļuva par Bulgakova pēdējo grāmatu. Un šis darbs uzrakstīts tā, itin kā autors, jau iepriekš paredzēdams, ka tas būs viņa pēdējais sacerējums, censtos ielikt tajā visu sava satīriskā redzējuma asumu, neapvaldāmo fantāziju un dziļo psiholoģisko vērojumu.

Dāsnums, kuru Bulgakovs licis lietā, veidojot sava romāna neparasto celtni, lasot darbu, vietām šķiet pat pārmērīgs, un pārejas no satīras uz psiholoģisko prozu un no psiholoģiskās prozas uz fantastiku — reizēm ir tik krasas, ka atgādina šuves vēstījuma audumā. Šai grāmatai piemīt tāda kā neapvaldīta trauksme, žilbinošs spilgtums, kas staro no izcila talanta, kurš sirds dziļumos nojauš, cik īss ir viņam lemtais atlikušais dzīves ceļš.

«Meistars un Margarita» pieder pie tām kaismīgajām grāmatām, kurās dažādiem cilvēkiem patīk dažādi momenti un, piebildīšu, dažādi momenti arī nepatīk, kurās lasītāji kaut ko pieņem, pret kaut ko iebilst un ar kaut ko arī nav vienis prātis...

Piemēram, manā atmiņā pēc romāna izlasīšanas visdziļāk iespaidies skaudrais stāsts par Romas prokuratora Poncija Pilāta vienu dzīves dienu — šis romāns romānā, psiholoģiskais vēstījums fantastiskajā vēstījumā.

Kristiešu leģendu pamatā liktajam nostāstam par to, kā dzīvojis un gājis bojā tā laika dumpīgais sludinātājs, kas sacēlies pret kanonisko jūdu reliģiju, vēltīts ļoti daudz lappušu visā pasaules literatūrā. Kristiešu mīta reālajam vēsturiskajam pamatam pievērsuši uzmanību daudzi tādi rakstnieki, kuri pēc sava pasaules uzskata bijuši pārliecināti ateisti. Pie tiem piederēja Anatols Franss. Pie tiem piederēja arī Mihails Bulgakovs. Ne jau gadījuma pēc es atcerējos Fransu. Viņa neielais stāsts par Ponciju Pilātu, kas vecumdienās mēģina atcerēties, kā sauca to nabadzīgo sludinātāju, kura sodīšanai ar nāvi viņam reiz tālajā Jūdu zemē vajadzēja dot sankciju, ir dažā ziņā radniecīgs tai vēsturiskajai noskaņai, kādā šo pašu tēmu risina Mihails Bulgakovs.

Sava veida romāns romānā ir vēstījums par nabadzīgo sludinātāju Ješuu, kuru Pilāts gribētu drīzāk glābt nekā tam piespriest nāves sodu, tomēr, apstākļu spiests, pavēl to sodīt ar nāvi. Pēc saviem mērogiem šis notikums ir tikai sika epizode, ar ko Pilātam jāstopas, dienesta pienākumus pildot, un Bulgakova nescudzīgais reālisms liek to skaudri sajust. Tomēr vienlaikus šī Romas prokuratoram vēsturiski tik mazsvarīgā epizode viņa dzīvē iegūst lielu psiholoģisku nozīmību. Kaut gan Pilātam tajā nežēlīgajā laikmetā uzlikti nežēlīgi pienākumi, viņš, būdams apveltīts ar taisnīguma jūtām un spējām atšķirt labu no ļauna, savā sirdī jūt simpātijas pret nabadzīgo sludinātāju Ješuu ar tā naivo, taču nelokāmo, skaidro ticību, ka cilvēkā iemīt spēcīgi labā iedīgļi. Taču Pilāta vēlēšanās glābt apmeloto Ješuu saduras ar neiespējamību to izdarīt, kaut arī viņam, kā šķiet, Jūdu zemē pieder ārkārtīgi liela vara.

Tādējādi maznozīmīgā dienesta epizode Pilātam kļūst par liktenīgu brīdi, kas atklāj viņa morālo vājumu.

Bulgakova vēstījumā par Pilātu un Ješuu stāstīts par šīs zemes lietām un šīs zemes cilvēkiem. Bulgakovam principā ir svešas virspusējas vēsturiskas analogijas. Viņš aizvien jutis riēbumu pret šādu lētu literāru paņēmieni. Taču viņa dotā cilvēku rīcības psiholoģiskā analīze ir tik dziļa, ka šajās «Meistara un Margaritas» nodaļās mēs atrodam ne tikai vēsturisku stāstu, bet arī morāles dilemmu, kura liek lasītājam domāt par to, kas ir vīrišķība un glēvulība un kur un kā mūsu dzīvē tiek nolemts šo abu kategoriju mērs.

Es sīkāk apstājos pie tām romāna lappusēm, kuras uzskatu par Bulgakova prozas virsotni. Viņa grāmata ir bagāta un daudzveidīga; es bez pūlēm iztēlojos arī citus lasītājus, kuri par vislabākajām romāna lappusēm uzskatīs nevis stāstu par Pilātu un Ješuu, bet gan fantastisko un reizē skaudri pasaulīgo stāstu par Margaritas un meistara mīlestību, kura ir tik laimīga un tik nelaimīga, un tik stipra savā laimē un savā nelaimē, ka pats nelabais, aizfraukdamies pār romāna lappusēm, nav spējīgs nedz atbalstīt, nedz izjaukt šo mīlestību.

Viegli varu iedomāties arī tādus lasītājus, kuriem romāna virsotne šķitīs nevis fantastika, bet gan tās humoristiskās un satīriskās lappuses, kurās Bulgakovs izsmej mietpilsonību, vulgaritāti, pielāgošanos, mantkārību.

Starp citu, lasot «Meistaru un Margaritu», vecākās paudzes cilvēkiem tūdaļ dursies acīs, ka par galveno tēmu Bulgakova satīriskajiem novērojumiem noderējusi Maskavas mietpilsoniskā vide, kā arī literātu un teātra aprindas divdesmito gadu beigās, tā vide, kurā bija jūtamas, kā toreiz sacīja, «nepa atliekas».

Jāpiebilst, ka citāda tā laika Maskava, citāds, plašāks fons romānā gandrīz nemaz nav manāms. Un tas ir viens no piemēriem, kas liecina, ka rakstnieka uzskati par savu laiku ir ierobežoti. Runājot par izcilu talantu, mēs dažkārt vairāmiem izsacīt vārdus «uzskatu ierobežotība». Bet tas ir vajadzīgs. Jo tie, nemazinot talantu, atspoguļo realitāti, palīdz izprast rakstnieka īsto vietu literatūras vēsturē.

Bulgakovs savu romānu uzrakstīja līdz galam, pielika tam punktu, un šai nozīmē «Meistars un Margarita» ir pabeigts daiļdarbs. Taču, kā es jau teicu, novedis līdz galam iecerēto stāstījumu, Bulgakovs līdz sava mūža pēdējam dienām aizvien atgriezās pie uzrakstītā, kā redzams, iekšēji vēl joprojām savu darbu neuzskatīdams par pabeigtu.

Grūti pateikt, kāds būtu šis romāns, ja divpadsmit gadu ilgušais darbs būtu turpinājies vēl un vēl. Varbūt romānā tiktu izlabotas dažas nepilnības, iespējams, šis tas būtu izdomāts līdz galam vai arī būtu izsvītrotas tādas vietas, kur jūtamas pārlietu neapvaldītas un pārbagātas fantāzijas pēdas. Iespējams, ka tā būtu bijis. Spriežot pēc romāna teksta, ko mums atstājis mirušais rakstnieks, šādiem minējumiem ir zināms pamats. Taču laikam gan šiem minējumiem nav jāpiešķir liela nozīme, jo tomēr noteicošās jūtas, kas mostas, lasot šo Bulgakova pēdējo darbu, ir pateicības jūtas par viņa talanta spēku un dāsnumu.

Pēc tam kad romāns «Meistars un Margarita» bija publicēts žurnāla «Moskva» lappusēs, mūsu presē parādījās ļoti daudz rakstu gan par šo romānu, gan par Bulgakova daiļradi.

Kaut arī tajos bija izteikti dažādi uzskati un vērtējumi, es tomēr neatceros nevienu rakstu, kurā būtu negatīvi novērtēts pats fakts, ka šī grāmata nodota mūsdienu lasītāja rokās.

Dažos rakstos tika iztīrāti un kritizēti autora filozofiskie uzskati — reizēm tas tika darīts pārlietu nikni, to-

mēr visbiežāk vēsturiski objektīvi, vadoties no pareiza uzskata, ka līdzīgi tam, kā nedrīkst pēc sava prāta vēsturi padarīt labāku vai sliktāku, nepiederas arī pēc tik ilga laika pat ar vislabākajiem nodomiem piedēvēt nemaldīgāku pasaules uzskatu, nekā tas bija, rakstniekam, kurš pirms trim gadu desmitiem aizgājis no dzīves, nepiedzīvojis un neuzzinājis visu to, ar ko mūs kopš tiem laikiem padarījusi bagātākus mūsu pašu dzīves pieredze.

Citos rakstos reizēm pavīdēja neauglīga tieksme vērtēt Bulgakovu ārpus mūsu literatūras un vispārējiem vēsturiskajiem procesiem un pat pacelt tai pāri.

Mīlestība uz Bulgakovu liek man skaidri un gaiši pasacīt, ka es nejūtu ne mazāko simpātiju pret tiem šķietamajiem labvējiem, kuri tiecas viņu sacildināt, gan ņemot palīgā pārspīlētus epitetus, gan Bulgakovu nostādot pretī citiem viņa laikabiedriem, kuri ar savām grāmatām likumsakarīgi kaldinājuši mūsu literatūras slavu.

Viss labākais, ko Bulgakovs uzrakstījis, ir daļa no diženā veseluma, ko mēs kopumā saucam par padomju literatūru.

KONSTANTINS SIMONOVŠ

SATURS

MEISTARS UN MARGARITA *Tulk. O. Vācietis*

Pirmā daļa 5

Otrā daļa 209

Simonovs K. Par Mihaila Bulgakova
romāniem *Tulk. T. Jarmolinska* 387

Михаил Булгаков
МАСТЕР И МАРГАРИТА

Роман

Издательство «Лиесма» Рига 1979

На латышском языке

Перевел с русского Ояр Вацетис

Обложка Арвида Галевиуса,

рисунок титула и фронтиспис

Владимира Денисова

ИВ № 2161

Mihails Bulgakovs

MEISTARS UN MARGARITA

Redaktore *L. Sprinģe*. Mākslinieciskais redaktors *A. Jēgers*. Tehniskā redaktore *Ģ. Šļepkova*. Korektore *B. Vārpa*.
Nodota salikšanai 10.08.79. Parakstīta

iespiešanai 29.10.79. Formāts 84×108/32. Tipogrāfijas papīrs № 1. Latīņu garnitūra. Augstspiedums. 21 uzsk. iespiedl.; 23,77 izdevn. l. Metiens 25 000 eks. Pasūt. № 1958-D. Cena 2 rbl. 10 kap. Izdevniecība «Liesma», 226047 Rīga, Padomju bulv. 24. Izdevn. № 673/30272/D-834. Iespiesta Latvijas PSR Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā «Cīņa», 226011 Rīga, Blaumaņa ielā 38/40.

Bulgakovs M.

Bu 286 Meistars un Margarita: Romāns / No krievu val. tulk. O. Vācietis; Pēcv. sarakst. K. Simons. — R.: Liesma, 1979. 397 lpp.

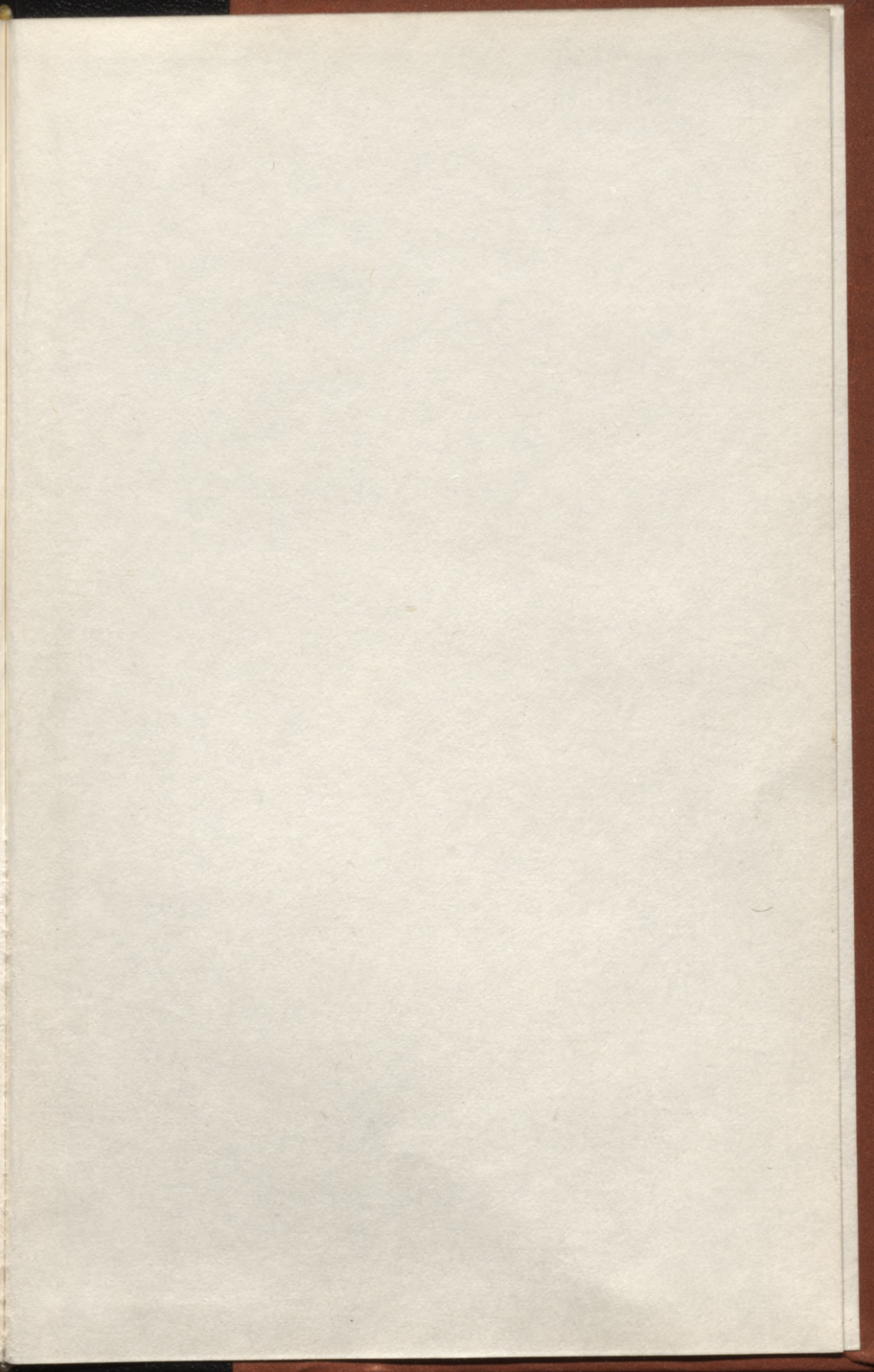
Krievu padomju rakstnieka Mihaila Bulgakova romānā «Meistars un «Margarita» rakstnieka fantāzija lasītāju aizved gan senajā Jūdējā, kur risinās prokuratora Poncija Pilāta un Ješuas sadursme, gan Maskavā, kur rakstnieks ar satīras ieročiem graiza mietpilsombu mūsu gadsimta divdesmito gadu beigās.

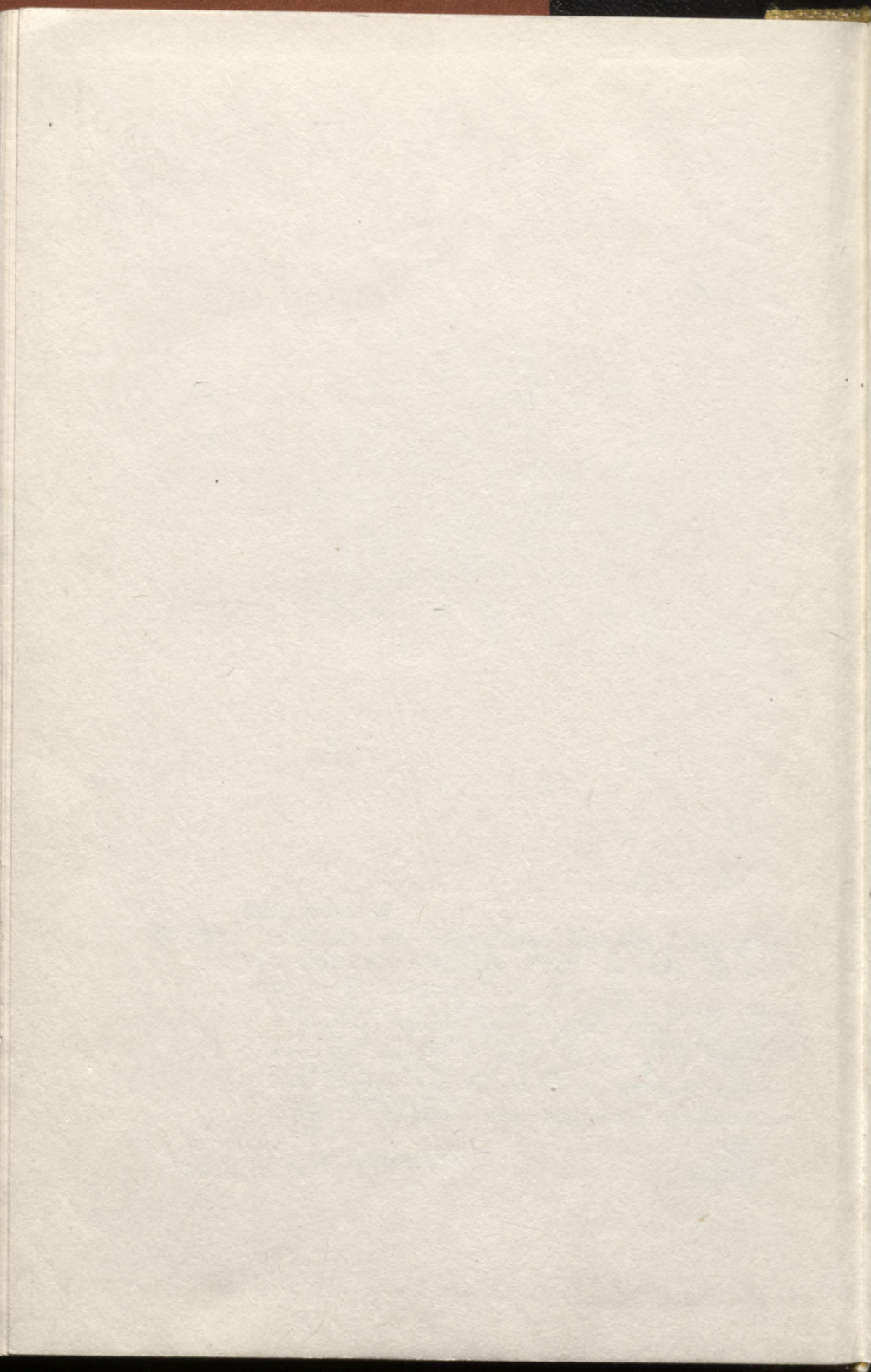
Cauri romānam vijas aizkustinošais un sāpjpilnais meistara un Margaritas mīlestības stāsts.

Romāna centrālā ideja ir cilvēka atbildība par visu labo un ļauno, kas notiek pasaulē.

70302—673
B M801(11)—79 284.79.4702010200

K2
84.3K7

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309021005

Kontroleksemplars

2 rbf. 10 kap.

